3 1761 08824526 1

UNIVERSITY
OF
TORONTO
LIBRARY

SYNTAXIS

PRISCORUM SCRIPTORUM LATINORUM

USQUE AD TERENTIUM.

LaL.Gr
H7588S

SYNTAXIS

PRISCORUM SCRIPTORUM LATINORUM

USQUE AD TERENTIUM.

SCRIPSIT

FR. GUILELMUS HOLTZE.

VOLUMEN II.

LIPSIAE.

OTTO HOLTZE.

1862.

22460
23/3/92

Lipsiae, typis C. E. Elberti.

Praefatio.

Pauca sunt, quae ad hoc alterum volumen praefari opus est. In consecutione temporum et in constituendis generibus coniunctivi secutus sum Etzlerum, quo nemo unquam, quod confidenter affirmo, melius et subtilius de his rebus disputavit; exempli causa commemoro accuratam definitionem et distinctionem, quam ille fecit, coniunctivi conditionalis et potentialis. In particularum doctrina dicere non possum quantum mihi profuerit Handii opera, quem in describendis significationibus et distribuendis generibus plurimarum particularum, quae quidem ab eo tractatae erant, secutus sum. In nonnullis tamen, quae ab Handio ita tractatae erant, ut nihil, quod magni momenti esset, iis addere possem, satis habui uno duobusve exemplis allatis harum rerum studiosos ad Handii librum allegare. Raro tantum locos, quos non ipse lectione mea invenissem, ex Handii libro apposui, neque tamen, siquos a me inventos ab Handio iam occupatos deprehenderem, idcirco eos afferre nolui, tales praesertim, in quibus, quae esset natura atque significatio particulae, maxime perspicua ratione appareret. Denique enunciationes interrogativas, quae sine nota interrogationis sunt prolatae, accuratiore disquisitione et tractatione dignas putavi, quam quae usque adhuc a grammaticis iis impertita est.

Commemoro nonnulla, quae in priore volumine addita vel a typographis errata emendata velim. Exemplis p. 39 allatis

adde Plaut. Epid. II, 2, 102: repperi, haec qui *abscedat te* suspicio et Terent. Hec. I, 2, 64: sese *illa abstinere* ut potuerit? — p. 65 ad § 13 adde Plaut. Bacch. v. 711: *Recta porta* invadam extemplo in oppidum et Ter. Phorm. I, 2, 60: ad anum *recta* pergit. — p. 102 lin. 12 scribe Most. I, 2, 18. — p. 104 § 25 extr. adde Terent. Heaut. III, 1, 82: hac nocte. — p. 108 ad *tum* adde Plaut. Amph. prol. v. 144: *Tum* meo patri autem torulus inerit aureus Sub petaso. Exemplis p. 150 extr. allatis adde Mil. 551 sec. Bergk. in Iahn. annal. 1861, vol. LXXXIII et LXXXIV, sect. 7, p. 506, ex cod. Ambros. — p. 153 ad *commode* adde Ter. Hec. I, 2, 20. 33. p. 159 ad *maxume* Eun. V, 2, 26. — p. 169 adde Ter. Eun. III, 1, 48. — p. 175 dele exemplum Bacch. II, 3, 49 et scribe lin. 28: Lindem. — Locus p. 196 ex Ennio prolatus (annal. inc. sedis fragm. 138) sec. Bergkium non pertinet ad Ennium. Locum p. 271 ex Ennii Iphigenia ap. Festum v. *ob* p. 201 (fr. 14, v. 248 Vahlen.) ad p. 202 transfer et scribe cum Roepero Philol. XVIII, 2, p. 241: *In Acherόntem* obibo, ubi mórtis thesauri óbiacent, quum non opus sit cum Vahlenio et Ribbeckio (fr. 9, v. 202) *nunc* inserere et scribere: Acherontem nunc obibo. — p. 213 ad *clam* praepositionem adde haec exempla: Plaut. Cas. prol. v. 54: clam uxorem. Rud. I, 2, 44 sq.: neque potest *Clam me* esse, siqui sacruficat. Terent. Hec. IV, 1, 53. — p. 225 ad locum Liv. Andron. fr. inc. trag. 8 adde haec: „ubi non debebat dubitare Duentzerus p. 60, utrum *quo* in quem locum an quo loco significaret." — p. 230 lin. 5 adde Adelph. V, 4, 14: quam plurimum. ib. lin. 16 scribe *tam* pro quam. — p. 232 lin. extr. scribe *Quae* pro Qua. p. 233 lin. 2 adde *Advorsum quam* Trin. v. 176. — p. 234 lin. 22 adde Ter. Andr. I, 3, 6 Primum. p. 247 lin. 15 adde Hec. I, 2, 2. p. 248 lin. 14 adde locum Plaut. Men. V, 7, 1 et vide de collocatione ed. Gronov. in loco Bacch. IV, 8, 64. p. 266 lin. 37 adde Rudd. II, p. 14, adnot. 37: „Interdum uterque et accusativus et infinitivus reticetur, ut Phorm. IV, 3, 22: an legibus *Daturum* poenas dices, si illam eiecerit?" — p. 268 lin. 31 sq. dele exemplum III, 1, 94, quod iam supra positum erat. — p. 274 lin. 32

adde Bacch. IV, 4, 99: potin ut *cures te?* — p. 280 ad *cedo* adde exempla Bacch. v. 748 et v. 753: cedo tabellas. — p. 290 ad dictionem *ludos facere* adde exemplum passivi Pseud. IV, 7, 72: Adeo donicum ipsus *sese ludos fieri* senserit, quod nostram interpretationem veram esse probat. ib. ad *reddere* cum duplici acc. iunctum adde exemplum Plaut. Bacch. v. 767. — p. 301 extr. adde Bacch. v. 769. — p. 302 adde Bacch. v. 804 (*reddere* cum dat.). — p. 304 adde Bacch. IV, 4, 34 et Bacch. v. 699 (*dicere* cum dat.). — p. 307 ad exemplum Plautinum Mil. III, 1, 205, ubi *studiosus* cum dativo iunctum est, adde haec: Sic Bergkius in Iahnii annal. 1861, vol. LXXXIII et LXXXIV, sect. 7 etiam Ennii annal. l. VII init. scribere vult: nec *doctis dictis studiosus* quisquam erat ante hunc (Vahlen.: Nec dicti studiosus erat). — p. 309 post lin. 13 adde Bacch. v. 416: Paulisper — *est* lubido *homini.* — p. 327 adde Terent. Hec. I, 2, 22: *quid* hoc *negoti*st et v. 101: *Quid* adhuc habent *infirmitatis* nuptiae? — p. 334, §. 73 adde Terent. Heaut. I, 2, 31: parentum iniuriae *Unius modi* sunt ferme. — p. 336 lin. 2 adde Hec. I, 2, 13: Edepol te *desiderium Athenarum* arbitror cepisse. — p. 348 d adde exemplum Terent. Hec. II, 1, 30: Non te *pro his curasse rebus*, nequid aegre esset mihi! — p. 352 § 6 adde exemplum repetiti pronominis personalis Most. I, 1, 14 sq.: *Tu* urbanus vero scurra, deliciae popli, Rus mihi *tu* obiectas? Ib. ad § 7 adde: Sic etiam Plaut. Bacch. v. 142 *Praesente ibus.* — p. 355 ad locum Andriae I, 3, 16 adde: Eodem, quo hic, modo pronomen *is* ad idem substantivum spectans exiguo intervallo repetitum est Eun. prol. v. 31. 33 (v. Ritschl. parerg. p. 104): *eas* se non negat Personas transtulisse in Eunuchum suam Ex Graeca: sed *eas* ab aliis factas prius Latinas scisse sese, id vero pernegat. Confert Ritschelius Ad. prol. v. 9. 10: *eum* Plautus locum Reliquit integrum. *eum* hic locum sumpsit sibi In Adelphos. — p. 366 adde Trin. v. 950 *eumpse* et Bacch. v. 312: in *eapse* aede. — p. 372 lin. 2 adde Truc. II, 2, 53: ista — vostra. — Ad pronomen *quicunque* quod attinet (p. 377), est id loco Plaut. Bacch. v. 662 pro pron. indefinito positum, ut alibi *quisquis:*

Ut *quaequomque* res est, ita animum habeat. p. 379 lin. 1 lege Poen. et lin. 15 *quamobrem.* — Exemplis attractionis pronominis relativi p. 387 allatis adde Plaut. As. I, 1, 70. — p. 397 lin. 28 scribe *usurpatam.* ib. lin. 35 adde ex orat. pro Rhod.: si*quis* superbior est et ad p. 398 exempla pronominis indefiniti Plaut. Amph. prol. v. 69: si*qui* palmam ambissit histrionibus. v. 71: Seu *qui* ipse ambissit. v. 72: Sive adeo aediles perfidiose *quoi* duint. Rud. I, 2, 45: si*qui* sacruficat. — p. 400 adde Plaut. Amph. prol. v. 70: Si *quoiquam* artifici. Terent. Phorm. I, 2, 92: ceterum Posthac *si quicquam*, nil precor. Adelph. III, 3, 43: aut non sex totis mensibus Prius olfecissem, quam ille *quicquam* coeperet? — p. 401 exemplis de *quisquam* in negativa vel interrogativa sententia posito adde Phorm. I, 2, 34: Neque quod daretur *quicquam.* v. 49. II, 3, 1: Enumquam *quoiquam* contumeliosius Audistis factam iniuriam quam haec est mihi? V, 7, 4: Ne *quoiquam* suorum aequalium supplex siet. Hec. IV, 1, 58: neque detractum est *quicquam* cett. Negativa sententia inest etiam in enunc. conditionali Phorm. II, 1, 72: siquidem *quisquam* crederet Te vivo. — p. 402 exemplis, ubi *quisquam* substantivo additum est, adde etiam Plaut. Amph. prol. v. 70: quoiquam artifici. — Ad p. 403 § 35 adde Phorm. II, 1, 20: nil quicquam. — p. 405 lin. 3 adde Merc. I, 1, 66: quincto anno quoque. p. 406: Ter. Hec. I, 1, 4: ut *quivis* facile posset credere. — p. 407 exemplis pronominum *alius* et *alter* duplicatorum in binis membris orationis adde luculentum exemplum Catonis ap. Isidor. de different. verbor. V, 5. p. 2. ed. Areval. (Iord. p. 47): *Aliud* est, Philippe, amor, longe *aliud* est cupido .. accessit ilico *alter*, ubi *alter* recessit; *alter* bonus, *alter* malus. — p. 408 exempla pronominis *ambo* adde Plaut. Bacch. v. 860: *ambo* ut necem et v. 869. Ib. lin. 32 scribe *illi.* — Ad p. 409 (cf. praef. vol. I, p. VIII) exemplis, ubi pron. *nullus* adiectivi loco est, adde Pers. III, 1, 67: *nullum Siculum* acceperis et Pers. v. 565: nullus leno. Substantivi autem loco est Stich. I, 3, 64. Exemplis autem singularis usus v. *nullus,* qui comicis est proprius, adde locum Bacch. v. 193: Animast amica amanti: si abest, *nullus est.* —

Exemplis pronominis *nemo* adde haec: Cato R. R. c. 5: Duas aut tres familias habeat, unde utenda roget et quibus det, praeterea *nemini.* Terent. Hec. I, 1, 9: Utin eximium *neminem* habeam? SY. *Neminem.* 2, 66. 112: *Nemo* remisit. — p. 410 lin. 5 adde Hec. I, 1, 10: *nemo* illorum *quisquam.* — Ad p. 413 adde exemplum vulgaris formationis Plaut. Merc. II, 3, 94: *septem et viginti* minae. ib. exemplis v. *mille* seq. genitivo adde Plaut. Trin. v. 954 sq.: mille — nummum — Philippum. IV, 2, 117: illo mille Philippum, ad q. l. Lindem. affert Mil. IV, 2, 73 et 88. — Ad indicem adde p. 421: *Ita* 154—156. *Magis* 158 sq. p. 423 *Praesente ibus* 352. — p. 424 lin. 1 dextra dele comma post *pron* et pone punctum. ib. lin. 9 dextra lege *animi.* ib. lin. 31 sq. dextra scribe sic: Coniunctio quod 244. Quod cum gen. 325 cett. — p. 426 lin. antepenultima scribe p. 353 pro 533. ib. lin. 13 dextra scribe 257 pro 957. lin. 37 dextra scribe *interiectionibus.* In summario p. XIV lin. 2 scribe II pro III. Scribebam Numburgi a. d. VII. Id. Octobris a. MDCCCLXII.

Summarium.

Sectio altera. Syntaxis notionum praedicati, inprimis verborum et adiectivorum p. 1—211.

Cap. VII: Praedicati notiones in universum spectantur p. 1—8. 1. Usus verbi substantivi *esse* p. 1—5. 2. Singulares formae praedicati. Substantiva p. 5. 3. Adiectiva et participia p. 5. 4. Adverbia p. 6—8.

a. Verbum cap. VIII—XIII p. 8—202. Cap. VIII: De notione atque generibus verbi in universum p. 8—24. 1. 2. Significatio activa in forma activi et deponentiali p. 8—18. 3. Passiva p. 18—20. 4. Significatio reflexiva p. 20. 5. Breviloquentia verbi in obiecto communi p. 20 sq. 6. Ellipses verbi p. 21—24. Cap. IX: Infinitivus p. 24—44. 2. Inf. substantivum verbale p. 25. 2. Inf. subiecti loco positus p. 25—29. 3. Inf. historicus p. 29—31. 4. Nominativus c. inf. p. 31. 5. Inf. consilium exprimit p. 31 sq. 6. Inf. exprimit id, quod ex actione aliqua consequitur p. 32. 7. 8. Inf. obiecti loco positus p. 32—42. 9. Inf. pro alio casu (obiecto remotiore) positus post substantiva et adiectiva et verba p. 42—44. 10. Inf. in exclamationibus et interrogationibus p. 44. Cap. X: Gerundium et gerundivum p. 44—61. 1. Nominativus p. 51 sq. 2. Genitivus p. 52—55. 3. Dativus p. 55 sq. 4. Accusativus p. 56—58. 5. Ablativus p. 58—61. Cap. XI: Tempora p. 61—100. 1—4. Praesens p. 61—69. 2. Praes. historicum p. 64—67. 3. Praesens pro futuro p. 67—69. 4. Coniunctivus praesentis p. 69. 5. 6. Imperfectum p. 69—75. 6. Con-

iunctivus imperfecti significatione conditionali et potentiali p. 71—75. 7—9. Perfectum p. 75—80. 8. Coni. perfecti p. 79 sq. 9. Inf. perfecti p. 80. 10. Plusquamperfectum p. 80 sq. 11. Futurum p. 82. 12. 13. Futurum exactum p. 82—89. 14. Coniugatio periphrastica p. 88 sq. 15. Consecutio temporum p. 89—100. Cap. XII: Modi p. 101—196. Indicativus p. 101—134. 1. Ind. hypotheticus p. 102. 2. Ind. in enunciationibus conditionalibus p. 102—110. 3. Ind. in interrogationibus obliquis et enunciationibus obiectivis p. 110—116. 4. Ind. in enunciationibus relativis p. 116 sq. 5. Ind. praegressis coniunctionibus *quod, quia, quoniam, quando, quandoquidem* p. 117 sq. 6. *Quum* cum ind. p. 118—127. 7. *Dum* cum ind. quattuor significationibus p. 127—130. 8. *Donec* cum ind. p. 130 sq. 9. *Ut, ubi, postquam* cum ind. p. 131. 10. *Prius quam* cum ind. p. 132 sq. 10. Coniunctiones concessivae cum ind. p. 133. 11. Ind. in enunc. secundariis p. 133 sq. 12. Imperativus p. 134—136. Coniunctivus p. 136—196. 13. Coni. conditionalis p. 137 sq. 14. Coni. potentialis p. 138—145. 15. Coni. imperatorius p. 145—147. 16. *Utinam* cum coni. p. 147 sq. 17. Coniunctivus in interrogationibus obliquis et enunciationibus obiectivis p. 148—152. 18. Coniunct. in enunc. sumptivis p. 152—155. 19. *Ut* cum coniunctivo p. 155—166. 20. *Ut* omissum p. 166—171. 21. *Ne* cum coniunctivo p. 171—174. 22. *Ne* omissum p. 174 sq. 23. *Quin* cum coniunctivo p. 176—180. 24. *Quum* cum coniunctivo p. 180 sq. 25. *Quod* cum coniunctivo p. 181. 26. *Dum* et *donec* cum coniunctivo p. 181—184. 27. *Antequam* et *priusquam* cum coniunctivo p. 184—186. 28. *Ubi, quoad, ut* temporale cum coniunctivo p. 186. 29. Coniunctivus cum coniunctionibus concessivis iunctus p. 186. 30. Coniunct. in enunc. relativis p. 187—190. 31. *Quo* cum coniunctivo p. 190 sq. 32. Coniunct. in enunc. secundariis p. 191—196. Cap. XIII: Numeri et personae p. 196—202. 1. Singularis p. 196. 2. Pluralis p. 196—198. 3. Pluralis post notiones collectivas p. 198—200. 4. Attractio numeri p. 200. 5. Personae verbi p. 200—202.

b. Cap. XIV: Adiectivum p. 202—211. 1. Notio adiectivi

p. 202 sq. 2. Coniunctio adiectivi cum substantivo in unam notionem p. 203 sq. 3. Genus adiectivi p. 204 sq. 4. Genus neutrum p. 205. 5. Numerus adiectivi p. 205. 6. Comparatio s. gradatio adiectivi p. 205 sq. 7. Comparatio rei secum ipsa p. 206 sq. 8. Superlativus p. 207 sq. 9. Comparatio relativa p. 208—211.

Sectio tertia. Cap. XV: Doctrina enunciationum p. 211—385. 1. Abundantia p. 211 sq. 2—5. Breviloquentia p. 212—217. 6. Collocatio verborum p. 217—221. 7. Synchysis, inprimis hyperbaton p. 221 sq. 8. Anacoluthon p. 222. 9—11. Formae enunciationum primariarum p. 222—232. 12. Figurae nonnullae rhetoricae p. 232. 13. Enunciationes conditionales p. 232 sq. 14. Participium p. 233—236. 15—22. Enunciationes interrogativae p. 236—284. 15. Interr. recta pro obliqua p. 236 sq. 16. Interr. sine nota interrogationis p. 237—255. 17. Enunc. interrogativae expressae per pronomina et adverbia interrogativa p. 255. 18. *Ne* dubitativum p. 255—268. 19. Nonne p. 268. 20. Num p. 268—271. 21. Utrum p. 271. 22. An p. 271—284. 23. Formae responsorum p. 284 sq. Appendix de doctrina particularum p. 285—385. 24. Adverbia loci, quae respondent ad interr. *unde* p. 285 sq. 25. Adv. loci, quae respondent ad interr. *ubi* p. 286—292. 26. Adv. loci, quae respondent ad interr. *quo* p. 292—295. 27. Adverbia temporis p. 295—301. 28. Alia adverbia p. 301—320. Adverbia (et coniunctiones) negativa p. 321—327. 29. Antiqua negatio *ne* p. 321. 30. *Non* p. 321—323. 31. Nec, neque p. 323—326. 32. Neve, neu p. 326 sq. 33. Hau, haud, haut, nenum, vix p. 327. Coniunctiones copulativae p. 327—343. 34. *Et* p. 328—331. 35. *que* p. 331—333. 36. Atque p. 333—339. 37. Etiam p. 339—342. 38. Quoque p. 342 sq. Coniunctiones adversativae p. 343—352. 39. Ast, at p. 343—347. 40. Atqui p. 347. 41. Autem p. 347—349. 42. *Set* p. 349. 43. *Tamen* p. 349—351. 44. Verum, verumvero p. 351 sq. Coniunctiones disiunctivae p. 352—357. 45. Aut p. 353—355. 46. Vel p. 355 sq. 47. Ve p. 356 sq. Coniunctiones causales p. 357—363. 48. *Enim, etenim* p. 357—360. 49. Enimvero p. 360 sq. 50. Nam, nam-

que p. 361—363. Coniunctiones conclusivae p. 363—367. 51. *Ergo* p. 363—365. 52. *Igitur* p. 365 sq. 53. *Itaque* p. 366 sq. 54. Coniunctiones temporis *dum*, *donec*, *priusquam*, *postquam*, *cum* p. 367 sq. 55. Coniunctiones causales *quod*, *quia*, *quoniam*, *quippe* p. 368—370. Coniunctiones conditionales p. 370—380. 56. *Si*, *sis*, *sin* p. 370 sq. 57. Si non p. 372—374. 58. Nisi p. 374—377. 59. *Ni*, *nive* p. 377—379. 60. *Sive*, *seu* p. 379 sq. Coniunctiones concessivae p. 380. 61. Etsi, tametsi p. 380. 62. Quamquam p. 380 sq. 63. Interiectiones p. 381—385.

Sectio altera.

Syntaxis notionum praedicati.

Praedicatum enunciationis, pendens ex verbo substantivo *esse*, duas potissimum complectitur partes orationis *(attributivas)*, verbum et adiectivum, adverbium enim minus saepe praedicati vice fungitur.

Cap. VII.

Praedicati notiones in universum spectantur.

1. Omne praedicatum includit in se *verbum existentiae*, quod aut per se solum aut cum adiectivis coniunctum ponitur aut in verbo continetur. Nonnunquam tamen, si *copulae* locum tenet, omittitur, quod quibus fiat apud singulos scriptores conditionibus nunc exponam. Antiquissimum huius ellipsis exemplum, si modo id, quibus verbis scriptum est, ad aetatem nostram pervenit, extat in lege Numae apud Festum v. opima spolia (Egger. p. 83): Tertia spolia Ianui Quirino agnum marem caedito, C qui ceperit ex aere, dato; *cuius auspicio capta* (sc. sunt), dis piaculum dato. Naevius Arioli fr. 2: Quis heri apud te? (sc. fuit). Infinitivus omissus est apud Catonem R. R. c. 1: idem agrum quod hominem (int. esse), quamvis quaestuosus siet, si sumptuosus erit, relinquere non multum, si lectio vera est ac non potius cum Schneidero scribendum item — ut. Tertia persona singularis *est* apud participium omissa est ab Ennio annal. l. I, fr. 34, v. 40: Nam me *visus* homo — raptare.

Tertia pluralis *sunt* ib. satur. inc. lib. fragm. 10: Quaerunt in scirpo *soliti* quod dicere nodum. Ad *Plautum* quod attinet, nihil habet offensionis, quod in interrogatione Rud. III, 4, 16 dictum est: Quid, si attigero?, ubi facile post *quid* mente addi potest *erit*. Deinde huc pertinet *bene* cum sequenti dativo in sermone convivali Pers. V, 1, 20: Bene mihi, bene amicae meae, ad q. l. Gronov.: „Breviter dicitur, intellecto sit, vel cedat, vel eveniat.“ cf. v. 22: Bene nobis omnibus. v. 23: Bene vobis. v. 24: *Bene ei* qui invidet mihi, et *ei* qui hoc gaudet [mecum]. Denique formulae *mirum ni*, ut Amph. I, 1, 163: *Mirum ni* hic me quasi muraenam exossare cogitat, al. et *mirum quin*. Ad reliqua quod attinet, extat de hac re copiosa disputatio Ritschelii prolegom. ad Trinummum p. 109—114, cuius quae summa est, paucis exponam. Atque de tertia quidem et secunda persona singularis haec habet: „Nam quo is (Plautus) sermone utitur ad vitae usum communem composito, ab eo et *est* et *es* verbi omissionem, cum a poetis tum a scriptoribus frequentatam, sciendum est omnino esse alienam nec nisi rarissimis condicionibus probatam. Et alterius quidem personae exempla negotium nusquam facessunt, ut quibus exigui circuli adiectione *es* ubique nulla opera restituatur.“ Sic scripsit ad hanc normam Ritschelius Merc. IV, 4, 12: quos inter iudex *datu's* pro vulg. datus, eodemque modo scribendum est Epid. IV, 2, 26: Quid? ob eamne rem hanc emisti, quia tuam gnatam *ratu's?* et V, 2, 45: Cur dare *ausu's?* et multis aliis locis. Idem valet in tertia persona, ubi sexcentis locis *ust* vel *umst* revocandum est, quibus librarii contra Plautinum morem *us* vel *um* vulgarunt. Sic Rud. IV, 4, 31 iam ante Fleckeisenum Geppertus restituit: Si ille te conprimere *solitust* pro vulg. solitus. Etiam Amph. V, 1, 23 contra codices *est* additum est a Fleckeiseno: Ibo, ut cognoscam, quisquis est. [*est*] Amphitruo hic quidem erus meus, item a Ritschelio et Fleckeiseno Pseud. IV, 2, 38: Nam hodie Sicuoni necesse*st* me esse. Pergit Ritschelius: „Exempta esse pauca videntur, quibus ad rhetoricum genus accedatur, in quo propriam sibi sedem omissio verbi habet.“ Inter quae primum posuit *factum*, quod nonnullis locis Plautinis legitur, quorum iis, quos attulit Ritschelius, addi potest etiam Poen. V, 2, 107: An mortui sunt? HA. *Factum*, quod ego aegre tuli. Idem usus reperitur apud Terentium Eun. IV, 4, 39 sq.: tuam vestem

detraxit tibi? DO. *Factum.* PH. Et eamst indutus? DO. *Factum.* cf. Andr. IV, 1, 39, ubi tamen antecessit Factum hoc est?, ad quod respondet Davus Factum, ita ut facile mente repetere possis est. Pergit deinde Ritschelius: „Certas autem nullique dubitationi obnoxias exceptiones satis alioqui constans lex has habet: — tertiam *potis* vel *pote* vocem, quae hoc habuit singulare, ut non pro *potest* tantum vel *potis est* usurparetur, sed etiam pro aliis formis eius verbi, etiam pro infinitivo.“ Ritschelii exemplis adde haec: Asin III, 3, 17: quantum *potis.* Trin. III, 3, 36: quantum *potis,* ubi Lamb.: „ = quam primum fieri potest.“ Most. I, 3, 99: Vah, quid illa *pote* peius quiquam muliere memorarier? Pers. I, 1, 31: Si tute tibi bene esse *pote* pati, veni: vives mecum. Non respexit Ritschelius locum Cas. II, 5, 28: Quis mihi *subveniens* (sic *Δ*p, vulg. subveniet) tergo —? Prima persona singularis omissa est Amph. III, 3, 9: equidem serio ac vero *ratus.* Men. I, 2, 10: nunc adeo, ut *facturus,* dicam. Transit deinde Ritschelius ad personas pluralis numeri, cuius exemplis adde de prima persona Poen. III, 1, 15: Nec sibi nos *obnoxii* istuc, quod tu ames aut oderis. ex scriptura Bothii, de tertia Amph. I, 1, 65: *Dispertiti* viri, *dispertiti* ordines. 2, 12: igitur demum omnes scient, Quae *facta.* V, 1, 40: Ubi utero *exorti* dolores. v. 59: Postquam pueros *conspicati.* Asin. I, 3, 44: Ubi illaec quae dedi ante? CL. *Abussa,* quem locum attulit Balbachius observ. crit. p. 22. Bacch. III, 4, 12: Quid ad hunc modum haec hic quae *futura* fabulor? Ubique mente addendum est sunt. Ad infinitivum quod attinet, commemorat Ritschelius inter alia *oportet,* de quo Haasius ad Reisig. p. 559: „Si apud v. *oportet* infinitivus perf. pass. ponendus est, solum participium sine *esse* ponitur, sic Plaut. Most. IV, 8, 26: Aurem admotam oportuit.“ [1]) Idem usus reperitur etiam apud Caecilium Statium et Terentium. Caec. Androgynos fr. 2: *gratulatum* med *oportebat* prius. De Terentio cf. Rudd. p. 208, qui affert Ad. II, 2, 6: Adulescenti morem *gestum oportuit* et

---

[1]) In universum autem Weissenbornius de gerundio et gerundivo p. 90, ubicunque neutra participii fut. act. et praet. pass. pro infinitivis ponantur, infinitivum *esse* mente addendum, non vero haec neutra ipsa pro infinitivis habenda esse censet.

Andr. I, 5, 4: nonne prius *communicatum oportuit?* Adde Heaut. I, 2, 26: *mansum* tamen *oportuit.* III, 2, 25: Haec *facta* ab illo *oportebat.* In eo autem mihi Ritschelius p. 325 nimium videtur contendisse, quod negavit *esse* Plautum omittere in constructione accusativi cum infinitivo, nam satis multi restant loci emendandi, ut Epid. I, 1, 6: Spondeo. EP. Quid? TH. Me *accepturum*, si dabis. Cas. III, 5, 37: Deiuravit, *occisurum* eum. ib. v. 51: altero te *occisurum* ait. Pseud. I, 3, 118 ipse Ritschelius scripsit Iuravistin te illam nulli *venditurum* nisi mihi? Non pertinet huc autem locus Merc. I, 1, 65: Multo opere immundo rustico se *exercitum*, Nec nisi quincto anno quoque *solitum* visere, quoniam v. 64 praegressum est: adeo arte *cohibitum* se *esse* a patre, ex quo ad sequentia quoque *esse* repetendum est. Haec hactenus de Plauto. Caecil. Stat. Obolostates fr. 6:

satine huic ordini,
Etsi nihil egisti, quaesti?

Sic Ribbeck. Libri egi. Bothius: „ = Satisne quaestûs huic ordini (meretricio, nisi fallor,) est, quia hi sunt aemuli? Etsi nihil egi, etsi irrita fuerunt mea consilia de tibi illis conciliandis. Fac tibi me non profuisse, at ordini in genere profui.“ Videamus Terentium. Phorm. II, 4, 14: Quot homines, tot sententiae; suos quoique mos. Andr. V, 6, 6: pater *amicus summus* nobis, sc. est. Adelph. I, 2, 16: Nullum huius simile factum. II, 1, 50: De argento somnium. Andr. II, 2, 23 sqq. verbum substantivum ubique omissum est. v. 23: Paululum obsoni: ipsus tristis: de inproviso nuptiae. v. 25: Quom illo advenio, solitudo ante ostium. Inprimis in formula *nil supra* verbum omitti solet, de qua re vide Bremium ad Nepot. p. 362. Ruhnk. ad Andr. I, 1, 93: Et voltu — adeo venusto, ut *nil supra*, h. e. addi vel esse queat. Eun. III, 1, 37: Facete, lepide, laute: *nil supra.* Adelph. II, 3, 11: Nil potis supra, ubi Donatus: „ἔλλειψις per admirationem est. Subaudiendum est enim vel *esse* vel *dici.* Exempla tertiae personae pluralis omissae sunt Andr. V, 3, 20 sq.: Domus, uxor, liberi *inventi* invito patre. *Adducti* qui illam civem hinc dicant. Eun. V, 5, 8: satine *salvae?* Adelph. III, 2, 33: in quo nostrae spes opesque omnes *sitae.* Denique saepe a Terentio in constructione acc. cum infinitivo apud participium perf. passivi et fut. activi omittitur infinitivus *esse.* Sic Andr. prol. v. 14: Fatetur transtulisse atque *usum* pro suis, h. e. usum

esse. II, 3, 27: Nam pollicitus sum *suscepturum*. III, 3, 20: Dein facile ex illis sese *emersurum* malis. Eun. I, 2, 125: Et is hodie *venturum* ad me constituit domum. Heaut. prol. v. 19: et deinde *facturum* autumat. Hec. I, 1, 5: iurabat — Numquam illa viva *ducturum* uxorem domum. Adelph. III, 2, 35: Qui se in sui gremio *positurum* puerum dicebat patris?

2. Ex praedicatis, quae coniunguntur cum verbo substantivo aut expresso aut certe cogitando, maioris momenti sunt substantiva, adiectiva, participia, minoris adverbia.

a. *Substantiva.* Legg. XII tabb., VI, fr. 3: Quoniam usus auctoritas fundi *biennium* est, ubi pro biennium proprie adiectivum biennis exspectas, quoniam paulo post in simili re dictum est: quarum *annuus* est usus, quod Funccius non male sic περιφράζει: usus auctoritas fundi, quo fiat, biennium est. Cato R. R. c. 4: si quid (bona salute) *usus* venerit, benigne defendat. Ennii Epicharmus fr. 7: Haece propter *Iuppiter* sunt ista quae dico tibi, ex quibus exemplis patet nec in genere nec in numero convenire opus esse praedicatum cum subiecto, item praedicatum posse ante subiectum poni, quod factum est etiam Plaut. Poen. V, 2, 108: Nam mihi *sobrina* Ampsigura tua mater fuit. Terent. Ad. III, 3, 31: Tu, quantus quantu's, nil nisi *sapientia* es. Pertinent huc etiam plurima exempla, quae attuli in nominativo § 4.

3. b. *Adiectiva et participia.* De participio huc pertinet coniugatio quae dicitur periphrastica, quae rarior est in participio praesentis, usitatissima et necessaria adeo, ut constat, in part. fut. activi et perf. pass. Cato R. R. praef.: minime — male *cogitantes sunt*. Apud comicos huc pertinet inprimis frequens formula *ut sis sciens,* de qua vide Haas. ad Reisig. p. 745, adnot. 579, sic Plaut. Poen. V, 2, 78: Carthagini ego sum gnatus, *ut tu sis sciens*. Terent. Andr. III, 2, 28: ut sis sciens. IV, 4, 36: ut tu sis sciens. Adiectivorum praeter ea exempla, quae in nominativo l. c. attuli, haec ponam. Cato R. R. c. 5: *Primus* cubitu surgat: *postremus* cubitum eat. Plaut. Pers. I, 1, 1: Qui amans egens ingressus est *princeps* Amoris in vias. Terent. Eun. II, 1, 15: Vigilabis *lassus*. Memorabilis est *attractio* in praedicato, ut genus attributivi non cum subiecto, sed cum praedicato concinat (similiter apud Graecos, v. Bernh. synt. p. 337), Terent. Phorm. I, 2, 44: Paupertas mihi onus *visumst* et miserum et grave, v. Rudd. II, p. 5.

4. c. *Adverbia.* Plaut. Trin. V, 2, 61: Miseria [una] uni quidem hominist *adfatim.* Capt. I, 2. 20: *Aegrest* mihi. Terent. Phorm. I. 3, 7: *fuisset* — mi *aegre.* Plaut. Trin. v. 47: Sin *aliter es.* Eodem modo Terent. Phorm III, 2. 44. 45. Ad. III, 4, 46. III, 5, 5. Plaut. Most. I, 1, 49: Quia mihi *benest* et tibi *malest.* Men. III, 2. 20: Minore nusquam *bene fui* dispendio. Men. v. 603. Merc. II, 2, 29. 55. Merc. v. 510. Pers. V, 2, 69. Trin. II, 2, 71: Quando quidem nec tibi *bene esse* pote pati neque alteri. Truc. IV, 2, 28: De eo nunc *bene sumus* tua virtute. v. 31: Nam invidere alii *bene esse,* tibi *male esse,* miseriast. Bacch. v. 502, item v. 783, Merc. V, 4, 49 et Terent. Adelph. V, 5, 3: optumest. Plaut. Merc. III, 3, 22: quin ergo imus atque obsonium Curamus, *pulcre* ut simus? Pseud. I. 3. 42: ut *male sit* mihi. IV, 1, 42: Credo animo *malest.* Truc. IV, 3, 21: Mea nunc facinora aperiuntur, *clam* quae speravi *fore.* Aul. IV, 9, 18: palamst. Cist. II, 3, 83: rem *palam esse* intellego. Terent. Hec. I, 2, 30: ut ne id *fiat palam?* Sic etiam in accusativo dictum est Asin. IV, 2, 12: me honestius Quam te *palam hanc rem* facerest. Bacch. III, 1, 16: seni faciam *palam.* Amph. I, 1, 146: Agite pugni: iam *diust* quom ventri victum non datis. Ennii satur. lib. inc. fr. 1, v. 33: Quom *frustrast,* frustra illum dicit *frustra esse.* v. 35: Qui frustratur *frustrast,* si ille non *est frustra.* Plaut. Amph. III, 3, 19: Iam hisce ambo, et servos et era, *frustra' sunt* duo, ad q. l. citat Taubm. Pseud. II, 3, 17: *frustra* ut *simus.* Bacch. v. 840: Frustra's. Merc. III, 1, 30: nei *frustra sies.* Cato R. R. c. 5: *impune* ne sinat *esse.* Plaut. Bacch. v. 385: *ita esse* arbitror. v. 387: esse ita. v. 721: Res *itast.* Most. III, 1, 17. Most. v. 902. Men. I, 1, 24. II, 1, 33. III, 1, 15. V, 1, 23. Men. v. 983. Mil. v. 633. Pseud. I, 3, 126. II, 2, 62. Poen. V, 2, 87: Si *itast.* Pers. I, 3, 50: Res *itast.* II, 2, 29. 38. 4, 14. IV, 6, 11. 25. Stich. V, 5, 3. Trin. v. 46. III, 2, 42. Plaut. fragm. Caec. p. 478, v. 8: *Ita sunt* praedones. Terent. Phorm. I, 3, 20. II, 2, 12: Non *itast.* Adelph. I, 2, 63. IV, 7, 21. Plaut. Capt. III, 3, 6: Nec sucophantiis nec fucis ullum mantellum *obviamst.* Poen. III, 6, 12: in comitio *estote obviam* = estote mihi praesto, ἐμοὶ ἀπαντᾶτε. Aul. III, 2, 24:

qui angulos omnis
Mearum aedium et conclavium mihi *perviam facitis?*

Truc. V, v. 18: parumst. De *potis* et *pote* vide Perizon. ad Sanct. Minerv. p. 215, qui affert Amph. II, 2, 61: Qui istuc *potis est* fieri —? Aul. II, 1, 19: nam nulla *potis est* eligi. Pseud. I, 3, 34. Et in plurali Poen. I, 2, 17:

Apage sis, negoti quantum in muliere unast:
Sed vero duae, sat scio, maximo uni
Populo cuilubet plus satis dare *potis sunt.*

Most. I, 3, 99 (Sanctius p. 852): Vah, quid illa *pote* peius quiquam muliere memorarier? Casin. II, 3, 2 (Perizon. p. 851): Nec *pote* (sic recte Bothius metri causa; *Δ*g potis) quicquum conmemorari, quod plus salis plusque leporis — Habeat. Terent. Adelph. IV, 1, 5: Ita fit, et istoc siquid *potis est* rectius. IV, 4, 18 (Perizon. p. 851): fieri *potis est*, ut nequa exeat. II, 3, 11: Nil *pote* supra, ubi esse omissum est, v. § 1. Plaut. Capt. I, 2, 9: Satis est = conclamatum est secundum Scaligerum. Men. v. 621 et IV, 2, 92: *satin'* hoc *est* tibi? Bacch. v. 834: Sat est. Terent. Andr. IV, 2, 22: Dies hic mi ut *satis sit* vereor. Phorm. II, 3, 89: *Satis* iam verborum*st*, de quo loco Rudd. inst. II, p. 7, adnot. 14: „possis explicare, Est res verborum ad satietatem. Nisi forte *satis* est antiquum adiectivum, unde comparativus *satior*, eodem modo, quo *magis*, unde comparativus *mäior*, olim adiectivum fuisse observat Perizon. II, 10, 1.“ Et sic etiam in accusativo dictum est Plaut. Truc. IV, 3, 18: *satis* es fassa. Terent. Andr. IV, 2, 27: non *satis* habes. Eun. III, 2, 32: sat habet, ubi vide Ruhnk., cf. Bremi ad Nep. 227, qui explicat satis habere per *ἀγαπᾶν*, contentum esse. Plaut. Trin. I, 2, 93: Quid *sectiust.* Cato R. R. c. 5: Nam res rustica *sic est.* Plaut. Amph. II, 1, 57: *Sic sum*, ut vides. Most. I, 1, 68: Dum interea *sic sit.* IV, 3, 40: Haec res *sic est*, ut narro tibi. Merc. II, 1, 42: sic est. Pseud. II, 3, 11: set profecto hoc *sic erit.* Terent. Andr. I, 1, 35: *Sic* vita *erat.* II, 3, 13: Nempe hoc *sic esse* opinor. III, 3, 22: Profecto *sic est.* CH. Sic hercle, ut dicam tibi. III, 4, 9: *Sĭc* res *est.* V, 4, 16. Phorm. I, 2, 20: *Sic est* ingenium. III, 2, 42: sic sum. Hec. III, 5, 10. Bacch. v. 670: Nec placet nec *temerest.* Amph. prol. v. 104: ego vos novisse credo iam *ut sit* meus pater. III, 4, 9. Capt. II, 1, 39. Bacch. III, 2, 16: Sisne necne *ut esse* oportet. Bacch. v. 662: *ut* quaequomque res *est.* v. 725: Nimis [hic] bellus atque *ut esse* maxume optabam locust. Most. v. 149. 901 sq.

Men. V, 2, 1. Men. v. 982. Merc. II, 3, 92: ita *ut* illast. Pseud. IV, 4, 1: nescis *ut sit* res. Rud. IV, 4, 55: *Ut* tute *'s*, item omnis censes esse? Terent. Phorm. I, 2, 5. Hec. IV, 1, 52. Adelph. III, 3, 45. Plaut. Bacch. v. 549: *Sicut est* hic. v. 403: Utut eris. v. 1201. Pseud. I, 3, 34. 76. Adverbii instar est, si praepositio cum sequenti substantivo praedicati loco ponitur, sic Terent. Andr. II, 2, 10: Mea quidem hercle certe *in dubio* vitast. Phorm. II, 1, 36: Hic *in noxiast*, ille ad dicendam causam adest. Nonnunquam adverbium cum substantivo in unam notionem coalescit (ὑφ' ἕν), de qua re vide etiam in notione substantivi § 7 (eodem modo apud Graecos, vide Bernh. p. 338). Sic Plaut. Pers. III, 1, 57: non tu *nunc hominum* mores vides?, ad q. l. Scalig.: „ἀνθρώπων τῶν νῦν ὄντων. Sic Virg. ante — malorum, τῶν ἔμπροσθεν κακῶν, id est praeteritorum malorum. Tibull. ante — comas, τὰς πρὶν κόμας. Catull. olim — furores, τοὺς πάλαι θυμούς, ita Terent. Andr. I, 2, 4: eri *semper lenitas* Verebar quorsum evaderet. Et semper — deus, apud Virgil. et semper — pauper, lib. 4 Distichorum Dionys. Catonis unum verbum est." Amph. II, 2, 138: *intus pateram* proferto foras, v. Par., Taubm., Lindem.

IV. Doctrina verbi.

Cap. VIII.

De notione atque generibus verbi in universum.

1. a. *Significatio activa* complectitur notionem transitivam et intransitivam et in activi forma et in deponentiali. Verba transitiva nonnunquam non id quod ipse aliquis facit significant, sed quod per alium faciendum curat. Sic Terent. Eun. I, 2, 37: Mater ubi accepit, coepit studiose omnia *Docere*, educere, ita uti esset filia, ad q. l. Ruhnk.: „Docere, i. e. aliis docendum tradere", cf. Bremi ad Nepot. p. 356 (erudivit = erudiendum curavit, ut Graecorum διδάσκειν pro διδάσκεσθαι, v. Heind. ad Protag. § 41). *Notio transitiva* saepe omisso obiecto se convertit in intransitivam. Sic Cato ap. Cic. de off. II, 22 (Perizon. ad Sanct. Min. p. 301): a quo (Catone)

quum quaereretur, quid maxime in re familiari expediret, respondit: „*Bene pascere.*" Quid secundum? „*Satis bene pascere.*" Quid tertium? „*Male pascere.*", quod Gronovius explicat: „rem pecuariam quam amplissimam habere magnosque pecoris greges et lecta iumentorum armenta." Plaut. Poen. prol. v. 13: Exerce vocem, quam per vivisque et *colis.* Amph. I, 3, 23: Nequiter paene *expedivit* prima parasitatio. Douza expedivit interpretatur expedita est, i. e. peracta est, ut et Meursius, qui nequiter expedivit interpretatur, parum utilis fuit prima parasitatio. Capt. III, 1, 20: quis *profitetur?*, sc. se vel nomen suum, h. e. quis promittit se ad prandium me vocaturum? *Suppeditare* (de quo vid. Perizon. ad Sanct. p. 386), quod proprie est verbum transitivum (sic Terent. Eun. V, 8, 46: Ut tuo amori *suppeditare* possint sine sumptu tuo Omnia haec, ex emendatione Fleckeiseni), nonnunquam intransitiva significatione usurpatur, ut Plaut. Asin. II, 4, 17: itaque hercle Clamore ac stomacho non queo labori *suppeditare,* h. e. par esse. Trin. V, 1, 3: Ita gaudiis gaudium *suppeditat,* h. e. suppetit. Terent. Heaut. V, 1, 57: Si illi pergo *suppeditare* sumptibus. Inprimis huc pertinet etiam *amare* significatione intransitiva positum aliquoties apud Terentium. Sic Andr. I, 2, 14: Meum gnatum rumor est *amare,* vide Perizon. ad Sanct. p. 397. ib. v. 20: Omnes, qui *amant,* graviter sibi dari uxorem ferunt. Adelph. I, 2, 37: Obsonat, potat, olet unguenta: de meo. *Amat,* dabitur a me argentum. Adde Eun. IV, 7, 10: solus Sannio *servat* domi, cf. Plaut. Amph. v. 352: quia nos eramus peregri, *tutatust domi.* Dura est omissio obiecti ap. Terentium Eun. II, 3, 84: Praeterea forma et aetas ipsast, facile ut pro eunucho *probes,* ubi ambigitur utrum formam et aetatem an te mente addendum sit: illud mihi videtur verisimilius. Contrarium est, si verba, quorum primigenia significatio intransitiva est, in transitivam notionem se convertunt. *Maneo,* de quo vide Sanct. p. 354 ibique Perizonium, proprie est intransitivum, sic Plaut. Stich. I, 2, 1: Qui *manet* ut moneatur semper servos homo officium suum, Terent. Phorm. V, 6, 9, sed convertit se etiam in usum transitivum, sic Plaut. Amph. I, 3, 48. Men. II, 3, 68. Stich. I, 2, 37, alibi. Num verbo *migrare* Plautus unquam tanquam transitivo usus sit, dubium est, negat Kampmannus de AB praep. p. 24, adnot. 3 allato loco ex Trinummo III, 2, 13, ubi Ritschelius ex A reposuit neque mens officio *migrat,* sed

dicit in adnotatione: „Fortasse scripsit poeta *mens se officio.*“ Sed inprimis huc pertinet *penetrare*, quod uno tantum loco a Plauto intransitiva significatione usurpatum est (v. Kampm. l. c.), Bacch. I, 1, 33: adulescens homo *Penetrare* huius modi in palaestram, omnibus ceteris transitiva addito accusativo. Sic Truc. I, 1, 23: Eaque intra pectus *se penetravit* potio, ad q. l. Gronov.: „Amat hoc verbo scriptor activo uti, cum vulgo verbum penetrare neutraliter usurpetur, Amph. I, 1, 94: Perduelles *penetrant se* in fugam, Men. V, 2, 64: Si ego intra aedis huius umquam, ubi habitat, *penetravi pedem,* Trin. II, 2, 1: Quo illic homo foras *se penetravit* ex aedibus?, v. 14: quin *me* ad pluris *penetravi* prius?, v. 33: Ne *penetrarem me* usquam.“ Addit Perizon. ad Sanct. Min. p. 366. Men. II, 3, 49: neque huc Umquam, postquam natus sum, intra portam *penetravi pedem.* Adde *resideo* Capt. III, 1, 8 (Sanct. Min. p. 378): Ita venter gutturque *resident essurialis ferias,* = sedendo agunt. Afferam iam alia verborum intransitivorum exempla, primum *festino,* de quo vide Perizon. ad Sanct. p. 337. Cato apud Gellium XVI, 14: Aliud est properare, aliud festinare . qui unum quicquid mature transigit, is properat; qui multa simul incipit neque perficit, is *festinat.* Plaut. Cas. II, 7, 9: ut *festinabat* miser! III, 2, 28: Miseri ut *festinant* senes! Deinde *consido* Trin. II, 2, 19: Haec tibi si capesses mea imperia, Multa bona in pectore [praecepta] *consident,* quod recte Perizonius p. 381 notione intransitiva neque cum Acidalio pro considere facient positum esse dicit. Adde *desideo* (Periz. l. c.), Bacch. II, 3, 4: nostrum tam diu Ibi *desidere* neque redire filium. De diverso usu intransitivo verbi *dolere* v. Perizon. p. 330. Plaut. Pseud. V, 2, 21: Ni *doleres* tu, ego dolerem. Bacch. V, 2, 54: Non metuo nequid *mihi doleat* quod ferias. Cist. I, 1, 69: Siquid est (sic *Δ*p), quod *doleat, dolet;* sin autem est, tamen hoc hic (Both. huic) *dolet.* Truc. II, 8, 2: Nam mihi de vento misere (sic codd. Parei; vulg. miserae) *condoluit* caput. ib. v. 3: Quid meo futurumst, quoi duae ancillae *dolent*, i. e. dolorem faciunt. Mercat. II, 3, 54: in portum huc ut sum advectus, nescio qui *animus* mihi *dolet.* Terent. Eun. I, 2, 13: Ut aut hoc tibi *doleret* itidem ut mihi *dolet* — *Gestio,* de quo vide Perizon. ad Sanct. p. 309. Plaut. Mil. IV, 5, 15 sq.: Reddam impetratum. PY. at *gestio.* PA. At modice decet. Moderare animo: ne sis cupidus, ubi gestio a scriptore ipso explicatur per sum cupidus.

Nonnunquam sequitur hoc verbum acc. c. inf., ut Terent. Phorm. II, 1, 30: *Ipsum gestio Dari* mi in conspectum, h. e. valde cupio. Accedamus ad verbum *posse*, de cuius singulari apud Plautum significatione Luebkerus de usu inf. Plaut. p. 16 (quae, ut dicit, inter vulgarem et intransitivam [dicendum erat impersonalem] fluctuat,) haec exempla affert: Bacch. III, 6, 30: Video non *potesse* quin tibi eius nomen eloquar, cf. Most. II, 1, 49: *Potin'* ut animo sis quieto et facias quod iubeo? Pers. I, 3, 62: At nisi gnatam tecum huc iam quantum *potest* Adducis, exigam hercle ego te ex hac decuria. Poen. III, 1, 64: quantum *potest,* h. e. quantum fieri potest, ὡς δυνατόν (sic Lamb.), et sexcentos illos locos ubi legitur *potin' ut* sim. Quibus exemplis adde Bacch. IV, 4, 99: *potin ut* cures te. Menaechm. III, 2, 1: *potine ut* quiescas. Most. II, 1, 28: qui *potest?*, item Pseud. v. 930. Men. V, 9, 41: Qui id *potest?* V, 2, 97: Fuge domum quantum *potest.* Aul. II, 9, 2: quantum *potest*, v. Douza et Goell. Pers. IV, 4, 31. Similiter apud Terent. Andr. II, 1, 27: si id non *potest.* De *suppeto* cf. Periz. ad Sanct. p. 387, qui affert Rud. II, 4, 36: Confugiam hinc: ita res *suppetit* subito [mihi] et Pseud. I, 3, 100: Ut hodie ad litationem huic *suppetat* satias Iovi. Referendum huc est etiam verbum *vapulare,* de quo agit Sanct. Min. p. 390 ibique Scioppius et Perizonius. Plaut. Asin. II, 4, 72 sq.: *Vapula.* ME. Id tibi quidem hercle fiet, Ut *vapules.* Bacch. v. 448: si ipsus primus *vapulet?* Poen. IV, 2, 73: Ut enim, ubi mihi *vapulandumst,* tute corium subferas. Stich. V, 5, 10: *Vapulat* peculium, quod dicitur, quum magnam accipit cladem. Pers. II, 3, 17: quid faciet mihi? Verberibus caedi iusserit, pedicas inpingi. *vapulem:* Ne sibi me credat supplicem fore . vae illi . nil iam mihi novi Offerri pote, quin sim peritus. Plaut. in Foeneratrice (Gron. p. 480):

> Heus tu: in Barbaria quod dixisse dicitur
> Liberta suae patronae, id ego dico tibi:
> Liberta salve: *Vapula* Papyria.

Terent. Adelph. II, 2, 5: Ego *vapulando,* ille verberando, usque ambo defessi sumus. Eun. IV, 6, 3 sq.:

> Usque adeo ego illius ferre possum ineptiam et magnifica verba,
> Verba dum sint: verum enim si ad rem conferentur, *vapulabit,*

h. e. male mulcabitur, malum habebit (Periz.). Phorm. V, 6, 10: Non manes? GE. *Vapula.* AN. Id quidem tibi iam fiet. De intransitivis *vereor, timeo, metuo* vide Perizon. ad Sanct. p. 356. Plaut. Truc. IV, 3, 35: *metuo*, patres quot fuerint (sc. huius pueri). v. 46: *Timeo*, quam mox nominer. Terent. Andr. I, 2, 5: *Verebar* quorsum evaderet. I, 5, 29: *timeo*, incertum hoc quorsum accidat. Phorm. IV, 3, 3: Quam *timeo* adventus huius quo inpellat patrem. Eun. IV, 3, 2: hoc quid sit *vereor*.

Saepe verbum transitivum *reflexivam* significationem induit, in qua tamen re cavendum est ne ellipsin stuatuas pronominis reflexivi, siquidem sola cogitatio actionis animo obversatur. De Graecis vide Bernh. p. 339 sqq. Cato fr. orig. l. I ap. Gell. XVIII, 12, § 7: eo res eorum *auxit*. Ennii fr. 9 Telephi: Et civitatem video Argivum *incendere* (N. v. civitas), ad q. l. Both.: „Sic libri, accipiente Mercero *incendere* passiva significatione, ut vehere, vertere, mutare, movere, insinuare, suppeditare, aequare cet. Scriv. tamen secundum alios *incendier*." Plaut. Bacch. V, 1, 20: Unde *agis?*, h. e. agis te, v. adnotationem Taubmanni. Capt. III, 1, 37: est illi mi una spes cenatica: Si ea *decolabit*, redibo huc ad senem, ad q. l. Gronov.: „Intelligendum pronomen *se*: sic igitur *spes decolat*, nempe se ipsam, quae defluit, interit, sublabitur." Lind.: „Spes *decolare* dicitur, quum fallit. Proprie enim *decolare* activum est idemque quod per colum transmittere. Tum vero intransitivi notionem accipit, ut Cas. II, 4, 28: Si sors autem *decolassit*. Sic plane nostrates: Die Hoffnung, das Loos ist durchgefallen." Mil. IV, 3, 37: Numquid videtur *demutare* atque ut quidem Dixi esse vobis dudum hunc moechum militem? Lindem.: „Demutare intransitiva notione, alius esse, alius fieri." Cas. II, 5, 30: Opinione melius res tibi *habeat* tua. Amph. II, 2, 170: *Lavisti.* AM. Quid, postquam *lavi?* Truc. II, 3, v. 1—4:

Piscis ego credo, qui usque dum vivont, *lavant*,
Minus diu *lavare*, quam haec *lavat* Phronesium.
Si proinde amentur mulieres, diu quam *lavant*,
Omnes amantes balneatores sient,

ad q. l. Turnebus: „Plautus a Varrone leviter reprehenditur, qui contra analogiam locutus sit et lavare dixerit, cum debuisset lavari." Ib. II, 4, 27: *Lavisti* iam? Terent. Andr.

III, 2, 3: Nunc primum fac ista ut *lavet.* Eun. III, 5, 44 sq.: arcessitur *lavatum* interea virgo: Iit, *lavit.* v. 47 sq.: ventulum huic sic facito, dum *lavamur*: Ubi nos *laverimus*, si voles, *lavato.* Plaut. Mil. II, 6, 100: Dum haec consilescunt turbae atque irae *leniunt,* ad q. l. Taubm.: „A. Gellius l. XVIII, 12 docet id quoque habitum in oratione facienda elegantiae genus, ut pro verbis habentibus patiendi figuram agentia ponerent, ac deinde vice versa haec inter se mutua verterent. Cas. II, 3, 30: vide, palliolum ut *rugat.*" Et Lindem.: „Ratio (eius rei, quod verba activa intransitive ponantur) est quod res patiens eadem et caussa efficiens, agens cogitatur, vel certe altêra ab altera cogitatione non satis discernitur." Amph. II, 2, 73: Si opsequare, una *resolvas* plaga, h. e. liberabis te. Rud. II, 7, 12: Intro *rumpam* iam huc. De *ruere* v. Sanct. Min. p. 379, quod reflexiva significatione positum est a Terentio Heaut. IV, 3, 41: quid si nunc caelum *ruat,* in compositis autem semper addito accusativo, ut Plaut. Rud. II, 6, 58 conruere — ditias, Terent. Eun. III, 5, 51: foras simul omnes *proruont se.* Adelph. IV, 2, 11: vide ne ille huc prorsus *se inruat.* III, 2, 21: *Ceteros ruerem,* agerem, raperem, tunderem et prosternerem. Referebat huc etiam verbum *strenuare* Ladewigius in Zeitschr. f. Alt. 1842, p. 1080 Plaut. Pseud. II, 2, 34, ibi tamen Ritschelius scripsit: dum *te strenuas.* De *surgere* v. Perizon. ad Sanct. p. 387: „*Surgere* proprie est transitivum, pro surrigere, sed fere semper intransitive usurpatur, ut Pseud. prol.: Exporgi meliust lumbos atque *exurgere.*" Transitivum est surgere Epid. extr.: *Lumbos surgite* atque extollite. Poen. V, 4, 9: quod quidem ad nos duo *attinuit.* Mil. II, 5, 58: Nimis beat, quod conmeatus *transtinet* trans parietem, ad q. l. Lindem.: „*Transtinet* intransitivo sensu, ut pertinet. Est autem *transtinere* pertinere trans aliquid, h. e. continuari, uno tenore perduci. Sic dici possit: pons transtinet trans flumen, h. e. ad alteram ripam continuus est. Eadem fere sententia *continere* Stich. III, 1, 44: Per hortum utroque conmeatus *continet,* h. e. continuatur. Sic recte Gronovius. Igitur *transtinet trans parietem* est: transitum praebet per parietem." Amph. I, 1, 95: *Vortentibus* Telebois telis conplebantur corpora. Asin. prol. v. 2: Quae quidem mihi atque vobis res *vortat* bene, = se vortat. Merc. II, 3, 97: Quo *vortisti?* Mil. II, 2, 50:

Ecce *avortit*, h. e. se ac. s. avortitur. Eodem modo ib. IV, 2, 8: Ob eam causam huc aps te *avorti*. Eandem intransitivam verbi *vertere* vim restituit Kampmannus de AB praep. p. 24 in loco Rud. IV, 3, 60: Tu hercle, opinor, in vidulum *convortes* piscem, nisi caves. Additum autem est pronomen reflexivum a Terentio Eun. II, 3, 52: Illa sese interea commodum huc *advorterat*. Per errorem autem huc traxit Haasius ad Reisig. p. 292 *procellere* ap. Plaut. Mil. III, 1, 166, ibi enim legitur: Set *procellunt sese* in mensam.

Ad formam quod attinet, reperiuntur apud priscos scriptores verba plurima activa forma, quibus posterior linguae aetas formam deponentialem induit. Sic Plaut. Truc. II, 1, 40: adgredias. Terent. Andr. IV, 1, 29: cum patre *altercasti*. Plaut. Men. v. 981 arbitro. Mil. II, 2, 49 arbitras. Pseud. IV, 2, 57: Te si *arbitrarem* dignum, misissem tibi. Stich. I, 2, 87: Probiores, credo, *arbitrabunt*. As. V, 2, 31 aucupemus. Most. II, 2, 42: Sermonem nostrum qui *aucupet*. Men. IV, 1, 12: ex insidiis *aucupa*. Mil. IV, 2, 5 aucupet. Cato or. in L. Veturium de sacrificio commisso ap. Fest. p. 234: Domi cum *auspicamus*. Plaut. Pers. IV, 6, 7 auspicavi. Capt. III, 5, 108 sq.:

Exauspicavi ex vinclis: nunc intellego
Redauspicandum esse in catenas denuo.

Terent. Phorm. III, 2, 20: Nec cum huius modi umquam usus venit ut *conflictares* malo. Naev. fr. Danaes 2 Contempla. Plaut. Epid. III, 3, 2 contemplarent. Mil. IV, 2, 39 contempla. Merc. II, 3. 72 contemplent. Pers. IV. 4. 15 contemplo. Trin. v. 863: Loca *contemplat*. Ennii Alexandri fr. 10 contuo. Ennii satur. l. III, fr. 3: qui falso *criminat*. Plaut. Pseud. I, 5, 78: Erum ut [suum] servos *criminaret* aput erum. Ennii Ambracia fr. 3: tute ipse cunctas, i. e. cunctaris. Plaut. Mil. II, 4, 18: Immo ecastor stulta multum, quae vobiscum fabulem. II, 5, 33 fabulem. Truc. I, 2, 79 fabulare. Ennii annal. l. I, fr. 14: memini me *fiere* pavum. cf. l. X, fr. 15. Liv. Andr. fr. Achillis: Si malos *imitabo*. Plaut. Cap. III, 4, 61 insectabit. Ennii annal. l. IX, fr. 1, v. 301: validis cum viribus *luctant* (ap. Non. p. 472, 7). Terent. Hec. V, 3, 31: dum *luctat*. Plaut. Most. II, 1, 40: ego istum lepide *medicabo* metum. Liv. Andr. fr. Danaës: etiam *minitas?* Plaut. Capt. III, 5, 85 minitas. Amph. III, 3, 26 morigero. Terent. Ad. II, 2, 10

morigerasses. Sed Plaut. Capt. II, 1, 4 est: Vos *morigerari* ei mos bonust. Naevii Proiectus fr. 2: quid *moras?* Plaut. Bacch. I, 2, 45 moro. Mil. III, 1, 121 nutricant. Ennii Eumenid. fr. 1 ap. Non. p. 475, 3: Ita sapere *opino* esse optumum. Plaut. Bacch. v. 24: Praenestinum *opino* esse. Pers. III, 1, 12 opino, item Rud. IV, 8, 4. Caecil. Stat. Asotus fr. 7. Apud Plautum in Rud. IV, 3, 60 restitutum est opino a Kampmanno de AB praep. p. 25 pro vulgato opinor. Opinor autem est Amph II, 1, 24. Naev. bell. Pun. l. VII ap. Non. p. 474, 16: Id quoque *paciscunt.* ib. paciscit. Plaut. Bacch. v. 866, 870, 871 paciscc. Naev. Proiectus fr. 1: populus patitur, tu *patias* (Diomedes I, p. 395 P.: item patio Naevius in Proiecto). Plaut. Amph. I, 1, 23 potivit. Enn. Achillis fr. 9, v. 26 proeliant. Plaut. Mil. IV, 8, 19: opsecro, licet conplecti prius quam *proficisco?* Ennii Cresphontis fr. 1: inter se *sortiunt.* Plaut. Cas. II, 6, 43: tute *sorti.* Mil. II, 2, 17 tumultuas. Ennii Eumenid. fr. 3: Nisi patrem materno sanguine exanclando *ulciscerem.* Cato R. R. c. 96 et 107 et 123 utito. Plaut. Mil. II, 5, 14 vagas. Bacch. v. 173 venero = veneror.

Denique loquar de verbis *impersonalibus* activae formae (v. in universum de his Michelsen. de casibus p. 58 sqq.). Quorum duo, *miserere* apud Ennium et *pudere* apud Plautum et Terentium nonnunquam vere sunt personalia. Ennii annal. v. 175 (Priscian. VIII, p. 824 P.): cogebant hostis lacrimantes ut misererent. Ennii trag. fragm. Hecub. 5 (= v. 232 Vahlen.) ap. Non. p. 474, 30: *miserete* anuis. Plaut. Cas. V, 2, 3: Ita nunc *pudeo* atque ita nunc paveo. Sic scribit etiam Fleckeisenus apud Terentium Andr. IV, 1, 13: At tamen 'ubi fides?' si roges, nil *pudent* hic, Ubi opust: illic ubi nil opust, ibi verentur. Aliud est, si verba illa affectum exprimentia *pudet*, *piget*, *paenitet* non quidem de persona ipsa dicuntur, quae affectu illo tangitur, sed in tertia persona posita habent tamen subiectum aliquod, quod affectum illum moveat, de quo uberius in nominativo disputavimus. Sic dictum est Plaut. Stich. I, 1, 51: Et me quidem *haec conditio* nunc non *paenitet.* Pseud. I, 3, 47: Nimio id *quod pudet* facilius fertur quam illut *quod piget.* Terent. Adelph. IV, 7, 36: Non te *haec pudent*? Et sic dictum est a Plauto Pseud. IV, 1, 24: *ornatus* hic satine me *condecet?* Exempla usus impersonalis haec sunto. Cato R. R. c. 54: Ubi sementim patraveris, glandem parari legique *oportet.* Terent. Heaut. III,

2, 25: Haec facta ab illo *oportebat.* Andr. III, 2, 1: Adhuc Archilis, quae adsolent quaeque *oportet* Signa esse ad salutem, omnia huic esse video. Plaut. Epid. II, 1, 2: Ibi eos deserit pudor, quom usust ut *pudeat.* Aul. IV, 10, 61: Quin *pudeat.* Mil. II, 5, 58: Nimis *beat.* Salmas.: „= nimis nos beatos facit.“ Lindem.: „beat impersonale ut iuvat.“

2. De *deponenti* Latino accurata et subtilis extat commentatio Noeltingii, quae prodiit Vismariae 1859, qui linguarum comparatione instituta docet, hanc formam verbi ex reflexiva significatione ortam esse, quamvis in multis verbis haec significatio obliterata esse videatur vel certe non iam tam clare appareat. Distinguit autem ille inter ea deponentia, quae, quod ad formam attinet, sunt passiva verborum activorum reflexiva significatione usurpata et ea, quae proprie et more solito vocantur deponentia. Quorum illa tum afferre malumus, quum de passivis agemus, reliqua quae affert ex priscis scriptoribus, nunc deinceps recensebimus. Cato ap. Festum (Iordan. 51, 7) dixit *periculatus sum* = periclitatus sum. *Defieri* abgehen, fehlen Ter. Hec. V, 2, 1. *Pervenari* Plaut. Merc. IV, 5, 3: Defessus sum urbem totam *pervenarier.* — Trin. IV, 3, 13 *redipisci.* Epid. III, 3, 25 *praemercari.* — *Obsonari* Aul. II, 4, 15 (Ter. Andr. II, 6, 20 passive). *Latrocinari* = stipendiari Plaut. Mil. II, 6, 19. — *perplexari* = perplexe agere et captiose Aul. II, 2, 81. — *Convadari* Curc. I, 3, 5 (vor Gericht fordern). *admoderari* Mil. IV, 2, 81: Nequeo hercle equidem risu *admoderarier* (sic Ritschelius sine me). Capt. IV, 2, 11: *minor interminor*que (posterius = minantem interdicere). cf. Ter. Eun. V, 1, 14: Istucine *interminata sum* hinc abiens tibi? — *Comperiri* Andr. V, 3, 31: dum ne ab hoc me falli *comperiar.* Plaut. Trin. IV, 2, 70 *reconminisci.* Pers. III, 3, 7: trecentis versibus Tuas inpuritias *transloqui* nemo potest, durch so viele Verse hindurch zu Ende aussprechen. *Loquitari*, intensivum v. loqui Bacch. IV, 7, 5. De usu verbi *fieri* = generari, nasci v. Perizon. ad Sanct. p. 338, qui affert Cist. act. V, v. 5: Nil moror aliena mi opera *fieri* pluris liberos, Trin. IV, 2, 90: ubi apsinthium *fit,* h. e. nascitur, Merc. V, 2, 102: Zacyntho ficos *fieri* non malas. Adde *videri* ap. Ennium Epicharm. fr. 1: Nam *videbar* somniare med ego esse mortuum et alibi, vide in acc. c. inf. *Inpertiri* Ter. Ad. III, 2, 22: Sed cesso eram hoc malo *inpertiri*

propere? *Consequi,* quod sine obiecto usurpatum est Plaut. Amph. V, 1, 3: Ita mihi videntur omnia, mare, terra, caelum *consequi,* h. e. me ipsam sequi.

Ad deponentialem usum est etiam referendum, quod participia nonnulla perfecti passivi a verbis activis formata sunt significatione activa, sive intransitiva sive transitiva. Spectat huc loquendi formula *sol occasus,* quae extat in legg. XII tabb., I, fr. 9 et invenitur etiam aliquoties apud Plautum, Men. II, 3, 82: Tum facito ante *solem occasum* ut venias advorsum mihi. V, 7, 33: Nam absque ted esset, numquam hodie ad *solem occasum* viverem. Enn. ap. Cic. Tusc. III, 19: Fana flamma *deflagrata.* Plaut. Capt. IV, 2, 87: *consuetu's* puer, h. e. a puero. Fragm. Vidul. ined. Ang. Mai. p. 496: Tali si ac tantis tuae sunt *consuetae* manus. Plaut. fragm. ap. Prisc. lib. IX, col. 872: *Exoleta* virgo. Amph III, 2, 19: Inimicos semper *osa sum* optuerier. Terent. Hec. I, 2, 63: cum virgine una adulescens cubuerit Plus *potus.* Fortasse huc spectat etiam *nuptus,* de quo vide § 3. Plaut. Pers. III, 2, 2: iuratus est. Rud. V, 3, 20 et 23 iuratust. Terent. Hec. prol. II, v. 13: ubi sunt cognitae, *Placitae sunt.* Andr. IV, 1, 21: Postquam me amare dixi, *complacitast* tibi. Plaut. Asin. I, 1, 97: Ubiquomque *lubitum erit* animo meo. Bacch. III, 1, 12 puditumst. Terent. Heaut. III, 1, 54 miseritumst.

Saepe deponentia passiva significatione usurpantur. Sic Fabius Maximus ap. Prisc. I, p. 368: „Amitti quam *apisci* passive sunt prolata"; apisci = obtineri, cf. Meyer. oratt. Rom. fragm. p. 5. Sic etiam Plaut. Trin. II, 2, 86: Non aetate, verum ingenio *apiscitur* sapientia. In legibus XII tabb. III fr. 1 legitur aeris confessi, de quo vide Dirksen. p. 238. Liv. Andronic. fr. Aegisthi 1: praeda — *Partita est.* Cato ap. Prisc. VIII, 792: Duo exules lege publica [condemnati] et *execrati,* de quo loco Bolhuis. p. 36: „passive, *καταραθέντες,* ut monet Prisc. hac autem forma saepius antiqui participia verborum deponentium adhibuerunt, sive, ut melius dicam, usu servarunt." Cato in Lentulum apud censores: adversus cognatos pro cliente *testatur,* ubi Meyerus p. 139: „*testatur* passive, i. e. testimonium dicitur", cum quo consentit Iordanus. Ennius ap. Non. p. 183, 13 (fr. 1 Nemeae): teneor consipta, undique *venor.* Nonius: „*venor,* circumvenior." H. l. passiva significatio altero passivo apposito perspicua fit. Ennii fr. inc. libr. 9: *adsectari*

se omnes cupiunt. (Priscian. lib. VIII. p. 792: „adsectari passive, *ἀκολουθεῖσθαι*.“). Plaut. Asin. I, 3, 44: Ubi illaec quae dedi ante? CL. *Abussa,* sc. sunt. Mil. IV, 3, 10: Sororem — adesse et matrem dicito, Quibus *concomitata* recte deveniat domum. Epid. II, 2, 82: Continuo *arbitretur* uxor tuo gnato, ubi Taubm.: „Lamb.: continuo facias, ut gnatus tuus uxorem ducat, quae ei sit arbitra et moderatrix. Grutero displicent Lambiniana, putatque dicere: continuo circumspiciatur. [Hoc omnino recte.] Eodem modo Pistoris arbitretur *παθητικῶς* exponit, eligatur dispiciaturque.“ Men. prol. v. 14: Nunc argumentum vobis *demensum* dabo. Stich. I, 2, 3: *demensum* cibum. Most. IV, 2, 44 pergraecari, coniunctum cum aliis infinitivis passivi. Pseud. I, 5, 126: de conpecto, item Capt. III, 1, 29: [de] conpecto. Pseud. IV, 1, 31: *meditati sunt* doli docte. Terent. Phorm. II, 1, 18: *Meditata* mihi sunt omnia mea incommoda. Andr. II, 6, 20: Vix — drachumis *est obsonatum* decem. Eun. II, 3, 93: adulescentiam Habent *despicatam*. Adelph. III, 5, 63: utinam hic sit modo *Defunctum.*

3. b. *Significatio passiva.* Exempla significationis passivae sunt haec. Cato R. R. c. 5: cui *iussus siet,* auscultet. Plaut. Bacch. I, 1, 9: ut, ubi *emeritum* sibi *sit,* se revehat domum. Epid. V, 2, 46: Etiam *inclamitor* quasi servos, h. e. obiurgor. Deinde commemorandum est h. l. *potiri* a Plauto significatione passiva = *capi* cum genitivo eius personae coniunctum, a qua quid capitur (v. Balbach. p. 22). quoniam extat etiam verbum activum eiusdem significationis *potire* (sic Amph. I, 1, 23: Eum nunc *potivit* pater servitutis, cf. Rud. IV, 2, 6: Piscatu novo me uberi *conpotivit*). Exempla sunt: Capt. I, 1, 24. 2, 41: postquam gnatus tuus *potitust hostium.* III, 5, 104. Epid. IV, 1, 5: Ita gnata mea *hostiumst potita.* Terent. Adelph. III, 4, 28: Ignotumst: tacitumst: creditumst.

Deinde commemoro impersonalia passiva, quae constat formari etiam posse a verbis intransitivis. Eorum extat, ut omnium inpersonalium, praeter tertiam personam singularis numeri etiam infinitivus. Plaut. Pers. II, 5, 8: quid agitur, Sagaristio? ut *valetur?* Terent. Eun. II, 2, 40: Quid agitur? PA. *Statur.* Adelph. III, 2, 4: Tot res repente circumvallant, unde *emergi* non potest. Andr. IV, 2, 8: Quibus quidem quam facile potuerat *quiesci,* si hic quiesset. Offendit a Catone dictum esse R. R. c. 88: Ubi *nubilabitur,* et noctu sub tecto ponito,

cum quo conferendum est Plaut. Capt. I, 1, 12: Quasi quom *caletur* cochleae in occulto latent (ad q. l. Taubm.: „Dictum ut statur, sudatur") et Truc. I, 1, 46: Nam nunc lenonumst et scortorum plus fere Quam olim muscarum, quom *caletur* maxume. Activae enim formae nubilabit et calet eandem haberent significationem. Plaut. Most. IV, 2, 42 desitumst. Loco Ennii autem Iphigeniae fr. 4, v. 259: praeter propter vitam *vivitur* verbum impersonale passivum retinet obiectum activi.

Separatim commemorandus est infinitivus passivi, de quo Luebkerus de inf. usu Plaut. p. 16 adnot. haec habet: „Multa iam apud Plautum reperiuntur commutati ac plane permixti utriusque generis (activi et passivi) documenta. Interdum ne poterat quidem sine gravi sententiae detrimento inf. act. poni: Men. V, 7, 17: facinus indignum — erum meum — *derupier,* Capt. III, 4, 23: Quibus *insputari* saluti fuit; in aliis locis vix quidquam interesset activum poneres an passivum: ib. 25. *concedi* optumumst. Et amantissimus interdum Pl. huius passivi dicendi generis est: Most. IV, 2, 42: numquam hic triduom unum desitumst *potarier.* v. 43 sqq.: Triduom unum haut esse intermissum hic *bibi*, Scortum *duci, pergraecari*, fidicinas, tibicinas *Conduci.*" Quibus exemplis adde Cato R. R. praef.: licet *existimari.* Terent. Andr. III, 1, 37: Nisi ea quae nil opus sunt *sciri.* Ambo autem infinitivi, et activi et passivi, coniuncti sunt a Plauto Amph. prol. v. 35 et 36: Nam iniusta ab iustis *impetrari* non decet, Iusta autem ab iniustis *petere* insipientiast.

Ex imitatione Graecorum passiva nonnunquam sic usurpantur, ut nulla ratio habeatur structurae activorum, si haec non cum accusativo coniunguntur, sed cum alio casu, ut dativo vel ablativo. Sic dictum est a Terentio Eun. prol. v. 17: habeo alia multa, quae nunc *condonabitur*, quum in activo dicatur condono *alicui* aliquid, item Adelph. III, 5, 63: utinam hic *sit* modo *Defunctum.* Adde notum illud et frequens *nuptus,* ut Plaut. Amph. prol. v. 99. Mil. v. 1276: quae *nupta* siet? Terent. Hec. IV, 1, 9, de quo vide Donat. ad Hec. IV, 4, 34 (Aut se *esse* mecum *nuptam*): „quasi tectam et opertam uno cubiculo mecum. Nubere enim est operiri tegique", de quibus verbis Sanctius p. 360 haec dicit: „Illa prima verba Donati eius esse genuina non credo, nec enim mulier nupta dicitur, quod operiatur in cubiculo cum viro, sed quod faciem et oculos cooperiret, propter pudorem, quum viro traderetur.

Tunc praeterea Nubere non est passivum neque significat operiri et tegi, sed operire et tegere.“ De gerundivis *placenda, pereunda*, quae non spectant ad passivum, v. c. X, § 1. Minus offendit, quod dictum est a Plauto Menaechm. V, 6, 31: Set metuo ne sero veniam *depugnato proelio*, cum hoc ad analogiam activae constructionis pugnam pugnare dictum sit, minus etiam Terent. Hec. II, 1, 3: Neque *declinatam* quidquám ab aliarum ingenio ullam reperias?, quod Funccius ad legg. XII tabb. I, fr. 9 explicat quae declinaverit, nam invenitur etiam usus transitivus verbi declinare.

Etiam verborum *posse, quire, nequire* a priscis scriptoribus passiva usurpata sunt coniuncta cum infinitivis passivi. Sic scripsit Cato R. R. c. 154: uti *transferri possitur*, ubi Schneiderus: „Loca Nonii in possetur, poteratur et potestur laudavit Victorius, ut doceret, veteres ita locutos fuisse. In edd. antiquis erat antea possit. Ad imum. At statim sequitur: possit . et ad summum . ubi pariter corrigendum erat possitur . ad summum. Nam non credibile est Catonem in eodem loco diversam posuisse formam.“ Ennii annal. inc. sedis fragm. 129: nec *retrahi* . . . *potestur* Imperiis. (Diomedes lib. I. p. 380 sqq.: „Item potestur apud Ennium reperimus: nec“ e. q. s.): Ex lib. I. orig. Catonis Festus p. 162: Nequitum et nequitur pro non posse dicebant . . Cato originum lib. I: praeterquam quod Termino fanum fuit, id *nequitum exaugurari*. Plaut. fragm. Satur. p. 483, v. 3: Retrahi nequitur (Fest. l. c.). Caecil. Stat. inc. fab. fragm. 29 (23 Both.): Si non *sarciri quitur*. (Diomed. I, p. 380). Terent. Hec. IV, 1, 57: forma in tenebris *nosci* non *quitast*.

4. c. In extrema hac de passivo disputatione significatio *reflexiva* eius commemoranda est, cognata Graecorum medio, cuius generis verba accurate collegit Noeltingius de dep. p. 18—29 multis locis et priscorum et recentiorum scriptorum allatis, quos nunc repetere supersedeo. Adde tamen eius exemplis Plaut. Amph. I, 1, 83: In fugam set tamen nemo *convortitur* et Terent. Phorm, II, 2, 4 adcingere.

5. *Breviloquentia* quaedam oritur in *obiecto*, quod compluribus verbis *commune* est diversos casus regentibus et semel tantum ponitur. Sic Cato R. R. c. 5: *Familiae* male ne sit, ne algeat, ne esuriat, opere bene exerceat (ubi mente adde: eam). Terent. Adelph. I, 2, 65: Verum si augeam Aut etiam

adiutor sim eius *iracundiae.* Simili modo dictum est etiam ib. I, 2, 4: *quem* neque pudet Quicquam nec metuit quemquam neque legem putat Tenere se ullam.

6. *Ellipses verbi.*[2]) Primum Catonis liber de re rustica, quo est brevi et abrupto dicendi genere conscriptus, multas continet singulares et partim constantes ellipses, quae separatim spectandae sunt. Sic legitur initio capitis 12: In torcularium quae opus sunt, itidem c. 13 ineunte: In torcularium in usu quod opus est, quae sunt quasi inscriptiones horum capitum, ita ut mente addere possis: enumerantur vel enumeratur. Deinde ab initio cap. 4 (Bubilia bona, bonas praesepis, faliscas clatratas), item ab initio c. 11 et 13 (Urceum cett.) mente addi possunt: (te) habere oportet. C. 137: Foenum, habeat vel capiat interpretatur Gesnerus, et bobus suis. C. 78: tracta ex caseo, int. ponito. C. 135, 6 acc. Trapetos latos a faber et faciet pendere censet Pontedera. C. 150: in fructum sc. accedit, nisi verbum hoc excidit. Apud Plautum autem et Terentium, utpote quorum comoediae versentur in sermone familiari, non est mirandum plurimas inveniri ellipses, quas fert sermo familiaris vitaeque communis et quotidianae usus. Terent. Andr IV, 5, 9: Quid vos? quo pacto hic? satine recte? sc. agitis, ubi Westerhovius: „Formula est de salute alterius rogantium.“ Respondet Mysis: Nosne? sic Ut quimus, aiunt, quando ut volumus non licet. v. 11: Quid Glycerium? iam hic suos parentis repperit? Inprimis frequens est omissio verborum dicendi et sentiendi. Sic Plaut. Poen. V, 2, 101: sed mitto de illo, (sc. dicere) et ad te redeo. V, 2, 12: Quid tu mihi testis? sc. dicis. Men. IV, 3, 22: Nimis iracunde hercle tandem, sc. locuta es. Terent. Andr. I, 1, 2: paucis te volo, sc. alloqui sive sec. Donatum colloqui. II, 2, 8: vos volo. V, 3, 1: Quis me volt? Eun. III, 1, 41: Quid ille, quaeso?, sc. respondebat. Plaut. Poen. IV, 2, 8: di vostram fidem, sc. imploro, item V, 1, 20. Truc. I, 1, 8. Terent. Eun. III, 1, 28. — Andr. I, 1, 55: Egomet continuo mecum, sc. cogi-

---

[2]) Verum pleonasmum verbi vix usquam reperias, nam Plaut. Aul. II, 2, 4: *Nunc domum properare propero,* Poen. I, 3, 24: *Pergin pergere,* Capt. II, 1, 51: *meminisse ut memineris,* comico more efficta sunt.

tabam. Saepe etiam verba motum exprimentia omittuntur. Sic Terent. Andr. II, 2, 24: Ego me continuo ad Chremem (confero). V, 4, 4: Quid tu Athenas insolens?, sc. venisti. Eun. V, 2, 5: ego me in pedes, quantum queo, In angiportum quoddam desertum, sc. dedi (Klussm. ad Naev. p. 144). Phorm. I. 4, 19: Ipsest, quem volui obviam, sc. mihi ire. Aliae ellipses sunt: Plaut. Poen. prol. v. 54: Latine Plautus' Patruus Pultiphagonides sc. inscripsit Poenulum. Stich. III, 2, 41: Perii hercle vero plane, nihil obnoxie, ubi sec. Rostium comment. Plaut. p. 269 mente addendum est faciens. Apud v. *posse* absolute positum *facere* mente addere potes ap. Caton. R. R. c. 1: si *poteris*, sub radice montis sit, wenn du es möglich machen kannst. Plaut. Mil. II, 2, 65: propere hoc non placide decet, ubi Lind.: „Omissus in loquendi ardore inf., agi vel simile verbum. Terent. Heaut. III, 2, 43: Neque eo nunc dico, quo quicquam illum senserim, sc. velle facere, moliri. Plaut. Men. V, 1, 52: Ecastor pariter hoc atque alias res soles, sc. agere. Bacch. II, 2, 52: Iamne ut soles? (sc. iocaris sec. Gronovium). De *soleo* v. Herzog. ad Sallust. Curc. V, 2, 13, Si vis tribus bolis (= talorum iactibus) vel in chlamudem, sc. paratus sum ludere. Pseud. IV, 7, 79: strenue mehercle isti, sc. deceperunt. Poen. V, 2, 61: Quid istuc ad me? Capt. III, 4, 19: Ultro istum a me, ubi acc. pendet a removendi, abigendi vi, quae inest in enunciato, quasi dixisset: apage te a me ultro. Sic Amph. I, 1, 164: Ultro istunc qui exossat homines, Casin. II, 8, 23: Ultro te, amator! apage te a dorso meo! Terent. Eun. II, 3, 71: Numquid me aliud?

Singulare genus ellipsium est *aposiopesis*, cuius triplex genus distinguendum est cum Donato (Susenbrot. gramm. lat. p. 134), cum per se ipsum tacet quis et ad aliud transit vel tacet nec ultra loquitur vel alterius interventu personae tacet. Nonnunquam per euphemismum aposiopeses adhibentur maxime in re obscoena, sic a Plaut. Cist. I, 1, 38: Viris cum suis praedicant nos solere, v. Scalig. et Taubm. (sc. moechari). Merc. IV, 4, 51: Me numquam quicquam cum illa, sc. habuisse Pseud. I, 2, 81: Set ubi usque ad languorem — tenes Quossum haec tendant quae loquor. (Eam ad quam haec verba convertit, bene scisse quid reticuerit, ex verbis, quae statim addit: tenes Quossum haec tend. q. l. apparet). Deinde in verbis mali ominis, ut Ter. Andr. IV, 5, 8: Itan Chrysis?, sc. mortua

est. Praeterea ad primum genus aposiopesis, quod Donatus statuit, pertinent haec exempla: Plaut. Pers. II, 4, 25: Qui te di deaeque — scis quid hinc porro dicturus fuerim, Ni linguae moderarei queam. Terent. Andr. I, 1, 137: quem quidem ego si sensero . . Sed quid opust verbis? II, 2, 7: Quis homost, qui me . .? o Pamphile, te ipsum quaero. Eun. I, 1, 20: Egone illam, quae illum, quae me quae non! sine modo, Mori me malim. Adelph. I, 2, 73: Ecce autem de integro (sc. effervescit): nisi quidquid est Volo cett. II, 2, 19: Nusquam pedem (sc. ponam, nusquam certe proficiscar). Donatus: „Quia exclamatio est, oratio per ἀποσιώπησιν completur.“ Ad alterum genus spectant Plaut. Poen. III, 6, 6: Numquid me . . . .? (sc. vis). Most. III, 2, 162: Mane sis videam, ne canis, sc. sit aliqua mordax in introitu, quae domûs custos in te ignotum saeviat. Terent. Andr. I, 5, 65: Verbum unum cave de nuptiis, ne ad morbum hoc etiam. Heaut. II, 3, 136: at nunc interim, ubi Schrevelius: „sc. sine interim plaulisper cum amica ludere.“ Ad tertium denique genus referendi sunt hi loci: Plaut. Pseud. I, 1, 35: At te di deaeque, quantumst . . PS. Servassint quidem, ubi sermo interpellatur per alterum, quum Caludorus addere vellet: perduint. Truc. II, 6, 23: Venire salvom, sc. te gaudeo. Kampm. de AB p. 23: „sermo interpellatus est cupiditate Stratophanis; is enim non patitur Astaphium salutationem absolvere.“ Eodemque modo est ap. Terent. Phorm. II, 1, 25: Salvom venire. Andr. IV, 4, 51.

Denique per *coniunctionem* **ne** ellipticae sententiae proferuntur, ubi omissum cogitandum est verbum metuendi. Sic Plaut. Pers. II, 3, 71: Nequis vero ex Arabia penitissuma Persequatur, sc. metuendum est, quod per ironiam dictum est. Item in *interrogationibus*, ut Terent. Ad. II, 2, 45 (similiter apud Graecos τί, v. Bernh. synt. p. 352): Quid quod te oro?, quae sic supplenda censeo: quid fiet de eo quod cett. Was wird werden in Betreff dessen cett. Paulo aliter Donatus: „Deest *agis*“, et in alia adnotatione: „Quid mihi non respondes de eo, propter quod te oro?“ Schmiederus: „quid dicam de eo, quod te rogo? h. e. imo etiam et vehementer te rogo, sc. ut sedulo facias.“ Quo spectat etiam formula *quid illum censes?*, quam commemorat etiam Bernhardy Synt. p. 353, adnot. 414, et de qua Rostius comment. Plaut. p. 162 sq. haec habet: „Elegans formula, qua Plautum eiusque imitatorem

Terentium aliquoties usos videmus, ubi indicare voluerunt, insolens aliquid et inopinatum et incredibile fieri. Tunc enim Terentius hanc usurpat formulam: Andr. V, 2, 12: Quid illum censes? Adelph. IV, 5. 22: Quid illas censes? Plautus vero Trin. III, 3, 82: *Quid illum putas* Natura illa atque ingenio? Bacch. II, 2, 30: immo *ut eam credis?* Curc. I, 1, 59: Immo *ut illam censes?* et alibi. Quibus in formulis infinitivus deest, vel ex praecedentis sententiae verbo repetendus, vel cogitatione supplendus, veluti facere, dicere, sentire, affectum esse."

Cap. IX.

De infinitivo.

Iam veteres grammatici Graeci de natura infinitivi inquisiverunt. Nam ut Stoicos omittam, Apollonius eum significavit tanquam substantivum verbi, in quo omnes modi verbi coniuncti et quasi conflati essent, qui, quamquam generis atque temporis notione indutus esset, tamen omni numerorum et personarum significatione careret. Inter recentiores acutissime hanc rem investigavit Guilelmus Humboldtius in bibliotheca indica. Cuius sententiam secundum eam descriptionem, quam Luebkerus de usu inf. Plautini p. 11 sq. fecit, breviter exponam. Si quaeritur infinitivus nomen sit necne, multae obstant quo minus ita censeas difficultates. Primum enim omnino aliam prorsus vim exhibet verbum cum nomine atque cum infinitivo iunctum; hic cum verbo suo finito artissime cohaeret et in unam quasi coalescit notionem, nomen vero a verbo pendens plane seiunctam ab illo habet rationem et per se valentem. Deinde consentaneum hinc foret, infinitivum in latino sermone omnes et obiecti quod grammatici dicunt et subiecti vices sustinere; quod nisi fit, nomen esse nequit. Accuratius igitur infinitivi notionem assequeris, si et cum verbo finito et cum participiis eam contuleris. Participium enim et adiectivum attributivorum partes sunt, illud autem ab altero ita distat, ut efficaciae, motus, actionis notionem habeat propriam; unde si detraxeris id, quod attributivum efficit, meram infinitivi indolem nancisceris. Medium igitur locum obtinet infinitivus inter participium et nomen, non ut

utriusque formae naturam in se complectatur, sed ab illo proficiscens ad hoc tam prope accedat, ut facillime transire in eius et vim et formam possit. Haec hactenus de sententia Humboldtii. Paulo aliam tamen de infinitivi natura sententiam proposuit idem Humboldtius in epistola scripta anno 1826, quae vulgata est in Aufrechti et Kuhnii Zeitschr. f. vergl. Sprachforschung II, 4, cum qua confer quae Steinthalius exposuit in „grammatica, logica, psychologia eorumque principiis“ p. 368—373. Docet hic infinitivum in se continere plenam vim verbalem ac ne personarum quidem significatione destitutum esse, quae lateat in eo modo infinito, denique habere eum vim non quidem enunciatorum formandorum, sed tamen praedicativam. Inter Graecorum autem et Latinorum infinitivum hoc est discriminis, quod apud Graecos inf. saepe substantivum verbale esse potest, apud Latinos rarissime tantum, apud quos in casibus obliquis quidem eius locum tenent gerundium et supinum.

1. *Infinitivus vice fungitur substantivi verbalis.* Cato ex lib. II origg. ap. Charis. lib. II, p. 181: Pleraque Gallia duas res industriosissime persequitur, *rem militarem* et *argute loqui.* Plaut. Bacch. I, 2, 50: hic *vereri* perdidit, h. e. verecundiam. Poen. III, 3, 98: Ut tute inspectes aurum lenoni *dare* (sic ΔΘpg), ubi tamen puto scribendum esse dari. Curc. I, 1, 28: Ita *tuum* conferto *amare* semper, si sapis, ad q. l. Taubm.: „= tuas amationes. Sic Graeci τὸ ἐρᾶν pro ἔρως.“ Poen. I, 2, 100: At ego amo hanc. MI. At ego *esse* et *bibere.* Rudd. p. 229: „pro: esitationem et bibitionem.“ Fortasse huc pertinet etiam Curc. I, 3, 21: totum insanum amare hoc est quod meus erus facit. Terent. Andr. IV, 1, 52: *hoc* tibi pro servitio debeo, *Conari* manibus pedibus noctisque et dies, Capitis periclum *adire.*

2. *Subiecti* enunciationis locum tenet infinitivus aut post verba, quae dicuntur impersonalia, aut si praedicatum est adiectivum vel substantivum cum *est* coniunctum. Cato R. R. praef.: „*Est* interdum *praestare* mercaturis rem quaerere, = praestat, melius est. Gron. obs. IV, p. 118. Cortius ad Sallust. Iug. 110, 3, es kommt vor, daß es zuweilen vortheilhafter ist. Cato R. R. c. 61: Quid *est* agrum bene *colere?* bene *arare.* Quid secundum? *Arare* . tertio, *Stercorare*, ubi colere subiecti, ceteri infinitivi praedicati loco positi sunt.

Plaut. Truc. II. 6, 20: An *vincere mest* maleficio?, ubi est ut Graecorum ἔστι vel ἔξεστι positum est, = fieri potest ut vincar. Cato R. R. c. 7: Fundo suburbano arbustum maxime *convenit habere.* Plaut. Aul. II, 1, 18: *decet* equidem vera *proloqui* (sic Herm. elem. p. 307. Codd. Grut. et vulg.: decet te equidem). Mil. III, 1, 142: nunc iam istis rebus *desisti decet.* v. 170: huice primum *praevorti decet.* Trin. II, 4, 77: *Verecundari* neminem aput mensam *decet*, i. e. verecundia. Aul. IV, 1, 4: in se sera *condecet capessere.* Terent. Eun. IV, 7, 19: Omnia prius *experiri,* quam armis, sapientem *decet.* Cato R. R. c. 9: Hoc est praedium, quod ubi vis *expedit facere.* ib. praef.: licet existimari. Plaut. Ep. III. 2, 2: *esse* tibi *licet* quieto. Pseud. II, 1, 14: *Licet*ne id *scire* quid sit? Poen. I, 3, 3: Tibi quidem hercle *vendere* hasce aedis *licet.* Pers. III, 1, 48 sq.: *Lubere* tibi per me *licere* intellego: Verum *lubere* hau *lubeat*, si liceat, mihi. Stich. IV, 2, 31: tibi — incenato — *esse* hodie *licet.* Truc. IV, 4, 31: *dicere* hic quidvis *licet.* Plauti fragm. Artamon. p. 476: Nunc mihi *licet* quidvis *loqui.* Terent. Heaut. V, 2, 28: Modo *liceat vivere,* est spes. Cato R. R. c. 5: ut aliis recte *facere libeat.* ib.: minus *libebit ambulare.* Plaut. Pseud. IV, 7, 24: Iam *admordere* hunc mihi *lubet.* Poen. V, 4, 96: qui *lubet* tam diu *tenere* collum —? Amph. I, 3, 3: Mihi *necessest ire* hinc. Cas. II, 5, 36: *Necessumst* vorsis gladiis *depugnarier.* Cist. II, 3, 82: Nunc mihi bonae *necessumst esse* ingratiis. Hoc loco et duobus supra allatis, Epid. III, 2, 2, Stich. IV, 2, 31 observa attractionem dativi cum infinitivo factam. Men. I, 2, 9: ita omnem mihi Rem *necesse eloquist.* Mil. IV, 3, 25: Dicas *necessum* tibi *esse* uxorem *ducere.* Stich. I, 3, 66: Foras *necessumst* quidquid habeo *vendere.* Pers. IV, 4, 35: Si tibi *vaenissest opus.* Lex Papiria tribunitia (213 a. Chr., ap. Egger. p. 113): eodemque iure sunto, uti ex legibus plebeique scitis *exigere iudicare*que *esse*que *oportet.* Cato R. R. c. 1: in bona regione bene *nitere oportebit.* C. 2: rationem *inire oportet* operarum. Ib.: Ubi haec cognita aequo animo sient, quaeve reliqua opera sient, *curare* uti perficiantur: rationes *putare* argentariam cett., so mußt du Sorge tragen, ubi animo scriptoris oportet videtur obversatum fuisse, nisi infinitivum more Homeri et Hesiodi pro imperativo positum esse dicere velis. C. 3: aedificare diu *cogitare oportet*, conserere *cogitare* non *oportet,* sed *facere oportet* . ubi aetas accessit ad annos

XXXVI, tum *aedificare oportet,* si agrum consitum habeas. Ib.: Torcularia bene *habere oportet.* C. 6: Agrum quibus locis conseras, sic *observari oportet.* C. 7: eo lotium suillum aut stercus ad radicem *addere oportet.* C. 10: Quomodo oletum agri iugerum CCXL *instruere oportet.* C. 11: Quomodo vineam iugerum C. *instruere oportet.* C. 15: et uti sublinat *locari oportet.* C. 17: tum *legi oportet.* C. 19: ubi porculum *figere oportebit.* C. 22: trapetum hoc modo *accommodare oportet.* Ib.: ab solo mortarii orbes *cavere oportet,* ne quid mortarium terant. C. 54: et fiscellas *habere oportet.* Cato ap. Iordan. p. 66: oportere institui. Plaut. Amph. III, 2, 63: Primum *cavisse oportuit.* Cist. I, 1, 98. Bacch. III, 2, 16: Sisne necne ut *esse oportet:* malus, bonus, quoiquoimodi. III, 3, 73: Itam *oportet* rem mandatam *gerere* amicis sedulo. Most. III, 2, 114: Lucri quidquid est, id domum *trahere oportet.* Poen. I, 2, 128: Invendibili merci *oportet* ultro emptorem *adducere.* Truc. II, 1, 33: Novos datores semper *oportet quaerere.* II, 4, 70: quo *fieri oportet,* sec. scripturam Bothii. Terent. Phorm. II, 1, 12—16 mutatum est inter constructionem v. oportet cum infinitivo et coniunctivum: *Meditari* secum *oportet,* quo pacto advorsam aerumnam ferant. Pericla, damna peregre rediens semper secum cogitet Aut fili peccatum aut uxoris mortem aut morbum filiae, Communia esse haec, nequid horum umquam accidat animo novom: Quidquid praeter spem eveniat, omne id *deputare* esse in lucro. Plaut. Trin. II, 2, 65: Pol *pudere* quam *pigere praestat* totidem litteris. Asin. v. 72: Neque *puduit* eum id aetatis sucophantias *Struere.* Mil. III, 1, 28: Eam *pudet* me tibi in senecta *obicere* sollicitudinem. Trin. II, 2, 63: *Deserere* illum et *deiuvare* in rebus advorsis *pudet.* Terent. Heaut. V, 4, 20: at te id nullo modo *Facere puduit.* Ad. IV, 2, 23: Non *puduisse verberare* hominem senem. Plaut. Pseud. IV, 6, 23: Nam quanti *refert* ei nec recte *dicere.* Terent. Phorm. I, 2, 35 sq.: *Restabat* aliud nil, nisi oculos *pascere, Sectari,* in ludos *ducere* et *redducere.* Plaut. Trin. I, 2, 40: Qui *in mentem venit* tibi istaec dicta *dicere?* Aul. III, 6, 36: mi *bibere decretumst* aquam. Cas. I, 6: Sequi decretumst. Cist. III, 17: Nam hercle iam ad me adglutinandam totam *decretumst dare.* Bacch. IV, 4, 21: Decretumst renumerare. Mil. I, 1, 77: [Ei] rei hunc diem mihi operam *decretumst dare.* Merc. I, 1, 1: Duas res simul nunc *agere decretumst* mihi. Poen. V, 1, 26: In hisce *habitare monstratumst*

regionibus. Bacch. IV, 9, 93: *Persuassumst facere* quoius me nunc facti pudet. Impersonalium instar etiam *fortasse* cum infinitivo est coniunctum Poen. V, 2, 44: *Fortasse* medicos nos esse *arbitrarier*. = fortasse arbitratur, recte enim docuit Handius Tursell. II, p. 720, coll. 727, fortasse primitus adiectivum fuisse. Bacch. IV, 8, 83: *Aequomst* tabellis consignatis *credere*. Mil. II, 6, 35 sq.: Utrum me *expostulare* tecum *aequomst* prius, An — Med *expurgare* tibi videtur *aequius*. Terent. Hec. IV, 3, 14: E medio *aequom excederest*. Plaut. Amph. II, 2, 117: istanc rem inquisitam *certumst* non *amittere*. Asin. III, 3, 23: Mihi *certumst ecficere* omnia in me eadem quae tu in te faxis. Capt. III, 5, 98: Nunc *certumst* nulli posthac quicquam *credere*. IV, 2, 14: Facere certumst. Curc. II, 1, 1: *Migrare certumst* nunc iam ex fano foras. IV, 2, 46: *certumst* me bene *curare*. V, 3, 8: Nunc domum *properare certumst*. Cas. II, 4, 15: De Casina *certumst concedere* homini nato nemini. III, 1, 8: *Certumst* omnis *mittere* ad te. Cist. III. 16: hanc, ut habeo, *certumst* non *amittere*. V, 8: *praevorti* hoc *certumst* aliis rebus omnibus. Ep. V, 1, 57: domi *adesse certumst*. Bacch. IV, 9, 73: set quidquid est, *pellegere certumst*. Most. III, 1, 134: Quicquid dehinc dicam, nunc id *certumst dicere*. Mil. II, 3, 31: Certumst facere. II, 6, 5: *Certumst* nunc opservationi operam *dare*. 6, 42 et 91: Ita *facere certumst*. Merc. I, 1, 39: Illuc *revorti certumst*. III, 1, 7: Facere certumst. III, 4, 76: *certumst* praeconum *iubere* iam quantumst conducier. V, 2, 93: Certum exequist. Pseud. I, 5, 138: Nunc non *abire certumst* istac gratia. IV, 7, 137: angiporta haec *certumst consectarier*. v. 139: *Certumst* mi hunc emortualem *facere* ex natali die. 8, 2: Nunc mihi *certumst* alio pacto Pseudulo insidias *dare*. Poen. III, 3, 17: vos *certumst sequi*. V, 5, 25: Sed *adire certumst* hanc ad amatricem Africam (= ad hanc). Pers. II, 2, 39: *certumst celare*, quo iter facias, pessuma? Rud. III, 5, 58: *Certumst* hasce hodie usque opsidione *vincere*, ich habe bei mir beschlossen. Truc. II, 6, 68: *certumst*, quo ferant, *Observare*. Terent. Eun. I, 2, 108: Ita *facere certumst*. Plaut. Pseud. IV, 2, 56: Salutem scriptam *dignumst* dignis *mittere*. Ennii Phoenicis fr. 9: Saeviter suspitionem *ferre* falsam *futtilum est*. Plaut. Poen. V, 4, 62: nisi *honestiust prehendi*. Most. V, 1, 20: nunc te *videre meliust*, quid agas, Tranio. Men. V, 2, 51: *meliust* sanam, mulier, mentem

sumere. Mil. II, 3, 21: Medicum istuc tibi *meliust percontarier.* IV, 8, 63: *Ire meliust* strenue. Pers. III, 1, 18: Modice et modeste *meliust* vitam *vivere.* Cist. IV, 1, 10: *satiust* mihi Quovis exitio *interire.* Bacch. I, 2, 43: *Vixisse* nimio *satiust* iam quam *vivere.* Truc. V, v. 36: Nil *φλυαρεῖν satiust,* miles. Mil. II, 3, 6: Volup est convenisse. Fabius Pictor ap. Gell. X, 15 (Egger. p. 107): Si quis ad verberandum ducatur, si ad pedes eius supplex procubuerit, eo die *verberari piaculumst.* — Capram et carnem incoctam et ederam et fabam neque *tangere* Diali *mos est* neque *nominare.* Sine apice sub divo *esse licitum* non *est.* Enn. annal. inc. sed. fr. 10: Audire est operae pretium. Plaut. Amph. II, 2, 74: At pol qui *certa res* Hanc *est obiurgare.* Most. III, 2, 112: vi pugnandoque hominem *caperest certa res.* Mil. II, 3, 73: *Consiliumst* ita *facere.* Epid. I, 2, 60: Senem *oppugnare certumst consilium.* Rud. II, 3, 63: O *facinus inpudicum,* Quam liberam esse oporteat, servire *postulare.* Amph. prol. v. 36: Iusta autem ab iniustis *petere insipientiast.* Epid. I, 1, 87: qui tibi*st lubido* male *loqui?* II, 2, 56: id *lubidost scire.* Bacch. III, 3, 12: *est lubido* homini suo animo *opsequi.* Men. I, 1, 7: Maior *lubidost fugere* et *facere* nequiter. Pseud. I, 5, 139: *Lubidost* ludos tuos *spectare,* Pseudule. Poen. V, 5, 43: Quid tibi *lubidost,* obsecro, Anthemonides, *Loqui* inclementer nostro cognato et patri? Pers. I, 3, 41: *lubido* extemplo *coeperest* convivium. II, 2, 6: si *lubidost perdere.* V, 2, 26: et hunc *inridere* Lenonem *lubidost.* Poen. IV, 1, 4: *Servire* amanti *miseriast.* Truc. IV, 2, 31: Nam *invidere* alii bene esse, tibi male esse, *miseriast.* Capt. II, 3, 36: Quae memini, *mora merast monerier.* Truc. IV, 2, 40: vis est experirier. Terent. Hec. III, 1, 47: Non *usus factost* mihi nunc hunc intro *sequi.* Loco Catonis tamen R. R. c. 61: *Caetera cultura est* multum *serere* infinitivus non est subiectum, sed praedicatum, die übrige Cultur besteht in dem häufigen Säen, cf. locum ab initio huius §. laudatum Catonis R. R. c. 61.

3. *Infinitivus historicus* vulgo per ellipsin explicatur, quod non est necessarium, immo, quum semper ponatur in describendis factis vel rebus, quae celeriter se alia aliam excipiunt, ex hac ipsa celeritate et festinatione eius, qui illas describere vult, explicandus est. Quum enim infinitivus omni definita personarum et numerorum distinctione careat, animo commoto scriptoris talibus in rebus describendis haec verbi forma ap-

tissima erat, utpote quae nihil nisi ipsam actionem exprimeret, ne temporis quidem significatione indicata, quum hoc in genere semper usurpetur infinitivus praesentis. Cf. Stallb. ad Rudd. p. 227 et Reisig. p. 782. Est autem hoc proprium huius infinitivi, ut subiectum semper maneat immutabile neque unquam, ut in constructione accusativi c. inf., in accusativum convertatur. Invenitur autem saepissime et antecedentibus et sequentibus verbi formis finitis. Plaut. Amph. I, 1, 75 sqq.: *Imperator uterque* — Vota *suscipere,* [tum] exercitum *hortarier.* Pro se quisque id quod quisque [et] potest et valet *Edit,* ferro *ferit* cett. Amph. v. 1110 sqq.:

angues oculis omnis *circumvisere.*
Postquam pueros conspicati, *pergunt* ad cunas citi:
Ego cunas recessim rursum vorsum *trahere* et *ducere*
Metuens pueris, mihi formidans, tantoque *angues* acrius
Persequi.

Aul. prol. v. 18 sq.: At *ille* vero minus minusque impendio *Curare* minusque me *impartire* honoribus. Merc. I, 1, 46: *Obiurigare pater* haec noctes et dies. v. 50: Perfidiam lenonum, iniustitiam *expromere* cett. II, 1, 16: oppido Mihi illud *videri* mirum. Rud. III, 1, 4: Atque *illa* nimio iam *fieri* ferocior. Terent. Andr. I, 1, 35 sqq.:

facile omnes *perferre* ac *pati:*
Cum quibus erat quomque una, eis sese *dedere,*
Eorum studiis *obsequi.*

I, 1, 70: *Quom* id mihi *placebat, tum* uno ore *omnes* omnia Bona *dicere* et *laudare* fortunas meas. I, 1, 120: *ego* illud sedulo *Negare* factum. II, 2, 32: etiam puerum inde abiens conveni Chremi: Holera et pisciculos minutos *ferre* obolo in cenam seni. Eun. III, 1, 1: Magnas vero *agere* gratias Thais mihi? ib. v. 11 sqq.: *Rex* te ergo in oculis — *gestare?* TH. Vero: *credere* omnem exercitum — Tum — me convivam solum *abducebat* sibi. v. 20 sqq.: *Invidere omnes* mihi, *Mordere* clanculum: *ego* non flocci *pendere*: *Illi invidere* misere. v. 42: Risu *omnes* qui aderant *emoriri:* denique *Metuebant* omnes iam me. III, 3, 9 sq.: *ipsa adcumbere* Mecum, mihi sese *dare,* sermonem *quaerere.* IV, 1, 4 sq.: *ille* continuo *irasci,* Neque negare *audere: Thaïs* porro *instare* ut hominem invitet. v. 12: miles *tendere,* inde ad iurgium. Heaut. V, 1, 23. Phorm. I, 2, 42: nos mirarier. v. 67: *Noster* quid ageret *nescire.* Hec. I, 2, 45: *ille* primo se *negare:* sed postquam

acrius Pater instat, *fecit.* v. 91. 107 sq. V, 3, 28: *Ille* alias res agere se *simulare.* Adelph. I, 1, 20: *Ille* contra haec omnia Ruri *agere* vitam: semper parce ac duriter Se *habere:* uxorem *duxit.* V, 4, 10.

4. Deinde infinitivus se coniungit cum subiecto enunciationis, quae constructio, si etiam praedicatum forma attributiva in nominativo appositum est, vulgo nomine *nominativi cum infinitivo* notatur, maxime autem in verbis passivis, sed saepe etiam in aliis locum habet. Cato R. R. praef. §. 3: Amplissime *laudari existimabatur,* qui ita laudabatur. Or. pro Rhod. p. 24, 1 Jordan.: quod illos dicimus voluisse facere, id nos *priores facere* occupabimus? ib. p. 24, 4 Jord. (Meyer. ed. II, p. 105): Ecquis est tandem qui vestrorum aequum censeat, poenas dare ob eam rem quod *arguatur* male facere *voluisse?* ib. p. 25 J.: quia *voluisse dicuntur* facere? Ennii Ambracia fr. 1: per gentes *esse cluebat* omnium *miserrimus.* Plaut. Curc. II, 2, 10 sqq.:

Hac nocte in somnis *vissus sum tuerier*
Procul sedere longe a me Aesculapium:
Neque eum ad me adire neque me magni pendere
Vissumst.

Poen. V, 4, 94: Vix hoc *videamur credere.* Rud. III, 1, 6: Ad hirundininum nidum *visast simia* Ascensionem ut faceret *admolirier.* v. 9: *Videtur* ad me simia *adgredirier.* Cas. grex v. 2: huius *reperietur filia esse.* Poen. V, 3, 52: ut *haec inveniantur* hodie *esse* huius *filiae.* V, 5, 31 sq.: Tune hic amator *audes esse,* hallex viri? Aut contrectare. Pers. III, 3, 26: Iam *omitto iratus esse.* IV, 3, 10: *Bonus volo* iam ex hoc die *esse.* Stich. I, 1, 25: Persarum Montis *qui esse aurei perhibentur.* Trin. III, 2, 66: *Quis* me *inprobior perhibeatur esse.* Truc. II, 2, 5. Terent. Hec. IV, 1, 29: Sed ut olim te ostendisti, *eadem esse* nil *cessavisti* usque adhuc. Adelph. I, 2, 45: *Pater esse disce* ab illis, qui vere sciunt. V, 6, 8: Meditor esse adfabilis. Hec. IV, 1, 57: *Forma* in tenebris *nosci* non *quitast.*

5. Infinitivus saepe *consilium* exprimit, inprimis post verba motum significantia, ubi plerumque pro infinitivo supinum in *um* desinens ponitur, sed etiam post verbum *dare.* Cato R. R. c. 89: Bis in die farciat et meridie *bibere dato.* Ib.: nisi prius *dato bibere,* et bis in die. Plaut. Pers. V, 2, 40: *bibere da* usque plenis cantharis. Terent. Andr. III, 2, 4: Quod iussi ei *dari bibere,* et quantum inperavi, Date. Truc. IV, 2, 26:

Dedi equidem hoc die eii quinque argenti *deferri* minas (Lind. ad Mil. III, 3, 15). Asin. V, 2, 60: ecquis *currit* pollictorem *arcessere?* Trin. IV, 3, 8: recurre petere. Bacch. II, 3, 120: Senex in Ephesum [hinc] *ibit* aurum *arcessere?* Most. I, 1, 64: ego *ire* in Piraeum volo In vesperum *parare* piscatum mihi. Terent. Phorm. I, 2, 52: Voltisne *eamus visere?* Hec. I, 2, 114: it visere. III, 2, 10: intro *iit videre.* Plaut. Cist. II, 1, 26: abi quaerere. Bacch. IV, 8, 59: Illa autem in arcem [hinc] *abiit* aedem *vissere* Minervae. Cas. V, 1, 2: *eximus* intus Ludos *visere.* Curc. I, 3, 50: nam parasitum *missi* nudiusquartus Cariam *Petere* argentum. Cas. III, 5, 48: Ego huc *missa sum ludere.* Pseud. II, 2, 47: *Reddere* hoc, non *perdere,* erus me *missit.* Terent. Eun. III, 3, 22: *Misit* porro *orare,* ut venirem, serio (= oratum, orandi causa). Plaut. Rud. I, 4, 4 sq.: Omnia iam circumcursavi atque omnis latebras *perreptavi Quaerere* conservam voce cett. III, 6, 9: Etiamne in ara tunc sedebant mulieres, Quom ad me *profectu's ire?* Bacch. IV, 3, 18: Parasitus [huc] modo aurum *petere* hinc *venerat.* Poen. V, 4, 2: Delubrum qui hodie ornatum *invisere* (sic Both., codd. eo visere) *venit.* Rud. I, 2, 6: Nunc huc ad Veneris fanum *venio visere.*

6. Similiter infinitivus etiam id exprimit, quod ex actione aliqua *consequitur, exitum* s. *eventum* actionis. Ennii annal. l. III, fr. 10: Et qui sextus erat Romae *regnare* quadratae. Plaut. Amph. V, 2, 13: Mea vi *subactast facere.* Truc. IV, 3, 9: Vis *subegit* verum *fateri.* Mil. III, 3, 15: Ibi ei inmortalis memoriast *meminisse,* ubi Lind.: „Recte explicant *ὥστε μεμνῆσθαι,* ut meminerit." Merc. II, 2, 17: Non sum occupatus umquam amico operam *dare,* h. e. non sum occupatus, si id agitur, ut amico operam dem. Terent. Andr. I, 1, 30: Ut animum ad aliquod studium adiungant, aut equos *Alere* aut canes ad venandum. Eun. I, 1, 2 sq.: an potius ita me comparem, Non *perpeti* meretricum contumelias?

7. Restat ut de reliquo usu infinitivi dicam, si pendet ex alia enunciatione maximeque ab adiectivis et verbis. Quod si quaeritur pro quibusnam casibus infinitivus in talibus exemplis positus esse statuendus sit, respondendum est, in plurimis quidem eum accusativi locum tenere, quamquam, qui est liberior eius usus, etiam obiectum, quod dicitur, remotius exprimere aliorumque casuum in enunciatione vice fungi potest. Ex iis autem exemplis, ubi infinitivus pro accusativo positus esse di-

cendus est, primum separatim tractanda sunt ea, in quibus posteriore quidem linguae aetate pro solo infinitivo potius accusativo cum inf. locus est, quo spectant potissimum verba sentiendi et dicendi, sed etiam alia (ut sino, volo, postulo), quae apud priscos scriptores saepissime coniuncta reperiuntur cum solo infinitivo, ut subiectum enunciationis videatur omissum esse. Ac de causa quidem constructionis accusativi cum infinitivo iam in superioribus, ubi de accusativo casu agebam, uberius exposui ibique omnia huius constructionis exempla, quae quidem invenire potui, protuli: hoc tantum addo, ubicunque in hac constructione infinitivus verbi impersonalis positus est sine accusativo, esse hoc pro acc. c. inf. accipiendum, quoniam impersonalia verba ea sunt, quae subiectum suum in se includunt et continent; malui tamen huius generis exempla potius hoc loco mixta cum ceteris afferre quam illic, ubi de accusativo egi. Quo pertinent etiam ii loci, ubi accusativus vere ex praegressis vel sequentibus mente addendus est aut latet in enunciatione relativa, quae pro obiecto posita est. Liv. Andron. Odyss. ap. Isidor. orig. XIX, 4: tuncque (Klussm. tumque) remos *iussit religare* struppis. Plaut. Aul. II, 2, 66: Hic apud me hortum *confodere iussi.* Epid. I, 1, 65: Ibi *manere iussit.* Mil. IV, 6, 63: *Iube* domum *ire.* Rud. II, 3, 1 sq.: hanc quae proxuma [hic] est villa Veneris fano *Pulsare iussisti* atque aquam *rogare.* III, 2, 45: *Iube* oculos *elidere.* Pers. II, 5, 13: secari iubeas. Cato oratio, qua suasit in senatu, ut plura aera equestria fierent ap. Iordan. p. 66: Nunc ego *arbitror oportere* institui, quin minus duobus milibus ducentis sit aerum equestrium. Plaut. Stich. v. 82: quom nil quam ob rem id faciam *meruisse arbitror?* Trin. V, 2, 5: culpa *caruisse arbitror.* Terent. Hec. II, 1, 18: An quia ruri esse crebro soleo, *nescire arbitramini* Quo quisque pacto hic vitam vostrorum exigat? Cato orat. pro Rhod.: Quod bene facere *voluisse* quis *dicit* (sc. se). Plaut. Aul. I, 2, 30: *Dividere* argenti *dixit* numos in viros = se divisurum esse. Capt. I, 2, 91: Ad fratrem, quo *ire dixeram*, mox ivero. Epid. IV, 2, 33: Adulescentem equidem *dicebant emisse.* Bacch. IV, 9, 115: haut committam ut, siquid peccatum siet, *Fecisse dicas* de mea sententia. Men. II, 3, 15: Dicam curare? sc. te. Mil. II, 2, 76: Tute hoc si unus *recipere* ad te *dicis* (sc. te.) Poen. I, 2, 47: Dic dare (sic Herm. el. p. 297; $\Delta\Theta$p dari). III, 1, 28: Nunc vero quia

mihi advocatos *dixi* et testes *ducere* (sc. me). Pers. IV, 4, 52: Etsi mihi *Dixit dare* potestatem eius (sc. se). Rud. IV, 4, 54: Continuo hunc *novisse dicent* scilicet. Trin. III, 3, 27: dotem *dare* si *dixerim*. Terent. Andr. II, 3, 20: Patri *dic velle*. Hec. III, 4, 24: Quid vis *dicam*? PAM. — quod *constitui* hodie *conventurum* eum, Non *posse* (sc. me). IV, 1, 35: qui *vidisse* eum *dicent* Exeuntem aut intro euntem ad amicam. Ad. I, 2, 71: *dixit velle* uxorem ducere. Cato R. R. c. 157: Quos *diffidas* sanos *facere* = te sanos facturum. Cato ad M. filium (Iordan. p. 77, 6): *iurarunt* inter se barbaros *necare* omnis medicina. Plaut. Poen. I, 2, 148: *Liberare iuravisti* me haud semel, sed centies. Rud. V, 3, 20: *Iuratust* mihi *Dare*. v. 23: *iuratust dare* Mihi talentum magnum argenti. Cato R. R. c. 148: Si emptor postularit, dominus *iusiurandum dabit, verum fecisse* (sc. se). Plaut. Men. IV, 2, 93: *adiuro*, uxor: satin' hoc est tibi? Non *dedisse*, sc. me. Terent. Eun. II, 3, 40: Illum liquet mihi *deierare* his mensibus Sex septem prorsus non *vidisse* proxumis. Cato oratio, uti praeda in publicum referatur, ap. Priscian. VII, p. 782 P.: *Miror audere* atque *religionem* non *tenere*, statuas deorum, exempla earum facierum, signa domi pro supellectile statuere. In his subiectum mutatum est, nam exspectares religione non teneri. Weberus expl. religionem non retinere eos. Meyer.: „i. e. miror, religioni non esse hominibus.“ Plaut. Truc. I, 2, 102: nondum *advenisse miror* (sc. eum). Cato R. R. c. 5: dominus impune ne *sinat esse*. Plaut. Cist. I, 1, 117: *sine trahi* (sc. amiculum), quom egomet trahor. Ep. I, 1, 61: *Abire* hinc non *sinam*. Pseud. III, 2, 72: Suum siquid sumet, id tu *sinito sumere*. Poen. I, 2, 160: Quin *abire sinis?* III, 4, 12: Quid, si animus *esse* non *sinit* (int. ex praegressis frugi). Cato R. R. c. 161: Usque licebit vellas, donicum in semen *videris ire*. Plaut. Capt. II, 3, 60: *Videas* corde *amare* inter sese. Bacch. III, 6, 30: *Video* non *potesse* quin tibi eius nomen eloquar. Pers. IV, 4, 90: non *vides nolle* eloqui (sc. eam). Ennii annal. l. VII, fr. 15: dum *censent terrere* minis, hortantur ibei sos. Plaut. Mil. III, 1, 125: Censerem emori = existimarem mihi moriendum esse. Poen. V, 2, 62: Nequid clam furtive *accepisse censeas*. Ennii Thyestis fr. 10: quem quisque odit *periisse expetit*. Plaut. Curc. II, 3, 63: adnuo Vissitasse. Asin. II, 4, 36: *Aibat reddere*, quom extemplo redditum esset. Capt. II, 3, 5: Hic autem te *ait* mittere hinc *velle* ad patrem. Cist. II, 3, 63:

Certe modo Huius, quae locutast, *quaerere* (sc. te) *aibas* filiam. Men. III, 3, 1: *amare* te *ait* multum Erotium, sc. se.. Mil. II, 5, 20: Nam nec te neque me *novisse ait* haec, sc. se. Merc. III, 4, 52: Nemo *aiebat scire* (sc. se). IV, 2, 27: Quia me non *novisse ais* (sc. te). Pseud. II, 2, 55: cum eo *aiebat velle* mitti mulierem. IV, 7, 16: Leno ubi esset domi, me *aiebat arcessere,* h. e. aiebat se me arcessiturum esse. Poen. III, 3, 44: *ait* — Locum sibi *velle* (sc. se) liberum praeberier. Trin. IV, 2, 114: Atque ad amicum Calliclem, quoi rem *aibat mandasse* hic suam. Terent. Andr. III, 1, 12: Quid hic *sensisse ait?* IV, 2, 5: Videre *aït* te *cupere.* Eun. III, 3, 7 sq.: *Ait* rem divinam *fecisse* et rem seriam *Velle* agere mecum. Plaut. Capt. III, 4, 70: *Audin* lapidem *quaeritare?* sc. eum. Most. III, 2, 137: *Audin* 'fuerant' *dicere?* (sc. eum). Merc. V, 2, 104: Sed de amica se *indaudivisse* autumat, Hic Athenis *esse.* Poen. prol. v. 101: Quia *amare cernit,* tangere hominem volt bolo. Curc. II, 1, 11: *Adferre* argentum *credo* (sc. eum). IV, 2, 44: Perisse credo. Rud. I. 4, 25 sq.: ut vix mihi *Credo* ego hoc, te *tenere.* Bacch. III, 6, 19: *frustrari* alios stolidi *existumant.* Terent. Ad. II, 4, 6: Ne id adsentandi magis, quam quo habeam gratum, *facere existumes.* Plaut. Bacch. IV, 9, 90: Stulte *fecisse fateor.* Most. V, 2, 18: *Fateor potavisse,* amicam *liberasse* absente te, Faenori argentum *sumpsisse.* Terent. Andr. prol. v. 14: *fatetur transtulisse* atque *usum* pro suis. Ad. I, 1, 52: *Fateatur nescire* inperare liberis. Plaut. Cist. IV, 2, 75: *confitemur* Cistellam *habere.* Ep. IV, 1, 13: Certo east, quam in Epidauro pauperculam *memini comprimere.* Terent. Andr. II, 5, 18: forma bona *Memini videre.* Plaut. Curc. V, 3, 32: Non *conmemini dicere* (sc. me). Men. IV, 2, 89: *minatur* mihi oculos *exurere.* (om. pron. reflex.) Stich. I, 1, 20: quod tibi pater *facere minatur.* Men. IV, 5, 36: Tu istic, qui mihi Etiam me iunctis quadrigis *minitatu's prosternere.* Terent. Hec. III, 4, 13: Quod nunc *minitare facere.* Plaut. Cas. III, 3, 20: *Negavit posse,* quoniam (sic *Δ*pg, vulgo quando) arcesso, mittere. 5, 55: *negat ponere* alio modo ullo profecto. Ep. V, 2, 35: Quam *negat novisse* mater? Most. IV, 3, 30: Profecto non *negabo debere* (sc. me). V, 1, 31: Quia *negat novisse* vos (pron. reflex. om.). Men. IV, 2, 70: Et *negabas* me *novisse,* peregrinum aibas esse te? V, 1. 50: *Negas novisse* me? (sc. te). Rud. V, 2, 5: ei *dare negatis* quicquam. Stich. II, 2, 68: logi sunt illi quos *negabam vendere.* Truc. II,

1, 31: Si *negat habere* quod det (sic Herm. in cens. Kampm. de AB praep.). Terent. Andr. II, 2, 21: Negat vidisse. 3, 5: Sed si tu *negaris ducere*, ibi culpam in te transferet. Phorm. II, 4, 20: Negant Redisse, sc. eum. Plaut. Most. V, 1, 38: Servos *pollicitust dare* Suos mihi omnis quaestioni. Men. II, 2, 37: Nummum illum quem mihi dudum *pollicitu's dare.* Terent. III, 5, 7: modo Qui *sum pollicitus ducere?* Plaut. Asin. II, 2, 110: Quin *promitto* — *hostire* contra ut merueris. Cas. II, 4, 9: Casinam ego uxorem *promisi* villico nostro *dare.* Cist. II, 2, 7: Quia ei *promisi* dolium vini *dare.* Bacch. IV, 8, 79: Quos *dare promissi* militi. Rud. III, 4, 72 sq.: nam *promisimus* Carnufici aut talentum magnum aut hunc hodie *sistere.* Trin. prol. v. 5: si quidem operam *dare promittitis.* Curc. V, 2, 68 sq.: Quia illic ita *repromissit* mihi, Si quisquam hanc liberali adseruisset manu, Sine controversia omne argentum *reddere.* Rud. II, 3, 63: Quam liberam esse oporteat, *servire postulare.* Trin IV, 2, 130: *nugari* nugatori *postulas*, ad q. l. Lind.: „postulas, ut ego nuger cum nugatore, h. e. tecum." Capt. II, 2, 6: Etiam quom *cavisse ratus est*, saepe is cavitor captus est. Most. IV, 2, 36: Nam nisi hinc hodie emigravit aut heri, certo *scio* Hic *habitare* (sc. eum). Men. II, 2, 71: Tum demum *sciam* Recte *monuisse* (sc. te). Et sic etiam *scilicet* Pseud. IV, 7, 83 (Ruhnk. ad Heaut. II, 3, 117): Scilicet sòlitum esse (sc. me). Men. III, 2, 17: quoniam *sentio Errare* (sc. eam). Aul. III, 4, 4: Qui *simulavit* mei honoris *mittere* huc causa coquos. Bacch. v. 75: *Simulato* me *amare* (= te me amare). Cist. I, 1, 98: *Adsimulare amare* oportet. Rud. V, 3, 43: tu meam *simulas agere.* Terent. Hec. II, 1, 38: Qui scis, an ea causa, mi vir, me *odisse adsimulaverit.* Plaut. Stich. I, 2, 23: Gratiam si [pace] petimus, *spero* ab eo *inpetrassere.* Terent. Hec. I, 2, 72: Seque ante, quam eam uxorem duxisset domum, *Sperasse*, eas tolerare *posse* nuptias. Plaut. Aul. I, 2, 13: Quid, si quispiam ignem quaerit? EU. *Extingui volo.* Bacch. v. 721: dici volo. Terent. Andr. I, 1, 118: (clamitans) *comperisse* Pamphilum pro uxore habere hanc peregrinam. Hec. IV, 4, 35: Non clam me haberet, quod *celasse* intellego. Ad. II, 1, 8: Tu quod te posterius *purges*, hanc iniuriam mihi *nolle* Factam esse.

Ad forman quod attinet, participium futuri activi omisso *esse* pro infinitivo positum uno loco de plurali, duobus de genere feminino dictum habet formam in *um*, non in *os* et

am exeuntem, ex quo concludi licet, infinitivum illum priscis temporibus indeclinabilem fuisse. Sunt autem hi: Cato origg. l. V (ap. Iordan 26, 7): Illi polliciti sese *facturum* omnia, v. Priscian. l. IX, p. 864 P. Plaut. Cas. III, 5, 37: deiuravit *Occisurum* eum, hac nocte quicum cubaret, v. adnot. Gruteri. ib. v. 51: Altero te *Occisurum* ait.

8. Sequitur ut reliqua enumerem exempla, in quibus infinitivus *accusativi* locum tenere dici potest, quo pertinent omnia ea verba, quae etiam alium accusativum obiecti adsciscere possunt. Naevii elogium ab ipso scriptum (Egger. p. 123): *Obliti sunt* Romai *loquier* Latina lingua. Plaut. Most. II, 2, 56: Lucernam forte *oblitus fueram extinguere.* Poen. prol. v. 118: pene *oblitus sum* reliquom *dicere.* Pers. IV, 7, 12: *oblitus sum* intus dudum *edicere.* Cato R. R. c. 20: eo plumbum *effundere caveto*, ne labet columella. C. 1: Praedium quum *parare cogitabis.* C. 3: *aedificare* diu *cogitare* oportet, *conserere cogitare* non oportet. Plaut. Amph. I, 1, 163: Mirum ni hic me quasi muraenam *exossare cogitat.* Merc. II, 2, 45: Nunc tu me, credo, *castigare cogitas.* Pseud. I, 5, 60: atque haut alio modo Me *verberare* atque ego te soleo *cogitas.* Terent. Eun. IV, 7, 7: Quid ignave, peniculon *pugnare*, qui istum huc portes, *cogitas?* Cato orat. contra Thermum de decem hominibus ap. Gell. XIII, 24: Tuum nefarium facinus peiore facinore *operire postulas.* Plaut. Amph. I, 1, 205: Tun domo *prohibere* peregre me advenientem *postulas?* II, 2, 157: Nam haec quidem nos delirantis *facere* dictis *postulat*, ad q. l. Lamb.: „ἀξιοῖ, aequum putat." Aul. IV, 1, 3: Nam qui ero ex sententia *servire* servos *postulat.* Cas. V, 4, 1: Ubi tu's nunc, qui *colere* mores Massiliensis *postulas?* Most. I, 3, 102: Una opera ebur hercle atramento *candefacere postules.* IV, 3, 29: ne *ire* infitias *postules.* Men. V, 2, 43: Una opera *prohibere*, ad cenam ne promittat, *postules.* v. 45: *dare* illi opera pensum *postules.* V, 9, 21: Tuum tibi ego neque *occupare* neque *praeripere postulo.* Mil. II, 5, 27: Falsum nomen *possidere*, Philocomasium, *postulas.* Pseud. III, 2, 62: An tu *invenire postulas* quemquam coquom. Poen. III, 5, 31: Lupo agnum *eripere postulant.* Rud. prol. v. 17: Qui hic litem *apisci postulant* periurio. Truc. IV, 2, 17: Stultus es, qui facta infecta *facere* verbis *postulas.* Terent. Andr. IV, 1, 22: Etiam nunc me *ducere* istis dictis *postulas?* v. 36: nec *postulabat* nunc quisquam uxorem *dare.* Adelph. II, 2, 30: Per oppressionem ut

hanc mi *eripere postulet?* Cato R. R. c. 5: Opus rusticum omne curet uti *sciat facere.* C. 143: Farinam bonam et far subtile *sciat facere.* Plaut. Asin. IV, 1, 48: Neque ulla lingua *sciat loqui* nisi Attica. Merc. III, 1, 24: Quom *facere* officium *scis* tuum. IV, 1, 20: Nimium *scis sapere.* Pseud. I, 2, 89: Quae *pacisci* modo *scis*, set quod pacta's non *scis solvere.* Pers. I, 1, 6: Nec quicquam nisi 'non est' *sciunt* mihi *respondere.* IV, 4, 92: nil *scit* nisi verum *loqui.* V, 1, 10: inprobust homo, qui beneficium *scit accipere* et *reddere nescit.* 2, 71: *sciunt referre* probe inimico gratiam. Cato R. R. c. 25: sicque facito *studeat* bene percoctum siccumque *legere.* Plaut. Pseud. I, 5, 108: *Studeo* hercle *audire.* Cato R. R. c. 2: quae *locare velit.* C. 3: Si rotas *voles facere.* C. 5: Ne quid *emisse velit,* — ne quid — *celavisse velit.* — Haruspicem — ne quem *consuluisse velit.* C. 40: quod genus *inserere voles.* Cato or. pro direptis Lusitanis (ap. Egger. p. 108, Iordan 27, 6): Si *volo* augurium optime *tenere.* Ennii Telephi fr. 12: Si *voles advortere* animum. Plaut. Amph. II, 2, 76: unum *rogare* te *volo.* Asin. I, 1, 52 sq.: *volo amari* a meis, *Volo me* patris mei *similem.* I, 3, 29: Is *dare volt,* is *se* aliquid *posci.* Aul. prol. v. 10: Nunquam *indicare* id filio *voluit* suo. Cist. IV, 2, 78: Sed ego rem meam magnam *confabulari* Tecum *volo.* Pseud. II, 2, 45: verum si *dare vis* mihi. IV, 7, 59: hunc *advocare* etiam *volo.* v. 102: Immo edepol *esse vis* (sc. Harpax). Poen. I, 1, 31: *Vin* tu illi nequam *dare* nunc? AG. Cupio. v. 33: *Vin dare* malum illi? AG. Cupio. v. 48: Se *amare velle* atque *obsequi* animo suo. v. 63: Oculos *volo* Meos *delectare* munditiis meretriciis. v. 78: Si *vis videre* ludos iucundissimos. v. 80: Hem amores tuos, Si *vis spectare.* 2, 1: Negoti sibi qui *volet* vim *parare.* v. 95: Eho tu, *vin* tu facinus *facere* lepidum et festivom? MI. volo. III, 42: Siquid tu placide otioseque *agere vis.* III, 3, 1: convivas *volo Reperire* nobis commodos. v. 68: *Videre* equidem vos *vellem.* V, 2, 3: si frugi *esse vis* v. 38: doni *volt* tibi *Dare* nescio quid. v. 88: tesseram *Conferre* si *vis*, hospitalem eccam attuli. 3, 41: si *vis* tuas *videre* filias. V, 4, 42: qui bene *volt* vobis *facere.* Pers. I, 1, 7: Qui ero suo *servire volt* bene servos servitutem. IV, 4, 54: Hospes, *volo* ego hanc *percontari.* V, 2, 62: Graphice hunc nunc *volo ludificari.* Truc. II, 2, 6: volo scire. v. 28: Mulieres *volo convenire* vostras. 4, 69: Quin dis *sacruficare* hodie pro puero *volo.* IV, 3, 5: Hic nunc *volo scire* eodem

pacto. 4, 10: Me *videre vis.* Naev. Corollaria fr. 1: *nolo* ego Hanc adeo efflictim *amare.* Cato R. R. c. 5: Vilicus si *nolet* male *facere.* Ennii Thyest. fr. 11, v. 404: *Nolite,* hopites, ad me *adire.* Plaut. Aul. II, 4, 7: Post siquis vellet, haut *nevelles dividi?* Poen. V, 5, 42: *nolito* in serium *convertere.* Pers. V, 2, 69: *Nolo* mihi bene *esse.* Bacch. III, 4, 16: Mendicum *malim* mendicando *vincere.* Poen. III, 3, 93: Quin hercle *accipere* tu non *mavis,* quam ego *dare* (*ΔΘ*p darem). IV, 2, 5: vel in lautumiis, vel in pistrino *mavelim Agere* aetatem — Quam apud lenonem hunc servitutem *colere.* Pers. I, 1, 4: cum Antaeo *deluctari malui.* Truc. II, 2, 5: *Aegrotare malim* quam *esse* tua salute sanior. Plaut. fragm. Addict. p. 475: Opus *facere* nimio quam *dormire mavolo.* Enn. annal. l. VIII, fr. 9: Certare abnueo. l. XIII, fr. 5: Matronae moeros complent *spectare faventes* (Servius in Georg. I, 18: „favere enim veteres etiam velle dixerunt.“ Enn. Medeae exulis fr. 15: quod iter *incipiam ingredi?* Hectoris lustra fr. 3: Castrisque castra *conferre* ultro iam (sic Bergkius) *occupat.* Plaut. Most. III, 1, 36: Set *occupabo adire.* Poen. I, 2, 107: noctu sacruficatum *ire occupant.* Rud. I, 4, 28: *occupes praeloqui*, quae mist oratio. Stich. I, 2, 32: *ferre* advorsum homini *occupemus* ausculum. Ennii Hecuba fr. 3: pergunt lavere. Plaut. Amph. II, 2, 169: Perge exequi. v. 171: *perge* porro *dicere.* Poen. I, 3, 24: Pergin pergere? v. 25: *pergin'* aures *tundere?* V, 2, 23: Punice *pergam loqui.* V, 4, 54: *Pergo* etiam *tentare?* Ennii Phoenicis fr. 4: tun *potuisti credere?* Plaut. Capt. II, 3, 65: Magis non factum *possum velle* quam opera *experiar persequi.* Poen. V, 2, 26: nam qui *scire potui?* Ennii epigrammata 2, v. 5 sq.:

cui nemo civis neque hostis
Quivit pro factis *reddere* opis pretium.

Terent. Hec. I, 2, 108: denique ubi non *quit pati.* Plaut. Amph. III, 2, 1: *Durare nequeo* in aedibus. Stich. I, 3, 12: Set matrem *parere nequeo.* Bacch. III, 1, 10 sq.: Quibus patrem et me teque amicosque omnis *adfectas* tuos Ad probrum damnum flagitium *adpellere* una et *perdere.* Schmiederus: „id agere videris, ut patrem cet. ad probrum cet. adpellas et omnes perdas.“ Epid. V, 2, 25: Tragulam in te *inicere adornat.* Rud. IV, 2, 31: Magnas res hic *agito* in mentem *instruere.* Poen. I, 2, 137: *conperce*, amabo, me *adtrectare*, Agorastocles. Bacch. III, 3, 59: *conpesce* in illum *dicere* iniuste. Pers. II, 1, 3: mandata

hau *consuevi* simul *bibere* una. Plaut. fragm. Astraba p. 476, v. 1: meam spem *cupio consequi.* Truc. I, 2, 79: non *didici fabulare.* Pseud. II, 2, 30: quid *dubitas dare?* Poen. III, 5, 44: Sed quid ego *dubito fugere* hinc in malam crucem? Asin. I, 1, 12: quod *scire expetis.* Aul. IV, 4, 25: audire expetis. Curc. I, 2, 11: ipsum *expeto tangere*, *invergere* in me liquores tuos. Cist. II, 3, 13: animus *audire expetit* Ut gesta res sit. Mil. IV, 6, 43: quum *expeto videre.* Poen. V, 3, 12: id *scire expeto.* Rud. I, 4, 20: Set *videre expeto* te. IV, 2, 13: Tempestate saeva *experiri expetivi.* Merc. V, 2, 72: inceptum hoc itiner *perficere exsequar.* Rud. III, 3, 4: [Nec scimus quam in] partem *ingredi persequamur.* Pers. II, 2, 42: nihili *facio scire.* Pseud. I, 3, 82: si isti *formidas credere.* Aul. II, 2, 70: Pauper *metuit congrediri.* Bacch. v. 65 sq.: Quid ego *metuam* rogitas? adulescens homo *Penetrare* huius modi in palaestram. Most. V, 2, 4: Ait se *metuere* in conspe[ctum sui patris] *procedere.* Pseud. I, 3, 70: *Metuont credere* omnes. BA. eademst mihi lex, *metuo credere.* Pers. III, 3, 36: Fortasse *metuis* in manum *concredere?* Truc. II, 4, 2: Quo *introire metuas.* Merc. I, 1, 52: Omnes *timerent* mutuitanti *credere* (sic Ritschelius), ad q. l. Turneb.: „= omnes abstinerent, caverent et parcerent credere pecuniam." Epid. I, 1, 39: mecum *ire veritust.* Mil. IV, 4, 32: Ne ille mox *vereatur* [huc] intro *ire* in alienam domum. Terent. Andr. II, 1, 23: Vereor dicere. III, 2, 8: veritust — facere. V, 4, 33: Tum illam *relinquere* hic *est veritus.* Adelph. II, 4, 5: ah *vereor* coram in os te *laudare* amplius. Plaut. Cas. II, 8, 35: iam *osculari gestio.* Men. III, 2, 21: turbare gestio. Mil. I, 1, 8: Quae misere *gestit* stragem *facere* ex hostibus. V, 5: Quin iam dudum *gestit* moecho [huic] hoc abdomen *adimere.* Capt. III, 4, 52: vide sis nequid tu huic temere *insistas credere.* Truc. IV, 2, 31: Nam *invidere* alii bene *esse,* tibi male *esse*, miseriast. Capt. II, 1, 51: Qui fueris et qui nunc sis *meminisse* ut *memineris.* Epid. V, 1, 51 sq.: *memento* — Suppetias mihi — *ferre.* Bacch. II, 3, 94: Facito ut *memineris ferre.* Stich. I, 2, 2: Nec voluntate id *facere meminit.* ib. v. 3 sq.:

Vos meministis quotkalendis petere demensum cibum:
Qui minus *meministis* quod opust facto *facere* in aedibus?

Mil. III, 1, 49: Incommoditate *apstinere* me apud convivas commodo *Conmemini*: et meae orationis iustam partem *persequi* Et meam partem itidem *tacere.* Aul. IV, 4, 24: Iam *scrutari mitto.*

Pers. II, 2, 25: *Mitte* male *loqui*. IV, 4, 89: Iam de istoc *rogare omitte*. Terent. Andr. V, 1, 8: *remittas* iam me *onerare* iniuriis. Aquilius Boeotia v. 6: Ubi ubi *monebat esse*. Plaut. Cas. III, 6, 19: nihil iam *moror*, barbarico ritu Sane *esse* (sic Ladew. adnot. ad Cas. p. 185). Most. III, 2, 157: Apage istum circumductorem: nil *moror ductarier*. Amph. II, 1, 39: Qui quoniam erus quod imperavit *neglexisti persequi*. Merc. I, 1, 85: Et mea promissa non *neglexit persequi*. Pers. IV, 3, 23: res quaedam, quam *occultabam* tibi *dicere*. Amph. III, 2, 19: Inimicos semper *osa sum optuerier*. Pers. II, 2, 40: *Offirmastin' occultare* quo te inmittas, pessume? Asin. III, 3, 18: Quor tu opsecro inmerito meo me morti *dedere optas?* Aul. prol. v. 11: Inopemque *optavit* potius eum *relinquere*, Quam eum thesaurum commonstaret (sic codd. Gruteri, non commonstrare) filio. Terent. Hec. IV, 4, 29: Hunc *videre* saepe *optabamus* diem. Andr. prol. v. 20: Quorum *aemulari exoptat* neglegentiam. Plaut. Capt. III, 5, 30: Meumque potius me caput periculo [Hic] *praeoptavisse* quam is periret *ponere*. Mil. V, 12: *oratus sum* huc *venire*. Merc. III, 4, 62: quo nunc *ire paritas*. Asin. II, 4, 28: delenire adparas. Aul. II, 4, 29: Aquam hercle *plorat*, quom lavat, *profundere*, quod Perizonio ad Sanct. p. 428, adnot. 5 durius videtur et ellipticum, = propterea quod profundat. Merc. II, 3, 68: verum quod *praeterii dicere*. Curc. I, 1, 35: Nemo *ire* quemquam puplice *prohibet* via. Trin. v. 370: Tu modo ne me *prohibeas accipere*, siquid det mihi. Terent. Heaut. III, 3, 12: ea *facere prohibet* tua praesentia. Hec. II, 2, 24: Quae res te id *facere prohibet?* Plaut. Aul. II, 2, 4: Nunc domum *properare propero*. IV, 1, 14: properet persequi. Curc. V, 3, 3: Nunc nisi tu mihi propere *properas dare* iam triginta minas. v. 4: vitam *propera ponere*. Cas. IV, 2, 6: Sed *properate* istum atque istam actutum *emittere*. Cist. I, 3, 3: properavit — proloqui. V, v. 6: propera ire. Epid. II, 2, 36: properat perdere. III, 4, 78: *Propera* igitur *fugere* hinc. Men. V, 2, 2: progrediri properabo. Merc. II, 1, 19: ni illam *properem* ab sese *abducere*. Pseud. III, 2, 67: Ut nostra *properes amoliri* [hinc] omnia. IV, 2, 36: Set *propera* hanc *pellegere* quaeso epistulam. v. 40: *Propera pellegere* ergo epistulam. Rud. II, 4, 26: *Propera* amabo *ecferre*. Truc. II, 2, 31: *abire* hinc ni *properas* grandi gradu, Iam ego istos fictos — expellam. 4, 13: *Properate auferre* mensam. Caecil. Stat. Fallacia fr. 3: nisi meam rem iam omnem *propero*

incursim *perdere.* Plaut. Poen. I, 2, 108: Priusquam Venus expergiscatur, prius *deproperant* sedulo *Sacruficare.* Bacch. IV, 4, 10 (v. 655): et bene *facere* et male *tenet.* Truc. V, v. 9: Manus *vetat*, priusquam penes sese habeat, quicquam *credere.* Terent. Hec. II, 2, 2: ut te *cogam* Quae ego inperem *facere.* Phorm. IV, 3, 71: Nam illi mihi dotem iam *constituerunt dare.* Plaut. Bacch. IV, 10, 7: Ego *dare* ludum gnato *institui.* Terent. Hec. V, 2, 10: quod aliae meretrices *facere fugitant.* Adelph. II, 3, 1: Abs quivis homine, quomst opus, beneficium *accipere gaudeas.* Andr. V, 1, 15: ut ne illis *animum inducas credere.* Eun. III, 2, 37: qui huic *adsentari animum induxeris.* Hec. I, 2, 24 sq.: ut ille — posset *animum inducere* Uxorem *habere.* Omisso animum Plaut. Amph. III, 2, 35: quo pacto id *ferre induceres.* Terent. Andr. V, 2, 1: Animo nunciam otioso *esse inpero.* Eun. II, 2, 21: Postremo *inperavi* egomet mihi Omnia *adsentari.*

9. Liberior est usus infinitivi, si non pro accusativo, sed pro *alio casu* vel *praepositione cum casu iuncta* accipiendus est, quod fieri potest post substantiva, post adiectiva, post verba.

a. *Substantiva.* Ennii Medeae exulis fr. 3: *Cupido cepit* miseram nunc me, *proloqui* Caelo atque Medeaï miserias, ubi inf. a substantivo et verbo coniunctim pendet. Plaut. Capt. II, 1, 17: Ut sine hisce arbitris atque vobis *locum* Detis nobis *loqui.* Truc. IV, 4, 24: nam re *facere*, si velim, non est *locus* (= faciendi). Menaechm. II, 1, 8: Nam quid *modi futurumst* illum *quaerere?* Capt. II, 3, 64: nunc adest *occasio* Benefacta *cumulare*, cf. Lindem. in utraque editione. („Infinitivus pro gerundio, sive, ut diligentius dicamus, inf. sine certa ac peculiari casus nota. Cf. Goerenz. ad Cic. Acad. II, 6, p. 37“ cett.). Curcul. I, 1, 60: ut quaeque illi *occasiost Subrupere* se ad me = surripiendi. Men. III, 3, 29: dum datur mi *occasio Tempusque*, *abire* ab his locis. Poen. III, 3, 46: Tu, si te di amant, *agere* tuam rem *occasiost*, h. e. agendi. V, 4, 42: facere occasiost. Pers. IV, 7, 16: nunc est illa *occasio* Inimicum *ulcisci.* Coniunctus cum gerundio est infinitivus a Terentio Phorm. V, 7, 2: Summa *eludendi occasiost* mihi nunc senes Et Phaedriae curam *adimere* argentariam. Plaut. Men. II, 1, 19: *Operam* praeterea numquam *sumam quaerere,* quod potes etiam ad infinitivum consilii (§ 5) referre, itidem ut Terent. Hec. IV, 1, 38: *dare operam* id *scire* (= ut sciamus). Plaut. Pseud. IV, 2, 42:

operam face conpendi *quaerere.* Asin. V, 2, 62: *Tempus est subducere* hinc me. Most. III, 2, 25: *tempus* nunc *est* senem hunc *adloqui* mihi. Terent. Hec. V, 4, 2: Ne me in breve conlicias *tempus* gaudio hoc falso *frui,* ad q. l. Schmiederus: „frui est Graec. more pro: ut fruar. Non raro tempus iungitur infinitivo pro gerundio; tempus gaudio frui est tempus gaudendi." Fortasse huc spectant etiam omnia ea exempla, ubi lubido est sequitur infinitivus, quae dubitanter ad § 2 retuli.

b. *Adiectiva.* Plaut. Trin. v. 76 (I, 2, 39): ut te *videre audire*que *aegroti* sient. Schmiederus: „aversentur." Lindemannus: „cum te videant audiantve." Immo: si id agitur, ut te videant audiantque. Epid. II, 2, 13: per omnem urbem quem sum *defessus quaerere.* V, 2, 55: Ego sum *defessus reperire,* vos *defessi quaerere.* Merc. IV, 5, 3: *Defessus* sum urbem totam *pervenarier.* Pseud. IV, 7, 3: suum qui officium *facere inmemor* est. Ennii annal. l. VII, fr. 12: alter *pugnare paratust.* Plaut. fragm. Cistell. p. 477: *potin*' es tu homo facinus *facere* strenuum?

c. *Verba.* Cato in origg. l. VII: Multa me *dehortata sunt* huc *prodire.* R. R. c. 1: neve opera tua *parcas visere,* et ne *satis habeas* semel *circumire.* Plaut. Epid. III, 4, 28: Nam quid ego apud te *parcam proloqui?* Bacch. IV, 8, 69: Cave *parsis* in eum *dicere.* Pers. II, 5, 11: pressare parce. Terent. Hec. III, 1, 2: hancine ego vitam *parsi perdere?* Ennii annal. l. XVII, fr. 5. v. 425: fluctus *extollere certant.* Iphigeniae fr. 2 (F. v. pedum p. 249 M.):

Procede; gradum *proferre* pedum
Nitere. Cessas —?

Telamon. fr. 8: Dein senis me *facere* pietas, civium *porcet* pudor. Alexandri fr. 1, v. 67: temperaret tollere. Plaut. Poen. prol. 22: dormire temperent. v. 33: Canora hic voce sua *tinnire temperent.* V, 2, 76: *Maledicere* huic tu *temperabis.* Curc. I, 3, 24: Dum mi *apstineant invidere.* V, 2, 72: Quid *cessas,* miles, hanc huic uxorem *dare?* Pers. I, 3, 32: quid *cessamus* proelium *committere?* II, 2, 15: *Cesso ire* ego, quo missa sum? IV, 4, 3: Numquid principio *cessavit* verbum docte *dicere?* IV, 9, 5: Quid ego igitur *cesso* infelix *lamentarier* —? Bacch. V, 2, 52: Ut istuc delictum *desistas* tanto opere *ire* oppugnatum. Rud. III, 3, 20: *Desiste* dictis nunc iam miseram *consolari.* Aul. II, 5, 15: ne *operam perdas poscere.* Lamb.: „= in poscendo." Most. V, 2,

51 sq.: Tu *quiesce* hanc rem modo *Petere.* Truc. IV, 3, 9: vis *subigit* verum *fateri.* Terent. Phorm. I, 2, 4: Amo te et non *neglexisse* (sc. te) *habeo gratiam.*

10. *Infinitivus in exclamationibus et interrogationibus mirantium vel indignantium positus.* Hic non ex ellipsi, sed ex ipsa natura infinitivi, qui nil nisi cogitationem exprimit, explicandus est, de qua re vide etiam Stallbaumium ad Rudd. II, p. 226 sq. Plaut. Curc. V, 2, 25: Servom *antestari?* vide. einen Sclaven zum Zeugen anrufen? sieh dich vor. Cas. I, v. 1: Non mihi *licere* cett. Terent. Andr. I, 5, 18: Tantamne rem tam neglegenter *agere!* V, 2, 29: Tantum laborem *capere* ob talem filium? V, 3, 8: Adeo (sic Both. et Fleckeisen.) inpotenti *esse* animo. Eun. II, 1, 3: Ah *Rogitare,* quae est exclamatio indignantis, ubi Schm. addendum censet: te miror. Donatus: „Deest vis vel pergis, ut sit, rogitare pergis? Vel te, si ipsum respicit, vel hunc, si aversus haec dicit, ut sit: Ah, rogitare te? aut rogitare hunc?“ Nihil addendum est, sed est: über das Fragen! Phorm. II, 1, 2: non simultatem meam *Revereri* saltem! non *pudere!* V, 9, 53: nil *pudere?* Adelph. IV, 2, 23: Non *puduisse* verberare hominem senem! Hec. IV, 1, 17: Adeon pervicaci *esse* animo, ut puerum praeoptares perire.

Cap. X.

De gerundio et gerundivo.

In natura gerundii et gerundivi recte constituenda et cognoscenda ab antiquissimis temporibus ab iis, qui de grammatica latina scripserunt, permultum operae et studii collocatum est, sed ita ut diversissimas de hac re protulerint sententias, quod non est mirandum, siquidem hic est locus grammaticae ad investigandum perquam difficilis. Quaesitum enim est primum de origine utriusque formae et utrum gerundium ex gerundivo esset deducendum, an contra. Deinde quod ad significationem attinet gerundii, utrum pro activo an pro passivo esset habendum, tum quomodo differret eius nominativus significatione a casibus obliquis quaeque ei ratio intercederet cum infinitivo. De gerundivo autem, quum et praesentis et futuri et necessitatis et (in casibus obliquis) nudae actionis, quae verbo expressa est, significationem habeat, quae harum signi-

ficationum esset prima, ex qua tanquam ex fonte reliquae essent deducendae, denique ab iis, qui ab eo gerundium neque contra ex hoc illud derivarunt, qui factum esset ut ex passiva forma activa oriri vel accusativum adiunctum habere posset. Tandem recentissimo tempore extitit Weissenbornius, qui omnibus a grammaticis de hac re in medium prolatis sententiis accurate recensitis et subtiliter inquisitis atque diiudicatis adiutus linguarum comparatione ex ipsa origine participii in *ndus* exeuntis investigata omnes has quaestiones difficiles ita solvit, ut facile in eo acquiescere possimus. Itaque antequam, qui sit priscorum scriptorum usque ad Terentium harum formarum usus, edoceam, necessarium videtur, summam disquisitionis Weissenbornianae, quam paucissimis id fieri poterit, exponere, quo deinde tanquam fundamento nisi singula genera huius usus planius dispicere atque intelligere possimus. Derivat igitur Weissenbornius (p. 105) praeeunte Pottio (Etymol. Forschungen II, p. 239) gerundium ex verbo *dare* pro suffixo aliis verbis addito, neque tamen ea vi, qua graeco *δοῦναι* respondet, sed qua idem est atque *θεῖναι*. Hae enim voces, inquit, et origine et significatione diversae in latino sermone, quippe qui aspirationem in consonantibus literis fugeret, in unam formam coaluerunt. Duas autem esse radices et reliquae eiusdem stirpis linguae testantur, et in latina ex vario vocis usu, qui vix ad unum caput potest revocari, ex duabus radicibus facile explicari, intelligitur. Saepissime enim *dare* ita dicitur, ut maxime respondeat vocabulo germanico thun, cognato graecae voci *θεῖναι*. Et hac quidem vi praeditum, quae satis late patet et facile ad ipsam actionem designandam potest adhiberi, in multis verborum formis effingendis usurpatur. Et in latino quidem sermone duplici modo in hunc usum convertitur. Aut enim proxime neque alio ullo elemento adiecto ad ipsam radicem apponitur, velut suffixum *dus* eum indicat, qui id agit quod in verbo radicali inest, aut, interposito elemento *n*, quod ad vocalem vocis primariae se adiungebat, vel potius syllabae *un*, cuius prima litera *a* vel *e* antecedente omittebatur, ut iam fieret *faci-un-dus, conde-ndus, ama-ndus.*[3]) Deinde

---

[3]) Simplicior quam haec derivandi ratio G. Curtio in censura libri Weissenbornii Boppii ratio videtur, qui formam in nd-us a participio praesentis act. deducit, mutato *t* in *d*.

improbata Pottii quamvis acute excogitata sententia, qui syllabam suffixo *dus* antecedentem ex suffixo *ana*, quod Germanorum infinitivo originem dederit, repetendam esse existimat, sic pergit (p. 106): „Si probabile est suffixum *dus* indicare facientem, efficientem, commoventem, ponentem, iam hoc maxime requiritur, ut id quod ab eo efficiatur apta ratione significetur. Ad id autem nihil erat accommodatius quam accusativi forma ad quam *dus* illud adderetur. — Nescio an illis *un* (*e*)*n* (*a*)*n* quae in participio et gerundio videmus ad radicem addita accusativi indicentur nominum abstractorum, qualia sunt cura, iocus all.; quibus actio ipsa significatur. Ultimum autem accusativi elementum non apte poterat servari, sed ut in aliis verbis factum videmus, sono ipso iubente in eam literam, quam quae sequitur d postulabat, erat mutanda: Quae si vera sunt, formam habemus, qua res indicatur, quae actionem verbo radicali vel substantivo potius inde dicto significatam efficiat. Idque vel maxime iis adiectivis confirmatur, quae in bundus et cundus exeunt, quibus et veteres magistri et recentiores id tribuant, ut actionem denotandi vim habeant. Sed cum verbum dare ea vi, qua faciendi vel ponendi habet potestatem non in latina tantum lingua, sed in ceteris latissime pateat, etiam suffixum *dus*, quod inde ducitur, in varios usus adhiberi poterat, et vel id denotare quod actionem efficeret, vel quod eam moliretur, pararet, ut ea fieret causa esset. Ea enim res, quae aliquid efficere dicitur, non necesse est ipsa id perficiat, sed ut fiat et absolvendum suscipiatur impellere, et vel facere potest ipsa vel admittere actionem. Itaque si veram et nativam illius formae vim respicimus non possumus non *activam* dicere, quippe quae principium agendi et id quod actionem efficiat significet, sin illud reputamus, eis rebus adiungi, quae causa sint, ut aliquid fiat nec ipsae id efficiant, sed ad agendum impellant vel invitent, *passivam* licet nominare, quae recipi significet, quod aliunde infertur; ut inter passivum et activum, quod supra commune esse participialium diximus, videatur esse media [cf. p. 78]. Igitur lugendum eum dicimus, qui luctum efficit, vel qui ita comparatus est ut lugeatur; liber legendus, qui lectionem habet et causa existit quare legatur; in comitiis praetoribus eligendis intelliguntur praetores, qui efficiunt electionem et ut eligantur causa sunt; pudendum dicimus quod pudorem facit et ut eius pudeat. In

ipsa autem suffixi *dus* natura inest, ut non possit eum designare, qui rem iam perfecerit et absolverit, sed aptum sit ad eam conditionem describendam, in qua is est qui cum maxime agit et in agendo versatur; aut qui actionem praeparat et ut fiat efficit; ut haud raro e verbis additis, quid quoque loco valeat et quomodo intelligi debeat, pendere videatur. Tamen tantopere actionis notio eminet ut omnes fere agnoverint et explicare conati sint grammatici, quomodo adiectiva forma in infinitivi locum potuerit succedere. Id quomodo factum sit iam patet ipsa participii forma cognita, si reputamus eam fuisse linguarum antiquarum indolem, qua haud raro non tam ipsam actionem significarent, quam rem in actione aliqua versantem aut conditione praeditam. Quod non solum in hac in *dus* cadente forma, sed etiam in participio praeteriti factum esse vulgatis illis: receptus Hannibal — bellum faciebat — comprobatur. Iam vero neutra adiectivorum personae vel rei notione, cui qualitas adiectivo significata adhaeret, obscurata et paene oppressa ipsam qualitatem, quamquam non ut rem per se exstantem, quod substantivorum est, designant, tamen nominant et notant neque ad rem aliquam referunt. Adiectivis autem cum etiam id quod in *ndus* terminatur sit adsignandum, quatenus formam adiectivam habet nec a significatione longe abist, eius neutrum non rem quae actionem efficit potest designare, sed ipsum *efficere actionem* vel ipsum agere, ut *legendi* iam non sit alicuius rei quae lectionem efficit aut habet, sed ipsum legere, et ita proxime ad infinitivi potestatem accedat. Sed cum e forma profectum sit inter activum et passivum media ipsamque casus et nominis formam retineat, non minus quam substantiva verbalia omisso activi et passivi discrimine generalem tantum et universam actionis notionem designat, quae prout actionis aut passionis subiectum infertur in hanc illamve partem trahi potest: atque quemadmodum lectionem dicimus eius qui legit et libri eius qui legitur, ita *censendi* referri potest ad censorem et ad eum qui censetur. Quae nisi esset gerundii natura non intelligeretur, quo modo alii solam activam alii passivam vim potuissent inferre et vi atque arte singula exempla ad hanc illamve contorquere. Quodsi ipsam actionem indicat gerundium, cum non verbi finiti proprium sit casus regere, nec ea vis insit in subiecti et praedicati intima illa quae in verbo finito fit intercedente copula coniunctione,

sed in efficacia vel ἐνέργεια verbi radice significata, non potest sane mirum esse, omnes ei quibus actio accuratius definitur et casus adiungi et adverbia. Participium autem eos ne poterat quidem admittere. Nam cum ad eam rem, quae actionem efficit aut molitur et praeparat, se accommodet, eam nullo modo potest etiam obiecti loco asciscere, nisi ubi verba, quae duo habent obiecta, mutata structura alterum retinent. — Iam vero cum res, cui verbale illud adiectivum tribuitur efficere quidem actionem dicatur, ea autem significatio partic. praes. act. esset adsignata, illud ad eas res maxime referri coeptum est, quae actionem ita efficerent, ut non ipsae agerent potius quam causa essent quare fieret aliquid et susciperetur. In quem usum cum sensim abiisset, verborum neutrorum et intransitivorum eius generis participia si non omnia, at plurima in usu esse desierunt; neque vero causa erat, cur etiam neutrum omitteretur, quippe quo ipsa actio omnibus verbis communis designaretur. Illud autem cum iam res describeret, quae id quod fieret admitterent et tolerarent, quamquam non sua vi, tamen casuum potestate aut praepositionibus adiutum, cum requireretur forma, qua rei quam maxime perpetientis conditio insigniretur, in *participii praes. pass.* locum succedere coepit. [Assentiuntur Donatus ad Terent. Andr. V, 4, 35, Laurentius Valla, Linacer, Susenbrotus in gramm. lat. p. 64, Perizonius ad Sanct. Min. p. 142, Haasius, Luebkerus]. Ex eadem autem illa nativa vi, qua non ad actionem absolutam referri potest, sed eam rem describit, quae actionem molitur aut ut fiat efficit eiusque suscipiendae causa existit, illud etiam intelligitur, quomodo haec potissimum forma verbis adiectis sublevata *necessitatis* quoque significationem potuerit suscipere. Nam negari non potest eam tum maxime locum habere, cum adiectum est verbum substantivum. Id autem, ubi ad verba aut formas verborum, quae solam actionem designant adiungitur neque existere tantum res significat, neque copulae nudae habet vim, sed modalem aliquam potestatem, neque multum abest, quin vel fieri actionem posse vel necesse esse indicet. — Hac igitur vi praeditum verbum *esse,* ubi ad formam in *ndus*, qua res significatur quae actionem efficiat et eius causam habeat, adiicitur, quam prope eam ad necessitatem adducat facile perspicitur. Si enim *liber legendus est* hoc valet, librum ita revera esse comparatum, ut causam habeat quare

legatur, non sane negligenda est lectio, sed oportet eum legere. Quae quidem significatio nescio an adiuvetur etiam dativo adiecto. — Itaque facillime dativo et verbo substantivo cum forma in *ndus* coniunctis ut necessitatem significaret poterat effici; deinde vero solum v. *esse* putabatur sufficere; id ubi non est adiectum, ab hac potestate videtur alienum esse. Sed cum id quod in praedicato inest facile etiam in attributum transferatur, participium ipsum necessitatem vel dignitatem designare coepit, rarius primum, quod illa forma non plenam habebat necessitatis notionem, deinde vero a poetis maxime frequentata et a pedestris orationis scriptoribus recepta est. Adiuvabatur autem hic usus casuum obliquorum significationibus. — Ne ab hoc quidem usu neutrum in *ndum* terminatum poterat excludi, quod quidem accedente verbo substantivo quasi modum quendam necessitatis obiectivae exprimit. Sed cum neutrum partc. non adiuvaretur attributiva constructione, quae praedicati potestatem etiam in obliquos casus transferret, solo *recto casu* ad actionis significationem necessitatis notionem assumpsit. Neque tamen ipsius actionis designandae vim deposuit. Qua manente ut in reliquis casibus, ubi transitivorum sunt gerundia, cur accusativum asciscere non possint nulla sane causa est, cum non ad necessitatem addatur, sed actione transitiva, hac accedente non mutata, requiratur. Iam vero si in ipsa forma in *ndus* exeunte non insit vis necessitatis, sed peculiari eius natura tantum adiuvetur, ubi verbis adiectis affertur, ea accedente autem nativa potestas non immutetur et opprimatur, neque participii neque gerundii casus rectus ab obliquis videtur seiungi debere. — Neque vero mirum esse potest rectum casum fere semper habere necessitatis notam; nam neutrum quidem participii non usurpatur nisi adiuncto v. *esse*, itaque non potest nudam actionem indicare, quam indicaret eo omisso; participium autem plerumque habet additum, ubi non est additum attributiva constructio praedicati vim servavit. Neque tamen quidquam obstabat, quominus omisso v. *esse* nativa eius vis obtineret etiam in recto casu. Hinc fit ut *dies volvenda* nihil sit aliud nisi dies, quae vel habet vel efficit actionem volvendi; *oriundus* qui habet originem. Sed cum multo saepius copula adderetur necessitatis vis ita est confirmata, ut haec rarius sit servata. Ex hac autem necessitatis significatione posteriore

aetate factum est ut ad *futurum tempus* vel potius inchoandam actionem forma in *ndus* transferretur. — Grammatici autem sui temporis usum secuti — *participium futuri passivi* appellaverunt omnemque hunc locum nomine illo multis difficultatibus impediverunt. Multo propius sive participium dicis sive participiale sive adiectivum verbale, id quod Linacer et Haasius observarunt, a coniunctivo abest, et omnia fere quae hoc modo ab eo qui loquitur vel cogitatione vel voluntate significata ad praedicatum afferuntur, illa forma ita declarantur ut in re ad quam refertur inesse, non cogitando addi affirmetur. [cf. etiam quae dicit p. 41, adnot. 102]. — Quam modo ostendi *actionis notionem* ipsum gerundii suffixum sua vi propriam habere post Priscianum tantum non omnes in eo inesse concesserunt, et ne ii quidem, qui nominativi potestate decepti omnibus casibus necessitatem obtruderunt, negare sustinuerunt. Eandem autem ne ab adiectiva quidem forma abhorrere non omnes perspexerunt, quamquam recte Priscianus de ea re statuerat. Nam ubi ad substantivum copula non intercedente adiectivum aut participium adiungitur, hoc ita praevalet ut illud obscuretur atque adeo omitti possit. Ubi igitur forma in *ndus* cadens attributi locum habet, quo ea nota additur ut res efficere vel habere actionem dicatur, non poterat non actionis notio tantum ponderis habere, ut mentem a re, ad quam erat adiecta, abduceret et in se ipsam quasi converteret. Hoc maxime modo latina lingua plane singularem nacta est formam, quae quamvis prope ad infinitivum accederet, tamen et genera et numerum servaret et ad omnes actionum relationes designandas esset accommodatissima. Quae ratio cum latini sermonis, quo res ipsae conditiones designantur, indoli esset aptissima, et antiquissimo tempore obtinuit, et sensim ita invaluit, ut gerundii cum accusativo constructio quamquam nullum videtur tempus fuisse, quo prorsus in oblivionem veniret, rarius tamen admitteretur et certis tantum casibus reservaretur.“ Iam a p. 113—116 accuratius exponit singulos casus percensens, quibus casibus gerundii accusativum addiderint veteres, quibus potius gerundium in gerundivum mutaverint, de quarum duarum constructionum discrimine p. 115 haec addit: „Re quidem ipsa — non videntur differre, sed grammatica ratione, cum et in obiectiva et in attributiva constructione actionis notio inesset et emineret. Quare vel

perspicuitatis studio alteram rariorem eligere poterant, aut sonum ingratum evitandi cura magis usitatam negligere." Probat tamen ib. Herzogii ad Caes. IV, c. 3, 15 (naves — religandi potestas) sententiam dicentis: „Uns dünkt der Hauptgrund solcher Construct. darin zu liegen, daß dadurch die Handlung jedesmal plastischer und gleichsam genetischer dargestellt wird." Denique p. 138 dicit: „Ex — grammaticorum dubitatione et fluctuatione hoc videtur colligi debere, neutri verborum generi gerundia esse ascribenda." Ceterum quomodo differant gerundium et participium ab infinitivo, vide Steinthalium l. c. p. 373.

1. *Nominativus gerundivi* igitur, ut vidimus, proprie *praesentis* participium est. Apparet hoc ex loco Ennii annal. inc. sedis fragm. 60: Clamor ad caelum *volvendus* per aethera vagit, *ἑλισσόμενος*, cf. Ritschelii parerg. I, p. 27, deinde ex adiectivo *oriundus*, quod ter apud Ennium legitur, v. ind. Vahlen. [apud ceteros poetas scenicos invenitur nusquam]. Si accedit verbum substantivum, nanciscitur, quemadmodum supra expositum est, significationem necessitatis, sed quum per se quidem non insit in suffixo *ndus*, ut passivam habeat significationem, nonnunquam etiam gerundiva verborum intransitivorum formata sunt. Sic dixit Plautus Epid. I, 1, 70: puppis *pereundast* probe et Trin. V, 2, 35: Si illa tibi placet, *placenda* dos quoquest quam dat tibi. Transitivorum autem gerundiva necessitatis notioni semper adiunctam habent significationem passivam. Sic Enn. annal. l. I, fr. 34, v. 46: tibi *sunt* ante *ferendae* Aerumnae. Plaut. Bacch. II, 3, 91: Nunc tibimet illuc navi *capiundumst* iter. Bacch. v. 625: *Consolandus* hic [nunc] *mihist*. IV, 4, 40: nunc hoc tibi *curandumst,* Chrusale. 9, 122: Si plus *perdundum* sit. Mil. v. 34 sq.: *Perhaurienda* [haec] *sunt* — Et *adsentandumst* quidquid hic mentibitur. Poen. IV, 2, 105: Et illud autem *inserviendum* consiliums*t* vernaculum. Rud. V, 2, 11: *Adeundus* mi illic *est* homo. Terent. Andr. I, 1, 129: Ea primum ab illo *animadvortenda* iniurias*t*. v. 140: Qui mi *exorandus est*. 5, 19: uxor tibi *ducendast*, ad q. l. Donatus: „Mire ducenda: semper hoc genus declinationis necessitatem ostendit." Eun. I, 2, 17: faciundum fuit, ubi Donat.: „Legendum, faciundum, scribendum, totum hoc semper necessitati adiungitur." II, 1, 16: *Eiciunda* hercle haec *est* mollities animi. Phorm. I, 2, 6: Siquis quid reddit, magna *habenda*

gratias*t*. 3, 12: Nam tua quidem hercle certo vita haec *expetenda optanda*ques*t*. 4, 29. II, 2, 4: tibi omnes*t exedendum*. 3, 82 sq.: Quin quod *est Ferundum* fers? V, 7, 7: Nunc gestus mihi voltusque *est capiundus* novos. 8, 4: nunc *conveniendus* Phormi*ost*. Ad. IV, 7, 11: Et *ducenda* indotatas*t*, ubi Donat.: „Et hoc verbum necessitatis vim habet.“ Et in constructione acc. c. inf. Plaut. Asin. II, 2, 71: Iam *devorandum* censes, si conspexeris? Poen. V, 2, 58: *Palas vendundas* sibi ait. Stich. I, 2, 22: *sumundam operam* censeo. Terent. Andr. IV, 2, 12: Non, si *capiundos* mihi sciam *esse* inimicos omnis homines. Accusativus exclamationis autem positus est ib. 4, 28: O facinus *animadvortendum*.

Nominativus gerundii nihil aliud est quam neutrum gerundivi, itaque semper, ut illud, cum verbo substantivo coniunctum, necessitatem exprimit. Plaut. Asin. III, 3, 92: Inambulandumst. V, 2, 87: Male *cubandumst*. Curc. IV, 1, 25: linguae *moderandumst* mihi. Epid. I, 2, 59: Non enim nunc tibi *dormitandum*, neque cunctandi copias*t*. Bacch. v. 240: Hau *dormitandumst*. v. 409: Minus *mirandumst*. Mil. v. 33 sqq.: auribus *Perhauriundumst* — Et *adsentandumst*. IV, 5, 11: ero te *carendumst* optumo. Uno loco Plautino pendet ex eo accusativus obiecti, Trin. IV, 2, 27: Opinor mi advenienti hac noctu *agitandumst vigilias*. Terent. Andr. I, 1, 125: Prope adest, quom alieno more *vivendumst* mihi. Phorm. II, 1, 19: *Molendumst* in pistrino, *vapulandum*, *habendae* compedes, Opus ruri *faciundum*. In acc. c. inf. Hec. III, 4, 11: si eo mihi *redeundum* sciam. De loco Andr. IV, 3, 13, qui non pertinet huc, vide praef. ad vol. I, p. VII.

2. In *genitivo* accessio accusativi obiectivi ad gerundium multo est frequentior, cuius rei causam ita explicat Weissenbornius p. 116: „Cum genitivus rei eam notam adiiciat, ex qua illa procedit et talis fit qualem esse videmus, non minus actioni quam rei ea potest inesse, ut nulla sit necessitas actionis significationem in rei notionem immutare atque pro gerundio substituere gerundivum; et ut licebat ad rem definiendam alteram quae actionem efficeret aut haberet addere, ita nihil obstabat, quo minus ipsam actionem, qua res vel produceretur vel absolveretur, cum obiecto coniunctam tanquam notam adiicerent.“ Spectemus primum *substantiva*, quibus additur genitivus gerundii et gerundivi, quibus adnumero etiam

haec tria, quae sunt praepositionum instar: *causa, gratia, ergo.* Cato R. R. c. 139: illiusce sacri coercendi ergo. C. 140: operis faciundi causa. C. 145: Oleam ne tangito *utendi causa.* Ennii trag. v. 136: *Liberum quaesundum causa* familiae matrem tuae. Plaut. Men. IV, 3, 13: te defrudandi causa. Terent. Eun. IV, 1, 6: Id faciebat *retinendi illius causa.* Nominativus est *causa* Andr. I, 1, 131: Vera *obiurgandi causa* sit. Ennii trag. v. 161: Duxit me uxorem *liberorum* sibi *quaesendum gratia.* Plaut. Curc. V, 3, 28: *Dicundi*, non *rem perdundi gratia* haec natast mihi. Ennius ap. Cic. de fato 15, §. 35: Neve inde *navis inchoandae exordium* Coepisset. Ennii annal. l. X, fr. 8: quae denique *pausa Pugnandi* fieret. l. XVIII, fr. 2, v. 437: Nec *respirandi* fuit *copia.* Plaut. Capt. IV, 2, 72. V, 4, 11 (copia). Epid. I, 2, 59: *cunctandi copia*st. Bacch. III, 3, 83: Ut [illi] *illius inspectandi* mi esset maior *copia.* Merc. V, 2, 9: Date di quaeso *conveniundi* mi *eius* celerem *copiam.* Pers. IV, 3, 69: Ut tibi recte *conciliandi* primo facerem *copiam.* Rud. III, 4, 60: in capite tuo *conflandi copia*st. Truc. II, 4, 19. Terent. Eun. IV, 2, 10: Si non *tangendi copia*st, Eho, ne *videndi* quidem erit? Heaut. prol. v. 29. Phorm. I, 3, 24. Plaut. Trin. III, 3, 17: huic *ducendi* interea abscesserit *Lubido.* Epid. II, 2, 86: *occasio*st *faciundi.* Terent. Phorm. V, 7, 2: Summa *eludendi occasio*st mihi nunc *senes.* Plaut. Cas. II, 2, 16: Nec mihi *ius meum obtinendi optio*st (sic Herm. elem. p. 206). Amph. II, 2, 8: dum *viri mei* fuit mi *potestas videndi.* Epid. I, 1, 13: adipiscendi potestas. Mil. IV, 2, 19: conveniundi — potestas. Stich. I, 2, 60: Quoi male *faciundi*st *potestas.* II, 1, 8: Nunc tibi *potestas adipiscundi*st *gloriam.* Terent. Andr. III, 3, 9: *Quoius* tibi *potestas* summa *servandi* datur. Phorm. I, 3, 22: potestas — consulendi. V, 6, 40: Ait uterque tibi *potestatem eius adhibendae dari.* Hec. prol. 2, v. 37: Potestas condecorandi ludos scaenicos. Plaut. Aul. IV, 10, 76: *spatium* ei dabo *exquirendi Meum factum.* Ter. Hec. IV, 4, 62: longum *spatium amandi amicam.* Plaut. Rud. IV, 4, 101: Huc opes *spes*que *vostrum cognoscendum* condidi, h. e. cognoscendorum. Bacch. IV, 6, 4: est mihi *Adeundi* ad hominem *tempus.* Merc. V, 2, 72: *Tempus* intro *eundi* non est. Poen. III, 4, 31: *tacendi tempus* est. Pers. IV, 2, 8: Id erit *adeundi tempus.* Trin. v. 998: *loquendi* libere Videtur *tempus* venisse atque *occasio.* Terent. Hec. V, 1, 20: dum tibi *tempus consulendi* est. Andr. I, 4, 5 sq.: di, date

facultatem obsecro Huic *pariundi* atque illi in aliis potius *peccandi locum*. V, 1, 2: *orandi* iam *finem* face. I, 1, 127: Qui igitur relictus est *obiurgandi locus?* II, 2, 17: quae nunc non est *narrandi locus?* IV, 1, 6: id hominumst genus pessumum, *Denegandi* modo quis *pudor* paulum adest. I, 2, 11: spatium cogitandi. Ad. III, 3, 65: non hercle *otiumst* Nunc mi *auscultandi*. Etiam *adiectivis* additur. Cato R. R. praef.: studiosum — rei quaerendae. Terent. Hec. I, 2, 16 sq.: Quam *cupida* eram huc *redeundi, abeundi* a milite Vosque hic *videndi*. III, 3, 12. Praeterea singulares quaedam genitivi constructiones restant commemorandae. Primum pertinet huc locus Plauti Pseud. I, 1, 3: Duorum *labori* ego hominum parsissem lubens: *Mei te rogandi* et *tis respondendi* mihi, ubi brevitatis causa per epexegesin gerundia ad ipsa pronomina addita sunt, ita ut mente repetendum sit ex superioribus *labori*, v. Weissenborn. p. 119. Magis etiam offendit, quod nonnunquam praeter gerundii genitivum alius genitivus ex nomine suspensus est, de qua re refutatis ceterorum virorum doctorum sententiis Weissenbornius p. 122 haec habet: „hoc mihi videtur statuendum esse. Gerundium cum forma substantivi vim referat infinitivi, per se quidem non alienum esse ad substantivi verbalis significatione et potestate et ad eius exemplum adiectum habere posse genitivum, sed adeo in eo ut in infinitivo praevalere vim verbalem, ut non ausi sint Latini pro verbo substantivo habere et genitivum adiicere, sed ibi tantum hoc sibi licere putaverint, ubi alio nomine fulciretur et sustentaretur.“ Exempla sunt Plaut. Capt. VI, 2, 72: *Nominandi istorum* tibi erit magis quam *edundi copia*. ib. V, 4, 11: Quia mi item ut parentes *lucis* das *tuendi copiam*. Terent. Heaut. prol. v. 29: *Novarum* qui *spectandi* faciunt *copiam*. Deinde unum exemplum extat, ubi ad *tui*, ubi de feminino dictum est, tamen forma in *di* exiens adiecta est, Plaut. Truc. II, 4, 19: *tui videndi copia*st ubi cum Weissenbornio p. 123 dubitare licet, utrum Latini terminationis speciem, non personae genus secuti sint, an gerundii potius quam gerundivi genitivo dicere maluerint. Aliter sunt explicandi et ad superius potius genus spectant (v. Sanct. Minerv. p. 459) duo loci apud Terentium, ubi ad pronomen *eius* de feminino dictum forma in *di* terminata apposita est, ubi certissime est gerundium. Sunt autem hi: Terent. Phorm. I, 3, 24: Ut neque mihi *eius* sit *mittendi* nec

retinendi copia, ubi Antipho de Phanio amica loquitur, et Hec. III, 3, 12: Ego *eius videndi* cupidus recta consequor. Denique restat unus locus Terentii, ubi genitivus gerundii non ad nomen, sed ad verbum appositus est, quo dicendi genere inter posteriores scriptores maxime usus est Tacitus. Legitur is Ad. II, 4, 5: vereor coram in os te laudare amplius, Ne id *adsentandi* magis, quam quo habeam gratum, *facere* existumes, de quo loco Weissenbornius p. 125: „Cum non possit apte divelli *id facerem* ita, ut *id* ad v. adsentandi refereatur, nescio an facillimum sit statuere Terentium ad graeci infinitivi rationem v. *adsentandi* causam, verbis *quam quo* finem indicare voluerit." Ceterum addo, ubicunque gerundium vel gerundivum in genitivo positum est, nusquam mutare primigeniam vim et naturam, ut ad meram actionem transferatur, nunquam in eo insit significatio vel rei futurae vel consilii vel necessitatis, quae sicubi inesse videtur, non in gerundio et gerundivo, sed in ea voce, unde pendent, quaerenda est.

3. In *dativo gerundii* accessio accusativi rarior est, de qua re Weissenbornius p. 116 haec dicit: „Dativo cum hoc maxime proprium sit, ut eas res significet, quae aliquid vel admittant et accipiant, vel reiiciant et respuant, et mutuam quandam rerum potius et personarum, quae agunt, quam ipsarum actionum designet rationem, gerundii dativus minus videbatur aptus, et ubicunque occasio dabatur, rem potius actione praeditam addebant, neque tamen illam constructionem fugiebant, ut nunquam admiserint." Additi accusativi ad gerundii dativum haec duo exempla habes ex Plauto, Epid. IV, 2, 35: Ego relictis rebus *Epidicum* operam *quaerendo* dabo, et Poen. I, 2, 13: Eae *nos lavando, eluendo* operam dederunt. Primum spectandus est is usus dativi, qui proxime accedit ad eum usum genitivi, quo ad verba additur, de quo Weissenbornius p. 125 sq. adnot. 252 haec habet: „Tam prope accedit ad genitivum verbalem, ut haud paucis locis, ubi utriusque casus eadem est forma, utrum intelligere debeas, dubitari possit, neque quidquam relinqui videatur, nisi ut statuas, cum dativi usus omnibus scriptoribus fere sit communis, genitivus non multis usurpatus, dativum potius iis vindicemus, quos illa vi genitivum dixisse probari non potest." Itaque etiam Plaut. Rud. V, 3, 18: Ius iurandum *rei servandae*, non *perdundae* conditumst pro dativo potius habendum erit. Differt

tamen genitivus a dativo eo, quod hic ad consilium quidem aptus est, a causae autem notione prorsus abhorret. Quae quidem vis si in dativo inest, non debet in gerundium et gerundivum futuri aut consilii significatio inferri. Additur autem ad ea maxime verba et adiectiva, quae ita sunt comparata, ut terminum requirant, et ad dictiones in quibus ea vis inest, rarius ad ipsa substantiva. (Weissenb. p. 126 sq.) In Marcii vatis carmine altero leguntur: *His ludis faciendis praesit* is praetor. Plaut. Truc. II, 2, 54: suam non ille enim *meretriculis Moeniendis* rem coegit. Mil. II, 2, 105: Atque *homini investigando operam huic* dissimulabo [me *dare*]. Stich. I, 2, 22: *Exorando,* haut *advorsando sumundam operam* censeo. Merc. I, 2, 80: Armamentis conplicandis, conponendis studuimus. Stich. V, 3, 5: *Lectis sternendis studuimus munditiis*que *adparandis.* Poen. I, 2, 21: Neque umquam *lavando* et *fricando* scimus *facere finem* (sic Herm. elem. p. 295). Asin. V, 2, 32: Quid — *modi amplexando facies?* Mil. IV, 8, 1: Quid *modi flendo* quaero hodie *facies?* Pers. IV, 4, 11: *rebus servandis* centuplex murus *parumst.* Verbum *esse* vel similia saepe ad substantiva vel adiectiva addita verbalem efficiunt notionem, ex qua. cum terminum requirat, pendet dativus (Weissenb. adnot. 253). Sic Cato R. R. c. 6: Ager *oleto conserundo* — alius *bonus* nullus *erit,* ubi durum foret gerundium ex substantivo *ager* aptum esse censere. Plaut. Rud. IV, 6, 1: Aliquando *ausculando* meliust, uxor, *pausam fieri.* Amph. I, 1, 132: Haec nox *scitast exercendo scorto* conducto male. Aul. II, 1, 27: Quod tibi sempiternum *salutare sit liberis procreandis,* — Volo te uxorem domum ducere. Truc. prol. v. 15: Dat operam ne *sit reliquom Poscendo* atque *auferendo* (cf. Rudd. p. 247 ibique adnot. 55). Terent. Hec. V, 3, 23: *his rebus* anulus *fuit initium inveniundis.* Plaut. Pers. III, 3. 23: *Referundae* ego habeo linguam *natam gratiae.*

4. *Accusativo* gerundii alium accusativum obiecti addere veteres noluerunt, ne idem casus bis poneretur ex diversis notionibus suspensus plerumque, et ut una ratione et nomen et gerundium comprehenderetur, gerundivum praeferebant (Weissenb. p. 116). Si ad verba additur acc. gerundivi, bene discernendum est inter ea verba, quibus ipsis consilium indicatur, ubi cavendum est, ne hanc notionem in gerundivum inferas, quod nihil nisi ipsius rei administrationem significat, et

ea verba, quae nullum habent consilii significationem, ubi haec notio in ipso gerundivo inest (cf. Weissenb. p. 127). Ad id genus, quod secundo loco posuimus, inprimis spectant verba *habere, dare* et factitiva huius verbi *rogare, petere.* Exempla sunt haec. Terent. Phorm. II, 3, 17: ibi *agrum* de nostro patre *Colendum habebat.* Ennii Telamonis fr. 4: *auris* tibi contra *utendas dabo.* Euhemerus fr. 3, lin. 16: *dant*que eum Vestae *educandum.* Plaut. Aul. II, 2, 72 sq.: Si hercle ego te non *elinguandum dedero* usque ab radicibus, auctor sum imperoque, ut tu me cuivis *castrandum loces.* Bacch. v. 338: Istuc sapienter saltem fecit filius, Quom diviti homini *id aurum servandum dedit.* III, 1, 10: Rogare scalas ut *darem utendas* sibi. Men. IV, 2, 94: Set ego illam non condonavi, set sic *utundam dedi.* Poen. V, 5, 23: Iam hercle ego *illunc excruciandum totum* carnufici *dabo.* Terent. Adelph. IV, 2, 46: Lectulos in sole ilignis pedibus *faciundos dedit.* Eun. V, 8, 57: *Hunc comedendum* et *ebibendum* vobis *propino.* Plaut. Aul. I, 2, 18: *Quae utenda vasa* semper vicini *rogant.* Mil. II, 3, 76: Nam ego quidem meos oculos habeo nec *rogo utendos* foris. Aul. II, 9, 4: artoptam — utendam peto. Etiam praep. *ad* accedit, quae ipsa consilium indicat, quapropter non in gerundio potest ea vis inesse, quod nihil nisi actionem designat. Ceterum ad verba potissimum et dictiones quae verbi notionem habent, et ad adiectiva, rarius ad substantiva sola gerundium cum praep. *ad* additur (cf. Weissenb. p. 128). Exemplum substantivi extat apud Terentium Phorm. II, 3, 76: Nam tua Praeterierat iam *ad ducendum aetas.* Verba et adiectiva: Ennii Euhemerus fr. 11, v. 64: *exemplum* ceteris *ad imitandum dedit.* Plaut. Men. prol. v. 16: Tanta *ad narrandum* [nostra] *adest benignitas.* Merc. I, 1, 15: advortendum at animum adest benignitas. Mil. II, 1, 1 sq.: Mihi *ad enarrandum hoc argumentumst* comitas, Si *ad auscultandum vostra erit benignitas.* Merc. V, 2, 94: *Operam* ut *sumam ad pervestigandum*, ubi sit illaec. Bacch. IV, 4, 86: [*ad*] *perdundum* magis quam *ad scribundum cita.* Terent. Andr. prol. v. 1: Poeta quom primum animum *ad scribendum adpulit.* I, 1, 30: aut equos Alere aut canes *ad venandum.* v. 111: Nec satis *ad obiurgandum causae* (sc. erat). v. 123: Ne haec quidem Satis vemens *causa ad obiurgandum.* 2, 11: Ut ne *esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias.* IV, 2, 22 sq.: Dies hic mi ut *satis sit* vereor *Ad agendum*: ne *vacuom esse* me nunc *ad nar-*

randum credas. Heaut. I, 1, 81: Illa aetas magis *ad haec utenda idoneast.* Phorm. I, 4, 47: ad defendendam noxiam. II, 1. 10: animum ut nequeam *ad cogitandum instituere.* v. 36: ille *ad dicendam causam adest.* V, 3, 35: Non satis *tutus* est *ad narrandum* hic locus. Etiam cum praep. *inter* coniungitur, ubi item gerundio sola actio designatur, non tempus, temporis enim significatio inest in ipsa praepositione. Ennii fr. inc. libr. 2: inter ponendum. Plaut. Cist. IV, 2, 55: inter rem agendam istam.

5. *Ablativo* gerundii per se quidem nihil prohibebat quominus accusativus adderetur, quo casu ad aliam actionem adiiceretur. Causa enim et instrumentum adiumentumve, quae relationes ablativo casu significabantur, non tantum in re inest, sed haud raro actionibus alias actiones aut res adiuvari et iis tanquam causis effici videmus. (Weissenb. p. 116). Nihilo minus tamen duo tantum exempla e priscis scriptoribus mihi suppetunt, ubi hoc factum esse videtur, Naev. Appellae fr. 1: cui *cepe edundo* oculos alter profluit, sed ne hoc quidem satis certum est, cum *cepe* aut acc. sing. aut acc. plur. aut abl. sing. esse possit, et itidem incertum Terent. Eun. V, 6, 7: te ridendo. Ceterum in ablativo actionis notio semper perspicua est, necessitatis nunquam comparet. Omnibus fere iis relationibus, quibus in substantivis indicandis ablativus destinatus est, gerundium se accommodat. Quamquam enim rarius iis verbis, quae de remotione et discessu dicuntur, se adiungit (sic Cato ap. Gell. VII, 3: transversum trudere solent *a* recte *consulendo* atque *intellegendo*). neque multi sunt loci, ubi de materia quasi vel de eo ex quo aliquid constat vel de comparatione usurpatur, regnat in causae significatione et saepissime id addit propter quod aut eam rem qua aliquid fit vel fieri solet, interdum etiam ea insunt, quibus ad agendum impellimur vel ex quibus rem cognoscimus. Neque dubitari potest de tempore sive praesens dicis sive aoristum, et conditione gerundio et gerundivo significata. Ex praepositionibus saepissime *in* ablativum comitatur, qua adiecta id indicatur in quo quid apparet et conspicitur vel in quo continetur, itaque et conditio et tempus actionis indicatur. Praeterea usurpantur *ab*, *ex*, *de*, raro *pro*. (Weissenb. p. 129—132). De materia praep. *ex* usurpatur. Sic Cato ap. Iordan. p. 78, 6. 7: Ex dolore, ex febri, ex siti, *ex medicamentis bibendis*, ex cataplasmis,

ex alvo lavando. Terent. Ad. V, 9, 31: Ut id ostenderem — Id non fieri ex vera vita neque adeo ex aequo et bono, Sed *ex adsentando, indulgendo* et *largiendo.* In comparatione Plaut. Bacch. III, 2, 8: Cave sis tu *superare* servom sieris *faciundo* bene. 4, 16: Mendicum malim *mendicando* vincere. Saepissime autem id in ablativo inest, quo aliquid fit, sive causam dicis sive instrumentum. Cato R. R. c. 139: Harumce rerum ergo *macte hoc porco piaculo immolando* esto. C. 141: *macte hisce suovitaurilibus lactentibus immolandis* esto. Ib.: *macte hisce suovitaurilibus immolandis* esto. Ennius ap. Festum v. prodit: Noenum *sperando* cupide rem prodere summam. Eumenid. fr. 3: Nisi patrem *materno sanguine exanclando* ulciscerem. Plaut. Amph. IV, 1, 6: Sum defessus *quaeritando.* Poen. I, 2, 14: *Aggerundaque aqua* sunt viri duo defessi. Stich. II, 1, 41: Defessus sum *pultando.* Terent. Eun. V, 6, 7: Defessa iam sum misera te *ridendo.* Adelph, II, 2, 5: Ego *vapulando,* ille *verberando,* usque ambo defessi sumus. Plaut. Asin. V, 2, 23: *Opere* illic foris *faciundo* lassus nocte [ad me] advenit. Capt. III, 2, 3. 4: Ita [nunc] me miserum *restitando, retinendo* Lassum reddiderunt, ubi Taubm.: „restitando = dum ipsi crebro consistunt"; cave tamen pro abl. temporis accipias, qui est instrumenti. Bacch. III, 3, 24: Ibi *cursu luctando disco hasta pugilatu pila Saliundo* sese exercebant magis quam *scorto* aut *saviis,* quod exemplum Weissenb. p. 150 adnot. 302 tale proponit in quo gerundia cum nominibus coniuncta sint. Idem factum est Terent. Hec. I, 2, 48: *Tundendo* atque *odio* denique effecit senex, et Plaut. Asin. I, 3, 69 sq.: Bene *salutando* consuescunt, *conpellando* blanditer, *Ausculando, oratione vinnula, venustula,* ubi Taubm.: „= dum salutantur", sed ablativi substantivorum appositi docent, pro instrumentis gerundia esse accipienda. Epid. III, 2, 16: *Rogitando* sum raucus factus; paene in cursu concidi. Pseud. IV, 4, 8: cor retunsumst *oppugnando pectore.* Pers. IV, 6, 7: *Lucro faciundo* ego auspicavi (v. Luebker. de inf. p. 19), quod dubito an pro dativo sit accipiendum. Rud. I, 3, 3: *experiundo* is datur acerbum. Truc. V, v. 24: Ita miser *cubando* in lecto hic *exspectando* obdurui, ubi prius gerundium accedit ad significationem temporis. L. Aemilii Paulli Macedonici oratio ap. Valer. Maxim. V, 10, 2: *annuendo* votis meis id egerunt, ut cett. Terent. Andr. prol. v. 17: Faciuntne *intellegendo,* ut nihil intellegant? Eun. V, 2, 8: miserrumus Fui *fugi-*

tando, nequis me cognosceret. Heaut. I, 1, 91: nisi eos, qui *opere rustico Faciundo* facile sumptum exercirent suom. IV, 2, 8: Nil tam difficilest, quin *quaerendo* investigari possiet. Res qua aliquid cognoscitur gerundio expressa est Plaut. Amph. II, 1, 41: neque *fando* umquam *accepit* quisquam, ubi quod Taubmannus secutus Bosium passivam significationem gerundio inferre volebat, de eo vide quae supra disputata sunt. Pro enunciatione conditionali gerundium in ablativo positum est loco Catonis ap. Gell. XI, 2: Nam vita humana prope uti ferrum est. *si exerceas,* conteritur; si non exerceas, tamen rubigo interficit. item homines *exercendo* videmus conteri; si nihil exerceas, inertia atque torpedo plus detrimenti facit quam exercitio. De tempore etiam non tam sua vi quam adiutum ablativo casu et gerundium et gerundivum dici et ita ad participii praesentis vim accedere et interpretes atque grammatici intellexerunt, et usus ipse comprobat, negari tamen non potest saepe temporis significationi admixtam esse causalem, v. vol. I, p. 114. Naev. Colacis fr. 1: Polluxi tibi iam *publicando epulo* Herculis Decumas. Cato R. R. c. 134: Iane pater, te *hac strue commovenda* bonas preces precor. Ib.: Iuppiter te *hoc fercto obmovendo* bonas preces precor. Ib.: uti te *strue commovenda* bonas preces bene precatus sum. C. 139: Eius rei ergo te *hoc porco piaculo immolando* bonas preces precor. Plaut. Epid. III, 3, 52: *pugnis memorandis meis* Eradicabam hominum auris. Pers. I, 1, 5: Ita fio miser *quaerendo argento mutuo.* Terent. Andr. V, 4, 35: Vix sum apud me, ita animus commotus est metu, spe, gaudio, *mirando hoc* tam *subito* et *repentino bono*, quod Donatus per *dum miror* explicat. Eadem ratione fere qua solo ablativo addita praepositione *in* tempus significatur; sed id videtur inter utramque constructionem interesse, quod ubi proprietas quaedam describitur, ablativus actionem addit, cuius respectu rei vel personae tribuitur; praepositio eam, in qua appareat et conspiciatur; ubi actio est describenda ablativi vis causalis ita est obscurata et debilitata, ut in coniunctione *cum* et in ablativis illis: adventu, discessu all. factum videmus; praepositio eam rem vel actionem comitatur in qua altera concluditur et continetur, ut *dum,* interdum etiam *cum* usurpatur. Utroque autem modo tempus et conditio designatur. (Sic Weissenb. p. 131, adnot. 258). Plaut. Amph. prol. 1 sq.: *in vostris — mercimoniis Emundis vendundisque.* Stich. I, 1, 54:

in cogitando maerore augeor, ubi pro *in* addito causae significationem exspectaveris, sed scriptor id significat, in quo alterum continetur et conspicitur. Terent. Andr. IV, 4, 32: Quom *in pariundo* aliquot adfuerunt liberae. Phorm. I, 4, 47: In re incipiunda. Adelph. V, 4, 15: contrivi *in quaerundo* vitam — meam. Eun. IV, 7, 14: Ni mirum consilium illud rectumst *de occludendis aedibus*. Plaut. Aul. III. 3, 8: *Pro vapulando* hercle ego abs te mercedem petam (sic Kampm. de AB p. 10, cui tamen *ego* delendum videtur). Pers. III, 3, 21: Leno te argentum poscit — *Pro liberanda amica.*

Cap. XI.

De temporibus.

Tempora verbi latini a plerisque grammaticis ita dividuntur, ut praeter tempus praesens, perfectum, futurum respiciatur actio, quatenus sit infecta aut perfecta aut inchoanda, ita tamen ut nullam rationem habeant temporum infinitivi et participii, quapropter melius Putschius (primum in Gymnasialzeitung a. 1841, n. 9 et 10, deinde in grammatica sua latina) docuit in temporibus constituendis duplicem temporis rationem distinguendam esse, primum eam, quae intercedat inter actionem et subiectum actionis, deinde eam, quae intercedat inter subiectum actionis et eum qui loquitur. Hinc patet duplici modo tempora dividi posse, prout haec vel illa ratio fundamentum et principium fiat divisionis.

1. *Praesens* (actionis infectae) non tantum de uno temporis puncto dicitur, sed etiam de longiori spatio, ita ut praeteriti quoque temporis partem complecti possit, itaque etiam de actionibus, quae quovis tempore fieri possunt, ergo etiam tempore eius qui loquitur, deque saepius repetitis actionibus (cf. Weissenb. synt. p. 7. Krueger. gramm. latin. p. 587). Si duae actiones in una enunciatione inter se coniunctae tempore praesenti exprimuntur, eo significatur in idem tempus ambas cadere et alteram durare, dum altera perficitur. Saepe pro vero perfecto usurpatur, si actiones praeteritae animo eius qui loquitur et eius qui audit tanquam praesentes repraesentantur (*praesens historicum*). Denique, quum praesens quasi in

limite temporis futuri positum sit, intelligitur, quomodo etiam de futuro dici possit, praesertim si actiones significantur statim ac celeriter perficiendae.

Plaut. Capt. II, 1, 37: Quod volunt, dum *impetrant* Sibi, boni sunt, ubi falso Lamb. praesens *imp.* significatione inchoandi pro *impetrare conantur* positum existimat, recte Lindem.: „bis dahin wo, bis" explicat. Est haec sententia generalis in omne tempus cadens, de quovis tempore vera. Stich. IV, 1, 23: quam dudum in portum *venis?* ubi per praesens id exprimitur, quod effectum quasi est actione veniendi, ut comparari possit cum Graecorum verbo ἥκω, de longiori igitur temporis spatio dictum est. Eodem modo Truc. II, 4, 8: Salve, hicine hodie cenas, salvos quom *advenis?* Epid. III, 4, 61: plus iam libera *sum* quinquennium. Mil. III, 1, 102: Iam pridem, quia nihil apstulerit, *suscenset* toraria, h. e. iam pridem suscensuit et nunc quoque suscenset. Poen. I, 2, 9: Nam nos usque ab aurora ad hoc quod dicist, Ex industria ambae numquam *concessamus* Lavari aut fricari, cf. Terent. Ad. III, 3, 11: Omnem rem modo seni Quo pacto haberet *enarramus* ordine, de quibus locis vide Fleckeisen. in Iahnii annal. 1851, vol. 61, sect. 1, p. 65. Plaut. Pseud. II, 2, 34: Dum te *strenuas*, Res erit soluta. Poen. prol. v. 41: *Dum* ludi *fiunt*, in popinam pedisequi Irruptionem facite, nunc quom occasiost, Nunc, scriblitae *dum aestuant*, adcurrite, ubi praesentia cum *dum* coniuncta actiones durantes quaeque eodem tempore cum alteris fiunt, significant. De actione saepius repetita Truc. II, 1, 40: Qui, ubi quamque nostrarum *videt* prope aedis, cett. Terent. Andr. II, 1, 9: Facile omnes, quom *valemus*, recta consilia aegrotis *damus* (h. e. solemus dare). Adelph. III, 3, 26: Et *clamo* saepe, de quo loco Perizon. ad Sanct. Min. p. 97: „Praesens illud *clamo* refertur ad diversos praeteriti temporis actus." Addendum erat simul etiam ad praesens tempus referri. Similiter Eun. IV, 6, 7 sq.: dum tibi sororem *studeo* Reddere, — haec atque huius modi sum multa passa, *studeo* non est pro simplici praesenti historico accipiendum, sed hoc significat Thais, se etiam nunc studere. Phorm. I, 3, 8: At non cotidiana cura haec angeret animum — dum *expecto* quam mox veniat cett. Imprimis cum particula *postquam* coniunctum praesens de longiore temporis spatio dicitur, quod usque ad praesens tempus porrigitur, ita ut simul praeteritum et praesens tempus in se includat et saepe

idem quod *ex quo* significet. Non recte autem Fleckeisenus exerc. Plaut. p. 29 (cum quo confer censuram Ladewigii, quae est in Zeitschr. f. Alt. 1844, mens. Iul. n. 78, p. 626) nonnullis locis huc pertinentibus in particulam *postquam* significationem causalem v. *quoniam* inferre volebat, quam nunquam potest habere, immo tota conformatio sententiae nonnunquam talis est, ut praeter temporis etiam causae significatio appareat. Incertum quomodo accipiendum sit est exemplum apud Ennium annal. l. I, fr. 48: *Postquam consistit* fluvius. Plaut. Curc. II, 3, 46: Quae tibi sunt parata, *postquam scimus* venturum. Eodem modo Truc. II, 3, 24: nunc *postquam scio* Dulce atque amarum quid sit ex pecunia. His duobus locis praesens verbi *scire* de longiori temporis spatio positum est praeteritum et praesens complectente: *postquam scio* = postquam rescivi et nunc quoque scio, ita ut id exprimatur, quod ex resciscendo consequitur. Cas. II, 3, 9: qui *postquam amo* Casinam, magis mundis munditiis munditiam antideo (sic Herm. elem. d. m. p. 413). Epid. III, 4, 68: *Postquam liberast* Ubi habitet dum, incerto scio (h. e. ex eo tempore, quo libera facta est, incerto scivi et nunc quoque incerto scio). Bacch. III, 6, 2: *postquam* inanis *sum.* Most. III, 3, 22: Quid? tibin' umquam quicquam, *postquam* tuus *sum,* verborum dedi? Men. II, 1, 9: Hic annus sextust, *postquam* ei rei operam *damus,* ubi significat se etiam nunc operam dare. Pseud. I, 3, 62 sqq.:

Heus tu, *postquam* hercle isti a mensa *surgunt* [saturata cute],
Qui suum [quom] repetunt, alienum reddunt nato nemini,
Postilla omnes cautiores sunt ne credant alteri,

ubi de actione loquitur, quae prius facta est et nunc quoque fit. Truc. III, 2, 14: *postquam* in urbem crebro *commeo,* Dicax sum factus. V, 27: Iamne abis, *postquam* aurum *habes?* h. e. accepisti et nunc habes. Pro vero tamen perfecto praesens positum est Caec. Stat. Aethrio fr. 4: Cum Mercurio capit consilium, *postquam sentinat* satis, ubi vix credam sentinat esse perfectum contractum ex sentinavit. (sentinare = sat agere). Terent. Phorm. prol. v. 1: *Postquam* poeta vetus poetam non *potest* Retrahere — parat. Hec. IV, 4, 58: Nunc, *postquam* ademptam hanc quoque tibi causam *vides*, — nactus alteram es. Adelph. V, 1, 3: *postquam* intus *sum* omnium rerum satur. Eodem modo etiam *quom* usurpatum est Plaut. Aul. prol. v. 4: hanc domum Iam multos annos est *quom possideo.*

2. *Praesens historicum* aut per se ponitur, aut pendens a variis particulis, inprimis temporis, ut *dum, postquam, quom, quando, ubi, quoniam.* Non raro in eodem orationis tenore variant inter se et permutantur perfectum et praesens historicum. Cato oratio dierum dictarum de consulatu suo ap. Charis. Nocte (Iord. 34, 4, Meyer. ed. II, p. 33): Deinde *postquam* Massiliam *praeterimus,* inde omnem classem ventus auster lenis *fert.* Ennii Euhemerus fr. 3, p. 169 Vahlen.: Ibi Vesta — et sorores — *suadent* Saturno, ut de regno non *concedat* fratri. Plaut. Capt. III, 1, 27: *Abeo* ab illis, *postquam video* me sic ludificarier, de quo l. v. Lindem. ad Amph. II, 2, 36: „omnis narratio praesentis temporis forma conficitur. — Explicanda formula ex usu praesentis narrativo." Epid. I, 1, 82: is suo filio Fidicinam ipse emit, quam *amat,* quam abiens mandavit mihi (sic Fleckeisen. Iahn. annal. phil. 1851, vol. 61, sect. 1, p. 64). II, 2, 25 sqq. Bacch. II, 3, 66. 67: Capimus — Auferimus. Most. II, 2, 55: Abimus, quod est praes. sec. Fleckeisen. l. c. p. 25. Mil. v. 1222 Fleckeisenus l. c. p. 51 aut scribi vult quia *adit* (praes.) ad te, aut quia ad te adiit. Poen. III, 3, 39—52 variatum est inter praes. et perf. v. 39: *Videmus.* adiit ad nos extemplo exiens. v. 40: salutat; respondemus. v. 42: sermonem ibi nobiscum *copulat.* v. 43 sqq.: *ait* — se velle — praeberier — Ubi nequam *faciat.* v. 45: adduximus. v. 52: Inde nunc aufūgit, quoniam *capitur* oppidum.. Rud. prol. v. 40: Eam de praedone vir *mercatur* pessumus. II, 3, 36: in scapham insuluimus, quia *videmus.* v. 38 sqq.: nos cum scapha tempestas dextrovorsum *Differt* ab illis. III, 1, 9 (anteced. visast — quibat): *Videtur* ad me simia adgredirier. v. 11: respondeo. v. 13. Rud. v. 957: Post ad furem egomet *devenio fero*que ei conditionem hoc pacto. Iterum variatum est inter duo tempora Truc. II, 4, 53: haec, ut opera, *circuimit* per familias, Puerum *vestigat,* clanculum ad me detulit, Datum sibi esse dixit, item iis locis, quos affert Fleckeisenus l. c. p. 25, Stich. v. 677 sq. Curc. II, 3, 77. Cas. prol. 43. Men. prol. 25 sqq. Merc. I, 1, 97. Terent. Andr. I, 1, 52: accepit condicionem, dein quaestum *occipit.* v. 78: Fere in diebus paucis, quibus haec acta sunt, Chrysis vicina haec *moritur.* v. 88: Egomet quoque eius causa in funus *prodeo.* v. 90 sq.: *Ecfertur: imus:* interea inter mulieres, Quae ibi aderant, forte unam *aspicio* adulescentulam. v. 96 sqq.: *accedo* ad pedisequas. Quae *sit rogo.* Sororem

esse *aiunt* Chrysidis. v. 101 sq.: Funus interim *Procedit: sequimur:* ad sepulcrum venimus: In ignem impositast: *fletur.* De hoc loco Perizonius ad Sanct. p. 141: „Quare in superioribus non item dicitur Fletum est? Nempe in narranda re praeterita praesens adhiberi videtur a Terentio in re longioris morae, at praeteritum in re, quae uno actu perpetrata seu breviter confecta est. Veluti in ignem posita est. At *fletur* longioris erat morae.“ 5, 49 sqq. 62. II, 2, 18 sqq.: Continuo ad te properans *percurro* ad forum, ut *dicam* tibi haec. Ubi te non *invenio,* ibi *ascendo* in quendam excelsum locum. *Circumspicio:* nusquam cett. III, 4, 11: Ut hinc intro ire iussi, opportune hic *fit* mi obviam. v. 12. V, 4, 21: Tum ille egens forte *adplicat* Primum ad Chrysidis patrem se. v. 33: Post ibi nunc primum *audio* Quid illo sit factum. Eun. prol. v. 23. I, 2, 54 sqq. II, 2, 5. 25 sqq. II, 3, 44. III, 5, 28 sqq.: Vix elocutast hoc, foras simul omnes *proruont* se. IV, 1, 4 sqq. 2, 6: *redeo* rursum. v. 13: Villam *praetereo* sciens. 5, 3: Postquam surrexi, neque pes neque mens satis suom officium *facit.* Phorm. I, 2, 53 sq.: *Imus,* venimus, *Videmus.* ib. v. 62 sqq. v. 65 sq. Hec. prol. 2, v. 30 sqq.: *refero* denuo. Primo actu *placeo:* quom interea rumor venit Datum iri gladiatores, populus *convolat, Tumultuantur clamant pugnant* de loco. I, 2, 68 sqq.: Quid deinde *fit?* PA. Diebus sane pauculis post Pamphilus me solum seducit foras *Narrat*que, ut virgo ab se integra etiam tum *siet.* II, 2, 26. III, 3, 8: exclamant. Plaut. Amph. V, 1, 45: *Dum* haec *aguntur,* interea uxorem tuam Neque gementem neque plorantem nostrum quisquam audivimus. Epid. V, 1, 43: Quid? ego modo sum frater factus huic, *dum eo* intro atque *exeo?* Mil. II, 6, 25: Quod meas confregisti imbrices et tegulas, Ibi *dum* condignam te *sectaris* simiam. Lind.: „Eleganter praesens h. l. ponitur, quia causam notat, qua tum praesente et intercedente res accidit.“ Merc. v. 923 sqq.: Mater iratast patri vehementer, quia scortum sibi Ob oculos adduxerit in aedis, *dum* ruri ipsa *abest.* Poen. III, 6, 8: *dum* lenonis familia *Dormitat.* Rud. prol. v. 37: Set *dum* alios *servat,* se inpedivit interim. Rud. v. 312 sqq.: Ecquemnam — adulescentem — *dum* hic *astatis* [vos], vidistis huc venire. (Etiam hic est praesens historicum statuendum, quamquam adhuc adstant, spectatur enim tempus tantum praeteritum). II, 3, 37 sq.: properans exolvi restem, *Dum* illi *timent.* Terent. Andr. V, 1, 3: *Dum studeo* obsequi tibi,

paene inlusi vitam filiae. Eun. II, 2, 24 sqq.: *Dum* haec *loquimur*, interea loci ad macellum *ubi adventamus*, *Concurrunt* laeti mi obviam cuppedinarii omnes. 3, 37: Is, *dum* hanc *sequor*, *fit* mi obviam. v. 50: *Dum* haec *dicit*, abiit hora. III, 5, 35: *Dum adparatur*, virgo in conclavi *sedet*. v. 44: *Dum* haec mecum *reputo*, *arcessitur* lavatum interea virgo. IV, 2, 1: *Dum* rus *eo*, coepi egomet mecum — cogitare. v. 4: *Dum* haec *puto*, Praeterii inprudens villam. Heaut. prol. v. 17: Nam quod rumores distulerunt malivoli, Multas contaminasse Graecas, *dum facit* Paucas Latinas cett. II, 4, 19: Nam *dum* abs te *absum*, omnes mihi labores *fuere*, quos cepi, leves. III, 1, 82 sq.: Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis, *Dum* id *quaero*, tibi qui filium *restituerem*. Phorm. I, 2, 26: Seni fidelis *dum sum*, scapulas perdidi. V, 9, 18: Et inde filiam Suscepit iam unam, *dum* tu *dormis*. Hec. V, 3, 31: Dicitque sese illi anulum, *dum luctat*, detraxisse. Plaut. Capt. prol. v. 23: *Postquam belligerant* Aetoli con Aleis (sic fortasse scribendum cum Fleckeiseno in Iahnii annal. phil. 1851, vol. 61, sect. 1, p. 52). Curc. V, 3, 5. Men. prol. v. 24: *Postquam* iam pueri septuennes *sunt*, pater Oneravit navim magnam. Mil. II, 1, 46. IV, 8, 21: Quia, *postquam* te *abit*, animo male Factumst huic repente miserae. Terent. Andr. III, 2, 33: Nunc *postquam videt* Nuptias domi adparari, missast ancilla ilico. Phorm. IV. 1, 3. 3, 27. Hec. 5, 3, 28: *postquam* [id] *video*, Nescio quid suspicarier, magis coepi instare ut dicat. Plaut. Amph. II, 2, 36: Gravidam ego illanc hic reliqui, *quom abeo*, ad q. l. Lindem.: „Structura est insolentior: reliqui quom abeo, pro eo quod dicendum fuit: quum abii.“ Capt. II, 2, 32: vivom, *quom* inde *abimus*, liquimus. IV, 2, 107: Set Stalagmus quoius erat tunc nationis, *quom* hinc *abit?* Epid. II, 2, 33: *Quom venio* ad portum, atque illam illi ego *video* praestolarier, Et cum ea tibicinae ibant quattuor. Most. I, 1, 24: Haecine mandavit tibi, *quom* peregre hinc *it*, senex? Men. prol. v. 29: Tarenti ludi forte erant, *quom* illuc *venit*. V, 9, 56: Quot eras annos gnatus tum *quom* pater a patria te *avehit?* v. 76: Hunc censebat te esse, crede, *quom vocat* te ad prandium, = vocavit. Merc. III, 4, 31: Iam addicta atque abducta erat, *quom* ad portum *venio*. Pers. V, 2, 53: credo, quia non *inconciliat*, quom te *emo* (sic Ritschelius). Stich. IV, 1, 7: ni dixisset — *quom* me ad se ad cenam *vocat*. Ter. Eun. II, 3, 54: Huc *quom advenio*, nulla erat. IV, 4, 57: Quia, *quom*

inde *abeo,* iam tum inceperat Turba inter eos. 7, 22: *quom* tibi *do* istam virginem, Dixtin hos mihi dies soli dare te? Heaut. IV, 1, 37 sq.: *quom* exponendam *do* illi, de digito anulum *Detraho* et eum *dico* ut una cum puella exponeret. Hec. I, 2, 41: Hanc Bacchidem Amabat, ut quom maxume, tum Pamphilus, *Quom* pater, uxorem ut ducat, orare *occipit.* Plaut. Amph. V, 1, 9: *ubi* partuis deos sibi *invòcat.* Mil. II, 2, 22: Ubi abit, conclamo. Terent. Eun. I, 2, 52: Is *ubi* esse hanc forma *videt* honesta virginem — *Producit.* II, 2, 29: Ille *ubi* miser famelicus videt me esse tanto honore — [ibi] homo coepit me obsecrare cett. III, 1, 24: Is *ubi* molestus magis *est*, 'quaeso' inquam 'Strato, cett. 3, 11: *ubi friget*, huc evasit. Heaut. II, 3, 62: quid aït, *ubi* me *nominas?* Hec. I, 2, 109 sqq.: denique *ubi* non *quit* pati, *Simulat* se ad matrem arcessi — *abit. Ubi* illic dies *est* compluris, arcessi *iubet*: Dixere causam tum nescio quam. iterum *iubet*: Nemo remisit. *postquam arcessunt* saepius, Aegram esse *simulant* cett. Adelph. III, 4, 25 sq.: *Ubi scit* factum, ad matrem virginis *Venit* ipsus ultro. Plaut. Aul. prol. v. 9: Is *quoniam moritur,* ita avido ingenio fuit. (*Δ*p quoniam (qm) *Δ*g qm. *Quoniam* agnoscunt Popma et Donatus ad Ter. Adelph. prol. v. 1. v. Taubm. ad h. l. Etiam Gronovius edidit *quoniam*).

Cognatus est praesenti historico infinitivus praesentis, qui post v. *memini* ponitur, ubi item actio infinitivo expressa in tempus praesens transfertur. Sic Plaut. Epid. V, 1, 34: Non *meministi* me auream ad te *adferre* natali die Lunulam cett. Pseud. IV, 6, 27: *Meministin* tibi me dudum *dicere* venisse militi Macedonio? Terent. Andr. II, 5, 17: Ego illam vidi: virginem forma bona *Memini videre.*

3. Praesens ita usurpatur, ut vel omnino vel ex parte ad tempus futurum spectet. Praeter formulas quasdam sollemnes, ubi praesens pro futuro usurpatur, spectat huc inprimis temporis particula *dum*, si in enunciatione primaria est imperativus vel futurum. Tria exempla huc pertinentia affert Perizon. ad Sanct. Minerv. p. 97: Plaut Cas. II, 6, 53: Compressan palma an porrecta *ferio*? quibus respondet Stalino: Age, ut vis. Ib. II, 8, 69: iamne *abeo?* quibus respondet Stalino: I modo. Bacch. IV, 6, 6: quam mox *navigo* In Ephesum —? = navigabo. Most. III, 2, 164: *abin* hinc in malam crucem? Bacch. v. 592: Non *it* (= ibit): negat esse ituram. Mil. I, 1, 36: Quid illuc quod *dico?*, ad q. l. Lindem.: „Quid-

num illud fuit, quod eram dicturus? Was wollt' ich doch gleich sagen? Notissimae sunt formulae: illud dico; pro dicere volui; illud dico pro dicturus fui; quidnam dixisti pro dicere voluisti, et permultae similes.“ Deinde *fateor* permultis locis Plautinis pro *fatebor* (ich will es nur gestehen) positum, quos attulit Fleckeisenus in Iahnii annal. 1851, vol. I, sectio 1, p. 26 sq. Sic retinuit *fateor* Asin. I, 1, 48, restituit Mil. 554 et Rud. 285. Ceteri loci sunt Capt. 677. Rud. 735. 1384. Bacch. 1013. Asin. III, 2, 20. Epid. I, 1, 2. V, 2, 38. Most. V, 2, 18. Men. V, 9, 48. Merc. V, 4, 22. Pseud. I, 3, 119. 129. IV, 1, 9. V, 2, 16. Poen. I, 1, 5. Pers. II, 2, 31. IV, 8, 4. V, 2, 72. Terent. Andr. II, 1, 11: Omnia experiri certumst (= experiar) prius quam *pereo*, ubi docet Kruegerus gramm. lat. p. 862 praesens ind. post *priusquam* positum esse, quum in enunciatione primaria significatio futuri contineatur. Eun. II, 3, 47: Cras *est* mihi Iudicium, de quo loco Fleckeisenus in Iahnii annal. 1851, vol. 61, sect. 1, p. 65 affert verba Doederlini in glossario Homerico I, p. 17, qui docet propter additum adverbium temporis *cras* significationem temporis futuri non esse necessariam. Eun. III, 2, 40: Hoc prius intro ducam et quae volo simul inperabo: poste continuo *exeo* (= exibo). Plaut. Epid. V, 1, 27: Opperire, *dum ecfero* ad te argentum. Mil. v. 196 sq.: Paulisper tace, *Dum* ego mihi consilia in animum *convoco* et *dum consulo* Quid agam, ubi praesens in proximo quasi limite futuri versatur. Pseud. I, 1, 38: Tace, dum tabellas *pellego,* ubi quodammodo praesentis temporis significatio cum futuri coniuncta est. I, 5, 159: Concedere aliquantisper hinc mi intro lubet, *Dum concenturio* in corde sucophantias. Rud. III, 6, 41: Manete, *dum* ego huc *redeo.* IV, 3, 93: Mane, *dum refero* conditionem. Caecil. Stat. Titthe fr. 6: hic *dum abit,* huc concessero. Terent. Andr. II, 1, 29: Saltem aliquot dies Profer, *dum proficiscor* aliquo. Eun. I, 2, 126: expectabo, *dum venit* (bis). III, 5, 47: ventulum huic sic facito, *dum lavamur*, ubi per praesens significatur utramque actionem cadere in idem tempus, quod est longioris spatii. IV, 6, 25: Tu abi atque obsera ostium intus, *dum* ego hinc *transcurro* ad forum. Heaut. IV, 7, 5: Tu hic nos, *dum eximus*, interea opperibere. Phorm. III, 2, 28: Nequeo exorare, ut me maneat — Triduom hoc, *dum* id, quod est promissum — *aufero.* V, 8, 89: Retine, *dum* ego huc servos *evoco.* Ad. II, 1, 42: Delibera hoc,

dum ego *redeo.* Exempla coniunctivi sunt Plaut. Bacch. IV, 1, 4: percontarier, Utrum aurum *reddat* anne *eat* secum semul. Terent. Phorm. IV, 3, 3: Quam timeo, adventus huius quo *inpellat* patrem (pro: inpulsurus sit). Etiam *infinitivus* praesentis saepe pro inf. futuri ponitur (cf. Perizon. ad Sanct. p. 111, adnot. 4), praegressis certis quibusdam verbis dicendi et sentiendi, praesertim in quibus ipsis iam significatio futuri inest, velut *spero*, *iuro.* Sic Plaut. Asin. II, 4, 36: *Aibat reddere*, quom extemplo redditum esset. Capt. III, 4, 54: Filium tuum quod *redimere* se *ait*, pro: redempturum esse. Aul. I, 2, 30: *Dividere* argenti *dixit* numos in viros. Terent. Andr. II, 4, 8: si te *dices ducere.* Plaut. Curcul. V, 1, 7: *Nego* me *dicere.* Terent. Andr. II, 3, 5: Sed si tu *negaris ducere*, ibi culpam in te transferet. Plaut. Curc. II, 1, 11: *Adferre* argentum *credo,* pro allaturum. Pers. III, 2, 2: Qui mihi *iuratus est* se hodie argentum *dare?* Cistell. II, 3, 40—43: Instare usque adeo, donec se *adiurat* (praes.) anus Eam (sic Lachmannus et Fleckeisenus in Iahnii annal. l. c. p. 63) mihi *monstrare* (= monstraturam esse), — sed illaec se quandam *aibat* mulierem Suam benevolentem *convenire* (= conventuram) etiam prius. Most. V, 2, 11: TR. promitte, ego ibo pro te, si tibi non lubet. TH. Verbero, etiam inrides? TR. quian me pro te *ire* cenam *autumo?* TH. Non enim ibis. Terent. Andr. I, 5, 3: Uxorem *decrerat dare* sese mi hodie. Eun. III, 3, 14: Credo ei placere hoc, *sperat* se a me *avellere*, sc. hoc praedium. Inprimis commemorandus est inf. *posse,* qui (v. Haas. ad Reisig. p. 497, adnot. 452) significationem futuri quodammodo iam in se includit. Sic Andr. III, 3, 21: ut sperem *posse* avelli. Hec. I, 2, 72: Sperasse, eas tolerare *posse* nuptias. Uno tantum loco in hoc verbo per periphrasin tempus futurum expressum est, Hec. I, 2, 24: Quod ego numquam credidi *Fore, ut* ille hac viva *posset* animum inducere Uxorem habere.

4. Coniunctivo praesentis in enunciationibus optativis posito notum est exprimi optatum, quod is, qui optat, prospere evenire posse credit. (Wuellner. de cas. p. 132). Sic Ter. Heant. IV, 6, 6 sq.: ut te quidem di deaeque omnes — *perduint.*

5. *Imperfectum* ponitur de actione infecta et durante subiecti, quod ei, qui loquitur, praeteritum est. Ex notione actionis durantis sequitur, ut usurpetur etiam de actionibus repetitis, quemadmodum ex notione actionis infectae saepe ori-

tur significatio inchoativa, de conatu intelligenda. Si duae actiones inter se comparantur, itidem imperfecto actio describitur quae est infecta adhuc atque durat, dum altera fit. Naev. fr. inc. com. 7: Tantum ibi molae crepitum *faciebant*, *tintinnabant* compedes. Plaut. Asin. II, 2, 76: in tonstrina *ut sedebam*, me infit percontarier. Capt. v. 247: quom *servibas* mihi. II, 2, 53: Memini quom dicto haut *audebat*. Curc. IV, 3, 9: Idem ego istuc *quom credebam* credidi, Te nihil esse redditurum. Epid. II, 2, 30 sqq. praesens historicum sequuntur imperfecta: Obviam ornatae *occurrebant* suis quisquis (sic Both.) amatoribus; Eos *captabant*. — Pleraeque haec sub vestimentis secum *habebant* retia. — Et cum ea tibicinae *ibant* quattuor. — Ea *praestolabatur* illum apud portam. ib. v. 54: *Dissimulabam*, me harum sermoni operam dare. IV, 2, 27: quibus de signis *agnoscebas?* Bacch. IV, 4, 34: Quid, ubi *reddebas* aurum, dixisti patri? Most. III, 1, 117: Nam *postquam* haec aedes ita *erànt* ut dixi tibi, Continuost alias aedis mercatus sibi, qui unus est locus Plautinus, ubi *postquam* cum imperfecto coniunctum reperitur; sine causa sufficiente tamen Ladewigius in censura Fleckeiseni exerc. Plaut. p. 627 iterum significationem causalem *quoniam* inferre volebat. IV, 2, 45: Quis istaec *faciebat?* Menaechm. IV, 2, 68 sqq.; Non ego te modo hic ante aedis — Vidi astare, *quom negabas* mihi esse sanum sinciput, Et *negabas* me novisse, peregrinum *aibas* esse te? Mil. II, 6, 27: inde inspectavisti meum aput me hospitem, Amplexam amicam *quom ausculabatur* suam. Merc. IV, 4, 14: Haecine tuast amica, quam dudum mihi te amare dixti, *quom obsonabas?* IV, 4, 21: Temperare istac ted aetate his *decebat* noxiis. Pseud. I, 5, 7: Atque id iam pridem sensi et *subolebat* mihi. v. 85 sq.: Non a me scibas pristrinum in mundo fore, *Quom* ea *mussitabas?* II, 4, 28: Eius servo qui hunc *ferebat* cum quinque argenti minis, Tuam qui amicam hinc *arcessebat*. Poen. IV, 2, 77 sq.: Et ille qui eas vendebat, dixit se furtivas vendere; Ingenuas Charthagine *aibat* esse. Pers. IV, 3, 8: ita prosum (= prorsum) *credebam* omnibus. Rud. II, 2, 2: Nam quom modo *exibat* foras, ad portum se aibat ire. II, 6, 54: Quine *auderem* tecum in navem ascendere, Qui a fundamento mi usque movisti mare? III, 1, 8: Neque eas eripere *quibat* inde. IV, 3, 16: Furtum ego vidi qui *faciebat*. 7, 23 sqq.: Spectavi ego pridem comicos ad istum modum Sapienter dicta dicere atque is plaudier, Quom illos

sapientis mores *monstrabant* poplo. Sed quom inde suam quisque ibant divorsi domum, Nullus erat illo pacto ut illi iusserant. Stich. I, 3, 90: rissi te hodie multum — Hic, quom auctionem *praedicabas* pessumam. Truc. I, 2, 95: nam *lavabat.* II, 3, 11: non tibi *dicebam.* v. 12: Quid nam *revocabas* me? IV, 2, 20: plus enim es intromissus, *quom dabas.* v. 35: Si *volebas* participari, auferres dimidium domum. Fragm. Vidulariae p. 483, v. 1: Ubi quamque pedem *videbat*, *suffurabatur* omnis. Terent. Andr. I, 1, 11: propterea quod *servibas* liberaliter, ad q. l. Donatus: „Bene imperfecto tempore, non perfecto usus est, ut ostendat eum potuisse sibi etiam atque etiam servire.“ v. 25 sqq.: nam antea Qui scire posses aut ingenium noscere, *Dum* aetas, metus, magister *prohibebant?* (= quamdiu). v. 80 sqq.: Ibi tum filius Cum illis, qui amarant Chrysidem, una *aderat* frequens: *Curabat* una funus: tristis interim, Non numquam *conlacrumabat.* — Sic *cogitabam.* — Haec ego *putabam* esse omnia humani ingeni — officia. III, 3, 13: Alium esse censes nunc me atque olim, *quom dabam?* Eun. II, 3, 19: Quom in cellulam ad te patris penum omnem *congerebam* clanculum. III, 1, 15 sqq.: Requiescere ubi *volebat* — Tum me convivam solum *abducebat* sibi. v. 33: Una in convivio *Erat* hic, quem dico, Rhodius adulescentulus. v. 42 sq.: Risu omnes, qui *aderant,* emoriri: denique *Metuebant* omnes iam me. 3, 27: Thais maxumo Te *orabat* opere, ut cras redires. IV, 5, 2: dum (= quamdiu) *adcubabam*, quam *videbar* mihi pulchre esse sobrius! Phorm. IV, 3, 37: A primo homo *insanibat.* Adelph. III, 3, 52: Nam ut *numerabatur* forte argentum, intervenit Homo de inproviso. De conatu Plaut. Menaechm. IV, 1, 6: Pallam ad phrygionem — *Ferebat.* Merc. V, 2, 43: Quo nunc *ibas?* 4, 20: Nam *ibat* exulatum. Aliquoties imperf. indicativi more Graecorum conditionali significatione usurpatur, ut Plaut. Mil. III, 2, 38: Non hercle tam istic valide *cassabant* cadi. Set in cella paulum loculi erat nimis lubrici, quod Lindem. explicat: *οὐκ ἂν οὕτως ἔπιπτον, εἰ μή* et confert Terent. Andr. I, 2, 4: *Mirabar*, hoc si sic abiret.

6. *Coniunctivus* imperfecti praeter vulgarem usum, quo cum indicativo congruit, etiam conditionali et potentiali significatione usurpatur, de qua re et quomodo ambae significationes inter se differrent, egregie disputavit Etzlerus in libro, qui inscribitur Spracheroerterungen p. 112—134. Ac poten-

tialis quidem usus imperfecti non potest offendere, quoniam hac significatione semper de re praeterita usurpatur, difficilior est quaestio, qui factum sit, ut conditionali quoque significatione, ubi de re praesenti agitur, imperfecto uterentur Latini (et est idem usus in lingua Graeca, Germanica, Francogallica), quam rem acute expedivit Gernhardus in commentationibus grammaticis p. 226 dicens: „Praesens — conditionale — imperfecto coniunctivi recte significari, et germanici verbi imperfectum coni. ich thäte, pro quo non raro ich würde thun dicitur, et rei natura defendit. Nam latine res conditione quadam facienda iam superiore tempore cogitatur fieri debuisse, ut videatur non coepta fieri res excusationem requirere.“ Tenendum est autem, in enunciatione sumptiva per *si* coniunctionem elata imperfectum etiam de re praeterita dici posse, si non altera actio alteram antecedit, sed ambae in unum tempus incidunt, de qua re vide Etzlerum Spracherört. p. 178 sqq.

a. *Significatio conditionalis.* Naevii elogium ab ipso scriptum (Egger. p. 123): Mortales immortales flere si *foret* fas, *Flerent* divae Camoenae Naevium poetam. Plaut. Most. III, 2, 54: *Vellem* ut tu velles. Poen. V, 2, 106 vellem. v. 147: Pol mage, quam *vellem*. V, 4, 82: Ne indigna indignis di darent, id ego evenire *vellem*. Terent. Heaut. V, 2, 25: Abiit? vah, rogasse *vellem*, ad quem locum Kruegerus Untersuchungen II, p. 114 adnot. dicit Latinos discrimen inter *velim*, *vellem* et quae sunt similia, non semper accurate observare. Plaut. Bacch. v. 1200: Ne tis quam mea *mavellem*. Cist. IV, 2, 16: Nam si nemo praeteriit hac, postquam intro abii, Cistella *iaceret* hic. Bacch. II, 2, 39: Ni nanctus Venerem essem, hanc Iunonem *dicerem*. II, 3, 80: Nimis hic privatim *servaretur* rectius. Bacch. v. 469: Melius multo me quoque una cum illoc hic *relinqueres*. v. 635: Si mihi sit, non pollicear. MN. Scio, dares. Pseud. I, 5, 79: *Iuberen* [tu] nunc praecipitem in pristrinum trahi? Poen. V, 3, 20: Namque hodie earum *mutarentur* nomina, *Facerent*que indignum genere quaestum corpore. Pers. IV, 6, 28: Cras *ires* potius, hodie hic *cenares*. Terent. Andr. IV, 1, 43: si omnes hunc coniectum in nuptias Inimici *vellent*, quod nisi consilium hoc *darent?* Ad. II, 1, 24: Si attigisses, *ferres* infortunium. III, 2, 16 sqq. (quem locum affert Sanct. Minerv. p. 99): Seni animam prius *extinguerem* ipsi, qui illud produxit

scelus: Tum autem Syrum inpulsorem, vah, quibus illum *lacerarem* modis! sublimen medium *arriperem* et capite pronum in terram *statuerem*, Ut cerebro dispergat viam. Adulescenti ipsi *eriperem* oculos, post haec praecipitem *darem*. Ceteros *ruerem, agerem, raperem, tunderem* et *prosternerem*. In sumptiva enunciatione imperf. de re praeterita dictum est in his locis. Plaut. Bacch. III, 3, 82: si opperiri *vellem* paulisper modo, Ut [illi] illius inspectandi mi esset maior copia, Plus vidissem [miser] opinor quam me atque illo aequom *foret*. Bacch. v. 563 sqq.: Qui? tibi non meretricum aliarum erat Athenis copia, Quibuscum haberes rem, nisi cum illa quam ego mandassem tibi *Occuperes* tute [ipse] amare et mi *ires* consultum male? IV, 8, 75: Nam ni illic hodie forte fortuna hic *foret*, Miles Mnesilochum cum uxore opprimeret Atque optruncaret moechum manufestarium. Mil. I, 1, 53: Quid in Cappadocia, ubi tu quingentos semul, Ni hebes machaera *foret*, uno ictu occideras. Pseud. I, 3, 51: Fuit occassio, si *vellet*, iam pridem argentum ut daret. Rud. II, 7, 32: si invitare nos paulisper *pergeret*, Ibidem obdormissemus. Trin. IV, 1, 18: procellae — scindere vela: — ni pax propitia *foret* praesto.

b. *Significatio potentialis*. Plaut. Amph. I, 3, 28: nisi te amarem plurumum, Non *facerem*, ubi *fecissem* multo languidius foret. Capt. III, 4, 5: Utinam te di prius *perderent*, quam periisti e patria tua, ad q. l. quae Lindemannus dicit, non omni ex parte vera sunt. ib. III, 5, 47: Quia vera *obessent* illi, quoi operam dabam. Curc. IV, 3, 20: Stultior stulto fuisti, qui his tabellis crederes. LU. Quis res puplica et privata geritur, non is *crederem?* V, 3, 22: Nam si is valuisset, iam pridem quoquo posset *mitteret*. Bacch. III, 3, 23: Ante solem nisi [tu] exorientem in palaestram veneras, Hau mediocris gumnasi praefecto poenas *penderes*, ubi simul in imperfecto significatio repetitae actionis inest, du mußtest jedesmal. v. 30: Quom librum legeres si [in] una peccavisses sullaba, *Fieret* corium tam maculosum quamst nutricis pallium. IV, 8, 75: Nam ni illic hodie forte fortuna hic foret, Miles Mnesilochum cum uxore *opprimeret* sua Atque *optruncaret* moechum manufestarium. Most. II, 2, 24: An tu tetigisti has aedis? TH. Quor non *tangerem?* Mil. I, 1, 30: Pol si quidem Conisus esses, per corium, per viscera Perque os elephanti *transtineret* bracchium. Merc. III, 4, 48 sq.: Quid ego *facerem?* CH. Quid tu *faceres*, men rogas? *requaereres, Rogi-*

tares quis esset cett. v. 51: Ubi habitaret, *invenires* saltem, nomen si nequis. v. 52: At saltem hominis faciem *exquireres*. V, 4, 33 sq.: Si hercle scivissem sive adeo ioculo dixisset mihi, Se illam amare, numquam *facerem* ut illam amanti abducerem. Pseud. I, 3, 52 sqq.: Si amabas, *invenires* mutuom. Ad danistam *devenires, adderes* faenusculum: *Subruperes* patri. PS. *Subruperet* hic patri? pro: devenire, addere, surripere debebas, surripere eum debuisse. I, 5, 22: Vel tu ne *faceres* tale in adulescentia (du hättest so etwas nicht thun sollen). Poen. I, 2, 174: Sic enim *diceres,* hättest du sagen sollen. Rud. II, 3, 48 sqq.: Quid *faceret?* AM. Si amabat, rogas quid *faceret? adservaret* Dies noctisque: in custodia *esset* semper. II, 6, 10 sq.: Utinam [tu] prius quam te oculis vidissem meis malo cruciatu in Sicilia *perbiteres*. III, 6, 4 sq.: *Caperes* aut fustem aut lapidem (du hättest nehmen können oder sollen). TR. Quid, ego quasi canem Hominem *insectarer* lapidibus nequissumum? Trin. I, 2, 96 sqq.: Non ego illi argentum *redderem?* ME. Non *redderes* Neque de illo quicquam neque *emeres* neque *venderes* Nec qui deterior esset *faceres* copiam. v. 140 sq.: An ego alium dominum *paterer* (hätte ich sollen) fieri hisce aedibus? Qui emisset, eius *esset*ne ea pecunia? IV, 2, 112: An ille tam *esset* stultus mihi qui mille nummum *crederet*, ad q. l. Lindem.: ,,Dempta conditionis significatione si proferas haec, ita enuncianda erant: Tamne erat stultus, ut crederet, unde patet, cur plusquamperfectum fuisset — credidisset hic locum non habeat." v. 115: Mihin *concrederet*, ni me ille et ego illum novissem adprobe? v. 125: Mirum quin ab avo eius aut proavo *acciperem*, qui sunt mortui (v. 124 est: Nempe ab ipso id accepisti Charmide?) Truc. IV, 2, 35: *auferres* dimidium domum, du hättest sollen tragen. Terent. Andr. I, 1, 108: Tum illa, ut consuetum facile amorem *cerneres*, Reiecit se in eum flens, h. e. cernere potuisses. Ruhnk.: „i. e. iudicares, intelligeres." v. 111: *Diceret:* quid feci? quid commerui aut peccavi, pater? (= dixisset, si eum obiurgassem, Krueger. Untersuchungen II, p. 270). I, 5, 23 sq.: Quod si ego rescivissem id prius, quid *facerem*, siquis me roget: Aliquid *facerem*, ut hoc ne *facerem*. IV, 4, 54: Praediceres, h. e. praedicendum erat, praedicere te oportuit (Krueger. l. c. p. 286). Eun. III, 5, 49: Tum equidem istuc os tuom inpudens videre nimium *vellem*. v. 58: an — *Amitterem?* hätte ich sollen vorbeilassen? V, 1, 15: quid *facerem?*

was hätte ich thun sollen? Heaut. I, 2, 28: Fortasse aliquantum iniquior erat — *Pateretur* (er hätte es ertragen sollen): nam quem ferret, si parentem non ferret suom? III, 2, 21 sq.: Quid *faceret?* CH. Rogas? Aliquid *reperiret*, *fingeret* fallacias (h. e. quid faciendum ei erat, aliquid reperiundum erat cett. Krueger. l. c. p. 285). Phorm. I, 2, 58: ut ni vis boni In ipsa inesset forma, haec formam *extinguerent.* v. 69 sqq.: Non, si redisset, ei pater veniam *daret?* GE. Ille indotatam virginem atque ignobilem *Daret* illi? Numquam *faceret.* II, 1, 67: Dotem *daretis; quaereret* alium virum, h. e. dare potuissetis, quaerere potuisset vel debuisset (sic Ruhnk.). v. 69: *sumeret* Alicunde, sc. argentum, h. e. sumere debebat. III, 1, 4: consuleres. Hec. II, 1, 25: Quod si scissem, illa hic *maneret* potius, tu hinc isses foras. v. 33: in te omnis haeret culpa sola, Sostrata. Quae hic erant, *curares*, h. e. curare debebas, du mußtest besorgen, hättest besorgen müssen. Adelph. I, 2, 26: Nam si esset unde id fieret *Faceremus* = fecissemus. II, 2, 6: Quid *facerem?* was hätte ich thun sollen? IV, 5, 42: advorsumne illum causam *dicerem*, Quoi veneram advocatus?

7. *Perfectum* ponitur de actione praeterita subiecti, quod ei qui loquitur praesens est. Quare in primis in narratione locum habet, cum Romani consueverint in narrationibus subiectum actionis tanquam praesens animo repraesentare. Differt autem ab imperfecto eo, quod hoc actiones praeteritas tanquam tales, quae fiant, perfectum tanquam tales, quae factae sint, animo proponit (v. Etzler. Spracherörterungen p. 141. Putsche gramm. lat. p. 225). Inprimis frequens est usus perfecti post particulas temporales, velut *postquam, ubi, ut, quom, simul, simulac*, si actio describenda est praeterita. Non raro variant inter se perfectum et praesens historicum, cuius generis exempla iam supra (§ 2) plurima protuli, de qua re vide Schneiderum ad Caes. b. G. IV, 18, 4, qui dicit: „Praesens illatum post praeteritum tempus non rerum deinceps factarum seriem continuari, sed novum quiddam et ab iis, quae dicta sunt, discretum proponi ostendit."

Cato R. R. c. 2: Per ferias *potuisse* fossas veteres tergeri. Plaut. Aul. I, 2, 40: Nunc quo *profectus sum* ibo = quo ire et proficisci intenderam. Truc. I, 2, 95: *profecta* quo *sum* = quo institui et incepi ire. Terent. Andr. prol. v. 1: Poeta quom primum animum ad scribendum *adpulit*, Id sibi negoti *cre-*

didit solum dari. III, 1, 5: Utinam aut hic surdus aut haec muta *facta sit.* Nonnunquam perfectum usurpatur ab eo, qui animo commotiore res futuras tanquam iam praeteritas animo repraesentat, v. Rudd. II, p. 382, Weissenborn. synt. p. 8. Sic Eun. I, 1, 19: actumst: ilicet: *Peristi.* Hec. III, 1, 39 sq.: Nullus sum. PAR. Qui dum? PAM. *Perii.* — Nescio quod magnum malum Profecto, Parmeno, me celas. — *Interii.* — Eun. I, 2, 27: Samia mihi mater *fuit:* ea habitabat Rhodi. Hec. I, 1, 8: Laceres, quemquem *nacta sis*, ubi accuratius foret nanciscēris vel nacta fueris, v. Rudd. p. 382. IV, 3, 5: I ergo intro et compone, quae tecum simul Ferantur: *dixi.* Adelph. III, 4, 28: Ignotumst: tacitumst: creditumst. Interdum cum ἐνεργείᾳ perfectum ita usurpatur, ut statum illum, quem significat verbum, praeteriisse nec iam extare exprimat. Sic Plaut. Truc. I, 2, 94: Ita paene tibi Phronesium *fuit*, h. e. paulum abfuit, quin moreretur. Fuisse pro mori, mortuum esse (sic Scaliger). Similiter Capt. III, 3, 1: Nunc illut est, quom me *fuisse* quam esse nimio mavelim. Terent. Heaut. I, 1, 41 sq.: Filium unicum, adulescentulum Habeo: ah, quid dixi? habere me? immo *habui,* Chremes. Nunc habeam necne incertumst. Addo locum Plauti Mil. III, 1, 103: Tum opstitrix *expostulavit* mecum, parum missum sibi, ubi sec. Reisigium p. 492 perfecto repetita actio significata est, quae tamen non ad tempus praeteritum, sed praesens spectet, quod ex eo quod illud iam factum est concluditur posse et solere iterum fieri, ergo plane simili modo atque aoristo Graecorum, qui dicitur, gnomico.

Naevii bell. Pun. l. I, fr. 2: *postquam* — aves — *aspexit.* Ennii annal. l. II, fr. 18: *postquam* Ancus Marcius regna *recepit.* l. III, fr. 3: *Postquam* lumina sis oculis bonus Ancus *reliquit.* fr. 7, v. 154: Postquam defessi sunt. l. VIII, fr. 2: *postquam* Discordia taetra Belli ferratos postes portasque *refregit.* Annal. inc. sed. fr. 42: *postquam* inclita *condita* Roma *est.* fr. 89: Flamma loci *postquam conclusast* turbine saevo. Iphigeniae fr. 12: *Postquam* abs te, Agamemno, ut venirem, *tetigit* aures nuntius. Euhemerus fr. 4, 25: postquam rescivit. fr. 7, 31: *Postquam* eo *ascendit.* Plaut. Amph. I, 1, 64 sqq.: *Postquam* utrimque *exitumst* maxuma copia, Dispertiti viri, dispertiti ordines, — Deinde uterque imperator in medium exeunt. v. 72: *Postquam* id *actumst*, tubae utrimque contra canunt. II, 1, 58 sq.: Huic homini nescio quid est mali — obiectum — *Postquam* a me *abiit.*

v. 64: Neque, *postquam sum natus*, habui nisi te servom Sosiam. II, 2, 107: *postquam experrecta's*, te prodigiali Iovi — conprecatam oportuit. v. 170: Quid, *postquam lavi?* v. 174: quid, *postquam cenavimus?* II, 2, 216: Ita nunc homines inmutantur, *postquam* peregre *advenimus*. III, 2, 30: Nam numquam quicquam meo animo fuit aegrius Quam *postquam audivi* ted esse iratam mihi. V, 1, 39 sqq.: *Postquam* parturire hodie uxor *occepit* tua, *Ubi* utero *exorti* dolores, — Invocat deos inmortalis. v. 50: *Postquam peperit*, pueros lavere iussit nos. v. 55: *Postquam* in cunas *conditust*, Devolant angues. v. 59: *Postquam* pueros *conspicati*, pergunt ad cunas citi. v. 62 sq.: *Postquam conspexit* anguis ille alter puer, Citus e cunis exilit, facit recta in [eos] inpetum. Aul. I, 2, 2: Nunc defaecato demum animo egredior domo, *Postquam perspexi* salva esse intus omnia. II, 4, 1 sq.: *Postquam obsonavit* erus et *conduxit* coquos — edixit mihi. II, 8, 12 sq.: *Postquam* hanc rationem cordi ventrique *edidi*, Accessit animus ad meam sententiam. Capt. I, 1, 24: Nam *postquam* meus *est* rex *potitus* hostium — Nunc hic occepit quaestum — Inhonestum. 2, 41: Ego, *postquam* gnatus tuus *potitust* hostium — nunc desidero. Cas. V, 2, 22: postquam decubuisti. Cist. I, 2, 20: *Postquam* eam puellam a me *accepit*, illico Eandem puellam peperit. II, 3, 73: Eam *postquam peperit*, iussit parvam proiici. IV, 2, 15: Nam si nemo praeteriit hac, *postquam* intro *abii*, Cistella iaceret hic. Epid. IV, 1, 36: Nam *postquam audivi* illico Ex meo servo. Bacch. II, 1, 2: *Postquam* hinc in Ephesum *abii*. Bacch. v. 270: Postquam — dedit. v. 277: *Postquam* aurum *apstulimus*, in navem conscendimus. Pseud. I, 4, 1: *postquam* ille hinc *abiit*, tu astas solus, Pseudule. I, 4, 2 sq.: Quid nunc acturu's, *postquam* erili filio *Largitu's* dictis dapsilis lubentias? IV, 2, 34: Scio iam tibi me recte dedisse epistulam, *Postquam* Polumachaeroplagidem *elocutus* nomen *es*. 5, 2: Nunc demum mi animus in tuto locost, *Postquam* ille hinc *abiit* atque *abduxit* mulierem. IV, 7, 122: Perdidisti, *postquam dixisti* pedes. Pers. IV, 3, 59: *postquam recitasti*, quod erat cerae creditum, Iam mihi credis? Truc. I, 1, 63 sq.: Eadem, *postquam* alium *reperit*, qui plus daret, Damnosiorem, me exinde amovit loco. II, 8, 10: *Postquam* filiolum *peperit*. IV, 2, 60: Pertimui, *postquam* una cura cor meum *movit* modo. His adde quae exempla ex Plauto attulit Ladewigius in censura Fleckeiseni exerc. Plaut. p. 626: Cas. II, 7,

10. Pseud. V, 1, 28. Stich. I, 2, 51. Trin. II, 4, 200. IV, 2, 133. Caecil. Stat. Plocium fr. 3, v. 163: postquam est mortua. Terent. Andr. I, 1, 8: Ego *postquam* te *emi*, h. e. ex eo tempore, quo. v. 24: is *postquam excessit* ex ephebis. v. 49: Sed *postquam* amans *accessit* pretium pollicens, — Accepit condicionem. II, 1, 4: *postquam adempta* spes *est*, lassus, cura confectus stupet. III, 1, 16: *Postquam* ante ostium, Me *audivit* stare, adproperat. III, 2, 11: Sed *postquam egressast*, illis quae sunt intus clamat de via. IV, 1, 21: *Postquam* me amare *dixi*, conplacitast tibi. IV, 4, 1: Revortor, *postquam*, quae opus fuere ad nuptias Gnatae, *paravi*. Eun. prol. v. 20: *postquam* aediles *emerunt*, Perfecit cett. I, 2, 4: Tremo horreoque, *postquam aspexi* hanc. v. 57: *postquam sensit* — fingit causas. IV, 1, 3: *postquam* iste *advenit* Chremes — Militem rogat. IV, 3, 3: *postquam ludificatust* virginem, Vestem omnem miserae discidit. IV, 5, 3: *Postquam surrexi*, neque pes neque mens satis suom officium *facit*. Heaut. V, 2, 36: *Postquamst inventa* vera, inventast causa qua te expellerent. Hec. III, 3, 16: *Postquam aspexi*, o facinus indignum, inquam. III, 3, 34: Tum, *postquam* ad te *venit*, mensis agitur hic iam septimus. Adelph. prol. v. 1: *Postquam* poeta *sensit*. Plaut. Amph. I, 1, 56: Hanc *ubi* Telebois ordine *iterarunt* quos praefecerat Amphitruo, magnanimi viri — legatos nostros increpant. v. 61: Haec *ubi* legati *pertulere*, Amphitruo e castris ilico Producit omnem exercitum. Aul. prol. v. 15: *Ubi* is *obiit* mortem, — Coepi. Capt. III, 4, 27: Credidi esse insanum extemplo, *ubi* te *appellavit* Tyndarum. Cist. I, 3 47: hoc *ubi* Mater *rescivit*. Truc. II, 6, 25: Quin, *ubi natust*, machaeram et clipeum poscebat sibi. Terent. Andr. I, 2, 2 sq.: Ita Davom modo timere sensi, *ubi* nuptias Futuras esse *audivit*. Eun. I, 2, 36: Mater *ubi accepit*, coepit studiose omnia Docere. v. 85: Nonne, *ubi* mi *dixti* cupere te ex Aethiopia Ancillulam — Quaesivi? III, 3, 6: *Ubi veni*, causam ut ibi manerem repperit. III, 5, 28: Illa ilico *ubi* me *accepit*, laeta vero ad se abducit domum. IV, 2, 7: *Ubi* ad ipsum *veni* devorticulum, constiti. V, 2, 5: *ubi vidi*, ego me in pedes cett. Heaut. I, 2, 34: animus *ubi* semel se cupiditate *devinxit* mala, Necessest — consilia consequi consimilia. Hec. IV, 1, 7: Uxor *ubi* me ad filiam ire *sensit*, se duxit foras. Plaut. Amph. II, 2, 101 sq.: Neque pedem meum huc intuli —, *ut* cum exercitu Hinc *profectus sum* ad Teleboas hostis eosque *ut vicimus*. Stich. v. 29:

Nam viri nostri domo *ut abierunt*, Hic tertiust annus. Terent. Andr. III, 4, 11: *ut* hinc te intro ire *iussi*. opportune hic fit mi obviam. Plaut. Asin. II, 1, 3: Iam diust factum, *quom discesti* ab ero atque *abiisti* ad forum. Liv. Andron. Odyss. lat. ap. Egger. p. 119: *Simulac* lacrymas de ore noegeo (i. e. candido) *detersit*. Terent. Phorm. V, 4, 4: Hic *simul* (= simulatque) argentum *repperit*, cura sese expedivit.

8. *Coniunctivus* perfecti primum eadem significatione usurpatur qua indicativus. Sic Plaut. Bacch. IV, 4, 50: Emungam — ne id nequiquam *dixerit*. Trin. II, 4, 67 sqq.: Quid? nunc si aedem ad cenam *veneris* cett. Forma eadem est coniunctivus futuri exacti, quod erit statuendum his locis: Terent. Andr. I, 2, 29: Verberibus caesum te in pistrinum, Dave, dedam usque ad necem, Ea lege atque omine, ut, si te inde *exemerim*, ego pro te molam; ib. II, 2, 4 sq.: Quem ego nunc credo, si iam *audierit* sibi paratas nuptias — toto me oppido exanimatum quaerere; ib. III, 2, 14: ut metui videar certe, si *resciverim;* Adelph. II, 1, 17: Ne mora sit, si *innuerim*, quin pugnus continuo in mala haereat. Saepissime tamen coniunctivus perfecti potentialem habet significationem, ut pro praesenti videatur poni, quod si fit, actio per antecedens quasi iam praeterita fingitur et animo repraesentatur. Carmen saliare ap. Marini gli atti tab. XLI: neve luerve — *sers* incurrere, h. e. siris, siveris sec. Grotefendi interpretationem. Cato R. R. c. 4: Familiam *ne siveris* peccare. C. 5: Satui semen, cibaria, far, vinum, oleum mutuum *dederit* nemini. C. 43: Palo prius locum *ne feceris*, quo taleam demittas. Plaut. Aul. I, 1, 11: Utinam me divi *adaxint* ad suspendium (v. Non. p. 525, 50. Turn. l. 23, 18 pro adegerint). IV, 2, 1: Tu modo cave cuiquam *indicassis*. v. 4: verum id quaeso ut *prohibessis*. v. 11: Cave tu illi fidelis — potius *fueris*. Capt. I, 2, 46: Numquam istuc *dixis* (= dixeris) neque animum *induxis* tuum. Epid. II, 2, 73: si aequom siet, Me plus sapere, quam vos, *dederim* vobis consilium catum. Bacch. I, 1, 3: Metuo mihi in monendo ne *defuerit* optio, h. e. ne desit. I, 1, 57: nullus tu *adfueris*, si non lubet. IV, 2, 16: mihi cavitiost Ne nucifrangibula *excussit* ex malis meis = excusserit. IV, 4, 46: Quem si [ego] orem ut nil mihi credat, id non *aussit* credere. V, 2, 70: cave — *amissis* = amiseris. Most. II, 2, 93: Nil me *curassis* = curaveris. Men. II, 2, 21: Seu tu Culindru's

seu Caliendru's. *perieris* (coniunctivus optativus, pro *pereas*). IV, 2, 47: At ego (sc. paveo) tu ne clam *comessis* prandium. Pseud. II, 2, 59: Huc quidem hercle haut ibis intro, nequid harpax *feceris*. Poen. IV, 2, 106: Remora si sit, qui malam rem mihi det, merito *fecerit*. V, 2, 13: Aliqua Fortuna *fuerit* adiutrix tibi. V, 4, 38: nisi quid di aut parentes *faxint*. Truc. I, 1, 40 sqq.: Quos, quom celamus, si *faximus* conscios — *Faxim* cett. IV, 2, 23: dum mihi argutari (sic Both.; Θg argentari, vulg. argumentari) liceat, ni *oblitus siem*. Terent. Andr. I, 2, 32: Ubivis facilius *passus sim* quam in hac re me deludier. Heaut. II, 3, 75: Ubi si paululum modo quid te fugerit, ego *perierim*. IV, 6, 23: Cave quicquam *admiratus sis*, Qua causa id fiat, pro: admireris. Hec. I, 2, 4: Si non quaeret, nullus *dixeris*. III, 4, 10: denique hercle *aufugerim* Potius quam redeam, si eo mihi redeundum sciam.

9. Similiter saepe usurpatur *infinitivus* perfecti per antecedens, ubi inf. praesentis exspectares, quem usum nonnulli non satis apte cum usu inf. aoristi Graecorum compararunt. Sic in S. C. de Bacchanalibus *habuisse* velet, *adiese* velet, *fecise* velet cett. Cato R. R. c. 5: ne quid *emisse* velit insciente domino, ne quid dominum *celavisse* velit. Ib.: Haruspicem — ne quem *consuluisse* velit, de quo loco vide bene disputantem Perizonium ad Sanct. Min. p. 112. Plaut. Aul. V, 1, 9: Non potes *probasse* nugas. Cist. II, 3, 32: Quo illam dedisset, *exquisisse* oportuit. Non puto huc pertinere Terent. Andr. I, 5, 3 sq.: Non *oportuit Praescisse* me ante?, ibi enim Praesc. a praescisco derivari potest. Comparat ad h. l. Kruegerus Untersuchungen II, p. 315 adnot. eodem modo usurpatum participium praeteriti, quod est pro infinitivo, Andr. l. c. v. 4: nonne prius *communicatum oportuit?* Heaut. III, 2, 25: Haec *facta* ab illo *oportebat*, quibus exemplis adde Plaut. Cist. II, 3, 41: At non *missam oportuit*. Terent. Phorm. I, 3, 1: Adeon rem redisse, ut qui mihi *consultum* optume velit *esse*, — patrem ut extimescam. Hec. IV, 1, 48: Interdico, ne *extulisse* extra aedis puerum usquam velis. Adelph. II, 1, 26: Ante aedis non *fecisse* erit melius hic convitium, i. e. praestabit non facere ante aedes turbam aut vociferationem.

10. *Plusquamperfectum* usurpatur de actione praeterita subiecti, quod ei qui loquitur praeteritum est. Plaut. Aul. prol. v. 33: Quo ille eam facilius ducat, qui *compresserat*. Epid. II, 2,

39: Quid *erat induta*? Inprimis frequens est apud Plautum *dixeram*, de quo vide Haas. ad Reisig. adnot. 456, qui haec affert exempla: Capt. prol. v. 17: Fugitivos ille, ut *dixeram* ante, huius patri — vendidit; Menaechm. prol. v. 57: Epidamniensis ille, quem dudum *dixeram*, — Ei liberorum nil erat; Bacch. IV, 9, 33: Nam dudum primo ut *dixeram* nostro seni mendacium — ibi signum ex arce iam apstuli. Ponitur autem ubicunque quis in loquendo alia re diversa interruptus est, hac sententia: dixeram de hac re, antequam ad alteram veniebam. Vide etiam Schneider. ad. Caes. b. G. II, 1, 1. Terent. Andr. I, 1, 80: Ibi tum filius Cum illis, qui *amarant* Chrysidem, una aderat frequens. Adelph. IV, 5, 52: Virginem vitiasti, quam te non ius *fuerat* tangere. Etiam post particulas temporis ponitur plusquamperfectum. Sic Aquilius Boeotia fr. 2: Ubi primum accensus *clamarat* meridiem. Caecil. Stat. Fallacia fr. 2, v. 43: *postquam* rem paternam *amiserant*. Terent. Andr. I, 2, 6: Qui *postquam audierat* non datum iri filio uxorem suo, Numquam quoiquam nostrum verbum fecit. De discrimine quod intercedit inter perf. et plusquamperf. cum *postquam* iuncto vide Hand. Tursell. IV, p. 498 sq. Si in enunciatione primaria est imperfectum, utrobique actio repetita describitur. Sic Plaut. Asin. I, 3, 57: Ubi quid *dederam*, quasi columbae pulli in ore ambae meo Usque eratis. Terent. Eun. III, 1, 13 sq.: Tum sicubi eum satietas Hominum aut negoti siquando odium ceperat, Requiescere ubi volebat, — Tum me convivam solum abducebat sibi.

Exempla coniunctivi haec sunt. Plaut. Trin. v. 176: Utrum indicare me ei thensaurum aequom fuit, Advorsum quam eius me *opsecravisset* pater? Optativa significatione Rud. II, 6, 13: Utinam [ego], quom in aedis me ad te adduxisti [tuas], In carcere illo potius *cubuissem* die! Terent. Phorm. I, 3, 5: Quod utinam ne Phormioni id suadere in mentem *incidisset*. Deinde ponitur sumptiva vel conditionali significatione. Sic in inscriptione orationis Catonianae, si se M. Caelius tribunus plebis *appellasset*, v. Meyerum p. 131. [Extabat similis oratio Ciceronis, si eum P. Clodius legibus interrogasset, i. e. quam habuisset, si se Clodius legibus interrogasset]. Plaut. Trin. IV, 2, 150: si te flocci facio an *periisses*. Terent. Eun. III, 1, 63: Idem hoc tute melius quanto *invenisses*, Thraso, = inventurus fuisses, invenire potuisses. Phorm. I, 2, 69: Non si *redisset*, ei pater veniam daret?

11. *Futurum* ponitur de actione praesente subiecti, quod ei qui loquitur futurum est. Lex Numae ap. Gell. IV, 3 (Egger. p. 82): si *tacet* (= tanget) — caidito. Marcii vatis carmen alterum: Hoc si recte faxitis, *gaudebitis* semper. Cato R. R. c. 5: Si unam rem sero feceris, omnia opera sero *facies.* Ib.: cum *exportabis.* C. 6: qui in ventum Favonium *spectabit* et soli ostentus *erit*, alius bonus nullus *erit.* Qui ager frigidior et macrior *erit* cett. Ib.: Quam — *dicent.* Ib.: Sin — severis, hostus nequam *erit* cett. Plaut. Aul. I, 2, 41: Me rursum quantum *potero* tantum *recipiam.* Pseud. I, 3, 11: ut [tu] med esse *voles* ita *ero.* Amph. I, 2, 10: Erroris ambo ego illos — *Conplebo* — Adeo usque satietatem dum *capiet* pater Illius quam amat, ubi Lind.: „qui sic dicit, non dubitat capturum." Men. I, 3, 31: Iam hic nos *erimus*, dum *coquetur*, interim *potabimus.* Mil. v. 395: Narrandum ego istuc militi *censebo*, ubi praesens *censeo* exspectas. (v. Fleckeisen. Iahnii annal. 1851, vol. 61, sect. 1, p. 26). Nonnullos alios locos, ubi futurum pro praesenti videtur positum esse, attulit Ruddimannus p. 383, Terent. Eun. IV, 5, 6: Verbum hercle hoc verum *erit.* Plaut. Pers. IV, 4, 93: Haec *erit* bono genere nata: nil scit nisi verum loqui. Ter. Phorm. V, 3, 18: Cognatam comperi esse nobis. DE. Quid? deliras. CH. Sic *erit,* sed ne in his quidem futurum tempus ratione carere recte docuit Stallbaumius. Sic postremo loco *sic erit* = ita esse mox intelligetur. Etiam in obtestationibus et iurandi formulis pro coniunctivo praesentis ponitur nonnunquam futurum. Sic Plaut. Trin. II, 4, 46: ita me *amabit* Iuppiter, Neque te derisum veni neque dignum puto. Terent. Heaut. III, 1, 54: Sic me di *amabunt,* ut me tuarum miseritumst, Menedeme, fortunarum. IV, 5, 1: Ita me di *amabunt*, ut nunc Menedemi vicem Miseret me, de quo usu Perizonius ad Sanct. Minerv. p. 95, adnot. 2: „In his intelligitur, Sicut spero et opto. At sententia est plane eadem, ac si diceretur, Ita me Dii ament."

12. *Futurum exactum* usurpatur de actione praeterita subiecti quod ei qui loquitur futurum est. Saepe in enunciationis compositae enunciatione secundaria positum invenitur ita ut in enunc. primaria futurum primum positum sit, ubi significatur altera actione praeterita et ad finem perducta alteram esse futuram. Nonnunquam tamen utrobique futurum exactum positum est, quod si fit, ambae actiones in idem ca-

dunt tempus, ita ut perfecta altera etiam altera ad finem perducta sit. Ad formam quod attinet, Haasius ad Reisig. adnot. 447 docet in passivo a Catone semper *ero*, nunquam *fuero* ad participium perf. pass. adiectum esse. Lex Numae ap. Fest. v. opima spolia ap. Egger. p. 83: utra *voluerit*, caedito. ib.: C qui *ceperit* ex aere, dato. Naevii Agitatoriae fr. 1, 7: Currenteis ego illos vendam . . nisi tu *viceris*. Triphallus v. 96: si umquam quicquam filium *rescivero* Argentum — sumpse mutuum. Q. Fabius Pictor ap. Gell. X, 15 (Egger. p. 107): Vinctum, si aedes eius *introierit*, solvi necessum est, quod dubito an sit perf. coni. Lex Papiria tribunitia (a. Chr. 213, Egger. p. 113): Quicunque praetor post hoc *factus erit*. Marcii vatis carmen alterum (Egger. p. 111): Hoc si recte *faxitis*, gaudebitis semper, fietque vestra respublica melior. Cato R. R. c. 1: De omnibus agris optimoque loco si *emeris* iugera agri centum, vinea est prima. C. 2: Ubi eas aliasque causas multas *dixerit*. Ib.: Cum tempestates pluviae *fuerint*, videto quot dies, quaeve opera per imbrem fieri potuerint. C. 3: si cito *sustuleris* et vasa *parata erunt*. C. 4: Si ita *feceris*, pabulum boves non *eiicient*. Ib.: In bono praedio si bene *aedificaveris* beneque *posiveris*: ruri si recte *habitaveris*, libentius et saepius *venies*, fundus melior *erit*, minus *peccabitur*, fructi plus *capies*, qui locus propter obscura illa verba *ruri* — *hab.* non ex omni parte videtur sanus esse, v. adnot. Schneideri, qui item eum emendandum censet. Ib.: *Si* quid (bona salute) usus *venerit*, benigne *defendent*. C. 5: *Si passus erit*, dominus impune ne sinat esse. Ib.: Quod dominus *crediderit*, exigat. Ib.: Si *fecerit*, *scibit* in mente familiae quid siet, et illi animo aequiore *facient*. Ib.: *Si* ita non *caveris*, quo *impuleris*, triennii fructum *amittes*. Ib.: si unam rem sero *feceris*, omnia opera sero facies. C. 6: Sin in loco crasso aut caldo *severis*, hostus nequam erit, et ferundo arbor peribit, et muscus ruber molestus erit. C. 38: *ubi* satis *foderis*. Ib.: Cum ignem *subdideris*. C. 40: usque adeo quo *praeacueris*. C. 45: si ita *severis* uti stet talea melius vivet. C. 66: Cum oleum *sustuleris* de cortina, amurcam dehorito. C. 70: Ita dividito, *cum* ter unicuique *dederis*, omnem absumas. C. 96: Postea cum *detonderis*, unguito totas. C. 98: Postea cum *unxeris*, cum uti voles, extergéto. C. 161: Ita cum *sumpseris* semen, incendito, et cum *coeperit* asparagus nasci, serito et stercorato. C. 162: Cum pernas *emeris*, ungulas earum praecidito.

Oratio pro Rhod. p. 24 Iord.: Siquis illud facere *voluerit,* mille minus dimidium familiae multa esto: siquis plus quingenta iugera habere *voluerit,* tanta poena esto; siquis maiorem pecuum numerum habere *voluerit,* tantum damnas esto. Oratio, quam habuit Numantiae apud equites: Cogitate cum animis vestris, siquid vos per laborem recte *feceritis*, labor ille a vobis cito recedet, bene factum a vobis, dum vivitis, non abscedet. sed siqua per voluptatem nequiter *feceritis,* voluptas cito abibit, nequiter factum illud apud vos semper manebit. Plaut. Amph. I, 1, 42: meditabor — quom illo *advenero.* v. 43: Si *dixero* mendacium, solens meo more *fecero.* v. 157: Quid si ego illum tractim tangam, ut dormiat? SO. *Servaveris.* v. 164: perii, si me *aspexerit.* v. 202: Auferere, non abibis, si ego fustem *sumpsero.* v. 272: victus sum, si *dixeris.* I, 2, 4 sq.: Iam ille illuc ad erum quom Amphitruonem *advenerit,* Narrabit servom hinc sese — Amovisse. II, 2, 39 sqq.: si situlam *cepero*, Numquam edepol tu mihi divini creduis post hunc diem, Ni ego illi puteo, si *occepso*, animam omnem *intertraxero.* III, 4, 18: aspellam virum — quom huc *accesserit.* v. 20: Eum fecisse ille hodie arguet, quae ego *fecero* hic. IV, 3, 14 sqq.: ubi quemque hominem *aspexero,* — si avom videbo, [eum] optuncabo. Asin. I, 1, 82: Tene ego defraudem — Nisi quid tu porro uxorem *defraudaveris?* II, 2, 71: Iam devorandum censes, si *conspexeris?* v. 103: Ego illum interea hic oblectabo, prius si forte *advenerit,* qui est coniunctivus futuri exacti significatione potentiali. v. 104: Pugno malam si tibi *percussero* — caveto ne suscenseas. 4, 73: fiet, Ut vapules, Demaenetum semul ac *conspexero.* III, 3, 130: Quid, si *optaro?* LE. Eveniet. V, 2, 28: Possis, si forte adcubantem tuum virum *conspexeris* — si videas, cognoscere? ART. Possum ecastor. Iterum hic habes coniunctivum futuri exacti. Aul. I, 1, 9: Si hodie hercle fustem *cepero.* II, 2, 27 sq.: Credo edepol, ubi mentionem ego *fecero* de filia, Mihi ut despondeat, sese a me derideri rebitur. v. 72 sq.: Si hercle ego te non elinguandam *dedero* usque ab radicibus, auctor sum imperoque, ut tu me cuivis castrandum loces. IV, 2, 14 sq.: sed si *repperero,* Fides, Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam. Cas. II, 5, 28 sq.: Quom ad deos minores *redierit* regnum tuom, Quis mihi subveniens (sic $\varDelta$p, vulg. subveniet), tergo? V, 4, 22: Si unquam posthac aut *amasso* Casinam aut *occepso* modo. Cist. II, 1, 22. 23:

Quodcunque optas, tibi cupio contingere
AL. Si illam uxorem *duxero* unquam mihi quam despondit pater!
ME. Et me, si uxorem tibi unquam filiam *dedero* meam.

Epid. II, 2, 104: si plus *dederis*, referam. II, 3, 5: si senex *resciverit*. III, 1, 6. IV, 2, 23: si hercle te unquam *audivero*. Bacch. II, 3, 124 sqq.: Set quid futurumst, quom hoc senex *resciverit?* Quom se excucurrisse illuc frustra *sciverit* — quid mihi fiet postea? v. 130. IV, 4, 57 (v. 708): Hoc ubi *egero*. IV, 4, 61 (v. 712): Si id *capso*, geritote amicis vostris aurum corbibus. IV, 5, 5: Ubi me [contra] *aspexerit*. IV, 8, 80: prius quam filium *convenero*. Mil. III, 3, 53: ni *ludificata ero* hominem, Culpam omnem in med inponito. Merc. II, 4, 28: prius quam tu a me *redieris*. III, 2, 14: Iam iurgio enicabit, si intro *rediero*. 3, 1: Adducam ego illum iam ad te, si *convenero*. V, 4, 43: sed istuc uxor faciet, quom hoc *resciverit*. Pseud. I, 5, 97: Si *apstuleris*, mirum et magnum facinus *feceris*. v. 98: [At] si non *apstuleris?* v. 99: Set quid, si *apstulero?* v. 119: Set si [id] non *faxis*. v. 121: set si *ecfecero*. II, 2, 46: Magis *solutum erit*, quam si ipsi *dederis*. III, 2, 94: Ut quisque quicque conditum *gustaverit*, Ipsus sibi faciam ut digitos praerodat suos. IV, 3, 6: Si occasionem *capsit* = ceperit. IV, 7, 72: Adeo donicum ipsus sese ludos fieri *senserit*. V, 1, 3: Nam hercle si *cecidero*, flagitium vostrum erit. Poen. prol. v. 81: Si quid mandare voltis aut curarier, Argentum nisi qui *dederit*, nugas *egerit*. v. 82: Verum qui *dederit*, mage maiores *egerit*. I, 2, 193: cum ab re divina *rediero*. III, 3, 58: Rex sum, si ego illunc hodie ad me hominem *adlexero*. 4, 20: Si *exierit* leno. IV, 2, 85: Profecto ad incitas lenonem rediget, si eas *abduxerit*. V, 2, 123: Suam rem sibi salvam sistam, si illo *advenerit*. V, 4, 38: Id ego, nisi quid di aut parentes *faxint*, qui sperem, haud scio. V, 5, 1: Si ego minam non *ultus fuero* probe, quam lenoni dedi. V, 6, 23: quom in ius *veneris*. Pers. I, 1, 53: Usque ero domi, dum *excoxero* lenoni malam rem magnam. II, 2, 36: Ni *sciero* prius ex te, tu ex me numquam — scies. v. 37: Numquam ecastor hodie scibis, priusquam ego ex te *audivero*. 4, 22: si *prehendero*. III, 1, 65: Si hoc *adcurassis* lepide. 2, 3: Quod si non *dederit* atque hic dies *praeterierit*, Ego argentum, ille ius iurandum *amiserit*. 3, 30: Ubi quid *credideris*, citius extemplo a foro Fugiunt. IV, 4, 15: Si hanc *emeris* — nullus leno te alter erit opulentior. v. 23: ne si ferro *parseris*,

— videas (coni. fut. exacti). Pers. v. 828: Iam ego tibi, si me *inritassis*, Persam adducam denuo. Fragm. Pers. Ang. Mai. p. 493: Tunc quando *abiero*. Rud. I, 2, 79: Salvae sunt, si illos fluctus *devitaverint*. II, 5, 20: siquis me hanc habere *viderit*. III, 4, 26: Vos adeo, ubi ego *innuero* vobis, ni ei caput *exoculassitis*, Quasi iuncis murteta item ego vos virgis circumvinciam. v. 50: Postea [tu] adspicito meum, quando ego tuum *inspectavero*. v. 54: quas si *attigeris*, oculos eripiam tibi. III, 5, 52: si *caveris*. IV, 1, 11: In digitis hodie percoquam quod *ceperit*. 4, 74: si praeterhac [Unum] verbum *faxis* hodie, ego tibi comminuam caput. Truc. II, 4, 9: ubi tu *iusseris*. III, 2, 4: Iam illic pol inclamabit me, si *adspexerit*. Plaut. fragm. p. 485, v. 36: Inimicus esto, *donicum* ego *revenero*. Trabea fr. inc. fab. 1, v. 3 sq.: de inproviso Chrysis ubi me *aspexerit*, Alacris obviam mihi *veniet*. Caecil. Stat. Imbrii fr. 3, v. 96 sq.: At si *obdormivero*, Tute idem ubi eris experrecturus. Terent. Andr. prol. v. 10: Qui utramvis recte *norit*, ambas *noverit*. I, 1, 137: si *sensero*. 2, 25: si *sensero* hodie — dedam. I, 3, 8 sq.: Si *senserit* aut si quam lubitum *fuerit* causam *ceperit*, Quo iure quaque iniuria — in pistrinum dabit! Eun. I, 1, 10: Eludet, ubi te victum *senserit*. Heaut. III, 3, 23: hic prius se *indicarit* quam ego argentum *effecero*. Phorm. I, 4, 8: quod quom *audierit*. v. 27: Nam si *senserit* te timidum, pater esse, *arbitrabitur*. II, 3, 73: Haud desinam, Donec *perfecero* hoc. Hec. IV, 1, 52: si ipsam rem, ut siet, *resciverit*. 2, 23: Et me hac suspitione exolvam et illis morem *gessero*, de quo loco vide Haas. ad Reisig. p. 455. Ad. II, 1, 49: ubi me *dixero* dare tanti.

13. Sed saepissime tamen futurum exactum inprimis apud scriptores comicos per antecedens (simili modo atque coni. et inf. perfecti) simpliciter de futura actione usurpatur, si hanc actionem celeriter confectum iri et quasi iam confectam esse exprimendum est. Differt paululum ab hac significatione tertia, quam habet futurum exactum loco Plauti Capt. II, 2, 64: Is, uti tu me hic habueris, proinde illum illi *curaverit*; hoc enim loco, ut recte dicit Lindemannus (qui ad h. l. de toto usu fut. exacti loquitur et quattuor eius distinguit significationes, sed altera quam ponit actionis futurae momentaneae cum tertia celeritatis agendi futuro tempore cogitatae in unam coniungenda erat), „aliquam communis opinionis vel exspectationis significationem habet, cum, dum ali-

quid fit sive geritur, aliud diu ante fieri debuisse de communi sententia exspectatum esse significare volumus, unde postea universam traxit opinionis et cogitationis notionem quae alias soli coniunctivo inhaeret." Nostro igitur loco e Captivis „Deus, inquit Tyndarus, uti tu me hic habueris, ut credibile est, curatum habebit in Alide." Multo frequentior est illa, quam priore loco attuli, notio celeritatis. Sic Plaut. Amph. prol. v. 53: deus sum, *conmutavero.* Inprimis frequens est hac significatione *faxo,* ut Amph. I, 1, 199. Bacch. III, 4, 7: Ego *faxo* hau dicet nanctam quem delusserit. Bacch. v. 715: Iam *faxo* hic erunt. Poen. IV, 2, 86: Quin prius disperibit *faxo,* quam unam calcem civerit. v. 88: Quin meus hercle conlibertus *faxo* eris, si di volent. Amph. III, 4, 17: Atque illuc susum *escendero.* Asin. II, 2, 61: *mansero* Tuo arbitratu, vel adeo usque dum peris. II, 4, 33: Sic dedero, h. e. sic semper dare paratus sum, si debitor mihi tam cito satis facit, v. Gronov. v. 40: iam hic me *abegerit* suo odio. III, 3, 115: Inscende actutum. LI. Ego *fecero.* Aul. IV, 5, 6: Tantisper hinc ab ianua *concessero.* Capt. II, 2, 43: eadem ego ex hoc quae volo *exquisivero.* v. 91: Immo alium potius *misero.* III, 1, 35: sic *egero.* Cas. II, 4, 18: decidero, pro quo Ladew. ad Cas. mus. rh. 1845 p. 119 scribere vult *deiecero.* Cist. II, 1, 49 sq.:

Post autem cum primo luci oras nisi ambo *occidero,*
Et quidem hercle nisi pedatu tertio omnis *ecflixero.*

Epid. III, 4, 78: Propera igitur fugere hinc, si te di amant. FI. *abiero.* V, 1, 18: signum pictum pulcre *videris.* v. 50: iussero. Bacch. I, 1, 15: Eadem *biberis,* eadem *dedero* tibi ubi *biberis* savium. II, 2, 33: Immo hercle *abiero* potius. 3, 129: *Aufugero* hercle, si magis ussus venerit. Bacch. v. 695: Perge, ac facile *ecfeceris.* IV, 7, 42: Inveneris. 8, 7: Ni illum exanimalem *faxo,* si convenero Nive exheredem *fecero* vitae suae. 9, 143: iam ego huc *revenero.* Most. I, 3, 66: Di pol me faciant, quod volint, ni ob istam orationem Te *liberasso* denuo et ni Scapham *enicasso.* Mil. II, 2, 45: ego hinc *apscessero* aps te huc interim. III, 2, 50: Iam huc *revenero.* Merc. II, 3, 38 et 55: verum actutum *abscesserit.* v. 111: Quiesce, inquam: istanc rem ego recte *egero.* v. 113: ego aliquid *videro.* II, 4, 29: ego *fecero.* III, 2, 5: [id igitur] Voluptate, vino, amore *delectavero.* Pseud. I, 3, 116: nam hunc fames iam *occiderit.* v. 142: si tu argentum attuleris, cum illo *perdidero* fidem. II, 2, 52:

quando eum esse censebo domi, *Rediero.* II, 4, 31: vobis post *narravero.* Poen. IV, 2, 64: Si erus meus med esse locutum quoiquam mortali sciat, Continuo is me ex Syncerasto Crucifragium *fecerit.* V, 2. 24: Si respondebunt, Punice pergam loqui; Si non, tum ad horum mores linguam *vortero.* V, 4, 46: bonus bonis *benefeceris.* v. 48: isto pretio tuas nos facile *feceris.* 5, 7: Sic *dedero!* aere militari *tetigero* lenunculum. Pers. II, 2, 68: Abi: et ego *abiero.* II, 3, 17: Verberibus caedi *iusserit.* 4, 21: specta, Quid *dedero.* III, 1, 67: nullum Siculum *acceperis.* Rud. III, 5, 9: ego *recessero.* v. 10—12: Verum, senex, si te umquam in urbe offendero, Numquam hercle quisquam me lenonem *dixerit,* Si te non ludos pessumos *dimisero.* Trin. II, 2, 4: Feceris, h. e. facies ex mea quidem sententia. III, 1, 6: Si hoc non credis, ego *credidero* (ich werde sogleich glauben). v. 24: huc aliquantum *apscessero.* III, 2, 29: Omnia ego istaec quae tu dixti scio, vel *exignavero,* h. e. tantopere teneo, tam probe scio, ut statim perscribere possim. v. 87: Eodem pacto quo huc accessi *apscessero.* Trin. v. 1007: huc *concessero.* Truc. II, 2, 53: Ni ista ego vostra ero maiori facta *denarravero.* 6, 66: mox ad te huc cubitum ivero. IV, 4, 23: Si aufers puerum, a milite omnis spes tum mi animam *efflaverit.* v. 30: ad te *venero.* Caecil. Stat. Titthe fr. 6: hic dum abit, huc *concessero.* Ter. Andr. II, 3, 7: Dictum ac factum *invenerit* Aliquam causam, quam obrem eiciat oppido. 6, 25: Ego, istaec recte ut fiânt, *videro.* Heaut. I, 1, 56: si id non facis — *invenero.* Phorm. V, 6, 42: fecero. Hec. IV, 2, 23: Et me hac suspitione exolvam et illis morem *gessero.* 4, 78: Post de matre *videro.* Ad. I, 2, 47: ah, si pergis, *abiero.* III, 3, 83: de istoc ipse *viderit,* ad q. l. Ruhnk.: „Elegans formula eorum, qui curam alicuius rei ad alium reiiciunt." IV, 1, 22: ego *videro.* V, 3, 59 sqq.: Ego istuc *videro:* Atque ibi favillae plena, fumi ac pollinis Coquendo sit *faxo.*

14. Aliae temporis notiones formantur *coniugatione,* quae dicitur, *periphrastica.* Ex his ea forma, quae constat e participio perfecti et *fui,* ter invenitur apud Plautum, Amph. I, 1, 31: Quod numquam *opinatus fui* — id contigit. Mil. II, 1, 40: Capiunt praedones navem illam ubi *vectus fui.* Poen. V, 6, 10: Iam pridem equidem istuc scivi, et *miratus fui* Venire neminem, quae significatione non differunt a vectus sum cett., nam recte dicit Haasius ad Reisig. adnot. 447, participium in his tem-

porali vi fere exuta prope accedere ad adiectivi significationem, quapropter temporis praeteriti notionem verbo substantivo exdrimendam fuisse. Participium autem futuri activi cum omnibus fere temporibus verbi *esse* coniunctum reperitur. Sic Plaut. Cist. I, 3, 4: quod si tacuisset, tamen ego *eram dicturus* deus, qui poteram planius. Most. II, 2, 7: Quod *crediturus* tibi *fui*, omne credidi. Terent. Andr. III, 3, 11: uti nuptiae *Fuerant futurae*, fiant. III, 4, 8: Non *fuerant* nuptiae *futurae*. Forma per *ero* effecta inprimis frequens est apud Catonem in libro de re rustica, pleraque exempla enumeravit Haasius l. l. adnot. 445. Sunt autem haec: C. 30: Ubi sementim *facturus eris*. C. 40: Quem ramum *insiturus eris*. C. 45: quas in scrobe *saturus eris*. Ib.: Quas in seminario *saturus eris*. C. 46: positurus eris. C. 100: inditurus eris. ib.: ea quae *demissurus eris*. C. 138: quod non *daturus erit*. C. 152: qui *poturus erit*. C. 161: in quo loco *positurus eris*. Caecil. Stat. Imbrii fr. 3, v. 96 sq.: At si obdormivero, Tute idem ubi *eris experrecturus?*

15. *Consecutio* (*convenientia*) *temporum*. Quum enunciationes compositae, quae constant ex enunciatione primaria et secundaria in coniunctivo posita, cum discesseris a consecutivis, plerumque ita sint comparatae, ut non utraque per se consistat, sed altera ab altera pendeat, consentaneum est consensum quendam sive convenientiam existere temporum in utraque enunciatione. Concordant igitur fere inter se praesentia et futura cum praesentibus et perfectis coniunctivi, tempora praeterita cum imperfecto et plusquamperfecto coniunctivi, sed perfectum etiam, cum ex parte ad praesens quoque tempus spectet, cum praesenti et perfecto, in qua re tenendum est, si perfectum sequitur praesens coniunctivi, plerumque actionem significari, quae etiam ad praesens adeoque futurum tempus spectet, quum imperfecto sola congruentia temporum exprimatur. Praesens historicum, cum proprie pro perfecto positum sit, duplicem sequi potest consecutionem temporum, et perfecti et praesentis. Aliquantum discriminis facit consecutio temporum in oratione recta et obliqua (de qua singularem dissertationem scripsit Kruegerus in sectione II libri, qui inscribitur Untersuchungen aus dem Gebiete der lat. Sprachlehre). Quum enim verbum cum infinitivo, qui ex illo aptus est, in unam quasi temporis notionem coalescat, tempus coniunctivi aut ex hac notione aptum esse potest aut ex altero

utro tempore per se spectato, prout huius aut illius notio ad sententiam praevalet et potissima est. Denique addendum est imperfectum et plusquamperfectum coniunctivi nonnunquam contra regulas consecutionis temporum posita videri, sed tum sunt conditionalia, quorum forma stabilis atque constans est neque usquam mutatur. Quamquam negari non potest, inprimis apud priscos scriptores haud paucos inveniri locos ab omnibus regulis, quae extant de consecutione temporum, declinantes, qui saepe difficilem habent explicationem. In afferendis locis scriptorum optimum erit duce Etzlero, qui de hac re agit in libro Spracherörterungen p. 138—191, singula genera enunciationum compositarum discernere, quamquam non poterit vitari in nonnullis locis complura genera coniuncta apparere. Praesens autem historicum ultimo loco separatim tractabo.

a. *Enunciationes obiectivae pendentes e verbis sentiendi et dicendi, quae formam habent interrogationis obliquae.* In enunciatione primaria est praesens, in secundaria perf. coni. Cato R. R. praef.: Quanto peiorem civem *existimarint* foeneratorem quam furem, hinc *licet* existimare. Plaut. Poen. V, 4, 108: facito in memoriam *habeas* — dotis quid *promiseris.* Terent. Eun. IV, 4, 23: Eo *rediges* me, ut quid *egerim* egomet *nesciam?* Conditionalia sequuntur praesens in his duobus locis: Terent. Eun. I, 5, 23: quid *facerem,* siquis me *roget* et Plaut. Trin. IV, 2, 150: Di me perdant si te flocci *facio* an *periisses* prius. Imperfecta concordant inter se in his locis: Ennii annal. l. I, v. 85: *Certabant* urbem Romam Remoramne *vocarent.* Plaut. Bacch. IV, 4, 25: An *nesciebas*, quam eius modi homini raro tempus se *daret?*, quae verba cum Douza sic struenda sunt: quam raro eiusmodi tempus se daret. Contra regulam vulgarem est, si imperfectum sequitur praesens aut perfectum coniunctivi. Sic Aul. III, 6, 14: Plus ego, ut te *accusem* (Δp accussem) merito, *meditabar*, ubi praesens positum est, quoniam actio accusandi nondum praeterita, sed adhuc in futuro est. Similiter perfectum Ennii annal. l. I, v. 90:

Sic expectabat populus atque ora *tenebat,*
Rebus, utri magni victoria *sit data* regni,

ubi neglecta convenientia temporum *sit* praesentis historici instar est. Perfectum sequitur imperfectum coniunctivi in his locis. Plaut. Aul. prol. v, 17: Coepi observare, ecqui maiorem

filius Mihi honorem *haberet,* quam eius *habuisset* pater. Truc. III, 2, 13: *Intellexisti* lepide quid ego *dicerem.* Terent. Eun. V, 4, 8 sqq.: Id verost quod ego mihi puto palmarium, Me *repperisse*, quo modo adulescentulus Meretricum ingenia — *posset* noscere: Mature ut quom cognorit, perpetuo *oderit,* ubi in enunciatione finali praesenti coni. addita non iam respicitur illud tempus, quo reperit, sed id, quod ratione habita eius, quo loquitur, etiamnum futurum est, = ut posthac odisse possit, quom cognorit. Plaut. Amph. II, 2, 113 sq.: Quippe ex te *audivi,* ut urbem maxumam *Expugnavisses* regemque Pterelam tute *occideris,* ubi plusquamperfectum temporis praeteriti, perfectum coniunctivi temporis praesentis (eius quo loquitur) ratione habita positum est. Perfectum sequitur praesens coniunctivi in his locis: Capt. prol. v. 35 sq.: *confinxerunt* dolum, Quo pacto hic servos suum erum hinc *amittat* domum, ubi praesens ratione habita temporis futuri positum est, = amittere possit. Cist. I, 3, 20: *observavit* servolus, Quo aut quas in aedis haec puellam *deferat.* Epid. II, 2, 102: *repperi,* haec qui *abscedat* te suspicio, item ratione habita temporis futuri, = abscedere possit. Bacch. II, 3, 53: *Occepi* ego opservare eos quamnam rem *gerant.* Men. V, 2, 3: Set id quam mihi non *sit* facile, haut *sum falsus.* Mil. IV, 3, 4 sq.: *Dixi* equidem tibi, Quo pacto id fieri *possit* clementissume. Merc. II, 3, 10: Neque is quom roget, quid *loquar*, *cogitatumst,* de actione futura, praeterea participium cum *est* coniunctum est pro adiectivo ideoque *cogitatumst* pro ipso praesenti. Pers. II, 5, 24 sq.: Nam iam omneis sucophantias *instruxi* et *comparavi*, Quo pacto ab lenone *auferam* hoc argentum. Rud. III, 1, 19 sq.: Nunc quam ad rem dicam hoc attinere somnium, Numquam hodie *quivi* ad coniecturam evadere. Terent. Andr. III, 4, 7: Tandem *cognosti,* qui siem? Phorm. V, 7, 6: hoc qui *cogam,* re ipsa *repperi.* Hec. III, 2. 10: intro *iit* videre, — quid *agat.* V, 2, 18: an quia non tute dudum *audisti,* De hac re animus meus ut *sit,* Laches? Perfectum denique cum perf. coni. coniunctum est Heaut. II, 3, 38: hic sciri *potuit,* — Quo studio vitam suam te absente *exegerit.*

b. *Enunciationes obiectivae*, *quae exprimunt fieri aliquid, effici, prodire ex eo, quod verbum regens significat,* coniuncta cum coniunctione *ut,* quae saepe etiam omittitur, ut Cato R. R. c. 5: *consideret* quae dominus imperaverit, *fiant,* (*ne, quin*). (Etzler. p. 148). Praesens respondet praesenti in his locis: Plaut.

Bacch. II, 3, 95: Quia id signumst cum Theotimo, qui eum illi adferet, Ei aurum *ut reddat.* IV, 9, 146: *Ut* ovans praeda onustus *incedam evenit.* Men. IV, 3, 12: Quae conmisi, ut me defrudes, ad eam rem adfectas viam. Poen. IV, 2, 59: Quid ergo *dubitas, quin* lubenter tuo ero meus, quod *possiet* Facere, *faciat* male, eius merito. Rud. III, 2, 26: Bene equidem tibi dico, qui te digna *ut eveniant precor.* Stich. I, 3, 98 sqq.: Tritici modios decem Rogare *opinor.* GE. Mene, ut ab sese *petam?* CR. Immo [tu] ut aps te mutuom nobis *duis.* Imperfectum concordat cum imperfecto Terent. Phorm. V, 8, 9; *verebamini,* Ne non id *facerem,* quod *recepissem* semel? Imperfectum conditionale est in enunciatione primaria Plaut. Most. III, 2, 54: *Vellem ut* tu *velles.* Plusquamperfectum sequitur Pseud. IV, 1, 8: nimis *metuebam* male *ne abisses.* Perfectum sequitur imperfectum coniunctivi in his locis: Plaut. Aul. prol. v. 8: *Defodit,* venerans me, *uti* id *servarem* sibi. II, 2, 80 sq.: illud *facito, ut memineris Convenisse, ut ne*quid dotis mea ad te *adferret* filia. 4, 2 sq.: *edixit* mihi, *Ut dispartirem* obsonium hic bifariam. Epid. III, 4, 72: Stratippoclem audivi — Absentem *curavisse, ut fieret* libera. Bacch. III, 3, 118 sq.: Ita feci, ut auri quantum *vellet sumeret,* Quantum autem *lubeat* reddere, ut *reddat* patri, ubi praesens de actione nondum praeterita dicitur. IV, 4, 38 sq.: Ego patrem *exoravi.* CH. Nempe ergo hoc *ut faceret* quod loquor? MN. Immo tibi *ne noceat neu* quid ob eam rem *suscenseat,* ubi per imperfectum *faceret* tempus ipsum exorandi, per praesentia autem coniunctivi, quae sequuntur, actio futura describitur. Poen. V, 3, 15: *Oratum ierunt* deam, *ut* sibi *esset* propitia. Truc. II, 7, 27: *iussit* orare, *ut* haec grata *haberes* tibi. Mil. III, 1, 130 sq.: aequom fuit deos *paravisse,* uno exemplo *ne* omnes vitam *viverent.* v. 135 sqq.: Itidem divos *dispertisse* vitam humanam aequom fuit: Qui lepide ingeniatus *esset,* vitam ei longinquam [*ut*] *darent,* Qui inprobi *essent* et scelesti, is *adimerent* animam cito. Poen. V, 4, 106: vobis habeo — gratias, Quom hac laetitia — me *adfecistis* — *Ut* meae gnatae ad me *redirent.* Pers. II, 2, 57 sq.: [*Edictumst* mihi,] *Ne* hoc quoiquam homini *edicerem,* omnes muti uti *loquerentur* prius. v. 59 sq.: Mihi quoque *edictumst* magnopere, *ne* quoiquam homini *crederem,* Omnes muti uti *loquerentur* prius. Stich. IV, 2, 3: Ita mi auctores *fuere, ut* egomet me hodie *iugularem* fame. Terent. Andr. V, 6, 3: more hominum *evenit, ut,* quod sum

nanctus mali, Prius *rescisceres* tu, quam ego illud quod tibi evenit boni. Ad. II, 2, 9 sqq.: *Metuisti,* si nunc de tuo iure *concessisses* paululum Atque adulescenti *morigerasses* — *Ne* non tibi istuc *faeneraret.* Praesens autem coniunctivi sequitur perf. in his locis: Plaut. Amph. prol. v. 11 sq.: Nam vos quidem id iam scitis *concessum* et *datum* Mi *esse* ab dis aliis, nuntiis *praesim* et lucro, ubi participia iterum adiectivorum instar sunt. Argum. acrost. Capt. v. 7: *Ut* [is] *amittatur*, *fecit*, ubi amittatur pro praesenti quasi historico accipio. Lindem.: „Accedit h. l. excusatio, quod reliqua in praes. narrantur.“ Capt. II, 3, 35 sqq.: *convenerit* — *Ut* eum *redimat* et *remittat,* de actione nondum praeterita, sed adhuc futura. Bacch. III, 6, 4: Verum postremo *inpetravi, ut ne*quid ei *suscenseat.* Men. V, 2, 37: quotiens *monstravi* tibi, viro *ut* morem geras? Mil. IV, 4, 9 sq.: Nam ipse miles concubinam intro *abiit* oratum suam, Ab se *ut abeat* (praesens positum est, quoniam illa nondum abiit). Pers. IV, 4, 69: Servitus mea mi *interdixit*, *ne* quid *mirer* meum malum. Rud. IV, 2, 23: nunc tibi, Gripe, Haec occasio *optigit, ut liberet* te ex populo praetor. L. Aemilii Paulli Macedonici oratio ap. Valer. Max. V, 10, 2: Quapropter bene habet, annuendo enim votis meis id *egerunt*, *ut* vos potius meum casum *doleatis* quam ego vestro *ingemiscerem*, ubi offendit, quod primum praesens, deinde imperfectum coni. positum est. Terent. Andr. IV, 2, 4: *Orare iussit,* si se *ames,* era, iam *ut* ad sese *venias,* quem locum affert Ruddim. p. 351, adnot. 16 dicens: „Si actio adhuc durare intelligatur, *ut* praeeunte praeterito sequi potest praesens“ additque locum Ad. I, 1, 29: Ea *ne* me *celet, consuefeci* filium (quoniam ne filius se celet, in posterum quoque vult). Eun. III, 4, 6: Nunc mi hoc negoti ceteri *dedere*, *ut* illum *quaeram.* III, 5, 22 sqq.: *submonuit* — *ut* vestem cum eo *mutem* et pro illo *iubeam me* illoc ducier, ubi statim v. 25 sq. sequitur: quid ex ea re tandem *ut caperes* commodi? CH. Rogas? *viderem*, *audirem*, *essem* una. Phorm. V, 8, 41: *Ut* filius Cum illa *habitet* apud te, hoc vostrum consilium *fuit.* Duo perfecta coniuncta sunt Plaut. Amph. I, 1, 276: *Factumst* illut, ut ego illic vini hirneam *ebiberim* meri, ubi, ut recte docet Haasius ad Reisig. p. 549, adnot. 479 non coniunctis demum inter se plena sententia fit, sed *ut ebiberim* tantum per epexegesin additum est, ut pro eo dici potuisset: factumst illud, scilicet ebibi. Poen. V, 2, 96 sq.: Qui *potuit fieri*, *ut*

Carthagini *Gnatus sis* cett. Denique futurum vel futurum exactum sequitur praesens coniunctivi Amph. I, 2, 25 sqq., quem locum Fleckeisenus praef. p. XVIII ita scripsit:

Pater *curabit* [Iuppiter summus meus]
Uno *ut* labore *apsolvat* aerumnas duas,
Ut clandestina haec *celetur* consuetio,
Ne [illa] in suspitione *ponatur* stupri.

Aul. II. 2. 27 sq.: Credo edepol, ubi mentionem ego *fecero* de filia, Mihi *ut despondeat*, sese a me derideri rebitur.

c. *Enunciationes finales.* Praesens concordat cum praesenti in his locis. Cato R. R. c. 3: Torcularia bona habere *oportet* ut opus bene effici *possit*. Plaut. Bacch. II, 3, 91 sq.: Nunc tibimet illuc navi *capiundumst* iter, *Ut* illut *reportes* aurum. v. 114: At ego hinc *abeo* illum ut *conveniam*. IV, 4, 88: Sucophantias *conponit*, aurum *ut* aps te [id] *auferat*. Mil. III, 1, 133: precium ei *statuit*, pro virtute *ut veneat* (sic Klotz. in censura edit. Fleckeisenianae in nov. annal. philol. 1852, vol. 64, sect. 2, p. 195 sqq.). Terent. Andr. I, 2, 25: si sensero hodie quicquam in his te nuptiis Fallaciae *conari*, quo *fiant* minus. Imperfectum sequitur imperf. coni. Plaut. Asin. V, 2, 88: *Dicebam*, pater, tibi ne matri *consuleres* male. Utrobique est imperf. coni. Terent. Eun. IV, 7, 16 sq.: fundam tibi nunc nimis *vellem* dari, *Ut* tu illos procul hinc ex occulto *caederes*. Offendit praes. coni. post imperf. conditionale positum Ad. III, 2, 18: Sublimen medium *arriperem* et capite pronum in terram *statuerem*, Ut cerebro *dispergat* viam. (Loquendo ex ratione conditionali egreditur et consilii solius in tempore futuro siti rationem habet). Perfectum sequitur imperf. coni. in his locis: Ennii Euhem. fr. 3: Id eius rei causa *fecit*, *uti* ad suos gnatos regnum *rediret*. Plaut. Amph. I, 3, 25 sq.: hanc operam *subrupui* tibi, Ex me primo [*ut*] prima *scires*, rem ut *gessissem* puplicam. Asin. prol. v. 7: Nunc quid *processerim* huc et quid mihi *voluerim* Dicam: *ut sciretis* nomen huius fabulae. IV, 1, 7 sq.: Lenae *dedit* argenti viginti minas. Philenium *ut* secum *esset*. Aul. II, 1, 14: Eo nunc secreto foras te huc *seduxi*, *Ut* tuam rem ego tecum hic *loquerer* familiarem. Cas. prol. v. 52: allegavit — qui posceret. Epid. III, 1, sqq.:

Non oris causa modo homines aequom *fuit*
Sibi habere speculum, *ubi* os *contemplarent* suum;
Sed qui perspicere *possent* cor sapientiae,

Igitur perspicere *ut possent* cordis copiam;[4])
Ubi id *inspexissent, cogitarent* postea,
Vitam ut *vixissent* olim in adulescentia.

III, 4, 64: *Conducta* veni, *ut* fidibus *cantarem* seni, Dum rem divinam *faceret.* IV, 1, 37: argentum *dedi*, *ut emeretur.* Bacch. II, 3, 109: Censebam me *ecfugisse* a vita marituma, *Ne navigarem* tandem hoc aetatis senex. III, 2, 6: *Missi*, amicam *ut* mi *invenirent* Bacchidem. Pseud. III, 2, 6: Quin ob eam rem Orcus recipere ad se hunc *noluit*, *Ut esset* hic qui mortuis cenam *coquat.* Poen. III, 5, 28: Eum *adlegarunt* — *qui* — *diceret.* v. 43: Consulto hoc *factumst,* mihi *ut* insidiae *fierent.* Rud. III, 1, 6 sq.: Ad hirundininum nidum *visast* simia Ascensionem *ut faceret* admolirier. Terent. Hec. prol. 1, v. 6: noluit, — ut — posset. Praesens coniunctivi sequitur perfectum in his locis: Plaut. Amph. I, 1, 40: Me a portu *praemisit* domum, haec *ut nuntiem* uxori suae. III, 1, 10: Semul Alcumenae — *veni ut* auxilium *feram.* Asin. I, 1, 72 sq.: Dotalem servom Sauream [ne] uxor tua *Adduxit, quoi* plus in manu *sit* quam tibi. Capt. II, 2, 17: Ne id quidem involucri inicere *voluit,* vestum *ut ne inquinet.* Cas. prol. v. 55: allegavit — Qui — poscat. III, 5, 44: Id *missa* huc *sum* tibi *ut dicam,* ab ea ut *caveas* tibi, de re futura. Epid. IV, 2, 1 sq.: Quid est, pater, quod me *excivisti* ante aedis? PE. ut matrem tuam *Videas.* Bacch. IV, 2, 7 sqq.: missit — ut reddat, — ut — eat. 10, 8: Ego dare ludum gnato *institui,* animo opsequium *ut* sumere *possit.* Mil. II, 1, 53 sq.: *Dedi* mercatori quoidam *qui* ad illum *deferat, Ut* is huc *veniret.* Merc. IV, 1, 3: *Reveni, ut* illum *persequar* de re eo tempore, quo loquitur, etiamnum futura. Poen. III, 5, 29: *Conpositast* fallacia, *Ut* eo me *privent* atque inter se *dividant.* V, 2, 58: Palas vendundas sibi ait et mergas datas, *Ut* hortum *fodiat* atque *ut* frumentum *metat.* Rud. III, 4, 12: Non hodie isti rei *auspicavi, ut* cum furcifero *fabuler.* Trin. prol. v. 15: *Dedi* ei meam gnatam, *qui*cum egestatem *exigat.* Terent. Andr. IV, 5, 23: quando huc *veni,* ut *videam.* V, 3, 21: *adducti, qui* illam civem hinc *dicant.* Hec. IV, 4, 61 sq.: Aliquando tandem huc animum *ut adiungas* tuom, Quam longum spatium amandi amicam tibi *dedi!* Ad. IV, 5, 19: is *venit, ut* secum *avehat,* quoniam hoc consilium etiamnum in praesens tempus cadit.

---

[4]) v. 3 *Δ*p id qui. v. 4 Pareus et vulg. possint, quod correxit Bothius.

Futuro et futuro exacto respondet praesens: Plaut. Aul. I, 1, 14: Oculos — *effodiam* tibi, *Ne* me observare *possis*. Poen. V, 4, 94: mage *qui credatis, dicam*. Pseud. I, 3, 99: adegero — Ut — suppetat.

d. *Enunciationes consecutivae.* In utraque enunciatione est praesens Plaut. Amph. II, 2, 130: verum ita animatus fui Itaque nunc *sum*, *ut* ea te patera *donem*. Imperf. est praegresso inf. praes. Terent. Hec. IV, 1, 17 sqq.: Adeon pervicaci *esse* animo, *ut* puerum *praeoptares* perire, Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam posthac *scires*, Potius quam advorsum animi tui lubidinem *esset* cum illo nupta? H. l. inf. *esse* nullum plane tempus definitum exprimit, sed nihil nisi nudam actionem verbi; enunciatione demum secundaria transit ad tempus praeteritum. Perfectum concordat cum praesenti: Plaut. Capt. prol. v. 47. 49: *conpararunt* et *confinxerunt* dolum — Ut in servitute hic apud suum *maneat* patrem. Men. V, 1, 12: Quid tandem *admisi* in me, *ut* loqui non *audeam?* Rud. IV. 2, 20: Nam ego nunc, qui inpiger fui, *repperi* mi piger ut *si velim sim.* Utrobique perfectum Terent. Heaut. V, 3, 4: nullamne ego rem umquam *Volui*, *quin* tu in ea re mihi *fueris* advorsatrix? Hec. prol. 1, v. 2: novom *intervenit* vitium et calamitas, *Ut* neque spectari neque cognosci *potuerit*. I, 2, 63 sq.: cubuerit, — ut potuerit?

e. Exemplum *enunciationis causalis* est Eun. I, 2, 16: non pol, *quo* quemquam plus *amem* aut plus *diligam*, Eo *feci*.

f. Ad *conditionales enunciationes* quod attinet, in oratione recta spectat huc tantummodo sumptio ficti, in oratione obliqua etiam sumptio dati et sumptio dandi (cf. Etzler. Sprach-erörterungen p. 66 sq.). Iam si distinguimus enunciationem sumptivam per *si* coniunctionem elatam et conditionalem, in recta quidem oratione plerumque hae duae enunciationes ita inter se cohaerent, ut temporum etiam inter se cognatorum existat convenientia. Concordant igitur fere inter se praesentia cum perfectis, imperfecta cum plusquamperfectis et raro tantum utraque tempora inter se miscentur. Nonnunquam imperfecta est enunciatio conditionalis, ita ut sumptio sola posita sit vera apodosi per ellipsin omissa et mente addenda, ubi particula *si* ad sententiam quidem non multum differt a particula interrogativa. Sic Plaut. Capt. prol. v. 27: Coepit captivos conmercari hic Aleos, *Si* quem reperire *possit*, qui *mutet* suum = si forte, experturus, numquem forte rep. p.

(Praesens autem h. l. positum est, quoniam actio etiamtum ad futurum tempus spectat; minus probabile est esse pro praesenti historico). Itidem Pseud. IV, 7, 49: Iam dudum, *si des,* porrexi manum. — Verae autem enunciationes conditionales apparent in his exemplis. Aul. III, 5, 49: *Compellem* ego illum, *ni metuam ne desinat* Memorare mores mulierum. Ter. Andr. V, 4, 15: *ni metuam* patrem, *habeo* pro illa re illum quod moneam probe. Plaut. Poen. IV, 2, 55: Animum inducam facile, ut *credam* istuc tibi, *ni* te *noverim.* V, 4, 81 sq.: Primum, *si* id fieri *posset, Ne* indigna indignis di *darent*, id ego evenire *vellem.* Terent. Hec. IV, 1, 32 sq.: Adeon me *esse* pervicacem censes, quoi mater *siem,* Ut eo *essem* animo, *si* ex usu *esset* nostro hoc matrimonium? Andr. I, 2, 4: *Mirabar*, hoc *si* sic *abiret:* et eri semper lenitas *Verebar* quorsum *evaderet.* Catonis fragm. or. inc. ap. Quintil. IX, 2, 21: Cedo, *si* vos in eo loco *essetis,* quid aliud *fecissetis?* Anomala sunt, si inter se concordant praesens et imperfectum vel plusquamperfectum. Sic Plaut. fragm. Cist. Ang. Mai. p. 19 (p. 486 Tauchn.): Muliercula mea ornatula *si sit* ut quidem hercle scita, Quamquam vetus cantherius sum, mihi nunc, ut ego opinor, *Adhinniret.* Mil. IV, 8, 47: Et *si* ita sententia *esset,* tibi servire *mavelim* Multo quam alii libertus esse, ad q. l. Lindem.: „Bothius soloecismum odoratus *sententia siet* scribi iussit, propter v. *mavelim,* quae sequitur. Sed errat ille. Nam si ita dixisset poeta: malo tibi servire quam aliorum libertus esse, modo tua sententia ita ferret ut tecum manerem, haud dubie non offendisset Bothius. Saepe Latini scriptores *velim, nolim*, *malim* coniunctivos nulla conditionis significatione ponunt, sed cum modestiae alicuius, qua quid optent, notatione, pro indicativis *volo*, *nolo*, *malo.*" Habes igitur h. l. coniunctivi praesentis significationem potentialem, quae itidem extat Stich. IV, 1, 6: *Vocem* ego te ad me ad cenam, frater tuus *ni dixisset* mihi Te aput te cenaturum esse, quod non est ich würde, sed ich möchte einladen.

De consecutione temporum enunciationum conditionalium in oratione obliqua praeter Kruegerum Untersuchungen II, p. 84—151 bene disputavit Ellendtius in commentatione de formis enunciatorum conditionalium linguae latinae p 53—67. Exempla sunt Cas. prol. v. 53: *sperat,* si ei *sit data*, Fore sibi paratas clam uxorem excubias foris. Merc. v. 423: *Dixit* se *redhibere*, *si* non *placeat.* Amph. prol. v. 69—74:

[Nam] *si*qui palmam *ambissit* histrionibus: —
Si quoiquam artifici seu per scriptas literas
Seu qui ipse *ambissit* seu per internuntium:
Sive adeo aediles perfidiose quoi *duint*:
Sirempse legem *iussit esse* Iuppiter,
Magistratum *quasi* sibi alterive *ambiverit.*

Rud. V, 3, 22 sqq.: *Si* vidulum Hunc *redegissem* in potestatem eius, *iuratust dare* Mihi talentum magnum argenti, quae est sumptio dandi. Imperfecta est oratio obliqua Pseud. IV, 8, 5: Quas *promissi, si ecfecisset.*

g. *Enunciationes temporales.* Terent. Andr. II, 3, 2 sqq.: *Si* id *suscenseat* nunc, quia non *det* tibi uxorem Chremes, *Prius quam* tuom ut sese *habeat* animum ad nuptias *perspexerit*: Ipsus sibi esse iniurius *videatur*, ubi *perspexerit* est fut. exacti coniunctivus. Terent. Adelph. III, 3, 43: aut non sex totis mensibus Prius *olfecissem*, quam ille quicquam *coeperet?* Phorm. I, 2, 40: hic *solebamus* fere Plerumque eam opperiri, *dum* inde *iret* domum. In oratione obliqua Plaut. Merc. I, 1, 61 sqq.:

Sese extemplo ex ephebis *postquam excesserit,*
Non, ut ego, amori neque desidiae in otio
Operam dedisse.

v. 67 sqq.:

67. extemplo inde, *ut spectavisset* peplum,
68. Rus rusum confestim exigi *solitum* a patre.
69. Ibi multo primum sese familiarium
70. *Laboravisse, quom* haec pater sibi *diceret.*

Deinde v. 73 sqq.:

73. *Postquam recesset* vita patrio corpore,
74. Agrum se vendidisse atque ea pecunia
75. Navem, metretas quae trecentas *tolleret,*
76. Parasse, atque ea se mercis vectatum undique
78. Adeo *dum,* quae tum *haberet, peperisset* bona.
79. Me idem decere si, ut *deceret* me, *forem.*

H. l. v. 67 plusq. *spectavisset* et sine dubio etiam v. 70 imperf. *diceret* de repetita actione dictum est, sed *postquam* v. 61 cum perfecto, v. 73 cum plusq. coni. est coniunctum, quamquam utrobique de una ac non repetita actione dicitur. Asin. II, 4, 36: *Aibat reddere, quom* extemplo *redditum esset:* Nam retineri, ut quod *sit* sibi operis locatum *ecficeret.*

h. *Enunciationes relativae.* Convenit praesens cum prae-

senti Plaut. Pers. II, 2, 57: Quid *est, quod metuas?* Terent. Andr. I, 1, 14: si tibi quid *feci* aut *facio quod placeat.* V, 5, 7: nemo*st, quem malim* omnium. Cum perfecto Cato R. R. c. 5: consideret quae dominus *imperaverit*, *fiant.* Ib.: *Quod* dominus *crediderit*, *exigat.* Pertinet huc etiam *quin* Plaut. Bacch. IV, 9, 89: Nihil *est* illorum, *quin* ego illi *dixerim.* Cum imperfecto conditionali Terent. Eun. III, 5, 13: Nemo*st,* quem ego nunciam magis *cuperem* videre quam te. Cum plusquamperfecto Cato orat. de sumtu suo ap. Fronton. ep. ad Antonin. lib. I, 1, p. 109: Videsis, quo loco res publica siet, uti *quod* rei publicae bene *fecissem*, unde gratiam capiebam, nunc idem illud memorare non *audeo,* ne invidiae siet. In oratione obliqua praegresso inf. historico Plaut. Merc. I, 1, 50 sqq.: expromere — Rationem pessumam esse, ea *quae* ipsus optuma Omnis labores *invenisset* perferens, Amoris vi diffunditari. Deinceps sequuntur plusquamperfectum, fut. periphrasticum, perfectum fragm. Cist. Ang. Mai. p. 485: Quae mihi *esset commendata* et meae fidei *concredita*, Quae *esset* aetatem mecum exactura, mecum in matrimonio *Compecta sit,* capere *oportet.* Imperfectum cum plusquamperfecto Enn. fr. Hecubae 10: Set numquam *scripstis*, qui parentem aut hospitem *Necasset,* is quo cruciatu *perbiteret.* Perfectum cum praesenti Plaut. Most. I, 3, 1 sq.: Iam pridem ecastor frigida non *lavi* magis lubenter, Nec quod me melius, mea Scapha, *rear* esse deficatam. (*Rear* potentiali significatione prorsus spectat ad tempus praesens). Terent. Phorm. IV, 3, 42: *inventast quae* dotem *petat.* (Actio petendi spectat etiam ad tempus praesens). Hec. IV, 1, 58: neque *detractum* ei *est* quicquam, *qui* post *possit* nosci qui *siet.* Cum perfecto Plaut. Asin. III, 2, 26: Ubi *creditum quod sit* tibi datum esse *pernegaris.* Rud. I, 2, 40 sqq.: Hic dico, in fanum Veneris *qui* mulierculas Duas secum *adduxit quique adornarit* sibi Ut rem divinam faciat aut hodie aut heri. Pendent haec ex verbis praegressis: Ecquem tu hic videris; offendit quod in enunciatione relativa primum indicativus, deinde coniunctivus perfecti positus est. Perfectum cum imperfecto Pers. I, 3, 38: *Memini* et scio, Et te me orare et mihi non esse *quod darem.* *Ἀνακολούθως* dictum est a Terentio Phorm. II, 3, 33: Quem amicum tuom aïs fuisse istum, explana mihi, Et *qui* (abl.) cognatum me sibi esse *diceret,* ubi per attractio-

nem quandam propter praegressum illud *fuisse* in enunciatione per se constante neque pendente ex illa imperfectum coniunctivi positum est.

i. Reliquum est ut exempla consecutionis temporum post *praesens historicum* afferantur. Plaut. Amph. I, 1, 50 sqq.: Telebois *iubet* sententiam ut *dicant* suam: Si sine vi et sine bello *velint* rapta et raptores tradere, Si quae *asportassint* reddere: se exercitum extemplo domum Reducturum. Praesens Trin. prol. v. 14 sqq.:

Quoniam ei qui me *alat* nil *video* esse relicui,
Dedi ei meam gnatam, quicum egestatem *exigat.*

Ennii fr. 1 Alexandri (Vahlen. v. 62 sqq.): Tum coniecturam *postulat* pacem petens, Ut se *edoceret* obsecrans Apollinem, Quo sese *vortant* tantae sortes somnium (h. e. somniorum), ubi praesens coniunctivi spectat ad tempus futurum. Andromed. fr. 9: Corpus *contemplatur,* unde *corporaret* vulnere. Euhemerus fr. 3: *postulat* ut ipse *regnaret.* fr. 8: Ubi Iuppiter Neptuno imperium *dat* maris, ut in insulis omnibus et quae secundum mare loca essent omnibus *regnaret.* Plaut. Amph. I, 1, 70 sq.: *Convĕnit,* victi utri sint eo proelio, Urbem — uti *dederent.* Aul. II, 4, 39 sq.: *Infit* ibi postulare, plorans, eiulans, Ut sibi *liceret* milüom vadarier. Bacch. II, 3, 56: quoniam *sentio* Quae res *gereretur.* v. 67: *Auferimus* aurum — ut illi id factum *sciscerent.* III, 1, 9 sq.: *Videtur* ad me simia adgredirier, Rogare scalas ut *darem* utendas sibi. Terent. Eun. III, V, 33: paucae, quae circum illam *essent, manent.*. Heaut. III, 1, 82 sq.: Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis, Dum id *quaero,* tibi qui filium *restituerem.* IV, 1, 38: eum *dico* ut — *exponeret.* Phorm. IV, 2, 2: *venio* ad hominem, ut *dicerem* Argentum opus esse, et id quo pacto *fieret.* Adelph. III, 3, 11: Omnem rem modo seni, Quo pacto *haberet, enarramus* ordine, ubi *enarramus* est praesens sec. Fleckeisenum in Iahnii annal. philol. 1851, vol. LXI, sectio 1, p. 65. Ad. V, 4, 14: dum *studeo* illis ut quam plurimum *Facerem,* contrivi in quaerendo vitam — meam. Plusquamperfectum sequitur ap. Caton. or. de sumtu suo: deinde quae ego pro re publica *fecissem leguntur.*

Cap. XII.

De modis.

Trium modorum verbi, qui extant in lingua latina notum est *indicativum* pertinere ad significationem veritatis (Herm. de emend. rat. graec. grammat. p. 205), *coniunctivum* proponere rem s. actionem ex sola cogitatione suspensam, *imperativum* denique poni, si iubemus et volumus, ut aliquid sit sive fiat.

1. *Indicativi* usus apud priscos scriptores multo liberior est quam apud posteriores, inprimis in interrogationibus obliquis et enunciationibus obiectivis, quae illarum formam induere solent, deinde in usu particulae *quum*, tum in enunciationibus secundariis, quae interiectae sunt orationi obliquae vel enunciationibus, quae habent coniunctivum.

a. Usus vulgaris indicativi Ramshornius in gramm. p. 405 affert haec duo exempla: Plaut. Curc. I, 2, 43: ecce autem *bibit* arcus: hercle *credo*, hodie *pluet* et Capt. I, 2, 63: Ut saepe summa ingenia in occulto *latent*. Quibus adde Capt. III, 4, 82: ornamenta *apsunt*, ubi inutilis est coniectura Dousae *adsint*. De ind. praes. in interrogatione negativa posito, ubi cum indignatione vel acerbitate quadam interrogamus, v. Wuellnerum de cas. p. 130, qui affert Ter. Andr. IV, 4, 4: *Non* mihi *respondes?* Particula *quasi*, si nihil est nisi adverbium similitudinis, adsciscit indicativum (Rudd. p. 313), sic Plaut. Stich. IV, 1, 33 sq.: Fuit olim, *quasi* [nunc] ego *sum*, senex. ei filiae Duae erant, *quasi* nunc meae *sunt*. Nonnulla Latini non hypothetice proferunt, sed simpliciter per indicativum. Sic Mil. III, 3, 37: Bonus vates *poteras* esse, ad q. l. Lindem.: „imperfectum conditionale, *οἷός τ' ἂν ἦσθα ἀγαθὸς γενέσθαι μάντις*. Potuisses vates esse bonus, tam bene futura praedicis.“ Trin. II, 2, 99: Multa ego *possum* dicta docte et quamvis facunde loqui, ad q. l. Lindem.: „sed nolo nunc. *possem* in huiusmodi formulis non dicunt Latini.“ Poen. III, 1, 23: Sed si properabas magis, Pridie nox te advocatos huc duxisse *oportuit*. Terent. Phorm. I, 2, 20: Oh, regem me esse *oportuit*. Andr. V, 6, 13: atque adeo *longumst* illum me expectare dum exeat, ubi vide Ruhnk. Heaut. IV, 6, 10: Quam *paene* tua me *perdi-*

dit protervitas! In obtestationum per *ita* — *ut* elatarum altero membro indicativus ponitur, sic Terent. Heaut. IV, 3, 8: *ita* me di ament, *ut* ego nunc non tam meapte causa *Laetor*, quam illius (cf. Madvig. gramm. lat. p. 310: ſo wahr ich), etiam in priore membro, si sine optato prolatum est, ut Heaut. III, 1, 54: *Sic* me di *amabunt, ut* me tuarum *miseritumst* — fortunarum. Plaut. Trin. II, 4, 46: *Ita me amabit Iuppiter*, Neque te derisum *veni* neque dignum *puto*.

Singularis est usus *indicativi,* qui dicitur, *hypothetici,* de quo vide Putschium in Iahnii annal. phil. vol. LXXI et LXXII, sect. 4. Ponit hic res, quae quin evenire possint vitae usu edocti nullo modo possumus dubitare, tanquam tales, quae vere iam eveniant vel sint eventurae. Sic Cato R. R. c. 2: *Dicit* vilicus sedulo se fecisse, servos non valuisse, tempestates malas fuisse, servos aufugisse, opus publicum effecisse. Ubi eas aliasque causas multas dixerit, ad rationem operum operarumque vilicum revoca. Antecedit in enunciatione priore particula conditionalis Plaut. Pseud. III, 2, 74: *Si* iste ibit, ito: *stabit*, astato semul. Terent. Andr. I, 5, 3: Uxorem *decrerat* dare sese mi hodie: nonne oportuit Praescisse me ante? nonne prius communicatum oportuit? Eun. II, 2, 21: *Negat* quis: nego; *ait*, aio. Heaut. I, 1, 27: Vel me monere hoc vel percontari puta: Rectum*st*, ego ut faciam; non *est*, te ut deterream. III, 1, 78: Dare *denegaris*: ibit ad illud ilico. Phorm. II, 1, 35: Unum *cognoris*, omnis noris.

2. b. *Indicativus in enunciationibus conditionalibus.* Quaevis enunciatio conditionalis constat ex duabus partibus, quarum altera, quae per conditionalem particulam *si* (*nisi, ni, sin*) effertur, *sumptiva* dicitur. Sumptio autem triplex esse potest, *sumptio ficti, sumptio dati*, *sumptio dandi* (v. Etzler. Sprach-örterungen p. 67). In *sumptione ficti* tantum aliquid *fieri posse*, sola possibilitas, ut ita dicam, spectatur, quae semper adsciscit coniunctivum. *Sumptione dati* ea continentur, quae data sunt, sive concessa alteri sive a te, qui sumis, iam defensa. (Sic Gernhard. opusc. p. 216). Denique *sumptio dandi* secundum Etzlerum p. 66 tum locum habet, cum sumimus in universum res, quae evenire possunt quarumque ratio habetur, quas deinde enunciatio primaria accuratius constituit. In enunciatione primaria autem secundum Etzlerum p. 166 aut ea insunt, quae semper eveniunt quaeque evenire necesse est,

si conditioni satisfit, aut unum certum factum tanquam futurum proponitur. Iam in sumptione dati in recta quidem oratione constanter ponitur indicativus, neque minus fere in enunciatione primaria, quamquam in hac nonnunquam etiam invenitur coniunctivus potentialis. Ad sumptionem autem dandi quod attinet, in qua itidem ponitur indicativus, si primum spectamus enunciationes frequentativas, in harum utraque parte, et conditionali et sumptiva, plerumque ponitur praesens, quamquam etiam praeteritum et futurum locum habere potest. In altero autem genere sumptionis dandi quod posuimus, si in enunciatione primaria est futurum (quo pertinent etiam imperativi), plerumque etiam sumptiva enunciatio habet futurum vel futurum exactum; rarius est in sumptione tempus praesens aut praeteritum, sed praeteritum tantum in oratione obliqua, ubi sumptio adsciscit coniunctivum. (v. Etzlerum p. 165—169). Non absonum erit etiam verba Handii attulisse in Turs. IV, p. 224 de usu indicativi post particulam *nisi*: „In exceptione id, a quo aliquid excipitur, per se constat, ideoque, nisi alicunde accedit alia causa, per indicativum significandum est: id autem, quod excipitur, aut in rerum natura conspicitur certum, aut cogitatione concipitur esse posse. Hoc coniunctivum requirit, illud indicativum."

1) *Sumptio dati.* Cato in orig. l. V (orat. pro Rhod.): *si*quis advorsus rem suam quid fieri *arbitrantur*, summa vi contra *nititur*. Ib.: Idne *irascimini, si*quis superbior *est* quam vos? Plaut. Amph. I, 3, 11: Satin *habes, si* feminarum nulla*st* quam aeque diligam? II, 2, 219 sqq.: Quid, *si adduco* tuum cognatum huc ab navi Naucratem, Qui mecum una vectust una navi: atque is *si denegat* Facta, quae tu facta dicis, quid tibi aequom*st* fieri? Aul. III, 2, 15: quid — curas Tu, utrum crudum an coctum edam, *nisi* tu mihi *es* tutor? III, 6, 22: Quae mi interbibere sola, *si* vino *scatet*, Corinthiensem fontem Pirenen *potest.* Merc. III, 1, 21: *Si* tenue *scis*, *scio* te uberius posse nere. Poen. IV, 2, 92: At enim nihil *est*, *nisi,* dum calet, hoc *agitur.* V, 2, 85: *Si* quidem Antidamai (sic Both.; $\varDelta\Theta$g et vulg. Antidamarchi) *quaeris* adoptatitium, Ego *sum* ipsus. v. 112 sq.: Sed *si* ita*st*, ut tu sis Iachonis filius, Signum esse *oportet* in manu laeva tibi. Pers. II, 2, 45: *sin* te *amo?* PAE. Male operam *locas.* Rud. I, 2, 44 sq.: Neque *potest* Clam me esse, *si*qui *sacruficat.* Trin. IV, 2, 116 sq.: Enimvero ego nunc sucophantae huic sucophan-

tari *volo*, *Si* hunc *possum* illo mille nummum Philippum circumducere, ubi *si* non multum abest a particula interrogationis. IV, 2, 55: *Si* stimulos pugnis *caedis*, manibus plus *dolet.* V, 36: Nil φλυαρεῖν satiust, miles, *si* te amari *postulas.* v. 44: Nunc *si* hanc esse tecum *speras*, alia opust auri mina (sic Goell., troch. tetr.). Terent. Andr. I, 3, 5: *Si* illum *relinquo*, ejus vitae *timeo*: *sin opitulor*, huius minas. II, 1, 22: *Si* id *facis*, hodie postremum me *vides.* Eun. III, 1, 47 sq.: *Scin*, *si*quando illa mentionem Phaedriae *Facit* aut *si laudat*, te ut male urat? V, 2, 26 sq.: nam *si* ego digna hac contumelia *Sum* maxume, at tu indignus qui faceres tamen. Plaut. Epid. III, 4, 26: Non edepol *scio*, Molestum an non est, *nisi si dicis* quid velis. Truc. V, v. 31: Nam quamquam bella's, tuo malo's, *nisi si* itu ego aliqui *gaudeo.*[5]) Terent. Andr. I, 5, 14: Repudiatus *repetor*: quam obrem? *nisi si* id *est.* III, 4, 19: *Mirum ni* domist. Eun. II, 3, 53: *Mirum ni* hanc *dicit.* IV, 4, 33: *Mirum ni credis* quod iste dicat. Heaut. IV, 1, 50: *mirum ni* illa salvast et ego *perii.* Plaut. Poen. IV, 2, 93: Proba materiest *data, si* probum *adhibes* fabrum. V, 2, 87 sq.: *Si* itast, tesseram Conferre *si vis* hospitalem, eccam *attuli.* Trin. II, 4, 114: Plane *periimus*, *Nisi* quid ego *conminiscor.* Terent. Andr. III, 1, 7: *actumst, siquidem* haec vera *praedicat.* Phorm. II, 1, 65: verum *si* cognatast maxume, Non *fuit* necesse habere. (Rudd. p. 357 hunc locum afferens dicit: „*Si* pro *quamvis* rarius indicativo adiicitur.“) Nonnunquam tales sumptiones prorsus sunt instar enunciationum causalium (Etzler. p. 165), quare etiam in obtestationibus ponuntur (v. Krueger. Untersuchungen II, p. 131). Sic Heaut. V, 1, 45: At ne illud haud inultum, *si vivo*, ferent (so wahr ich lebe), item Andr. I, 5, 57 sqq.: *Si* te in germani fratris *dilexi* loco *Sive* haec te solum semper *fecit* maxumi *Seu* tibi morigera *fuit* in rebus *omnibus*, Te isti virum *do* (wenn anders). — Plaut. Asin. V, 2, 92: *si*quid — *fecit* volup, Neque novom neque mirum *fecit.* Merc. III, 1, 32 sq.: Animus *redieit, Si* mecum *servatur* fides. Poen. III, 1, 23: Sed *si properabas* magis, Pridie nos te advocatos huc duxisse *oportuit.* V, 4, 23: An vero pulcra, te obsecro, *Videre, si* non *est* tibi illi os *oblitum* fuligine? Truc. V, v. 7. 8: *si*quid *peccavi* prius,

---

[5]) Sic Bothius *ΔΘ*p nisi tu ego, sine es. *ΔΘ*g: Nam quamquam est bella malo tuo nisi tu ego aliq. (Itu, h. e. adventu ad te meo).

Supplicium ad te hanc mnam *fero* auri, *si* mihi *rides*. Spice![6]) Pro enunciatione sumptiva per *si* elata alia enunciatio, sed item significatione sumptiva posita est Mil. III, 2, 38 sq.: Non hercle tam istic valide *cassabant* cadi. *Set in cella* paulum loculi *erat* nimis lubrici.

In enunciatione primaria est coniunctivus potentialis his locis. Plaut Merc. II, 3, 17: Nunc *si dico* ut res est, atque illam mihi me Emisse *indico*, quem ad modum *existumet* me? Atque illam *abstrahat*, trans mare hinc venum *asportet*. Pseud. I, 3, 52: *Si amabas, invenires* mutuom. Truc. IV, 2, 35: *Si volebas* participari, *auferres* dimidium domum (so hättest du wegtragen sollen). Coniunctivum cum indicativo in sumptione coniunctum reperis Terent. Phorm. V, 4, 6: Quin *si* hoc *celetur*, in metu, *sin patefit*, in probro *sim*. Sic loquitur Antipho, quoniam ei patefactum quam occultatum iri fraudem verisimililius est. Imperfectum coniunctivi est in apodosi Plaut. Cist. IV, 2, 15: Nam *si* nemo *praeteriit* hac, postquam intro abii (sic Fleckeisen. in Iahnii annal. 1851, vol. 61, sect. 1, p. 25), Cistella hic *iaceret* (versus sunt bacchiaci).

2) *Sumptio dandi*. Spectemus primum enunciationes frequentativas. Cato R. R. c. 2: Paterfamilias ubi ad villam venit, ubi larem familiarem salutavit, fundum eodem die, *si potest*, circumeat. C. 5: id ex fame, et *si impluit*, fieri *solet*. Terent. Eun. III, 1, 13 sqq.: Tum *sicubi* eum satietas Hominum aut negoti *siquando* odium *ceperat*, Requiescere *ubi volebat* — Tum me convivam solum *abducebat* sibi, ubi semel pro particula conditionali *si* temporalis *ubi* posita est, quod plerumque fit, si frequentativae enunciationes in tempore praeterito ponuntur, v. Etzlerum p. 167. Plaut. Bacch. III, 3, 23: nisi — veneras — penderes in enunciatione primaria potentialis praeteriti positus est. Transeamus ad eas enunciationes, in quibus de una tantum actione dicitur. Cato R. R. c. 1: Praedium quod primum siet *si* me rogabis, sic *dicam*. C. 3: *Si* in terra et tabulato olea nimium diu *erit, putescet*, oleum foetidum *fiet*. Ib.: *Si* rotas *voles* facere, tardius *ducentnr*, sed minore labore. C. 4: Si te libenter vicinitas *videbit*, facilius tua *vendes*, operas facilius *locabis*, operarios facilius *conduces*. *Si aedificabis*, operis, iumen-

[6]) Sic Both. vulg. minam et espice. $\Delta\Theta$pg: si mihi ridespice. Δp ar ehanc vel c hanc. Θp ad hanc. — Spice iam scripsit Pareus.

tis, materia *adiuvabunt.* Si quid (bona salute) usus *venerit*, benigne *defendent.* C. 5: Vilicus *si nolet* male facere, non *faciet.* Ib.: *Si* hoc *faciet*, minus *libebit* ambulare et *valebit* rectius et *dormibit* libentius. Ib.: Stramenta *si deerunt*, frondem iligneam *legito.* C. 6: *Sicubi* — *erit*, ibi — *serito.* C. 8: Pratum *si* irriguum *habebis*, foenum non *deficiet*, *si* non *erit*, siccum — *demittito.* C. 9: Prata irrigua, *si* aquam *habebis*, potissimum *facito*: *si* aquam non *habebis*, sicca quam plurima *facito.* C. 32: Arbores *facito* uti bene maritae sint vitesque uti — asserantur et *sicubi* opus *erit*, de arbore deiiciantur. C. 39: Cogitato, *si* nihil *fiet*, nihilo minus sumtum *futurum.* C. 146: *si* non *reddet*, aequum *solvito.* Pontedera malebat *reddat.* Ennii heduphagetica v. 4: hunc magnus *si erit* tibi *sume.* Plaut. Asin. I, 3, 75: *Remeato* audacter, mercedem *si eris nanctus.* Priscianus: „*Si* coniunctio cum verbo indicativo iuncta rem magis indubitatam facit.“ Pseud. III, 2, 74: *Si* iste *ibit, ito: stabit, astato* semul, v. § 1. Poen. I, 2, 86: ibi tibi *erit* cordolium, *si*quam ornatam melius forte *adspexeris.* III, 4, 33: *si voles*, *Operire* capita. IV, 2, 85: Profecto ad incitas lenonem *rediget*, *si* eas *abduxerit.* v. 88: meus hercle conlibertus *faxo* eris, *si* di *volènt.* V, 2, 123: Suam rem sibi salvam *sistam*, *si* illo *advenerit.* Pers. I, 1, 48: *Si* quid *erit*, *fac* sciam. Truc. I, 2, 18: *si* domi *erit*, mecum *adducam.* Terent. Andr. I, 2, 25 sqq.: Si sensero — dedam. I, 3, 8 sq.: *Si senserit* aut *si* quam lubitum fuerit causam *ceperit*, Quo iure quaque iniuria praecipitem in pistrinum *dabit!* — Cato R. R. c. 1: Scito idem agrum quod hominem, quamvis quaestuosus siet, si sumptuosus *erit*, *relinquere* non multum. C. 3: *Si* oletum bonum beneque frequens cultumque *erit*, trapetos bonos, privos, impares esse *oportet.* C. 12: confibulas ligneas, qui arbores *comprimat*, *si dishiascent.* Plaut. Mil. II, 5, 43: te nusquam *mittam*, *nisi das* firmatam fidem. Merc. III, 1, 28: Eum *sei curabeis*, perbonast. Poen. III, 4, 20: *Si exierit* leno, censen hominem *interrogem.*[7]) V, 4, 38: Id ego, *nisi* quid di aut parentes *faxint*, qui sperem, haud scio. Terent. Andr. I, 1, 128: *Si* propter amorem uxorem *nolet* ducere, Ea primum ab illo *animadvortenda* iniuriast. Eun. II, 1, 24: *mirum ni* ego me turpiter hodie hic *dabo* Cum meo decrepito hoc eunucho. III, 1, 51: *Siquando* illa *dicet* ‘Phaedriam Intro mittamus commissa-

[7]) Sic Both.; Δp censeris, Θp censeo, post censeat.

tum': Pamphilam Cantatum *provocemus*. Heaut. IV, 4, 8: Faciet nisi caveo. V, 3, 1: Profecto *nisi caves* tu homo, aliquid gnato *conficies* mali. — Plaut. Amph. II, 2, 71 sqq.: Non tu scis, Bacchae bacchanti *si vis* advorsarier, Ex insana insaniorem *facies, feriet* saepius: *si opsequare*, una *resolvas* plaga? Asin. III, 3, 93: Quaeso, hercle, Libane, *sis* erum tuis factis sospitari, *Da* mihi istas viginti minas (sis = si vis, vide Taubm.). v. 122 sq.: *Datis*ne argentum? *Si* quidem mihi aram et statuam *statuis* Atque ut deo mi hic *inmolas* bovem. Cist. I, 1, 113: *si*quid tibi opus *est* promptu, *promito*. IV, 2, 56: *Si*quid *est* opus (sollemnis formula, v. I. Gul.), *dic*. Epid. V, 2, 35: *Ni* ergo matris filia*st*, In meum nummum, in tuum talentum pignus *da*. Most. IV, 3, 28: verum *si debes, cedo*. Merc. III, 1, 12: Bona *si* esse *veis*, bene *erit* tibi. 3, 23: Atqui hercle *invenies* tu locum illi, *si sapis*. Poen. IV, 2, 48: *Adde* operam, *si cupis*. v. 60 sq.: Tum autem, *si*quid tu *adiuvas*, Eo facilius facere *poterit*. v. 70: Erus *si* tuus *volt* facere frugi, meum erum *perdet*. (sic Both. Vulgo: volet f. frugem. ΔΘp frugem). V, 2, 45: Si ita*st, nega* esse. (ita abest a ΔΘp). v. 76: Maledicere huic tu *temperabis, si sapis*. v. 80: Et *si*quid opus *est*, quaeso, *dic* atque *impera* (*est* abest a Θp). Pers. v. 827: Malum ego vobis *dabo, ni abitis*. Truc. II, 2, 12:

Nunc adeo, *nisi abis* actutum aut (vulg. ac) *dicis*, quid quaeras, cito:
Iam hercle ego hic te, mulier, quasi sus catulos, pedibus *proteram*.

II, 6, 54: *Si* hoc quidem hercle ingratum*st* donum, *cedo* istam, puere, perulam. (Vulg.: Hoc quidem hercle si ingratumst donum, cedo tu mihi istam, p., p.). IV, 1, 8: *Si repudiatur* miles, mulier mecum *erit* (sic Goell.; vulg. perit, ΔΘp milex mulier mecum prit). IV, 2, 41: *Dicam* adesse, *ni occupatast*. V, 34 sq.: *Apstine* (sic Δp) hoc, mulier, manum, *Nisi si* te mea manubia machaera et hunc *vis* emori.[8]) Terent. Eun. IV, 7, 26: Pamphilam ergo huc *redde, nisi si mavis* vi eripi.

Ad sumptionem dandi spectat etiam, si coniunctio *si* pro particula interrogationis usurpata est. Sic Plaut. Cas. III,

[8]) Sic vulg. Δp manu vi in macera. Θpg manu vi macera. Δg nisi te mea manu vi in machaera. Goell. Nisi mea manu vis in machaera te et hunc emori.

4, 1: Viso huc, amator *si* a foro *rediit* domum. Mil. III, 1, 18 sq.: Set volo scire — *Si gerimus* rem, ubi vide Lindem. Poen. V, 2, 103 sq.: Memoradum mihi, *Si novi* forte aut *si sunt* cognati mihi. Pers. V, 2, 44: vide vero, *si* tibi satis *placet.* Trin. III, 3, 20: Vide *si* hoc utibile magis atque in rem *deputas.* Terent. Eun. III, 4, 7: Idque adeo visam, *si* domist. V, 1, 23: Vide amabo, *si non,* quom aspicias, os inpudens *Videtur.*

3) Etiam in *sumptionis ficti* enunciatione primaria saepe indicativus ponitur, ut eventus tanquam certus ob oculos ponatur, de qua re vide etiam Ellendtium de formis enunciatorum conditionalium linguae lat. p. 50 sq. Sic Plaut. Amph. I, 1, 180: Non edepol nunc ubi terrarum sim *scio, si*quis *roget.* v. 294: Quadrigas *si* nunc *inscendas* Iovis Atque hinc *fugias,* ita vix *poteris* ecfugere infortunium. II, 2, 43: Magis nunc [me] meum officium facere, *si* huic *eam* advorsum, *arbitror.* Asin. II, 4, 8 sq.: *Si* quidem hercle nunc summum Iovem te *dicas* detinuisse Atque is praetor *adsiet,* malam rem *ecfugies* numquam. Aul. II, 2, 76: neque *si cupiam,* copiast. Capt. II, 1, 26: Nam doli non doli *sunt, nisi* astu *colas,* Set malum maxumum, *si* id palam *provenit,* quem locum affert Handius in Tursellino IV, p. 224. Curc. III, 79 sqq.: Quia enim in cavea *si forent* Conclussi [illi] itidem ut pulli gallinacei, Ita non *potuere* uno anno circumirier. Cist. I, 3, 4: Quod *si tacuisset,* tamen Ego *eram dicturus,* deus, qui poteram planius. Epid. V, 1, 4: *Si* undecim deos praeter sese secum *adducat* Iuppiter, Ita non omnes ex cruciatu *poterunt* eximere Epidicum. Bacch. I, 2, 20: Qui *si* decem *habeas* linguas, mutum esse *addecet.* IV, 9, 80 (v. 1004): Nam ego non *laturus sum, si iubeas* maxume. v. 122: *Si* plus *perdundum sit,* perisse satius *est.* Bacch. v. 1172: Ni abeas — dabo. Men. V, 2, 8: Quas *si* iam *autumem* omnis, nimis longus sermost. Merc. II, 3, 94: At ego *si velim,* iam *dantur* septem et viginti minae. IV, 2, 1 sqq.:

Parumne hoc *est* malae rei quod amat Demipho,
Ni sumptuosus insuper etiam *siet?*
Decem *si* ad cenam summos *vocitasset* viros,
Nimium *opsonavit.*

Pseud. I, 3, 57: Atque adeo, *si* facere *possim,* pietas *prohibet.* Poen. III, 4, 19: *Si pultem,* non *recludet.* IV, 2, 98 sq.: nam huc *si* ante aedis *sevocem,* Quaeque audivistis modo, nunc *si*

eadem hic *iterem*, inscitiast. V, 2, 125: Quin mea quoque iste *habebit*, *si*quid me *fuat*. Pers. I, 1, 41: quin *si* egomet totus *veneam*, vix recipi potis *est*, Quod tu me rogas. Pers. v. 595: Vide sis, ego ille doctus leno paene in foveam *decidi*, *Ni* hic *adesses* = paene deceptus et illaqueatus sum, sec. Lambinum. Rud. I, 2, 70: *Si* non *moneas*, nosmet meminimus. Truc. I, 2, 10: *Sin videant* quempiam se asservare, *obludunt* qui custodem Oblectent (sic Gruterum secutus Goellerus). v. 38: *Si* rem *servassem*, *fuit*, ubi negotiosus essem. II, 1, 21: Nugae *sunt*, *nisi*, modo quom dederit, dare iam *lubeat* denuo. Truc. IV, 4, 24: nam re facere, *si velim*, non *est* locus. V, v. 49: si superet, feres. Terent. Andr. I, 1, 138: *sin eveniat* — *restat* Chremes. I, 2, 4: *mirabar*, hoc *si* sic *abiret*, es hätte mich wundern sollen. IV, 2, 8: Quibus (nuptiis) quidem quam facile *potuerat* quiesci, *si* hic *quiesset*. Eun. V, 6, 12 sq.: An *paenitebat* flagiti — *ni* miserum insuper etiam patri *indicares?* Heaut. IV, 1, 21 sq.: si meum Inperium exequi *voluisses*, interemptam *oportuit*. Phorm. V, 1, 11: Quod *si* eum nunc reperire *possim*, nil *est* quod verear. Hec. III, 5, 21 sqq. Adelph. I, 1, 3: *si absis* uspiam — evenire ea satius *est*. v. 7: Uxor, *si cesses*, aut te amare *cogitat* cett. III, 2, 42 sq.: tum *si* maxume *Fateatur*, quom amet aliam, non *est* utile hanc illi dari.

4) Separatim commemoro eos locos, ubi sententia per *nisi* formata priori ita accedit vel adhaeret, ut *nisi* non iam videatur esse particula conditionalis, sed pro *sed* poni, qui loci cognoscuntur ex eo, quod eiusmodi sententia antecedenti opponitur. Bene disputavit de hoc usu explicando Handius Tursell. IV, p. 254 docens proprie non aliam esse vim particulae in his atque in aliis locis, hanc dico, ut per eam exceptio fiat, ita tamen ut post enunciationem primariam enunciatio mente addi possit quae contrariam habet sententiam atque illa, quam deinde non *nisi*, sed *si* particula sequatur. Ex quo apparet, facile in talibus enunciationibus pro *nisi* substitui posse *sed*. Enotavit tales locos etiam Haasius ad Reisig. adnot. 477. Sic Plaut. Mil. II, 4, 23 sq.: Te video: *Nisi* mirumst facinus cett. Poen. IV, 2, 66: Numquam edepol mortalis quisquam fiet e me certior, *Nisi* meo uni ero *indicasso*. Terent. Eun. III, 4, 9: nequeo satis mirari neque conicere: *Nisi*, quidquid est, procul hinc *lubet* prius quid sit sciscitari, quod bene Handius l. c. sic explicat: nequeo coniicere: non

nequeo, si lubet sciscitari. Hec. I, 2, 117 sq.: Quid egerint inter se, non dum etiam scio: *Nisi* sane *curaest.* II, 3, 6 sq.: nec qui hoc mi eveniat scio: *Nisi* pol filium multimodis iam *expeto* cett. Adelph. I, 2. 73 sq.: ecce autem de integro: *nisi* quidquid est *Volo* scire. IV, 2, 5 sq.: nequeo satis decernere: *Nisi — credo.*

3. c. *Indicativus in interrogationibus obliquis éarumque similibus enunciationibus obiectivis.* Frequentissimus est hic indicativus inprimis apud comicos, de cuius causa exposuit Haasius ad Reisigium p. 597 sqq. adnot. 504, qui repetit eum ex sermone populari, in quo enunciationum unam ab altera pendere facile negligatur et quae e sola cogitatione suspensa sunt, saepissime tanquam facta animo proponantur. Vide etiam Weissenbornium in synt. p. 327 sq. adnot. Nonnulla tamen per exclamationem explicari possunt, in nonnullis dubium esse potest, utrum pronomen pro interrogativo an pro relativo sit accipiendum, nonnullae etiam interrogationes recta distinctione facta habendae erunt pro interrogationibus rectis. Sic relativum esse videtur Cato R. R. c. 6: Vineam *quo* in agro conseri *oportet*, sic *observato,* h. e. in eo agro, in quo (ut iam scies), vinea conserenda est, haec observato. Initio capitis 10 legitur indicativus: Quomodo oletum agri iugerum CCXL instruere *oportet,* quod inscriptionis instar est, item initio cap. 11: Quomodo vineam iugerum C. instruere *oportet.* Oratio pro Rhod.: Cogitate, quanto nos inter nos privatim cautius *facimus,* ubi, quae sequuntur post *cogitate*, pro exclamatione accipi possunt. Plaut. Amph. prol. v. 50: Nunc quam ob rem oratum huc *veni,* primum proloquar. I. 1, 204. Ib. v. 221: Loquere, quid venisti? non pertinet huc, nam haec est interrogatio recta. Lindem.: „duo sunt diversa, quorum priori iubetur aliquis sermonem facere simpliciter; alterum autem quaestionem continet.“ Ib. v. 268. I, 3, 9: Observatote eum quam blande *suppalpatur* mulieri. Asin. I, 2, 23: At scelesta viden *ut* ne id quidem me dignum esse *existumat.* III, 3, 46: Videtin viginti minae *quid pollent quid*ve *possunt?* V, 2, 34: Audin *quid ait?* Aul. I, 1, 7: vide *ut Incedit.* v. 8: at scin, quomodo tibi res se *habet?* v. 24: Neu persentiscat, aurum *ubist absconditum.* v. 26: Nunc ibo, ut visam, *estne* ita (sic Δpg) aurum ut condidi. II, 1, 52: Scio, quid dictura *es.* v. 55: nescio, unde sese homo *recipit* domum. IV, 9, 9: Dic igitur, *quis habet.* Capt. II, 1,

15 (=v. 207): Sentio quam rem agitis. Lindem. *agis*, quod sic explicat: „dicta pro eo quod dicere voluit: rem, quam agis, sentio, unde indicativus.“ III, 4, 25: Viden tu hunc, quam inimico voltu *intuitur?* V, 2, 11: dice quid *fers*, ubi Lind.: „Ind. *fers* ex sermonis familiaris consuetudine et more Plautino. Orta formula ex hac: Quid fers? Dice. Duo enunciata in unum coniuncta sunt.“ Curc. I, 3, 3: Viden ut anus tremula medicinam *facit?* I, 3, 32: Viden ut misere *moliuntur?* II, 3, 32: Vide ut expalluit. Cas. II, 3, 30: vide, palliolum ut *rugat.* II, 6, 26: Vide, quid scriptumst. III, 5, 15: Timeo hoc negotium quid est. Cist. I, 1, 27: Amicitiam ut *colunt* atque ut eam iunctam *habent* inter sese. v. 84: qua arcessitae causa ad me *estis*, eloquar. II, 3, 47 sq.: Facien (sic Both.) consciam, Quid nunc *vis* facere me? IV, 2, 7 Bothius metri causa scripsit ubi east, Nescio, pro vulg. ubi ea sit, sed deleto *ea* possis etiam scribere *ubi sit.* v. 82: Eloquere, unde haec *sunt* tibi, cito, crepundia. Epid. I, 1, 38: Loquere, ipse ubi*st* Stratippocles (sic *Δ*p. Vulg.: Eloquere, et: ubi ipse est). III, 4, 1 sq.:

Cave praeterbitas ullas aedis, quin roges,
Senex ubi *habitat* Periphanes Plothenius.

Bacch. I, 1, 45: Scio [ego] quid *ago.* PI. Et ego pol scio quid *metuo.* II, 2, 24: Scis tu ut confringi vas cito Samium *solet.* cf. v. 25: Viden ut aegre *patitur* esse gnatum conrumptum tuum, — ut ipsus sese *cruciat* aegritudine? III, 6, 29: Dic quis est. Ib. v. 32: Quid est?, ubi *quid sit* exspectatur, quum haec ex animo Pistocleri dicta sint: Interrogas me, quid sit? IV, 1, 14 (=v. 664): Set lubet scire quantum aurum erus sibi *Dempsit* et quid suo *reddidit* patri. IV, 7, 32: Dic, quo in periclo*st* meus Mnesilochus filius? est interrogatio recta. IV, 8, 60: visse *est*ne ibi, v. Acidal. (=sitne). Bacch. v. 1130: Viden limulis, opsecro, ut *contuetur.* Fragm. Bacch. p. 488, v. 17: Videas mercedis quid tibi*st* aequom dari. Most. I, 2, 70: quom scio ut nunc *sum* atque ut *fui.* II, 2, 28: non potest Dici, quam indignum facinus *fecisti.* II, 2, 41: circumspicedum, numquis *est,* Sermonem nostrum qui aucupet. III, 2, 125: non vides tu hunc voltu uti tristis*t* senex? v. 145: specta quam arte *dormiunt.* v. 146: Illut quidem, ut *conivent,* volui dicere. Most. v. 877: Scio quo properas. IV, 2, 5: Vide simia ut *fastidit.* v. 53: Scio qua me ire *oportet.* IV, 3, 46: tibi narravero, Quis me hodie exemplis ille *ludificatus est.* V, 2, 50: viden ut *astat* furcifer? Men. I, 3, 24:

Scin quid volo accurare? IV, 2, 83: Viden ted uti scelestus *captat?* IV, 3, 3: Scin quid *est,* quod ego ad te venio? = quid sit. V, 1, 44: Quem tu med hominem esse *arbitrare,* nescio. V, 2, 29: Loquere, uter *meruistis* culpam. V, 5, 21: Audin tu, ut deliramenta *loquitur?* 9, 92: Scitin quid ego vos *rogo?* Mil. I, 2, 26: vel elephanto in India Quo pacto pugno *praefregisti* bracchium, quae fortasse ex *dicam* v. 20 apta sunt. v. 36: scio iam quid *vis* dicere = quid velis, ubi Lindem. haec habet: „Videntur duo membra sermonis in unum hic conflata esse. Itaque primum quidem dicebant: quid vis? scio. Deinde, ut fieri solet in sermone communi, uno tenore et coniuncte dicebant *scio quid vis.* Atque eadem est ratio formularum: Nescio, quid est, scin, quid volumus. Loquere, ubi est; eloquere, quid tibi est. Ad eandem normam possunt explicari huiusmodi formulae: Sentio quam rem agis; video, quam rem agis, nisi forte rectius, ut supra fecimus ad Captiv. II, 1, 16. Tenendum tamen, indicativum in his formulis ubique habere aliquam confidentiae vel certae persuasionis notionem, ut non idem plane significent *scio, quid velis,* et *scio, quid vis.*" Mil. I, 1, 64: vide caesaries quam *decet.* II, 2, 46: Illuc sis vide, *Quem ad modum astitit* severo fronte curans, cogitans. IV, 2, 54: Viden tu ignavom, ut sese *infert?* II, 6, 34 sqq.: ut nesciam, Utrum me expostulare tecum aequom*st* prius, An, si istaec non est haec neque haec visast mihi, Med expurgare tibi *videtur* aequius. IV, 2, 59: Quid nunc tibi *vis,* mulier, memora. v. 82 sq.: Non edepol tu scis, mulier, Quantum ego honorem nunc illi *habeo.* IV, 6, 47: Non video, ubi*st?* Merc. II, 3, 17: Nunc si dico ut res *est,* atque illam mihi me Emisse indico, quem ad modum existumet me? v. 95: Ah nescis quid dicturus *sum.* IV, 3, 23: Vin dicam quoia*st?* 4, 43: dicam quid *est.* V, 2, 23: Nescio quoia vox ad auris mi *advolavit.* v. 39: Caelum ut *est* splendore plenum, vide sis, atque [innubilum]. Pseud. I, 1, 16: Face me certum quid tibi*st.* I, 1, 19: tute hinc narrato tibi, Quae me miseria et cura *contabefacit.* Pseud. v. 209 sqq.: Tu autem, Xustulis, face ut animum advortas, quoius amatores olivi Dunamin domi *habent* maxumam. I, 3, 28: Nosce saltem hunc quis *est.* v. 29: Iam diu scio qui *fuit*: nunc qui is *est* ipsus sciat. v. 42: Set scin quid nos *vōlumus?* v. 96: audin quid *ait* Iuppiter? I, 5, 124: At enim scin quid mihi in mentem *venit?* II, 2, 5: nimis [quam] velim certum qui id faciat Mihi Ballio leno ubi hic *habitat.*

II, 2, 46: At enim scin quid *est?* II, 4, 3: id tu modo me quid *vis* facere fac sciam. IV, 7, 88: Chlamudem hanc conmemores quanti conducta*st.* Poen. I, 2, 140 sq.: Qur (sic Δp v. 140 et 141) mi haec iratast? MI. Qur haec irata*st* tibi? Qur ego id curem?, ubi in verbis Milphionis exspectatur potius: Cur haec irata sit tibi, quaeris?, sic germanice: warum diese auf dich erzürnt ist? V, 2, 26: nam qui scire *potui*, dic mihi, quae tamen etiam statui potest interrogatio recta. V, 2, 127: dic mihi, quid *lubet.* V, 3, 48: Scin, quid *est* —? (= quae huius rei causa sit). V, 4, 12: quom, ingeniis quibus *sumus* atque aliae, cognosco, v. Boxhorn. v. 25: quid *vis,* expedi. V, 5, 40: Scin, quam cinaedus *sum?* Pers. I, 3, 29: Set ecquid nam meministi, here Qua de re ego tecum mentionem *feceram?* v. 59: Scin quam *potest?* II, 4, 20 sq.: specta, Quid *dedero.* IV,4, 103: Audin quid *ait?* V, 2, 31: Viden tu, ut tuis dictis *parco?* Rud. prol. v. 31: Nunc, huc qua causa *veni,* argumentum eloquar. Rud. v. 170: Viden alteram illam ut fluctus *eiecit* foras? II, 3, 25 sqq.: Non audivisti, amabo, Quo pacto leno clanculum nos hinc avehere *voluit* In Siciliam et quid quid domi fuit in navem inposivit? II, 4, 14: Nunc, quam ob rem huc *sum missa,* amabo vel tu mi aias vel neges. II, 7, 34: Nunc lenonem quid *agit* intus visam, convivam meum. III, 4, 68: Scin quid tecum *oro,* senex? III, 6, 14 sqq.: opta ocius, Rapin te optorto collo *mavis* an trahi. Utrumque opta, dum licet. v. 31: Viden me ut *rapior?* IV, 3, 9: Quin post eloquere quid *vis.* IV, 3, 11: Eloquere quid id *est.* TR. Vide, num quispiam *consequitur* prope nos. Rud. v. 958: Ego istuc furtum scio quoi *factumst.* v. 964: Et quo facto *periit.* (sc. novi). GR. At ego quo pacto inventu*st* scio. v. 965 (= IV, 3, 26): et dominus qui nunc *est* scio. IV, 3, 101: Ne iste hauscit quam conditionem *tetulit.* IV, 4, 49: Viden scelestus ut *aucupatur?* v. 58: tu paucis expedi quid *postulas.* IV, 6, 7: Eloquere ut haec res *optigit* de filia. IV, 6, 12: set scin quid *est* quod te volo? v. 1297: Meum hercle illic homo vidulum scit qui *habet.* Stich. v. 105 sq.: Quibus matronas moribus Quae optumae sunt esse *oportet,* id utraque ut dicat mihi. I, 2, 55: Scio ut *oportet* esse. v. 56: Volo scire ergo ut aequom *censes.* Pro interrogatione recta habendum est v. 271: hoc [sis] vide: Satin ut facete [aeque] atque ex pictura *astitit?* II, 1, 38: vide quam dudum hic *asto* et *pulto.* II, 3, 9: Tum tu igitur, qua caussa missus *es* ad portum, id expedi. III, 1, 9: Videte quaeso quid *potest* pecunia. IV, 1, 35: Miror quo *evas-*

surust apologus. Stich. v. 633: vide, Gelasime, quid *capturu's* consili. v. 635: viden ut annona*st* gravis? v. 636: Viden benignitates hominum ut *periere* et prothumiae? v. 706: Vide quot cuathos *bibimus*. Trin. II, 2, 69: scin quid cantari *solet?* III, 3, 21: edoce eum, uti res se *habet*. IV, 2, 5: Viden egestas quid negoti *dat* homini misero male? Trin. v. 938: Nisi quia lubet experiri quo *evassurust* denique. Truc. I, 2, 16: Nam ipsi vident, quo bona eorum *adgerimus* loci. II, 2, 6: At (sic recte Both., nam *Δ*p ad, *Θ*p aut, vulg. id) volo scire, quid *debetur* hic tibi nostrae domi. II, 3, 16: vide ut iam quasi volturii triduo Prius *praedivinant*, quo die esuri sient. II, 5, 11: vosmet iam videtis Uti ornata *incedo*. (sic Goell. Vulgo *ut*. Correctio admodum incerta est sec. ea quae disputavit Ritschelius prolegom. in Trin. p. 202). II, 6, 18: Vide quis *loquitur*. v. 52: Paenitetne, quot mi ancillae *sunt* iam. IV, 3, 12: ego nec quid *peccavi* scio. IV, 4, 9: Scio mecastor quid *vis* et quid *postulas* et quid *petis*. *Δ*p *vis*, in ceteris coniunctivos. Bothius restituit indicativos, qui soli metro apti sunt, quod, si corrigere velis *velis*, hoc quoniam monosyllabum esse non potest, versus non constet. Caecil. Stat. Fallacia fr. 1: Nam quam duriter Vos *educavit* atque asperiter, non negat. Terent. Andr. I, 1, 18: Quin tu uno verbo dic, quid *est* quod me velis. Eun. I, 2, 19: Sed huc qua gratia te arcessi *iussi*, ausculta. II, 3, 46: Scin quid ego te *volebam?* IV, 7, 13: Viden tu, — quam hic rem *agit?* V, 3, 10: Vide, ut otiosus *it*. V, 8, 7: Audin tu, hic quid *ait*. Heaut. III, 1, 85: Scin, quid nunc facere te *volo?* IV, 1, 36: Qua hoc occeptum*st* causa, loquere. Phorm. II, 1, 17: incredibilest, quantum erum ante *eo* sapientia. II, 3, 11: vide avaritia quid *facit*. II, 3, 33: Quem amicum tuom *ais* fuisse istum, explana mihi. Hec. I, 2, 15 sq.: Non dici potest, Quam cupida *eram* huc redeundi. II, 1, 26: At vide, quam inmerito aegritudo haec *oritur* mi abs te. III, 4, 3: Non — dici potest Tantum, quam re ipsa navigare incommodum*st*. III, 5, 21 sqq.: idque si nunc memorare hic velim, Quam fideli animo et benigno in illam et clementi *fui*, Vere possum. IV, 4, 24: nequeo satis, Quam hoc mihi *videtur* factum prave, proloqui. V, 1, 27: scin quid *volo* potius sodes facias? Adelph. II, 1, 41: Nunc vide, utrum *vis*, argentum accipere an caussam meditari tuam. IV, 2, 20: vide ut *discidit* labrum. IV, 5, 2: ut, quo modo acta haec *sunt*, sciat; IV, 5, 33: Qui infelix hauscio an illam misere nunc *amat*,

v. Krueger. gramm. lat. p. 829, adnot. 1) et Schuetz. doctr. part. p. 199: „*Haud scio an* formula est modeste affirmantis, idemque fere valet ac fortasse, sed ita, ut magis ad affirmandi fiduciam quam ad dubitationem accedat." V, 9, 39: Plus scis quid Facto opus *est*.

Separatim affero cum Haasio ad Reisigium p. 599, adnot. 504 indicativum post formulam *hoc vide ut*. Sic Plaut. Curc. I, 2, 4: *Hoc* [sis] *vide ut* avariter merum in se *ingurgitat* Faucibus plenis. v. 65: *Hoc vide ut dormiunt* pessuli pessumi Nec mea gratia *conmovent* se ocius. Merc. I, 2, 57: *Hoc* sis *vide, ut palpatur*. Terent. Eun. IV, 4, 3: *Illud vide,* os *ut* sibi *distorsit* carnufex. Adelph. II, 2, 21: *Illud vide Ut* in ipso articulo *oppressit*.

Item separatim sunt afferenda illa, *nescio quis*, *nescio qui*, *nescio quid* cett., ubi plerumque haec bina in unam notionem quasi pronominis indefiniti comprehenduntur et duae enunciationes, quae proprie sunt, in unam contrahuntur. Sic Plaut. Amph. II, 2, 200. Aul. I, 1, 32: *Nescio* pol quae illunc hominem intemperiae *tenent*. Capt. IV, 2, 57: *Nescio quem* ad portum *nanctu's*. Cas. III, 3, 19: *Nescio quid* se *subflavit* uxori suae. Epid. I, 1, 58: *nescio* edepol, *quid* tu timidus *es*. Bacch. I, 1, 74: Semul hic *nescio qui* turbare [*coepit*]. Men. V, 2, 28: *Nescio quid* malefactum [a] nostra huic familias*t*. II, 3, 59: *nescio quae* te, Sceledre, scelera *suscitant*. IV, 6, 43: *Nescio ubi* hic prope *adest*. Merc. I, 2, 13: Mali *nescio quid nuntiat*. Merc. v. 365: Sollicitus mihi *nescio qua* ex re nunc *videtur*. II, 3, 35: *Nescio quid* meo animos*t* aegre, pater. Merc. v. 374: Verum in portum huc ut sum advectus, *nescio qui* animus mihi *dolet*. III, 4, 56: Non hominem mihi, sed thensaurum *nescio quem memoras* mali. IV, 1, 18: *Nescio quaest* mulier intus hic in aedibus. Pers. I, 3, 19: Prope me hic nescio quis loquitur. Stich. III, 2, 23: *Nescio quid* † vero *habeo* in mundo. Trin. III, 1, 22: *Nescio quid* non satis inter eos *convenit*. Truc. II, 3, 15: *Nescio quem praestolatast:* credo, militem. Fragm. Vidul. p. 483, v. 2: *Nescio qui* servos e myrteta *prosiluit*. Terent. Andr. V, 1, 22: *nescio qui* tibi *sum* oblitus hodie, ac volui, dicere. V, 2, 14: *Nescio qui* senex modo *venit*. Eun. II, 2, 60: nescio quid circumspectat. II, 3, 7: *Nescio quid* de amore *loquitur*. IV, 3, 7: *Nescio quid* profecto absente nobis *turbatumst* domi. Heaut

II, 2, 7: *nescio quid* profecto mi animus *praesagit* mali. III, 1, 101: A me *nescio quis exit.* IV, 1, 7: *Nescio quid* tristis *est.* v. 12: *Nescio quid* peccati *portat* haec purgatio. Phorm. I, 4, 16: *Nescio quod* magnum hoc nuntio *expecto* malum. Ad. I, 1, 54: *Nescio quid* tristem *video.*

Nonnunquam in una enunciatione ambo modi, indicativus et coniunctivus coniuncti sunt. Sic Plaut. Amph. prol. v. 17: Nunc quoius iussu *venio* et quam ob rem *venerim*, Dicam. Cist. I, 1, 59: eloquere — Et quid tibis*t* et quid *velis* nostram operam. Most. I, 3, 42: vide, ego quae *sim* et quae *fui* ante. Terent. Andr. IV, 1, 25 sq.: ah nescis quantis in malis *vorser* miser, Quantasque hic consiliis mihi *conflavit* sollicitudines, v. Ruhnk. Eun. V, 3, 6: si rogem iam, quid *est* quod peccem, aut quam obrem hoc *faciam*: nescias.

4. d. *Indicativus in enunctiationibus relativis.* Enunciationes relativae indicativum adsciscunt, si sententiam exprimunt per se constantem, quae non tanquam apta proponitur ex enunciatione primaria. Sic Cato R. R. c. 2: rationes putare argentariam, — pabuli causa *quae parata sunt.* Plaut. Aul. IV, 8, 7: Indeque exspectabam, *ubi* aurum *abstrudebat* senex. Bacch. v. 662: *Ut* quaequomque res *est,* ita animum habeat. Men. IV, 2, 5: uxor rescivit rem omnem, *ut factumst*, ordine. V, 2, 57: Iam ego ex hoc, ut *factumst*, scibo. Rud. II, 3, 54: Fur facile *quem opservat* videt: custos qui fur sit nescit. Terent. Adelph. III, 2, 4: Tot res repente circumvallant, *unde* emergi non *potest.* Etiam causa significari potest prononomine relativo cum indicativo iuncto. Sic Plaut. Poen. V, 2, 73: *Qui* huc *advenisti* nos captatum. Et sic *quippe qui* plerumque a Plauto et Terentio (nam neque in Ennii neque in Catonis fragmentis neque apud reliquos scriptores scenicos haec coniunctio legitur) cum indicativo coniunctum reperitur. Sic Plaut. Amph. prol. v. 22: quippe qui intellexerat. Aul. II, 5, 22: *quippe qui,* Ubi quid surripias, nil *est.* Rud. II, 3, 53: *quippe qui* quem illorum opservat *falsust.* Truc. I, 1, 49: *quippe qui* certo *scio.* Terent. Heaut. III, 2, 27: *Quippe qui* Magnarum saepe id remedium aegritudinum*st.*

Deinde commemoro eos locos, ubi praegressam enunciationem per verbum *esse* formatam sequitur enunciatio relativa cum indicativo, in quorum nonnullis aureae aetatis prosae orationis scriptores posuissent coniunctivum. Plaut. Capt. III,

5, 11: Set *quid* negotis*t* *quam ob rem suscenses* mihi? Cist. IV, 1, 37 sq.: *Sunt, qui* te *volunt* conventam. Epid. IV, 1, 33: *quid est, quod* digitus te *turbat* tuus? (*Δ*p quod duottus te turbet tuus, *Δ*g quid est quod duo itus te turbat tuus. Vulg.: Quid est, quod voltus te turbat tuus). Pseud. I, 3, 16: *est* conloqui *qui volunt* te. v. 17: *quis est qui* moram mi occupato Molestam *optulit?* Rud. II, 4, 1: *Quist qui* nostris tam proterve foribus *facit* iniuriam? Terent. Andr. II, 6, 17: *est*, *quod suscenset* tibi. Eun. prol. v. 5: Si quis *est*, *qui* — *Existumabit.* I, 2, 65: Multae *sunt* causae, *quam obrem cupio* abducere. III, 5, 11: *Quid est quod* laetus *es?* Hec. II, 2, 31: Nam *est quod* me transire ad forum iam *oportet.* V, 1, 7: *Quid sit quapropter* te huc foras puerum evocare *iussi.*

Inprimis ea relativa, quorum generalis et collectiva est significatio, adsciscunt indicativum. Enn. annal. l. VIII, fr. 10 ap. Cic. pro Balbo 22, 51: Hostem qui feriet mihi erit Karthaginiensis *Quisquis erit.* Plaut. Aul. II, 2, 21: Ego istos novi polypos, qui sibi quidquid *tetigerint,* tenent. Pseud. I, 2, 36: ut piscium *quidquid* ibis*t* pretio praestinem. Poen. V, 2, 79: quisquis es. V, 4, 30: quicquid sapit. Rud. I, 2, 20: tibi quidem hercle, *quisquis es,* magnum malum. IV, 2, 20: *quidquid inest,* grave quid inest. IV, 3, 7: Iam, *quisquis es*, me odio enicas. IV, 3, 45: Ubi demisi rete atque hamum, *quidquid haesit* extraho. Truc. II, 3, 30: *quicquid venit* intra pessulos. II, 4, 75: *quicquid* autem *erit,* boni consulas. 7, 7: Domi *quicquid habet*, verritur ἔξω. v. 37: Quisquis est. V, v. 2: *Utut* illuc *acceptumst* (sic Goell.; *ut* non geminatur in *Δ* Θpg; vulg. *acceptum sit*). Plaut. fragm. Saturio p. 483, v. 3: Retrahi nequitur, *quoquo progressa est* semel. Caecil. Stat. fr. Plocii 8 (Both. 3): res *utut est.* Terent. Eun. II, 3, 4: ubi ubi est. III, 1, 8: quidquid feceram. Heaut. I, 2, 26: ut ut erat. Adelph. II, 2, 40: *Ut ut* haec *sunt acta.* III, 2, 23: Quisquis es.

5. e. *Indicativus praegressis coniunctionibus.* Nihil difficultatis habent coniunctiones causales *quod* et *quia*, quae, nisi aliunde apta est enunciatio, indicativum adsciscunt. Plaut. Epid. III, 3, 33: Mirum, hoc *quod* (sic *Δ*p) *potuit* fieri. Terent. Hec. III, 5, 56: *Quia* paulum vobis *accessit* pecuniae, Sublati animi sunt. Ind. et coniunctivus coniuncti Plaut. Bacch. IV, 4, 83: Chrusalus mihi usque quaque loquitur nec recte, pater, *Quia* tibi aurum *reddidi* et *quia* non te *defraudaverim.* Item

quoniam et *quando,* et temporali et causali significatione. Aul. prol. v. 9: Is *quoniam moritur.* Bacch. II, 3, 70: *Quoniam* extemplo a portu ire nos cum auro *vident.* Terent. Andr. I, 5, 15: *quoniam* nemini obtrudi *potest*, Itur ad me. II, 1, 5: Quaeso edepol, Charine, *quoniam* non *potest* id fieri, quod vis, Id velis, quod possit. Plaut. Amph. prol. v. 123. III, 1, 2. 4. 3, 17. 4, 12. Asin. II, 2, 57. Bacch. III, 3, 41: Ne attigas puerum istac caussa, *quando fecit* strenue. Men. V, 5, 27. Pers. II, 2, 41: *quando* ita certa re*st.* IV, 4, 89: *quando* hic *servio,* haec patriast mea. Stich. I, 3, 64: Ridiculus aeque nullust [quam] hic *quando essurit.* Truc. II, 1, 30:

Nam *quando* sterilis *est* amator a datis,
Nec satis *accipimus,* satis quum quod det non habet,
Si negat habere quod det, soli cubitiost.

(Sic Herm. in cens. Kampmanni de AB praep. usu Plaut.). Terent. Adelph. V, 3, 16: *Quando* ego tuom non *curo*, ne cura meum. Itidem *quandoquidem*, ut Andr. III, 2, 7: Deos quaeso ut sit superstes, *quandoquidem* ipses*t* ingenio bono.

6. Perventum est ad particulam *quum*, quae non solum si meram temporis, sed saepissime etiam, si causae notionem habet, a priscis scriptoribus cum indicativo iungitur. Saepe tamen utraque significatio mixta apparet, ita ut modo haec modo illa praevaleat et potior sit.

a. *Quum temporale.* Appii Claudii Caeci sententia ap. Priscian. VIII, 4 (Egger. p. 101): Amicum *cum vides,* obliviscere miserias. Naev. fr. inc. com. 9: *cum* argenti *adest* oratio? Q. Fabius Pictor ap. Gell. X, 15 (Egger p. 105): *cum* bella consulibus *mandabantur.* Cato R. R. praef.: virum bonum *cum laudabant.* C. 1: Praedium *quum* parare *cogitabis*, sic in animo habeto. Ib.: Ad villam *cum venies.* C. 5: Stercus sedulo conserva, *cum exportabis*, spargito et comminuito. C. 7: Sorba in sapa *cum vis* condere vel siccare, arida facias cett. C. 17: Quae materies semen habet, *cum* semen maturum *habet*, tum tempestiva est. Quae materies semen non habet, *cum glubet,* tum tempestiva est. Ib.: Ulmus, *cum* folia *cadunt,* tum utraque tempestiva est. C. 19: Lingulam *cum facies.* C. 23: quae opus sunt, *cum pluet.* C. 25: *Quum* vinum coctum *erit* et *quum legetur*, facito uti servetur cett. C. 28: cum seres. Ib.: In scrobe *cum pones.* C. 31: Ulmeam, pineam, nuceam, hanc atque aliam materiem omnem *cum effodies*, luna decrescente eximito. Ib.: Tum erit tempestiva, *cum* semen

suum maturum *erit.* Ib.: Quae materies semen non habebit, *cum glubet,* tempestiva erit. C. 33: *cum* opus *erit.* C. 38: *Cum* cinere eruto opus *erit.* Ib.: *Cum* fornacem *facies.* C. 39: Ubi tempestates malae erunt, *cum* opus fieri non *poterit.* C. 40: Cum praecides. C. 41: Vitis insitio — altera est *cum* uva *floret.* C. 45: *Cum dolabis* aut *secabis.* Ib.: *Cum* taleam *demittes.* Ib.: Cavetoque ne librum scindas *cum adiges.* C. 50: *Cum* prata *defendes.* C. 53: Per ver *cum arabitur*, antequam ocinum nascatur, des quod edant bubus. C. 54: *Cum* stramenta *condes.* Ib.: *Cum* non *arabunt.* Ib.: Nam viride *cum edunt.* Ib.: et fiscellas habere oportet, ne herbam sectentur *cum arabunt.* C. 60: Pabulum *cum seres* cett. C. 65: *Cum* oleam *coges.* C. 88: *Cum* sol *erit.* C. 94: *Cum* ver *adpetet.* C. 95: *Cum* bitumen et sulfur additum *est.* C. 112: aquam ex alto marinam sumito mari tranquillo, *cum* ventus non *erit.* C. 115: Vites *cum ablaqueabuntur.* C. 155: *Cum* pluvius *est.* C. 161: *Cum* areas *deformabis.* Ib.: *cum* iam *est* ventus. Cato de feneratione legis Iuniae dissuasio ap. Fest. p. 234: *cum* Romam *veniebant.* Or. in L. Veturium de sacrificio commisso ap. Fest. p. 234: Domi *cum auspicamus,* honorem me dium immortalium velim habuisse. Orat. de re Floria (v. Meyer. ed. II, p. 126; ap. Gell. X, 13: Ibi pro scorto fuit, in cubiculum subrectitavit e convivio, *cum* partim illorum iam saepe ad eundem modum *erat.* Orat. de dote ap. Gell. X, 23: Vir *cum* divortium *fecit* mulieri. Ennii annal. l. I, fr. 57 87 sq.: Exspectant vel uti consul *cum* mittere signum *Volt* cett. l. XIV, fr. 3: *Cum* procul *aspiciunt.* Annal. inc. sedis fr. 13: *Cum* sese *exsiccat* somno Romana iuventus. Hecubae fr. 4, v. 230: opulenti *cum locuntur.* Iphigeniae fr. 13: observat, Iovis *Cum* capra aut nepa aut *exoritur* lumen aliquod beluae. Telamonis fr. 3, v. 361: Cum genui. Telephi fr. 13, v. 389: Nihilo minus ipsi lucet, *cum* illi *accenderit.* Satur. l. VI, v. 26 Vahlen.: cum advenis. Satur. inc. libr. fr. 5: *Cum* spolia generis *detraxeritis* [inpie,] Quam inscriptionem dabitis? Plaut. Amph. prol. v. 91 sq. I, 1, 42: *quom* illo *advenero.* v. 44: Nam *quom pugnaban.* maxume, ego tum fugiebam maxume. I, 1, 93. 260. 271. 285. 291. II, 1, 52. II, 2, 36: Gravidam ego illanc hic reliqui, *quom abeo.* III, 2, 72 libri habent Quom ego — traham, pro quo Fleckeisenus Hermannum secutus scripsit Dum ego. III, 3, 14. V., 1, 19. V, 2, 7 sq. Asin. I, 1, 99 sq., ubi tamen etiam causalis significatio admixta est. 2, 18. 3, 48. 54. 55. II, 2, 105:

quom imitabor Sauream. v. 108: Patitor tu item, *quom* ego te *referiam* (wenn). II, 4, 88: Lupus est homo homini, non homo, *quom* qualis sit non *novit.* IV, 1, 4: leges *quom audiet.* V, 2, 20: *quom* primum *bibi.* v. 51: Quid, *quom adest?* v. 77: *quom* dicta in me *ingerebas.* Aul. prol. v. 4: hanc domum Iam multos annos est *quom possideo.* I, 2, 35: nunc *quom celo* sedulo omnis. II, 2, 1: *quom exibam* domo. v. 17: Nunc petit, *quom pollicetur.* II, 4, 23: Quin *quom it* dormitum, follem obstringit ob gulam. v. 29: Aquam hercle plorat, *quom lavat,* profundere. III, 5, 47: *Quom incedunt* infectores calthularii. IV. 4, 2: nunc *quom compares.* Capt. I, 2, 39 sq.: Tum denique homines nostra intellegimus bona, *Quom* quae in potestate habuimus ea amisimus. Ib. v. 48. Capt. v. 247: *quom servibas* mihi. II, 2, 5. 6: Qui cavet ne decipiatur, vix cavet, *quom* etiam *cavet.* Etiam *quom* cavisse *ratus est,* saepe is cavitor captus est. II, 2, 30: Tum igitur ei *quom* in Aleis *est* gratia tanta. v. 32. 48. II, 3, 74: *quom* extemplo meo e conspectu *apscesseris.* v. 93. III, 1, 3: Ille misserrumus est, qui, *quom* esse *cupiit,* quod edit non habet. 2, 3: *quom emi* hosce homines. 3, 3: Hic illest dies, *quom* nulla vitae meae salus sperabil*ist.* 4, 82: Aiacem, hunc *quom vides,* ipsum vides. 5, 66: Ibi *quom* alii octonos lapides *ecfodiunt.* IV, 2, 5: Quod *quom scibitur*, [tum] per urbem inridebor. v. 107: Set. Stalagmus quoius erat tunc nationis, *quom* hinc *abit?* V, 4, 25: Nunc demum in memoriam redeo, *quom* mecum *recogito.* Curc. I, 1, 21 sq.: *quom aperitur,* tacet: *Quom*que illa noctu clanculum ad me *exit,* tacet. IV, 3, 9: Idem ego istuc *quom credebam* credidi, Te nihil esse redditurum. Cas. prol. v. 7: Antiqua opera et verba *quum* vobis *placent,* Aequom placerest ante veteres fabulas. v. 17: Haec *quom* primum *actast*, vicit omnis fabulas. v. 40: quom conspicatust. I, 1, 51: *Quom* mi haec *dicentur* dicta. II, 3, 16: Sanus, *quom* ted *amo.* IV, 4, 18: huius *quom* copiam mihi *dedisti.* (vulg. fecisti, *Δ*p dedesti, Both. dedisti. Versus est, ut recte statuit Weisius, bacchiacus tetrameter). V, 2, 31: quom cogito. Cist. I, 3, 39: *Quom* ipse *exponebat.* IV, 2, 24: Sed me moror, *quom* hoc *ago* secius. Fragm. Cist. ab Angelo Maio repert. p. 18, in ed. Tauchn. p. 485: *Cum* illaec sic *facis.* ib. p. 19 (Tauchn. p. 486): Sed *cum* dicta huius *interpretor,* haec herclest cett. Epid. II, 2, 33: *Quom* ad portum *venio,* atque ego illam illic video praestolarier. III, 2, 8: Mihi cesso *quom sto.* III, 3, 40: Ego illic me autem sic adsimulabam, quasi Stolidum, *quom* surdum (sic Ladew.

Zeitschr. f. Alt. 1841, p. 1096, vulgo bardum) me *faciebam.* v. 52: *Quom militabam,* pugnis memorandis meis Eradicabam hominum auris. Bacch. I, 1, 25: *quom* tu *aderis.* I, 2, 37: *Quom videbis,* tum scies. I, 2, 52: Conpendium — haut aetati optabile Fecisti, *quom* istanc *nanctu's* inpudentiam. Bacch. v. 167: *Quom* istaec flagitia me *celavisti* atque patrem. III, 3, 13: Iam aderit tempus *Quom* sese etiam ipse *oderit.* v. 17: *quom* tu adulescens *eras?* v. 45: *quom* huius dicta *intellego.* v. 65: Quin ego *quom peribat* vidi. v. 78: *Quom* manum — *tetulit.* 4, 20: Tum *quom* nihilo plus [ad suam rem illut] *referet.* III, 6, 19: se *quom frustrant.* IV, 2, 15: *Quom* ego huius verba *interpretor.* IV, 4, 26: tute errasti, *quom* parum *inmersti* ampliter. IV, 7, 28: *Quom* illum *rescisces* cett. IV, 9, 2 sqq.: Quom — subegerunt. IV, 9, 81: *quom careo* noxia. V, 2, 5: quom eunt. V, 2, 20: *quom* a pecu cetero *apsunt.* Most. I, 1, 24: *quom* peregre hinc *it* (quod est perfectum). Men. prol. 29. V, 1, 1 sq.: Nimis stulte dudum feci, *quom* marsuppium Messenioni cum argento *concredidi.* V, 7, 7: praesto ero illi, *quom venietis.* 7, 42: *quom* te *liberas* me serio, Gaudeo. V, 9, 5: Pol profecto haut est dissimilis, meam *quom* formam *noscito.* v. 56: Quot eras annos gnatus tum *quom* pater a patria te *avehit?* v. 76: Hunc censebat te esse, credo, *quom vocat* te ad prandium. v. 84: Nam illa *quom* te ad se *vocabat,* memet esse credidit. Mil. I, 1, 2: *quom* sudumst. II, 6, 27: Amplexam amicam *quom ausculabatur* suam. IV, 4, 40: *Quom* extemplo *erit* hoc factum, ubi vid. Lindem. IV, 8, 15: Non queo, *Quom* te *video.* IV, 8, 65: *quom* egomet mecum *cogito.* Merc. II, 3, 59: Mihi quoque ita pol visast, *quom* illam *vidi.* Merc. v. 468: me moror, *quom* heic *asto.* II, 4, 24: unde erit argentum quod des, *quom poscet* pater? III, 1, 35 sq.: Ecastor iam bienniumst, *quom* mecum rem *occeptavit.* LY. Quid ais tu? iam bienniumst, *quom habet* rem tecum? III, 1, 44: Nam illi quidem haut sane diust *quom* dentes *exciderunt.* III, 2, 7: Adulescens quom seis, tum *quomst* sanguis integer. III, 4, 31: Iam addicta atque abducta erat, *quom* ad portum *venio.* v. 64: *quom* illuc — *veneris.* IV, 4, 2: *quom* recogito. V, 2, 115: Tam propitiam reddam, quam *quom* propitiast Iuno Iovi. V, 4, 43: sed istuc uxor faciet, *quom* hoc *resciverit.* Pseud. I, 2, 30: Haec, *quom* ego a foro *revortar*, facite ut offendam parata. I, 4, 8: Set quasi poeta, tabulas *quom cepit* sibi. I, 5, 86: *Quom* ea *mussitabas?* I, 5, 131: Quasi *quom* in libro *scribuntur* calamo literae. II, 2, 18: Non

soles respicere te, *quom dicis* iniuste alteri? v. 28: nam olim *quom abiit*, argento haec dies Praestitutast. II, 4, 57: Quid *quom* manufesto *tenetur?* III, 2, 15: *quom* extemplo *veniunt* conductum coquom. v. 30: quom condiunt. IV, 1, 22: Occidis me *quom* istuc *rogas*. IV, 7, 12: Nunc ego illum metuo *quom* hic non *adest*, ne metuam quom adsiet. Pseud. v. 1134: Me nunc conmoror, has foris *quom* non *ferio*. IV, 7, 47: flagitare saepe clamore in foro, *Quom* libella nusquam*st*. v. 116: Edepol ne istuc magis magisque metuo, *quom* verba *audio*. Poen. prol. v. 77: Eumque heredem fecit, *quom* ipse *obiit* diem. I, 2, 26: Nam *quom* sedulo munditer nos *habemus*, Vix aegreque amatorculos invenimus. I, 2, 71: *quom* ornatum *adspicio* nostrum ambarum. v. 143: Quam mare olimst, *quom* ibi alcedo pullos *educit* suos. v. 193: Mox dabo, *cum* ab re divina *rediero*. II, v. 16: quom scibunt. III, 1, 16: *Quom* pro capite argentum *dedimus*, nostrum dedimus, non tuum. III, 4, 13: Vidistis, leno *quom* aurum *accepit?* v. 17: Mox, *quom* ad praetorem usus *veniet*. 5, 15: Quia os nunc frigefactas, *quom rogas*. IV, 2, 82: Is in divitias homo adoptavit hunc, *quom* diem *obiit* suom v. 102. Sed ego nunc est, *quom* memet *moror*. V, 2, 110: Et is me heredem fecit, *quom* suom *obiit* diem. 4, 12: *quom*, ingeniis quibus sumus atque aliae, *cognosco*. v. 34. Pers. I, 3, 59 sq.:

Sicut istic leno hau dum sex mensis Megaribus
Huc est *quom commigravit*,

v. Goell. ad Aul. prol. v. 4. Pers. II, 1, 7: *Quom* meúm ingenium fans atque infans tu nondum etiam *edidicisti*. 2, 25: *Quom* ut digna's *dico*, bene, non male loquor. v. 46: Quia enim nihil amas, *quom* ingratum *amas*. III, 3, 31: quam ex porta ludis *quom* emissus*t* lepus. IV, 4, 15: Edepol qui *quom* hanc magis *contemplo*, magis placet. V, 2, 53: Credo, quia non inconciliat, *quom* te *emo*. Rud. II, 2, 2: Nam *quom* modo *exibat* foras, ad portum se aibat ire. 3, 52: *quom* ibi sedulò sua vestimenta *servat*. 6, 13: Utinam [ego], *quom* in aedis me ad te *adduxisti* [tuas], In carcere illo potius cubuissem die. III, 3, 1: Nunc id est, *quom* omnium copiarum atque opum — viduitas nos *tenet*. 4, 38: *Quom* ego hanc *video*. 6, 9: Etiamne in ara tunc sedebant mulieres, *Quom* ad me *profectu's* ire? IV, 4, 139: *Quom* te di *amant*, voluptatist mihi. v. 141: quom excepi. 6, 2: *quom* intro *advenero*. 7, 22: nisi *quom lusi*. v. 25: *Quom* illos sapientis mores *monstrabant* poplo. v. 26: Set *quom* inde suam quisque *ibant* divorsi domum. 8, 15: nunc non censet, *quom volo*. V, 2, 2 sq.: Perii: *quom* mentionem

Fieri *audio* usquam viduli, quasi palo pectus tundor. Stich. v. 36: An id doles, soror, quia Illi suum officium non colunt, *Quom* tu tuum *facis?* I, 2, 89: Nunc places *quom* recte *monstras.* 3, 90: Hic *quom* auctionem *praedicabas* pessumam. II, 1, 29: Set tandem *quom recogito.* IV, 1, 7. Trin. II, 1, 16: *Quom* extemplo [eius] saviis perculsus *est.* III, 2, 96: Atque aliquem ad regem in saginam [*quom*] erus se *coniexit* meus. v. 99: Egomet *quom* extemplo arcum et pharetram mi — *sumpsero.* Truc. prol. v. 17: Nam omnes id faciunt, *quom* se amari *intellegunt.* I, 1, 38: Atque haec celamus damna nos industria, *Quom* rem fidemque nosque nosmet *perdimus.* v. 46: *quom caletur* maxume. 2, 88: Hoc nobis vitium maxumumst, *quom amamus,* tum perimus. v. 89: palam *quom mentiuntur.* II, 1, 32: nec satis accipimus, satis *quom* quod dat, non *habet* 4, 8: Salve, hicine hodie cenas, salvos *quom advenis?* v. 29: Verum tempestas memini *quom* quondam *fuit,* Quom inter nos sorderemus alter alteri. 5, 3: *Cum*que eam rem in corde *agito.* 6, 7: Non placet, *quom* illi plus *laudant,* qui audiunt, quam qui vident. 7, 15: haec Fieri *cum video* (sic Goeller., vulg. Cum video fieri. *Δ*p si fieri, unde Pareus sic fieri scripsit. Fortasse si ex prima syllaba vocis *fieri* ortum est). IV, 2, 20: Plus es enim intromissus, *quom dabas.* Plaut. fragm. p. 485, v. 31: Quam folles taurini habent, *quom liquescunt* petrae, ferrum ubi fit. v. 38: Nunquam ad civitatem advenio, nisi *quom infertur* peplum. Aquilius Boeotia fr. 1, v. 6: Ubi ubi monebat esse, nisi *quom* nil *erat.* v. 7: Nunc etiam *quom est*, non estur, nisi soli lubet. Caecil. Stat. Obolostates fr. 1: nunc enim vero est, *cum* meae morti remedium *Reperibit* nemo. Plocium fr. 9, v. 174: cum advenis. Titthe fr. 4: atque hercle Utrasque (h. e. utrimque) te, *cum* ad nos *venis,* subfarcinatam vidi. Terent. Andr. prol. v. 1: Poëta *quom* primum animum ad scribendum *adpulit.* v. 18: Qui *quom* hunc *accusant,* Naevium — Accusant. I, 1, 125: Prope adest, *quom* alieno more vivendumst mihi, v. Herz. ad Caes. p. 156, cf. Eun. III, 5, 3: Nunc est profecto, interfici *quom* perpeti me *possum.* Hec. IV, 1, 28: at pol iam aderit, se quoque etiam *quom oderit.* Andr. II, 1, 9: Facile omnes, *quom valemus*, recta consilia aegrotis damus. 2, 25: *Quom* illoc *advenio*, solitudo ante ostium. III, 2, 37: Quid aïs? *quom intellexeras* Id consilium capere, quor non dixti extemplo Pamphilo? III, 3, 13: Alium esse censes nunc me atque olim *quom dabam?* V, 1, 20: *quom* ibi me adesse neuter tum *praesenserat.* V, 3, 12: olim, *quom* ita

animum *induxti* tuom. Eun. I, 1, 2: Ne nunc quidem *Quom arcessor* ultro? v. 7: *quom* nemo *expetet.* II, 2, 12: nil *quom est,* nil defit tamen. 3, 19. v. 41 sq.: mensibus Sex septem prorsus non vidisse proxumis, Nisi nunc, *quom* minume *vellem* minumeque opus *fuit.* 3, 51: *quom* huc *respicio* ad virginem. v. 54: Huc *quom advenio,* nulla erat. III, 3, 4: iam tum *quom* primum *iussit* me ad se arcessier. v. 16: quid habuisset, *quom perit.* IV, 2, 6: longe iam abieram, *Quom sensi.* 4, 57: Quia, *quom* inde *abeo,* iam tum inceperat Turba inter eos. 7, 22. Heaut. prol. v. 33: De illius peccatis plura dicet, *quom dabit* Alias novas. IV, 1, 37: *quom* exponendam *do* illi. 5, 54: Quia videbitur Magis veri simile id esse, *quom* hic illi *dabit.* 8, 1 sq.: Multo omnium nunc me fortunatissumum Factum puto esse, — *quom* te *intellego* Resipisse. Phorm. prol. v. 23. v. 32: *Quom* per tumultum noster grex motus loco*st.* I, 2, 82: *Quom* tu horum nil *refelles,* vincam scilicet. 4, 30: *Quom* hoc non *possum,* illud: minus possem. II, 1, 11: Quam obrem omnis, *quom* secundae *sunt* maxume, tum maxume Meditari secum oportet cett. v. 37: *Quom* ille*st,* hic praestost. 2, 26: *quom* ille et cura et sumptu *absumitur.* Hec. prol. I, v. 1: haec *quom* data*st* Nova. prol. II, v. 25: *Quom* primum eam agere *coepi.* ib. v. 31: *quom* interea rumor *venit.* I, 2, 41: Amabat — *Quom* pater uxorem ut ducat orare *occipit.* III, 3, 25: *quom* orata eius *reminiscor,* nequeo quin lacrumem miser. 4, 45: Lacrumo, quae posthac futurast vita *quom* in mentem *venit.* 5, 25. IV, 1, 57: *quom* compressa*st* gnata. v. 61: quom sciet. 4, 27: *quom* eam *sequitur* alienus puer. V, 1, 8: *quom venit* in mentem. 2, 3: *Quom* tu *eris* satura atque ebria. Adelph. prol. v. 18: *quom* illis *placet.* I, 2, 16: haec *quom* illi, Micio, *Dico,* tibi dico. v. 59: est dis gratia, *Quom* ita ut volo *est.* v. 64: *Quom placo,* advorsor sedulo. Schmiederus: „= cum placare volo, oportet me adversari." II, 3, 1: *quomst* opus. III, 3, 30 sq.: Videre videor iam diem illum, *quom* hinc egens *Profugiet.* IV, 5, 34. 7, 20: nunc *quom* non *queo,* aequo animo fero. V, 6, 9.

b. *Quum* particula cum indicativo coniuncta deposita temporis significatione coniungitur cum altera enunciatione per *tum* expressa ad copulandas illas enunciationes. Sic Plaut. Cist. I, 1—3: *Cum* te antehac *amavi* et mihi amicam esse *crevi,* Mea Gymnasium, et matrem tuam, *tum* id mihi hodie aperuistis. Truc. IV, 1, 6. Terent. Andr. I, 1, 69: *Quom* id mihi *placebat,*

tum uno ore omnes omnia Bona dicere et laudare fortunas meas. Phorm. I, 4, 10: *quom* mihi *paveo*, *tum* Antipho me excruciat animi.

c. *Quum causale cum indicativo iunctum.* Notandum est, ubicunque *quum* cum ind. iunctum causa exprimat, nusquam tamen primigeniam temporis significationem obliterari adeoque manere primariam, ad quam accedat demum causae notio seque cum illa coniungat. Cato ap. Gell. XI, 8 (Lion. 98): nimium nugator es, *cum maluisti* cett. Plaut. Amph. prol. v. 129. II, 2, 49. 121. V, 2, 4: eloquar, Multo adeo melius quam illi, *quom sum* Iuppiter. Asinaria I, 1, 67 sq.: Praesertim *quom* is me dignum quoi concrederet *Habuit.* ib. v. 69. III, 1, 12: *quom* illo quem amo *prohibeor.* Capt. II, 1, 25 (= v. 216) sq.: Obnoxii Ambo vobis sumus propter hanc rem, *quom* quae Volumus nos copiae *facitis* nos conpotes. 2, 48: Fecit officium hic suum, *Quom* tibi confessus*t* verum. II, 2, 106: Di tibi omnes omnia optata offerant, *Quom* me tanto honore *honestas quom*que ex vinclis *eximis.* 3, 14. 3, 52 (= v. 412): Fecisti ut redire liceat ad parentis denuo, *Quom* aput hunc confessus *es* et genus et divitias meas. II, 3, 63. V, 1, 1 sqq.: Iovi disque ago gratias merito magnas, *Quom* te reducem [nunc] tuo patri *reddiderunt Quomque* ex miseriis plurumis me *exemerunt*, — *Quom*que hunc [ego] *conspicio.* Cist. I, 1, 117: Sine trahi, *quom* egomet *trahor.* Epid. V, 2, 46: *Quom* tu's liber, gaudeo. Bacch. II, 3, 104: Quom — dedit. III, 6, 7: Salvos *quom* peregre *advenis*, Cena detur. Most. I, 1, 28: Nam ego illum corruptum duco, *quom* his factis *studet.* 2, 71: Cor dolet, *quom scio.* Men. II, 2, 24: Pro sano loqueris, *quom* me *appellas* nomine. V, 1, 39: Pallam atque aurum *quom* meum Domo *suppilas* clam tuae uxori et tuae *Degeris* amicae. 9, 87: *Quom* tu's liber, gaudeo, Messenio. Mil. IV, 2, 80 sq.: *Quom* quae [illaec] volt eadem tu *vis* — *Quom*que oratricem hau *sprevisti sisti*que exorare ex te. 5, 12: Saltem id volup est, *quom* ex virtute formae [id] *evenit* tibi. V, 26: Di tibi bene faciant semper, quom advocatus bene mi *ades.* Merc. III, 3, 16: Scio pol te amare, *quom* istaec *praemonstras* mihi. V, 2, 2: Spem speratam *quom optulisti* nunc mihi, tibi grates ago. Pseud. I, 2, 74: Male mihi morigeru's, *quom* sermoni huic *opsonas.* 5, 62: Edepol merito esse iratum arbitror, *Quom* aput te tam parvas*t* ei fides. III, 2, 34: Hoc hic quidem homines tam brevem vitam colunt, *Quom* hasce herbas huius modi in suum

alvom *congerunt.* IV, 1, 3: Iam mihi Caludorum volunt servatum esse — *Quom* te adiutorem *genuerunt* mihi. 7, 31 (= v. 1134): Me nunc conmoror, has foris *quom* non *ferio.* IV, 7, 33: Venus mihi haec bona dat, *quom* [ea] homines huc [ad me] *adigit* lucrifugas. Poen. I, 1, 81: *Quom* mi *obtulisti* tam lepidum hoc spectaculum. 2, 46: Ecquid gratiae, *quom* huc foras te *evocavi?* III, 2, 12: Et bene et benigne facitis, *quom* ero amanti operam *datis.* 3, 54: Di deaeque vobis multa bona dent, *quom* mihi Et bene *praecipitis* et bonam praedam *datis* v. 74: Multa tibi di dent bona, *quom* me salvom esse *vis.* IV, 2, 92: lepidu's, *quom mones.* V, 3, 19: *Quom* huc *advenisti* hodie in ipso tempore. 4, 85: *Quom* nostram pietatem *adprobant decorant*que di inmortales. v. 105. 5, 49: *Quom*que e virtute nobis fortuna *obtigit.* Sc. ult. v. 28: *quom* istas *invenisti.* Pers. III, 1, 22: Non sum neque me esse arbitror; *Quom* parva natu recte *praecipio* patri. IV, 4, 98: *Quom* et ipsus probe perditus*t* et benevolentis *perdidit.* Rud. IV, 2, 3: Neptuno — ago gratias — *Quom* me ex suis locis pulcre ornatum *expedivit* Templisque reducem. 4, 132: Volup est *quom* istuc ex pietate vostra vobis *contigit*, = quoniam. v. 134: *quom* ista res male *evenit* tibi, Gripe, gratulor. 6, 3: *quom auxerunt* nostram familiam. 7, 8: Isto tu's pauper, *quom* nimis sancte piu's. V, 1, 6: Quid, patri etiam gratulabor *quom* illam *invenit?* 4, 9: *quom* istaec res tibi ex sententia Pulcre *evenit*, gaudeo. Truc. 1, 2, 51: *quom* et illi et hic pervorsus *es.* (illi Both. pro vulg. illic, ut metrum minus asperum sit, quamquam *ĭllic* correptum non insolens est.) II, 4, 33: *Quom*que bene *provenisti* salva, gaudeo. 6, 35: *Quom* tu recte *provenisti quom*que es aucta liberis, Gratulor, *quom* mihi tibique magnum *peperisti* decus (sic alterum versum scribit Kampm. de AB praep. p. 24, sec. Goeller.). Licinius Imbrex Neaera: Nolo ego Neaeram te vocent, sed Nerienem, *Cum quidem* Mavorti *es* in conubium *data.* Terent. Andr. II, 5, 11: Facis, ut te decet, *Quom* istuc, quod postulo, *inpetro* cum gratia. III, 2, 7 sq.: Deos quaeso, ut sit superstes, *quandoquidem* ipsest ingenio bono, *Quom*que huice veritus*t* optumae adulescenti facere iniuriam. 5, 17: Ei mihi, *Quom* non *habeo* spatium. IV, 4, 32: Dis pol habeo gratiam, *Quom* in pariundo aliquot *adfuerunt* liberae. Heaut. II, 4, 2: te — laudo — Id tu *quom studuisti.* Phorm. V, 8, 74: Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus — *Quom* e medio *excessit* unde haec susceptast tibi, h. e. *quod.* Hec. III,

5, 33. IV, 1, 53: *quom* hoc quod leviust tam animo irato *tulit.* Ceterum ne a Cicerone quidem hic usus alienus est, v. Halm. ad Milon. c. 36,99.

d. Etiam concessiva significatione *quum* indicativo iunctum reperitur, ut Plaut. Stich. I, 2, 42 sq.: Bonas ut aequomst facere facitis, *quom tamen* apsentis viros Proinde *habetis* quasi praesentes sient. Truc. IV, 4, 35: Quia (sic Goell.; *ΔΘ*p *que*, vulg. *quae*) *quom* multum *abstulimus*, haud apparet multum quod datumst.

7. Sequitur *dum* particula, quae quattuor significationibus cum indicativo iungi potest. In describendis autem his significationibus sequar Handium in Tursellino, qui de hac particula II, p. 303 haec dicit: „Significat temporis spatium, quod duae res simul occupant. Nam interea, quum altera agatur, altera etiam agi dicitur. Sed unius rei tempore eiusque decursu definitur alterius rei tempus. In eo vero quoniam tres modi seu partes concipi possunt, initium temporis, perpetuitas et finis, primum *dum* indicat, tum, quum altera res exsisteret vel esset, alteram quoque exstitisse vel fuisse. Quo universa ratio temporum aequalium exprimitur. Est igitur indem et während, quorum illud initium aequalis actionis, hoc in cursu aequali aliquam partem indicat. Atque haec simplex ratio temporalis indicativum verbi assumit."

a. Ennii satur. l. VI, v. 31: Ille tristis cibum *dum servat*, tu ridens voras. Plaut. Amph. prol. v. 114. III, 2, 25 sq. V, 1, 68. Asin. v. 531: *Dum* eius *expectamus* mortem. V, 2, 64: hi *dum litigant.* Aul. IV, 2, 14: *dum* hic *est* occupatus. Capt. V, 1, 4: *dum* te carendum *fuit.* Cas. II, 6, 15: *Dum* mihi *volui,* huic dixi, atque adeo, mihi *dum cupio,* perperam Iamdudum hercle fabulor. V, 2, 5: Operam date, *dum* mea facta *itero.* 4, 7: In adulterio *dum moechissat* Casinam. Cist. I, 1, 92: *dum redeo* domum. Bacch. v. 279: *Dum* [me] *circumspecto,* atque (da) ego lembum conspicor. IV, 7, 19: Quem di diligunt, Adulescens moritur, *dum valet sentit sapit.* 9, 27: *Dum exquaerit* ibi facta Iliorum. v. 64: Chrusale, ades *dum* ego has *pellego.* Bacch. v. 1006: Ausculta porro, *dum* hoc quod scriptumst *pellego.* Menaechm. v. 214: *dum coquetur,* interim potabimus. Mil. II, 2, 44: Paulisper tace, *Dum* ego mihi consilia in animum *convoco* et *dum consulo* Quid agam. Merc. IV. 4, 38: Potest interea *dum* illi *ponunt.* V, 2, 83: Mater iratast patri

vehementer, quia scortum sibi Ob oculos adduxerit in aedis, *dum* ruri ipsa *abest.* V, 4, 46: non utibilist hic locus, factis tuis, *Dum memoramus* cett. Pseud. I, 1, 38: Tace, *dum* tabellas *pellego.* Pseud. v. 921: *dum* ille *dormit.* Poen. I, 2, 149: *Dum* te *exspecto,* neque aliam usquam mihi paravi copiam, Neque istuc usquam adparet. Ita nunc servio nihilo minus. IV, 2, 92: At enim nihil est, nisi *dum calet,* hoc agitur. Pers. III, 1, 35: *Dum* tunicam is *ponit.* 3, 43: *Dum stas,* reditum oportuit. IV, 3, 31: tace, *dum pellego.* V, 2, 30: Delude ut lubet, erus *dum* hinc *abest.* Truc. I, 1, 17: *Dum*que huc *dum*que illuc irretitos *impedit.* (Sic scribendum existimo. *Δ*g dum huc, dum illuc reteor imp. *Θ*g rete or imp. irretitos a Scaligero profectum est). IV, 2, 24: Interea, magister, *dum* tu *conmentabere.* Caecil. Stat. Karine fr. 3: Modo fit obsequens hilarus comis Communis concordis, *dum* id quod petit *potitur.* Plocium fr. 1, v. 147: *Dum* eius mortem *inhio,* egomet vivo inter vivos mortuus. Terent. Andr. V, 1, 3: *Dum studeo* obsequi tibi, paene inlusi vitam filiae. v. 13: incepi, res *dum tetulit.* Eun. III, 5, 47: ventulum huic sic facito, *dum lavamur.* V, 2, 4, *Dum* ante ostium *sto,* notus mihi quidam obviam Venit. Heaut. II, 2, 11: nosti mores mulierum: *Dum moliuntur, dum conantur,* annus est. III, 1, 83: Somnum hercle ego hac nocte — non vidi — *Dum* id *quaero,* tibi qui filium restituerem. Hec. V, 3, 31: dicitque sese illi anulum, *dum luctat,* detraxisse. Ad. I, 2, 38: dabitur a me argentum, *dum erit* commodum. V, 7, 1 sq.

b. Hoc temporis spatium duabus rebus commune certam mensuram habere et ad aliquem terminum produci potest. Tum voc. *dum* ipsum terminum significat, *tamdiu quam, usque eo,* so lange als. Atque ita ambitus alicuius rei definitur per tempus alterius rei. Ubi simplex ratio temporis tenetur, indicativo exprimitur (Handius l. c. p. 314 sq.). Plaut. Asin. II, 4, 57: Credam fore, *dum* quidem in manu ipse *habebo.* V, 2, 20: *dum* quidem cum illo nupta *eris.* Capt. v. 233. Bacch. II, 2, 48: non metuo mihi nec quoiquam supplico, *Dum* quidem hoc *valebit* pectus perfidia meum. IV, 4, 85: Mane *dum scribit,* v. adnot. Boxhornii: „Exspecta, ne dicta, donec, quae dictasti, scripserit.“ Pseud. v. 257: Dedi, *dum fuit.* I, 3, 103: Quia edepol, *dum* ego vivos vivam, numquam eris frugi bonae. 5, 92 sq.: Numquam edepol quoiquam supplicabo, *dum* quidem Tu [vivos] *vives.* IV, 7, 25: *Dum* recens *est, Dum datat, dum calet,* devo-

rari decet. Truc. prol. v. 11: Tantisper *dum transigimus* hanc comoediam. (*Δ*p comed.) I, 2, 63: Te, *dum vivebas*, noveram. II, 1, 7: *Dum fuit*, dedit. 3, 1: qui usque, *dum vivont*, lavant. 4, 39: *dum* hic *fuit*. 7, 69: ventre *dum* salvo *licet*. IV, 2, 3: Nunc *dum* isti *lubet, dum habet*, tempus ei rei secundes (*Δ*^G^pg secundas). IV, 4, 34: *dum* id, quod cupio, inde *aufero*. Terent. Andr. I, 1, 27: nam antea Qui scire posses aut ingenium noscere, *Dum* aetas, metus, magister *prohibebant*, = quam diu. 2, 17: *Dum* tempus ad eam rem *tulit*, sini animum ut expleret suom. 5, 31: *Dum* in dubios*t* animus, paulo momento huc vel illuc inpellitur. II, 6, 12: *Dum* licitums*t* ei *dum*que aetas *tetulit*, Amavit. III, 3, 24 sq.: *dum* tempus *datur*, *Dum*que eius lubido occlusas*t* contumeliis, — Uxorem demus. 4, 18: Potes nunc, *dum* animus inritatus *est*. Eun. I, 1, 11: Proin tu, *dum est* tempus, etiam atque etiam cogita. Hec. IV, 2, 18: *Dum* aetatis tempus *tulit*, perfuncta satis sum. V, 3, 39: Ego *dum* illo licitums*t* usa sum. Ad. I, 2, 28. v. 45: *Dum* id rescitum iri *credit*, *tantisper* pavet.

c. Tertium significationis genus exsistit, quum terminus, ad quem aliquid produci dicitur, finem in se habet aut id indicat, quo quis de consilio tendit. Tum intelligitur *usque dum*, so lange, bis daß. Sic proprie ponitur *dum* post verba expectandi, manendi, retinendi. In eiusmodi sententia ob finis et consilii rationem coniunctivi locus est: sed Latini saepe etiam indicativum posuerunt, temporis modum unice tenentes. Et ne tum quidem, quum nomen temporis praemittitur, semper ponitur coniunctivus (Handius p. 319). Saepe etiam additur *usque*. Cato R. R. c. 56: *usque adeo dum* ficus esse *coeperint*. C. 90: oleo tangito depsitoque, *dum poteris* facere turundas. Pontedera corrigit depsito usque dum, ex more Catonis. C. 110: saepius facito, *usque dum* odorem malum *dempseris*. C. 112: acina — decerpito — *usque dum impleveris*. Plaut. Amph. I, 2, 10: Erroris ambo — Conplebo — *Adeo usque* satietatem *dum capiet* pater Illius quam amat, ad q. l. Lindem.: „qui sic dicit non dubitat capturum, dum capiat vero aut optantis est aut dubitantis. Dum impetrant, bis sie erlangen; dum impetrabunt, bis sie erlangen werden; dum impetrent, bis sie etwa erreichen, aut wenn sie nur erreichen, aut möchten sie doch erreichen.“ Asin. II, 2, 62: mansero Tuo arbitratu, vel *adeo usque dum peris*. Capt. v. 233: Quod volunt, *dum impetrant* Sibi, boni sunt, bis

dahin wo, bis. Epid. V, 1, 27: Opperire, *dum ecfero* ad te argentum. Bacch. III, 3, 39: Noster esto, *dum* te *poteris* defensare iniuria. Men. I, 3, 11: Meretrix tantisper blanditur, *dum* illut quod rapiat *videt.* Merc. III, 4, 72: *Adeo dum* illius cupiditas te atque amor missum *facit?* Poen. act. II, v. 44: Age, eamus intro, *dum* exta *referuntur.* Sc. ult. v. 36: *Dum* auctionem *facio,* hic opus est aliquot ut maneas dies. Rud. III, 4, 69: Ut illas serves, vim defendas, *dum* ego erum *adduco* meum. 6, 42: dum recipis, h. e. dum redis sec. Pistor., nam *recipere*, ut saepius, significatione reflexiva usurpatum est. IV, 3, 1: Quid maneam? TR. *dum* hanc tibi, quam trahis, rudentem *conplico.* Truc. IV, 4, 21: *dum* miles aliquo *circumducitur.* Terent. Andr. II, 1, 29: Saltem aliquot dies Profer (nuptias), *dum proficiscor* aliquo. IV, 2, 31: Tu, Mysis, *dum exeo*, parumper opperire hic. Eun. I, 2, 126: expectabo, *dum venit.* V, 2, 55: Vin interea, *dum venit,* Domi opperiamur potius. Heaut. I, 1, 55: Ego te meum esse dici tantisper volo, *Dum* quod te dignumst *facies.* Phorm. III, 2, 28: Nequeo exorare, ut me maneat et cum illo ut mutet fidem Triduom hoc, *dum* id quod est promissum ab amicis argentum *aufero.* V, 7, 89: Adsequere, retine, *dum* ego huc servos *evoco.* Ad. II, 1, 42: Delibera hoc, *dum* ego *redeo,* v. Krueger. gramm. lat. § 633.

d. Coniunctio, quae temporis terminati rationem designat, refertur ad conditionem, qua aliqua sententia vel res coercetur. Est enim proprie ad hunc terminum usque, intra hos conditionis terminos, bis zu welchem Puncte, quod Germani etiam dicunt insofern. Hoc modo exprimitur conditio concedendae rei restringens, quam germanice nos dicimus, wenn nur, nur daß. (Hand. p. 324.) Quamquam autem Handius affirmat, hac significatione positum *dum* necessario coniunctivo iungi, indicativus tamen positus est a Plauto Pers. III, 1, 59: *Dum dos est,* nullum vitium vitio vortitur.

8. De particula *donec* cum indicativo iuncta vide praeter Handium in Tursellino II, p. 295 Weissenbornium in synt. lat. p. 344 et Madvigium in gramm. lat. p. 321. Leges XII tabb. VI, 9: *donec* dempta *erunt.* Cato R. R. c. 67: amurcam commutet *usque adeo, donec* in lacum — *pervenerit.* Ib.: *donec* in dolium *pervenerit.* C. 86: Lacte *addat* paulatim *usque adeo, donec* cremor crassus *erit* factus. C. 88: Id aliquoties in die [quotidie] facito, *usque adeo donec* sal *desiverit* tabescere biduum.

Ib.: *Usque adeo* in sole habeto, *donec concreverit.* C. 106: *usque adeo, donec* ovum gallinaceum coctum *natabit.* C. 149: *Donicum* pecuniam *satisfeceris.* C. 156: coquito *usque donec* ea *commadebit* bene. C. 161: *Usque* licebit vellas, *donicum* in semen *videris* ire. Plaut. Amph. II, 1, 51. Capt. II, 2, 89: Ego me amitti, *donicum* ille huc *redierit*, non postulo. Bacch. IV, 4, 106: Ne quoquam exurgatis, *donec* a me *erit* signum datum. Truc. I, 1, 18:

Dumque huc, dumque illuc irretitos impedit
Pisces, *usque adeo donicum eduxit* foras.

Terent. Andr. IV, 1, 38: Numquam destitit Instare, — *usque adeo donec perpulit.* Phorm. II, 3, 73: haud desinam, *Donec perfecero* hoc. IV, 1, 24: Neque defetiscar *usque adeo* experirier, *Donec — effecero.* Ad. IV, 6, 6: nunc vero domi Certum obsidere est *usque, donec redierit.*

9. Spectemus temporis particulas *ut, ubi, postquam. Ut* Plaut. Amph. I, 1, 48. 55. *Ubi primum* Amph. I, 1, 48. *Ubi* Amph. I, 1, 87: Hoc *ubi* Amphitruo erus *conspicatust* [meus]. I, 3, 6. Capt. v. 234. Bacch. IV, 4, 37: Nam *ubi* me *aspiciet*, ad carnuficem rapiet continuo senex. Bacch. v. 757: *ubi erit* adcubitum semel, Ne quoquam exurgatis. IV, 5, 5: non conducit huice sucophantiae Senem tranquillum esse, *ubi* me [contra] *aspexerit.* Men. V, 5, 27: *Ubi* satur *sum*, nulla crepitant: *quando esurio*, tum crepant. Pseud. IV, 7, 17: Verum *ubi* is non *venit* nec [manentem] *vocat*, Venio huc ultro. Pers. III, 1. 55: me *ubi voles* nuptum dare. Rud. II, 4, 13: Otium *ubi erit.* Plaut. Fragm. ed. Gronov. p. 485, v. 31: Quam folles taurini habent, quom liquescunt petrae, ferrum *ubi fit.* Terent. Andr. II, 2, 19: *Ubi* te non *invenio*, ibi ascendo in quendam excelsum locum. Eun. I, 1, 7: *ubi* pati non *poteris.* II, 2, 29: Ille *ubi* miser famelicus videt — [*ibi*]. III, 1, 50: *Ubi nominabit* Phaedriam, tu Pamphilam Continuo. 2, 7: *Ubi vis*, non moror. v. 11: *Ubi vis*, dona adsunt tibi. v. 31 sq.: *ubi* molestum non *erit, ubi* tu *voles, Ubi* tempus tibi *erit*, sat habet. 3, 6: Ubi veni. 5, 52: domini *ubi absunt.* IV, 1, 14: *ubi* primum *poterit.* 2, 2: *ubi* quid in animost molestiae. 7, 44: Iam dimitto exercitum? THR. *Ubi vis.* Phorm. I, 1, 13: Ferietur alio munere, *ubi* era *pe-perit.* Hec. V, 4, 24: At haec amicae erunt, *ubi* quam obrem adveneris *resciscent.* Ad. I, 2, 39: *Ubi* non *erit*, fortasse excludetur foras. V, 3, 2: Ubi vis, v. Donat. — Plaut. Pers. IV, 7, 1: *Postquam* illic *abiit.* V, 2, 41: Iam diu factumst, *postquam bibimus.*

10. De *prius quam* cum indicativo iuncto vide Weissenborn. synt. p. 342. Haas. ad Reisig. adnot. 465. Hand. Tursell. IV, p. 569. Cato R. R. c. 72: Boves ne pedes subterant, *prius*quam in viam quoquam *ages*, pice liquida cornua infima unguito. Plaut. Amph. v. 102. Asin. I, 3, 79: At ego est etiam *prius quam abis*, quod volo loqui. II, 4, 42: nunc adeam optumumst *prius quam incipit* tinnire. Aul. II, 2, 31: Nimis male timui, *priusquam* intro *redii*, exanimatus fui. Capt. IV, 2, 52: Aperite hasce ambas foris *Prius quam* pultando — exitium *adfero*. Epid. II, 2, 86: Nunc occasiost faciundi, *priusquam* in urbem *advenerit*. V, 1, 9: Quin tu mihi adornas ad fugam viaticum, *Priusquam pereo?* Indicativus positus est, quoniam Epidico iam exploratum est se periisse. Bacch. III, 1, 15: Nunc *prius quam* malum istoc *addis* certumst iam dicam patri. IV, 8, 80: quos non dabo Temere etiam *prius quam* filium *convenero*. Mil. IV, 8, 19: Opsecro, licet conplecti *prius quam proficisco?* V, 15: Opsecro hercle te, mea verba ut audias *prius quam secat*. Merc. II, 3, 119: *Prius* respondes *quam rogo*. 4, 28: Non edepol possum *prius quam* tu ad me *redieris*. Pseud. I, 1, 51: Ei *prius quam* hinc *abiit* quindecim miles minas Dederat. 5, 110: *Prius quam* istam pugnam *pugnabo*, ego etiam prius Dabo aliam pugnam claram et conmemorabilem. III, 2, 95: Quaeso hercle, *prius quam* quicquam convivis *dabis*, Gustato tute prius. Poen. I, 3, 7: *priusquam evocasti* me dudum foras. III, 5, 44 sq.: Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem, *Priusquam* obtorto collo ad praetorem *trahor?* (*ΔΘ*p opt.) IV, 2, 97: Satine, *priusquam* unumst iniectum telum, iam instat alterum? V, 4, 41: *Priusquam abitis*, vos volo ambas. v. 96 sq.: Quaeso, qui lubet tam diu tenere collum, *Priusquam* te mihi *desponderit?* Poen. sc. ultima v. 18: Utinam mihi argentum reddas, *priusquam* hinc in nervom *abducere*. Pers. I, 3, 61: Numquam hercle, ne sis frustra, tu hodie hic *prius* edes, *Quam* te hoc facturum quod rogo, *adfirmas* mihi. Truc. I, 1, 31: *Priusquam* unum *dederis*, centum, quae poscat, parat. 2, 19: Heus, manedum, Astaphium, *priusquam abis*. Terent. Andr. II, 1, 11: Omnia experiri certumst *prius quam pereo*. III, 3, 26: *Prius quam* harum scelera et lacrumae confictae dolis *Redducunt* animum aegrotum ad misericordiam, Uxorem demus. Heaut. II, 2, 8: Pergin istuc *prius* diiudicare, *quam scis* quid veri siet? Phorm. IV, 5, 7: Transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc

prius, quam hinc abit. V, 9, 47 sq.: Enim vero *prius quam* haec *dat* veniam, mihi prospiciam et Phaedriae. Heus Nausistrata, *prius quam* huic *respondes* temere, audi. v. 56: Neque ego ignosco neque promitto quicquam neque respondeo, *Prius quam* gnatum *videro.*

10. Addo etiam concessivarum coniunctionum nonnulla exempla. Plaut. Poen. sc. ult. v. 24 sq.: *quamquam* ego te Meruisse, ut pereas, *scio.* De voce *tamen etsi* Rudd. p. 352 affert Taubm. ad Mil. IV, 5, 10 (postremo *tamen Etsi* istuc mihi acerbum*st*), Cortium ad Sall. Iug. 13, 3 et quos alios illic laudant scriptores.

11. f. Postremum spectemus indicativum positum in *enunciationibus secundariis, quae interiectae sunt orationi obliquae vel enunciationibus, quae habent coniunctivum.* Cato de re militari ap. Plin. hist. nat. praef. sub fin. (Lion. p. 43): Scio ego *quae scripta sunt* si palam proferantur, multos fore qui vitilitigent. H. l. ne poterat quidem coniunctivus poni in enunciatione relativa, quoniam simplicem epexegesin efficit participii *scripta.* Cato or. in censura de vestitu et vehiculis: Nam periniurium siet, cum mihi ob eos mores quos prius habui honos detur, *ubi datus est,* tum uti eos mutem atque alii modi sim. R. R. c. 39: *Cogitato, si* nihil *fiet,* nihilo minus *sumptum futurum.* Plaut. Epid. II, 2, 96: Ubi *erit* empta, ut aliquo ex urbe *amoveas.* III, 4, 20: Animum advorte, ut quod ad te *venio, intellegas.* Merc. I, 2, 63: Quin tu expedis, Quid *siet* quod me per urbem currens *quaerebas* modo. II, 1, 14: Dicit capram, quam *dederam* servandam sibi, Suae dotem uxoris *ambadedisse.* IV, 4, 58: Ibo ad forum atque Demiphoni haec eloquar, Me istanc capillo *protracturum esse* in viam, *Nisi* hinc *abducit* quo volt. Poen. V, 1, 18:

Deos deasque veneror, qui hanc urbem colunt,
Ut quod de mea re huc *veni*, rite *venerim.*

V, 2, 121: Aequomst, *habere hunc* bona, *quae possedit* pater. Rud. IV, 7, 30: At ego deos quaeso, ut quidquid in illo vidulo*st*, Si aurum, si argentum*st*, omne id ut *fiat* cinis. Truc. I, 2, 87: Imo edepol melius iam *fore* credo, te ubi *videbit.* Terent. Andr. prol. v. 13: Quae *convenere,* in Andriam ex Perinthia *transtulisse.* V. 26: Posthac quas *faciet* de integro comoedias, Spectandae an exigendae *sint* vobis prius. I, 1, 8: Ego postquam te *emi*, a parvolo ut semper tibi Apud me iusta et clemens *fuerit* Servitus, Scis. 2, 24: Nempe ergo aperte vis, *quae restant, me*

loqui? IV, 1, 47: Nisi si id putas, quia primo *processit* parum, Non *posse* iam ad salutem convorti hoc malum. Eun. I, 2, 35: Mercator hoc addebat, e praedonibus, Unde *emerat*, se *audisse* abreptam e Sunio. II, 2, 32: tamquam philosophorum *habent* disciplinae ex ipsis Vocabula, parasiti ita ut Gnathonici vocentur. III, 3, 16: quid *habuisset,* quom *perit.* Phorm. II, 4, 11: quod te absente hic filius *Egit*, *restitui* in integrum, aequomst et bonum.

12. *Imperativus.* Discrimen, quod plerique grammaticorum constituunt inter imperativum praesentis et futuri, nihili esse iam Gerh. Ioa. Vossius de analogia demonstravit, rectius docuit I. N. Schmidtius in Muetzelli Zeitschr. f. d. Gymnasialwesen a. 1855, mens. Mai. p. 422 sqq., imperativo in *to* desinente postulari ut iterum atque saepius id fiat quod imperatur, priore autem ac simpliciori forma, ut semel fiat. Itaque ne hoc quidem concedi potest, priore forma lenius, altera in *to* desinenti acrius ac fortius imperari, immo saepe e contrario hoc fit. Ex hac definitione patet etiam qui fiat ut in legibus et edictis formam imperativi in *to* desinentem Latini usurpare consueverint, siquidem haec, ut saepiùs fiat id, quod praescribunt, postulant.

Plaut. Aul. III, 1, 12: *date* viam, qua fugere liceat, *facite* totae plateae pateant. Menaechm. IV, 2, 111: *Aperite* atque Erotium aliquis *evocate* ante ostium. Merc. I, 2, 21: *Aperite* aliquis. V, 2, 6 sq.: heus, aliquis actutum huc foras *Exite*, illinc pallium mi *ecferte*. Pseud. V, 1, 37: *Aperite, aperite.* heus, Simoni adesse me quis *nuntiate.* Merc. V, 4, 41: Nisi piget, *consistite.* V, 4, 97: *omitte* salutem. Truc. II, 8, 1: *Datĭn* soleas atque me intro actutum *abducite*, ubi Bothius et Goellerus *Date* correxerunt, recte, opinor, ad sententiam, quamquam per metrum quidem *Datĭn* correpta ultima syllaba ferri possit; v. Ritschl. prolegom. in Trin. p. 138. Terent. Andr. III, 2, 42: tu tamen idem has nuptias *Perge* facere ita, ut facis. Eun. V, 8, 19: o Iuppiter, *Serva* obsecro haec bona nobis. Adelph. II, 1, 1. 2: *ferte* misero — auxilium: *Subvenite* inopi. Plaut. Capt. III, 4, 103: Quin quiescis? [*i*] *dierectum*, cor meum, ac *suspende* te, de q. l. Rostius commentatt. Plaut. p. 123: „Bothius et Lindem. [item Fleckeisenus], secuti auctoritatem Guilielmi, imperativum *i*, in codicibus et libris impressis vel deficientem vel post *cor meum* collocatum, recte posuerunt ante *dierectum.* Sollemne enim Plauto est, in hac

locutione imperativum praeponere." Sic Most. III, 2, 163: *Abi* hinc dierecte. Rud. IV, 2, 126 tamen Fleckeisenus scripsit: Quin *dierecta i* tu. Inprimis commemorandus est imperativus *age* sequente alio imperativo. Sic Plaut. Capt. I, 2, 76: Age sis roga, ad q. l. Gronov.: „Plerumque formula *age sis* cum alius verbi imperativo ponitur." Mil. III, 3, 54: *Age* igitur intro *abite* (sic Lindemannus, Ritschelius, Fleckeisenus, non cum vetere codice Pal. *agite*). Rud. III, 5, 28: *Age,* alter istinc, alter hinc *adsistite.* Terent. Eun. IV, 4, 27: *Age dum* hoc mi *expedi* Primum. Sequente futuro Andr. IV, 2, 30: Age, veniam.

Lex Numae ap. Festum v. opima spolia (Egger. p. 83): bovem *caedito.* Ib: in Martis aram — *caedito.* Tertia spolia Ianui Quirino agnum marem *caedito,* C qui ceperit ex aere, *dato;* cuius auspicio capta, Dis piaculum *dato.* Lex Papiria tribunitia ap. Egger. p. 113 (a. Chr. 213): Quicunque praetor post hoc factus erit, qui inter cives ius dicet, tres viros capitales populum *rogato,* hique — *iudicanto* eodemque iure *sunto.* Cato R. R. c. 1: sic in animo *habeto.* Ib. id animum *advertito.* Ib. § 4 Caveto. Ib. et § 5 videto. Ib. § 6 Scito. C. 2 videto. C. 3: *Cogitato* quotannis tempestates magnas venire. C. 4: Villam urbanam pro copia *aedificato.* Ib.: Vicinis bonus *esto.* C. 5 praegressis coniunctivis praesentis sequuntur imperativi: Boves maxima diligentia curatos *habeto.* Bubulcis *obsequitor* — *facito* — *caveto* — *legito* cett. C. 8. 9. C. 83 liceto, ubi comparat Rottboell oporteto, quod Festo in occisum et opima spolia restitui voluit Scaliger. Ennii heduphagetica v. 5: Apriculum piscem *scito* primum esse Tarenti. Plaut. Mil. IV, 6, 2: *Aspicito* limis. Pseud. III, 2, 67 sqq.: ut huius oculos in oculis habeas tuis. Quoquo hic spectabit, eo tu *spectato* semul. Siquo hic gradietur, pariter [tu] *progredimino.* Poen. V, 5, 2: Tum profecto me sibi *habento* scurrae ludificatui. Stich. I, 2, 10: Siquis quaeret me, inde *vocatote* aliqui. Inprimis notandum est *facito,* quod περιφράζει alium imperativum. Sic Poen. V, 2, 124: *Facito* sis reddas. 4, 108: Patrue, *facito* in memoriam habeas. Terent. Adelph. III, 4, 55: hoc tu *facito* cum animo cogites. Heaut. IV, 6, 22 sqq.: Sed pater egreditur. cave quicquam admiratus sis, Qua causa id fiat: *obsecundato* in loco; Quod imperabit *facito: loquitor* paucula. Adelph. V, 8, 17: De te *largitor,* puer. Heaut. II, 1, 9: Nunc ait 'periclum ex aliis *facito,* tibi quid ex usu siet.' Nonnunquam hac imperativi forma nil nisi concessio significa-

tur (Rhenius paralipomena p. 39), ut Eun. III, 5, 48: Ubi nos laverimus, si voles. *lavato*, wenn du willst, so magst du auch baden. Phorm. IV, 3, 63: Sescentos proinde *scribito* iam mihi dicas: Nil do, er mag mich verklagen, so lange er will, ich gedenke ihm nichts zu geben.

Nonnunquam ambae formae imperativi in una enunciatione coniunctae reperiuntur, ut Plaut. Poen. V, 2, 11: Mi patrue, *salve*. HA. Et tu *salveto*, Agorastocles. Terent. Adelph. III, 2, 53: Tu quantum potest *Abi* atque Hegioni cognato huius rem *enarrato* omnem ordine. Plaut. Merc. IV, 4, 30: Cras *petito*: dabitur. nunc *abi*.

Negatio accedit ad utramque imperativi formam *ne*, non *non*, nam Cato R. R. c. 36: ablaqueato prius non alte negatio ad solum voc. *alte* spectat cumque eo unam efficit notionem. Sic est in lege Numae ap. Egger. p.82: Vino rogum *ne respergito*. Lex Numae ap. Gell. IV, 3 (Egger. ibid.); Pellex asam Iunonis *ne tacito*; si tacet (= tanget) — acnum foeminam *caidito*. Legg. XII tabb. X, fr. 1 ap. Cic. legg. II, c. 23, § 58: Hominem mortuum, inquit lex in XII. in urbe *ne sepelito*. C. 43: Vitibus sulcos et propagines *ne* minus pedibus II. S. quoquoversus *facito*. C. 49: binas gemmas *ne* amplius *relinquito*. Plaut. Merc. III, 4, 29: Quaeso hercle, animum *ne desponde*. Pers. IV, 3, 20: Abi: *ne iura:* satis credo. IV, 5, 5: Ne doce. Terent. Andr. V, 2, 27: Ah *ne saevi* tanto opere. Eun. I, 2, 15: *Ne crucia* te obsecro, anime mi, mi Phaedria. Heaut. V, 2, 22: *Ne* te *admisce*. Phorm. IV, 3, 59: *Ne clama:* repetito hasce a me decem.

Saepe antecedit imperativum particula *quin*, quae plerumque disiunctionem efficit cum praegressis, cf. Haasium ad Reisig. p. 478, § 279. Madvig. gramm. lat. p. 415. Sic Terent. Andr. I, 1, 18: *Quin* tu uno verbo *dic*, quid est quod me velis. II, 2, 9: *Quin* tu hoc *audi*. Eun. V, 2, 63 sq.: *Quin*, Pythias, Tu me *servato*. Phorm. III, 2, 1: *Quin omitte* me.

13. De *coniunctivi* natura et significatione in universum exposuit Etzlerus Spracherörterungen p. 111 sq. Discernendus autem est coniunctivus *absolutus*, qui non pendet aliunde, ab eo coniunctivo, qui aliunde aptus est. Coniunctivi absoluti tria genera distingui possunt, coni. *conditionalis*, *potentialis*, *imperatorius*, quae nunc deinceps persequamur. Differt autem coni. conditionalis non, quemadmodum plerique grammatici censuerunt, eo, quod conditionalis rem exprimat, quae fieri non possit et a veritate sit remota, sed conditionalis nihil

aliud significat, nisi id quod conditione aliqua posita extat sive fieri potest, cui significationi potentialis notionem quandam necessitatis addit (v. Etzler. p. 112—134).

a. *Coniunctivus conditionalis.* Cato fragm. or. inc. ap. Quintil. IX, 2, 21: Cedo, si vos in eo loco *essetis,* quid aliud *fecissetis?* Plaut. Asin. II, 3, 16: Argenti viginti minas, *si adesset, accepisset.* III, 2, 43: Nimis *vellem* habere perticam. 3, 2: aliquanto amplius *valerem, si* hic *maneres.* Bacch. II, 3, 39: *Ni nanctus* Venerem *essem*, hanc Iunonem *dicerem.* 3, 80: Nimio hic privatim *servaretur* rectius. III, 3, 48: Deos propitios me videre quam illum [hau] *mavellem* mihi. Bacch. v. 496: melius multo me quoque una cum illoc hic *relinqueres.* IV, 9, 134 mavellem. Men. II, 1, 13 sq.: *si* acum, credo, *quaereres*, Acum *invenisses, si appareret,* iam diu. V, 7, 33: Nam *absque ted esset,* numquam hodie ad solem occasum *viverem.* Mil. III, 1, 124. Pseud. I, 1, 1 sqq.: *Si* ex te tacente fieri *possem* certior, — *parsissem.* 3, 75: Atque ego te vivom salvomque *vellem.* II, 2, 45: *Si* intus *esset, evocarem.* Poen. III, 3, 68: Videre equidem vos *vellem, quom* huic aurum *darem.* V, 2, 106: Patrem atque matrem viverent *vellem* tibi. Pers. I, 1, 46: *si* id domi *esset* mihi, iam *pollicerer.* Rud. II, 7, 32 sq.: *si* invitare nos paulisper *pergeret,* Ibidem *obdormissemus.* Stich. V, 5, 2 sq.: Ut ego huc iam dudum simitu *exissem* vobiscum foras, *Nisi* me vobis *exornarem.* Trin. II, 4, 167: *Si* ante *voluisses, esses*: nunc sero cupis. Trigemini p. 483: *Ni fugissem,* medium credo *praemorsisset.* Plaut. fragm. Cist. Ang. Mai. p. 486: Muliercula mea ornatula *si sit* ut quidem hercle scita, Quamquam vetus cantherius sum, mihi nunc, ut ego opinor, *Adhinniret.* Terent. Andr. I, 1, 26: nam antea Qui scire *posses* aut ingenium noscere? III, 4, 5; Egon istuc *facerem?*, quae interrogatio admirationem exprimit, num putasti me istuc facturum esse? *ἆρα δοκῶ σοι τοῦτο ἂν ποιεῖν*; IV, 1, 44: *si* omnes hunc coniectum in nuptias Inimici *vellent,* quod nisi consilium hoc *darent*? 5, 2 sq.: Quae sese inhoneste optavit parere hic ditias Potius quam in patria honeste pauper *viveret.* IV, 5, 13: *si* id *scissem,* numquam huc *tetulissem* pedem. Eun. III, 1, 56: *Siquidem* me *amaret,* tum istuc *prodesset.* Heaut. I, 2, 18: Quid narrat? CL. Quid ille? miserum se esse. CH. Miserum? quem minus *crederes*? II, 3, 66: Continuo et lacrumis opplet os totum sibi, Ut facile *scires* desiderio id fieri. Phorm. prol. v. 13 sq.: Vetus *si* poeta non *lacessisset* prior,

Nullum invenire prologum *posset* novos. I, 2, 69: Non, *si redisset,* ei pater veniam *daret*? 3, 3: Quod *ni fuissem* incogitans, ita [eum] *expectarem*, ut par fuit. 4, 13: Aliquid *convasassem* atque hinc me *conicerem* protinam in pedes. Phorm. II, 1, 39: Nam *ni* haec ita *essent,* cum illo haud *stares*, Phaedria. v. 48: *Ni nossem* causam, *crederem* vera hunc loqui. Hec. IV, 1, 39 sq.: nam *si* is *posset* ab ea sese derepente avellere, Quacum tot consuesset annos, non eum hominem *ducerem.* Adelph. I, 2, 27 sqq.: et illum tu tuom, *si esses* homo, *Sineres* nunc facere — Potius quam, ubi te expectatum eiecisset foras, Alieniori aetate post *faceret* tamen. II, 1, 24: *Si attigisses, ferres* infortunium. III, 3, 41 sq.: num *sineres* vero illum tuom Facere haec? DE. *Sinerem* illum? aut non sex totis mensibus Prius *olfecissem*, quam ille quicquam *coeperet?* V, 3, 42: *scires* liberum Ingenium atque animum.

14. b. *Coniunctivus potentialis.* Potentialis praesentis temporis coniunctivo praesentis et perfecti, temporis praeteriti imperfecto exprimitur. Ad potentialem pertinent etiam interrogationes dubitativae, item *velim, nolim,* non referenda illa ad optativum, ut recte dicit Madvigius Bemerkungen p. 77, nam optativa significatio non in modo, sed in verbis ipsis inest. Legg. XII tabb., V, fr. 4: Si intestato moritur, cui suus heres nec *sit.* Nonnulli legunt *escit* (=erit), quod commendat Dirksenius. Naevii fr. inc. com. 23: dum te *videat,* tam etiam *sciat,* Quid scriptum sit. Cato apophthegm. ap. Gell. IX, 8 (Lion. 98): Tibi — quis perpulit, ut id committeres, quod priusquam faceres, *peteres*, ut ignosceretur, = tibi petendum erat, du hättest bitten müssen. R. R. c. 2: Vendat oleum — frumentumque *quod supersit.* C. 16: Dominus lapidem, ligna ad fornacem, quod opus *siet*, praebet (in so weit es nöthig sein mag). Cato or. de vestitu et vehiculis ap. Prisc.: Nam periniurium *siet*, cum mihi ob eos mores quos prius habui honos detur, ubi datus est, tum uti eos mutem atque alii (h. e. alius) modi sim. Ennii Telamo fr. 1 ap. Cic. de nat. de. III, 32:

Ego deum genus esse semper dixi et dicam caelitum,
Sed eos non curare opinor, quid agat humanum genus:
Nam *si curent*, bene bonis *sit,* male malis, quod nunc abest.

Ennii Phoenicis fr. 3: Plus miser *sim*, *si* scelestum *faxim* quod dicam fore. Iphigeniae fr. 4, v. 254: Nam cui quod *agat* institutumst. fr. 8, v. 266 sq.: Pro malefactis Helena *redeat,* virgo

pereat innocens? Tua *reconcilietur* uxor, mea *necetur* filia? Medeae exulis fr. 8: nam ter sub armis *malim* vitam cernere, Quam semel modo parere. fr. 15: Quo nunc me *vortam?* quod iter *incipiam* ingredi? Thyestis fr. 4: Quem nam te esse *dicam*. Ennii inc. trag. fragm. 19: flammam sapiens facilius ore in ardente opprimit Quam bona dicta *teneat*. Plaut. Amph. prol. v. 39: Debetis velle quae *velimus*. I, 3, 28: nisi te amarem plurumum, Non *facerem*. II, 1, 116: ubi ego *audiverim?* wo soll ich es gehört haben? Asin. I, 1, 14: Dice opsecro hercle serio quod te *rogem*, worum ich dich fragen könnte. v. 32: Di tibi dent quaequomque *optes*. v. 38 sqq.: Quor hoc ego ex te *quaeram* aut quor *miniter* tibi —? Aut quor postremo filio *suscenseam* —? II, 4, 52 sq.: si sciat — Suscenseat. III, 3, 19 sq.: quam *si* [ego] *intelligam* deficere vita, iam ipse Vitam meam tibi *largiar* et de mea ad tuam *addam*. v. 126: Quem te deum autem *nominem?* IV, 2, 2: emori Me *malim* quam haec non eius uxori *indicem*. V, 1, 16: Ea res me male habet, at non eo quia tibi non *cupiam* quae velis. Aul. I, 1, 11: Utinam me divi adaxint ad suspendium, Potius quidem, quam hoc pacto apud te *serviam*. II, 1, 1 et IV, 6, 4 *velim*. II, 4, 41: Sescenta sunt, quae *memorem, si sit* otium. III, 5, 20 faxim. IV, 10, 12: nam *ni vellent*, non *fieret*, scio. v. 74: Nunc servum esse ubi *dicam* meum Strobilum? (Balbach. p. 48 scribit Strophilum). Capt. III, 3, 1: Nunc illut est, quom — *mavelim*. Curc. II, 3, 52: *Scires* velle gratiam tuam. IV, 2, 8: egone ab lenone quicquam Mancupio *accipiam*? Cist. I, 1, 34: Eas si adeas, Abitum quam aditum *malis*. v. 118: si possim, velim. II, 1, 21: quodcunque optes, tibi *velim* contingere. IV, 1, 15: Si — dicat, dicam. IV, 2, 70: *si* eam *monstret*, gratiam *ineat*. Epid. II, 2, 72 sq.: *Si* aequom siet, Me plus sapere quam vos, *dederim* vobis consilium catum, Quod laudetis, ut ego opinor, uterque. III, 1, 10: *Si* hercle *habeam*, *pollicear* lubens. 4, 15: Immo, si *audias* Meas pugnas, *fugias* manibus demissis domum. IV, 2, 18: non patrem ego te *nominem* — ? Bacch. I, 1, 46 sqq.: *si* — *eveniat* — Ubi ego tum *adcubem*? v. 64: id flagitium *sit*. Bacch. v. 139: Non par *videtur* neque *sit* consentaneum. II, 3, 100: Mihi duit *velim*. III, 3, 2: quo *sequar*? wohin soll ich folgen? v. 28: adsideres. v. 29: Quom librum legeres, *si* [in] una *peccavisses* sullaba, *Fieret* cett. Bacch. v. 460: Illum meum malum promptare *malim* quam peculium. v. 461: Quia, malum *si promptet*, in dies *faciat* minus.

v. 530: nunc ego illam me *velim* Convenire. v. 630: Unde *habeam?* v. 635 potentialem sequitur conditionalis: *Si* mihi *sit*, non *pollicear*. MN. Scio, *dares*. v. 636: *nisi ames*, nunc tibi fidem *habeam* tantam. IV, 4, 27: Pol tu quam nunc me *accusses* magis, *si* magis rem *noveris* v. 46: Quem *si* [ego] orem, ut nil mihi credat, id non *aussit* credere. 8, 75: ni — foret, — opprimeret. 9, 126: Quin ego istic quod perdundumst *properem* perdere? Most. V, 1, 26: Verum sit *velim*. Men. III, 2, 35: Non edepol te, *quod sciam*, umquam ante hunc diem Vidi. v. 38: Non *negem*, *si noverim*. IV, 2, 77: Pol haut *rogem* te, *si sciam*. Mil. I, 1, 20: Nihil — hoc quidemst, Praeut alia dicam, tu quae numquam *feceris*, ad q. l. Lindem: „Non futurum exactum est, sed perf. coni. Ilocaliter parasitus tanquam de sua sententia profert, de quibus facile inter omnes constabat. Est enim quae nunquam feceris fere idem quod: quae, ut videtur, nunquam fecisti, was du wahrscheinlich niemals gethan hast." III, 1, 141: Qui deorum consilia culpet, stultus inscitusque *sit*, ad q. l. Lindem.: „Coniunctivus in vv. *culpet* — *sit* ponitur, ut rem universe dici nec responsum pertinere ad Pleusidem, urbane significetur. Est enim pro eo, quod dicere voluit: Si quis forte est — qui culpet, is nescio an stultus sit." v. 125 sqq: Continuo *excruciarer* animi: *sin* forte [ei] *fuisset* febris, *Censerem* emori: *cecidissetve* ebrius de equove uspiam, *Metuerem* cet. Merc. II, 2, 15: *Dicam*, *si videam* tibi operam esse aut otium. v. 30: Sed *ausimne* ego tibi eloqui, *si* quid *velim*? v. 39: *si sapias*, *eas* ac *decumbas* domi. v. 70 sqq.:

Quia illa forma matrem familias
Flagitium *sit si sequatur*, quando *incedat* per vias.
Contemplent, conspiciant omnes, *nutent*, *nictent*, *sibilent*,
Vellicent, vocent, molesti *sint, occentent* ostium:
Inpleantur elogiorum meae fores carbonibus:
Atque ut nunc sunt maledicentes homines, uxori meae
Mihique *obiectent* lenocinium facere.

4, 21: Pol sanus *si sim*, non te medicum mi *expetam*. III, 1, 20. v. 40: Etiam cum uxore non *cubet?* 4, 4: *Ni oculi* lacrumis *defendant*, iam *ardeat* credo caput. Pseud. I, 2, 5: Quos *quom ferias*, tibi plus *noceas*. 3, 7: Quonam pacto animum vincere *possim*? (sollte ich können.) Pseud. v. 265 sqq.: nam *si sacruficem* summo Iovi Atque in manibus exta *teneam* ut poriciam, interea loci *Si* lucri quid *detur*, potius rem divinam *deseram*. I, 3, 44:

Misereat, *si* familiam alere *possim* misericordia. v. 56: Egon patri subrupere *possim* quicquam, tam cauto seni? v. 134: atque occidi quoque Potius quam cibum *praehiberem*. v. 143: magis operae *si sit*, plus tecum *loquar*. 5, 1 sqq.: *Si* de damnosis aut *si* de amatoribus Dictator *fiat* nunc Athenis Atticis, Nemo *anteveniat* filio credo meo. v. 12 sqq.:

Homines qui gestant quique auscultant crimina,
Si meo arbitratu *liceat*, omnes *pendeant*,
Gestores linguis, auditores auribus.

v. 141: potius quam id non *fiat* ego dabo. II, 2, 4: nimis [quam] *velim* certum qui id faciat Mihi cett. v. 57: Omnem rem tenes. PS. Quid ego ni *teneam?* III, 2, 98: *Fortasse* haec tu nunc mihi non *credas* quae loquor (v. Weissenborn. synt. p. 24). Pseud. v. 917: Quippe ego *ni contemnam*, Stratioticus homo qui *cluear?* IV, 5, 10: Nunc ego Simonem mi ob viam veniat *velim*. 6, 33: Unde ea *sit* mihi? (woher sollte ich — haben?) 7, 80: *Ubi* suram *aspicias*, *scias* posse eum gerere crassas conpedis. Poen. I, 2, 109: nam vigilante Venere *si veniant* dea, Ita sunt turpes, credo ecastor, Venerem ipsam e fano *fugent*. III, 1, 67: Quin etiam deciderint vobis femina in talos *velim*. IV, 2, 9: Quodvis genus ibi hominum *videas*: *quasi* Acheruntem *veneris*. v. 14: Ibi tu *videas* literatas fictilis epistulas. v. 42: illum ut perdant, *ni* mihi *metuam*. v. 52: Verum enim qui homo (sic $\Delta\Theta$g; $\Delta\Theta$p bene. Gruterus proponit scribi posse *modo* sive *domo*) eum *norit*, cito homo pervorti potest. v. 55: Animum *inducam* facile ut credam istuc tibi, *ni* te *noverim*. v. 63 sq.: *Si* erus meus med esse locutum quoiquam mortali *sciat*, Continuo is me ex Syncerasto Crurifragium *fecerit*. v. 73: sed qui id *credam*? v. 100: Uni potius intus ero odio quam hic *sim* vobis omnibus. v. 106: Remora *si sit*, qui malam rem mihi det, merito *fecerit*. V, 2, 11: Si ad eam rem testis *habeam*, *faciam*, quod iubes. v. 95: Di dent tibi omnes quae *velis*. 3, 31: Facias modo quam memores *mavelim*. 4, 11: malim (versus est cum Weisio bacchiacus statuendus). v. 49: Patrue mi, ita me di amabunt, ut ego, *si sim* Iuppiter, Iam hercle illanc uxorem *ducam* et Iunonem *extrudam* foras (sic Both. Vulg. Iam hercle ego illam). v. 94: Vix hoc *videamur* credere. 5, 9: Sed mea amica nunc mihi irato obviam veniat *velim*. Pers. I, 1, 45: *Quaeram* equidem, *si* quis *credat*. III, 1, 28: Etiam tum vivit, *quom* esse *credas* mortuam. v. 46 sq.: At, meo *si liceat* modo, Sapienter potius

facias quam stulte. v. 49: Verum lubere hau *lubeat, si liceat,* mihi. Rud. v. 190 sq.: Nam hoc mi hau *sit* labori laborem hunc potiri, *Si* me erga parentis aut deos *inpiarim.* v. 196 sq.: Nam me *si* fecisse aut parentis *sciam* Sceleste, minus [nunc] me *miserer.* II, 2, 15: Cum istius modi virtutibus operisque natus qui *sit,* Eum quidem ad carnuficemst aequius quam ad Venerem commeare. III, 2, 48: velim. 6, 39: Verum sit *velim.* IV, 3, 30: Non *ferat, si* dominus *veniat?* v. 40: Quippe *quom* extemplo in macellum pisces prolati sient, Nemo *emat:* suam quisque partem piscium *poscat* sibi: *Dicat* in mari conmuni captos. V, 2, 35: Quid dare *velis* qui istaec tibi investiget indicetque? 3, 62 sqq.: spectatores, vos quoque ad cenam *vocem, Ni* daturus nil *sim* neque *sit* quicquam pollucti domi, *Nive* adeo vocatos *credam* vos esse ad cenam foras. Trin. I, 2, 96: Non — redderem? ad q. l. Lindem.: „quid causae fuit, te iudice, cur non redderem? Coniunctivus rem tanquam cogitatam, h. e. ex alicuius sententia hoc vel illo modo se habentem pronunciat. Igitur non redderem est: si te audirem, non redderem?" II, 4, 40: Hic *postulet* frugi esse: nugas *postulet,* ad q. l. Lind.: „Coniunctivus, quia se dubitare subindicat servus." v. 73: *Edim, nisi si* ille *votet.* ST. At pol ego, *etsi votet, Edim* atque ambabus malis expletis *vorem* Et quod illi placeat, *praeripiam* potissumum: Neque illi *concedam* quicquam de vita mea. IV, 2. 119: quem ego qui sit homo nescio Neque oculis ante hunc diem umquam vidi, eine aurum *crederem?* Truc. I, 1, 40, 43: si faximus — faxim. 2, 62: Dum vivit, hominem *noveris;* ubi mortuost, quiescat. II, 1, 11: Vorterunt sese memoriae: stultust, qui id *admiretur.* 2, 5: Aegrotare *malim* cett. v. 44: Sanus *si videare, dicam,* ad q. l. Taubm.: „Id est, si putarem, te sanum esse, dicerem, te contumeliam dicere, sed quia pro stulto te habeo, non curo. ita alibi: Si habeam dem, pro nihil habeo quod dare queam." v. 60: *Si* ecastor hic homo sinapi *victitet,* non *censeam* Tam tristem esse posse. 3, 3.

Si proinde *amentur* mulieres, diu quam lavant,
Omnes amantes balneatores *sient.*

v. 28: Ego istos, qui nunc me *culpent, confutaverim.* 4, 12: *velim,* si fieri *possit.* v. 25: *si*quid tibi Conpendi facere *possim,* factum edepol *velim.* v. 68: immo hercle vero adcubuo *mavelim.* 6, 46 sq.: *si* plane ex medio mari Savium tuom petere *iubeas,* petere hau *pigeat,* mel meum (vulg. petere tuum et pigeat me.

Correxit Bothius propter metrum. *Δp heu* pro *haud*, i. e. *hau*). 7, 16: quod *des*, devorat. IV, 1, 2: Cui ego nunc aut dictum aut factum melius quam Veneri *velim?* v. 9: *si* non *peream*, plane *perierim* (sic Goeller. maxime ad vestigia codicum. Nam *Δ*pg paneuriem. *Θ*pg paneurient. Vulg. intereani). 2, 29: Mortuom hercle me, quam id *patiar*, *mavelim*. v. 30 Malim. v. 33: quia pol *mavelim*. v. 54: Conceptis, me non facturum, verbis *iurem*, *si velit*. 3, 1: Egone tibi male *dicam* aut adeo male *velim*? V, v. 32: Quidvis face: ego *gaudeam* (sic Both., vulg. ego omitt.) Plaut. Fragm. Cistell p. 477, v. 31: Adhinnire equulam *possim* ego hanc, *si detur* sola soli. Plaut. Fragm. Caec. p. 478, v. 7: Plure altero tanto, quanto eius fundus est, *velim*. v. 9: *Velim* te arbitrari factum. Caecil. Stat. Demandati: Si umquam quisquam vidit, quem catapulta aut balista *icerit*. Caec. Stat. Epicleros fr. 2: An ubi vos sitis, ibi consilium *claudeat?* Caec. St. Fallacia fr. 7, v. 51: *velim* paulisper te opperiri. Caec. St. Hypobolimeaus fr. 5: Nam hi sunt inimici pessumi fronte hilaro, corde tristi, Quos neque ut adprendas neque uti dimittas *scias*. Caecil. Stat. Nauclerus fr. 5: *si* linguas decem *Habeam*, vix *habeam*, satis te qui laudem. Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 144 sq.: Quae nisi dotem omnia, Quae *nolis*, habet. v. 148: An quae mihi quidquid placet, eo privat, servatam *velim?* Plocium fr. 11: Vivas ut *possis*, quando non quis ut *velis*. Synephebi fr. 1:

In amore suave est summo summaque inopia,
Parentem habere avarum inlepidum, in liberos
Difficilem, qui te nec amet nec studeat tui.
Aut tu illum fructu *fallas* aut per literas
Avertas aliquod nomen aut per servolum
Percutias pavidum, postremo a parco patre
Quod *sumas*, quanto *dissipes* libentius!

ubi coniunctivi fallas, avertas, percutias, sumas coniunctivi sunt hypothetici, v. Putschium in Iahnii annal. 1855, vol. 71 et 72, sect. 4. Caecil. Stat. inc. fab. fr. 15: deum (Amorem) qui non summum *putet*, Aut stultum aut rerum esse imperitum *existumem*. Iuventius fr. 1 inc. fab.: gaudia Sua *si* omnes homines *conferant* in unum locum, Tamen mea *exsuperet* laetitia. Terent. Andr. I, 1, 39: ita facillume Sine invidia laudem *invenias* et amicos *pares*. v. 131: Vera obiurgandi causa *sit*, *si deneget*. 5, 24: Aliquid *facerem*, ut hoc ne facerem. II, 1, 10: Tu *si* hic *sis*, aliter

sentias. 3, 2 sqq.: *Si* id *suscenseat* nunc, — *videatur.* v. 7: dictum ac factum *invenerit* Aliquam causam, quam obrem eïciat oppido. 5, 13: I nunciam intro, ne in mora, *quom* opus *sit*, sies. IV, 1, 28: Haut istuc *dicas, si cognoris* vel me vel amorem meum. V, 4, 12: Hic vir *sit* bonus? Eun. I, 2, 73: Egon quicquam cum istis factis tibi *respondeam?* v. 94: *Potius quam* te inimicum *habeam*, faciam ut iusseris. III, 3, 5: *Roget* quis 'quid tibi cum illa?' = possit rogare. 5, 43: Ego homuncio hoc non *facerem?* IV, 4, 7: Quidni *habeam?* v. 20: Ad nos deductus hodiest adulescentulus, Quem tu videre vero *velles*, Phaedria. 7, 25: Quid cum illo *agas*? v. 38: Tun me *prohibeas* Meam ne tangam? h. e. tu dicis te velle me prohibere —? V, 1, 22: quom aspicias. Heaut. I, 1, 22: *Si sumas* in illis exercendis, plus *agas.* v. 76 sqq.: hem, tot mea Solius solliciti *sint* causa, ut me unum expleant? Ancillae tot me *vestiant?* sumptus domi Tantos ego solus *faciam?* 2, 27 sq.: Fortasse aliquantum iniquior erat praeter eius lubidinem: *Pateretur*: nam quem ferret, si parentem non ferret suom? III, 1, 43: satrapa *si siet* Amator, nunquam sufferre eius sumptus *queat.* 2, 45: Et ne ego te, *si* usus *veniat*, Chremes, Tractare *possim.* V, 1, 43: Quot res dedere, ubi *possem* persentiscere, *Ni essem* lapis. 3, 6: *si rogem* iam, quid est quod peccem, aut quam obrem hoc faciam, *nescias.* v. 14: Egon *confitear* meum non esse filium, qui sit meus? 4, 1: Si umquam ullum fuit tempus, mater, *quom* ego voluptati tibi *Fuerim.* Phorm. I, 2, 54: quo magis *diceres.* v. 69:

> Non, *si redisset*, ei pater veniam *daret?*
> GE. Ille indotatam virginem atque ignobilem
> *Daret* illi? numquam *faceret.*

4, 9: *purgem* me? laterem *lavem.* II, 1, 30: Egon illi non *suscenseam*? 3, 22: *ni* ita eum *existumassem*, numquam tam gravis Ob hanc inimicitias *caperem* III, 3, 7: Quid *faciam?* V, 1, 31: quam saepe forte temere Eveniunt quae non *audeas* optare! Hec. II, 1, 33: in te omnis haeret culpa sola, Sostrata. Quae hic erant, *curares.* III, 4, 10 sq.: Denique hercle *aufugerim* Potius quam *redeam.* IV, 2, 13: ex urbe tu rus habitatum *migres?* V, 1, 16: Nam qui post factam iniuriam se *expurget*, parum mi *prosit.* Adelph. I, 1, 40 sqq.: Et errat longe mea quidem sententia, Qui inperium *credat* gravius esse aut stabilius, Vi quod fit, quam illud quod amicitia adiungitur. v. 47: Ille,

quem beneficio *adiungas,* ex animo facit. 2, 26 sq.: nam *si esset* unde id *fieret, Faceremus.* II, 2, 32: vide, si satis placet: Potius quam *venias* in periclum, — Servesne an perdas totum, dividuom face. v. 40: potius quam litis *sequar*, Meum mihi reddatur. III, 4, 52: Animam relinquam potius quam illas *deseram.* III, 2, 1: *si* omnia omnes sua consilia *conferant* Atque huic malo salutem *quaerant,* auxili nil *adferant.*

15. c. *Coniunctivus imperatorius.* Hic item, ut potentialis, postulationem et necessitatem quandam exprimit, sed quae non, ut illic, a rerum conditione proficiscatur, sed ab eo ipso, qui loquitur (Etzler. p. 134). Negationem coni. imperatorius plerumque adiunctam habet *ne*, potentialis *non.* Nonnumquam pro sumptione usurpatur, saepe etiam prope accedit ad significationem rogandi optandique, quapropter ea quoque genera coniunctivi huc pertinent, quae grammatici nominant permissivum, concessivum, optativum. Q. Fabius Pictor ap. Egger. p. 107: Capillum Dialis, nisi qui liber homo est, *non detonset.* Marcius ap. Egger. p. 112 (anon. gramm. ap. Heusing. Mall. Theod. de metris p. 94): Postremus *loquaris*, primus *taceas.* Cato R. R. c. 1: sua virtute *valeat.* Ib.: sub radice montis *siet,* in meridiem *spectet,* loco salubri, operariorum copia *siet.* Ib.: *Siet* in iis agris cett. C. 2: Circumeat. Ib.: postridie eius diei vilicum *vocet*, *roget* cett. Ib.: quae opus sient locato, *locentur*, ubi offendit hanc solam esse enunciationem eiusmodi sine *ut* elatam, quum antecedant et sequantur complures enunciationes eadem significatione positae, quae *ut* habent adiunctum. Paulo infra: pecus *consideret.* Ib.: *Vendat* oleum cett. Ib.: *Vendat* boves vetulos cett. C. 3: *Ita* aedifices. C. 5: Disciplina bona *utatur.* Feriae *serventur.* Alieno manum *abstineat.* Sua *servet* deligenter. Litibus familiae *supersedeat.* Si quis quid deliquerit, pro noxa bono modo *vindicet.* Familiae male *ne sit, ne esuriat;* opere bene *exerceat.* Ib.: Si passus erit, dominus impune *ne sinat* esse. Pro beneficio gratiam *referat.* Ib.: Vilicus *ne sit* ambulator, sobrius *siet* semper, ad coenam *ne* quo *eat.* Familiam *exerceat: consideret*, quae dominus imperaverit, fiant. *Ne* plus *censeat* sapere se, quam dominum. Amicos domini, eos *habeat* sibi amicos. Cui iussus siet, *auscultet.* Rem divinam nisi compitalibus in compito aut in foco *ne faciat.* Iniussu domini *credat* nemini. Quod dominus crediderit, *exigat.* Satui semen — mutuum *dederit* nemini. Duas aut tres familias *habeat* cett. Ib.: Rationem

cum domino crebro *putet.* Operarium — diutius eundem *ne habeat* die. *Ne* quid emisse *velit* insciente domino, *ne* quid dominum celavisse *velit.* Parasitum *ne* quem *habeat.* Haruspicem — *ne* quem consuluisse *velit.* Segetem *ne defrudet.* Ib.: Opus rusticum omne *curet* uti sciat facere, et id *faciat* saepe. Ib.: Primus cubitu *surgat:* postremus cubitum *eat.* prius villam *videat* clausa uti siet. Ib.: Pecori et bubus diligenter *substernatur:* ungulae *curentur.* Ennii annal. l. VI, fr. 13, v. 200: Nec mi aurum posco nec mi pretium *dederitis.* Medeae exulis fr. 21, v. 323: Inspice hoc facinus prius quam fiat: *prohibesseis* scelus! Ennii epigramm. 1, v. 3: Nemo me lacrumis *decoret* nec funera fletu *Faxit.* Plaut. Amph. II, 2, 40: Numquam edepol tu mihi divini *creduis.* III, 3, 5 sq. Asin. I, 1, 32: Di tibi *dent* quaequomque optes. IV, 1, 11: Alienum hominem intro *mittat* [ad se] neminem. Aul. II, 2, 79 et 3, 5: Di bene *vortant.* III, 5, 17: Quo lubeat, *nubant.* IV, 9, 5: obsecro vos ego, mi auxilio, Oro, obtestor, *sitis* et hominem *demonstretis,* qui eam abstulerit. Cas. II, 8, 16: ita me di bene *ament.* Epid. III, 4, 19: Hic non est locus, Quin tu alium *quaeras,* quoi centones sarcias. Most. V, 2, 8: hic apud nos hodie *cenes.* Men. II, 2, 21: Seu tu Culiendru's seu Caliendrus, *perieris.* Mil. III, 1, 210: Ergo *adcures:* properato opus est. Poen. IV, 2, 89: Ita di *faxint.* V, 4, 88: at me ita di *servent.* v. 99: *Condamus* alter alterum. Truc. II, 1, 23: Dum habeat, tum *amet:* ubi nil habeat, alium quaestum *coepiat.* v. 24: Aequo animo, ipse si nil habeat, aliis, qui habent, *det* locum. 2, 7: tu, quae solita's, *comprimas.* v. 17: ar (= ad) med *advenias.* 7, 17: huic *des* quantumvis. Caecil. Stat. Plocium fr. 11: *Vivas* ut possis. Terent. Andr. III, 4, 19: Quiescas. IV, 2, 13: *valeant* Qui inter nos discidium volunt. V, 3, 18: *habeat, valeat, vivat* cum illa. v. 21: Adducti, qui illam civem hinc dicant: *viceris* (Ruhnk. ad h. l. „Viceris est vox per iram aliquid concedentis.") v. 24: At tandem *dicat.* Eun. II, 3, 97: si certumst facere, *facias:* verum *ne* post *conferas* Culpam in me. IV, 7, 41: Quid nunc agimus? GN. Quin *redeamus.* Heaut. II, 3, 104: quod boni — datur, *fruare* dum licet. III, 3, 28: Di te *eradicent.* IV, 4, 23: *ecferant* quae secum huc attulerunt. Phorm. II, 1, 12—16:

Meditari secum oportet, quo pacto advorsam aerumnam ferant.
Pericla, damna peregre rediens semper secum *cogitet*
Aut fili peccatum aut uxoris mortem aut morbum filiae,

Communia esse haec, nequid horum umquam accidat animo novom: Quidquid praeter spem eveniat, omne id deputare esse in lucro. H. l. inf. deputare pendet ex praegresso oportet. Dubium autem est, utrum nequid — accidat coniunctivo cogitet ἐκ παραλλήλου positum et item pro coniunctivo imperatorio accipiendum sit, an voci *cogitet* sit suppositum, hac sententia: propterea sic cogitet, nequid . . . eveniat. Hoc alterum mihi quidem verisimilius est. Phorm. III, 3, 7: Quid faciam? AN. *Invenias* pecuniam. Hec. III, 4, 27: Di illum *perduint.* V, 3, 12: Tua quod nil re fert, percontari *desinas.* Adelph. I, 1, 52: hoc qui nequit, *Fateatur* nescire inperare liberis. III, 3, 44: sic *siet* Modo, ut nunc est. IV, 4, 14: *valeas, habeas* illam quae placet.

16. Alterum genus coniunctivi id est, quum aliunde aptus est. Incipiamus ab eo, qui pendet a particula *utinam*, quae est optantis. Naevii Corollaria fr. 4: *utinam* nasum *abstulisset* mordicus! Ennii Hecubae fr. 7: *utinam* mortem *obpetam.* Medeae exulis fr. 1, v. 280—283:

Utinam ne in nemore Pelio securibus
Caesa *accedisset* abiegna ad terram trabes,
Neve inde navis inchoandae exordium
Coepisset.

fr. 14: *Utinam ne* umquam Mede Colchis cupido corde pedem *extulisses*! Plaut. Amph. I, 1, 230: *Utinam* istuc pugni *fecissent* tui. Amph. v. 575: *Utinam essem* ita. II, 1, 85: *Utinam* di *faxint.* Asin. III, 3, 25. *Utinam* sic *ecferamur.* V, 1, 13: *Utinam* male qui mihi volunt sic *redeant.* Capt. III, 4, 5: *Utinam* te di prius *perderent.* Cist. II, 3, 13: *Utinam* audire non *queas.* Pseud. I, 1, 106: *Utinam* quae dicis dictis facta *suppetant.* Poen. III, 6, 4: *utinam* hinc *abierit* in malam crucem. Poen. sc. ult. v. 18: *Utinam* mihi argentum *reddas*, priusquam hinc in nervom abducere. Rud. I, 2, 69: *Utinam* is *sit* quem ego quaero, vir sacerrumus! II, 6, 49: *Utinam* fortunam nunc [ego] anatinam *uterer.* Truc. II, 4, 24: *Utinam* a principio rei item *parsissem* meae, Ut nunc reparcis saviis. Caecil. Stat. Harpazomene fr. 3: *Utinam* te, sciole istoc schema, sine cruribus *Videam!* Terent. Andr. III, 1, 5: *Utinam* aut hic surdus aut haec muta *facta sit.* V, 4, 28: *Utinam* id *sit,* quod spero. Eun. I, 2, 95: *Utinam* istuc verbum ex animo ac vere *diceres.* IV, 3, 13: *Utinam* sic *sint* qui mihi male volunt. Phorm. I, 3, 5: Quod *utinam ne*

Phormioni id suadere in mentem *incidisset*. Adelph III, 4, 62: *utinam* hic *sit* modo *Defunctum*. IV, 1. 2: *Utinam* quidem, Quod cum salute eius fiat, ita se *defetigarit* velim, quod Perizon. ad Sanct. Min. p. 89 ita explicat: „h. e. est. quod velim, *utinam* (seu *uti*) ita se defatigarit."

17. *Coniunctivus in interrogationibus obliquis earumque similibus enunciationibus obiectivis.* Diomedes I, p. 379 ex Liv. Andronic. Od. l. VI: *utrum* genua amplectens virginem *oraret*. Naev. fr. inc. com. 8: *utrum* scapulae plus *an* collus calli iam *habeat*, nescio. fr. 23: sciat *Quid scriptum sit*. Naev. bell. Pun. l. I, fr. 4 Vahlen. ap. Non. p. 335 et 474: blande et docte percontat — Aeneas *quo pacto* Troiam urbem *liquerit*. Cato R. R. praef.: Quanto peiorem civem *existimarint* foeneratorem quam furem, hinc licet existimari. Inscriptio c. 1: *quomodo* agrum emi pararique *oporteat*. C. 1: Vicini *quo pacto niteant*, id animum advertito. Ib.: videto vasa torcula et dolia *multane sient*. Ib: Praedium *quod* primum *siet* si me rogabis, sic dicam. C. 2: ubi cognovit *quomodo* fundus *cultus siet* operaque *quae* facta infectave *sient*. postridie eius diei vilicum vocet, *roget quid* operis *siet factum*, *quid restet*. satis*ne* tempori opera *sient confecta*, *possitne* quae reliqua sient conficere: et *quid factum* vini, frumenti, aliarum rerum omnium. Ib.: Cum tempestates pluviae fuerint, *videto quot* dies *quae*ve opera per imbrem fieri *potuerint*. Ib.: Ubi haec cognita aequo animo sient *quae*ve reliqua opera *sient*. Ib: putare — rationem vinariam, oleariam, *quid venierit*, *quid exactum siet*, *quid* reliquum *siet*, *quid siet* quod veneat. C. 5: scibit in mente familiae *quid siet*. C. 6: Agrum *quibus* locis *conseras*, sic observari oportet. C. 39: Per imbrem in villam *quaerito quid* fieri *possit*. M. Catonis praecepta ad filium ap. Plin. hist. nat. XXIX, 7, 14 sq.: Dicam de istis Graecis suo loco, Marce fili, *quid* Athenis exquisitum *habeam* et *quod* bonum *sit* illorum litteras inspicere, non perdiscere. Catonis apophthegmata (Lion. 96): *Interrogo* vos — *quando* hanc pomum demtam *putetis* ex arbore. Ennii annal. l. I, fr. 57, v. 91: ora tenebat Rebus, *utri* magni victoria *sit data* regni. Erechthei fr. 8: *vivam an moriar*, nulla in me est metus. Hecubae fr. 10: Set numquam scripstis, qui parentem aut hospitem Necasset, is *quo* cruciatu *perbiteret*. Iphigeniae fr. 4, v. 256: Otioso in otio animus nescit *quid velit*. Thyestis fr. 3: Ibi *quid agat* secum cogitat. fr. 5. v. 395 sq.: ut scias, quanto e loco, Quantis opibus, quibus de rebus

lapsa fortuna *accidat.* Plaut. Amph. prol. v. 104. 105. I. 1, 114. 180. 190. 198. 2, 23. 3, 10 (= v. 508). II, 2, 39. v. 112: Quis igitur nisi vos narravit mi illi *ut fuerit* proelium? v. 134. 155. 195. 214. IV, 2, 5. V, 1, 77. Asin. I, 1, 12: Proinde actutum istuc *quid sit* quod scire expetis Eloquere. v. 23: Modo pol percepi — *quid* istuc *sit* loci. v. 45: Verum meam uxorem — scis *qualis siet.* I, 3, 76: Nunc neque *quid velim* neque *nolim* facitis magni. II, 2, 86: Ego pol Sauream non novi neque *qua facie sit* scio. III, 3, 113: scin *ut dicam?* v. 154: De argento si mater tua sciat, *ut sit factum.* Aul. prol. v. 1: Ne quis miretur *qui sim*, paucis eloquar. v. 16 sq.: Coepi observare, *ecqui* maiorem filius Mihi honorem *haberet*, quam eius habuisset pater. I, 15: Ne me observare possis, *quid* rerum *geram.* v. 28: Nenum mecastor *quid* ero ego *dicam* meo Malae rei evenisse, quamve insaniam, Queo comminisci. v. 35: Neque iam *quo pacto celem* erilis filiae Probrum, propinqua partitudo quoi appetit, Queo comminisci. v. 39: Rogitant me, *ut valeam, quid agam, quid rerum geram.* II, 2, 81: at scio, *quo* vos *soleatis pacto* perplexarier. III, 2, 12: pol ego haut scio *quid* post *fuat.* v. 15 sq.: quid, malum, curas Tu, *utrum crudum an coctum edam?* (sic Herm. elem. d. m. p. 456). 10, 70: exquire, *sitne* ita ut ego praedico. IV, 6, 13: Inde observabo ego, aurum *ubi abstrudat* senex. Sic bene emendavit Bothius hiantem versum, qui vulgo ita scribitur: Indeque observabo, aurum cett. 10, 35: nam neque ego aurum, neque istaec (sic *Δ*p et etiam Both.) aula *quae siet* Scio neque novi. v. 48: Si me novisti minus, Genere *qui sim* gnatus. V, 18: scio, Ere, *quam rem geras.* Cas. II, 3, 56: Nunc experiamur, nostrum *uter sit* blandior. 6, 28: Vide, *nequa* (*ne* dubitativum, v. Hand. Tursell. IV, p. 88 sqq.: illic *insit* alia sortis sub aqua, ubi sec. Priscianum (v. Schneider. Formenl. p. 184 et Pareum) *sortis* est nominativus pro *sors* positum. Cist. II, 1, 20: scies *qua doleat gratia.* 3, 7: dico ei *quo pacto* eam ab hippodromo *viderim.* v. 12 sq.: animus audire expetit, *Ut res sit gesta.* (sic Ling. p. 39. Vulg.: ut res gesta sit). IV, 2, 10: siquis vidit, *siquis* eam *abstulerit*, *quisve Sustulerit,* et *utrum hac an illac iter institerit.* v. 68: Age tu, loquere, *quid* ibi *infuerit* (sic Both. Vulg.: age, loquere tu). v. 69: qui illam ait se scire, *ubi sit.* Epid. III, 4, 22: Nunc demum scio ego hunc, *qui sit.* v. 25 sq.: Molestum an non est, nisi si dicis, *quid velis.* *Δ*g nisi dicis, quid velis. *si* addidit Bothius. v. 69 sq.

Quis eam *liberaverit*, Volo scire. IV, 1, 16: Haud scio, *an congrediar*. 2, 8: scio, *quid erres*. v. 10. Nego eam me novisse, *quae sit*. Bacch. I, 2, 2: Inspectans quas tu res hoc ornatu *geras*. II, 3, 1: vissam ecquaenam *advenerit* — navis. v. 82: verum *quantum attulerit* nescio. v. 85 sq.: ego nescio *Quantum* illim *attulerit*. v. 110: Id [iam] mi *utrum velim* hau licere intellego. III, 2, 20: auscultabo hinc *quam rem agánt*. III, 5, 4: Nam illut animus meus miratur, — *Quid remoretur*. 6, 26: Dic modo hominem *qui sit*. IV, 2, 12: At scin *quam iracundus siem?* 4, 71: Nescis *quid ego acturus sim* neque *facinus quantum exordiar*. 10, 1. 2: Quam magis in pectore meo foveo, *quas* meus filius *turbas turbet, Quam se ad vitam capessat* cett. Bacch. v. 1133: Hauscio *quid* eo *opus sit*. v. 1138: non vides *ut* palantes — *Grassentur?* V, 2, 59: At scin *quo pacto* me ad te intro *abducas*? Bacch. v. 1204: Filii vos expectant intus. NI. Quam quidem actutum emoriamur? ubi coniunctivus secundum Acidalium pendet ab expectant. Most. III, 2, 38: Vita *quam sit* brevis cogita. Most. v. 783: Nunc hunc hauscio *an conloquar*. V, 2, 15: loquere nunc, *quid fecerim*, v. Lindem. ad Amph. I, 1, 226. Mil. III, 1, 115: rogitant noctu *ut* somnum *ceperim*. Pseud. I, 1, 2: Si ex te tacente fieri possem certior, Ere, *quae* miseriae te tam misere *macerent* cett. 2, 41 sq.: nunc ego scibo atque hodie experiar, *Quae* capiti, quae ventri *operam det*, *quae* suae rei, *quae* somno *studeat*. IV, 2, 7: Quotumas aedis *dixerit*, id ego ad modum incerto scio. Poen. I, 1, 67: Hanc perdoceamus *ut serat* fallaciam (sic Gul.; libri *ferat*, sed loco gemino Pseud. II, 4, 75 etiam Ritschelius et Fleckeisenus pro *ferat* scripsèrunt *serat*). Poen. I, 2, 72: poenitet, Exornatae *ut simus*. III, 1, 71: *Quid velim* vos, scitis. IV, 2, 10: furem an fugitivom velis. V, 2, 32: Adi atque adpella, *quid velit, quid venerit, Qui sit*, quoiatis, unde *sit*. v. 48: Roga, *numquid opus sit*. v. 151: Sed earum nutrix *qua sit facie*, mi expedi. 4, 38: Id ego, nisi quid di aut parentes faxint, *quid sperem*, haud scio. v. 79 sq.: misera timeo, *Quid* hoc *sit* negoti. Pers. I, 3, 64: quin dicis *quid facturus sis?* v. 68 sqq.: praecipe astu filiae, *Quid fabuletur: ubi* se natam *praedicet*, *Qui* sibi parentes *fuerint*, *unde surpta sit*. v. 74: set scin *quid facias?* II, 2, 11 sq.: Scio fide hercle erili *ut soleat* inpudicitia opprobrari, Nec subigi *queantur* umquam, ut cett. III, 1, 52: (Scis nam) *ut* vi surpta *fueris?* — Et *qui* parentes *fuerint?* Rud.

prol. v. 16: Cotidie ille scit *quis* hic *quaerat* malum. I, 2, 36 sq.: Dic quod te rogo: *Ecquem* tu hic hominem crispum, incanum *videris*. II, 3, 23: Set istuc periclum perlubet *quod fuerit* vobis scire. v. 54: custos *qui fur sit* nescit. 4, 15: Sapienti ornatus *quid velim* indicium facit. IV, 1, 6 sq.: Gripus servos noster *quid* rerum *gerat*, Miror. 4, 25: *Quo modo habeas*, illut refert, iurene an iniuria. v. 113: Dicedum, In eo ensiculo literarum *quid sit*. v. 116: Dic, in ensiculo *quid* nomen *sit* paternum. V, 2, 23: Ecquid meministi in vidulo qui periit *quid* ibi *infuerit?* Rud. v. 1312: Quid, si ego sciam *qui invenerit?* Stich. v. 82: quom nil *quam ob rem* id *faciam* meruisse arbitror. Trin. II, 2, 39: Is probust, quem paenitet *quam probus sit* et frugi bonae. IV, 2, 150: si te flocci facio *an periisses*. H. l. coniunctivus etiam sine interrogatione obliqua ponendus fuisset, quoniam est hypotheticus. Truc. I, 1, 42: *Unde* anteparta *demus* postpartoribus. (non intelligo Balbachium p. 54 sq. censentem *unde* coniungendum esse cum *anteparta* et *ut* apud coniunctivum omissum esse). II, 2, 12: dicis, *quid quaeras,* cito. 3, 17: Prius praedivinant, *quo die esuri sient*. 6, 17: viso — *quid* ea *agat*. v. 68: certumst *quo ferant* Observare. 7, 5: Nam hoc *qui sciam,* ne quis id quaerat ex me. IV, 1, 10 sq.: Nunc speculabor, *quid* ibi *agatur*, *quis eat* intro, *qui* foras *Veniat;* procul hinc observabo, meis *quid* fortunis *fuat*. 3, 2. v. 4: Conmemini, *quo* quidque *pacto sitis confessae*. v. 11: Etiam nunc, *quid sit* negoti, falsus incertusque sum. v. 35: Iam metuo, patres *quot fuerint*. v. 46: Timeo, *quam mox nominer*. v. 47: Loquere, filiam meam *quis* integram *stupraverit*. 4, 15: Cogitato, meus pusillus *quam sit* sapiens bestia. Plaut. fragm. Caec. p. 478, v. 10: Si non strenue fatetur, *ubi sit* aurum, membra eius exsecemus serra. Vidul. p. 483, v. 4: at ego dicam signi *quid sit*. Plaut. fragm. p. 485, v. 27: Floccipendo *quid* rerum *geras*. Trabea fr. inc. fab. 1, v. 2: Lena delenita argento nutum observabit meum, *Quid velim, quid studeam*. Caecil. Stat. Synephebi fr. 1:

Quem neque *quo pacto fallam* neque *ut* inde *auferam*,
Neque *quem dolum* ad eum aut machinam *commoliar*,
Scio quicquam.

Caecil. inc. fab. fr. 15: deum (Amorem) qui non summum putet, — stultum — existumem: Cuius in manu sit, *quem* esse dementem *velit*. Terent. Andr. prol. v. 25 sqq.: Ut pernoscatis, *ecquid* spei *sit* relicuom — *Spectandae an exigendae sint* vobis. I, 1,

7: Expecto *quid velis.* 2, 5: eri semper lenitas Verebar *quorsum evaderet.* 4, 7: vereor, *quid siet.* III, 2, 45: hauscio *an* quae dixit *sint vera* omnia. 3. 5: loquere, *quid velis.* IV, 3, 22: Ego, *quid agas*, nil intellego. Eun. I. 1, 21: sentiat *qui vir siem.* II, 3, 58: Nostin *quae sit?* v. 59: scis *ubi siet?* IV, 5, 12: miror *ubi* (Donat.: „— in qua parte viae") ego huic *antevorterim.* 6, 20: metuo *qualem* tu *me esse hominem existumes.* Heaut. I. 1, 20: *quantum hic operis fiat,* paenitet. II, 3, 130: Ego te autem novi, *quam esse soleas inpotens.* IV, 8, 30: vide *quid postulet.* V. 2, 18: disce *quid sit* vivere. V. 2, 46: Etiam hauscio, *anne* uxorem *ducat* ac Syro nil gratiae. Sebaldus: Sententia est, Haud scio an Syro nil gratiae, i. e. credo Syro aliquid fore gratiae, sive speravit reddendum beneficium, sive *gratiae* nomine veniam intelligit sibi deprecante Clitiphone dandam, uti evenisse exitus fabulae docet." Phorm. II, 4, 6: Videtis *quo in loco* res haec *siet.* V, 1, 35: Nunc *quid opus facto sit*, vide. 2, 9: Hauscio hercle, ut homost, *an mutet* animum. 5. 12: Vide, *qui egrediatur.* Hec. IV, 1, 31: Id nunc res indicium haec facit, *quo pacto* factum *volueris.* v. 54: Nec *qua via* sententia eius *possit* mutari scio. sc. 3, v. 1: *Quem* cum istoc *sermonem habueris*, procul hinc stans accepi, uxor. v. 8: Quia de uxore incertus sum etiam *quid sim facturus.* IV, 4. 53: Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me? Aut *quid sit* id, quod sollicitere ad hunc modum? Adelph. I, 2, 4: quid ille fecerit? sc. tu me rogas? II, 3, 8: Quid est? CTES. *Quid sit?* III, 1, 1: *Quid fiat* rogas? 2, 45: vide *quam rem agas.* 4, 39: nec *quid agam* neque *quid* huic *respondeam* Scio. IV, 2, 30: *Ubi* illum *inveniam*, cogito. v. 31: Scio *ubi sit.* Nonnunquam in una enunciatione indicativus et coniunctivus coniuncti sunt, v. § 3 extr. Plaut. Amph. prol. v. 17: Nunc quoius iussu *venio* et quam ob rem *venerim*, Dicam. Most. I, 3, 42: vide, ego quae *sim* et quae *fui* ante. IV, 2, 53: Scio *qua* me ire *oportet*, et *quo venerim*, novi locum. Terent. Andr. IV, 1, 25 sq.: nescis, quantis in malis *vorser* miser, Quantasque hic consiliis mihi *conflavit* sollicitudines.

18. Transeamus ad enunciationes sumptivas in sumptione ficti (v. § 2), pendentes illas plerumque a particulis *si*, *nisi*, *ni*, *quasi*, *sive*, quum rarius tantum *tanquam*, *quom*, *ubi* in sumptione ponantur. Permulta exempla sumptionis ficti iam § 13 et 14 in coniunctivo conditionali et poten-

tiali allata sunt, quorum protasis plerumque est enunciatio sumptiva, quibus exemplis nunc haec addo. Naev. fr. inc. com. 23: quid *si taceas?* Cato de re rust. praef.: Est interdum praestare mercaturis rem quaerere, *ni* tam periculosum *siet*, et item foenerari, *si* tam honestum *siet.* C. 1: De omnibus agris optimoque loco si emeris iugera agri centum, vinea est prima, *si* vino multo *siet.* C. 2: Vendat oleum, *si* precium *habeat.* Ib.: et *si* quid aliud *supersit*, vendat, wenn etwas anderes übrig sein sollte. C. 3: ubi aetas accesit ad annos XXXVI, tum aedificare oportet, *si* agrum consitum *habeas.* Ib.: ex quavis olea oleum viridius et bonum fieri *potest, si* tempori *facias.* Ib.: *si* orbes contriti *sient*, ut commutare possis. C. 5: *Si* quis quid *deliquerit*, pro noxa bono modo vindicet. C. 6: et materia, *si* quae opus *sit*, parata erit. C. 15: si locet. Or. pro Turio contra Cn. Gellium ap. Gell. XIV, 2: Nunc *si* sponsionem *fecissent* Gellius cum Turio. Ex orig. l. V (orat. pro Rhod.): *Si*quis plus quingenta iugera habere *voluerit.* Plaut. Amph. prol. v. 72: *Sive* adeo aediles perfidiose quoi *duint*: Sirempse legem iussit esse Iuppiter. Asin. III, 1, 25: An te id expectare oportet, *si*quis *promittat* tibi. III, 2, 44: *si* forte *occeperint.* IV, 1, 40: Post *si* lucerna extincta *sit*, nequid sui Membri conmoveat quicquam in tenebris, de quo loco Ling. quaest. Plaut. p. 15: „*Si* quando est pro *si forte*, tum debet sequi coniunctivus, postulante usu iam Plautinae aetatis.“ V, 2, 28: si — conspexeris — si videas. Cist. IV, 2, 10: siquis vidit, *si*quis eam *abstulerit*, wenn jemand sollte. Epid. V, 1, 13: edepol me illi melius (sc. servare poterunt), *si nancti* (sic Δp) *fuant.* Bacch. v. 564 sq.: nisi — occuperes. IV, 4, 47: Immo *si audias.* v. 48: Si — dixeris. v. 80: Quid *si* potius morbum, mortem *scribat?* wie wäre es, wenn er lieber — schriebe. Mil. I, 1, 53: *Ni* hebes machaera *foret.* IV, 5, 8: *si possem* — operam dedi, ad q. l. Lindem.: „*Si* h. l. non simpliciter pro *an* ponitur, sed est ellipticum dicendi genus. Plena esset oratio: operam dedi, si — possem, ut id efficerem. Sed quum facile sponte intelligatur illud ut id efficerem, omissum est.“ Merc. II, 3, 108: Multo hercle ille magis senex, *si* tu *scias.* Poen. prol. v. 12: Iamdudum expecto, *si* tuom officium *scias.* v. 27: *Si minus curassint*, cum eri reveniant domum. III, 4, 18: Quid, *si* recenti re aedis *pultem?* V, 4, 72: Da pignus, *ni* nunc *peieres*, in savium uter utri det. v. 81: Advortite animum, mulieres. Pri-

mum, *si* id fieri *posset* cett. (vulg. *possit*, sed illud postulat consecutio temporum). Pers. II, 4, 25 sq.: scis quid porro dicturus fuerim, *Ni* linguae moderari *queam*. Rud. III, 5, 54: Adeas, *si velis*. V, 2, 24: Quid refert, qui periit tamen, *si* nunc hoc *fabulemur?* ad q. l. Acidal.: „potentialis modus est, ne suasionis in eo vim perperam arbitreris." Trin. I, 1, 3 sq.: nam ego amicum hodie meum Concastigabo pro cónmerita noxia: Invitus, *ni* id me *invitet* ut faciam fides. 2, 61: Expecto *si*quid *dicas*, ad q. l. Lindem.: „Graecorum εἴτι pro eo quod est ὅ τι. Simile v. 111: Ausculto *si*quid *dicas*." II, 4, 73: Edim, nisi *si* ille *votet*. ST. At pol ego (edim), *et si votet*, de quo loco vide Wagner. in Muetzell. Zeitschrift für das Gymnasialwesen, 12. Jahrg. 1858, p. 418 sq. Truc. II, 1, 24: Aequo animo, ipse *si* nil *habeat*, aliis, qui habent, det locum. III, 2, 25: Strabacem hic opperiar modo, *Si* ruri *veniat*. IV, 2, 23: Discant, dum mihi argutari liceat, *ni* oblitus *siem*. v. 53: quid, *si* me *iubeat* intromittier? Plaut. fragm. Cistellar. p. 477, v. 14: Quae *nisi* sic *biteris*, nimium is vegrandi gradu. v. 29: *Si* quidem *imperes* pro copia, pro recula. Caecil. Stat. Nauclerus fr. 1: Nunc abeo, audibis praeterea, *si* eius *redeat* filia. Plocium fr. 9: Edepol, senectus, *si* nil quicquam aliud viti *Adportes* tecum, cum advenis, unum id sat est cett. Caecil. Stat. inc. fab. fragm. 16: Homo homini deus est, *si* suum officium *sciat*. Terent. Andr. IV, 2, 12: Non, *si* capiundos mihi *sciam* esse inimicos omnis homines, ubi *si* = quamvis, item Eun. I, 1, 4: redeam? non *si* me *obsecret*, v. Rudd. p. 356, adnot. 28. Andr. V, 4, 15: *Ni metuam* patrem, habeo pro illa re illum quod moneam probe. Heaut. III, 3, 38: Pessuma haec est meretrix. CH. Ita videtur. SY. Immo *si scias*. Phorm. III, 2, 5: Mirabar *si* tu mihi quicquam *adferres* novi, = θαυμάζω εἰ, ob etwa, wenn etwa. Hec. III, 4, 15: ego hunc adibo, *si*quid me *velit*. De coniunctivo cum *nisi* coniuncto vide in universum Hand. Tursell. IV, p. 224.

Ennii Telephi fr. 13, v. 388: *Quasi* lumen de suo lumine *accendat*, facit. Ennii Euhemerus fr. 11, lin. 50: *quasi* ita *posset* amicitiae — memoria conservari. Plaut. Asin. IV, 1, 51: simulet *quasi* gravedo *profluat*. Epid. II, 2, 92: *Quasi* tu *cupias* liberare fidicinam animi gratia, *Quasi*que *ames* vehementer illam. Poen. IV, 2, 9: Quodvis genus ibi hominum videas: *quasi* Acheruntem *veneris*. v. 53: *Quasi* tacere quidquam tu potis *sis*. (sic Both. Vulgo ἀμέτρως quasi tu tacere quicquam potis

sis). Rud. II, 3, 10: Heia vero, *Quasi* non *sit* intus. Truc. II, 6, 27: alloquar, *quasi nesciam.* 8, 11: Nunc *quasi* mihi *dicat.* Plaut. Vidularia p. 483, v. 6: Ego servabo, *quasi* sequestro *detis.* Terent. Eun. IV, 4, 18: *quasi* vero paulum inter *siet.* Hec. I, 2, 35: *Quasi* tu non multo *malis* narrare hoc mihi, Quam ego quae percontor scire. Adelph. II, 4, 7: Age, inepte, *quasi* nunc non *norimus* nos inter nos. III, 1, 3: Iam nunc times, *quasi* numquam *adfueris*, numquam tute *pepereris?*

Cato R. R. c. 77: Inde *tanquam* restim *tractes* facito. C. 90: *Cum* far *insipiat* (wenn werden — sollte), puriter facito et coquito bene. Plaut. Pseud. I, 2, 9: At faciem *quom aspicias* eorum, hau mali videntur. Terent. Andr. V, 2, 15: *Quom* faciem *videas*, videtur esse quantivis preti. Adelph. IV, 7, 21: Ita vitast hominum, quasi *quom ludas* tesseris. Plaut. Bacch. I, 1, 29: Eadem in usu atque *ubi* periclum *facias* (wenn du einen Versuch machen solltest) aculeata sunt. Truc. II, 1, 23: *ubi* nil *habeat*, (wenn er nichts haben sollte), alium quaestum coepiat. Terent. Eun. IV, 7, 43: Nolunt *ubi velis: ubi nolis* cupiunt ultro.

Referenda est ad enunciationes sumptivas etiam notissima illa comicorum formula: *absque hoc esset*, quae semper sine *si* effertur, ut Plaut. Capt. III, 5, 96 sq.: Quod *apsque hoc esset*, qui mihi hoc fecit palam, Usque offrenatum suis me ductarent dolis. Terent. Hec. IV, 2, 25: Quam fortunatus ceteris sum rebus, *absque una hac foret.*

19. ***Ut*** *coniunctio cum coniunctivo iuncta.* a) *Ut* ponitur in enunciationibus obiectivis, quales c. XI, §. 15 b. descripsimus, quae exprimunt fieri aliquid, effici, prodire ex eo quod verbum regens significat. Cato R. R. c. 5: Aratra vomeresque *facito uti* bonos *habeas.* C. 8: Sub urbe hortum omne genus, coronamenta omne genus, bulbos megaricos, — haec *facito uti serantur.* C. 23: *Face* ad vindemiam quae opus sunt *uti parentur.* Ib.: *facito uti* in dolio musti *pendeat.* C. 25: Quum vinum coctum erit et quum legetur, *facito uti servetur* familiae primum. C. 31: *face uti* in stercus — *coniiciantur.* C. 32: Vineas arboresque mature *face ut incipias* putare. Ib.: Vites propages sulcos, sursum vorsum, quod eius facere poteris, vitis *facito uti ducas.* Ib.: Arbores *facito uti* bene maritae *sint* vitesque *uti* satis multae *asserantur* et sicubi opus erit, de arbore *deiiciantur.* C. 33: Vineam sic *facito uti curetur.* C. 42: *facito*que *uti conveniat.*

C. 48: *uti* subtus homo ambulare *possit*, *facito*. C. 69: *Facito ut* amurcam quotidie *suppleas*. C. 70: Bosque ipsus et qui dabit, *facito ut* uterque sublimiter *stent*. C. 85: *facito ut* bene *madeat*. C. 151: *facito uti* aquam *addas*. Ib.: *facito uti* ab herbis *purges*. Plaut. Amph. prol. v. 55. I. 1. 142: nunc propterea quod me meus erus *Fecit ut vigilarem*, hic pugnis *faciet* hodie *uti dormiam*. v. 189. v. 276: *Factumst* illut, *ut* ego illic vini hirneam *ebiberim* meri. I, 2, 33. 3. 51: Tanto brevior dies *ut fiat faciam*. II, 1, 66: Praeter me alterum — *faciam ut offendas* domi. III, 1, 16 sqq.: Post igitur demum *faciam* [*ut*] res *fiat* palam Atque Alcumenae in tempore auxilium *feram Faciam*que *ut* uno fetu — *pariat*. 3, 23 sq.: *Fac* Amphitruonem iam advenientem — *Ut abigas*. 4. 18: *faciam ut sit* madidus sobrius. V, 1, 33: At ego *faciam* tu idem *ut* aliter *praedices*. Asin. I, 1, 13: ut ipse scibo, te *faciam ut scias*. v. 77: *Face* id *ut* paratum iam *sit*. 2, 14: Ego edepol te *faciam ut* quae sis nunc et quae fueris *scias*. III. 3, 149: Haec *faciet* facile *ut patiar*. Aul. II, 2, 79: illud *facito*, *ut memineris*. Capt. prol. v. 65: ego *faciam ut* pugnam *inspectet* non bonam. III. 5. 31: *Facito* ergo *ut* Acherunti *clueas* gloria. Cas. II, 1, 11: *Faciam ut*, proinde est dignus, vitam *colat* (sic Ladew. de Cas. p. 193). Cist. I, 1, 64: Ibidem, unde oritur, *facito ut facias* stultitiam sepelibilem. Bacch. II. 3. 94: *Facito ut memineris* ferre. V. 2. 34: Facito ut facias. Men. V, 5, 45: Ad me *face uti deferatur*. Merc. III, 3, 4: facito ut cogites. Pseud. I. 2, 44: *Facite* mi hodie *ut* munera multa huc ab amatoribus *conveniant*. v. 76: *face ut* animum *advortas*. v. 79: Te ipsam culleo ego cras *faciam ut deportere*. 5. 100: Facito ut memineris. IV, 1, 16: ita ille *faxit* Iuppiter, *Ut* ille palam ibidem *adsiet*. Poen. I, 1. 37: Ego *faciam ut facias*. v. 69: *faciam*, *ut* facto *gaudeas*. III. 2, 3: *Fac* modo, *ut* condocta tibi *sint* dicta ad hanc fallaciam. 3, 89: *faciam*, ubi tu laveris, Ibi *ut* balneator *faciat* unguentariam. V, 5. 10: Iam pol ego illam pugnis totam *faciam ut sit* morula. Pers. V, 2. 42: Di *faciant*, *ut* id *bibatis*, quod vos numquam transeat. Rud. IV, 4, 44: *Fac* sis aurum *ut videam*. Truc. II, 5, 25: Face ut adcumbam. V, v. 74: *fac* iam *uti sciam*. Caecil. Stat. inc. fab. fr. 2, v. 233: quae tu omnia Tuis foedis factis *facis ut* nequiquam *velim*. Terent. Andr. prol. v. 17: *Faciunt*ne intellegendo, *ut* nil *intellegant?* Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 156: *Effeci*, pelice *ut* meum *privarem* virum. Plaut. Poen. V, 2. 96 sq.: qui potuit

fieri, ut Carthagini Gnatus *sis.* Pers. II, 1. 6: potuisset *fieri ut* probe litteras *sciret.* Trin. II, 4, 28: *ut* quidem illut *perierit,* ad q. l. Lindem.: „coniunctivus pendere videtur ab antecedente voce *factumst,*, quam Lesbonicus pronunciaverat." Terent. Andr. IV, 2, 16: Si poterit *fieri, ut* ne pater per me stetisse *credat.* Plaut. Bacch. IV, 9, 146: mihi *Ut* ovans praeda onustus *incedam evenit.* Terent. Phorm. II, 1, 40: Si *est,* patrue, culpam *ut* Antipho in se *admiserit.* Hec. III, 5, 51: Si *est ut velit* reducere uxorem. IV, 1, 43 sq.: Roga — si *est ut dicat* velle se, Redde: sin *est* autem *ut nolit.* recte ego consului meae. Adelph. III, 5, 4: Si *est,* is facturus *ut sit* officium suom. Plaut. Aul. II, 3, 9: nam probrum atque partitudo prope *adest, ut fiat* palam. Rud. IV, 7, 4: *Aequom videtur* tibi *ut* ego alienum quod est Meum esse *dicam?* Bacch. I, 2, 34: Non *par videtur* neque *sit consentaneum* — Praesente ibus una paedagogus *ut siet.* Terent. Andr. IV, 1, 11: Hocine *credibile* aut *memorabile,* Tanta vecordia innata quoiquam *ut siet.* Plaut. Merc. II, 1, 14 sqq.: Dicit capram — Suae dotem uxoris ambadedisse. oppido Mihi illud *videri mirum, ut* una illaec capra Uxoris dotem simiae *ambadederit.* Terent. Heaut. I, 1, 26 sq.: Vel me monere hoc vel percontari puta: *Rectumst,* ego *ut faciam;* non est, te *ut deterream.* Plaut. Most. I, 1, 12 sq.: Nec *veri simile loquere* nec *verum,* rupex, Comesse quemquam *ut* quisquam absentem *possiet.* Aul. I, 1. 38: neque quicquam *meliust* mihi, Ut opinor, quam ex me *ut* unam *faciam* literam Longam. Rud. II, 2, 22: Nunc quid mihi *meliust,* quam ilico hic [*ut*] erum *opperiar* dum veniat? I, 4, 1: Quid mihi *meliust,* quid magis *in remst,* quam corpore vitam *ut secludam?* Aul. II, 1, 34: *in rem* hoc tuamst. M. *ut* quidem *emoriar,* priusquam ducam. Most. I, 3, 121: Quid olant, nescias, nisi *id unum,* male *ut* olere *intellegas.* Bacch. III, 3, 87: *Satin ut* quem tu habeas fidelem tibi aut quoi credas *nescias?* Amph. III, 2. 22: *Potin ut apstineas* manum? Epid. I, 1, 60: *Potin', ut* molestus *ne sies?* Bacch. v. 751: *potin ut cures* te atque *ut ne parcas* mihi? Merc. IV, 4, 39: *Potine ut* molestus *ne sis?* Pseud. IV, 1, 29 et Poen. IV, 2, 94: Potin ut taceas? Pers. II, 4, 16: *Potin ut* molestus *ne sies?* Truc. V, v. 5: *Potin', ut* mihi molestus *ne sis?* Bacch. I, 1, 1: Quid si hoc *potis est ut* tu *taceas,* ego *loquar?* Pseud. II, 2, 38: *Potest ut* alii ita *arbitrentur* et ego *ut ne credam* tibi. Capt. III, 4, 51: *Est miserorum, ut* malevolentes *sint* atque *invideant* bonis. Mil. v. 800 sq.: mi *dicam*

delatum et *datum, Ut* sese ad eum *conciliarem.* II, 3, 24: Nam tibi iam *ut pereas paratumst* dupliciter. Terent. Phorm. IV, 3, 14: *Visumst* mi, *ut* eius *temptarem* sententiam. Eun. III, 3, 6: Ubi veni, *causam, ut* ubi *manerem, repperit.* Hec. I, 2, 30: Nempe ea causa, *ut ne* id *fiat* palam? Plaut. Bacch. III, 3, 19: Nego tibi hoc annis viginti *fuisse* primis *copiae,* Digitum longe a paedagogo pedem *ut ecferres* aedibus. Terent. Hec. II, 2, 1: meum *ius esse, ut* te *cogam.* Plaut. Most. I, 1, 26 sq.: Hocine boni *esse officium* servi existumas, *Ut* eri sui *corrumpat* et rem et filium? Pseud. IV, 1, 9: *Fuit* meum *officium ut faterer.* Terent. Andr. I, 1, 141: Nunc tuomst *officium,* has bene *ut adsimules* nuptias. Plaut. Mil. I, 1, 72: Videtur *tempus esse ut eamus* ad forum. IV, 3, 8: Dicasque *tempus* maxume *esse ut eat* domum. Poen. sc. ult. v. 36: hic *opus est* aliquot *ut maneas* dies. Truc. II, 6, 19: nunc tibi *opust,* aegram *ut* te *adsimules.* (Vulg. tu te. *tu* delevit Both. sec. vett.) V, v. 10. 11: Puero opust cibum — *Opus* nutrici autem, utrem *ut habeat* veteris vini largiter. Epid. II, 1, 2: quom *usust, ut pudeat.* Mil. IV, 3, 39: Nunc ad me *ut veniat usust* Acroteleutium. Terent. Heaut. I, 1, 29: An quoiquamst *usus* homini, se *ut cruciet*? Hec. IV, 2, 19 sq.: haec mihi nunc *curast* maxuma, *ut ne*quoi mea Longinquitas aetatis *obstet,* mortemve *expectet* meam. Cato R. R. c. 2: curare ut perficiantur. C. 5: Opus rusticum omne *curet uti sciat* facere. C. 73: semper *curato, ut valeant.* Plaut. Poen. IV, 2, 91: Vale et haec *curá* clanculum *ut sint* dicta. Epid. V, 1, 38: Non habeo ullam *occasionem, ut* apud te falsa *fabuler.* Stich. v. 73: Neque tu *ut facias consilium dabo,* Verum *ut exoremus.* Ennii Euhemerus fr. 3: Ibi Vesta mater eorum et sorores Ceres atque Opes *suadent* Saturno, *ut* de regno *non concedat* fratri. — et quod videbat matrem atque sorores suas *operam dare ut* Saturnus *regnaret, concessit* ei *ut* is *regnaret.* Itaque *pactus est* cum Saturno, *uti* si quid liberum virilis sexus ei natum esset, *ne educaret.* Plaut. Truc. II, 3, 9: et *suade,* iam *ut* satis *laverit.* Caecil. Stat. Imbrii fr. 3: Mihi surdo dormitum *suadet ut eam,* Plaut. Truc. I, 2, 98: metuebatque te, sibi ne aut persuaderes. *Ut* abortioni operam *daret,* puerumve *ut enecaret.* Stich. I, 2, 71: Ita mi *auctores sunt amici, ut* vos hinc *abducam* domum. Merc. II, 4, 15: Responde, quo leto *censes* me *ut peream* potissumum? Cato R. R. c. 142: eadem *uti curet faciat*que *moneo,* dominorumque dicto audiens *sit.* Terent. Andr. prol. v. 22: *ut quiescant* porro *moneo* et *desinant.* Plaut. Rud. III, 1, 7: Ad hirundini-

num nidum visast simia Ascensionem *ut faceret admolirier.* Cato R. R. c. 1: sic *in animo habeto, uti ne* cupide *emas.* Plaut. Bacch. v. 1186: Atque [*inducas animum* haec] *ut* eis delicta *ignoscas?* Poen. IV, 2, 55: *Animum inducam* facile *ut credam* istuc tibi. Stich. II, 2, 22: *Animum inducam ut* [*ne*] istuc verum te elocutum esse *arbitrer.* Bacch. I, 2, 22 sq.: Magis unum *in mentemst* mihi nunc, satis *ut* commode Pro dignitate opsoni haec *concuret* coquos. Curc. IV, 4, 2 sq. Mil. IV, 8, 48: quom *venit* mi *in mentem, ut* mores mutandi *sient.* Aul. V, v. 18: *Ut* iam *eriperes, apparabas.* Most. v. 893: Non [pol] potes tu *cogere* me — *ut* tibi male *dicam.* Men. V, 3, 2: Qui vi me *cogunt, ut* validus *insaniam.* Terent. Andr. IV, 1, 30: nec te quivit hodie *cogere,* illam *ut duceres.* Hec. II, 2, 26: coepi *cogere ut rediret.* IV, 1, 56: Si puerum *ut tollam cogit.* IV, 4, 52: Nam *cogis* ea quae nolo *ut* praesente hoc *loquar.* Adelph. V, 3, 65: *cogam ut* cum illa una *cubet.* Plaut. Mil. IV, 2, 15: me *adiget* se *ut amem.* Most. III, 3, 14: Qui *subegi* faenore argentum ab danista *ut sumeret.* V, 2, 52: ego illum, *ut sit* quietus verberibus *subegero.* Pseud. I, 1, 6: Si necessitas Me *subigit* ut te *rogitem.* Pers. II, 2, 12: Nec *subigi* queantur umquam, *ut* pro ea fide *habeant* iudicem. Fabius Pictor ap. Gell. X, 15 (Egger. p. 107): sub tecto *uti liceret,* non pridem a pontificibus *constitutum.* Plaut. Pseud. I, 5, 136: Quin rus *ut irem* iam heri *constitueram.* Aul. II, 2, 80: *Convenisse, ut ne*quid dotis mea ad te *adferret* filia. Most. I, 2, 37 sq.: nunc etiam volo *Dicere, ut* homines aedium esse similis *arbitremini.* Terent. Andr. III, 4, 15: ut adparetur dicam. Heaut. II, 3, 99: *dicam ut revortatur* domum. Plaut. Poen. V, 2, 158: Nuntiate ut prodeat. Aul. II, 2, 73: *Auctor sum impero*que, *ut* tu me cuivis castrandum *loces.* Amph. I, 1, 50: Telebois *iubet* sententiam *ut dicant* suam. Acc. c. inf. et *ut* coniuncta sunt Pseud. IV, 7, 51: Hoc tibi erus *me iussit ferre* Polumachaeroplagides, Quod dehiberet, atque *ut* mecum *mitteres* Phoenicium, item Poen. prol. v. 4. 5: *Audire iubet vos* imperator histricus, Bonoque *ut* animo *sedeant* in subselliis Et qui esurientes et qui saturi venerint. Ennii Euhemerus fr. 3, 5: *postulat ut* ipse *regnaret.* Plaut. Merc. II, 3, 91, *mandavit* mihi *Ut emerem,* quum in sequente versu Mandavit — emerem omisso *ut* positum sit. Aul. II, 2, 45: Nam de te neque re — *merui, ut faceres,* quod facis. Epid. V, 2, 47: merui, ut fierem. Terent. Andr. I, 5, 46: Unum hoc scio, *esse meritum, ut* memor *esses*

sui. Plaut. Bacch. IV, 5, 2: *Metuo*que *ut* hodie *possiem* emolirier. Pers. II, 5, 18: *metuo ut possim* reicere in bubile. Terent. Adelph IV, 4, 19: Ipsum id *metuo ut credant*. Andr. I, 5, 41 sq.: Haud *vereor*, si in te sit solo situm: Sed *ut* vim *queas* ferre. IV. 2, 22: Dies hic mi *ut* satis *sit, vereor*. Omissum est vereor Plaut. Curc. II, 2, 7: Operam ut *det*. Gronovius: „Reticetur nihil aliud quam vereor. Nam vereor ut det est vereor ne non det, ut recte interpretantur." Epid. V, 2, 63 sq.: *oro* te, Epidice, mihi *ut ignoscas*. Bacch. IV, 6, 18: *Orabat* quod istic esset scriptum *ut fieret*. Bacch. v. 1177: Immo ego te *oro ut* me intro *abducas*. Most. III, 2, 111: *Orat ut suadeam* Philolacheti. Merc. II, 4, 20: Achillem *orabo*, *ut* aurum mihi *det*. Poen. III, 2, 25: Et quidem, quasi tu nobiscum adveniens hodie *orareris*, Liberum *ut conmonstraremus* tibi locum et voluptarium. V, 2, 55: Nunc *orat*, *operam ut des* sibi *ut* ea *veneant*. Truc. IV, 3, 24: Era med *oravit* minor, Puer *ut ecferretur*, eaque *ut celarentur* omnia. Terent. Andr. III, 3, 150: patrem huc *orato ut veniat*. IV, 2, 4: *Orare* iussit, si se ames, era, iam *ut* ad sese *venias*. Plaut. Bacch. IV, 4, 38: Ego patrem *exoravi*. CH. Nempe ergo hoc *ut faceret* quod loquor. Rud. III, 2, 26: te digna *ut eveniant precor*. Naev. Andromacha: Quod tu, mi gnate, *quaeso ut* in pectus tuum *Demittas*. Naevii Tribacelus: Deos *quaeso ut adimant* et patrem et matrem meos. Plaut. Amph. I, 1, 168. II, 2, 88. Bacch. IV, 9, 96: *Quaeso ut* sat *habeas* id, pater. Rud. III, 2, 15 sqq.: teque *oro* et *quaeso*, si speras tibi Hoc anno multum futurum sirpe et laserpicium — Atque ab lippitudine usque siccitas *ut sit* tibi. Trin. I, 2, 152: Nunc ego te *quaeso ut* me opera et consilio *iuves Conmunices*que hanc mecum meam provinciam. Terent. Adelph. II, 4, 11: deos *quaeso ut* istaec *prohibeant*. Plaut. Cist. IV, 2, 101: obsecro ut reddas. Truc. IV, 3, 67: Verum te *obsecro, ut* tuam gnatam *des* mi uxorem, Callicles. Rud. III, 2, 21. 24: At ego te per crura et talos tergumque *optestor* tuum, — *Ut* mi istuc *dicas* negoti quid sit. Poen. V, 1, 8: Deos deasque *veneror*, qui hanc urbem colunt, *ut* quod de mea re huc veni, rite *venerim*. Truc. IV, 4, 19: imo *amabo, ut* hos dies aliquos *sinas* Eum esse apud me. Lindem. ad Mil. III, 3, 26: „Precandi formula notissima *amabo* ita explicanda videtur: amabo te, si dicas, quod quaero, facias quod volo. Inde usu longo factum, ut etiam sic simpliciter ponatur, ut *quaeso, precor*, *oro*." Most. III, 2. 102: Antiquom *optines* hoc tuum

tardus *ut sis*. Naev. bell. Pun. l. VII ap. Non. p. 474, 16: plurimos idem Sicilienses *paciscit* obsides *ut reddant*, ubi antetecedit: Id quodque *paciscunt*, moenia *sint*, omisso *ut*. Terent. Andr. I, 2, 7: Dum tempus ad eam rem tulit, *sini* animum *ut expleret* suom. Hec. IV, 2, 14 sq.: neque *sinam ut* qui nobis, mater, male dictum velit, Mea pertinacia esse *dicat* factum. Cato R. R. c. 5: Sterquilinium magnum *stude ut habeas*. Plaut. Poen. III, 1, 72: Lenonem *ut* periurum *perdas*, id *studes*. Cas. prol. v. 16: Verum *ut cognoscant, dabimus operam* sedulo. Cato R. R. c. 5: prius villam *videat clausa uti siet* et *uti* suo quisque loco *cubet* et *uti* iumenta pabulum *habeant*. C. 9: Et id *videto*, *uti* aut domum opus *sient*, aut *ut* venire *possint*. C. 60: Praeterea generatim *videto, uti* satis viciae *seras*. C. 76: *Videto ut* bene et otiose *percoquas*. C. 84: *Videto ut* bene *percoquas* medium. Terent. Hec. V, 4, 1: *Vide*, mi Parmeno, etiam sodes, *ut* mi haec certa et clara *attuleris*. Plaut. Epid. III, 4, 27: Mi illam *ut trámittas*, argentum *accipias* (pendet *ut* a praegresso *velis*), ex emend. Bothii. v. 76: Numquid me *vis* ceterum? PE. Malo cruciatu *ut pereas* atque *abeas* cito. Bacch. I, 1, 44: *Ut* ille te *videat*, *volo*. Merc. III, 2, 17: *ut* mihi aedis aliquas *conducat volo*. Pseud. I, 3, 87: Quid nunc *vis*? CA. *ut opperiare* hos sex dies festos modo. Rud. IV, 6, 13: Quod promisisti *ut memineris* (*ut* pendet ex praegresso *volo*). Truc. II, 4, 78: Num quidpiam me *vis* aliud? PH. *Ut*, quando otium Tibi sit, ad me *revisas*. Caecil. Stat. Plocium fr. 2, v. 162: *Ut devomas volt*, quod foris potaveris. Plaut. Bacch. IV, 8, 34: Nihil est quod *malim*. CH. Atque *ut* tibi mala multa *ingeram*?

b) *Enunciatio per* **ut** *prolata e nullo verbo apta absolute ponitur in cohortationibus.* Cato R. R. c. 1: *uti* eo cum introeas, *circumspicias* — *uti* bonum caelum *habeat*. Ib.: *uti* bene aedificatum *siet*, ubi paulo ante dictum est: *siet* in iis agris, sine *ut* coniunctione. C. 2: Reliqua quae sient, *ut compareant*. Si quid desit in annum, *uti paretur*; quae supersint, *uti veneant*. — quae opera fieri velit, et quae locare velit, *uti imperet*, et ea scripta *relinquat*. — Auctionem *uti faciat*. C. 13: lectum stratum, ubi duo custodes liberi cubent et tertius servus una cum factoribus *uti cubet*, ubi tamen Schneiderus in adnotatione lectionem Pontederae *ubi* praefert. C. 14, 3: Si de coelo villa tacta siet, de ea re verba divina *uti fiant*. C. 15: Macerias — *uti* dominus omnia ad opus *praebeat*. Plaut. Capt. I, 2, 6: Set *uti ad-*

serventur magna diligentia, ad q. l. Lindem.: „In enunciatis acriorem cohortationem continentibus vel cautionem diligentiorem praescribentibus vel mandata altius infigentibus part. *ut* ponitur omisso verbo, a quo pendeat." Similiter Pers. V, 2, 9: Quem pol ego *ut* hominem in cruciatum, in compedis *cogam.* Terent. Adelph. II, 4, 16: At *ut* omne *reddat*, aber daß er nur cett.

c) *Ut ponitur in votis sive optatis* significatióne v. *utinam* Plaut. Poen. IV, 2, 90: *Valeas* beneque *ut sit* tibi. Aquilius Boeotia fr. 1; *ut* illum di *perdant*, primus qui horas repperit. Caecil. Stat. Nauclerus fr. 2: *Ut* te di omnes *infelicent* cum male monita memoria! Terent. Eun. II, 3, 11: *Ut* illum di deaeque senium *perdant.* Heaut. IV, 6, 6 sq.; *Ut* te quidem di deaeque omnes — *perduint.* Additur *modo* Phorm. I, 2, 9: Scies, *Modo ut* tacere *possis.*

d) *Ut consilium exprimit*, ita ut non pendeat e verbo praegresso, cuius sententiam integram faciat, sed enunciationem per se extantem efficiat. (*ut finale*). Cato R. R c. 3: Torcularia bona habere oportet *ut* opus bene effici *possit.* Ib.: si orbes contriti sient, *ut* commutare *possis.* C. 5: Pro beneficio gratiam referat, *ut* aliis recte facere *libeat.* C. 6: uti — habeas. Ib.: *uti siet* qui vineam alliges. C. 7: *uti* stabilia mala *fiant.* C. 33: Vitem bene enodatam deligato recte, fluxuosa *uti ne siet.* Ennii Eumenides fr. 5, v. 189: *ut ne* res temere *tractent* turbidas. Euhemerus fr. 3: Id eius rei causa fecit, *uti* ad suos gnatos imperium *rediret.* fr. 8: Ubi Iuppiter Neptuno imperium dat maris, *ut* in insulis omnibus — *regnaret.* Plaut. Amph. prol. v. 9. I, 1, 184. 3, 26: Ex me primo [*ut*] prima *scires*, rem ut gessissem puplicam. *Ut* addidit Fleckeisenus. Asin. II, 4, 37: Nam retineri, *ut* quod sit sibi operis locatum *ecficeret,* ubi *ut* non multum differt a *donec.* Aul. IV, 10, 9: Id adeo te oratum advenio, *ut* animo aequo *ignoscas* mihi. Epid. II, 2, 94: *Ut* enim *praestines* argento. III, 3, 4: Bacch. IV, 6, 10. Men. III, 3, 32: *Ut*, si sequentur me, hac abisse *censeant.* Most. I, 3, 86: *Ut videas* eum medullitus me amare. Mil. v. 1192: ego adeo, *ut* tu *scias*, Prosum Athenas protinam abibo tecum, ubi enunciatio per *ut* elata protasin efficit, v. Mueller. in Iahnii annal. 1861, sect. 4, p. 273. Merc. II, 2, 27: Immo *ut scias,* Oculis quoque etiam plus iam video quam prius. Poen. I, 2, 81: Quid eo opust? MI. ego dicam: *ut* illi et tibi *limem* caput. IV, 2, 71. V, 2, 59: *Ut* hortum *fodiat* atque *ut* frumentum *metat.* V, 2, 69: At *ut*

scias, nunc dehinc latine iam loquar. Pers. II, 1, 12: Ire decet me, *ut* erae obnoxia *fuam*, mea libera ope ocius *ut sit*. Stich. II, 1, 40: Nimis vellem hae fores erum fugissent, ea caussa *ut haberent* malum magnum. Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 150: Ita plorando — me optudit Eam *uti venderem*. Terent. Andr. III, 2, 35: missast ancilla ilico Obstetricem arcessitum ad eam et puerum *ut adferret* simul. Eun. V, 4, 20: Ulciscar, *ut ne* inpune in nos *inluseris*. Hec. IV, 4, 61: Aliquando tandem huc animum *ut adiungas* tuom.

e) *Ut* id describit, quod ex alia re consequitur (*ut consecutivum*). De causa coniunctivi in talibus enunciationibus vide Weissenborn. in Iahnii annal. 1848, vol. 53, sect. 3, p. 297. Saepe in priore enunciatione additur *ita*, *is*, *adeo*. Cato R. R. c. 8 extr.: fundum urbanum — *ita* paret — *uti* quam solertissimum *habeat*. C. 18: *uti* contra ora (Schn. contraria) *sient*. C. 46: Locum quam optimum et apertissimum et stercorosissimum poteris, et quam simillimum genus terrae eae, ubi semina positurus eris, et *uti ne* nimis longe semina ex seminario *ferantur*, eum locum bipalio vortito, = ubi non opus sit ferri s. sed ita tamen, ut non opus sit ferri cett. Cato or. pro L. Turio contra Cn. Gellium ap. Gell. XIV, 2: *uti* testes non *essent*, = ita uti, v. Meyer. orat. Rom. fragm. ed. II, p. 142. Ennii Eumenid. fr. 1: *Ita* sapere opino esse optumum, *ut* pro viribus Tacere ac fabulari tute *noveris*. Plaut. Asin. III, 1, 2: An *ita* tu's animata *ut qui* expers matris inperiis *sies?* Aul. II, 1, 13: neque occultum id haberi tibi (*tibi* addidit Herm. elem. d. m. p. 308), neque per metum mussari, *Quin* participem pariter ego te, et tu me *ut facias*, ubi Goellerus: „*Ut* abundat.“ Capt. III, 4, 21: Et eum mihi esse morbum, *ut qui* me opus *sit* insputarier? Curc. V, 3, 13: Delicatum te hodie faciam, cum catello *ut adcubes*. Epid. III, 4, 34; Atque *ita* profecto, *ut* eam ex hoc *exoneres* agro. Bacch. v. 1184 (= V, 2, 65): Quem quidem ego *ut non* [hodie] *excruciem*, alterum tantum auri non meream. Ich möchte nicht das doppelte Gold verdienen, so daß ich (= wenn ich) ihn nicht quälen sollte, wenn mir die Bedingung auferlegt würde ihn nicht zu quälen. Pseud. v. 464: Conficiet iam te hic verbis, *ut* tu *censeas* (so daß du denken könntest) Non Pseudulum — tecum loqui. Poen. IV, 2, 66: ut ne enuntiet (= ea tantum conditione, ut ne). V, 2, 112: Sed si *ita*st, *ut* tu *sis* Iachonis filius. Stich. I, 1, 23: neque ille [hau] sibi mereat Persarum Montis, qui esse

aurei perhibentur, *Ut* istaec *faciat* quod tu metuis. Truc. V, v. 27: Quomodo? PH. Hoc modo, *ut* molestus ne *sis*, ubi *ut* simul consilium exprimit, ſo daß ich wünſche, daß du cett. Aquilius Boeotia fr. 1, v. 9: Itaque adeo iam oppletum oppidumst solariis, Maior pars populi *ut* aridi *reptent* fame. Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 144 sq.: Ferre *ita* me uxor et forma et factis facit *Ut* si taceam, tamen indicium *sim*. Terent. Eun. V, 2, 2: *ut* nullo modo Intro ire *possem*. Heaut. III, 1, 95: *Ita* comparatam esse hominum naturam —, Aliena *ut* melius *videant* et *diiudicent* Quam sua? Hec. prol. v. 3: novom intervenit vitium et calamitas, *Ut* neque spectari neque cognosci *potuerit*.

f) Coniunguntur *ut* et *ne* significatione finali, cui tamen nonnunquam etiam consecutiva admixta est. Recte autem docuit Handius in Tursell. IV, p. 32, *ne* in his non esse coniunctionem, sed antiquum adverbium, quod maiori cum vi pro *non* dicitur. Exempla huc pertinentia complura iam in antecedentibus allata sunt. Cato R. R. c. 1: sic in animo habeto, *uti ne* cupide *emas*, *neve* opera tua parcas visere, *et ne* satis habeas semel circumire. C. 33: Vitem bene enodatam deligato recte, flexuosa *uti ne siet*. C. 46: et *uti ne* nimis longe semina ex seminario *ferantur*, ubi consecutiva cum finali (prohibitiva) significatione coniuncta est. Ennii Euhemerus p. 170 Vahlen.: Itaque pactus est — *uti*, si quid liberum — ei natum esset, *ne educaret*. Plaut. Poen. IV, 2, 66: ut ne enunciet. Trin. v. 143: Novo modo adeo, *ut* quod meae concreditumst Taciturnitati — *Ne enunciarem* quoiquam *neu facerem* palam. Terent. Andr. I, 2, 11, (= v. 181 Fleckeisen.). Adde haec exempla, quae attulit Reisigius p. 582 sq., qui dicit poni *ut ne* inprimis, si pron. indefinitum *quis* sequatur: Plaut. Asin. III, 3, 128: Licet Fortunam laudem, tamen *ut ne* Salutem *culpem*. Capt. II, 2, 17: vestum *ut ne inquinet*. Most. V, 1, 12: Pergunt turbare usque *ut ne quid possit* conquiescere. Terent. Hec. IV, 2, 19: haec mihi nunc curast maxuma, *ut nequoi* mea Longinquitas aetatis *obstet*. Adelph. IV, 4, 18: fieri potis est *ut nequa exeat*.

g) *Ut* ponitur in *interrogationibus* et addita et omissa interrogationis particula *ne*, si, quod quis alius postulat expetatve, ego vero et nolo neque a me postulari recte posse existimo, significandum est (sic Luebker. de usu inf. Plaut. p. 28). Ennii Med. fr. 10: Nam *ut* ego illis *supplicarem* tanta blandiloquentia —? (Cic. nat. de. III, 25), h. e. num quis hoc a

me exspectare possit?, ich sollte —? Plaut. Amph. II, 2, 62: te *ut deludam* contra —?, ich sollte dich zum Besten haben? Asin. V, 2, 34 sq.: Ego*ne ut* non domo uxori meae *Subrupiam* cett. ich sollte nicht cett. Curc. V, 2, 18: Mea*ne* ancilla libera *ut sit*? Cist. IV, 1, 10: ego illam anum inridere me *ut sinam*? Epid. II, 2, 41: *Utin* inpluvium induta *fuerit?* Quid istuc [tibi] mirabilest? (sic scribit hunc versum Fleckeisen. in Iahnii annal. 1851, vol. 61, sect. 1, p. 43). Bacch. II, 2, 19. 20: Ego*n ut*, quod ab illo [me] attigisset nuntius, Non inpetratum id advenienti ei *redderem*? III, 1, 8: Ego*ne ut* haec conclussa *gestem* clanculum? *ut celem* patrem —? IV, 3, 23 sq.: ego*ne ut* opem ferre *putem* mihi Posse inopem te? 8, 1. 2: Meam*ne* — *ut retineat* —? Most. IV, 3, 25: Mecum *ut* ille hic *gesserit*, Dum tu hinc abes, negoti [quidquam]? ich hätte, sc. meinst du?, de quo loco Luebkerus: „[hic] locus tenerrimo quasi filo seiungitur ab infinitivo: magis tamen se nunquam passum fuisse quam alteri sic censendi idoneam causam non esse moniturus est; similiter Curc. V, 2, 18.“ Mil. IV, 1, 16: Ego*ne ut* ad te ab libertina esse *auderem* internuntius —? Poen. I, 2, 103: *Ut* tu quidem huius oculos inlutis manibus *tractes* ac *teras*? solltest du, h. e. du wirst doch nicht. Pertinet huc etiam Pers. I, 3, 52: Me *ut* quisquam *norit,* nisi ille qui praebet cibum, quod Ritschelius sine interrogationis signo effert. Trin. v. 378: Ego*ne* indotatam te uxorem *ut patiar?* III, 3, 22: *Ut* ego nunc adulescenti thensaurum *indicem*? Truc. IV, 2, 45: ego mihi haec *ut patiar* fieri? h. e. num quis putare potest me passurum haec fieri? Terent. Andr. I, 5, 28: ei*ne* ego *ut advorser*? III, 5, 12: tibi ego *ut credam,* furcifer?, ubi Ruhnkenius mente addendum censet *vis, postulas* vel simile verbum. Eun. IV, 7, 1: Hanci*ne* ego *ut* contumeliam tam insignem in me *accipiam?* Heaut. IV, 5, 36: Ego quoi daturus non sum, *ut* ei *despondeam*? V, 5, 6: mea bona *ut dem* Bacchidi dono sciens? Phorm. II, 1, 74: Ego*n* illam cum illo *ut patiar* nuptam unum diem? IV, 3, 64: inpuratus me ille *ut* etiam *inrideat*? V, 6, 34: *utin* haec *ignoraret* suom patrem? 8, 62: Hici*ne ut* a nobis hoc tantum argenti *auferat* —? 9, 3: Hici*ne ut* tibi *respondeat*? Hec. I, 1, 9: *Utin* eximium neminem *habeam?*

h) *Ut* nonnunquam *repetitur.* Sic Plaut. Aul. IV, 10, 62: nunc te obtestor, Euclio, *ut,* siquid ego erga ted imprudens peccavi aut gnatam tuam, *Ut* mi *ignoscas* eamque uxorem mihi *des*,

ut leges iubent. Cas. II, 8, 75. 76: Ibo intro: *ut* id, quod alius condivit cocus, Ego nunc vicissim *ut* alio pacto *condiam.* Trin. I, 2, 104: *Ut* — *ut* mihi necesse *sit* iam id tibi concedere. Lind.; „repetitum *ut* propter longius enunciatum interpositum." Terent. Phorm. I, 3, 1 sq.: Adeon rem redisse, *ut*, qui mihi consultum optume velit esse, Phaedria, patrem *ut extimescam.*

20. *Ut* coniunctio saepe tamen in enuntiationibus obiectivis omittitur solusque coniunctivus ponitur. Naev. l. VII belli Punici apud Nonium p. 474, 16 v. paciscunt: Id quoque *paciscunt* moenia sint, v. Klussm. p. 76, cum paulo infra legatur: plurimos idem Sicilienses *paciscit* obsides *ut reddant.* Naevius fr. Corollariae 1, v. 37: diu *vivat volo,* Ut mihi prodesse possit. fr. 5: num non *vis moneam* te unum. Cato R. R. c. 43: si *voles* vinea cito *crescat.* C. 46: si *voles* cito semina *crescant.* Plaut. Asin. III, 3, 57: *Vin faciam* ut te Philenium — amplexetur? Aul. IV, 4, 7: quid tibi *vis reddam?* 6, 4: Nimis hercle ego illum servom ad me *veniat velim.* Capt. IV, 2, 78: *Vin* te *faciam* fortunatum? Cas. II, 3, 17: Vera *dicas velim.* v. 54: *vis* tuis Chalinum huc *evocem* verbis foras? Cist. I, v. 84: Hoc *volo agatis.* Bacch. II, 3, 100: Mihi *duit velim.* Bacch. V, v. 692: Quid *vis curem?* v. 707 sq.: Ah placide *volo* Unum quicque *agamus.* Most. I, 4, 9: *Visne* ego te ac tu med *amplectare?* III, 1, 51: Quid tibi ego morem *vis geram?* V, 1, 26: Nunc ego huc *veniat velim.* Men. IV, 2, 42: *Vin* hunc *rogem?* Mil. II, 3, 29: Quid tibi *vis dicam?* III, 3, 3: denuo *volo percipiatis* plane. Merc. I, 2, 46: Quid *vis faciam?* II, 4, 18: *Visne eam* ad portum? — Atque *eximam* Mulierem pretio? IV, 3, 23: Vin *dicam* quoiast? v. 29: etiam *vis* nomen *dicam?* Pseud. I, 3, 90: Immo *vin* etiam te *faciam* ex laeto laetantem magis? 5, 107: *Vin* etiam *dicam* —? Pseud. v. 921 sq.: *volo* tu prior *occupes.* IV, 5, 10: Nunc ego Simonem mi ob viam *veniat velim.* Pseud. v. 1121 sq.: Leno argentum hoc *volo* A m e *accipiat* atque *amittat* mulierem secum semul. Poen. III, 1, 67: Quin etiam *deciderint* vobis femina (sic *ΔΘ*g) in talos *velim.* 2, 16: Eum *volo* mihi *demonstretis* hominem. V, 2, 30: *vin' adpellem* hunc Punice? v. 106: Patrem atque matrem *viverent vellem* tibi! 3, 32: Patruo advenienti coena *curetur volo.* 4, 26: At enim *volo* hoc *agas.* v. 36: *velim* de me aliquid *dixerit.* 5, 9: Sed mea amica nunc mihi irato obviam *veniat velim.* Pers. II, 4, 23: Amicus sum: *eveniant volo* tibi quae optas. IV, 4, 26: *Vin* hunc *vocem?* V,

2, 51: tibi id *obsit volo*. Rud. III, 2, 48: Nimis *velim* inprobissumo homini malas *edentaverint*. 6, 39: Verum *sit velim*. Stich. I, 2, 58: quid *vis* tibi *dicam*, pater? Truc. II, 5, 20: Eam nunc malitiam accuratam miles *inveniat volo*. Terent. Andr. II, 3, 14: *Ducas volo* hodie uxorem. Eun. V, 8, 24 et Heaut. IV, 8, 5: Quid *vis faciam?* Heaut. III, 4, 22: Quid *vis dicam?* IV, 6, 14: Quid igitur *dicam* tibi *vis?* V, 5, 22: Syro *ignoscas volo*. Phorm. II, 4, 9: velim facias. Hec. V, 1, 27: scin quid *volo* potius sodes *facias?* Adelph. I, 2, 58: Unum *vis curem*. IV, 1, 3: ita se *defetigarit velim*. Plaut. Cas. II, 3, 16 et Pers. II, 2, 63: nolo ames. Most. V, 2, 54: Nolo ores. ib.: *Nolō* inquam *ores*. Merc. I, 1, 106: Eam me advexisse *nolo resciscat* pater. Pseud. I, 5, 21: Vetus *nolo faciat*. Truc. II, 7, 29: vasa *nolo auferant*. C. Licinius Imbrex fr. Neaerae ap. Gell. XIII, 22, 16: *Nolo* ego Neaeram te *vocent*. Terent. Andr. IV, 5, 24: me *nolo* in tempore hoc *videat*. Heaut. IV, 3, 23: Quin *nolo mentiare*. Plaut. Bacch. IV, 9, 124: Ne ille edepol Ephesi multo *mavellem foret*, Dum salvos esset, quam *revenisset* domum. Pseud. I, 2, 75: At *taceas malo* multo quam tacere *dicas*. Poen. V, 3, 31: *facias* modo, quam *memores*, *mavelim*. Terent. Heaut. V, 1, 55: *abeat* potius *malo* quovis gentium, Quam cett. Cato R. R. c. 5: *consideret*, quae dominus imperaverit, *fiant*. C. 73: Per aestatem boves aquam bonam et liquidam *bibant* semper *curato*. C. 143: Vilicae quae sunt officia, *curato faciat*. Plaut. Bacch. III, 6, 21 sq.: Ille quod in se fuit *adcuratum habuit* quod posset mali *Faceret* in me, *inconciliaret* copias omnis meas. Cato R. R. c. 73: Eam pellem et far et salem et serpullum haec omnia una conterito, cum vino *dato* bubus *bibant* omnibus. C. 157: *dato edit* si poterit, sine pane. ib.: *dato* vinum atrum *bibat*. Plaut. Amph. prol. v. 12: *datum* Mi *esse* ab dis aliis, nuntiis *praesim* et lucro. Poen. prol. v. 108: *Dat* aurum, *ducat* noctem. Cato R. R. c. 5: Opera omnia mature *conficias face*. C. 18: superiorem partem arborum digitos sex altam *facito siet*. C. 25: sicque *facito studeat* bene percoctum siccumque legere. C. 26: Dolia cum vino bis in die *face extergeantur*. Privasque scopulas in dolia *facito habeas* cett. C. 37: Frumenta *face* bis *sarias* runcesque avenamque *destringas*. C. 38: *facito* fortax totam fornacem infimam *complectatur*. C. 41: *facito* iis medullam cum medulla *coniungas*. Ib.: Eos surculos *facito sint* longi pedes binos. C. 43: *facito* de scrobe aqua in sulcum *defluat*. C. 46: Digitum

supra terram *facito* semina *emineant*. C. 55: radices in acervo sub dio *metas facito*. C. 69: Lenibus lignis *facito calescat*. C. 71: integrum *facito devoret*. Ib.: *facito*que *ebibat*. C. 76: caseumque per cribrum *facito transeat* in mortarium. C. 87: *facito* tanquam faex *fiat*. Ib.: inde *facito* cum lacte *coquat*. C. 101: supra *stet* amurca *facito*. C. 108: *facito* bis aut ter *inferveat*. C. 161: Stercus ovillum quamplurimum *fac ingeras*. Ennii heduphagetica v. 6: Surrenti elopem *fac emas* (sic Bergkius in Iahnii annal. 1861, vol. 83 et 84, sect. 9.). Plaut. Amph. prol. v. 63: *Faciam sit*, proinde ut dixi, tragicomoedia. I, 3, 13: Ego *faxim* ted Amphitruonem *malis* esse quam Iovem. II, 1, 42: Quoius ego hodie in tergum *faxo* ista *expetant* mendacia. v. 85. III, 3, 16: quantum potest parata *fac sint* omnia. v. 17: *faxo* haut quicquam *sit* morae. v. 21: Nunc tu divine [mi] huc *fac adsis* Sosia. III, 3, 26 sq.: haec *curata sint Fac* sis. Asin. I, 3, 85: sungraphum *facito adferas*. III, 3, 136: animo *sis* bono *face*. IV, 2, 15: Tu ergo *face* illi turbas, litis *concias*. V, 2, 26: iam *faxo* ipsum hominem manufesto *opprimas*. Aul. II, 9, 3: Atque omnia, dum absum hinc, exossata *fac sient*, quem versum Gruterus, Bothius, Goellerus non germanum esse putant. III, 1, 2: *facite* totae plateae *pateant*. III, 5, 21:

Ego *faxim*, muli, pretio qui superant equos,
Sint viliores Gallicis cantheriis.

III, 6, 42: Ego *faxo*, et operam et vinum *perdiderit* simul. Curc. V, 2, 19: fac sciam. Cas. II, 1, 3: *facite* hinc me *arcessatis*. II, 6, 69: fac accures. III, 1, 7: *Fac vacent* aedes. v. 9: Sed *facito*dum, ut merula pueri, *vorses*, quod cantat Colax (sic Both. Vide de h. l. depravatissimo Par. et Grut.). v. 13: *Fac habeant* linguam tuae aedes. Epid. IV, 1, 40: Fac videam. Bacch. I, 1, 64: *facito* opsonatum nobis *sit* opulentum opsonium. Bacch. v. 754 sq.: iam *facite* in biclinio Cum amica sua uterque adcubitum *eatis*. IV, 8, 23: *Faxo* se hau *dicat* nanctam quem derideat. Most. I, 1, 65: Ervom tibi aliquis cras *faxo* ad villam *adferat*. 3, 59: At hoc unum *facito cogites*. II, 1, 53: Omnium primum dum haec aedes iam *face occlusae sient*. V, 2, 12: ego *ferare faxo*. Men. III, 2, 55: *Faxo* haut inultus prandium *comederis*. 3, 16: Et palla et spinter *faxo referantur* simul. IV, 2, 81: *faxo scias*. V, 7, 3: *Facite* illic homo iam in medicinam *ablatus* sublimen *siet*. Merc. II, 4, 30: Ergo actutum *face* cum praeda *recipias*. IV, 6, 10 sq.: Ecastor *faxim*, si itidem plectan-

tur viri — Plures viri *sint* vidui, quam nunc mulieres. V, 2, 54: Ergo ego quin *videam facis?* Pseud. I, 2, 24: *Face* plenum ahenum *sit* cito. v. 33: *face* in aqua *iaceant.* v. 48: Manipupulatim munerigeruli mihi iam ante aedis *facite* hic *adsint.* v. 56: *Face* sis *sit delatum* huc mihi frumentum. 3, 7: face possis. 5, 66: Et *face sis* promissi memor. IV, 1, 39: Immo si ecfexis, tum *faxo* magis [id] *dicas.* Poen. I, 2, 133: *faxo* actutum *constiterit* lymphaticum. IV, 2, 71: *fac* ergo id facile *noscam*, ut ille possit noscere. V, 2, 75: linguam *compescas face.* v. 124: *Facito* sis *reddas*, etsi hic habitabit tamen. 4, 108: *facito* in memoriam *habeas.* Poen. sc. ult. v. 30: tu aut amicam mihi *des facito.* v. 33: *Facito* in memoria *habeas.* Pers. II, 1, 9 (= v. 178): Ego istuc pelagus tibi *sit faciam.* II, 2, 14: Ipsi Lemniseleni *fac des.* v. 16: *face* rem hanc cum cura *geras.* III, 3, 33: *fac sit* mulier libera. v. 40: Eadem istaec *facito* mulier ad me *transeat.* Rud. IV, 3, 84: *facdum* ex te *sciam,* quod etiam futurum esse potest. Rud. v. 1219 Roeperus in philol. XVIII, 2, p. 240 scribit et tua filia *facito oret,* ubi non opus est cum Fleckeiseno post *facito* inserere *ut.* Stich. v. 47: At *memineris facito.* Trin. I, 2, 22: *Faxo* hau tantillum *dederis* verborum mihi. v. 184: Pauci *sint faxim* qui sciant quod nesciunt. IV, 2, 40: faxo scias. Truc. II, 3, 27: Ut — nulla *faxim* cis dies paucos *siet.* 8, 13: Ego *faxo dicat* me in diebus pauculis Crudum virum esse. Fragm. Cornicularíae v. 1, p. 479: *Facite olant* aedes Arabice. Terent. Heaut. V, 1, 52: *Fac* te patrem esse *sentiat.* Ad. III, 4, 55: hoc tu *facito* cum animo *cogites.* 5, 1 sq.: Bono animo *fac sis*, Sostrata, et istam, quod potes, *Fac consolere.* Mirum igitur, quo iure Lindemannus ad Amph. I, 1, 147 dicere possit: *Facere* — ubi fere idem est atque *efficere* bewirken, nonnumquam quidem sine coniunctione *ut* struitur, sed raro." Cato R. R. c. 24: Eum in fiscella suspendito *sinito*que cum musto *distabescat.* C. 91: *sinito*que *combibat.* ib.: *sinito*que *arescat.* C. 92: sinito macerescant. C. 95: sinito frigescat. C. 96: *sinito* biduum aut triduum *consudent.* C. 109: *Sinito combibant* noctem et diem. C. 112: *sinito* bene *coquantur.* C. 116: sinito arescat. C. 128: *sinito* quatriduum *fracescat.* Plaut. Amph. II, 2, 174. As. II, 4, 54: sic *sine astet.* Cas. I, 48: *Sine* tuos ocellos *deosculer.* II, 2, 32: *sine amet, sine*, quod libet, id *faciat.* 8, 1: *Sine* modo rus *veniat.* Cist. IV, 2, 68: Sine dicat. Epid. II, 2, 20: *sine respirem,* quaeso.

Bacch. IV, 9, 104 et Pseud. I, 1, 59: Sine pellegam. Bacch. v. 1134: *sine* sic *astent*. V, 2, 9: *Sine*, mea pietas, te *exorem*. Bacch. v. 1198: Hanc veniam illis *sine* te *exorem*. Most. I, 1, 10: *sine* modo *adveniat* sanex. V, 2, 58: *Sine* te *exorem*. Mil. I, 1, 54: Satietas belli quia erat, *sivi viverent*. IV, 6, 29: *Sine* ultro *veniat*. Pseud. I, 2, 26: Sine siet. 3, 10: *sine sim* nihili. Pseud. v. 477 sq.: Iam sic *sino* Iratus *sit*. Poen. I, 1, 14: *sine* te *verberem*. 2, 49: sine amem. v. 163: *Sine* te *exorem*, *sine* te *prendam* auriculis, *sine dem* savium. Pers. IV, 9, 13: Sine dicam. Plaut. fr. Most. p. 488: *Sine* iuxta aram *sedeam*, et dabo meliora consilia. Caec. Stat. Hymnis fr. 6: Garruli *sine* dentes *iactent; sine nictentur* perticis. fr. 7: *Sine* suam senectutem *ducat* usque ad senium sorbilo. Terent. Andr. V, 3, 24: Age, *dicat sino*. v. 30: *Sine* te hoc *exorem*. Eun. I, 2, 105: hoc modo *sine* te *exorem*. Heaut. V, 5, 6: *Sine* te *exoret*. Hec. v. 10: *Sinite* exorator *sim*. Adelph. V, 8, 13: *Sine* te *exorem*, mi pater. Cato R. R. c. 1: *Videto quam minimi instrumenti* sumptuosusque ager *ne siet*. Plaut. Amph. II, 1, 82. Poen. III, 2, 1: *vide* sis *calleas*. prol. v. 22: *decet* Animo aequo nunc *stent* vel dormire *temperent*. Cato R. R. c. 83: Eam rem divinam vel servus vel liber *licebit faciat*. C. 158: licebit bibas. C. 161: Usque *licebit vellas*, donicum in semen videris ire. Plaut. Epid. III, 4, 35: habeas licet. Caecil. Stat. Fallacia fr. 6: Ossiculatim Parmenonem de via *liceat legant*. Terent. Phorm. II, 2, 33: postilla iam, ut lubet, *ludas licet*. Plaut. Poen. V, 4, 74: pro hoc mihi patronus *sim necessest*. Truc. IV, 3, 43: necessest indicem. Cato R. R. c. 14: faber haec *faciat oportet*. C. 21: Idem trapetum *oportet accommodet*. C. 15: et ad opus *praebeat* calcis in p. singulos longitudinem *opus est* modium unum, arenae modios duos. Schneiderus cum nonnullis editionibus *longitudini* scribere mavult. Plaut. Merc. V, 4, 44: Nihil *opust resciscat* (Gron. ad Mil. III, 1, 210). Ennii Alexandri fr. 1, v. 66 et 67: Ibi ex oraclo voce divina *edidit* Apollo, puerum primus Priamo qui foret Post illa natus, *temperaret* tollere. Plaut. Rud. III, 3, 19: Vim mi *adigit adferam* ipsa. Ep. II, 3, 11: Conducere aliquam fidicinam — Dum rem divinam faceret, *cantaret* sibi. Merc. III, 1, 38 sq.: Inter nos *coniuravimus*, nisi cum illo ego et ille mecum, Neuter stupri caput *limaret*. Poen. II, v. 53: Profestos festos *habeam decretumst* mihi. Stich. IV, 2, 44: *Dixi* equidem in carcerem *ires*. Cas. II, 3, 53: *inpetro*, Illi eam *permittat*, ubi antecedunt haec:

inpetro atque *exoro* — *Ut* eam illi *permittat.* Trin. II, 4, 191 (= v. 591): Tandem *impetravi abiret.* Most. III, 3, 26: Curriculo *iube* in urbem *veniat* iam simul tecum. Men. V, 5, 52 sq.: tuos servos *iube* Hunc ad me *ferant.* Pers. IV, 4, 55: *Iube* dum ea hoc *accedat* ad me. Rud. III, 4, 3: *iube* modo *accedat* prope. Stich. II, 2, 71 (v. 396): *iube* famulos rem divinam mi *adparent.* Terent. Eun. IV, 4, 24 sq.: *Iube* mi denuo *Respondeat.* Heaut. IV, 4, 15: Iube maneat. Adelph. V, 7, 16 sq.: *iube* nunciam *Dinumeret* illi Babylo viginti minas. Plaut. Merc. II, 3, 92: At mihi quidam adulescens, pater, *Mandavit,* [aliquam itidem] ancillam, ita ut illast, *emerem* sibi, quum v. 91 haec antecedant: senex est quidam, qui aliquam *mandavit* mihi *Ut emerem* ad istanc faciem. Asin. II, 4, 42: nunc *adeam optumumst.* Aul. III, 6, 31. 32: tum tu idem *optumumst Locces* ecferundum. Epid. I, 1, 57: sed *taceam optumumst.* Amph. I, 1, 101. Pers. IV, 4, 82: Tactust leno, qui *rogarat,* ubi nata esset, *diceret.* Terent. Adelph. II, 2, 39 sqq.: *quaeso* — Meum mihi *reddatur.* Plaut. Cas. III, 6, 10: *potin'* a me *abeas?* Pers. II, 4, 26: potin ' abeas? Asin. III, 3, 54: quod *faciamus* nobis *suades.* Trin. III, 2, 55: Meam sororem tibi *dem suades* sine dote. Vide etiam Muellerum in Iahnii annalibus 1861, sect. 4, p. 267. *Ut* finale omissum est Amph. prol. v. 9: Me adficere voltis, ea *adferam.*

21. **Ne** *coniunctio cum coniunctivo iuncta.* a) *Ne* adiungitur coniunctivo imperatorio, cuius generis exempla nonnulla iam §. 15 attuli. Copiose autem vide de hac re disputantem Muellerum in Iahnii annalibus l. c. p. 272 sqq., qui plurima exempla hanc in rem attulit ex Plauto et Terentio. Cato R. R. c. 1: *ne* calamitosum *siet,* ubi antecedunt enunciationes cohortativae per *ut* elatae. Ib.: Instrumenti *ne* magni *siet.* C. 4: Familiam *ne siveris* peccare. C. 5: Familiae male *ne sit, ne algeat, ne esuriat.* Ib.: dominus impune *ne sinat* esse. Ib.: Vilicus *ne sit* ambulator, — ad coenam *ne* quo *eat.* — *Ne* plus *censeat* sapere se quam dominum. — Rem divinam — *ne faciat.* Ib.: Operarium, mercenarium politorem diutius eundem *ne habeat* die. — Ib.: *Ne* quid emisse *velit,* — *ne* quid dominum celavisse *velit.* Parasitum *ne* quem *habeat.* Haruspicem — *ne* quem consuluisse *velit.* Segetem *ne defrudet.* C. 45: Palo prius locum *ne feceris,* quo taleam demittas. Ennii satur. inc. libri fr. 4: Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm: Ne quid *exspectes*

amicos quod tute agere possies. Plaut. Epid. IV, 2, 14: *ne fuat*, Si non volt. Bacch. III, 3, 64: *Ne* di *sierint.* Mil. IV, 9, 1: *Ne* me *moneatis*: memini ego officium meum. Pseud. I, 5, 22: Vel tu *ne faceres* tale in adulescentia. Pers. III, 1, 63: *Ne* te indotatam *ducas*, quoi dos sit domi. Stich. II, 1, 48: Tua quod nil refert, *ne cures.* Trin. II, 2, 16: *Ne colas*, *ne inbuas* [eis tuum] ingenium. Caecil. Stat. Chrysion v. 23: quamquam ego mercede huc conductus tua Advenio, *ne* tibi me esse ob eam rem obnoxium *Reare.* Terent. Eun. II, 3, 97: verum *ne* post *conferas* Culpam in me.

b) *Ne* ponitur in enunciationibus obiectivis e verbo praegresso aptis. Naev. Tarentilla fr. 5: *cave ne cadas* amabo. Cato R. R. c. 5: Terram cariosam *caveto ne ares neve* plostrum *neve* pecus *impellas.* C. 20: *caveto ne* laxi *sient.* C. 31: Vento austro *caveto ne* quam materiem *neve* vinum *tractes*, nisi necessario. C. 32: diligenter *caveto ne* vitem *praecipites* et *ne* nimium *praestringas.* C. 37: Omnino *caveto*, *ne* quam materiem *doles neu caedas neu tangas.* C. 38: Ignem *caveto ne intermittas*, quin semper siet, *neve* noctu *neve* ullo tempore *intermittatur*, *caveto.* Ib.: Ventus ad praefurnium *caveto ne accedat.* C. 40: *Caveto ne* librum *convellas.* C. 45: *Caveto*que *ne* librum *scindas* cum adiges. C. 49: *caveto ne* radices *saucies.* C. 53: *caveto* — *ne* sero *seces.* C. 66: Amurcam *caveat ne tollat.* C. 67: In torculario et in cella *caveat* diligenter, *ne* quid olei *surripiatur.* C. 161: *caveto*que *ne* asparagus una cum herba *vellatur.* Ib.: caveto ne frangatur. C. 162: *Caveto ne* caro carnem *tangat.* Plaut. Amph. II, 2, 215: *cave* sis *ne* tu te usu *perduis.* Asin. II, 2, 105. 106. Pseud. I, 5, 63: ego *ne*quid *noceat cavero.* Cato R. R. c. 143: *Facito ne* nimium luxuriosa *siet.* Plaut. Poen. IV, 2, 87: Ita di *faxint ne* apud lenonem hunc *serviam.* Terent. Hec. V, 3, 41: At pol me *fecisse* arbitror, *ne* id merito mi *eveniret.* Cato R. R. c. 107: videto ne aduras. Plaut. Pseud. IV, 1, 32: At *vide ne titubes.* Truc. V, v. 37: Auro, hau ferro *deterrere* potes, *ne* me *amet*, Stratophanes[9]) (sic Weis.). Amph. I, 1, 149: *Formido* male *Ne* ego hic nomen meum *conmutem* et Quinctus *fiam* e Sosia. Asin. II, 4, 55 sq.: *formido* miser *ne* hic me tibi *arbitretur Suassisse* sibi *ne crederes.* Pseud. v. 1019 sq.: Nimisque ego illunc hominem *metuo* et *formido* male, *Ne* malus item erga me

---

[9]) Vulg. *haud*, sed *Δ*p *aufero*, itaque scribendum *hau.*

sit. Bacch. IV, 10, 3: *adformido, ne* is *pereat neu conrumpatur.* Amph. I, 1, 151: *Metuo ne* numerum *augeam* illum. v. 178: *Metuo* vocis *ne* vicem hodie hic *vapulem.* Aul. II, 3, 12: Nam ecastor malum moerorem *metuo, ne* mistum *bibam.* Cas. II, 4, 25: *Metuo* iam, *ne* Olympionem mea uxor *exoraverit, Ne* Casinam *ducat.* Bacch. v. 156: Pol *metuo* magis *ne* Phoenix tuis factis *fuam* Teque ad patrem esse mortuom *renuntiem.* V, 2, 54: Non *metuo ne*quid mihi *doleat* quod ferias. Pseud. I, 3, 50: Nam id hic *metuit ne* illam *vendas* ob simultatem suam. Poen. IV, 2, 62: Quid est quod *metuas?* S. dum ero insidias parem, *ne* a te *perdeam* (ita vulgo; vide de h. l. Kampm. de AB praep. usu Plaut. p. 17, adnot. 1). Poen. sc. ult. v. 7: Illud ego *metui* semper, *ne cognosceret* Eas aliquis. Pers. II, 5, 14: *Metuo ne* inmaturam *secem: ne exhibeat* plus negoti. IV, 3, 9: Nec *metuo,* quibus credidi hodie, *ne* quis mi in iure *abiurassit.* 4, 72: Nunc *metuo ne peccet.* 6, 4 sq.: *Ne non* satis *esses* leno, id *metuebas* miser, Inpure, avare, *ne* crumillam *amitteres?* Truc. I, 2, 98: *metuebat*que te, sibi *ne* aut *persuaderes* cett. Terent. Eun. III, 1, 60: *metuit* semper, quem ipsa nunc capit Fructum, *ne*quando iratus tu alio *conferas.* Adelph. III, 3, 49: *Metui ne haereret* hic. Andr. II, 2, 12: Id *paves, ne ducas* illam: tu autem, *ut ducas*, h. e. tu metuis, ne illam uxorem ducere cogare, tu autem, ne non ducas, vel ne alius eam ducat. Plaut. Truc. IV, 2, 61: *Timeo, ne* malefacta antiqua mea *sint inventa* omnia. Plaut. fr. Cistell.: Quid tuam amicam *times*, *ne* te manulea (al. manuleo) *caiet?* Terent. Andr. I, 5, 35: *timet*, *Ne deseras* se. III, 4, 3. *veritus sum* — *ne faceres* idem, Quod volgus servorum solet. Heaut. II, 2, 2: *vereor, ne* mulier me absente hic *conrupta sit.* Phorm. V, 8, 8 sq.: *verebamini Ne non* id *facerem* quod recepissem semel? Plaut. Pers. IV, 4, 69: Servitus mea mi *interdixit, ne* quid *mirer* meum malum („implicitam habet significationem impediendi aliquid verbis seu prohibendi, ne quid fiat.“). Terent. Hec. IV, 1, 48: *Interdico, ne* extulisse extra aedis puerum usquam *velis.* Plaut. Pers. II, 1, 8: Potin ne moneas? Stich. I, 2, 60: quom *ne* id *faciat temperat.* Mil. II, 2, 33: Ut eum qui se hic vidit verbis *vincat* ne is se *viderit,* quod secundum Haasium ad Reisig. adnot. 493 elliptice dictum est, cf. plenius expressum v. 568 sq.: *Vincam* animum meum, *Ne* malitiose factum id aps te esse *arbitrer*, pro quo secundum illam analogiam dictum esse posset: ne id malitiose factum sit.

Caecil. Stat. Pausimachus fr. 4: hoc a te *postulo*, *Ne* cum meo gnato posthac *limassis* caput. Terent. Hec. III, 2, 3: Quod te, Aesculapi, et te, Salus, *ne*quid *sit* huius *oro*. Ad. V, 5, 1: *orat* frater *ne abeas* longius. Caecil. Stat. Hypobolimaeus fr. 4: Quaeso, *ne* temere hanc rem *agas*, *ne* iracunditer. Caecil. St. Obolostates fr. 4, v. 125: *quaeso ne* ad malum hoc *addas* malum. Terent. Eun. prol. v. 16: Is *ne erret*, *moneo*, et *desinat* lacessere.

c) *Ne* ita ponitur, ut non pendeat ex verbo praegresso, sed per se extantem enunciationem efficiat, quae plerumque finalem habet sententiam, cui tamen nonnunquam etiam consecutiva significatio adiuncta est, cuius generis exempla permulta congessit ex Plauto et Terentio Muellerus l. c. Quibus adde Cato R. R. c. 3: Ita aedifices, *ne* villa fundum *quaerat, neve* fundus villam, ubi cum finali significatione coniuncta est consecutiva. Ib.: Olea ubi lecta siet, oleum fiat continuo, *ne corrumpatur*. C. 32: Arbores hoc modo putentur, rami uti divaricentur, quos relinques, et uti recte caedantur, et *ne* nimium crebri *relinquantur*, ubi vides praeter finalem significationem in v. *ne* iterum inesse etiam consecutivam. Ennii Thyestis fr. 11, v. 405: *Ne* contagio mea bonis umbrave *obsit*. Plaut. Mil. V, v. 577: quam benigne gratiam Fecit, *ne* iratus *esset*. Merc. I, 2, 35: Dic mihi, an boni quid usquamst, quod quisquam uti possiet Sine malo omni, aut *ne* laborem *capias* quom illo uti voles? h. e. aut ita comparatum, ut laborem non capias cett. Trin. v. 143: quod meae concreditumst Taciturnitati — *Ne enuntiarem*.

d) Exemplis v. *neve* in praegressis allatis adde Ennii Phoenicis fr. 7: *Neve* tu umquam in gremium *extollas* liberorum ex te genus.

e) *Nedum*, de cuius significatione vide praeter Handium Reisig. p. 587, semel legitur apud Terentium, Heaut. III, 1, 45: Satrapa si siet Amator, numquam sufferre eius sumptus queat *Nedum* tu *possis*. Locus autem Plaut. Cas. V, 4, 23: Ne ut amasso, ubi simplex *ne* eandem significationem habere dicitur, haud dubie est subditicius.

22. *Ne* tamen coniunctio apud verbum *cavere* saepe omittitur et solus coniunctivus ponitur. Orac. Delphicum ap. Liv. V, 16: cave — siris (sic emend. Herm. et Grotef. metro cogente *sinas*, quod est apud Livium). Naevius fr. Corollariae 7: St, tace, *Cave* verbum *faxis*. fr. Lycurg. 13: *Cave* sis tuam

contendas iram contra cum ira Liberi (N. v. contendere, p. 259). Cato R. R. c. 1: *Caveto* alienam disciplinam temere *contemnas*. C. 28: *Caveto* cum ventus siet aut imber, *effodias* aut *seras*. C. 31: *Caveto*que per rorem *trahas* aut *doles*, ad q. l. Schneiderus: „Addi vult ex cdd. antiquis *ne* Pontedera. Ita enim solet Cato. Vide cap. 32. 37. 40 et 5. Solus est locus cap. 34. terram *cave* cariosam *tractes*. quem similiter corrigit Pontedera.“ C. 66: *Caveat* quam minimum in torcularium et in cellam *introeatur*. Plaut. Amph. II, 1, 61: *Cave* quicquam, nisi quod rogabo te, [iam] mihi *responderis*. Asin. II, 1, 8. 4, 61. III, 3, 35: Verbum *cave faxis*. Aul. I, 2, 12: *Cave* quemquam alienum in aedis *intromiseris*. IV, 2, 1: Tu modo *cave* cuiquam *indicassis*. v. 11: *Cave* tu illi fidelis, quaeso, potius *fueris*, quam mihi. 4, 33: Cave revideam. Capt. II, 3, 71: *cave* tu mi iratus *fuas*. v. 79: *cave* fidem Fluxam *geras*, ad q. l. Lindemannus: „*Cavere* vario modo strui solet. *Cavere* proprie est Graecorum κήδεσθαι, a quo descendit, notatque *curam habere, sollicitum esse,* in Sorge sein, in Kummer sein um eine Sache, cum notione metuendi damni. Igitur *cave facere* est: sollicitudo tibi sit facere; damnum enim metuendum est, cave tibi a faciendo. *Cave facias* est: *cave tibi, facias enim.* Hüte dich, du könntest es sonst leicht thun; nisi caveas, facias. *Cave ne facias* est cave tibi, non facias; thu es nicht, davor hüte dich. *Cave ut facias* contrarium est, da operam, perspice, quomodo facias, habeas sollicitudinem, qua ratione illud effectum reddas. Triff Anstalt, suche es zu thun.“ Quae non ex omni parte recte disputata esse nemo non videt. Cas. II, 5, 24: *cave* deos *floccifeceris*. III, 1, 16: Sed *cave* tu inquisitioni mihi *sis*. Bacch. IV, 8, 69: Cave parsis. 9, 110: *Cave* tibi ducenti nummi dividiae *fuant*. Bacch. v. 1188: cave — amissis (= amiseris). Men. V, 7, 5: *Cave* quisquam, quod illic minitetur, vostrum Flocci *fecerit*. Merc. I, 2, 3: *cave praevortare* pigritiae. II, 4, 16: *cave* tu istuc *dixis*. Poen. prol. v. 117: cave dirumpatis (= cavete). Pers. I, 1, 52: *cave fuas* mi in quaestione. III, 1, 61: *cave* sis tu istuc *dixeris*. V, 2, 35: *Cave* sis, me *attigas*. Truc. v. 5, 51: *Cave faxis* volnus. Plaut. fragm. Capt. p. 487, v. 1: *cave* fluxam fidem *feras*. Fragm. Cist. Ang. Mai. p. 486: *Cave* sis cum amore tu unquam bellum *sumpseris*. Caecil. Stat. fr. Nothi Nicasionis 1: decolles cave. Terent. Andr. II, 3, 29: *cave* te esse tristem *sentiat*. Heaut. V, 4, 8: *cave* posthac — istuc verbum ex te *audiam*. Ad. III, 4, 12: Cave dixeris.

23. Coniunctio *quin*, quae ex abl. *qui* et negatione *ne* originem ducit, item semper adiunctum habet coniunctivum. Enunciatio praegressa, sola formula *mirum quin* excepta, semper esse debet negativa, cuius rei causam explicuit Weissenbornius in Iahnii annal. 1848, vol. 53, sect. 3, p. 298. Discedit tamen ab hac regula locus Catonis ap. Iordan. 66, 7: Nunc ergo arbitror oportere restitui, *quin* minus duobus milibus ducentis *sit* aerum equestrium. (*quin* scripsit Hertzius). Naevii equus Troianus: *numquam* hodie *effugies quin* mea manu *Moriare*. Cato ap. Gell. XVII, 13: *neque satis habuit* quod eam in occulto vitiaverat, *quin* eius famam *prostitueret*. Cato R. R. c. 38: Ignem caveto *ne intermittas*, *quin* semper *siet*. Plaut. Bacch. II, 2, 32: *non* tantulum Umquam *intermittit* tempus *quin* eum *nominet*. Terent. Adelph. III, 1, 7: nam *numquam* unum *intermittit* diem, *Quin* semper *veniat*. Plaut. Rud. I, 4, 9: *Neque* si vivit eam viva umquam *quin* [vivam] *inveniam desistam*. Cato origg. l. III ap. Iord. 16, 9: *Haut* eos eo postremum scribo, *quin* populi et boni et strenui *sient*. Ennii Alcumaeo fr. 2, v. 46: Quae nemo est tam firmo ingenio et tanta confidentia, *Quin refugiat* timido sanguen atque *exalbescat* metu. Plaut. Amph. I, 1, 6. Cist. I, 1, 16 sq.: *Nec* nisi disciplina, apud te *fuit* quidquam Ibi, *quin* mihi *placeret*. Bacch. II, 3, 102: *nullust* Ephesi *quin sciat*. IV, 9, 89: *Nihil est* illorum, *quin* ego illi *dixerim*. Pers. III, 1, 37: Virgo atque mulier *nulla erit*, *quin sit* mala cet. Eadem leguntur v. 39. Terent. Phorm. IV, 4, 16: *Nil est*, Antipho, *Quin* male narrando *possit* depravarier. Hec. II, 1, 43: vostrarum *nulla est*, *quin* gnatum *velit* Ducere uxorem. Plaut. Amph. IV, 3, 18: *Neque* me Iuppiter neque di omnes id *prohibebunt*, si volent, *Quin* sic *faciam* uti constitui, v. Acidal. Merc. V, 4, 61: *Neu* quisquam posthac *prohibeto* adulescentem filium, *Quin amet* et scortum *ducat*. Curc. I, 1, 33 sq.: *Nemo* hinc *prohibet nec votat Quin* quod palamst venale, si argentumst, *emas*. Amph. II, 1, 9. Mil. II, 3, 61: Me homo *nemo deterruerit quin* ea ea *sit* in hisce aedibus. 4, 16 sq.: *Numquam* hercle *deterrebor Quin viderim* id quod viderim. Most. I, 3, 46: *Vix comprimor*, *quin involem* illi in oculos. Mil. IV, 8, 58: *Vix reprimor quin* te manere *iubeam*. Amph. I, 1, 243: Certe edepol tu me *alienabis numquam quin* noster *siem*. Cas. II, 3, 22: Eho tu, Nihili cana culex, *vix teneor*, *quin*, quae decent te, *dicam*. Bacch. IV, 8, 74: Si est, *apstinere quin attingas non queas*. Pers. I, 1, 12: Set

quasi lippo oculo me erus meus manum *abstinere hau quit* tamen, *Quin* mi *imperet*, *quin* me suis negotiis *praefulciat*. Men. II, 1, 28: nequeo contineri quin loquar. V, 9, 65: contineri quin complectar non queo. Terent. Eun. V, 2, 20: *Vix* me *contineo*, *quin involem* Monstro in capillum. Plaut. Asin. II, 2, 88. III, 2, 85: Numquam morarem quin darem. Aul. IV, 2, 6: *Quin*, ubi arcessat, meam extemplo filiam *ducat* domum. Bacch. II, 3, 107: tantisper *numquam* te *morabitur*, *Quin habeas* illut quo die illuc veneris. Terent. Andr. V, 6, 7: *Nec mora ullast*, *quin* iam uxorem *ducam*. Hec. I, 2, 52: *nec moram* ullam *quin ducat dari*. Adelph. II, 1, 17: *Ne mora sit*, si innuerim, *quin* pugnus continuo in mala *haereat*. Plaut. Aul. III, 4, 5: Iam hunc *non ausim praeterire*, *quin consistam*. Pseud. III, 2, 65: *An* tu coquitatum te ire quoquam *postulas*, *Quin* ibi constrictis ungulis cenam *coquas?* Truc. I, 2, 40:

An tute bene rem publicam aut amoris alia lege
Habere posse *postulas*, *quin* tu otiosus *fias?*

Amph. I, 1, 84. 152. 242. Mil II, 5, 63: *numquam* quisquam *faciet quin* soror Ista *sit* germana huius. 3, 12: *Non* enim *faciam quin scias*. Stich. V, 5, 13: *numquam* enim *fiet* hodie *quin saltet* tamen. Terent. Hec. III, 3, 37. Plaut. Men. V, 1, 26: *non*, inquam, *patiar* praeterhac, *Quin* vidua *vivam*, quam istos mores *perferam*. Amph. III, 2, 7. Curc. I, 3, 52 sq.: Ita me Venus amet, ut ego te hoc triduom *numquam sinam* In domo esse istac, *quin* ego te liberalem *liberem*. Mil. IV, 4, 57: Triduom servire *numquam* te *quin* liber *sis sinam*. Amph. V, 1, 2. Asin. I, 1, 11: Ita — adgressus, ut *non audeam* Profecto percontanti *quin promam* omnia. II, 2, 39: Amph. V, 1, 54: *Non metuo* meae *quin* uxori latae *sient*, v. Lindem. Stich. I, 3, 33: non amittam quin eas. V, 5, 15: *Numquam* — med istoc *vinces*, *quin* ego *pruriam*. Aul. II, 1, 11—13:

(cogitato) — mihi te et tibi me consulere et monere,
Neque occultum id *haberi* tibi, *neque* per metum *mussari*,
Quin partic pem pariter ego te, et tu me *ut facias*,

ubi, quemadmodum recte dicit Goellerus, *ut* abundat. Truc. V, v. 15: *Nunquam* hoc uno die *ecficiatur* opus, *quin* opus semper *siet*. Epid. III, 4, 1: *Cave* praeterbitas ullas aedis, *quin roges*. Pers. II, 3, 19. *nil* iam mihi novi Offerri *pote*, *quin sim* peritus. Cas. II, 8, 69. 70: Tribus *non* conduci *possum* libertatibus, *Quin* ego illis hodie *conparem* magnum malum, *Quin*que hanc rem omnem meae erae iam *faciam* palam. Truc. II, 1, 18 sq.:

Nunquam amatoris meretricem *oportet* causam noscere,
Quin, ubi nil det, pro infrequente eum *mittas* militia domum.

Sic vulg. Goell. et Both. *mittat.* Lips.: „= Nunquam debet meretrix audire amatorem caussas afferentem, quare, si non largiatur, non debeat eum eiicere et domum remittere, ut militem infrequentem.“ Aul. I, 2, 34: Nam *verisimile non est*, hominem pauperem Pauxillum parvi facere *quin* ńumum *petat.* Capt. III, 3, 10: *neque* de hac re *negotiumst, Quin* male *occidam oppetam*que pestem eri vicem malam. Men. III, 2, 52: *Numquam* edepol quisquam me *exorabit, quin* tuae Uxori rem omnem iam — *eloquar.* Bacch. III, 6, 30: Video *non potesse quin* tibi eius nomen *eloquar.* Mil. II, 2, 107 sq.: ille *non potuit quin* sermone suo aliquem familiarium *Participaverit.* III, 1, 9: *Neque potest quin*, si inimicis usuist, *opsit* tibi. v. 100: tum piatricem clementer *non potest quin munerem.* Stich. II, 1, 30 sqq.: *Non* enim *possum quin revortar, quin loquar, quin edissertem* cett. Trin. III, 2, 79: *Non* enim *possum quin exclamem.* Pers. IV, 4, 60: *Hau possum, quin* huic operam *dem* hospiti. Mil. IV, 8, 32: Heu [heu], *nequeo quin fleam.* Men. I, 3, 8: Interim *nequis quin* eius aliquid *indutus sies.* Terent. Hec. III, 3, 25: *nequeo quin lacrumem* miser. Plaut. Pers. IV, 6, 8: *Nil* mihi tam parvist, *quin* me id *pigeat* perdere. Amph. II, 2, 222. Aul. II, 2, 85: sed nuptias Hodie *quin faciamus num*qua *causast?* IV, 10, 25: *Haud causificor quin* eam Ego *habeam* potissumum. Capt. II, 2, 103 sq.: *Num*quae *causast quin* — viginti minas Mihi *des* pro illo? III, 4, 92 sq.: *nullam causam* dico *quin* mihi et parentum cett. — *siet.* Cas. V, 4, 24: *Nullà causast, quin* pendentem me, uxor, virgis *verberes.* Most. II, 2, 4 sq.: *hau causast* — *quin facias* mihi. Pseud. I, 5, 120: Set si [id] non faxis, *num*quid *caussaest* ilico *Quin* te in pistrinum *condam?* Rud. III, 4, 53: *Quid causaest quin* virgis te usque ad saturitatem *sauciem?* Rud. IV, 4, 26: Ni istum cepi, *nulla causast quin* me *condones* cruci. V, 3, 41: de talento *nulla causast quin feras*, Quod isti sum iuratus. Terent. Andr. III, 4, 21: *Quid causaest, quin* hinc in pistrinum recta *proficiscar* via? Phorm. II, 1, 42: *Non causam* dico *quin* quod meritus sit *ferat.* Hec. IV, 2, 12: *neu causa* ulla *restet* relicua, *Quin* tua Philumena ad te *redeat.* Ennii Melanippae fr. 1: Certe hic *est nullum* [*dubium*], *quin* monstrum *siet.* Plaut. Aul. II, 1, 42: *Quid dubitas, quin sit paratum* nomen puero Postumus? Poen. I, 1, 55: *quid* tum (*tum* Both. pro vulg.

tu) dubitas, quin extempulo Dupli tibi, auri et hominis fur leno *siet?* IV, 2, 59: *Quid* ergo *dubitas, quin* lubenter tuo ero meus, quod possiet Facere, *faciat* male. Terent. Andr. I, 2, 1: *Non dubiumst, quin* uxorem *nolit* filius. II, 3, 17 sq.: nam hoc *haud dubiumst, quin* Chremes Tibi non *det* gnatam. 4, 2. III, 2, 51. Plaut. Amph. III, 3, 15. Cist. I, 1, 119: *Num*quid me *vis*, mater intro *quin eam*? Terent. Adelph. II, 2, 39: *Num*quid *vis quin abeam?* Heaut. IV, 2, 8: *Nil* tam difficile*st*, *quin* quaerendo investigari *possiet.* 6, 1: *Nullast* tam facilis res, *quin* difficilis *siet*, Quom invitus facias. Eun. V, 2, 3: ut *nullo* modo Intro ire possem *quin viderent* me. Hec. I, 1, 7 sq.: Et moneo et hortor, *ne* quoiusquam *misereat, Quin spolies mutiles laceres*, quemquem nacta sis, ubi Ursinus vult *quin* hortandi vim habere; videtur igitur in hac enunciatione coniunctivum pro imperatorio accepisse, non recte. Eun. IV, 7, 21: *numquam accedo quin* abs te *abeam* doctior. Hec. I, 2, 75: eam ludibrio haberi, — *Quin* integram itidem reddam, ut accepi ab suis, *Neque honestum* mihi *neque utile* ipsi virgini*st*. III, 3, 39: scio *nemini* aliter *suspectum fore, Quin*, quod veri similest, ex te recte eum natum *putent.* Eun. V, 8, 62: *Numquam* etiam *fui* usquam, *quin* me *amarent* omnes plurimum. I, 2, 100: *quam* ioco Rem voluisti a me tandem, *quin perfeceris?* V, 2, 3. Heaut. I, 2, 19: *Quid* relicui*st quin habeat.* Adelph. II, 2, 14. 3, 4. V, 4, 2. Phorm. V, 4, 6. 9, 26: ea *quin sit ignoscenda*, ubi secundum Schmiederum ex praegressis *non nego* mente addendum est *non negabis.* Hec. V, 1, 2: *Nec* pol me multum *fallit*, *quin* quod suspicor *sit* quod velit. 2, 2: *Nil* apud me tibi *Defieri patiar, quin* quod opus sit benigne *praebeatur.* De formula *mirum quin* vide Duentzer. ad Liv. Andr. fr. Aiac. p. 39. Rost. comment. Plaut. p. 177 sq. Lindem. ad Amph. I, 1, 132. Plaut. Amph. II, 2, 118: *Mirum quin* te advorsus *dicat.* Aul. I, 2, 7: *Mirum quin* tua me causa *faciat* Iuppiter Philippum regem. Cist. IV, 2, 67: *Mirum, quin* grex venalium in cistella *infuerit* una. Most. II, 2, 62: *Mirum, quin* vigilanti *diceret.* Merc. I, 2, 91: *Mirum quin* me *subigitaret.* Pers. III, 1, 11 sq.: *Mirum quin* regis Philippi causa aut Attali Te potius *vendam* quam mea, quae sis mea. 3, 28: *Mirum quin* tibi ego *crederem*, = non est mirum, quod tibi non credo. Rud. V, 3, 37: *Mirum quin* tuum ius meo periclo aps te *expetam.* Trin. II, 4, 94: *Mirum quin* tu illo tecum divitias *feras.* IV, 2, 125: *Mirum*

quin ab avo eius aut proavo *acciperem*, qui sunt mortui, v. Gronov.

24. *Coniunctio* **quum** *cum coniunctivo iuncta.* a) *Quum temporale* coniungitur cum coniunctivo imperfecti et plusquamperfecti, uno tantum loco, quod sciam, cum coni. praesentis, Plaut. Pseud. I, 2, 51: Eo vos vostrosque adeo pantices madefacitis, *quom* ego *sim* hic siccus, ubi tamen etiam concessiva statui potest significatio. Non pertinent autem huc neque ii loci, ubi *quum* cum coniunctivo iungitur propter orationem obliquam (de quo vide infra § 32), neque ii, ubi coniunctivus non pendet a part. *quum*, sed per se constat et potentialem habet significationem, cuius generis multa exempla iam § 14 attuli. Sic Plaut. Capt. III, 3, 1: Nunc illut est, *quom* me fuisse quam esse nimio *mavelim.* Bacch. III, 3, 38: *Quom* patrem *adeas* postulatum. 6, 11: quos *quom censeas* Esse amicos. Merc. III, 2, 7: Adulescens *quom seis*, tum quomst sanguis integer, Rei te quaerundae convenit operam dare. v. 9: Demum igitur, *quom seis* iam senex, tum in otium Te conloces. IV, 23: Odiosast oratio, *quom* rem *agas*, longinquom loqui. Pers. III, 1, 28: Etiam tum vivit, *quom* esse *credas* moituom (wenn du glauben könnteſt.) Terent. Andr. V, 2, 15: *Quom* faciem *videas*, videtur esse quantivis preti. Eun. IV, 3, 17: neque *quom rogites*, quid sit audet dicere. V, 1, 22: Vide, amabo, si non, *quom aspicias*, os inpudens Videtur.

Prisc. VIII, p. 817 ex Liv. Andron. Od. l. XX: *quom* socios nostros *mandidisset.* Ennii annal. l. VII, fr. 10, v. 241: magnam cum lassus diei Partem *fuisset.* Ennii Euhemerus fr. 11, 47: *cum* terras *circuiret.* Plaut. Merc. V, 4, 19: quom iret. Truc. I, 2, 61: *quom* illuc, quod apud vos nunc est, apud me *haberem.* .II, 4, 29 sq.: Verum tempestas memini quom quondam fuit, *Quom* inter nos *sorderemus* alter alteri. Terent. Eun. prol. v. 22: Magistratus *quom* ibi *adesset*, occeptast agi. Indicativus et coniunctivus coniuncti sunt II, 3, 41: mensibus Sex septem prorsus non vidisse proxumis, Nisi nunc, *quom* minume *vellem* minumeque opus *fuit.* Etiam in iterata actione ponitur coniunctivus. Sic Ennii Euhemerus fr. 11, lin. 49: *cum* a quoque *digrederetur.* Plaut. Bacch. III, 3, 29: *Quom* librum *legeres*, si [in] una peccavisses sullaba, Fieret cett.

b) *Quum causale.* Plaut. Asin. v. 80. Capt. I, 2, 43: Alienus *quom* eius incommodum tam aegre *feras.* Bacch. v.

284 sq.: Quom — clamaret. IV, 8, 67: *quom* haec hic facta ad hunc *faciat* modum. Mil. IV, 8, 16 sq.: Nam nil miror, si lubenter — hic eras, *Quom* ego servos, quando aspicio hunc, *lacrumem* quia disiungimur. Pers. II, 4, 20: Tandem ut liceat, *Quom* servos *sis*, servom tibi male dicere. Truc. I, 2, 16: *cum* peregre *advenias*, coena detur. Sic Goellerus. Θp quoniam. Δp q̄m. ΔΘp centur. Vulg. et Pareus: peregre cum advenis. Goelleri, qui coniunctivum posuit, correctio admodum incerta est vel propter reliquas discrepantias scripturae. Terent. Andr. V, 4, 41: Egon huius memoriam patiar meae Voluptati obstare, *quom* ego *possim* in hac re medicari mihi? Eun. III, 5, 18: *Quom* ipsus me *noris* quam elegans formarum spectator siem.

c) Cognatum causali est *quum*, quod dicitur *concessivum*. Naevii Gymnasticus fr. 3: Edepol, Cupido, *cum* tam pausillus *sis*, nimis multum vales. Plaut. Capt. IV, 2, 112: dubium habebis etiam, sancte *quom* ego *iurem* tibi? Terent. Andr. II, 3, 20: ut, *quom velit*, tibi iure irasci non queat.

25. Coniunctio causalis *quod* cum coniunctivo coniungitur, si causa exprimitur non obiectiva, sed pendens ex cogitatione subiecti enunciationis, quod ab eo, qui loquitur, diversum est. Sic Plaut Asin. III, 2, 37: ubi hospitem inclamavit, *Quod* sese apsente mihi fidem habere *noluisset*. Similiter est explicandus coniunctivus post *quod* positus praegresso verbo sciendi Asin. I, 1, 37: Equidem *scio* iam filius *quod amet* meus Istanc meretricem, de quo vide Reisig. p. 602 sq. Praegressa negatione significat coniunctivus causam illam non ex veritate, sed ex cogitatione tantum suspensum esse. Amph. I, 3, 4 sq.: Quid istuc est, mi vir, negoti, *quod* tu tam subito domo Abeas? IU. Edepol *haut quod* tui me neque domi *distaedeat*.

26. De quadruplici significatione coniunctionis *dum* vide quae § 7 exposuimus. Omnibus autem his significationibus etiam cum coniunctivo coniungi potest. a) Si significat initium aequalis actionis (während, indem), tantum praegressus imperativus efficere potest, ut *dum* cum coniunctivo iungatur. Sic Cato R. R. c. 76: *aperito, dum inspicias*, bis aut ter.

b) Si *dum* terminum significat, ad quem temporis spatium duabus rebus commune producitur (= tamdiu quam, so lange als). De coniunctivo in hac significatione posito vide Handium Tursell. p. II, 317: „Possunt duae res aequales ita conferri, ut simul nexus appareat interior, quo altera res aut conditionem

adiiciat alteri, aut caussam rei actae in tempore designet. Unde saepe fit, ut *dum* indicet rem non diutius permanere aut non longius promoveri. Hac vero significatione ea ratio constituitur, quae in consequutivis fine et consilio constructionem verborum moderatur. Atque haec coniunctivum sibi vindicant." Non pertinent autem huc ea exempla, ubi non *dum* coniunctio causa coniunctivi est, sed potius quod enunciatio per *dum* elata enunciatio secundaria est alterius, quae habet coniunctivum, de qua re vide Charisium II, p. 201: „dum etiamsi alius praeponitur sermo declinationis, ad illum reformatur, ut Petebas, ut, dum venires, facerem: sic quoque recipit subiunctiva." [Sic Plaut. Bacch. v. 1193: dum vivas]. Plaut. Asin. V, 2, 85: Non licet manere — *dum cenem* modo? Terent. Eun. IV, 6, 4: *Usque adeo* ego illius ferre possum ineptiam et magnifica verba, Verba *dum sint.*

c) Significatione *usque dum*, so lange bis daß. Cato R. R. c. 95: igni leni coquito — *usque adeo dum fiat* tam crassum, quam mel. C. 103: dum consuescant. C. 107: *usque* coquito, *dum* dimidium *excoquas.* C. 156: paulisper demittito *usque admodum dum* quinquies quinque *numeres.* C. 160: usque dum coeant. Cato ex lib. V. origg. et quidem ex orat. pro Rhodiensibus: Quo maiore opere dico suadeoque, uti haec res aliquot dies proferatur, *dum* ex tanto gaudio in potestatem nostram *redeamus.* Plaut. Amph. II, 2, 65. Asin. II, 4, 23: dum reperiam, bis ich fände; um jemanden zu finden. Bacch. I, 1, 14: Is *dum veniat* sedens ibi opperibitur. IV, 9, 8: Nunc huc priusquam senex venit, lubet lamentari, *dum exeat.* Pseud. IV, 7, 136: ne expectetis, *dum* hac domum *redeam* via. Poen. III, 5, 41: Quaeso hercle, operam date, *Dum* me *videatis* servom ab hoc abducere. V, 2, 107: Nunc intro ibo: *dum* erus *adveniat* a foro, *opperiar* domi. Rud. II, 2, 22: Nunc quid mihi meliust, quam ilico hic [ut] erum opperiar *dum veniat*? Rud. v. 922: Non enim illum expectare oportet, *dum* erus se *suscitet* ad suum officium. Trin. v. 170: opservavit *dum dormitaret* canes. Truc. I, 1, 2: *dum* id *perdiscat.* II, 6, 1: Ne expectetis, spectatores, meas *dum* pugnas *praedicem.* IV, 2, 5: iste *dum* sic *faciat* domum ad te exagogam. 3, 69: Nam haud mansisti, *dum* ego *darem* illam. Terent. Andr. V, 6, 13: longumst illum me expectare, *dum exeat.* Eun. III, 3, 29: At tu apud nos hic mane, *Dum redeat* ipsa. Heaut. III, 2, 32: Et nunc quid expectat —? an *dum* hinc de-

nuo *Abeat* — ? Phorm. III, 1, 16 coni. praes. antecedente fut. ind.

d) Significatione wenn nur saepius ponitur cum negatione *ne*, ut terminus significetur, ultra quem sententia non possit extendi. Atque haec est exceptionis forma, qua res aliqua conceditur ex reliqua parte (Hand. l. c. p. 325). Plenius haec sententia traditur addito vocabulo *modo*: unde fit unum verbum *dummodo*. Ceterum etiam interposito alio verbo dicitur *dum — modo* separatim (Hand. p. 327). Cato R. R. c. 5: Opus rusticum omne curet uti sciat facere, et id faciat saepe, *dum ne* lassus *fiat*. C. 33: Quam altissimam vineam facito alligatoque recte, *dum ne* nimium *constringas*. C. 50: Quae crassissima et aquosissima erunt, ea postremum arato, *dum ne* prius *obdurescant*. Plaut. Amph. II, 2, 13: *dum modo* laude parta domum se *Recipiat*. III, 4, 13: *dum modo* id *fiat* bono. As. I, 3, 14: Semper tibi promissum habeto hac lege, *dum superes* datis. Aul. II, 2, 34: *Dum* quidem *ne perconteris*, quod non lubeat proloqui. v. 62: *Dummodo* morata recte *veniat*, dotatast satis. III, 5, 17: Quo lubeat, nubant, *dum ne* dos *fiat* comes. Capt. prol. v. 32: Nil pretio parsit, filio *dum parceret* = dummodo filio suo consuleret cett. (Lamb.) III, 4, 76: *Dum* istic itidem *vinciatur*. Curc. I, 1, 36: Nemo ire quemquam puplica prohibet via, *Dum ne* per fundum saeptum *faciat* semitam. Cas. II, 5, 23: Unus tibi hic *dum* propitius *sit* Iuppiter. Epid. II, 2, 87: facere cupio quidvis, *dum* id *fiat modo*. III, 2, 12: *Dum* tibi ego *placeam* atque *obsequar*. Bacch. III, 3, 14: *Dum caveatur* praeter aequom nequid delinquat, sine. IV, 8, 26: *Dum ne* manufesto hominem *opprimat neve enicet*. 9, 125: Ne ille edepol Ephesi multo mavellem foret, *Dum* salvos *esset*. Mil. III, 3, 20: *Dum ne* scientes quid bonum *faciamus*, ne formida. Merc. II, 3, 89: *Dum* quidem hercle *ne* minoris *vendas* quam ego emi. Pers. I, 3, 66: Quaeso hercle me quoque etiam vendas, si lubet, *Dum* saturum *vendas*. IV, 4, 105: *Dum* quidem *ne* nimis diu tua *sim*, volo. Rud. IV, 4, 56: Omnia ego istaec facile patior, *dum* hic hinc a me *sentiat*. Trin. I, 2, 30: *Dum* quidem hercle tecum nupta *sit*, sane velim. IV, 2, 137: *Dum* ille *ne sis* quem ego esse nolo, sis mea causa qui lubet. Truc. IV, 2, 33: Discant, *dum* mihi argutari (sic Both.; *ΔΘ*p argentari, vulg. argumentari) *liceat*, ni oblitus siem. Terent. Andr. IV, 1, 53: debeo — Capitis periclum adire, *dum prosim* tibi. V, 1, 6: *Dum* id *efficias*, quod cupis, Neque modum

benignitatis neque quid me ores cogitas. 3, 31: Quidvis cupio, *dum ne* ab hoc me falli *comperiar.* Eun. II, 3, 29: mea nil re fert, *dum potiar modo.* V, 2, 51: Civis *modo* haec sit, ubi *dum* omisso solum *modo* significationem habet part. *dummodo.* Heaut. III, 1, 57: *Dum* illum *modo habeam* mecum. Hec. IV, 4, 12: Dum ne redducam.

Coniunctivi cum *donec* coniuncti unum tantum apud priscos scriptores exemplum mihi suppetit, ap. Catonem R. R. c. 54: Usque ocinum dato, *donec arescat.* De coniunctivo cum *donec* coniuncto Handius Tursell. II, p. 295 sic disputat: „Coniunctivo locus est, ubi intercedit nexus partium temporis, et res perpetua dicitur in aliam traducta esse, sive hoc fiat consilio, sive caussa. Quod sic evenit, pendet ab altera re. Quare coniunctivus poni potest, quando dicitur vel intelligitur *non diutius,* et *non priusquam.*"

27. De *antequam* et *priusquam* cum coniunctivo iunctis audiamus primum Handium Tursell. I, p. 398 sqq.: „Res, cui alia praecedit, aut ipsa apparet in tempore, quo fit, ut res cum re comparetur, aut intelligitur tamquam exspectanda ita, ut conditionem aliquam addat, et tempus cum alterius temporis ratione componatur. Illud in rebus ipsis observatum per indicativum, hoc cogitatione positum per coniunctivum, qui ratiocinationi inservit, exprimitur. Idque in quacunque comparatione cognoscitur, quae aut rem componit cum re iam cognita et indicanda, aut rem confert cum eo, quod esse possit et esse cogitatione ponitur. — Nos utrumque distinguimus vocabulis ehe et bevor. In praesenti tempore quum unum tantum, quod apparet, conspiciatur, alterum non nisi exspectari et supponi possit, proprium locum habet coniunctivus. — Conditionem respicere oportet, quae non tantum a consilio et voluntate proficiscitur, sed et ratiocinatione supponitur. Id proprie fit in hoc usu praesentis. — Loquenti permissum est, utrum rem velit futuram ac possibilem cogitare eamque superstruere conditioni, an certam et absolutam ponere. — In praeteritis utraque ratio valet. Nam aut res facta comparatur cum re post facta, certaque haec ratio exprimitur indicativo perfecti, aut res facta componitur cum alia etiamtum exspectanda et temporis conditione cohaerente, idque, quum intercedat cogitatio, per imperfecti et plusquamperfecti coniunctivum significatur. Atque in his quoque liberum est scriptoribus

concessum arbitrium. Sed in narratione, qua quomodo res cohaereant exponitur, necessario, nisi negligentia peccat, imperfectum requiritur. — Quum non simplex est rerum indicium, sed intercedit cogitatio, consilium, voluntas, necessario ponitur coniunctivus. — Ita fit, ut coniunctivo id exprimatur, quod ne fiat, aliud quid praemittitur. — Ille imperfecti coniunctivus respondet optativo Graecorum. — Perfecti coniunctivum probati scriptores non usurpabant, nisi ubi alia causa accedebat in oratione vel ex aliena sententia dependente, vel alio modo obliquata.“ Idem de *priusquam* IV, p. 568 sqq.: „Totius quaestionis fundamentum in eo cernitur, quod aut duae res certo in tempore componuntur apparentes, aut inter se ita comparantur, ut altera pro conditione alterius habeatur et exspectetur fieri. Hoc quum in cogitatione versetur sive loquentis, sive eius, de quo narratur, coniunctivo exprimitur. Reisigius in gramm. p. 526 omnia, quae ad futurum tempus spectare videbantur, retulit ad differentiam inter negativam et affirmativam sententiam intercedentem, non reputans, negationem non esse caussam, quapropter coniunctivus ponatur, sed id ideo fieri, quoniam res negata non in conspectum veniat, sed cogitatione supponatur. Neque alia est caussa, quando coniunctivus in iis sententiis usurpatur, quibus res exprimitur saepe facta vel fieri solita. Ratio enim duarum rerum in tempore aut externa est per indicativum significanda, aut interna, quae cogitatione efficitur ita, ut res caussali vel conditionali nexu cohaerere aut altera earum negatione tolli, aut sententia non de re apparente, sed in universum de rebus, quae fieri possint, concepta videatur (quod logici problematicum iudicium vocant). Scriptoribus autem optio saepe est data iudicii: nec usus temere admittit quae rationi repugnent. — Coniunctivus praesentis ponitur, ubi sententia e cogitatione proficiscitur, sive conditione posita, sive de eo, quod fieri possit debeatve. Quare dicitur ita de rebus nondum factis et in sententiis non unam rem factam, sed consuetudinem aut id quod possibile est declarantibus. — Praeteritum perfectum non differt a praesenti. — Coniunctivi imperfecti non alia ratio est quam qua coniunctioni *quum* apponitur coniunctivus imperfecti, nexus caussalis, etiam in consilio agendi apparens.“ Cato R. R. c. 53: *priusquam* semen maturum *siet*, secato. Ib.: per ver cum arabitur, *antequam* ocinum *nascatur*, des quod eduat

bubus. Cato apophthegm. ap. Gell. XI, 8 (Lion. 98): Tibi — quis perpulit, ut id committeres, quod *priusquam faceres*, peteres, ut ignosceretur. Ennii Hecubae fr. 7: utinam mortem obpetam, *priusquam evenat*. Medeae exulis fr. 21, v. 323: Inspice hoc facinus *prius quam fiat*. Plaut. Amph. I, 1, 85: Animam omittunt *prius quam* loco *demigrent*. 3, 35: exire ex urbe *prius quam lucescat* volo. Epid. I, 1, 66—68: Quia patrem *prius* convenire non volt neque se conspicari, *Quam* id argentum, quod debetur pro illa, *dinumeraverit*. Bacch. II, 1, 6: Ne Nicobulum me sinas nostrum senem *Prius* convenire *quam* sodalem *viderim*. Mil. IV, 3, 3: nullo haec pacto potest *Prius* [a me] in aedis recipi, *quam* illam *amiserim*. Merc. I, 2, 44: Quin iam, *priusquam sim eloqutus*, scias si mentiri velim. III, 4, 16: *Prius quam recipias* anhelitum, Uno verbo eloquere cett. Pseud. I, 3, 13: Quid properas? placide. CA. At *prius quam abeat*. Poen. I, 2, 108: *Prius quam* Venus *expergiscatur*, prius deproperant sedulo Sacruficare. IV, 2, 86: Quin *prius* disperibit faxo, *quam* unam calcem *civerit*.

28. Particula temporis *ubi* cum coniunctivo coniuncta est Plaut. Bacch. III, 3, 27: ubi revenisses, ubi de iterata actione loquitur Ludus. Amph. I, 1, 283: Ubi — nolim coniunctivus est potentialis, Rud. IV, 6, 10: Atque (facito) ut mi Ampelisca nubat, *ubi* ego *sim* liber propter orationem obliquam positus. Terent. Eun. III, 1, 16 autem: Quasi *ubi* illam *expueret* miseriam ex animo, *ubi* non est particula temporis, sed est haec enunciatio relativa consilium significans, ita ut non intelligam quid sibi velit Donatus explicans illud per *quando*. *Quoad* particula cum coniunctivo posita est Plaut. Pseud. II, 2, 29: argento haec dies Praestitutast, *quoad referret* nobis, ubi coniunctivus consilium exprimit. Difficilior est ad explicandum coniunctivus post temporis part. *ut* positus Terent. Hec. III, 3, 18: iam *ut* limen *exirem*, quem Schmiederus ita explicare studet, ut sic haec circumscribat: cum iam in eo essem, ut limen exirem. Puto ad analogiam v. *quum* poetam etiam *ut* h. l. imperfecto coniunctivi iunxisse.

29. *Coniunctivus cum concessivis coniunctionibus iunctus.* Cato R. R. c. 1: *quamvis* quaestuosus *siet*. Plaut. Bacch. I, 1, 49: *quamvis* subito *venias*. De *etsi* cum coniunctivo iuncto vide Hand. Tursell. II, p. 607 sq. Plaut. Trin. III, 2, 53: dabitur ignis, *tam etsi* ab inimico *petas*. Terent. Eun. II, 1, 10: Memini, *tam etsi* nullus *moneas*. Utrobique coniunctivus est potentialis.

30. In *relativis enunciationibus*, si nulla alia causa poscit coniunctivum, sive is est potentialis, sive conditionalis, sive imperatorius, sive ex oratione obliqua aptus, coniunctivus ponitur aut in finali enunciatione, ut consilium exprimat, aut in consecutiva, aut in causali, aut in concessiva. Negari tamen non potest, interdum limites atque fines, neque qui intercedunt inter finalem et consecutivam neque qui inter causalem et concessivam enunciationem, posse tam accurate circumscribi, quin nonnunquam dubium sit ad utram quisque locus sit referendus.

a) *Coniunctivus de consilio positus (enunciatio finalis).* Naevii Triphallus v. 98: Extemplo te illo ducam, *ubi* non *despuas*. Marcii vatis carmen alterum (Egger. p. 111): Apollini censeo vovendos ludos, *qui* quotannis communiter *fiant*. Cato R. R. c. 6: *unde* asparagi *fiant*. Ib: Salicem Graecam circum arundinetum serito, uti siet *qui* vineam *alliges*. C. 10: dolia *quo* vinaceos *condat*. C. 11: dolia *ubi* vinaceos *condat*. C. 12: *ubi* prela sita *sient*. Ib: confibulas ligneas, *qui* arbores *conprimat*. C. 13: lectum stratum, *ubi* duo custodes liberi *cubent*. C. 59: *unde* centones *fiant*, = ut inde. C. 76: Farinae siligineae L. II. *unde* solum *facias*. Ennii Alexandri fr. 11: Nam maximo saltu superabit gravidus armatis equus, Suo *qui* partu [prodigioso] *perdat* Pergama ardua. Plaut. As. I, 1, 70: Cupio esse amicae *quod det* argentum suae. Cist. IV, 2, 48: qui — posset = ut eo. Epid. III, 3, 1 sqq.:

Non oris causa modo homines aequom fuit
Sibi habere speculum, *ubi* os *contemplarent* suom
Sed *qui* perspicere *possent* cor sapientiae.

Bacch. III, 6, 35: tibi non meretricum aliarum erat — copia, *Quibus*cum *haberes* rem. IV, 9, 138: proin tu quaeras *qui ferat*. ib. v. 142: Vel da aliquem *qui* me *servet*. Bacch. v. 1181: I hac mecum intro, *ubi* tibi *sit* lepide, = ut ibi. Poen. V, 4, 94: magis *qui credatis*, dicam. Pers. V, 2, 63: Certo illi homines mihi nescio quid consulunt mali *quod faciant*. Rud. II, 7, 13: da mihi aliquid *ubi condormiscam* loci. Truc. V, v. 17: hoc accipe, *qui* istuc *efficias* opus. Caecil. Stat. Synephebi fr. 2: Serit arbores, *quae* alteri saeclo *prosint*. Terent. Andr. prol. v. 5 sqq.: Nam in prologis scribundis operam abutitur, Non *qui* argumentum *narret*, sed *qui* malivoli Veteris poetae maledictis *respondeat*, quod non recte Westerhovius per *utpote qui* explicat, v. vol. I, p. 381. Andr. II, 1, 34: efficite *qui detur* tibi: Ego id agam,

mihi *qui* ne *detur*. Eun. III, 1, 16: Quasi *ubi* illam *expueret* miseriam ex animo, ubi falso Donatus *ubi* accepit pro *quando*, v. § 28. Pertinent huc etiam ii loci, ubi *qui* significatione v. *utinam* positum est, ut Plaut. Men. V, 5, 31: *Qui* te Iuppiter dique omnes, percontator, *perduint*.

b) *Enunciatio relativa cum coniunctivo pro enunc. consecutiva posita.* Praeter cetera spectat huc coniunctivus in enunc. relativis antecedentibus verbis *esse*, *reperiri*, *inveniri* positus. Naev. Corollaria fr. 2, v. 39: Ultro meretur, *quam obrem ametur*. Naev. fr. inc. com. 21: Sonticam esse oportet causam, *quam obrem perdas* mulierem. Cato R. R. c. 3: trochleas — *quae* funibus sparteis *ducantur*. C. 5: Duas aut tres familias habeat, *unde* utenda *roget* et *quibus det*. C. 7: domino *erit qui utatur*. C. 11: dolia V. *ubi* vindemiae esse *possint*. C. 33: *quod* granum *capiat*, ne serito. C. 151: per ver serito in loco *ubi* terra tenerrima *erit* — *ubi* aqua propter *siet*. Ennii epigr. 3, v. 8: *Nemo est qui* factis me aequiperare *queat*. Euhemerus fr. 9. Item si quis quid novi invenerat, *quod* ad vitam humanam utile *esset*, eo veniebat. Plaut. Amph. I, 3, 4 sq.: Quid istuc est, mi vir, negoti, *quod* (acc.) tu tam subito domo *Abeas*? Aul. II, 2, 26: *Est quod visam* domum. Capt. II, 2, 77: *Est* etiam *ubi* profecto damnum *praestet* facere quam lucrum. III, 1, 3: Miserrumus est, qui, quom esse cupiit, *quod edit* non habet, ubi *edit* est coniunctivus. 4, 36: Tu enim *repertu's*, Philocratem *qui superes* veriverbio. v. 37 sq.: tu *inventu's*, vera vanitudine *Qui convincas*. Cist. II, 1, 26: Abi quaerere *ubi* iuriiurando tuo satis *sit* subsidi. 3, 3: quod gaudeas. Bacch. v. 68—72:

Ubi ego *capiam* pro machaera turturem.
*Ubi*que *inponat* in manum alius mihi pro cestu cantharum:
Pro galea scaphium, pro insigni *sit* corolla plectilis,
Pro hasta talus: pro lorica malacum *capiam* pallium:
Ubi mi pro equo lectus *detur*, scortum pro scuto *adcubet*?

quae enunciationes relativae pendent ex verbis Penetrare huius modi in palaestram v. 66. V, 2, 37: Quid est quod pudeat? v. 50: Non homo tu quidem es, *qui* istoc pacto tam lepidam inlepide *appelles*, h. e. talis, ut appellare possis. Pseud. I, 2, 80 Ibi tibi adeo lectus dabitur, *ubi* tu hau somnum *capias*. 3, 151 Ad eam rem ussust homine astuto docto scito et callido, *Qui* inperata ecfecta *reddat*, non *qui* vigilans *dormiat*. IV, 6, 25: *Quid est quod* non *metuas* ab eo? Poen. prol. v. 9: Nam quoi

paratumst, *quod edit* (= edat, antiquus coniunctivus). III, 3, 2: convivas volo Reperire nobis commodos, *qui* una *sient.* Rud. II, 2, 4: Set *quos perconter* commode eccos video astare, h. e. quos percontari possim. Trin. II, 2, 29: Tu si animum vicisti potius quam animus te, 'st *quod gaudeas.* Truc. I, 2, 38: Si rem servassem, *fuit*, *ubi* negotiosus *essem.* II, 4, 2: Num tibi nam, amabo, ianuast mordax mea, *Quo* introire *metuas,* mea voluptas? Caecil. Stat. Aethrio fr. 3: Oram reperire nullam, *quam expediam*, queo. Caec. St. Asotus fr. 6: Nihilne, nil tibi esse *quod edim?* Caec. St. Nauclerus fr. 5: vix habeam, satis te *qui laudem.* Caec. St. Plocium fr. 1, v. 155 sqq.: Quis vostrarum fuit integra aetatula *Quae* hoc idem a viro *Inpetrarit* suo. Synephebi fr. 1:

In amore suavest summo summaque inopia,
Parentem habere avarum inlepidum, in liberos
Difficilem, *qui* te nec *amet* nec *studeat* tui.

Caec. Stat. inc. fab. fr. 2, v. 242: mihi sat est, *Qui* (vomit) aetatis quod reliqüom est *oblectem* meae. Terent. Andr. I, 1, 18: dic, *quid est quod* me *velis.* v. 34: *Quid est*, *Quod* tibi mea ars efficere hoc *possit* amplius? v. 76: Quid igitur obstat, *quor* non *fiant?* III, 2, 12 sq.: itane tandem *idoneus* Tibi videor esse, *quem* tam aperte fallere *incipias* dolis? Eun. II, 3, 21: Sic adeo *digna* res est, *ubi* tu nervos *intendas* tuos. Hec. II, 1, 15: Qui illum decrerunt *dignum,* suos *quoi* liberos *committerent.* Eun. V, 2, 27: at tu *indignus qui faceres* tamen. Andr. V, 6, 9: Solus es, *quem diligant* di. v. 17: siquid est, *quod restet.* Eun. prol. v. 1: Si quisquamst, *qui* placere se *studeat* bonis. (v. 4 sq. indicativus positus est: siquis est, *qui* dictum in se inclementius *Existumabit* esse). v. 15: nil est *quod dicat* mihi. v. 41: Nullumst iam dictum, *quod* non *sit* dictum prius. III, 5, 13: Nemost, *quem* ego nunciam magis *cuperem* videre quam te, ubi *cuperem* coniunctivus est conditionalis, qui etiam sine enunciatione relativa ponendus erat. Heaut. II, 2, 3: Concurrunt multa, eam opinionem quae mihi animo *exaugeant.* Hec. III, 3, 31: Ceterum de redducenda id facias, *quod* in rem *sit* tuam. IV, 1, 34: Tun prospicere aut iudicare nostram in rem *quod sit*, potes? v. 35: Audisti ex aliquo fortasse, *qui* vidisse eum *diceret.* 2, 4 sq.: *Quod* de argento *sperem* — Nil est. 4, 54: Aut quid sit id, *quod sollicitere* ad hunc modum?

c) *Enunciatio relativa cum coni. causam exprimit.* In hac

significatione pronomini relativo saepe adduntur voces *ut* et *utpote*. Ennii Euhemerus fr. 3: Titan *qui* facie deterior *esset* — concessit ei ut regnaret. Plaut. Amph. I, 3, 8: Nimis hic scitust sucophanta, *qui quidem* meus *sit* pater, ad q. l. Lindem: „Ceterum *qui quidem* fere idem significat, ac si dixisset: non mirum est, scitum esse hunc sycophantam, quum is sit pater meus, da er nämlich mein Vater ist." IV, 2, 2: Dique omnes irati certo sunt, *qui* sic *frangas* foris, ad q. l. Lindem.: „Quando relativum pronomen caussam assignificat, coniunctivo adiungitur, propterea quod caussa ex mente dicentis supponitur." Epid. III, 1, 6: Absurde facis, *Qui* te *angas* animi. IV, 2, 5: Cur non, *quae* ex te nata *sit*?, da sie doch von dir geboren ist? Bacch. I, 1, 58: Sumne autem nihili *qui nequeam* ingenio moderari meo?, ad q. l. Lamb.: „Hic succumbit adolescens victus callida meretricis oratione: quod intelligens ipse se reprehendit et accusat." V, 2, 15 (v. 1132): Merito hoc nobis fit, *qui* quidem huc *venerimus*. Mil. I, 1, 59: Amant ted omnes mulieres neque iniuria, *Qui sis* tam pulcer. v. 66: Itane aibant tandem? AR. Quae me ambae *opsecraverint* cett. II, 4, 18: Immo ecastor stulta multum, *quae* vobiscum *fabulem*. Pseud. I, 5, 153: Non demutabo, *ut quod* [ego pro] certo *sciam*. Poen. V, 2, 6: Nam tuom flagitiumst tuās te popularis pati Servire ante oculos, domi *quae fuerint* liberae. v. 70 sq.: Servom hercle te esse oportet et nequam et malum, Hominem peregrinum atque advenam *qui inrideas*. Rud. II, 5, 5: Satin nequam sum, *utpote qui* hodie amare *inceperim*? Caecil. Stat. inc. fab. fr. 15: deum (Amorem) qui non summum putet, — rerum esse inperitum existumem: *Cuius* in manu *sit*, quem esse dementem velit. Terent. Andr. IV, 4, 10: Satin sanu's, *qui* me id *rogites*? Eun. IV, 7, 32: Miseret tui me, *qui* hunc tantum hominem *facias* inimicum tibi.

d) Cognatum est, si enunciatio relativa est pro *concessiva*. Plaut. Bacch. II, 3, 98: *Qui*ne *habeat* auro soccis suppactum solum? Caecil. Stat. Plocium fr. 15: Tu nurum non vis odiosam tibi esse, *quam* rarenter *videas*? Terent. Andr. I, 5, 37 sq. variant inter se ind. et coniunctivus:

Quae mihi suom animum atque omnem vitam *credidit*,
Quam ego animo egregie caram pro uxore *habuerim*?

31. Separatim afferendus est ablativus pronominis relativi *quo*, qui coniunctionis instar est et coniunctivum habet

adiunctum. Cato R. R. c. 5: partim *quo* libentius boves *curent.* Plaut. Pseud. I, 5, 151: Me idcirco haec tanta facinora [his] promittere, *Quo* vos *oblectem.* Terent. Eun. I, 2, 16: Non pol, *quo* quemquam plus *amem* aut plus *diligam, Eo* feci, ad q. l. Ruhnkenius affert Heaut. III, 2, 43: Neque eo nunc dico, *quo* quicquam illum *senserim*, v. Herz. ad Sall. p. 202. Eun. I, 2, 70: adiuta me, *quo* id *fiat* facilius.

32. *Coniunctivus in enunciationibus secundariis, quae pendent ex oratione obliqua vel aliis enunciationibus, quae habent coniunctivum.* Q. Fabius Pictor ap. Egger. p. 107: Vinctum, *si* aedes eius *introierit,* solvi necessum est. — *Si* quis ad verberandum *ducatur*, *si* ad pedes eius supplex *procubuerit*, eo die verberari piaculum est. Cato R. R. c. 1: uti eo *cum introeas*, circumspicias. C. 2: possitne *quae* reliqua *sient* conficere. Ib.: *Cum* servi *aegrotarint*, cibaria tanta dari non oportuisse, ubi *cum* est temporale. Ib.: *Ubi* haec cognita aequo animo *sient*, — curare uti perficiantur, ubi enunciatio per *ubi* elata secundaria est enunciationis per infinitivum expressae. Ib.: quid siet *quod veneat*; quae satis accipiunda *sient*, satis accipiantur. Reliqua *quae sient*, ut compareant. *Si* quid *desit* in annum, uti paretur; *quae supersint*, uti veneant; *quae* opus *sient* locato, locentur. C. 3: Olea *ubi* lecta *siet*, oleum fiat continuo. Ib.: *si* orbes contriti *sient*, ut commutare possis. C. 5: consideret, quae dominus *imperaverit*, fiant. Ib. Cui iussus *siet*, auscultet. Ib.: Quod dominus *crediderit*, exigat C. 28: Caveto *cum* ventus *siet* aut imber, effodias aut seras. C. 73: Ne quaeras *cum* opus *siet.* C. 89: ex gula *consideret* quod satis *siet.* Cato or. pro L. Turio contra Cn. Gellium ap. Gell. XIV, 2: *si*quis quid alter ab altero *peterent.* Cato de re militari (Lion. p. 43) ap. Plin. hist. nat. praef. sub fin.: Scio ego quae scripta sunt *si* palam *proferantur*, multos fore qui vitilitigent. Ennii annal. l. VII, fr. 6, v. 234: *Cum* dare *coepisset.* Ennii Alexandri fr. 1, v. 66: ex oraclo — edidit Apollo, puerum primus *qui foret* Post illa natus, temperaret tollere. Hecubae fr. 10: Set nunquam scripstis, *qui* parentem aut hospitem *Necasset*, is quo cruciatu perbiteret. Ennii satur. l. VI, v. 29 sq.: Mox *cum* alterius *abligurias* bona, Quid censes domino esse animi? Euhemerus fr. 3, 9 sq.; pactus est cum Saturno, uti *si* quid virilis sexus ei natum *esset*, ne educaret. fr. 8: ut in insulis — et *quae* secundum mare loca *essent* — regnaret. Plaut. Amph. prol. v. 128. I, 3, 44. III, 3, 28. Asin. I, 1, 32: Di tibi dent

quaequomquae optes. 3, 33. II, 2, 102: dum — adferat. IV, 1, 31: Quom surgat, v. 32: quom descendat, v. 35: Quom iaciat, quae enunciationes omnes sunt secundariae aptae ex coniunctivis imperatoriis. V, 2, 63: mandata dicam facta *ut voluerit.* Aul. prol. v. 12: Inopemque optavit potius eum relinquere, *Quam* eum thensaurum *commonstraret* (sic vulg. et Δg. Δp commonstrare) filio. Similiter Capt. III, 5, 29 sq.: Meumque potius me caput periculo [Hic] praeoptavisse *quam* is *periret* ponere. Aul. prol. v. 17: Coepi observare, ecqui maiorem filius Mihi honorem haberet, quam eius *habuisset* pater. II, 1, 32: ut quidem emoriar, *priusquam ducam.* 2, 34: Dum quidem ne perconteris, *quod* non *lubeat* proloqui. 3, 6: Curata fac sint, *quom* a foro *redeam* domum. v. 11: Ibo intro, ut erus quae imperavit facta, *quom veniat*, sient. III, 5, 17: *Quo lubeat*, nubant. Capt. III, 1, 7: nec quoi minus procedat *quidquid* facere *occeperit.* v. 35: ut mihi cenas decem Meo arbitratu dent, *quom* cara annona *sit.* III, 4, 16: Ne tu *quod* istic *fabuletur* auris inmittas tuas. Cas. II, 3, 49: Ne quaestioni mihi sit, *si*quid eum *velim.* III. 5, 37: deiuravit, Occisurum eum, hac nocte *quicum cubaret.* Cist. I, 1, 26: *Ubi* istas *videas* summo genere natas. v. 104: iratast — *Quia* non *redierim* —, *postquam* eam rem *resciverim.* 3, 35: Iubet illum eundem persequi, *siqua queat* Reperire. II, 1, 21: *quodcunque optes*, tibi velim contingere. Epid. II, 2, 94: Ut enim praestines argento, *priusquam veniat* filius. 4, 65: Conducta veni, ut fidibus cantarem seni, *Dum* rem divinam *faceret.* III, 2, 20: Ut *quom redisses,* ne tibi eius copia esset. 3, 35: Te pro filio Facturum dixit rem esse divinam domi, *Quia* Thebis salvos *redierit.* IV, 2, 18: Non patrem ego te nominem, *ubi* tu tuam me *appelles* filiam? Bacch. I, 1, 24: set ego aput me te esse ob eam rem, miles *quom veniat*, volo. v. 43: miles *quom* huc *adveniat*, te volo Me amplexari. Bacch. v. 139 sqq.:

Non par videtur neque sit consentaneum,
Quom hic intus *sit* et [una] cum amica *adcubet*
*Quom*que *ausculetur* et convivae alii *adcubent*,
Praesente ibus una paedagogus ut siet.

II, 1, 6: Ne Nicobulum me sinas nostrum senem *Prius* convenire *quam* sodalem *viderim.* 3, 51: Quom mi ipsum nomen eius Archidemides Clamaret dempturum esse *siquid crederem.* Bacch. v. 653: [ut copias] *Ubiquomque* ussus *siet.* pectore *promat* suo. v. 550: Ille quod in se fuit adcuratum habuit *quod posset* mali

Faceret in me. v. 554: Nam ni ita esset, tecum orarem ut *quod potesses* ei mali Facere faceres. v. 564: nisi cum illa *quam* ego *mandassem* tibi Occuperes tute [ipse] amare. IV, 4, 78: ut pater cognoscat literas *quando legat.* v. 90 sq.: Atque id pollicetur se daturum aurum mihi, *Quod dem* scortis *quod*que in lustris *comedim* et *congraecem.* 9, 31: quom — scinderetur. v. 107: Ego ius iurandum verbis conceptis dedi, Daturum id me hodie mulieri — *Prius quam* a me *abiret.* v. 114: Neque ego haut conmittam ut, *siquid* peccatum *siet*, Fecisse dicas de mea sententia. V, 1, 12: (memoravit) Relicuom id auri factum *quod* ego ei stultissumus homo *promisissem.* Bacch. v. 1190: Egone *ubi* filius *conrumpatur* meus, ibi potem? v. 1191: Egon *quom* haec cum illo *adcubet* inspectem? v. 1193: dum vivas. Most. IV, 2, 59: Et *postquam* eius hinc pater *Sit* profectus peregre, tum perpotasse adsiduo hic simul Tuo cum domino (sc. ais?). Mil. IV, 4, 49: Philocomasium arcessito, Ut, *si* itura *sit* Athenas, eat tecum ad portum. Merc. III, 2, 7: Adulescens *quom seis,* tum quomst sanguis integer, Rei te quaerundae convenit Operam dare. Pseud. I, 2, 35: ne mora quae sit, coquos *quom veniat.* 5, 23 sq.: Probum patrem esse oportet, qui gnatum suum Esse probiorem quam ipsus *fuerit* postulat. v. 68: ecquam scis filium tibicinam Meum amare? PS. *Ναὶ γάρ.* SI. Liberare *quam velit*? v. 151: Quo vos oblectem, hanc fabulam *dum transigam.* IV, 3, 14: [Iuxta cum his] metuo ne ille huc Harpax advenat *Priusquam* hinc hic Harpax *abierit* cum muliere. v. 17: Cor conligatis vasis expectat suum, *Si non educat* mulierem secum semul, Ut exulatum ex pectore aufugiat meo. 7, 12 sq.: Nunc ego illum metuo quom hic non adest, ne metuam *quom adsiet.* v. 16: Leno *ubi esset* domi, me aibat arcessere. v. 51 sq.: Hoc tibi erus me iussit ferre Polumachaeroplagides, *Quod dehiberet.* Poen. prol. v. 19: Neu sessum ducat, *dum* histrio in scena *siet.* III, 1, 31: quam velis. 3, 68: Videre equidem vos vellem, *quom* hic aurum *darem,* ubi *quom* est temporale et propterea tantum cum coniunctivo est coniunctum, quod subiecta est haec enunciatio alteri per coniunctivum *vellem* elatae. IV, 2, 59: Quid ergo dubitas, quin lubenter tuo ero meus, *quod possiet* Facere, faciat male? Pers. I, 1, 27: cum eis belligerem, *Quibus* sat esse non *queam?* 3, 72: Et ut adfleat, *quom* ea *memoret.* II, 2, 8: Set te volo curare, ut domi sis, *quom* ego te esse illi *censeam.* v. 9: uti domi sim, *quom* illi *censeas.* IV, 3, 24: mei

memineris, *dum* vitam *vivas*, quod exemplum tamen valde incertum est, quum mihi quidem *memineris* potius futurum exactum quam perf. coni. esse videatur. 4, 64: Scio ego officium meum, ut *quae rogitet,* vera ut accepi eloquar. Rud. II, 2, 7—10: Ecquemnam [Hodie] adulescentem strenua facie, rubicundum, fortem — vidistis huc venire, *Qui* tris secum homines *duceret.* v. 14: Cum istius modi virtutibus operisque natus *qui sit,* Eum quidem ad carnuficemst aequius quam ad Venerem conmeare. 3, 70: At ego etiam (scio), *qui speraverint* spem decepisse multos. v. 74: Nam extempulo, *si* verbis suis *peterem*, daturos dixit. 6. 10: Utinam [tu] *prius quam* te oculis *vidissem* meis Malo cruciatu in Sicilia perbiteres. v. 15: Deosque inmortalis quaeso, *dum vivas*, uti Omnis tui similis hospites habeas tibi. IV, 2, 20: Nam ego nunc, qui inpiger fui, repperi mi piger ut *si velim* sim. Stich. I, 2, 12: Pati Nos oportet *quod* ille *faciat.* Trin. II, 2, 67: bene *si* amico *feceris*, Ne pigeat fecisse: ut potius pudeat, *si non feceris.* Truc. II, 1, 15: Quisquis venat (sic Both. Vulg. *veniat.* vid. Ritschl. prolegom. in Trinumm. p. 162). II, 1, 16 sq.:

Meretricem ĕsse similem sentis condecet:
Quemquem hominem *attigerit*, profecto aut malum aut damnum dari.

v. 19: Quin, *ubi* nil det, pro infrequente mittat militiae domum. v. 21: Nugae sunt, nisi, modo *quom dederit*, dare iam lubeat denuo. v. 23: *Dum habeat*, tum amet (ſo lange alS). 4, 32:

Sed quod ego facinus audivi adveniens tuom,
Quod tu hic me absente novi negoti *gesseris*?

v. 45: *Si, quod peperissem,* id *educarem* ac *tollerem:* Bona sua habiturum me omnia. v. 79: Ut, *quando* otium Tibi *sit,* ad me revisas. 6, 43: Ne, ille *priusquam* spolia *capiat*, hic nos extinxit fames. 7, 33:

Dic, ob ista dona, *quae*
Ad me *miserit*, me illum hominem amare plurimum omnium.

Sic Goeller. Vulg. ob haec et me illum amare plurimum omnium hominum. V, v. 9: Mănus vetat, *priusquam* penes sese *habeat*, quidquam credere. Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 144 sq.: Ferre ita me uxor et forma et factis facit Ut *si taceam*, tamen indicium sim. fr. 2, v. 162: Ut devomas volt, *quod* foris *potaveris.* Terent. Andr. I, 1, 133: operam do — sceleratus Davus siquid consili Habet, ut consumat nunc, *quom* nil *obsint* doli. 2, 29:

te in pistrinum — dedam — Ea lege — ut, *si* te inde *exemerim*, ego pro te molam. 3, 14: *Quidquid peperisset,* decreverunt tollere. II, 1, 6: Quaeso edepol, — quoniam non potest id fieri, quod vis, Id velis, *quod possit.* v. 8: Quanto satiust te id dare operam, qui istum amorem ex animo amoveas, Quam id loqui, *quo* magis lubido frustra *incendatur* tua. v. 30: Ego — ne utiquam officium liberi esse hominis puto, *Quom* is nil *mereat,* postulare id gratiae adponi sibi. 3, 2, sqq.: Si id suscenseat nunc, *quia* non *det* tibi uxorem Chremes, *Prius quam* tuom, ut sese habeat, animum ad nuptias *perspexerit*, Ipsus sibi esse iniurius videatur, neque id iniuria. v. 20: Patri dic velle, ut, *quom velit*, tibi iure irasci non queat. 5, 13: I nunciam intro, ne in mora, *quom* opus *sit*, sies. III, 2, 14: ut metui videar certe, *si resciverim.* IV, 2, 4: Orare iussit, *si* se *ames*, era, iam ut ad sese venias. 3, 21: tu, ut subservias Orationi, *ut quomque* opus *sit*, verbis vide. Eun. I, 2, 60: non id metuat, ne, *ubi acceperim,* Sese relinquam. III, 1, 4: Hoc proviso ut, *ubi* tempus *siet,* Deducam. IV, 6, 13: cave, ne *prius quam* hanc a me *accipias* amittas. v. 23: sed tu *quod* cavere *possis,* stultum admitterest. Heaut. V, 4, 16: quod abest, non quaeris, patri Quo modo obsequare et ut serves, *quod* labore *invenerit.* Phorm. I, 3, 1: Adeon rem redisse, ut *qui* mihi consultum optume *velit* esse, Phaedria, patrem ut extimescam. II, 1, 40 sqq.: Si est, patrue, culpam ut Antipho in se admiserit, *Ex qua re* minus rei *foret* aut famae temperans, Non causam dico, quin *quod* meritus *sit* ferat. 4, 9: Ego *quae* in rem tuam *sint,* ea velim facias.. v. 15: Mihi non videtur, *quod sit* factum legibus, Rescindi posse. V, 6, 36: sed me censen potuisse omnia Intellegere extra ostium, intus *quae* inter sese ipsi *egerint*? Hec. I, 1, 16: Iniurium autemst ulcisci advorsarios? Aut *qua via* te *captent,* eadem ipsos capi? IV, 1, 39 sq.: Nam si is posset ab ea sese derepente avellere, *Quacum* tot *consuesset* annos, non eum hominem ducerem. 3, 2: Istuc est sapere, qui, *ubi quomque* opus *sit*, animum possis flectere. 4, 29 sq.: Hunc videre saepe optabamus diem, *Quom* ex te *esset* aliquis, *qui* te *appellaret* patrem. 4, 72: Ut cum illa vivas, testem hanc *quom* abs te *amoveris.* V, 1, 34: nam meritus de me est, *quod queam,* illi ut commodem. 3, 42: Multa *ex quo fuerint* commoda, [eius] incommoda aequomst ferre. Adelph. I, 1, 9: cogitat — Et tibi bene esse, soli sibi *quom sit* male. II, 1, 17: Ne mora sit, *si innuerim*, quin pugnus continuo in mala

haereat. 4, 18: ne, *si* magis inritatus *siet*, Aliqua ad patrem hoc permanet. III, 2, 56: ut *quom* opus *sit* ne in mora nobis siet. 3, 29: an laudi putat Fore, *si perdiderit* gnatum?

Cap. XIII.

De numeris et personis verbi.

1. *Numeri verbi. Singularis* verbi saepe usurpatur, si plura subiecta res significantia inter se sunt coniuncta, quo illa in unam quasi notionem comprehendantur. Sic Terent. Hec. prol. v. 2: novom intervenit vitium et calamitas. Adelph. III, 2, 42: *Tua fama* et gnatae *vita* in dubium *veniet.* 4, 24: Persuasit nox amor vinum adulescentia. In plurali adeo positum est alterum subiectum ib. V, 3, 50: *Bonae tuae istae* nos *rationes*, Micio, Et *tuos iste animus aequos subvertat.* In enunciatione disiunctiva per *aut* — *aut* elata ponitur singularis, Andr. III, 1, 5: Utinam *aut* hic surdus *aut* haec muta facta *sit.*

Notandus est usus singularis participii praegresso plurali loco Plaut. Bacch. IV, 4, 88: *Quae* inperasti: *inperatum* bene bonis factum ilicost.

Si subiectum est singularis, praedicatum pluralis, ponitur singularis verbi. Sic Plaut. Amph. prol. v. 97: Haec urps est Thebae. Terent. Andr. V, 4, 47: *Dos*, Pamphile, *est Decem talenta.*

Pro plurali singularis usurpatus est Plaut. Poen. prol. v. 117: Cave dirumpatis, cui simile est, quod Bernh. synt. graec. p. 419 attulit, εἰπέ μοι, τί πάσχετ' ὦνδρες;

Maxime autem memorabilis est coniunctio singularis participiorum *absente* et *praesente* cum plurali substantivi vel pronominis, cf. c. VI, § 7. Nonius ap. Funccium ad legg. XII tabb. I, fr. 8, qui affert locum ex Plauto in Syris: Quidam apud forum *praesente testibus* mihi vendidit. Taubm. ad Amph. II, 2, 194. Bacch. v. 152: Praesente ibus. Terent. Eun. IV, 3, 7: Nescio quid profecto *absente nobis* turbatumst domi, ubi vide Donatum, qui *absente* cum praep. *coram* comparat.

2. *Pluralis* verbi ponitur, si de pluribus subiectis aliquid affirmatur, sive illa sine coniunctione posita sunt, sive coniuncta per coniunctiones *et*, *ac* vel duplex *neque.* Sic Terent. Andr. I, 1, 27: Dum *aetas metus magister prohibebant.* Adelph.

II, 2, 5: *Ego* vapulando, *ille* verberando, usque ambo *defessi sumus*, de quo loco dicit Melanchthon gramm. lat. p. 487: „Prolepsis est, quum generi seu toti alicui pluraliter posito partes subiiciuntur in numero singulari, verbo non repetito.“ Plaut. Amph. III, 3, 19: Iam hisce ambo, *et servos et era*, frustra *sunt* duo. Epid. V, 1, 20: Quem *Apelles ac Zeuxis* duo *pingent* pigmentis ulmeis (sic Bothius; vulgo *atque* contra metrum). Terent. Eun. III, 3, 11 sq.: quam pridem *pater* Mihi *et mater mortui essent.* Adelph. I, 2, 23: haec si *neque ego neque tu fecimus.* Et sic etiam post coniunctionem disiunctivam *aut* pluralis positus est Plaut. Truc. II, 4, 47 sqq.: mater ancillas iubet — ire, praemandare et quaerere *Puerum aut puellam*, *qui supponantur* mihi. Deinde si unum subst. cum altero per praep. *cum* coniungitur, sic Cato orat. pro L. Turio contra Cn. Gellium ap. Gell. XIV, 2 (Bolhuis. p. 107, Meyer. ed. II, p. 141): Nunc si sponsionem *fecissent Gellius cum Turio.* Terent. Heaut. III, 1, 63: *Syrus cum illo vostro consusurrant*, *conferunt* Consilia ad adulescentis.

Verba Plautina, quae leguntur Rud. III, 4, 59: Nullum *habemus* ignem: ficis *victitamus* aridis vulgo tribuuntur uni ex lorariis, sed recte ostendit Ladewigius Zeitschr. f. Alt. 1842, p. 1086, potius Labraci esse tribuenda, qui fores domus vicinae pulsaverat ignem petiturus et iam plurali numero utitur, ut fidem faciat possessori domus, non unum, sed multitudinem hominum a se ignem petere, quo citius ille fores aperiat. Alio autem modo verba quae leguntur ib. v. 3: istuc *volueramus* interpretanda sunt, quae Daemones loquitur tanquam dux lorariorum suorum, se atque hos in unam notionem comprehendens.

Nonnunquam fit, ut verba ad unum convertantur in singulari verbi, quem deinde in altera enunciationis parte sequatur pluralis item secundae personae, quoniam ad plures quasi cum illo coniunctos, qui cum eo in unam notionem comprehenduntur, sermo convertitur. Sic Aul. III, 2, 23 sq.:

Etiam *rogitas*, sceleste homo, qui angulos omnis
Mearum aedium et conclavium mihi perviam *facitis?*[10])

Item Poen. V, 2, 48 sq.:

---

[10]) Vulgo ante *omnis* inseritur *hic*, quod non est in *Δ*p et omissum est ab Hermanno elem. d. m. p. 456.

— Tu, qui zonam non *habes*,
Quid in hanc *venistis* urbem, aut quid *quaeritis?*[11])

ubi ad unum quidem tantum fiunt verba, sed is de pluribus interrogatur.

3. Pluralis etiam ponitur κατὰ σύνεσιν post notiones collectivas, et primum quidem post substantiva, quo pertinet inprimis *pars*. Cato ap. Gell. III, 7: propter eius virtutes *omnis Graecia* gloriam atque gratiam praecipuam claritudinis inclitissimae *decoravere* monumentis signis statuis — aliisque rebus. Cato or. pro Rhod.: atque haut scio an *partim* eorum *fuerint*, qui non — noluerint. v. Meyer. ed. II, p. 104 et cf. or. de ambitu p. 52, 12 Iord. (in or. de re Floria autem p. 64, 8 Iord. post *partim illorum* singularis verbi positus est). Ennii annal. l. I, fr. 54: *pars* ludicre saxa *Iactant*, inter se *licitantur* (Nonius p. 134, 13 '*licitari*, congredi, pugnare.') Plaut. Capt. II, 1, 36 (= v. 232): Nam *maxuma pars* fere morem hunc *homines habent*. Trin. I, 1, 13: Nimisque hic pluris pauciorum gratiam *Faciunt pars* hominum quam id quo prosint pluribus, ad q. l. Lindem.: „*Pars* plurali numero iunctum saepe et alibi et apud Plautum, velut Mostell. I, 2, 33: set *magna pars* Morem hunc *induxerunt*." Truc. I, 2, 12: et *pars* spectatorum *scitis*. Aquilius Boeotia fr. 1, v. 9: *Maior pars* populi ut aridi *reptent* fame. S. C. de Bacchan. lin. 20: neve interibei virei *plous* duobus, mulieribus *plous* tribus arfuise *velent*. Plaut. Trin. II, 4, 23: Trapessitae drachumarum *mille* — *redditae*, ad q. l. Lamb.: „*Redditae* positum est, quasi dictum esset, *mille drachmae*, ut spectarit illud quod intelligitur, non, quibus verbis dicatur." Denique huc spectant pronomina, quemadmodum apud Graecos ἕκαστος, ἄλλος ἄλλοθεν, alia cum plurali verbi coniunguntur, v. Bernh. synt. graec. p. 420. Transitum faciunt ii loci, ubi pronomina in priore enunciationis parte posita sunt et in altera deinde plurali verbi pergitur. Sic Plaut. Men. III, 2, 56: satin', ut *quemque* conspicor, Ita me *ludificant?* Pseud. I, 2, 2: Quorum numquam quicquam *quoiquam* venit in mentem ut recte *faciant*. II, 1, 1: ut mihi *quidquid* ago lepide *omnia* prospereque *eveniunt*. Poen. prol. v. 37 sq.:

---

11) Hiatus fortasse tolerandus est propter interpunctionem, vid. Herm. epit. doctr. metr. ed. II, p. 34, coll. Ritschl. prolegom. ad Trinumm. p. 205 sq.

Ne palma detur *quoiquam* artifici iniuria,
Neve ambitionis causa *extrudantur* foras.

II, v. 37 sq.: *quemquem* visco offenderant, Tam *crebri* ad terram *accidebant* quam pira. Pers. I, 2, 3 sq.: Nam numquam *quisquam* meorum maiorum fuit, Quin parasitando *paverint* ventris suos. Terent. Andr. IV, 1, 1 sqq.:

Hocine credibile aut memorabile,
Tanta vecordia innata *quoiquam* ut siet,
Ut malis *gaudeant* atque ex incommodis
Alterius sua ut *comparent* commoda?

cf. Ruhnk. ad h. l. et Herz. ad Caes. p. 441. — Cato orat. pro Rhod.: *Siquis* advorsus rem suam quid fieri *arbitrantur*, summa vi contra nititur. Cato oratio pro L. Turio contra Cn. Gellium ap. Gell. XIV, 2: si*quis* quid *alter ab altero peterent*, ad q. l. Bolhuis. p. 108: „Notanda est haec locutio, ubi *peterent* plurali numero ponitur et ad *maiores* refertur, et tamen additur, *si quis quid alter ab altero*." Plaut. Pseud. V, 1, 15: *Alter* ubi *alterum* bilingui manufesto inter se praehendunt. Cato R. R. c. 70: Bosque ipsus, et qui dabit, facito ut *uterque* sublimiter *stent*. Plaut. Amph. I, 1, 68: *uterque imperator* in medium *exeunt*. Epid. II, 2, 73 sq.: Dederim vobis consilium catum, Quod *laudetis*, ut ego opinor, *uterque*. V, 2, 54: Quamne hodie per urbem *uterque sumus defessi* quaerere?[12] Bacch. v. 754 sq.: iam facite in biclinio Cum amica sua *uterque* adcubitum *eatis*. Menaech. V, 9, 46: set nunc *agite uterque* id, quod rogabo, *dicite*. Terent. Eun. V, 2, 1 sq.: Apud Antiphonem *uterque*, mater et pater, Quasi dedita opera domi *erant*. Adelph. I, 2, 50: *Curemus* aequam *uterque* partem: tu alterum, Ego item alterum, i. e. nos uterque partem, tu alterum, ego item alterum, i. e. nos uterque, ego meam, tu tuam partem curemus (sic Ruddim. p. 368). Plaut. Men. V, 2, 29: Loquere, *uter meruistis* culpam, paucis. 9, 60: *Uter eratis*, tun' an ille, maior? 2, 35: Ut caveres, *neuter* ad me *iretis* cum querimonia. Amph. I, 1, 19: Neque *nostrum quisquam sensimus*, quom peperit, neque *providimus*. v. 47: Neque gementem neque plorantem *nostrum quisquam audivimus*. Capt. III, 2, 3: ubi *quisque vident* [me hodie], *Eunt* obviam *gratulantur*que eam rem. Most. I, 2, 20: sibi *quisque*

---

[12]) Sic *Δ*pg. Vulg. *quemne*. *Quamne* restituit Weisius, quod probat Ladewigius Zeitschr. f. Alt. 1841, p. 1087.

inde exemplum *expetunt.* Epid. II, 2, 28: Filios suos *quisque visunt.* Poen. prol. v. 107: Omnis meretrices, ubi *quisque habitant*, invenit. Epid. III, 3, 17: Heus foras *exite* huc *aliquis.* Menaech. IV, 2, 111: Aperite atque Erotium *aliquis evocate* ante ostium. Pseud. V, 1, 37: Aperite, aperite. heus, Simoni adesse me *quis nunciate.* Terent. Ad. IV, 4, 26: *aperite aliquis* actutum ostium, de quo loco Rudd. p. 369, adnot. 34: „totum in *vos aperite* continetur, partes in *aliquis* intelliguntur, q. d. aliquis tu, tu vel tu, quicunque intus es, aperi ostium." Plaut. Poen. III, 3, 5: Sed quid hic *tantum hominum incedunt?* ecquidnam adferunt? Stich. II, 2, 46: Alius alium percontamur, v. Cortium ad Sall. Iug. 12, 2, laudatum a Rudd. l. c. Terent. Andr. IV, 4, 6: Quid turbaest apud forum? *quid* illi *hominum litigant?*

4. Si subiectum est pronomen in plurali positum, praedicatum singularis, verbum in plurali ponitur. Sic Ennii Epicharmus fr. 7: Haece propter *Iuppiter sunt ista* quae dico tibi. Terent. Adelph. I, 2, 61: *Nec nil neque omnia haec sunt* quae dicit. Sed si subiectum est substantivum, attractio quaedam fit, qua verbum item, ut praedicatum, in singulari ponitur. Sic Terent. Andr. III, 3, 23: Amantium *irae* amoris *integratiost.* Adelph. prol. v. 6: *Synapothnescontes* Diphili *comoediast.* Idem usus est apud Graecos, vide Bernh. synt. p. 421 additamentum.

5. *Personae verbi.* Transitus fit a tertia persona ad primam in Ennii epigr. 1:

Aspicite o cives, senis Enni imaginis formam!
Hic vostrum *panxit* maxima facta patrum.
Nemo me lacrumis decoret nec funera fletu
Faxit. cur? *volito* vivus per ora virum.

A secunda autem ad tertiam personam transitur iis locis Plautinis, quos Bergkius affert in Philol. 1861, I, p. 52, Bacch. v. v. 120 sqq. Trinumm. v. 414: Non tibi illut adparere, si sumas, potest, Nisi tu inmortale *rere* esse argentum tibi. Sero atque stulte, prius quod cautum oportuit, Postquam *comedit* rem, post rationem *putat.*

Prima persona per appositionem cum nomine proprio personae coniuncta est Mil. III, 2, 5: Te *voco Palaestrio,* v. Lindem. Gronov. citat Livium et Suetonium: Tantis rebus gestis C. Caesar condemnatus essem.

Tertia persona generaliter et indefinite posita est pro prima Plaut. Mil. II, 2, 21: *Homo quidamst* qui *scit* quod quaeris ubi sit, = ego sum, qui scio (Rudd. II, p. 384, adnot. 53). Terent. Phorm. I, 2, 1: Siquis me quaeret rufus . . DA. Praesto*st*, desine = praesto sum, nam ipse loquitur. (Rudd. p. 384).

Secunda persona nonnunquam indefinite ponitur pro quavis. Sic Plaut. Truc. II, 1, 19:

Nunquam amatoris meretricem oportet causam noscere,
Quin, ubi nil det, pro infrequente *mittas*[13]) militiae domum.

Terent. Andr. III, 1, 2: Fidelem haud ferme mulieri *invenias* virum, pro quis inveniat. Phorm. II, 1, 35: omnes congruont. Unum *cognoris*, omnis *noris*, = si quis unum cognoverit, omnes norit. Offendit usus secundae personae per appositionem cum *quis* coniunctae Cato R. R. c. 106: Si*quis* plus *voles* aquae marinae concinnare, pro portione ea omnia facito.

Si in una enunciatione coniunctae sunt secunda et tertia persona intercedente particula *nisi*, ita ut utraque separatim spectetur, verbum ponitur in tertia persona, utpote quae sit generalior et secundam item in se includat. Sic Plaut. Amph. II, 2, 112: *Quis* igitur *nisi vos narravit* mi illi ut fuerit proelium? Terent. Heaut. V, 3, 20: Tum praeterea talem *nisi tu nulla pareret* filium, de quo loco Rudd. p. 364: „Principali substantivo, sive propiori, sive remotiori, adiectivum vel verbum aptius accommodatur," et ibid. adnot. 17: „Hic verbum, ut cum principaliore, ita cum viciniore supposito *nulla* convenit." Sin vero prima cum secunda vel prima cum tertia persona in unam notionem comprehenduntur, verbum ponitur in prima persona pluralis, utpote quae sit potior quam alterae illae. Sic Plaut. Pseud. I, 3, 4: Iam diu *ego* huic et mi *hic* bene *volumus*. Terent. Adelph. I, 2, 23: neque ego neque tu fecimus. II, 2, 5: *Ego* vapulando, *ille* verberando, usque ambo defessi *sumus*.

Offendit locus Ennii annal. l. III, fr. 15, ubi pronomen secundae personae intercedente pron. relativo cum tertia verbi coniunctum est: *Vos*que lares tectum nomen (Bergkius scribit nostrum) *qui* funditus *curant*. Charisius IV, p. 239 P.

---

[13]) *Mittas* $\Delta\Theta$p, ut etiam vulg.; Both. *mittat*, quae mihi quoque scriptura videtur esse verisimilior.

[158 Lind.] (soloecismus) 'per personas, ut: vosque' e. q. s. 'pro curatis.'

V. Doctrina adiectivi.

Cap. XIV.

Partium orationis attributivarum secundum verbum restat quod spectetur adiectivum; *adverbium* enim partim iam tractatum est in casibus substantivorum, partim in notionibus praedicati. Nonnunquam tamen, ubi adverbium exspectaveris, adiectivum ponitur, quo multo vividius actio exprimitur. Sic Plaut. Amph. V, 1, 63: *Citus* e cunis exilit. Cas. V, 1, 14: *Libens* et *solens* fecero. (Rudd. II, p. 374: „pro libenter et consuete."). Terent. Adelph. V, 5, 6: tibi *Lubens* bene faxim, pro *lubenter*. Andr. I, 1, 80: filius — una aderat *frequens* = frequenter. Phorm. III, 3, 24: Quantum opus est tibi argenti — PH. *Solae* triginta minae, ubi etiam *solum* poni poterat. Inprimis huc spectat *nullus*, de quo vide vol. I, p. 409. Sic Plaut. As. II, 4, 2: Libanus in tonstrinam ut iusseram venire, is *nullus* venit, ubi v. Taubm. Terent. Andr. II, 2, 33: Liberatus sum hodie, Dave, tua opera. DA. Ac *nullus* quidem, ad q. l. Schmiederus: „minime quidem liberatus sum." Eun. II, 1, 10: Memini, tam etsi *nullus* moneas. Hec. I, 2, 4: *nullus* dixeris.

Adverbia duo synonyma nonnunquam inter se coniunguntur (similia ex Graecis attulit Bernh. synt. p. 425, adnot. 74). Sic Plaut. Bacch. III, 1, 7: me *continuo* contuli *protinam* in pedes. Mil. II, 2, 21: ita abripuit *repente* sese *subito*. Cas. prol. v. 33: rursum denuo. Poen. prol. v. 79: Revortor *rursus denuo* Carthaginem, ad q. l. Casaub.: „ita alibi: *Ergo igitur, πάλιν αὖ, ὕστερον αὖθις* etc. Quae licet speciem habentia *βαττολογίας* atque *ἐκ παραλλήλου* dicantur, usitatissima tamen sunt." Pseud. I, 4, 17: Erum eccum video huc [meum] Simonem *una semul* — incedere. Terent. Eun. II, 2, 15: *olim* isti fuit generi *quondam* quaestus apud saeclum prius. De *ibi tum* v. c. XV, § 24.

1. a. *Notio adiectivi.* De *potis*, quod dubium est utrum sit adiectivum an adverbium, vide c. VII, 4. Distinguenda est activa et passiva significatio adiectivorum. Sic *notus* non-

nunquam significationem habet activam, velut Terent. Eun. II, 2, 7: omnes *noti* me atque amici deserunt, h. e. qui me noverunt, familiares. V, 2, 4: *notus* mihi quidam obviam Venit. Sic apud Graecos *γνωστοί* = *φίλοι*. cf. Ruhnk. ad locum utrumque. Herz. ad Sall. p. 207. Passive autem accipiendum est *gratus* Plaut. Amph. prol. v. 48: *Gratum* arbitratur esse id a vobis sibi, ad q. l. Gronov.: „Non homines modo *grati* dicuntur, sed et beneficium *gratum*, quod gratis datur, = bene positum vel collocatum. Contra Terent. Heaut. V, 1, 61: ignosces tamen Post, et id *ingratum*.“ Item *damnosus* Plaut. Epid.. II, 3, 14: argentum accipiam a *damnoso* sene, passive. Pareus: „qui damnis absumitur.“ Taubm.: „*παθητικῶς*, pro infelici et multis damnis confecto.“

Participiis fere adverbia apponuntur, sed Truc. IV, 3, 48 tamen *ΔΘ*pg habent: propter *mala* facta, ubi Acid. et Goell. scribunt *male facta*. Vix est quod commemorem adi. *longus* etiam ita poni, ut pro eo *nimis longus* exspectes, ut Terent. Andr. V, 6, 13: *longumst* illum me exspectare dum exeat. Pro substantivo positum est adiectivum Plaut. Trin. I, 2, 8: Tui benevolentis, quemadmodum fortasse etiam explicari potest Most. I, 3, 38: Quae illum tibi aeternum putes fore amicum et benevolentem.

2. Adiectivum si cum substantivo in unam notionem est coniunctum in casu cum eo congruere notum est, sic Terent. Eun. II, 2, 36: Sed Parmenonem ante ostium † Thaidis tristem video. Notanda est primum coniunctio Plautina adiectivi cum substantivo eiusdem stirpis, de qua vide Lindem. ad Mil. IV, 3, 15: Pulcram pulcritudinem, qui affert praeterea Most. I, 3, 5: Venus venusta et Poen. I, 1, 30: non *lutum*st *lutulentius*. Adiectiva *primus*, *medius*, *ultimus*, *postremus* saepe pro *parte prima*, *media*, *ultima* rei alicuius ponuntur, v. Rudd. II, p. 44. Sic Plaut. Cist. cat. 6: *postrema* in *comoedia*, i. e. in extrema parte c. Terent. Andr. I, 1, 106: *mediam mulierem* complectitur, pro *medium mulieris*. Phorm. I, 4, 37: ultima platea. Ad. prol. v. 9: prima fabula = principium fabulae. Saepe adiectivum pro genitivo substantivi ponitur, quod admodum simplex est Ter. Ad. I, 1, 49: Hoc *patrium*st, potius consuefacere filium Sua sponte recte facere. Sic dicitur a Catone R. R. c. 48 *pomarium seminarium* = sem. pomorum (Benecke ad Cic. Catil. p. 166), a Plauto As. III, 3, 65: *Custos erilis*, i. e. eri. Most.

I, 1, 3: Egredere, *erilis* permicies. Nonnunquam ad talem copulationem accedit genitivus vel pronomen possessivum, quae ad totam notionem, quae copulatione efficitur, pertinent, cf. vol. I, p. 359. Sic Plaut. Mil. II, 1, 57. Terent. Phorm. I, 2, 78: *Paternum amicum* me adsimulabo *virginis*, h. e. amicum patris virginis. Plaut. Mil. II, 5, 48: Nostra erilis concubina = concubina nostri eri. Ter. Eun. V, 4, 40: Edico vobis, *nostrum* esse illum *erilem filium*. Phorm. I, 1, 5: *erilem filium eius* duxisse audio Uxorem, = filium eri eius, ubi recte dicit Perizonius ad Sanct. p. 257 genitivum regi simul a substantivo et adiectivo coniunctis, non igitur a solo *filium*, sed ab utroque *erilem filium*.

In universum adiectivo cum substantivo in unam notionem coniuncto alterum adiectivum addi potest, quo illa notio definiatur accuratius. Sic Plaut. Bacch. IV, 5, 1: *Insanum magnum* molior *negotium*, v. Casaub. Terent. Andr. prol. v. 6 sq.: qui *malivoli Veteris poetae* maledictis respondeat, cf. Heaut. prol. v. 22: *malivolus vetus poeta* dictitat. Eun. III, 1, 9 sq.: *Labore alieno magno* partam gloriam Verbis saepe in se transmovet. Heaut. II, 3, 48: Nulla *mala re* esse expolitam *muliebri*. Phorm. IV, 4, 25: Intro iit in aedis *ater alienus canis*. Adelph. I, 1, 17: Ego hanc *clementem vitam urbanam* atque otium Secutus sum. Leg. XII tabb. autem VI, 7: *Tignum iunctum* aedibus vineaeque, et *concapet*, ne solvito, ut recte docet Funccius, utrumque adiectivum *iunctum* et *concapet* singillatim ad utrumque substantivum *aedibus* et *vineae* referendum est.

3. b. *Genus adiectivi.* In nomine epicoeno masculini generis de femina genus femininum positum esse offendit ap. Plaut. Stich. I, 3, 14: Solere *elephantum gravidam* perpetuos decem Esse annos (v. Rudd. I, p. 7, adnot. 25). Adiectiva partitiva, si aliud substantivum accedit, cum eo genere conveniunt, non cum eo genitivo, qui a partitivo pendet. (Rudd. II, p. 82). Sic Terent. Eun. II, 2, 17: Est genus hominum qui esse *primos* se omnium rerum volunt, Nec sunt. Si et subiectum et praedicatum sunt substantiva, participium genere concordat fere cum eo substantivo, cui proxime est appositum, sic cum praedicato Phorm. I, 2, 44: Paupertas mihi *onus visum*st et miserum et grave. Saepe constructio ad sensum locum habet (cf. φίλε τέκνον et reliqua quae e Graecis affert Bernh. synt. p. 428 sq.). Sic de fabula Eun. prol. v. 30: Colax Menan-

drist: in *ea*st parasitus colax. Ib. v. 32: in *Eunuchum suam*, sc. fabulam. ib. IV, 3, 3: Quin etiam insuper *scelus*, postquam *ludificatus*t virginem, pro *scelestus*. — Si plura sunt subiecta, ad quae adiectivum est referendum, primum notiones abstractae et notiones rerum materiem significantes in plurali positae inter se coniungi possunt, quod si fit, etiam adiectivi genus concordat cum illarum genere. (Reisig. p. 315). Sic Terent. Adelph. III, 2, 33: in quo nostrae *spes opes*que omnes *sitae*. In rebus animatis autem dignius est genus masculinum quam femininum (Rud. II, p. 30 sq.). Sic Eun. III, 3, 11: quam pridem *pater* Mihi et *mater mortui* essent. Andr. V, 3, 20: *Domus, uxor, liberi iuventi* invito patre. Eun. V, 2, 1: Apud Antiphonem *uterque*, *mater et pater* — domi erant. Interdum genus adiectivi concordat cum eo substantivo, cui proxime est appositum. Sic Andr. III, 1, 5: Utinam aut *hic* surdus aut *haec* muta *facta* sit. Eun. III, 4, 3: dati anuli: *locus*, *tempus constitutum*st.

4. Genus *neutrum* adiectivorum saepe pro substantivo abstracto usurpatur. Sic apud Catonem R. R. c. 5: *Alieno* manum abstineat. Sic dubito nunc, utrum in *nardinum* sit ellipsis v. *vinum*, an potius huc sit referendum, Plaut. Mil. III, 2, 11: Deprompsit *nardini* amphoram cellarius, ad q. l. Salmasius: „*Nardinum* absolute pro nardino vino seu nardo condito, ut *murrhinum* pro murrha condito.“ Pseud. IV, 7, 59: Iam die *multum* esse, ad q. l. Salmasius: „Haec loquutio valde antiquis familiaris; dies multum praeteriit: iam diei multum est, Graeci πολλὸν τῆς ἡμέρας. *Die* ἀρχαϊκὸν pro diei.“ Rud. prol. v. 69: increpui *hibernum*, = insonui hiberno more sec. Gronov. Terent. Eun. III, 4, 4: *parati* nil est.

5. c. Etiam *numerus* adiectivi interdum sequitur structuram ad sensum et ponitur in plurali post substantiva collectiva. Sic Plaut. Cist. I, 1, 24: Decet — *hunc* esse *ordinem Benivolentis* inter sese. (sic *Δ*pg. Both. *benev.*). Aquilius Boeotia fr. 1, v. 9: *Maior pars* populi ut *avidi* reptent fame. Singularis positus est relatus ad posterius tantum substantivum Ter. Eun. II, 3, 93: quae *nos nostramque adulescentiam* Habent *despicatam*.

6. d. *Comparatio* (gradatio) *adiectivi*. Ad *comparationem* in universum quod attinet, commemoro nonnunquam apud Latinos idem idioma inveniri, quod apud Graecos multo frequen-

tius est (v. Bernh. synt. p. 432), ut res comparata non referatur ad eam partem rei, quacum confertur, sed ad totum. Sic Plaut. Capt. II, 2, 52: Vis hostilis *cum istoc* facit *meas opes aequabilis*, v. Lind. Comparativus saepe per *magis* circumscribitur, de qua re vide Fuchsium in Verhandlungen der 7. Versammlung der deutschen Philologen und Schulmänner p. 47. Sic Plaut. Amph. II, 1, 54: Nec lac lacti *magis* est *simile* quam ille ego similis est mei. Bacch. IV, 3, 9: Malos quam bonos *par magis*t me iuvare. Poen. V, 4, 22: *Stulta*, soror, es *mage* quam volo. Terent. Andr. IV, 2, 15: magis verum. Eun. II, 1, 21: hoc nemo fuit Minus ineptus, *magis severus* quisquam nec *magis continens*. Adelph. IV, 5, 30: si est — Dicendum *magis aperte*.

Saepe etiam comparativo maior vis additur addito *magis*, quemadmodum apud Graecos per *μᾶλλον*, v. Bernh. p. 434, quod non est pro pleonasmo habendum, sed ita spectandum, ut adverbium non arte cum adiectivo cohaereat. Sic Plaut. Amph. I, 1, 145: Igitur demum *magis maiorem* in sese concipiet metum, ad q. l. Boxhorn.: „Idem est, quod *multo magis*, *magis magisque*.“ Aul. III, 2, 8: Ita fustibus sum *mollior magis* quam ullus cinaedus. Capt. III, 4, 111: nihil — invenies *magis* hoc certo *certius*. Bacch. III, 4, 1 sq.: *Inimiciorem* nunc utrum credam *magis* Sodalemne esse an Bacchidem incertum ad modumst. Men. prol. v. 55: magis maiores, ubi v. intpp. V, 6, 14: *Magis* multo patior *facilius* ego verba, verbera odi. Pseud. I, 2, 84: aut num ipse ego pulmento utor *magis Unctiusculo*? Poen. prol. v. 82: *mage maiores* egerit. II, v. 15: *Contentiores mage* erunt (sic Fleckeisen.), cui opponitur *avidi minus*. Stich. V, 4, 22: Hic enim *magis* est *dulcius*. Trin. v. 274 sq., Eo mihi *magis* lubet cum probis [una] *Potius* quam cum inprobis vivere vanidicis. Terent. Hec. V, 1, 12: Quo *magis* omnis res *cautius* ne temere faciam adcuro. Vide etiam vol. I, p. 159. Similia sunt haec: Plaut. Trin. IV, 3, 22: veteres parsimoniae *Potius* [in] maiore honore hic essent quam mores mali. Terent. Hec. IV, 1, 17. 19: Adeon pervicaci esse animo, ut puerum *praeoptares* perire — *Potius* quam cett. Potest autem gradatio adiectivi aut ita institui, ut res quaedam secum ipsa quasi comparetur (unmittelbar), aut cum aliis rebus (mittelbar), c. relativa.

7. *Comparatio rei secum ipsa. Comparativi* exempla sunt haec: Plaut. Aul. III, 6, 10:

Immo est, et di deaeque faciant, ut siet,
*Plus plus*que tibi istuc sospitent quod nunc habes.

(sic Fleckeisen.), ad q. l. Gronov.: „Veteres geminabant voces intendendae rei causa.“ Curc. II, 2, 26: Phaedrome, exi — inquam *ocius.* Terent. Heaut. IV, 7, 4: Sequere hac me *ocius.* Epid. I, 1, 7: *Corpulentior* videre atque *habitior* (sic vulg.; *Δ*pg *agilior*, quod ad sententiam propter consociationem cum *corpulentior* non est aptum), h. e. paulo habitior, quam ante fuisti. Trin. I, 2, 12: Valeo et valui *rectius,* ad q. l. Lindem.: „Comparativus sine re comparata plures habet apud Latinos significationes, repetendas illas ex tacita comparatione, quae ubique cogitari debet. Usitatissima est notio, ubi omittitur talis formula: *quam par est,* unde comparativus notionem particulae *nimis* adsciscit. Alia est, ubi tale quid omittitur: *quam sperare, exspectare poteras,* quae hic quidem obtinet. Aliquanto *rectius,* quam sperare quis posset, ziemlich gut, über Erwartung gut.“ Terent. Andr. I, 1, 103: ad flammam accessit *inprudentius*, scil. quam decuit, de quo loco Rhenius in paralipomenis dicit: „Comparativus non raro pro pos. usurpatur, mitigandi significatione.“ Phorm. III, 3, 21: Quaere obsecro: Nequid *plus minus*ve faxit, quod nos post pigeat, ad q. l. Ruhnkenius: „i. e. facere aliquid, quod in alterutram partem conspici et notari possit, vel in *excessum* vel in *defectum*, ut barbari vulgo loquuntur.“ Affert deinde Ruhnk. Plaut. Capt. V, 3, 18: quom ego *plus minusque* feci [illi] quam aequom fuit. Terent. Phorm. IV, 3, 6: *multa* advenienti, ut fit, nova hic *compluria*, de quo l. Perizon. ad Sanct. Min. p. 222, adnot. 5: „Ter. in eodem commate iungit *multa compluria*, scil. narrata sunt. Ubi manifeste posterius auget quasi corrigendo id, quod prius erat dictum.“

8. *Superlativus.* Plane pro positivo positus est superl. Ter. Eun. I, 2, 47: tute scis postilla quam *intumum* Habeam te. Ilocaliter effecta sunt *geminissumus* Plaut. Pers. V, 2, 49: Tace, stulte: hic eius geminust frater. DO. Hicinest? TO. Ac *geminissumus,* et *ipsissumus* Trin. IV, 2, 146, adeoque substantivi superl. Poen. V, 4, 24: o patrue mi *patruissume.* De superl. coniuncto cum plur. pronominis *quisque* v. Ramshorn. gramm. p. 316, qui affert Most. I, 2, 76: *Optumi quique* expetebant a me doctrinam sibi. De *quam maxume — tam maxume* idem p. 319, adnot. 2 affert Ter. Ad. III, 4, 56: *quam* estis *maxume*

Potentes dites fortunati nobiles, *Tam maxume* vos aequo animo aequa noscere Oportet. Memorabilis est etiam formula *ut quom maxume.* Hec. I, 2, 40: Amabat, *ut quom maxume,* tum Pamphilus, ad q. l. Ruhnk.: „Sententia est: Bacchidem ita tum amabat ut cum maxime eam amarat." Maior vis additur superlativo verbo *examussim.* Plaut. Amph. II, 2, 213: Ne ista edepol — *examussim*st *optuma.* Superlativi vim habet *per* per compositionem cum positivo iunctum, ut Ter. Eun. III, 2, 15: *Perpulchra* credo dona aut nostrum similia, item *quam* particula cum positivo, ut Andr. I, 1, 109: Reiecit se in eum flens *quam familiariter,* ubi Ruhnk.: „*Quam* est valde et saepe iungitur positivi gradus nominibus."

9. *Comparatio relativa*, si res quaedam cum aliis rebus eiusdem qualitatis comparatur. Res comparata post comparativum si additur, in ablativo ponitur aut per solutionem per *quam* particulam exprimitur, rarius per *atque.* Si enunciatio per *quam* expressa omisso verbo cum priore enunciatione in unam contrahitur, casus ponitur verbo congruens, ut Terent. Phorm. IV, 2, 1: Ego hominem *callidiorem* vidi neminem *Quam Phormionem,* = quam Phormio est.

Plaut. Mil. III, 1, 19: *magis* esse ad rem *utibile* non potest. Trin. II, 3, 6: *factius* nihilo facit, ad q. l. Lindem.: „h. e. nihilo magis aliquid effectum, curatum reddit. *Factius* dicitur, ut *auctius, emendatius* et id genus alia. Gronovius ad h. l. haec: *Factius* igitur est magis factum, ut alibi *confossiorem* dicit pro magis confosso, hac ipsa fabula *occlusiorem stultiloquentiam.*" Bacch. III, 2, 10: Nam pol meo quidem animo *ingrato homine* nihil *inpensiust*, de quo loco Rostius comment. Plaut. p. 114: „Sententia: ingratum hominem esse maxima impensa est, Undankbarkeit ist der größte Aufwand. *Impensum* enim, quod idem atque *impensa* significat, in comparativo positum, quem multis aliis participiis passivis vetustissimi scriptores saepe tribuerunt, idem valet ac *maior impensa.*" Poen. V, 2, 31: Est nullus *me* hodie Poenus *Punior.* (sic recte verba collocat Bothius, quo accentus melius cum numero consociatur quam in ordine vulgato: Nullus me est hodie Poenus Punior, v. Ritschl. prolegom. in Trin. p. 221). Curc. II, 2, 6: *meliorem quam* ego sum suppono tibi. Rud. IV, 4, 70: Eo tacent, quia tacitast [*melior*] mulier semper *quam* loquens. Stich. II, 2, 15: Nimio adporto multo tanto *plus quam* speras, ad q. l.

Acidalius: „iunctim efferenda omnia: Nimio multo tanto plus. In qua forma sunt aliquot gradus augmenti: Plus, tanto plus, multo tanto plus, nimio multo tanto plus. Frequentius tamen haec iunguntur, *nimio tanto plus*, ut in Bacch. I, 2 [= Bacch. v. 149 Fleckeisen., qui tamen scribit *nimio multo plus*]. Frequentius tamen *multo tanto* cum gradu comparativo. Appulei. apol. pari quidem stultitia sed multo tanto vanius et nequius excogitatum." Terent. Eun. III, 3, 21: Thaïs, *quam* ego sum, *maiusculast*. Hec. IV, 4, 25: Non tibi illud factum *minus* placet *quam* mihi, Laches, de quo loco vide acute disserentem Ramshorn. gramm. lat. p. 305. Adelph. IV, 5, 71: Quom vir *melior* multo es *quam* ego. Comparativus *magis* et *plus* vel *potius* interdum per ellipsin reticetur (Rudd. II, p. 105, adnot. 94), ut Plaut. Menaechm. V, 1, 26: Quin vidua vivam [potius], quam istos mores perferam. — Cas. V, 1, v. 6—8:

nec fallaciam *astutiorem* ullus fecit
Poeta, *atque* ut haec est fabre facta a nobis.

Merc. V, 2, 56: *amicior* mihi nullus vivit *atque* is est. Terent. Andr. IV, 2, 15: Non Apollinis *magis* verum *atque* hoc responsumst, pro amicior illo, verius hoc responso. — Post comparativos *plus*, *amplius*, *minus* saepe *quam* omittitur, inprimis si in nominativo vel accusativo haec vocabula posita sunt. Sic Cato R. R. c. 17: Postea usque adeo sunt *plus menses VIII*. C. 45: ne *plus IV digitos transversos* emineant. C. 49: *binas gemmas* ne *amplius* relinquito, ubi observa collocationem verborum. C. 89: Bis in die farciat et meridie bibere dato nec *plus* aqua sita siet *horam unam*. C. 113: et ne *plus quatriduum* in sole siveris. Orat. pro Rhod.: mille *minus dimidium* familiae mulcta esto = dummodo minus id sit quam (*quam* omittitur) dimidium bonorum eius, ut expl. Huschkius. Ib.: Siquis *plus quingenta iugera* habere voluerit. Cato origg. ap. Varron. de re rust. II, 3, § 3: In Sauracti et Fiscello caprae ferae sunt, quae saliunt e saxo *pedes plus sexagenos*. Cato or. in L. Veturium de sacrificio commisso ap. Priscian. T. I, p. 229: non *minus* autem *XV milia* Anien abest. Plaut. Pers. I, 1, 21: *plusculum annum* Fui praeferratus, h. e. quam annum. Falsissime Douza explicat: Plusculam seu maiorem anni partem. Trin. II, 4, 1: *Minus quindecim* dies sunt, ad q. l. Lindem.: „Pari iure in his et similibus formulis *quam* poni et omitti observat Ruhnkenius ad Vellei. II, 1, 4." Truc. V, 21: *Plus decem pondo* auri morus

pausillisper perdidi. (Sic sagaciter coniecit Bothius, quum vulgo legeretur: plus decem pondo amoris p. perd. ΔΘpg: moris pausilliper perdidi). Caecil. Stat. fr. Fallaciae 7: velim paulisper te opperiri. — Quantisper? — Non *plus triduum.* Terent. Eun. II, 1, 32: Plus miliens. Adelph. II, 1, 46: *Plus quingentos colaphos* infregit mihi.

Nonnunquam a Plauto *aeque* vel *adaeque* cum comparativo coniungitur. Sic Capt. III, 5, 42: aeque melius. IV, 2, 48: Qui homine [hominum] *adaeque* nemo vivit *fortunatior*, ad q. l. Lindemannus: „*Aeque* cum comparativo est unter gleichen Verhältnissen, h. e. caetera si sint paria. Lambinus aliter explicat. Is non sine veri specie putat duas easque diversas structuras in unam confusas esse, ita ut *adaeque fortunatior* sit *fortunatior* et *aeque fortunatus.* Nemo hominum neque fortunatior neque aeque fortunatus vivit, quam ille.“ Merc. II, 3, 1: Homo me *miserior* nullus est *aeque.* Et sic (v. Fleckeisen. ed. Plaut. T. I p. 26) etiam Mil. v. 552 Ambrosiani scriptura recte se habet: Nam ex uno puteo *similior* numquam potis Aqua *aeque* sumi (vulg. *aquae* pro *aeque*, Bothius *aquai).*

Omnes tres gradus comparationis apparent Capt. III, 1, 1:

Miser homost, qui ipsus sibi quod edit quaerit et id aegre invenit.
Set illest *miserior*, qui et aegre quaerit et nihil invenit.
Ille *misserrumus* est, qui, quom esse cupiit, quod edit non habet.

Comparativus et superlativus Terent. Adelph. V, 8, 18: Age, quid siquid te *maius* oret? MI. Quasi non hoc sit *maxumum.*

Superlativus de duobus usurpatus est Ad. V, 4, 27: id mea minume re fert, qui sum natu *maxumus,* = maior; loquitur enim Demea ratione habita fratris Micionis. — Vis additur superlativo praefixo voc. *longe*, ut Ennii annal. l. I, fr. 57, v. 94. Plaut. Most. III, 3, 8: *Longe* omnium *longissumast.*

Saepe superlativus aliis formulis circumscribitur, quo pertinent *nil supra*, praep. *praeter* cum adi. *omnes* vel *ceteri* coniuncta, denique *haud vidi magis.* Terent. Andr. I, 1, 93: et voltu, Sosia, Adeo modesto, ut *nil supra.* Adelph. II, 3, 11: *Nil* potis *supra.* Plaut. Amph. II, 2, 10: quem ego amo *praeter omnis.* Mil. IV, 9, 6: *praeter ceteros* Duo di quem curant. Terent. Andr. I, 1, 31: Horum ille nil

egregie *praeter cetera* studebat, ubi etiam *egregie* vim addit notioni superlativi, v. ad h. l. Ruhnk. v. 95: forma *praeter ceteras* Honesta ac liberali. De formula *haud vidi magis* v. Rost. commentatt. Plaut. p. 262, qui affert Amph. II, 2, 47: expectatun advenis? SO. *Hau vidi magis.* Capt. III, 4, 29: At etiam te suum sodalem esse aibat. TY. *Hau vidi magis*, sc. sodalem. Merc. IV, 3, 24: Haeres: *haud vidi magis*, sc. haerentem. Poen. I, 1, 13: Ignoscere id te mi aequomst. MI. *Haud* (sic ΔΘg; ΔΘp *haut*) *vidi magis*, sc. aequum.

Sectio tertia.

Cap. XV.

Doctrina enunciationum.

1. In hac parte syntaxis, quum simplicium enunciationum formae maxima ex parte iam in doctrina substantivi et attributivarum partium orationis pertractatae sint, inprimis compositarum enunciationum quae sit natura investigandum est. Simplicium enunciationum maxime interrogativae singularem exigent disquisitionem, quoniam iis tractandis in superioribus nondum fuit locus. Sed primum omnium spectanda est *abundantia* et *breviloquentia* sermonis. Abundantiae exempla haec sunt. Plaut. Asin. III, 3, 99 sq.: *magis* decorumst Libertum *potius* quam patronum onus in via portare, ubi alterum utrum, *potius* aut *magis* redundat. Trin. IV, 1, 3: Quos penes mei [fuit] potestas, bonis meis quid foret et meae vitae, ad q. l. Lindem.: „Usitata Plauto abundantia, ad verba *mei potestas* per ἐπεξήγησιν adduntur quid bonis meis foret et vitae. Huiusmodi enim formulae, veluti est: scis meum amorem, quomodo te amem; ego te, qui sis homo, non novi; adolescentem quaero, ubi habitet; facta, quae facis, persaepe apud Plautum inveniuntur. Et est genus familiaris sermonis.“ Plane similes abundantias in graeca lingua affert Reisigius ad Oed. Col. p. 229, laudatus a Bernh. synt. p. 448, qui affert etiam Theocrit. 25, 36. Simillimum est Trin. V, 2, 17: Quem ego nec qui esset noram neque eum ante usquam conspexi prius. De *ut* repetito vide c. XII, 19 h. Perspicuitatis causa, vel potius ut haec notio gravius inculcetur, *oportet* repetitum est a Catone

R. R. c. 3: Prima adolescentia patrem familias agrum conserere studiose *oportet*, aedificare diu cogitare *oportet*, conserere cogitare non *oportet*, sed facere *oportet*. Commemoro etiam periphrasin, de qua vide Rudd. p. 372. Plaut. Aul. prol. v. 4: hanc domum Iam multos annos *est* quom possideo. Terent. Hec. III, 5, 51: Si *est* ut velit redducere uxorem, = si vult reducere. Heaut. prol. v. 26: oratos vos omnis volo = oro. Hec. II, 2, 2 sq.: faciam, Ut tibi concedam, = concedam tibi.

2. Maioris momenti est *breviloquentia* (brachylogia), cuius prima forma est *asyndeton*, quae constat in omittenda coniunctione, inprimis copulativa, inter singulas partes enunciationis. In legg. XII tabb. VI, fr. 3 legitur *usus auctoritas*, v. Dirksen. Funccius commemorat fuisse qui *usus* pro genitivo acciperent, quod non rectum est. Maxime frequens est asyndeton in libro Catonis de re rustica, quod partim ex incompto huius libri dicendi genere, cui ultima lima scriptoris defuisse videtur, explicari potest. C. 1: Vicini quo pacto niteant, id animum advertito: in bona regione bene nitere oportebit: et uti eo cum introeas, circumspicias, uti inde exiri possit: uti bonum coelum habeat, ne calamitosum siet. Hic quattuor partes enunciationis: in bona — oportebit, uti circumsp., uti — hab., ne cal. siet, quarum tres postremae sunt adhortativae, *ἐκ παραλλήλου* positae sunt, prima pars cum secunda per *et* est coniuncta, reliquae *ἀσυνδέτως* sunt additae. Ib.: Si poteris, sub radice montis siet, in meridiem spectet, loco salubri, operariorum copia siet, bonumque aquarium, oppidum validum prope siet. C. 2: postridie eius diei vilicum *vocet, roget* quid operis *siet factum*, *quid restet*. Ib.: Dicit vilicus sedulo se fecisse, servos non valuisse, tempestates malas fuisse, servos aufugisse, opus publicum effecisse. C. 3: Patrem familiae villam rusticam bene aedificatam habere expedit, cellam oleariam, vinariam, dolia multa, uti lubeat caritatem exspectare, *et rei et virtuti et gloriae erit*. Ib.: Si in terra et tabulato olea nimium diu erit, *putescet*, *oleum foetidum fiet*. C. 4: libentius et saepius venies, fundus melior erit, minus peccabitur, fructi plus capies. C. 5: Familiae male ne sit, ne algeat, ne esuriat, opere bene exerceat, facilius malo et alieno prohibebit. C. 6: Ager oleto conserundo, qui in — Favonium spectabit, — alius bonus nullus erit, ubi post *alius* interponi potuisset *autem*. C. 7: Oleas orchites, posias. C. 8: Africanas et Herculanas, Saguntinas, hibernas, Telanas atras cett.

C. 9: Salicta locis aquosis, humectis, umbrosis, propter amnes ibi seri oportet. C. 10 compluribus locis in enumerationibus, maxime offendit § 4: opercula *doliis, seriis.* Item c. 11. c. 12. C. 21: Inter cupam *dextra sinistra* pertundito late digitos primarios IV. Ib.: *dextra sinistra* foramina ubi feceris. Ib.: *dextra sinistra* foramina utrinque secus laminas. C. 51: Propagatio *pomorum, aliarum arborum.* C. 54: si non laborabunt, pascantur, satius erit. C. 137; Vineam curandam partiario bene curet; fundum, arbustum, agrum frumentarium. Plaut. Amph. prol. v. 13: Haec ut me voltis *adprobare, adnitier.* Capt. III, 2, 5: Ita [nunc] me miserum *restitando, retinendo* Lassum reddiderunt. Mil. II, 2, 51: Dextera digitis rationem conputat: ferit femur, ad q. l. vid. etiam Lindem. Poen. V, 5, 3 sq.:

Id etiam me ad prandium ad se abduxit ignavissumus,
Ipse abiit foras, me reliquit pro atriensi in aedibus.

v. 6: Pro minore parte prandi pignus cepi, abii foras. v. 7: Sic dedero! aere militari tetigero lenunculum! Rud. prol. v. 23: Iovem se placare posse *donis hostiis.* Douza: „Et coniunctio illa copulativa elegantiae vel energiae causa cum hic tum alibi saepissime praetermissa est." III, 1, 9. 10: Videtur ad me simia *adgredirier, Rogare.* Trin. v. 289: cetera rape, trahe, fuge, late (sic Roeperus philol. XVIII, sect. 2, p. 238 a. 1861). cf. Pseud. 138 sq. Post imperativum *i*, et in singulari et in plurali positum copula *et* omittitur, cuius rei exempla Fleckeisenus in Iahnii annal. 1851, vol. 61, sect. 1, p. 18 attulit haec: Mil. 1361. Bacch. 901. 1059. Capt. 184. 658. 950. Rud. 567. Stich. 150. Asin. II, 3, 2. Epid. II, 2, 120. Most. III, 2, 87. Poen. I, 2, 151. — Caecil. Stat. Synephebi fr. 1, v. 208 sq.: ita omnis meos *dolos fallacias Praestigias* praestrinxit commoditas patris. Iuventius Anagnorizomene: Quod potes, *sile cela occulta tege tace mussa mane.* Terent. Andr. prol. v. 10 sq., ubi in v. 11 *enim* interponi potuisset. I, 1, 81 sqq. Eun. prol. v. 23. I, 2, 88. II, 2, 47: Ne *sursum deorsum* cursites. 3, 71: Faciam sedulo: Dabo operam, adiuvabo. v. 96. III, 2, 21: Ita me di ament, honestust, quem locum affert Schellerus p. 768 dicens formulam illam etiam sine *ut* poni posse, = quam verum est me optare, ut dii me ament, tam verum est illum esse honestum. 5, 51: Vix elocutast hoc, foras simul omnes proruont se. Heaut. IV, 1, 29 sq.: Quid cum illis agas, qui neque ius neque bonum atque aequom sciunt? *Melius peius, prosit obsit,* nil

vident nisi quod lubet, ubi distributivae particulae omissae sunt. Phorm. 1, 2, 53 sq.: imus, venimus, Videmus. v. 85: Persuasumst homini: factumst: ventumst: vincimur. Particula adversativa omissa est Plaut. Pseud. I, 3, 95: Nolo victimas: mininis me extis placari volo. Terent. Phorm. V, 4, 4. 5, item Hec. I, 2, 66 sq.: nemo ad te venit Nisi cupiens tui: ille invitus illam duxerat. Ib. v. 109: *simulat* se ad matrem arcessi ad rem divinam, *abit.* v. 111. 112. 114. 115. 116 in narratione. III, 5, 62 sq. Adelph. prol. v. 4. 10. 11. I, 2, 7: illa quae antehac facta sunt Omitto: modo quid designavit? v. 33: Ausculta, ne me obtundas de hac re saepius. v. 43 sq.: Postremo aut desine aut cedo quemvis arbitrum: Te plura in hac re peccare ostendam, h. e. si quemvis arbitrum mihi dederis — ostendam. II, 1, 5 (v. Rudd. p. 360): Quamquamst scelestus, non committet hodie umquam iterum ut vapulet, pro: non committet tamen. III, 3, 13. 14. 4, 35 sq. ib. v. 36.

3. Aliud genus breviloquentiae existit, si in duabus enunciationibus verbum, quod ad utramque spectat, semel tantum ponitur, ita ut in altera sit mente repetendum, v. Bernh. synt. p. 455 sq. Cato R. R. c. 3: Patrem familiae villam rusticam bene aedificatam habere expedit, cellam oleariam, vinariam, dolia multa, uti lubeat caritatem expectare, ubi ad accusativos *cellam oleariam* cett. ex antecedentibus *habere* mente repetendum est. C. 5: Cui iussus siet (sc. auscultare), *auscultet.* Ib.: Duas aut tres familias habeat, unde utenda roget et quibus det: praeterea nemini. C. 7: Aminnaeum minusculum et maiusculum et Apicium, ubi fortasse ex antecedentibus *oportet copulari* mente addendum est, nisi post *copulari* comma ponere velis. C. 57: in mense congios II. S. (sc. bibant). C. 58: Salis unicuique in anno modium satis est (sc. dare). C. 59: Vestimenta Familiae tunicam P. III. S. saga alternis annis (sc. dato). C. 60: Bubus cibaria annua, ubi ex superioribus *dare oportet* mente addendum est. Plaut. Amph. I, 1, 200: Hic inquam habito ego atque horunc sum servos. ME. At scin quo modo? sc. horum servus sis?, ad q. l. Grut.: „*Scin quomodo* formula minantis est, crebra Plauto.“ II, 2, 115: Egone istuc dixi? AL. *Tute istic,* sc. dixisti. v. 123: Qui nunc, mulier? audin illum? AL. Ego vero, ac falsum dicere, sc. audio, et hoc etiam audio, ipsum mentiri. IV, 3, 11: intro edepol abit, credo ad uxorem meam. Similiter Truc. II, 3, 15: Nescio quem praestolatast:

credo, militem, sc. praestolata est. Asin. III, 3, 36: Tum tu igitur loquere quod lubet. LE. Hunc hercle verberare, sc. lubet. Aul. II, 8, 20: Aulam maiorem, si potes (sc. petere), vicinia Pete. Capt. II, 1, 39: nunc ut mihi te volo esse autumo, ubi ad alterutrum verbum *esse* mente addendum est. III, 5, 24: Dum ne ob malefacta, peream. Curc. II, 1, 33: Vah, solus hic homost qui sciat divinitus, ubi cum Lambino ex praegressis *coniecturam facere* repetendum, quod si non vis, simplicius etiam cum Gronovio *fari* mente addere potes. 3, 63: quid? lenonem Cappadocem?, ubi ex antecedentibus mente addendum est: nostine? V, 2, 6: Nugas garris. CH. *Soleo:* nam propter eas vivo facilius. Similiter Rud. IV, 4, 31: Si ille te conprimere solitust, hic noster non solet, sc. conprimere, et Terent. Ad. I, 1, 54: credo iam, ut *solet*, Iurgabit. Plaut. Cas. II, 6, 16: perperam Iamdudum hercle fabulor. CL. pol tu quidem (sc. fabularis perperam), atque etiam facis. III, 2, 18: nunc vale atque istam iube, sc. valere meis verbis. Epid. V, 1, 8: Quid agis, mea commoditas? EP. Quod miser, sc. agit. Bacch. V, 2, 8: Sine suo usque arbitratu, ubi Schmiederus: „sc. garrire eas quae lubeat." Simplicius tamen est ex praegressis mente addere *deridere nos.* v. 56: siquid vis (sc. concastigare), filium concastigato. Mil. II, 6, 21: Licetne?, ubi Gron.: „scil. expurgare me." Lindemannus: „Interpellat orationem Periplectomenis, licetne, dicens, me expurgare? Sed iratior etiam pergit senex et mira verborum congerie et praeclare ficto ad iracundiam sermonis flumine in servum invehitur." Merc. I, 2, 59: Tamne indignus videor? CH. Immo dignus. AC. Equidem credidi. Lamb.: „sc. me dignum esse, cui supplices. Alii: me indignum videri tibi, cui supplices." IV, 3, 24: Haeres: haud vidi magis, ubi sec. Rost. comment. Plaut. p. 263 *haerentem* mente addendum est. Poen. III, 2, 11: Di te perdant. MI. Vos quidem hercle, ubi sec. Rost. p. 311 mente addendum est: di perdant. IV, 2, 34: malus sum. SY. Tibi sis. MI. *Te volo,* ad q. l. Gronovius: „Et hic iocus est ex ambiguitate, qua saepe ludit Plautus. Haec enim verba ad praecedentia relata significant: Te volo tibi malum esse, tibi ipsum iumento tuo arcessere supplicium: et, ut solent, utque accipit servus alter, te volo conventum." Ex sermone alius verbum repetendum est ib. V, 2, 72: Servom hercle te esse oportet et nequam et malum — MI. At hercle te hominem et

sycophantam et subdolum, sc. esse oportet. Rud. II, 7, 12: Intro rumpam iam huc in Veneris fanum. CH. In barathrum mavelim, sc. ut rumpas. IV, 3, 29: Hunc homo nemo a me feret: ne tu te speres ocius (sc. laturum esse). 4, 30: Quid, tu idem vis mihimet fieri, quod erus consuevit tibi? sc. facere. V, 4, 57: ego habeo. GR. [Tu] hercle: at ego me mavolo, sc. habere. Truc. II, 2, 27: Comprime. *ST.* Spero meam quidem hercle, sc. compressurum esse vocem aut iram (sed haec ita ambigue dicta sunt, ut etiam amicam intelligere possis, de qua re vide Lipsium). S. C. de Bacch.: ita exdeicendum censuere — Sei ques esent, quei sibei deicerent necesus ese bacanal habere, eeis (sc. exdicendum esse), utei ad Pr. urbanum Romam venirent. Terent. Andr. II, 2, 10: Et quid tu, sc. timeas. IV, 4, 45: Audivi iam omnia. DA. Anne tu omnia? sc. audivisti. 5, 10: iam hic suos parentis repperit? Utinam. CR. An non dum etiam? Eun. III, 1, 54: Si laudabit haec Illius formam: tu huius contra, sc. formam laudato. Plane similia attulit Bernh. e Graecis p. 456 extr. IV, 1, 12: In convivium illam?, ubi sec. Donatum ex praegresso *arcesse* mente repetendum est *arcesses.* Heaut. I, 2, 17: Nunc servolum ad eam in urbem misit, et ego nostrum una Syrum. V, 1, 76: Hic ita ut liberos est aequom (sc. confutari), dictis confutabitur. Adelph. III, 4, 8: Nisi facient, quae illos aequomst (sc. facere), haud sic auferent. Phorm. II, 3, 36: Nossem? PH. Ita. DE. Ego me nego, sc. eum nosse. 4, 8: Dic, Cratine. CR. Mene vis? sc. dicere meam sententiam. Adelph. IV, 2, 29: idem quod ego suasit. — *Quasi si* igitur non est pleonasmus (v. Reisig. p. 803), non magis quam *ὥσπερ ἂν εἰ* apud Graecos, de quo vide Bernh. p. 456. Sic Plaut. Cas. prol. v. 46: educavit magna industria, *Quasi si* esset ex se nata.

4. Tertium genus breviloquentiae est *zeugma*, cuius vis in eo posita est, ut unum verbum ad singula membra enunciationis referatur. Plaut. Aul. III, 6, 24: Tum obsonium autem. Recte Dissaldeus: „Subaudiunt *misisti* [sic Taubm.], sed recte subintelligendum est [ex antecedd.] potest absumere tibicina, ut fontem interbibere. Propterea respondet Megadorus, non posse, etiamsi sit maxima esitatrix, quia quod misit etiam legioni satis esse possit.“ Most. V, 1, 31: Quia negat novisse vos. TR. Negat? THEUR. Nec vos sibi Nummum umquam argentei dedisse, ubi *dicit* pro *negat* expectatur sive *et* pro *nec*,

eodemque modo v. 34: Immo edepol negat profecto, neque se hasce aedis Philolachi Vendidisse (sc. dicit). Ter. Phorm. II, 3, 6 antecedunt: Hanc Demipho negat esse cognatam, et sequuntur v. 8 haec: Neque eius patrem se scire qui fuerit? (sc. *dicit*). Plane similia ex Graecis affert Bernh. p. 458. Rudd. p. 360, adnot. 8: „Saepe plures orationes uno verbo claudi videntur, sed ad verum sensum aliquid supplendum est, ut Ter. Andr. III, 5, 18: hoc tempus praecavere mihi me, haud te ulcisci sinit. In priore huius exempli parte *iubet* intellige."

5. Rhetorica breviloquentia nonnunquam statuenda est, si duae enunciationes ita inter se coniunctae sunt, ut mente addendum sit: *tibi* (*vobis*) *dico* (*dicam*) sive *scito* (*scitote*). Sic Terent. Andr. IV, 4, 36 sqq., item Heaut. III, 1, 40: nam ut tu scias, Quam ea nunc instructa pulchre ad perniciem siet, Primum iam ancillas secum adduxit plus decem, sc. tibi dicam. Ad. prol. v. 15 sqq.:

Nam quod isti dicunt malivoli, homines nobilis
Eum adiutare, adsidueque una scribere:
Quod illi maledictum vemens esse existumant,
Eam laudem hic ducit maxumam, quom illis placet,
Qui vobis universis et populo placent,

ubi ad alteram enunciationem mente addendum est: dicam (o) vobis vel scitote.

6. *Collocatio verborum.* De hoc loco syntaxis vide praeter librum Raspii etiam Iahnii censuram huius libri in annal. philol. vol. 45, sect. 1, 1845, p. 47 sqq., quibus satis habeo observationes nonnullas singulares addere, quas in legendis priscis scriptoribus collegi. Nonnulla vide etiam in particulis. Id verbum, cuius maxima vis est, nonnunquam etiam, ut alii opponatur, ab initio collocatur. Idemque valet in totas partes enunciationis. Sic Cato R. R. c. 1: ***Praedium*** quod primum siet, si me rogabis, sic dicam. H. l. interrogatio in principio orationis posita est, ut magni momenti esse significetur. C. 4: *Villam urbanam* pro copia aedificato. C. 6: *Agrum* quibus locis conseras, sic observari oportet. Ib.: *Vineam* quo in agro conseri oportet, sic observato. Ennii fr. Phoenicis 3: Plus miser sim, si *scelestum* faxim quod dicam fore, h. e. sec. Bothium: si faxim (id) quod dicam fore scelestum. Plaut. Aul. prol. v. 2: Ego *Lar* sum familiaris, quem locum Priscianus IV, p. 692 Putsch. sic citat: Ego sum lar familiaris, et rursus p. 1455. II, 1,

12: neque *occultum* id haberi tibi (Mon. et Guelf. neque id occultum). v. 14: *foras* te huc (vulg. te huc foras). v. 27: *liberis* procreandis (sic Herm. elem. d. m. p. 308; vulg. pr. lib.) III, 4, 3: Veluti *me* Megadorus temptat omnibus miserum modis, v. Goell. 6, 27: Volo *ego* ex te scire. Nonius: Volo scire ego ex te. Bacch. IV, 4, 25: An nescibas, quam *eius modi* homini raro tempus se daret, quae sic sunt ordinanda: An nesciebas, quam raro eiusmodi tempus se daret, v. Douza. Most. III, 1, 37: *Quicquid dehinc dicam*, nunc id certumst dicere. Mil. III, 1, 214: set *quid meminisse id refert*, ego [nescio] tamen. Sic praedicatum, utpote in quo vis maior posita sit, ante subiectum est collocatum Poen. V, 2, 108: Nam mihi *sobrina* Ampsigura (Δp Ampsagura) tua mater fuit. Ib.: 4, 38: *Id ego*, nisi quid di aut parentes faxint, qui (Δpg quid) sperem, haud scio. H. l. *id* ab initio enunciationis positum est, ut unusquisque statim sciat, qua de re agatur, eademque causa etiam *ego* iam secundum locum obtinet sententiae. Rud. III, 5, 12 vulgo legitur: Si non te ludos pessimos dimisero, sed Ambrosianus Ang. Maii (p. 494) habet Si *te non* ludos p. d., et sic etiam Fleckeisenus. Terent. Andr. I, 1, 8: *Ego* postquam te emi. V, 1, 1: *Satis* iam *satis*, Simo, spectata erga te amicitiast mea. Adelph. III, 3, 32: Istuc est sapere, non *quod ante pedes modost* Videre, sed etiam illa quae futura Prospicere. Subiecta initio orationis posita disiunctionem faciunt ib. v. 40 sq. Haud raro tamen contra evenit, ut postponendo vocabulo vis eius intendatur itaque primarium fiat sententiae. Sic *nemo* verbo postpositum est Cato R. R. c. 5: Iniussu domini credat *nemini*. Ib.: Satui semen, cibaria, — dederit *nemini*. Substantivo suo, ad quod pertinet, Plaut. Asin. IV, 1, 11, item v. 23: Vocet convivam *neminem* illa. Mil. IV, 1, 33: Tibi divitiarum *adfatim*st (v. Rasp. p. 40). Caecil. Stat. fr. Hypobolimaei Aeschini ap. Gell. XV, 14: minus *nihilo*, dictum pro *nihilominus*, ut Gellius docet. Similiter Ter. Andr. prol. v. 4: aliter — multo. Enunciationes secundariae primariae inseruntur, sic Plaut. Merc. III, 3, 23: At tu, *quando habebis*, tum dato. Ter. Andr. II, 1, 9: Facile omnes, *quom valemus*, recta consilia aegrotis damus. Vocativus saepe mediae orationi inseritur, sic Plaut. Aul. II, 1, 20: Peior, *frater*, est. v. 33: His legibus sed si, *soror*, quam vis dare, ducam cett. Nonnunquam duo vocabula, quae unam notionem efficiunt, compluribus vocabulis interpositis dirimun-

tur. Huc pertinent Ter. Ad. II, 1, 40: nam ego *liberali* illam adsero *causa* manu, ad q. l. Donatus: „Ordo est: ego liberali caussa manu assero.“ Eadem est collocatio Plaut. Poen. V, 2, 4: Eas *liberali* iam adseres *causa* manu, sed IV, 2, 84 est: manu eas adserat, Suas popularis, *liberali causa.* Adde Terent. Eun. III, 2, 26: Thaïs *maxumo* te orabat *opere*, ut cras redires. Adverbia fere ante verbum ponuntur (Rasp. p. 38), ut Ter. Andr. IV, 2, 31: Dum exeo, *parumper* opperire hic. Vocabulum *quomque* nonnunquam per tmesin a pronomine relativo, cum quo est compositum, dirimitur, ut Ter. Andr. I, 1, 36: Cum *quibus* erat *quomque.* 5, 28: *Quae* meo *quomque* animo lubitumst facere. Attributivum si constat ex praep. cum subst., postponitur (Weissenb. synt. p. 408), sic Plaut. Capt. III, 2, 10: Philocratem ex Alide. Praepositiones saepe postponuntur, sic *ab* Asin. I, 1, 105: Non esse servos peior hoc quisquam potest Nec magis vorsutus nec *quo ab* caveas aegrius. *Ad* Ter. Phorm. III, 2, 38 sq.: dies, *Quam ad. Erga* Heaut. I, 2, 15: se erga. II, 3, 14: Animus *te erga. Penes* Plaut. Amph. II, 2, 21: quem penes. *Propter* ib. IV, 1, 8: *quem propter* corpus suum stupri conpleverit. *Per* in obtestationibus plerumque a casu suo separatur. Sic Bacch. IV, 8, 64: sine me, *per* te, ere opsecro *Deos inmortalis*, ire huc intro ad filium. Men. V, 7, 1: *Per* ego vobis *deos* atque *homines* dico. Rud. III, 2, 13: *Per* ego *haec genua* te optestor, senex. Vide etiam vol. I, p. 248. Diversum est *per* adverbium, quod pro *valde* ponitur, diremptum ab eo vocabulo, cui vim addit, quam vulgo tmesin vocant. Plaut. Cas. II, 6, 18: *Per* pol *saepe* peccas. Terent. Andr. III, 2, 6: *Per* ecastor *scitus* puer. Hec. I, 1, 1: *Per* pol quam *paucos* reperias meretricibus Fidelis evenire amatores. Extant vero etiam collocationes verborum sollemnes. Sic *digitus pollex* Cato R. R. c. 19. 20. — Plaut. Amph. III, 4, 16: adsimulabo *me esse* ebrium, ad q. l. Lindem.: „Male Bothius: *esse me.* Pronomen praeponendum erat ex Latini sermonis consuetudine.“ De *idem* coniuncto cum pron. demonstr., de *idem* — *istuc*, *idem ego*, *idem tu* vide vol. I, p. 367. Imperativus *i* in nonnullis formulis praeponi solet. Sic Capt. III, 4, 103: Quin quiescis? [*i*] dierectum, cor meum ac suspende te, de quo loco dicit Rostius p. 123: „Both. et Lind. — imperativum *i*, in codicibus et libris impressis vel deficientem vel post *cor meum* collocatum, recte posuerunt ante *dierectum.* Solemne enim Plauto est, in hac locutione imperativum prae-

ponere.“ Rud. IV, 4, 126 tamen scribit Fleckeisenus: Quin *dierecta i* tu cum sucula. Deinde collocatio *i hac mecum* Plauto sollemnis est, quam in rem Fleckeisenus in Iahnii annal. 1851, vol. 61, sect. 1, p. 47 affert exempla haec: Trin. 577. 710. Bacch. 1175. 1181. Aul. IV, 7, 13. Men. II, 3, 54. Merc. IV, 1, 23. — *Bene gesta re* nunquam Plautus dixit, sed aut *bene re gesta* aut *re bene gesta* aut *re gesta bene* (Verba sunt Fleckeiseni exerc. Plaut. p. 47 ad locum Rud. III, 1, 10: Quoniam redisse *bene re gesta* me videt). De collocatione pronominis *quisque* v. vol. I, p. 404 sq. Semper dicitur *manibus pedibusque* (Ramsh. p. 628), ut Ter. Andr. I, 1, 134. — *Mens* v. *animus* praeponi solet (v. vol. I, p. 8. Herz. ad Sall. p. 308). Sic Terent. Andr. I, 1, 137: Mala mens, malus animus, item in coniunctione Plautina mens animi. De *dies noctisque* v. Reisig. p. 828. Eun. I, 2, 113 tamen Bentleius scribere volebat noctes diesque, quemadmodum legitur ib. V, 8. 49 noctis et dies, Andr. IV, 1, 53 noctisque et dies. Dicitur *referre gratiam* (v. Rasp. p. 52), sic Ter. Eun. II, 3, 93: Nunc *referam gratiam.* Vide etiam vol. I, p. 18 sq. Semper dicitur *minume gentium* (v. Rasp. p. 40), ut Eun. IV, 1, 11. Verbum *inquam* semper toti orationi vel parti certe eius postponitur, ut Heaut. IV, 7, 1: „Ecce me“ *inque.* *An non* semper ponitur post verbum prioris membri interrogationis, de qua re vide Reisigium p. 473 sq., qui affert Phorm. I, 2, 97: Pater eius rediit *an non?* cui exemplo addit Haasius Plaut. Mil. IV, 6, 50: Nescio tu ex me hoc audiveris *an non;* ib. 8, 26: Temptabam spiraret *an non.* Obtestandi vocabulum *hercle* coniunctum cum *certe* vel *sane* liberiorem sequitur collocationem, v. Rasp. p. 40, qui affert Plaut. Merc. I, 2, 74: *hercle certe.* Ter. Andr. III, 2, 15: *Certe hercle.* Plaut. Trin. III, 3, 53: *hercle sane.* Ter. Eun. III, 5, 59: *Sane hercle.* Offendit collocatio verborum Plaut. Poen. prol. v. 105: *Marique terraque* usquequaque quaeritat. Eiusdem stirpis vocabula, quemadmodum apud Graecos, alterum iuxta alterum poni solent. Sic Plaut. Aul. III, 4, 6: *me meus* intus gallus gallinaceus. Ter. Eun. V, 5, 17: *aliud* ex *alio* malum, quamquam ib. IV, 2, 3 legitur: *Aliam* rem ex *alia*, quemamodum Plaut. Amph. prol. v. 137: Quo pacto *donis* sit *donatus* plurumis. Nonnullae collocationes ex numero versus explicandae sunt, quam in rem affert Ritschelius in museo Rhenano VII, p. 312 sqq. Mil. glor. 27: quid bráchium? — illut *dícere volui*

femur, dicens propter commodum versus clausulam semper Plautum dicere *volui dicere*, nunquam *dicere volui*, quapropter sic scribit versum Plauti:

quid bráchium? — illut, *féminur*, *volui dícere*.

De loco autem Trin. IV, 1, 5: Atque tibi ego, Neptune, ante alios deos gratis ago atque habeo summas Ritschelius ind. schol. Bonn 184$^4/_5$ p. 5 haec habet: „quorum collocationem verborum *ego Neptune tibi* vix dubito quin significantius cum Bothio ita uti fecimus, quam sic corrigas cum Hermanno: ego tibi Neptune; quanquam utroque modo *tibi*, in quo vis est sententiae, fortius intenditur, sive illud ictu versus acuitur, sive ab initio enunciati ponitur."

7. Quaevis insolentior collocatio verborum, in qua notiones cognatae separantur et distrahuntur, dicitur *synchysis*, cuius potissimum genus est *hyperbaton*. v. de Graecis Bernh. p. 459 sqq. Sic Plaut. Aul. II, 3, 3: vascula intus pure propera atque elue, quod secundum Goellerum dictum est pro: propera atque elue, (vasc. int. pure), eamque rationem excusari dicit festinatione loquentis. Ib. IV, 8, 1: Picis divitiis, qui aureos montes colunt, Ego solus supero, pro: Ego solus supero divitiis picis, qui a. m. c. Locus Ter. Hec. IV, 2, 5, quem Rudd. affert, non pertinet huc, nam ibi pro *quam* cum Bentleio et Fleckeiseno scribendum est *quod*, sic: Teque ante quod me amare rebar, ei rei firmasti fidem. Ad. V, 7, 19: Tu illas abi et traduce. Deinde pertinet ad synchysin, si coniunctiones et adverbia, maxime relativa, item pronomen relativum postponuntur (similiter apud Graecos, v. Bernh. p. 461). Quo pertinent inprimis *ut*, *si*, *ne*, *quam*, *quando* cett. Cato R. R. c. 1: Praedium *quum* parare cogitabis, sic in animo habeto. C. 4: In bono praedio *si* bene aedificaveris beneque posueris: ruri *si* recte habitaveris, libentins et saepius venies, fundus melior erit, minus peccabitur, fructi plus capies. C. 5: Familiae male *ne* sit. Ib.: Vilicus *si* nolet male facere, non faciet (sc. familia). Ib.: dominus impune *ne* sinat esse. Ib.: Vilicus *ne* sit ambulator, ad coenam *ne* quo eat. Ib.: Parasitum *ne* quem habeat. Haruspicem — *ne* quem consuluisse velit. Segetem *ne* defrudet. Ib.: Stramenta *si* deerunt. Plaut. Amph. IV, 3, 8: resque *ut* factast eloquar. Aul. V, 1, 20; modo quod. Merc. IV, 4, 4: Nam qui amat, quod amat, *si* habet, id habet pro cibo. Pseud. III, 2, 94: Ipsus sibi faciam *ut* digitos praerodat suos. Terent. Andr.

I, 2, 4: Mirabar, hoc *si* sic abiret: et eri semper lenitas Verebar *quorsum* evaderet. IV, 1, 30: nec te quivit hodie cogere illam *ut* duceres. Plaut. Capt. II, 3, 65: Magis *non* factum possum velle quam opera experiar persequi. Lamb.: „Ordo est: Non magis possum factum velle." Adeo *et* postpositum est verbo Rud. prol. v. 7: Inter mortalis ambulo [*et* ego] interdius secundum emendationem Lachmanni.

8. *Anacoluthorum* exempla commemoravimus vol. I, p. 30 haec duo: Ter. Eun. prol. v. 10 et Hec. III, 1, 6, ib. p. 381 Plaut. Pseud. I, 5, 58. Ad anacoluthon pertinet etiam *attractio*, qua secundariae notiones cum primaria in unam notionem connectuntur; reliqua enim genera attractionis, in praedicato (c. VII, 3. XIII, 4) et in pron. relativo ad singula tantum vocabula pertinent. Sic Terent. Phorm. III, 1, 16: Ut aibat De eius consilio sese velle facere quod ad hanc rem attinet. Alius generis est Plaut. Merc. IV, 5, 1: Era quo me misit, ad patrem, non est domi.

9. Ad formandas *enunciationes primarias* quod attinet, tria potissimum idiomata commemoranda sunt, primum, ubi subiectum enunciationis secundariae mutatur in obiectum primariae, alterum, ubi unum subiectum pertinet ad duas enunciationes, quae sunt ἐκ παραλλήλου positae, sed ita ut in altera nominativo casu sit intelligendum, tertium, ubi iuxta ponuntur duae enunciationes primariae ita, ut plurimis in locis obliquam potius enunciationem exspectes. Primum igitur spectemus eum usum, quo *subiectum enunciationis secundariae mutatur in obiectum enunc. primariae*, qui admodum frequens est inprimis apud Plautum et Terentium. Cato R. R. c. 4: Eos surculos facito sint longi pedes binos. C. 8: haec facito uti serantur, ubi *haec* accusativus est, ut ex praegressis patet, quorum appositio est. Schneiderus: „Ad plures accusativos *facito* referri debet, more antiquo, quem Plautinis exemplis multis illustravit Gesnerus, laudata etiam Sanctii Minerva cum notis Perizonii II, 5, 5. Atticis eadem ratio dicendi fuit familiaris." C. 18: superiorem partem arborum digitos sex altam facito ut siet. C. 32: Vineam sic facito uti curetur. C. 41: Eos surculos facito sint longi pedes binos. C. 76: Caseumque per cribrum facito transeat in mortarium. C. 133: Eo modo quod vis genus arborum facere poteris, uti radices bene habeant. C. 5: prius villam videat clausa uti siet. Fortasse spectat huc etiam c. 38: Ignem caveto ne intermittas quin semper sit. Cato apud

Frontonem in ep. ad Verum imp. 1, p. 134 (Meyer. in add. ad p. 65. Iordan. 35, 1): Interea unamquamque turmam, manipulum, cohortem temptabam, quid facere possent. Plaut. Amph. I, 1, 141 sq.: nunc propterea quod me meus erus Fecit ut vigilarem. v. 242: Tu me vivos hodie numquam facies quin sim Sosia. II, 1, 35: At ego faciam te hodie, proinde ut meritu's, ut valeas minus, Et miser sies [ex] salvo iam, ubi v. Lamb. Asin. I, 1, 13: ut ipse scibo, te faciam ut scias. 2, 14: Ego edepol te faciam ut quae sis nunc et quae fueris scias. Aul. III, 2, 29: Ego te faciam, miserrumus mortalis uti sis. IV, 10, 67: Quem ego avom iam feci, ut esses filiai nuptiis? ubi Taubm.: „Genus loquendi permixtum.“ Capt. III, 4, 77: ego *te*, Philocrates False, faciam ut verus hodie reperiare Tyndarus. Cas. III, 6, 18: Facite coenam mihi ut ebria sit (= opipara, copiosa). Cist. III, 14: Tu nunc — sola me ut vivam facis. Epid. IV, 2, 36: exitiabilem ego illi faciam hunc ut fiat diem. Most. II, 1, 42: si ego advenientem ita patrem faciam tuum, Non modo ne intro eat, verum etiam ut fugiat longe ab aedibus? Mil. IV, 6, 43: Venus fecit eam ut divinaret. Pseud. I, 2, 33: Pernam callum glandium semen face in aqua iaceant. v. 79: Te ipsam culleo ego cras faciam ut deportere in pergulam. IV, 6, 37: quid ego cesso Pseudulum Facere ut det nomen ad molas coloniam? Poen. I, 2, 159: At te faciet ut sis civis Attica atque libera. II, v. 41: tum me Iuppiter Faciat ut semper sacruficem, nunquam litem (sic Both.). V, 5, 10: Iam pol ego illam pugnis totam faciam uti sit merulea. Pers. III, 1, 54: Necessitate me, mala ut fiam, facis. 3, 10: Possum te facere ut argentum accipias, lutum? IV, 9, 6: ego pol te faciam, scelus, Te quoque etiam ipsum ut lamenteris. V, 1, 8: Inde ego omnis hilaros lubentis laetificantis faciam ut fiant. I. Gul.: „perobscurus hic [versus] est, ob insolentiam formulae, *faciam hilaros ut fiant*, elegantis tamen, et in uno Plauto locis sexcentis obviae, accusandi casu pro nominandi posito.“ Rud. I, 4, 24: Tu facis me quidem vivere ut velim. Truc. IV, 3, 42: Nunquam te facere hodie quivi, ut is qui esset diceres. Terent. Heaut. I, 1. 4 sqq. v. 32: istuc, quidquid est, fac me ut sciam. Hec. prol. II, v. 4: Novas qui exactas feci ut inveterascerent. Plaut. Pseud. I, 1, 110: Satin est si hanc hodie mulierem ecficio tibi Tua ut sit. Terent. Andr. II, 3, 15: Hic reddes omnia,

Quae nunc sunt certa ei consilia, incerta ut sient. Plaut. Amph. I, 3, 9: Opservatote eum quam blande suppalpatur mulieri. Aul. I, 1, 15: Ne me observare possis, quid rerum geram. Bacch. II, 3, 53: occepi ego opservare quamnam rem gerant. Amph. I, 3, 10: Ecastor te experior quanti facias uxorem tuam. Pseud. I, 1, 71: Nunc ego te experior quid ames, quid simules. Asin. I, 1, 45: Verum meam uxorem, Libane, scis qualis siet. Aul. II, 2, 40: quoniam tu me et ego te, qualis sis, scio. IV, 10, 35: neque ego aurum neque istanc aulam quae siet, Scio nec novi. Cist. IV, 2, 69: qui illam ait se scire ubi sit. Epid. III, 2, 41: Haec scitis iam ut futura sint. 4, 22: Nunc demum scio ego hunc qui sit. IV, 2, 27: Quia hanc ego, quae siet, Neque scio neque novi. Men. II, 1, 21: Ego illum scio quam carus sit cordi meo. 2, 27: Neque hercle ego habeo neque te, quis homo sis, scio. Merc. V, 2, 47 sq.: Tuam amicam CH. Quid eam? EU. Ubi sit, ego scio. CH. Tune obsecro? EU. Sanam et salvam. CH. Ubi eam salvam? Pseud. I, 1, 14: Licetne id scire quid sit? 3, 41: Heia, scimus nos quidem te qualis sis. Trin. II, 2, 92: Scin tu illum quo genere gnatus siet? III, 2, 72: Scio equidem te animatus ut sis. Terent. Eun. V, 8, 5: scin me in quibus sim gaudiis? Phorm. II, 3, 8. Hec. III, 5, 18: Omnem rem scio, ut sit gesta. Plaut. Amph. II, 2, 214: Delenitus sum profecto ita, ut me qui sim nesciam. Cist. I, 3, 16: Quoniam reum eius facti nescit qui siet. Poen. III, 2, 15: at ego pol illum qua sit facie nescio. 3, 36: nescimus nos quidem istum qui siet. Trin. IV, 2, 7: quem ego qui sit homo nescio. Idem legitur v. 120. Terent. Eun. IV, 3, 15: Ego illum nescio, Qui fuerit. Heaut. V, 4, 15: Deos nescio, ubi cum Schmiedero mente addendum est: quid facturi sint. Plaut. As. II, 2, 81: set se eum non novisse hominem qui siet. Epid. IV, 2, 10: Nego ego eam novisse quae sit (sic Iacob. *Δp ne ego*. Lamb. *Nego eam me*). Bacch. IV, 6, 16: Nosces tu illum actutum qualis sit. Mil. II, 5, 42: Neque moror neque vos qui sitis homines novi neque scio. III, 3, 51: Qui noverit me quis ego sim? Pseud. I, 3, 28: Nosce saltem hunc qui est. IV, 7, 114: Neque istum Pseudulum mortalis qui sit novi neque scio. Poen. V, 3, 2: Novistin tu illunc tunicatum hominem, qui siet? Trin. v. 283: Novi ego hoc saeculum, moribus quibus siet. Terent. Eun. III, 5, 18: Quom ipsus me noris, quam elegans formarum

spectator siem. Heaut. II, 3, 129: Patrem novisti ad has res quam sit perspicax. v. 130: Ego te autem novi quam esse soleas inpotens. Andr. III, 2, 23: Non satis me pernosti etiam, qualis sim. Plaut. Bacch. IV, 7, 28: Quom illum rescisces criminatorem meum Quanto in periclo et quanta in pernicie siet. Terent. Hec. IV, 1, 52: si ipsam rem, ut siet, resciverit. Plaut. As. I, 1, 98 sq.: Profecto nemost quem iam dehinc metuam mihi, Nequid nocere possit. Men. II, 3, 66: hunc metuebam ne meae Uxori renuntiaret de palla et de prandio. V, 2, 108: Sane ego illum metuo, ut minatur, ne quid male faxit mihi. Mil. IV, 2, 6: Eos nunc homines metuo ne opsint mihi neve opstent uspiam. Merc. III, 3, 25: Metuo ego iam uxorem, cras si rure redierit, Ne illam hic offendat. Pseud. IV, 3, 3: Nimisque ego illunc hominem metuo et formido male, Ne malus item erga me sit. v. 9: Primum omnium iam hunc conparem metuo meum Ne deserat me atque [hinc] ad hostis transeat. Terent. Eun. III, 5, 62 sq.: metuo fratrem Ne intus sit. V, 2, 16: Hanc metui, ne me criminaretur tibi. Phorm. III, 2, 6. Plaut. Rud. II, 3, 59. 60: eam veretur Ne perierit. Ter. Hec. IV, 1, 60: Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diutius Celare. Plaut. Fragm. Cistellariae: Quid? tuam times amicam, ne te manulea Caiet? Ter. Eun. I, 2, 80 sq.: et istam nunc times Quae advectast, ne illum talem praeripiat tibi, ad q. l. Ruhnk.: = times, ne ista illum talem praeripiat tibi. Heaut. I, 2, 15: Timet omnia, patris iram et animum amicae se erga ut sit suae. Plaut. As. III, 3, 141: Nunc rem ut est eloquamur. Men. III, 2, 53: Uxori rem omnem iam, ut sit gesta, ego eloquar. Trin. v. 236: omnium primum Amoris artis eloquar, quemnam ad modum se expediant. Aul. III, 6, 6: meminerint sese unde oriundi sient. IV, 6, 4: Nimis hercle ego illum corvom ad me veniat velim. Pseud. IV, 5, 10: Nunc ego Simonem mi ob viam veniat velim. Poen. V, 2, 106: Patrem atque matrem viverent vellem tibi. Aul. IV, 7, 16 sq.: servom meum Strobilum miror ubi sit. Memorabilis est locus Capt. II, 3, 16: Qui me quid rerum hic agitem et quid fieri velim, Patri meo ordine omnem rem illuc perferat, ad q. l. Lindemannus: „Graeca dicendi forma pro eo quod dicendum: qui, quid *ego* rerum hic agitem. Eius structurae exempla apud Plautum et Terentium permulta extant. Plautus hoc amplius accusativum duplicem posuit, et *omnem rem* appositio est ad superiora: me quid agitem, me quid fieri velim."

III, 4, 25: Viden tu hunc, quam inimico voltu intuitur? Most. III, 2, 125: non vides tu hunc voltu ut tristist senex? Mil. IV, 2, 54: Viden tu ignavom, ut sese infert? Pseud. V, 2, 7: Non vides med uti madide madeam? Rud. II, 7, 15: At vides me, ornatus ut sim vestimentis uvidis. III, 6, 31: Viden me ut rapior? Ad eandem normam dictum est etiam in passivo Ter. Heaut. IV, 3, 11: amici quoque res est videnda in tuto ut conlocetur, quod contra v. 16 sq. dictum est: Videndumst, inquam, Amici quoque res — in tuto ut conlocetur. Phorm. V, 8, 93 sq. Plaut. Rud. II, 7, 34: Nunc lenonem quid agit intus visam, convivam meum. Curc. IV, 4, 34: Cupio dare mercedem, qui illunc ubi sit conmonstret mihi. Terent. Eun. II, 3, 16: Nunc Parmeno, te ostenderis qui vir sies. Plaut. Curc. V, 2, 33: Quaeratis chlamudem et machaeram hanc, unde ad me pervenerit. Pers. III, 4, 84: at ego illam (nach jener) quaero, quae fuit. IV, 4, 83: At ego patriam te rogo quae sit tua. Bacch. III, 6, 26: Dic modo hominem qui sit. IV, 8, 15: illum te inventurum qualis sit? Merc. II, 1, 29 sq.: nisi capram illam suspicor Iam me invenisse quae sit aut quid voluerit. Men. V, 5, 52: tuos servos iube Hunc ad me ferant. Stich. II, 2, 71: iube famulos rem divinam mi adparent. Men. V, 9, 24: Nam et patriam et patrem commemorant pariter qui fuerint sibi. Pseud. IV, 7, 88: Chlamudem hanc conmemores quanti conductast. Mil. IV, 2, 5: Qui aucupet me quid agam? Merc. I, 1, 6 sq.: Quos edepol ego credo humanas querimonias Non tanti facere, quid velint quid non velint. Trin. IV, 2, 150: si te flocci facio an periisses prius. Plaut. Fragm. p. 485, v. 13: Neque muneralem Legem, neque Lenoniam, Rogata fuerit nec ne, floccid' aestumo. Merc. II, 4, 15: Responde: quo leto censes me ut peream potissumum? Poen. IV, 2, 91: Vale et haec cura clanculum ut sint dicta. Pers. IV, 3, 54: Eam te volo curare ut istic vaeneat. Rud. IV, 4, 24: quid tu me curas quid rerum geram? Truc. II, 2, 62: Verum ego illum, quanquam violentust, spero mutari potest (sic Kampm. de *AB* p. 11, adnot. 3.). Terent. Andr. II, 3, 4: Prius quam tuom, ut sese habeat, animum ad nuptias perspexerit. Adelph. V, 4, 20: Illum ut vivat optant.

10. Alterum est, ut *unum subiectum spectet ad duas enunciationes ἐκ παραλλήλου positas* ita ut in altera nominativo casu sit addendum. Huius usus, qui apud Graecos multo frequentior est (v. Bernh. p. 468, qui affert inter alia *καί τε διὰ*

ῥινοῦ βοὸς ἔρχεται οὐδέ μιν ἴσχει sc. ῥινός), hoc unum habeo quod afferam exemplum ex Terentio, Hec. IV, 2, 19 sq.: haec mihi nunc curast maxuma, ut ne*quoi* mea Longinquitas aetatis obstet, mortemve *expectet* meam, ubi ex *quoi* in altero membro mente addendum est *is*.

11. Tertium est, si iuxta ponuntur duae enunciationes primariae in *oratione recta*, ubi plerumque exspectatur, ut altera e priore per *obliquam orationem* suspensa sit. Maxime hoc usu venit in verbis *facio, credo, opinor, fateor, scio, cogito, spero, censeo, dico, video, certumst,* aliis. Ponuntur autem haec verba modo in principio enunciationis, modo in extrema ea, modo παρενθέτως inseruntur. Et in universum, si verum quaeris, omnes enunciationes parentheticae proprie huc spectant, quales sunt Ter. Adelph. I, 2, 41: et *(dis gratia)* Est unde haec fiant, et adhuc non molesta sunt. III, 3, 38 sq.: Nimium inter vos, Demea, *(Non quia ades praesens dico hoc)* pernimium inter est.

Livius Andron. fr. 4 Terei: *Credito*, Cum illo sola mea voluntate numquam *limavit* caput. Plaut. Amph. I, 1, 141: *Credo* misericors *est*. Aul. prol. v. 39: *Credo*, aurum inspicere *volt*, ne subreptum siet. I, 2, 23: Pol ea ipsa, *credo*, ne intromittatur, *cavet*. v. 32: omnes illico Me *suspicentur*, *credo*, habere aurum domi. II, 2, 27 sq.: *Credo* edepol, ubi mentionem ego fecero de filia, Mihi ut despondeat, sese a me derideri *rebitur*. 9, 8: Coqui hercle *credo faciunt* officium suum. III, 6, 32: nam iam *credo mortuost* (sic Fleckeis. in Iahnii annal. 1851, vol. 61, sect. 1, p. 41). IV, 5, 4: *Credo ecferet* iam secum et *mutabit* locum. Cas. II, 6, 31: Tibi quidem edepol, *credo eveniet*. v. 36: *Credo* hercle, hodie *devotabit* sortis, si attigerit. V, 4, 7: credo, perdidit. Cist. II, 3, 81: Nam ni intellexes, nunquam, *credo*, *amitteres*. Epid. II, 2, 74: Nam ille quidem aut iam hic *aderit*, *credo* hercle, aut iam *adest*. IV, 1, 8: *credo* ego, illi hospitio usus *evenit*. Bacch. I, 1, 13: Iam hic *credo aderit*. II, 3, 127 sq.: *Credo* hercle adveniens nomen *mutabit* mihi *Faciet*que extemplo cett. Men. V, 5, 62: ad noctem saltem, *credo*, *intromittar* domum. 9, 99: Vix *credo* auctione tota *capiet* quinquagensiens. Merc. I, 2, 94: *credo*, non *credet* pater. Poen. V, 2, 56: Mercator, *credo*, *est*. v. 60: Ad messim, *credo*, *missus est*. 6, 26: *Credo*, conradi *potest*. Pers. I, 3, 9: Iam pol ille hic *aderit*, *credo*, congerro meus. Rud. I, 2, 63: Quia post cenam, *credo*, *laverunt* heri. III, 6, 49: Illic in columbum, *credo*, leno *vortitur*. Trin.

v. 115: *credo* haut *crederet.* Truc. II, 5, 21: Iste hic haud multo post, *credo*, *aderit.* 6, 69: Huic, *credo*, *fertur.* Fragm. Trigemini p. 483: Ni fugissem, medium *credo praemorsisset.* Fragm. inedita Ang. Mai. p. 485 ed. Tauchnitz. Cistell.: non *est* satis Monuisse *credo* nocenti. Terent. Andr. II, 1, 13: Credo inpetrabo. IV, 1, 49 sq.: nam satis *credo*, si advigilaveris, Ex unis geminas mihi *conficies* nuptias. Eun. V, 2, 59 sq.: *Crede* hoc meae fide, *Dabit* hic pugnam aliquam denuo. Heaut. IV, 1, 28: *Credo*, id *cogitasti.* Phorm. I, 1, 6: ei *credo* munus hoc *conraditur.* III, 2, 9: *Crede* mihi, *gaudebis* facto. Hec. I, 2, 53: Ibi demum ita aegre tulit, ut ipsam Bacchidem, Si adesset, *credo* ibi eius *commiseresceret.* IV, 4, 82: Nam puerum iniussu *credo* non *tollent* meo. Adelph. I, 1, 54 sq.: *credo* iam, ut solet, *Iurgabit.* 2, 21: Non *est* flagitium, mihi *crede*, adulescentulum Scortari. v. 70: *credo* iam omnium *Taedebat.* II, 1, 9: *crede* hoc, ego meum ius *persequar.* P. Cornelii Scipionis maioris oratio adv. M. Naevium trib. pl. (Meyer. p. 5 sqq.) ap. Gell. IV, 18: Non igitur simus adversus deos ingrati, sed *censeo*, *relinquamus* nebulonem hunc, *eamus* hinc protinus Iovi optimo maximo gratulatum. Plaut. Merc. V, 4, 55: Immo *dicamus* senibus legem *censeo.* Poen. III, 4, 20: Si exierit leno, *censen'* hominem *interrogem*, quibus duobus locis tamen simplicius est coni. *ut* omissam putare. Rud. IV, 8, 5: *Censen* hodie despondebit eam mihi, quaeso? Terent. Andr. III, 3, 46: Num *censes faceret.* Heaut. III, 3, 27: Recte *dicit*, *censeo.* Cato R. R. c. 5: Nam res rustica sic est: si unam rem sero feceris, omnia opera sero facies. C. 38: Hoc signi erit, ubi calx cocta erit, summos lapides coctos esse oportebit. C. 70: Ita dividito, cum ter unicuique dederis, omnem absumas. C. 145: Si viride oleum opus siet, *facito accedet* oleum. Plaut. Amph. I, 1, 199: Familiaris *accipiere faxo* hau familiariter. V, 1, 55: Magis iam *faxo* mira *dices.* Asin. I, 2, 6: vostraque ibi nomina *Faxo erunt.* IV, 1, 4: *Horrescet faxo* lena. Capt. IV, 4, 13: At nunc liber in divitias *faxo venies.* Curc. IV, 4, 31: in tritico facillume Vel quingentos curculiones pro uno *faxo reperies.* Cas. II, 8, 48: vir *faxo aderit* domi. V, 2, 23: *Cavebunt* qui audierint *faciam.* Epid. I, 2, 53: *faxo* hic *erit.* V, 1, 49: faxo scibis. V, 2, 47: ego *făxo scies*, Hoc ita esse. Bacch. IV, 4, 64: Iam *faxo* hic *erunt.* 7, 33: *faxo* iam *scies.* Menaechm. II, 2, 51: Iam ego haec *madebunt faxo.* IV, 1, 4: Manufesto *faxo* iam *opprimes.*

v. 98: Ego *faxo referetur.* V, 2, 40: etiam *faxo amabit* amplius. 5, 47: Helleborum *potabis faxo* aliquos viginti dies. v. 53: iam ego illic *faxo erit.* Mil. II, 5, 53: Iam *faxo* hic *erit.* IV, 8, 57: immo hodie verum factum *faxo* post *dices* magis. Pseud. I, 1, 47: ex tabellis iam *faxo scies.* 3, 153: Temperi ego *faxo scies.* v. 159: Iam hic *faxo aderit.* II, 4, 76: Iam ego hoc ipsum oppidum expugnatum *faxo erit* lenonium. IV, 4, 2: Verum hau multo post *faxo scibis* adcubans. v. 6: Caludorum hau multo post *faxo amplexabere.* V, 2, 29: Si is, dimidium Aut plus etiam *faxo feres* hinc. Poen. I, 1, 34: Utrumque *faxo habebit,* et nequam et malum. v. 45: at ego iam *faxo scies.* II, 14: Ego *faxo* posthac di deaeque ceteri Contentiores mage *erunt* atque avidi minus. IV, 2, 86: Quin prius *disperibit faxo,* quam unam calcem civerit. V, 3, 35: Ego *faxo* hospitium hoc leniter *laudabitis.* 4, 57: iam *faxo scibis.* v. 58: nam *faxo* mea *eris* sponsa. Pers. I, 3, 81: Iam *faxo* hic *aderunt.* II, 2, 13: ego *laudabis faxo.* III, 3, 34: Iam *faxo* hic *erit.* v. 41: iam hic *faxo aderit.* Rud. II, 3, 35: Scibis faxo. V, 2, 64: iam ego *faxo exibit* senex. Truc. IV, 2, 48: Iam hercle apud magistratus omnis *faxo erit* nomen tuom. Terent. Andr. II, 2, 54: faxo — insultabis. IV, 3, 21: Iam *faxo scies.* Phorm. II, 1, 78: Iam *faxo* hic *aderit.* V, 9, 66: iam hic *faxo aderit.* Cato R. R. c. 151: Et primum *scito,* de omnibus brassicis *nulla est* illiusmodi medicamentosior. Plaut. Amph. I, 1, 281: Nam iniurato *scio* plus *credet* mihi quam iurato tibi. II, 2, 71—73: Non tu *scis,* Bacchae bacchanti si vis advorsarier, Ex insana insaniorem *facies, feriet* saepius: Si obsequare, una *resolvas* plaga? Asin. I, 3, 25: Non tu *scis*? quae amanti parcet, eadem sibi *parcet* parum. II, 2, 111: tu iam, *scio, patiere.* 4, 96: *scio* pol *crederes* nunc quod fers. IV, 2, 8 sq.: quam tu prope diem, — *ecfliges scio.* Aul. II, 2, 24: nunc hic eam rem *volt, scio.* IV, 10, 12: ni vellent, non *fieret, scio.* Capt. II, 2, 76: *Scio* ego, multos iam lucrum homines luculentos *reddidit.* 3, 80: Nam pater, *scio, faciet* quae illum facere oportet omnia. V, 2, 18: Pauca *ecfugiam, scio.* Cas. prol. v. 15: Nam iuniorum qui sunt, non *norunt, scio.* Bacch. II, 3, 20 sqq.: Quia edepol certo *scio,* Volcanus Luna Sol — nullum *inluxere.* Most. I, 2, 13 sqq.: Atque hoc *vosmet ipsi, scio,* proinde uti nunc Ego esse autumo, quando dicta audietis Mea, aliter hau *dicetis.* III, 2, 10: Tota *turget* mihi uxor, *scio,* domi. V, 1, 33: *Scio, iocaris* nunc tu. Men. II, 2,

50: Non edepol tu homo sanus *es*, certo *scio*. Merc. I, 2, 52: *Scio* iam, miserum *dices*. Pseud. I, 2, 85: set *scio*, tu oleum hau magni *pendis*: vino [Tu] te deungis. IV, 5, 5: Conceptis hercle verbis satis certo *scio Ego* periurare me *mavellem* miliens cett. V, 2, 18: Scio, onerabis. Poen. I, 2, 16: sed vero duae, sat *scio*, maximo uni Populo cuilubet plus satis dare potis *sunt*. V, 3, 16: Pol satis, *scio*, *inpetrarunt*. 4, 39: Mea fiducia hercle haruspex, patrue, his *promisit*, *scio*, Libertatem, quia me amare hanc scit. Rud. III, 4, 39: iam [ea] tanta*st*, si vivit, *scio*. Trin. III, 3, 25: nam certo *scio*, Locum quoque illum omnem ubi situmst com*ederit*. IV, 1, 14: nam apsque foret te, sat *scio*, in alto *Distraxissent* disque *tulissent* satellites tui miserum foede. Terent. Andr. II, 2, 28: Scio: Magnum signum. V, 4, 26 sq.: hoc certo *scio*, Rhamnusium se *aiebat* esse. Eun. III, 2, 34 sq.: Nam hercle nemo *posset*, sat *scio*, Qui haberet qui pararet alium, hunc perpeti. IV, 1, 14: ubi primum poterit, se illinc *subducet scio*. V, 2, 50: Ah *volet*, certo *scio*. Heaut. II, 2, 1 sq.: Si mihi secundae res de amore meo essent, iam dudum *scio Venissent*. 3, 13: aedes nostrae vix *capient*, *scio*. IV, 5, 4: Etsi *scio*, hosce aliquot dies non *sentiet*. Phorm. I, 2, 87 sq.: unum hoc *scio*, Quod fors feret, *feremus* aequo animo. IV, 3, 31 sqq.: Sat *scio*, Si tu aliquam partem aequi bonique dixeris, Ut est ille bonus vir, tria non *commutabitis* Verba hodie inter vos. Hec. I, 1, 10: Nam nemo illorum quisquam, *scito*, ad te *venit*. II, 1, 37: Satis *scio* peccando fieri detrimenti nil *potest*. III, 2, 15: Omnem rem *narrabit*, *scio*, continuo sola soli. IV, 4, 34 sq.: satis certo *scio*, Non clam me *haberet*. V, 1, 30: quod pol, si esset alia ex hoc quaestu, haud *faceret*, *scio*. Ad. II, 2, 17 sq.: hoc *scio*, Animus tibi *pendet*. ubi illinc spero redieris tamen hoc ages. 3, 3 sq.: satis certo *scio*: Numquam ita magnifice quicquam *dicam*, id virtus quin superet tua. III, 2, 41: Nunc si hoc palam proferimus, ille infitias *ibit*, sat *scio*. 3, 6: *persuasit* ille inpurus, sat *scio*. IV, 1, 10: iam huc *recurret*, sat *scio*. Cato orig. l. V: Nemo opinor. Plaut. Asin. I, 2, 25 sq.: *opinor* hic ante ostium Meo *loquar* modo quae volam. II, 2, 53: *Habeo opinor* familiarem tergum. 4, 41 sq.: Tandem *opinor Conticuit*. Aul. IV, 10, 52: Eam tu *despondisti*, *opinor*, meo avunculo. Cas. II, 6, 62: Perii, cor lienosum, *opinor*, *habeo*. V, 4, 20: Hercle, *opinor*, potius vobis *credam*, quod vos dicitis. Men. V, 9, 36: Menaechmum *opinor* te vocari *dixeras*. Poen. sc. ultima v. 6: *periere opinor*

duodeviginti minae. Rud. III, 2, 47: *opinor*, leno pugnis *plectitur*. Catonis oratio, quam habuit Numantiae apud equites ap. Gell. XVI, 1 (Meyer. p. 20): *Cogitate* cum animis vestris, siquid vos per laborem recte feceritis, labor ille a vobis cito *recedet*. Plaut. Aul. IV, 7, 19: Nunc ego mecum *cogito*, Si mihi dat operam, me illi irasci iniurium*st*. Terent. Eun. I, 1, 11 sqq.: etiam atque etiam *cogita* — quae res in se neque consilium neque modum Habet ullum, eam consilio regere non *potes*. M. Catonis libri ad Marcum filium (Iordan. p. 77): et hoc puta vatem dixisse, quandoque ista gens suas litteras dabit, omnia *conrumpet*, tum etiam magis, si medicos suos huc mittet. Plaut. Pseud. I, 1, 117: *dico* prius: Si neminem alium potero, tuum *tangam* patrem. Terent. Andr. IV, 1, 43 sq.: *dic* mihi, — quod nisi consilium hoc *darent?* Eun. II, 3, 58: *Nostin* quae sit? *dic* mihi. Heaut. IV, 5, 48: verum illud, Chremes, *Dicunt:* „ius summum saepe summa*st* malitia.“ Plaut. Amph. III, 2, 42 sq.: Per dexteram tuam te, Alcumena, *oro*, *opsecro* [Te] hanc mihi *da* veniam, *ignosce*, irata ne *sis*. IV, 3, 14: *Certumst*, intro *rumpam* in aedis. Asin. I, 3, 95: Nam si mutuas non potero, *certumst sumam* faenore. Aul. IV, 6, 10: *Certumst*, Silvano potius *credam*, quam Fide. v. 15: *Certumst* malam rem potius *quaeram* cum lucro. Bacch. III, 1, 15: *certumst* iam *dicam* patri. Merc. III, 2, 3: *Certumst*: antiqua *recolam* et *servibo* mihi. Asin. II, 2, 108: *Quaeso* aequo animo *patitor*. Poen. V, 2, 80. As. V, 2, 67: Arguripрus exorari *spero poterit*. Epid. I, 2, 21: *spero*, *servabit* fidem. Truc. II, 2, 62: Verum ego illum, quanquam violentust, *spero* mutari *potest* (sic Kampm. de *AB*, p. 11, adnot. 3). Terent. Andr. II, 1, 14: Interea *fiet* aliquid, *spero*. Heaut. III, 2, 42: Non usus *veniet*, *spero*. Ad. III, 3, 57: *spero*, *est* similis maiorum suom. Plaut. Aul. I, 2, 10: *Pauper sum*, *fateor*, patior. Terent. Ad. I, 2, 34: Leno *sum*, pernicies communis, *fateor*, adulescentium. Plaut. Capt. v. 232 sqq.: Nam maxuma pars fere morem hunc homines *habent:* Quod volunt, dum inpetrant Sibi, boni *sunt*. Most. I, 3, 39: *Moneo* ego te: te ille *deseret* aetate et satietate. Pers. V, 2, 23: Ludos me *facitis*, *intellego*. Terent. Andr. I, 4, 1: *Audivi*, Archilis, iam dudum: Lesbiam adduci *iubes*. II, 2, 30: „opinor“ narras? V, 3, 4: *Ain* tandem, civis Glycerium*st?* Eun. IV, 4, 45 sq.: Non *potest* Sine malo fateri, *video*. Hec. V, 2, 4: Noster socer, *video*, *venit*. Eun. V, 5, 1 sq.: Ex meo propinquo rure *hoc capio commodi*:

Neque agri neque urbis odium me umquam *percipit*. Ad. III, 2, 48 sq.: *hoc relicuomst:* Si infitias ibit, testis mecum *est* anulus. Oratio recta cum obliqua coniuncta est Phorm. V, 6, 25 sq.: „Sophrona modo fratrem huc" inquit „senis *introduxit* Chremem" *Eum*que nunc *esse* intus cum illis.

Non praetereundum videtur, quod Ter. Ad. II, 2, 4 per comparationis particulam *quam* praegresso comparativo primaria enunciatio formata est, quae secundaria esse debebat: Numquam vidi iniquius Certationem comparatam, quam *haec* hodie inter nos fuit, ubi exspectas: quam quae.

12. Quasi praeteriens affero figuras nonnullas grammaticorum, quae proprie non pertinent ad syntaxin, sed potius ad rhetoricam. Primum *hypallagen*, de qua Rudd. p. 394 adnot. 6: „Imperfecta hypallage est, cum unus modo casuum permutatur altero, fitque ita constructionis mutatio, ut Plaut. Menaechm. V, 2, 121: Ei derepente tantus morbus incidit. (pro: incidit in tantum morbum), Ter. Hec. IV, 4, 67: Nunc animum rursum ad meretricem induxti tuom, (inducere aliquid in animum), Eun. IV, 3, 4: ipsam capillo conscidit (pro: capillum ipsi conscidit). Deinde *homoioptotum*, de quo v. Diomedes II, p. 442 P. de schematibus p. 1774 P.: „Et aliter ὁμοιόπτωτον fit, cum oratio excurrit in eosdem casus et similes fines, ut Ennius (Annal. v. 107 Vahlen.): Maerentes flentes lacrimantes commiserantes." Denique *polyptotum*, de quo Diomedes l. II, p. 96 ed. Colon. 1536: „*Πολύπτωτον* est oratio casuum varietate distincta, ut est in Terentio (Adelph. III, 4, 9—12):

In *te* spes omnis, Hegio, nobis sitast:
Te solum habemus, *tu* es patronus, *tu* pater:
Ille *tibi* moriens nos commendavit senex:
Si deseris *tu*, periimus."

13. Enunciationes conditionales in doctrina temporum et modorum tractatae sunt, sed unum tamen de his reliquum est ut hoc loco addatur. Inveniuntur enim interdum duae enunciationes sumptivae ἐκ παραλλήλου positae, quarum eadem est sententia, relatae ad unam enunciationem conditionalem. Sic Cato or. pro Turio p. 62, 3, 4. Plaut. Pseud. I, 2, 10 sqq.

Nunc adeo hanc edictionem *nisi* animum *advortetis* omnes,
Nisi somnum socordiamque ex pectore oculisque *amovetis*,
Ita ego vostra latera loris faciam cett.

Trin. IV, 1, 13:

nam *apsque foret te*, sat scio in alto
Distraxissent disque tulissent satellites tui miserum foede
— *ni* pax propitia *foret* praesto.

De quo loco Ritschelius ind. schol. Bonn. 1844/5 p. 7: „Hoc constructionis genus consequens esse arbitror: Absque te foret, me distraxissent tempestates: tanta earum vehementia, tam mihi propinquum exitium erat: nisi his discriminibus tandem finis impositus esset. Videmus enim hic, ut Reisigii verbis utar hoc genus universum docte illustrantis comm. crit. in Oed. Col. p. 386 sqq., verborum comprehensionem gemina enuntiatione ita cumulatam, ut alterutra loquentis animo in ampliore orationis ambitu paene excidisse videatur. Redundat sane, si severius agas, iterata in fine condicionalis sententia, cuius iam ab initio facta erat significatio, sed iterata est uberiore interposita descriptione, qua cum propinqui exitii notio tanquam ante oculos ponatur, facillime et sentiendi veritati satis convenienter ad praestiti auxilii cogitationem animus revocatur."

14. *Enunciationis secundariae* vice fungitur *participium*, cuius usum nunc accuratius spectabimus. Ac primum quidem de tempore si quaeritur, constat non tam tempus actionis quam conditionem participiis indicari, et praesentis quidem eam, quae cum ipsa actione coniuncta est, praeteriti quae absoluta actione exstat, futuri eam quae praecedit actionem eamque quasi praeparat. (Verba sunt Weissenbornii de gerund. p. 46). Participium autem praesentis est ubi non satis accurate adeoque pro paeterito et futuro tempore videatur usurpatum esse, ita ut Sanctius Minerv. p. 131 sq. omnium temporum illud esse contendere audeat. Sed si accuratius rem spectas, dicendum potius est, inhaerentem hoc participium saepe personae adsciscere significationem, ut non multo differat ab adiectivo. Ac primus quidem locus, quem affert Sanctius hanc in rem, Ter. Andr. I, 1, 49: Sed postquam amans accessit pretium *pollicens*, nihil habet difficultatis, falso enim illud explicat per *accessit et pollicitus fuit*, perinde quasi non actio pollicendi sequatur demum actionem accedendi vel potius in idem atque haec tempus incidat. Deinde Phorm. V, 1, 31 sq.: offendi *adveniens* Quocum volebam et ut volebam conlocatam gnatam, quod explicat Sanctius per: postquam adveni, non in itinere, tenendum est actionem adveniendi latius propagari etiam in poste-

rius tempus, ut fere dictum sit pro *advena.* Tertio denique loco, quem affert, Plaut. Men. II, 3, 89: (Erus) Dicto me emit *audientem*, haut imperatorem sibi, quod explicat per: qui futurus esset dicto audiens, spectat illud *dicto audientem* non tantum ad futurum, sed etiam ad illud ipsum tempus, quo emit. Praeterea commemoro recte Weissenbornium de gerundio et gerundivo p. 87 sq. refutare sententiam Haasii censentis notionem facultatis inesse posse in participio praesentis, quam in rem affert locum Plauti Rud. IV, 4, 69: Quid, istae mutae sunt, quae pro se fabulari non queant? TR. Eo tacent, quia tacitast [melior] mulier semper quam *loquens.*

Plane pro participiis sunt adiectiva duo *indicens* et *insperans* per compositionem *in* privativi cum participiis *dicens* et *sperans* orta, v. Herz. ad Caes. p. 375. Sic Ter. Ad. III, 4, 62 *me indicente.* Andr. III, 4, 24: Feci hodie ut fierent, *insperante* hoc atque invito Pamphilo. — Potest autem participium aut ad substantivi aut ad adiectivi, aut ad verbi significationem propius accedere.

a. *Participium significatione substantivi* positum est Ter. Andr. III, 2, 23: *Amantium* irae amoris integratiost. Maxime hoc usu venit in genere *neutro.* Sic *data* pro munera dictum est Plaut. Asin. I, 3, 14: Semper tibi promissum habeto hac lege, dum superes *datis.* Pseud. I, 3, 72: Non est ussu quisquam amator nisi qui perpetuat *data.* Merc. V, 2, 63: vidisti an *de audito* nuntias? Terent. Andr. prol. v. 15: *Id* isti vituperant *factum*, nisi forte *factum* h. l. est infinitivus perfecti passivi omisso *esse*, ut sit accus. c. inf. Ablativus participii perfecti in genere neutro positus saepe coniungitur cum *opus est* ita ut substantivi verbalis vice fungatur. Sic Andr. III, 2, 10: Non inperabat coram, quid *facto esset opus* puerperae. v. 43: quod *parato opus est* para. Hec. I, 2, 29: Non *est opus prolato.* III, 4, 17: In arcem *transcurso opus est.*

b. *Participium notione adiectivi positum.* Pertinet huc primum *dictio pleonastica.* Ter. Ad. III, 3, 39: Non quia *ades praesens* dico hoc (similia affert Bernh. synt. p. 475, ut *φεύγοντα ἐκφυγεῖν*), ubi Ruhnk. affert Plaut. Amph. III, 3, 22: tam etsi *praesens* non *ades.* — Alia exempla sunt Curc. II, 3, 25: Quis vocat? quis nominat me? PH. Qui te *conventum* cupit, ubi participium ad infinitivi notionem prope accedit. Pseud. II, 4, 42: quinque *inventis* opus est argenti minis Mutuis. Bacch. III,

2, 10: Nam pol meo quidem animo ingrato homine nihil *inpensiust*, de quo loco Rostius p. 114 haec habet: „Quod Salmasius ait: 'posset etiam sumi pro impendiosius, impensus quippe et impendiosus idem', id quo iure dicat, ipse viderit. Illud enim participium rem indicat praeteritam et transactam, hoc adiectivum, ut alia eius formae, animi quandam inclinationem significat. Vera sententia haec esse videtur: ingratum hominem esse maxima impensa est. Undankbarkeit ist der größte Aufwand. *Impensum* enim, quod idem atque *impensa* significat, in comparativo positum, quem multis aliis participiis passivis vetustissimi scriptores saepe tribuerunt, idem valet ac *maior impensa*." Terent. Andr. I, 5, 63: Accepi: acceptum servabo, de qua figura vide Haas. ad Reisig. adnot. 585. — Participia perfecti passivi coniuncta cum verbis *habeo, do, reddo, volo, curo, facio* saepe periphrasin efficiunt verborum, quae tamen nequaquam plane eiusdem significationis est, quam simplex forma verbalis, qua de re vide praeter ceteros Herz. ad Sall. p. 119. Sic Cato R. R. c. 5: Boves maxima diligentia *curatos habeto*. Terent. Eun. II, 3, 93: quae nos nostramque adulescentiam *Habent despicatam*. II, 1, 6: Qui *effectum dabo*. Heaut. V, 1, 77: si vivo adeo *exornatum dabo*, Adeo *depexum*. Phorm. V, 8, 81: Hisce ego illam dictis ita tibi *incensam* dabo, Ut. Andr. IV, 2, 20: Hoc ego tibi profecto *effectum reddam*. V, 2, 23: Ego iam te *commotum reddam*. Phorm. III, 3, 26: Age age, *inventas reddam*. Ad. V, 3, 63: Tam *exoratam reddam* atque atram quam carbost. Heaut. prol. v. 26: qua re *oratos* vos omnis *volo*. Adelph. III, 3, 18: Huic mandes, siquid recte *curatum velis*. Andr. IV, 2, 1: *inventum* tibi *curabo* et mecum *adductum* Tuom Pamphilum. 1, 56: me *missum face*. Heaut. II, 3, 100: *Ademptum* tibi iam *faxo* omnem metum. Phorm. V, 9, 39: *Faxo* tali eum *mactatum* atque hic est infortunio.

c. *Verbalis notio participii* maxime apparet in *ablativis*, qui dicuntur, *absolutis*, de quibus c. III, 28. 40 disputatum est. Vice autem funguntur hi ablativi enunciationis secundariae, quae subiectum diversum ex adverso ponit subiecto enunciationis primariae. Nonnunquam tamen in utraque enunciatione idem subiectum est, de qua re vide Haasium ad Reisig. p. 760. Sic Plaut. Mil. v. 559: Si ego *me sciente* paterer vicino meo Eam fieri — iniuriam. Et sic dictum est etiam

Bacch. III, 3, 15: neque equidem *me vivo* illum conrumpi sinam, et Most. I, 3, 73: vaenibit multo potius Quam te *me vivo* umquam sinam egere. Nonnunquam etiam subiecto omisso solum participium ponitur, genere neutro intelligendum, quod ex impersonali significatione verbi est explicandum. Sic Terent. Hec. I, 2, 19 *praefinito.* V, 1, 11: ut non siet *peccato* mi ignosci aequom.

15. *Enunciationes interrogativae.* Interrogatio saepe circumscribitur per formulam *quis est qui.* Sic Plaut. Epid. II, 2, 17: Epidicum *quis est qui* revocat? Rud. IV, 4, 16: *Quid est qua de re* litigatis nunc inter vos? Ter. Andr. I, 1, 3: *quid est, Quod* tibi mea ars efficere hoc possit amplius? II, 2, 7: *quis* homost, *qui* me . .? Heaut. V, 3, 6.

Primum spectemus usum, qui apud Plautum et Terentium latissime patet, derivandum illum ex vivido, quod in eorum comoediis extat, sermocinandi genere, ut saepissime interrogationes rectae ponantur, ubi obliquas exspectes. Cognatus est hic usus ei, quem § 11 spectavimus, ut in universum pro obliqua oratione saepissime a comicis scriptoribus usurpetur oratio recta. Sic Plaut. Amph. I, 1, 221: Loquere, quid venisti? v. 265: Signi dic quid est? II, 2, 111: tu dic: egone aps te abii hinc hodie cum diluculo? v. 226: dic mihi verum serio, Ecquis alius Sosia intust —? Asin. I, 3, 76: dic, quid me aequom censes pro illa tibi dare —? Aul. II, 2, 35: Dic mi, quali me arbitrare genere prognatum? Capt. III, 4, 18: Dic modo, Ten negas Tyndarum esse? Curc. III, 36 sq. IV, 2, 31: Eloquere, quid vis? V, 2, 51 sq.: set tu dic mihi, Ubi is est homo, qui te subrupuit? Cas. V, 4, 9: quin responde, tuo quid factumst pallio? Epid. II, 2, 91: Quin tu eloquere: quid faciemus? Bacch. III, 6, 24: eloquere quis is est? IV, 2, 18 sq.: Dic mihi, Quis tu's? 7, 18: Responde, quis me vendit? Most. V, 1, 68: Loquere: quoiusmodi reliqui, quom hinc abibam, filium? Men. II, 3, 46: dic quid est id quod negem quom fecerim? 4, 14 sq.: Responde mihi, Adulescens, quibus hic pretiis vaeneunt Sacres sinceri? III, 2, 33: Responde, adulescens, quaeso, quid nomen tibist? Merc. II, 4, 15: Responde, quo leto censes me ut peream potissumum? Poen. I, 2, 101: viden tu? pleni sordium oculi qui erant, iam splendent mihi? V, 2, 101: Dic mihi: Ecquid meministi tuum parentum nomina? 3, 13: quid ibi faciunt? dic mihi. v. 24: Quid illi locuti sunt inter se?

dic mihi. 5, 27: Quid tibi negotist autem cum istac? dic mihi. Pers. II, 3, 33: ergo hoc mi expedi, Quo agis te? Rud. IV, 3, 63: Vide sis, quoius arbitratu non vis facere? 4, 32: quid nunc tu vis? dic mihi. V, 3, 49: Dic mihi, quanti [tu] illam emisti tuam alteram mulierculam Ampeliscam? Trin. v. 174 (= I, 2, 137): Quid fuit officium meum me facere? fac sciam. Trin. v. 893: Eloquere, isti quid homines debent quos tu quaeritas? Truc. II, 3, 12: sed dic mihi, Haben? 4, 17: sed dic mihi, Benene ambulavisti? 7, 32: Dic, amabo ted, ubist Dinarchus? v. 44: Loquere: unde es? quoius es? cur ausu's mi inclementer dicere? (sic Both., Fleckeisen. autem exerc. Plaut. p. 19 putat hunc versum esse debere troch. octonarium). Terent. Andr. II, 1, 25: dic mihi: Numquid nam amplius tibi cum illa fuit —? 6, 18: quin dic, quid est? IV, 4, 24: Cedo, quoium puerum hic adposisti? dic mihi. Eun. I, 2, 20 sq.: Dic mihi Hoc primum, potin est hic tacere? II, 3, 69: eho dum dic mihi: Estne, ut fertur, forma? V, 2, 12: dic mihi, Aufugistin? 5, 8: satine salvae? dic mihi. Phorm. V, 1, 21: Eho dic mihi, quid rei tibist cum familia hac unde exis? Hec. I, 2, 9: Dic mi, ubi, Philotis, te oblectasti tam diu?

16. Possunt autem efferri interrogationes sine ulla nota interrogationis, h. e. vocabulo quod interrogationem exprimit, sive id est pronomen vel adverbium interrogativum sive particula interrogativa. Sed etiam harum interrogationum, cum a negantibus, praesertim per *non* prolatis, quas separatim tractabimus, discesseris, iterum triplex potissimum genus discerni potest. Aut enim per talem interrogationem is qui interrogat id quod nescit vel certe quod nescire adhuc se simulat sciscitatur, aut admirationem, indignationem, irrisionem, reprehensionem eius quem interrogat vel simile quiddam exprimit, quo in genere eas, quae formam tantum habent interrogationum, nomine rhetoricarum interrogationum complecti solent, aut denique interrogatio pro enunciatione sumptiva posita est.

a. *Interrogationes eae, ubi is qui interrogat id quod nescit vel certe quod nescire adhuc se simulat sciscitatur.* Cato orat. pro Rhod.: Eo nunc derepente tanta beneficia ultro citroque, tantam amicitiam relinquemus? quod illos dicimus voluisse facere, id nos priores facere occupabimus? Haec interrogatio per *num* efferri potuisset, quoniam responsum exspectatur negans, eodem

modo ibid.: Rhodiensibus id oberit, quod non male fecerunt, sed quia voluisse dicuntur facere? Nasica ad Catonem ap. Cic. de orat. II, 64 (v. Meyer. p. 59): Ex tui animi sententia tu uxorem habes? Plaut. Amph. prol. v. 52: Quid contraxistis frontem? quia tragoediam Dixi futuram hanc? I, 1, 128: Ain vero, verbero? deos esse tui similis putas? v. 190: Possum scire, quo profectus, quoius sis aut quid veneris? v. 235: túae fide credo? ubi indicativus videtur pro coni. positus esse. Eadem verba leguntur Cas. V, 4, 28. Eodem modo haesitatio ind. praes. expressa est Most. III, 2, 87: eon'? *voco* huc hominem?, ubi si ipsum quasi interrogat quid faciendum sit. Item Mil. IV, 2, 45: *Voco* [ego] ergo hanc quae te quaerit?, h. e. vocabone, postulasne a me, ut vocem?, Poen. V, 4, 54: *Pergo* etiam tentare? Ter. Eun. IV, 7, 44. Phorm. V, 1, 10: *Adeo*, *maneo*, dum haec quae loquitur magis cognosco? Alibi futurum positum est, ut Plaut. Truc. I, 2, 103: *Ibo* igitur intro? Alibi praes. coni., ut Ter. Eun. I, 1, 4: redeam? Phorm. V, 9, 33: aetate porro minus peccaturum *putem*? — Plaut. Amph. III, 3, 2: Iam pax est [facta] vos inter duos? cf. v. 7: Set age responde: iam vos redistis in concordiam? Asin. II, 2, 42: Certumst credere? cui Libanus respondet: Audacter licet. 3, 13: Quid? eius atriensis? (sc. domine est?). 4, 4 sq.: Hodie salvere iussi Libanum libertum? iam manust emissus?, quod cum acerbissima irrisione dictum est. v. 31: Iam pro is satis fecit Sticho? v. 78: Furcifer, nosmet fugitare censes? III, 3, 48: Iam dedit argentum? V, 2, 28 sq. v. 79: Iam subrupuisti pallam quam scorto dares? Aul. II, 2, 37: Aetatem meam scis? v. 77: Quid nunc? etiam mihi despondes filiam? 6, 8: Sunt asseres? III, 2, 30: Scis iam meam sententiam? 6, 2: Ain'? audivisti? IV, 10, 31 sq.: ita te amabit Iuppiter, Ut tu nescis? (h. e. potesne iurare, ita te velle amari a Iove, cett. Recte Lambinus: „Hanc iurisiurandi formulam Lyconidi praescribit Euclio, ut per eam iuret, se nescire quid Euclioni sit surreptum.“). v. 43 sq.: atque id si scies, Qui abstulerit, mihi indicabis? V, 5: Strobilum video ego hunc, servom meum?, h. e. Strobilusne est, quem hic video? (*Δ*p *hunc*, quod Goell. omisit, fortasse recte, ut metrum servetur trochaicum). Capt. prol. v. 10: iam hoc tenetis? II, 2, 12: Captust? (= captusne est?). IV, 2, 102: Iam diu? ib.: Venit? Curc. V, 2, 23: Licet antestari? Cas. II, 3, 34 sq. v. 54: Vis tuis Chalinum huc evocem verbis foras?

III, 5, 25: possum scire ego istuc ex te quid negotist? V, 4, 17: Feci ego istaec dicta, quae vos dicitis? (h. e. quid? vos me hoc fecisse dicitis? ich hätte das gethan?) Cist. II, 1, 16: Eo facetu's, quia tibi aliast sponsa locuples Lemnia? v. 24: Periurare me patiere? 3, 5: illam, quae meam Gnatam sustulerat? v. 69: iam scis? III, v. 15: Hau, voluisti istuc severum facere? Epid. I, 1, 7: Quid tu? agis ut velis? v. 18: Quid erilis noster filius? valet? v. 23: Iam tu autem nobis praeturam geris? III, 3, 20: Iam tenes? IV, 2, 11: Quid? ego lenocinium facio? V, 1, 36: Quid pater meus? vivost? v. 43: Quid? ego modo huic frater factus sum, dum intro eo atque exeo? (in codd. Pall. *sum* deest, addidit Pareus in ed. sec.). V, 2, 35: Quam negat novisse mater? (est elliptice dictum pro: Tu me pignus dare postulas pro eo, quod dicis eam esse filiam meam, quam negat se novisse mater?) v. 61: Quid deinde porro? PE. Libertatem. EP. At postea? (h. e. quid postea mihi das?). Bacch. I, 2, 37: Tu amicam habebis? (est admirantis). II, 2, 38: Set Bacchis etiam fortis tibi vissast? Bacch. v. 274: Etiam quid (h. e. aliquid) porro? v. 624: Credibile hoc [quoipiamst]? IV, 4, 67: Pistoclero nulla amicast? II, 3, 87: Etiam dimidium censes? IV, 8, 13: scelestus tibi videtur Chrusalus? v. 32: Vis tibi ducentos nummos iam promittier —? v. 34. v. 62: Hodie exigam aurum hoc? Most. v. 553: Etiam fatetur de hospite? III, 1, 138: Quid igitur? iam commentu's? 2, 62: Iam de istis rebus quid sensit senex? v. 150: Iam vides? IV, 2, 61: Quid? is has aedis emit proxumas? v. 62. V, 1, 56: vides? 2, 45: Tamen etsi pudet? (int. num verberibus caedar, tamenetsi pudet?). Men. II, 3, 68: Etiam parasitum manes? III, 3, 15: Dicam curare? IV, 2, 41: Clanculum te istaec flagitia facere censebas potis? V, 5, 24. 9, 49. 63. 93 sq. Mil. I, 1, 38: vis rogare? (h. e. militem conscribere sec. Boxh.). III, 1, 33: Tam tibi ego videor oppido Acheruntícus? 2, 16: Prompsisti tu illi vinum? IV, 2, 52: Heus, dignior fuit quisquam homo qui esset? 6, 4. 8, 19: Opsecro, licet conplecti prius quam proficisco? V, 35. Merc. I, 2, 109. III, 3, 2. 4, 66. 69. 73. IV, 3, 29: etiam vis nomen dicam? 5, 8. 14. V, 2, 42. 55. v. 107: quid, parentes mei valent? Pseud. I, 1, 83: set potes nunc mutuam Drachumam mihi unam dare, quam cras reddam tibi? 3, 60: Omnes [homines] tibi patres sunt? nullus est tibi quem roges

Mutuom argentum? 5, 98: si non abstuleris? (elliptice, sc. quid tum fiet?). III, 2, 37. IV, 7, 58: vides Iam die multum esse? v. 126: Auferetur quod promissi per iocum a me praemium? Poen. I, 2, 43: sunt hic omnia, quae ad deum pacem oportet Adesse? v. 103: Ut tu quidem huius oculos inlutis manibus tractes aut teras? (h. e. proptereane, ut cett.). III, 2, 13: Sed isti iam sciunt, negoti quid sit? v. 14: Hunc vós lenonem Lycum Novistis? v. 30: Sed vos, satis dictumst? 4, 13: Vidistis, leno quom aurum accepit? v. 14: Eum vos meum esse servom scitis? (Ita codd. Parei, ipse Par. Vulg. *esse meum*). 5, 14: Calidum prandisti prandium hodie? IV, 2, 44: Malus es? (sic Both., vulg. sine interr. signo). V, 2, 143: Intellegis? Pers. II, 2, 32: Set quid tu? confitere, ut te autumo? v. 45: Sin te amo? (int. tumne mihi te attrectare licet?). III, 1, 29. IV, 3, 14. 15. 16. 4, 40. 7, 8. 8, 3. Rud. I, 3, 3. 5, 26. II, 5, 12, cf. v. 10. III, 2, 44: Iterum autem imperabo? 4, 47: tuae sunt istae? (v. de h. l. Fleckeisen. praef. edit. Plaut. p. 17), h. e. tu ergo has tuas esse contendis? 5, 24. IV, 3, 44: Eadem tandem res videtur? v. 72. 4, 55: Ut tute's, item omnis censes esse? v. 69. 7, 4: Aequom videtur tibi ut ego alienum quod est Meum esse dicam? Interdum hoc quod interrogatur iam scitur ab eo qui interrogat, qui tamen denuo hoc ab altero affirmatum vult, ita ut addi possit v. *igitur*, quemadmodum tu dixisti. Sic IV, 8, 3: Repperit patrem Palaestra suum atque matrem?, h. e. ergo ita est, quemadmodum iam dixisti, repperisse cett. cf. v. 4: Et popularis est? Similiter Trin. II, 4, 65: Ita nunc tu dicis non esse aequiperabilis Vestras cum nostris — opes? (Iam dixerat hoc Lesbonicus, sed Philto iterum hoc eum interrogat, ut certius eius sententiam sciat. Tu ergo dicis cett.). Rud. IV, 8, 6: Quid, patri etiam gratulabor? v. 7. 11. v. 12: Post eius matrem? (salutemne?). Is qui interrogat iam scit id quod quaerit quum ex iis, quae antea dicta sunt, manifesto appareat et concludi possit, sed tamen vult alterum hoc etiam affirmare ideoque hoc per interrogationem effert V, 2, 18: Tum tu Mendicus es? (Concludit ex praegressis, rectene tum dico, si dico te mendicum esse?). Similiter Ter. Hec. III, 5, 12: Tum tu igitur nil attulisti huc plus una hac sententia? Plaut. Stich. II, 1, 45: Iam tu piscator factu's? v. 53: Possum scire ex te verum? IV, 1, 24: Postilla iam istest tranquillus tibi? v. 68: etiam valet? 2, 19: Solus cenabo domi?

ut alibi coni. praes. positus est, postulasne, ut solus d. cenem? Trin. III, 2, 23. v. 69: Quid? te dictatorem censes fore, si aps te agrum acceperim? 3. 50. IV, 2, 71 sqq.: Callias? cett. Truc. I, 2. 33: Novus amator? II, 2, 18: AST. Mentire. Dicis quidquid te rogo? S. Mancupium qui accipias, gesta tecum ahenos anulos![14]) 4, 27: Lavisti iam? 7, 40: Illic quaesost? IV, 2, 12: Quid? novus amator quispiam? Plaut. Fragm. p. 484, v. 12 in ed. Gron.: Iniit te unquam febris? Caecil. Stat. Aethrio fr. 5: voltis? empta est: noltis? non empta est. Terent. Andr. II, 1, 21: Hodie uxorem ducis? 5, 12: Sum verus? III, 3, 13: Alium esse censes nunc me atque olim quom dabam? IV, 1, 20: Etiam nunc me ducere istis dictis postulas? v. 41: Factum hoc est, Dave? 2, 25: verum vis dicam? 4, 55. V, 3, 4: civis Glyceriumst? v. 27: Vis me uxorem ducere? hanc vis mittere? 4, 3: Andrium ego Critonem video? Eun. II, 2, 10. 14. 3, 55. III, 1, 2: Ain tu, laetast? v. 12: gestare? v. 39. IV, 4, 25: Venisti hodie ad nos? v. 35. 37. 39. 40. 7, 40. V, 6, 15: iam scis te perisse? 8, 6. 10. Heaut. I, 1, 35: Scire hoc vis? 2. 7. III, 2, 11: Idem visast tibi? v. 18: Scis esse factum ut dico? v. 26: Eho quaeso laudas, qui eros fallunt? 3, 18: Clitipho, haec ego praecipio tibi? v. 22: Eho quaeso, una accedundi viast? v. 35 sq.: De fallacia Dicis? IV, 3, 6: O mi Syre, audisti obsecro? v. 22. 27. 40. 4, 7. 19. 5, 12. 17. 7, 2. V, 1, 10. 15. 32. 33. 34. 37. Phorm. I, 4, 9. 36. II, 3, 5. 6. 8. III, 1. 3. 2, 40. 3. 12. V, 2, 10. 3, 13. 20. 30. 6, 18. 35 sq. 8, 8: verebamini Ne non id facerem —? Hec. I, 1, 15. 16. III, 2, 22. 5, 8. IV, 1, 12: Peperit filia? ib.: Istuc patrem rogare est aequom? 4, 50. 53 sq. Adelph. II, 1, 13: ceterum hoc nili facis? v. 39. 2, 7. III, 3, 79. 4, 19 sq. IV, 1, 20. 2, 17. 3, 5. 5, 21. 59. 66. 68. 73. 7, 19. V, 2, 3. 7, 3. 18. 8, 1. 27. Nonnunquam adeo in obliqua interrogatione particula interrogationis omissa

---

[14]) Locus dificillimus, quem vario modo expedire et emendare conati sunt critici. Vulgo: AS *mentiris*. ST. *dicis quod te rogo? Mancupium qui accipias, gesta tecum penos annuos*. Codd. Parei *mentiri*. *Δpg dicis quidquid te rogo*. *Θpg dicis quid quod te rogo*. Codd. Pall. testibus Pareo et Grutero: *gesta tecum henos anuos*. Alter versus emendatus est a Turnebo, quem bene explicat Bothius ita: „Negit Strat., se mancipium seu servum esse Astaphii ita ut sibi opus sit illi respondere; quodsi servo egeat, iubet eam ipsam gestare seu circumferre annulos aheneos, i. e. catenas, more servorum."

est. Sic Plaut. Capt. IV, 4, 9: Cocum percontabatur, possent seriae fervescere. Terent. Adelph. IV, 4, 11: rogito, — iam partus adsiet, h. e. num iam s. iamne.

b. *Interrogationes, quibus qui interrogat non id quod nescit sciscitatur, sed admirationem, indignationem, irrisionem, reprehensionem vel simile quiddam exprimit.* Liv. Andr. fr. Danaës: etiam minitas? (indignatio). Ennii Hectoris lustra fr. 18: tueor te senex? (admiratio). Iphigeniae fr. 2:

Procede: gradum proferre pedum
Nitere: *cessas*, o fide senex? (Fest. p. 294 M.), reprehensio.

Fr. 7: Menelaus me obiurgat? (Rufinianus: „aganactesis, indignatio.") Fr. 8: Ego proiector, quod tu peccas: tu delinquis, ego arguor? Pro malefactis Helena redeat, virgo pereat innocens? Tua reconcilietur uxor, mea necetur filia? (interr. reprehensionis, tu postulas a me, ut cett.). Plaut. Amph. I, 1, 220: Etiam clamas, carnufex? (indignatio). v. 225: Etiam muttis? (reprehensio). Pers. V, 2, 46: Etiam mutis, impudens? Amph. I, 1, 238: etiam denuo?, h. e. Quid? tu etiam denuo hoc dicere audes?, interr. indignantis. v. 254: Quid, domum vostram? h. e. qui tu hanc domum vestram appellare potes? II, 2, 60: Dudum?, h. e. tu *dudum* dicis?, admiratio, item v. 70: Etiam tu quoque adsentaris huice? v. 181: Vir ego tuus sim?, h. e. quid? tu me virum tuum dicere potes? v. 184: Tute edictas facta tua: ex me quaeris, quid deliqueris? IV, 2, 5: Sceleste, at etiam quid velim, id tu me rogas? v. 9: Verbero, etiam quis ego sim me rogitas —? Aul. II, 4, 17: quid negoti sit, rogas? 5, 13: rogitas? III, 2, 10 et 23: Etiam rogitas? 6, 15: quid sit, me rogitas? IV, 4, 6: Verberabilissime, etiam rogitas? v. 7: rogas? (sic Goeller.; vulgo *rogitas*). Capt. III, 5, 2: Rogas? Cas. II, 3, 35: rogas? V, 4, 18: Rogitas etiam? Epid. II, 2, 91: rogas? Bacch. I, 1, 32: Quid ego metuam rogitas? II, 2, 28 et 38: Rogas? 3, 97: Etiam rogas? IV, 9, 56: rogas? Bacch. v. 1195: Quid agas rogitas etiam? Most. III, 3, 4: Ecquid placeant, me rogas? Men. IV, 2, 77: me rogas? V, 1, 13: Rogas me? Mil. II, 3, 46: Quid negoti sit rogas? Merc. I, 2, 89: Etiam rogas? IV, 3, 22: Quoia ea sit, rogitas? Pseud. II, 4, 50: rogas? IV, 7, 69: Rogitas quod vides? Poen. I, 2, 51: Rogas?, item v. 173 et III, 4, 23. Pers. I, 3, 17: vah, rogas? Rud. II, 3, 48: Si amabat, rogas quid faceret? III, 6, 22: rogas? V, 3, 5: rogitas?

Stich. II, 2, 9: quid agam rogitas? v. 11: rogas? Trin. I, 2, 43: rogas? Truc. II, 6, 24: Rogas? Terent. Andr. I, 1, 136: Rogas? 5, 32. IV, 4, 23: At etiam rogas? V, 1, 9: At rogitas? 4, 6: Rogas? Eun. III, 3, 35: Rogas? v. 75: Rogitas? III, 1, 46: Rogas? 5, 26: Rogas? IV, 3, 11: Rogas me? 4, 8: Rogitas? non vides? v. 52. 7, 24. V, 1, 21. 6, 7: Rogitas? Heaut. II, 3, 10. III, 1, 45: Sit rogas? 2, 21: Rogas? IV, 1, 8: Rogitas? 5, 32: *Non*? quam obrem? CH. *Quam obrem? me rogas? homini?* Phorm. I, 3, 4: Rogitas? II, 1, 27. IV, 1, 8. 4, 23. V, 8, 22. Hec. IV, 1, 11: At rogitas? Adelph. I, 2, 2: Rogas me? III, 1, 1: Quid fiat rogas? IV, 1, 19: rogitas? 5, 31: Rogas me? V, 1, 10: Rogas? Plaut. Asin. II, 2, 64: Tum igitur tu dives factu's? 3, 18: Scio: tu id nunc refers? (admiratio, miror te id nunc referre, quum iam sciam, vel: quid tu id nunc refers?). Indignatio 4, 10: Tu verbereo inperium meum contempsisti? v. 76: Tibi quidem de nobis, carnufex, detur supplicium?, h. e. tu putas tibi supplicium de nobis datum iri? Admiratio v. 79. 80:

I nunc iam ad erum, quo vocas, iam dudum quo volebas.
ME. Nunc demum?,

h. e., ut Douza explicat: ad herum te venire velle? 4, 82: Tu contumeliam alteri facias, tibi non dicatur?, h. e. tu alteri contumeliam vis facere et tamen tibi ne dicatur postulas?, quod est reprehendentis. III, 3, 19: Ego te?, admiratio, quod alius ita quaerere potuerit, = quid? quomodo tu sic quaerere potes? sive: Num tu revera putas me te morti dedere optare? v. 87: Furcifer, etiam me delussisti? (indignatio). IV, 2, 3 sqq.:

Ain tu? apud amicam munus adulescentuli
Fungare, uxori excusses te et dicas senem?
Praeripias scortum amanti atque argentum obicias
Lenae? suppiles clam domi uxorem tuam?

V, 1, 11: Putem ego —?, admiratio, quod alter sic quaerere potuerit, = tu me solum num *putem* interrogas, quum sciam? Lamb. ita haec explicat: „Nihil hic opus est putare, cum res ipsa loquatur te tristem esse.“ 2, 76: Nunc uxorem me esse meministi tuam?, quod est cum gravissima irrisione dictum, est enim haec interrogatio talis, ubi qui quaerit iam sciat ea quae quaerit. Aul. I, 1, 6: Tibi ego rationem reddam, stimulorum seges?, h. e. quid? tu postulas ut tibi reddam r.? II, 1, 17: tu me ais? 8, 27: Sed cesso priusquam prorsus perii

currere?, h. e. quid ego non curro?, se ipsum quasi alloquitur et reprehendit. Similiter Capt. IV, 2, 47: Set ego cesso hunc Hegionem onerare laetitia senem? (Se ipse reprehendit, quod cessaverit). Cas. II, 3, 20: Cesso Caput pallio detergere?, = quid cesso? Epid. I, 1, 90: sed ego cesso ire obviam Adulescenti, ut, quid negoti sit, sciam? (se ipse reprehendit, quod cesset). III, 2, 6 sq.: cesso —? Mil. II, 3. 22: Cesso ego illis obviam ire? Merc. I, 2, 20: At etiam asto? at etiam cesso foribus facere hisce assulas? Pers. II, 2, 15: Cesso ire ego, quo missa sum? (se ipsum increpat, estque quasi admirantis). Rud. III, 3, 14: cesso ego illas consolari? Truc. II, 7, 69: Sed ego cesso hinc me amoliri, ventre dum salvo licet? Terent. Andr. V, 2, 4: Cesso adloqui? Eun. II, 2, 34: Sed ego cesso Ad Thaïdem hanc deducere et rogare ad cenam ut veniat? Heaut. III, 1, 1: cesso pultare ostium Vicini —? IV, 5, 9: Cesso hunc adoriri? Phorm. II, 1, 55: sed cesso —? Hec. III, 1, 44: Cesso hinc ire intro —? Adelph. IV, 2, 47: sed cesso ad eum pergere? 5, 78: Sed cesso intro ire —? Plaut. Aul. IV, 10, 31 sq.: Surripio ego tuum? (sic Δpg). V, 19: reddam ego aurum? h. e. quid? tu a me postulas ut aurum reddam? Capt. I, 2, 45: Ego alienus? alienus ille? (indignatio, quod alter sic dicere potuerit: quomodo tu me illumque alienum dicere potes?). II, 1, 15: Fugiamus nos? quo fugiamus? (Se defendere vult ab eo, cuius incusati erant captivi a lorario, et dicit: Quid? tu nos fugae insimulas? tune fieri posse putas, ut fugiamus? Est igitur interr. admirationis). III, 4, 24: Quid, tu autem huic credis?, ad q. l. Lindem.: „i. e. credisne adeo, num credis adeo? du kannst ihm auch noch glauben? Miratur Aristophontes, quod, quum tam absurde dicat Tyndarus, fidem tamen iis habeat Hegio.“ v. 79: Tibi ego abnuto? (Dixerat Aristophontes: Quid mi abnutas? iam Tyndarus indignabundus, quod tale quid de se dicere potuerit, dicit: Num ego tibi abnutavi? Quomodo tu tale quid de me dicere potes?). III, 4, 32: At etiam, furcifer, Male loqui mi audes? non ego te novi? (indignatio). Capt. v. 717 sqq.:

Quid? tu una nocte postulavisti et die
Recens captum hominem, nuperum et novicium,
Te perdocere, ut melius consulerem tibi
Quam illi quicum una [a] puero aetatem exegeram?

IV, 2, 58: Cedo manum. HE. manum? (est admirantis: tu me

manum tibi porrigerre iubes?) Mirantis v. 64: Ignem ingentem? = quid? tu me ignem ingentem fieri iubere vis? Admiratio v. 112: Ain tu? dubium habebis etiam, sancte quom ego iurem tibi? (Miratur Ergasilus Hegionem sibi ne nunc quidem credere, quum iam iuraverit). Curc. I, 3, 17: Prohibet? nec prohibere quit Nec prohibebit (mirantis), ad q. l. vide adnot. Pistoris. IV, 3, 22: Quid, valeam? (mirantis). 4, 16: Leno minitatur mihi Meaeque pugnae proeliares plurimae optritae iacent? (indignantis). v. 26: Tuum libertum sese aiebat esse Summanum. TH. Meam? (mirantis). V, 3, 27: Quodne promisti? CA. Promissi? qui? (mirantis). v. 33: Quid? negas? (admirantis et simul indignantis). Men. II, 2, 32: negas? V, 1, 50: Negas novisse me? negas patrem meum? (Quamquam iam scit eum negare, tamen quaerit iterum admirabunda, ut iterum audiat et eo certius sciat). Mil. III, 2, 16: Negas? Merc. IV, 4, 23: Etiam negas? admirantis. Terent. Andr. V, 4, 6. Tu negas? Plaut. Cas. II, 6, 14: Tibi daretur illa? (sunt admirantis eademque verba, quae Stalino dixerat, eiusdem temporis forma repetentis. Dixerat Stalino: Casina ut uxor mihi daretur?) Ib. Stalino respondet: mihi enim?, quae sunt iterum admirantis, quod tam falsa locutus sit seque corrigentis, = quid? ego dixi *mihi*? ah! Non id volui dicere. Quomodo ego *mihi* dicere potui, quum vellem *huic*. 8, 18: Quid? deosculer? (mirantis, v. Ladew. ad Cas. in mus. Rhen. III, p. 202). v. 20: Licetne amplecti te? CH. Quid? amplecti licet? (est admirantis, Stalinonem haec verba usurpasse: quid? tu *amplecti licet* dicere potes?, v. etiam Ladewigium l. c. III, 5, 30: ST. Hem, gladium? quid eum gladium? (Est mirantis et perterriti). v. 54: quid? uxor Mea? eam non adiit atque ademit? (sic Fleckeisenus. *eam* insertum est a Lachmanno; versus est anapaesticus). 6, 12: *ego servos*? (Sic Bothius. Vulgo *servos ego?*, est admirantis). Epid. III, 4, 53: *quid? concidit*? (= quid? tu eum me concidisse dicis? Est mirantis). V, 1, 16: haec? 2, 46: Etiam inclamitor quasi servos? (est indignantis: nonne indignum est me inclamitari quasi servum?) v. 47: Tu meruisti? (est mirantis Epidicum se meruisse liberum fieri dicere potuisse: Quid? tu te meruisse dicere potes?) Bacch. I, 2, 19: Etiam me adversum exordire argutias? (est indignantis). v. 39: Quid, cave malo? (est indignantis, quod Pistoclerus antea Lydo dixerat: cave malo. Iam hic repetit ea: Quid? tu ut malo caveam

mihi dicere audes?). II, 3, 83: Quid, nescis? (Chrysalus iam se nescire dixerat, iam Nicobulus dicit: Quid? tu te nescire dicis?). IV, 4, 30: Reddidisti? Bacch. v. 627: Taceam? (h. e. tu me tacere postulas?) IV, 6, 8: Taces? (mirantis). Indignantis 6, 15: Etiam, carnufex, Minitare? Mirantis 7, 27: Dabo?, = tu me daturum dicis? 8, 11: Quid, vir? Indignantis v. 69: Etiam me mones? Bacch. V, v. 1176: Exores tu me?, = tu postulas, ut a te me exorari sinam? Most. I, 1, 14 sq. indignantis. II, 1, 28: Disperisti? v. 29: Tuus venit pater? v. 36: Ain tu, pater? (int. tuus hic aderit?). 2, 50: Necavit? mirantis. v. 62: In somnis? III, 1, 52: Abeam?, = quid? tu me abire postulas? v. 108: aedis? III, 2, 123: Tamquam? (= quid? tu dicis tamquam?). Miratur et indignatur eum hoc vocabulum usurpasse. Eodem modo v. 145: Dormiunt? IV, 2, 31: Erus hic voster potat? (Iam dixerat Phaniscus herum suum ibi potare, sed iterum hoc interrogat admirans, ut certius etiam sciat.) 3, 35: Hic aedificare volui? (Miratur Tranionem hoc de se dicere potuisse. Quid? illene dixit me hic aed. velle?) V, 1, 31: Negat? (mirantis). 2, 11: Verbero, etiam inrides? (indignantis). Sic etiam Men. III, 2, 34: Etiam derides, nomen quasi non noveris?, item indignantis. Pseud. V, 3, 14: derides?, indignantis. Pers. V, 2, 68: tu nunc me inrides? Terent. Eun. V, 6, 16: etiam rides? Adelph. V, 3, 66: Derides? Plaut. Men. I, 3, 15: Ego saltabo? (mirantis Peniculum hoc a se postulasse. Quid? tu a me postules ut saltem?). II, 2, 9: Meum parasitum? 3, 29. 43. IV, 2, 45: Pallam? (admiratur illam pallam commemorare). v. 82: Palla surruptast mihi? 3, 23: etiam astas? V, 7, 35: Liberem ego te? v. 36: Quid, erro?, admirantis medicum ita dicere potuisse, se errare. 8, 9: Liberum ego te iussi abire?, h. e. tu dicis me te iussisse liberum abire? Est admirabundi, eum tale quid de se dicere posse. 9, 19: Tu's Menaechmus?, admirantis illum se Menaechmum esse dicere posse. Mil. I, 1, 27: Quid, bracchium?, admirantis. II, 3, 45 mirantis, item v. 53: Quid, domi? et 4, 23 et 5, 60: quid, domi? 6, 16: Ego auscultem tibi? (h. e. tune a me postulas ut tibi auscultem?). III, 2, 7: Quid, sorbet?, admirantis. Indignantis IV, 2, 30: Quid? ego astabo hic tantisper cum hac forma et factis sic frustra? 5, 7 admiratio et tristitia expressa est. 8, 57: scis? Merc. I, 2, 69: Vidit? III, 1, 27 admirantis, item v. 36: iam bienniumst, quom habet

rem tecum?, item v. 45: Quid, dentes? 3, 14: tu ausculere mulierem? h. e. tu vis osculari m.? Admirantis IV, 3, 34. 4, 9: Quid, abeam? Ib.: abeam? Admirantis V, 4, 13. v. 15 est stupentis, iam scit hoc quod quaerit quasi subita admiratione correptus. v. 20: etiam loquere larüa? (indignantis). Pers. V, 2, 67: Loquere tu etiam, frustum pueri? Pseud. I, 1, 77: Eheu? (admirantis, tu eheu dicis?). 3, 54: Subruperet hic patri, audacissume?, h. e. tune censes hunc surripere debuisse patri suo? v. 71: Credere autem?, = tune credere metuis?, quod est admirantis. v. 84: Tibi ego credam?, h. e. tune a me postulas ut tibi credam? v. 110 et 111 admirantis, item 5, 71: Aps te ego auferam?, h. e. quid? tu me auferre abs te credis? tu hoc fieri posse credis, ut auferam? v. 94: Tu a me sumes? II, 2, 31: Tibi ego dem?, h. e. Quid? tune sperare potes me tibi daturum? v. 42: Surus? 4, 21: quid, attulisti? (admirantis: quid? tu te attulisse dicis?). Admirantis et reprehendentis v. 25: Vos molestos mihi? (h. e. tu vos molestos esse mihi credere et dicere potes?). Admirantis v. 27, item v. 33, item III, 2, 54. IV, 7, 53. 54. 55. 56: Atque ut a me mulierem tu abduceres? Mirantis v. 106. Indignantis v. 128: Pseudulum ego dedam tibi?, h. e. quid? tu a me postulas ut tibi dedam Ps.? V, 2, 9: Quid, lubet? (h. e. quid? tu hoc vocabulo *lubet* uti potes?). Poen. I, 2, 82: Pergis? (indignantis quod pergat). Terent. Phorm. V, 3, 23: Si tu nil narras? CH. Pergis? Plaut. Poen. II, 28: Heu, Volaticorum hominum? III, 5, 17: Apud me? IV, 2, 76: Duas illas duodeviginti? V, 5, 30: Lubet? (indignatio expressa est, = quid? tu dicis tibi lubere?). Pers. I, 1, 25. v. 30: Ain tu, peregrist? II, 4, 4: Scelerate, etiam respicis? v. 19: Etiam, scelus, male loquere? (utrobique irati et reprehendentis). IV, 3, 20: Ain, apud mest? (mirantis). 4, 99: Etiam 'opinor'? (est mirantis, tu in hac re etiam vocabulo *opinor* uteris?). 9, 4 in terrorem coniecti. V, 2, 19 reprehendentis. Rud. III, 4, 23: Dea tibi argentum? v. 28: Etiam opprobras vim, flagiti flagrantia?, reprehendentis. v. 31: Quid, liberas?, mirantis, item v. 35: Mea poplaris opsecro haec est? 5, 20: Clavas? 6, 4: Quid, ego quasi canem Hominem insectarer lapidibus nequissumum? v. 38: eo me opsecras ut te sequar? v. 39: Etiam retentas? v. 43: quid, fures?, admirantis et indignantis. IV, 3, 64: Ita enimvero? (= itane censes, haecine tua sententia est?, quod cum

irrisione dictum est). 4, 23 et 30 admirantis. v. 51: Ain? ostendere? Stich. II, 1, 25: Nunc ultro hoc deportem? (Fingit alios hoc se facere iussisse, hoc a se postulasse). 2, 48: Hem, quid? † Epignomum elocutu's? Trin. I, 2, 90: Dedisti argentum? II, 2, 94: Sine dote [autem] uxorem? III, 1, 4. 2, 82: Etiam ob stultitiam tuam te tueris? IV, 2, 99. v. 127: Aps te accepisse? (est admiratio, = tu me abs te accepisse me fassum esse dicis?) v. 145: ipsus es? (admirantis; iam in antecedentibus dixerat Charmides se Charmidem esse). v. 149: At etiam maledicis? (irati). De interrogationibus addita et omissa particula *ne* vide etiam Ritschelium prolegom. ad Trinumm. p. 105, adnotatio. Truc. II, 2, 21: Ne attigas me. S. Tangam te? Ita med amabit sarculum cett. (sic Both.) v. 25: Rus tu mi opprobras, ut nacta's hominem, quem pudeat probri? (est indignantis). IV, 3, 31: pro filiolo? V, 26: quam me? (est admirantis). v. 29 laetitia expressa est. v. 43: mihi?, h. e. quomodo tu te mihi aurum dedisse dicere potes? Caecil. Stat. inc. fab. fr. 4, v. 245 sq.: quibus nec mater nec pater, Tanta confidentia?, admiratio. Terent. Andr. I, 5, 6 sq. II, 1, 28: Cordi? 2, 6: Cessas adloqui? Phorm. III, 3, 32: cessas? Adelph. III, 2, 22. Andr. III, 1, 11: Adeo est demens? ex peregrina? 5, 11: Expedies? v. 13: Tu rem inpeditam et perditam restituas? IV, 1, 25: Habeam? 4, 15: Male dicis? v. 25: Tu nescis? V, 3, 23: Ego audiam? v. 29: Adducas? 4, 5: Eho tu, Glycerium hinc civem esse aïs? v. 12: Hic vir sit bonus? v. 18: Ego istaec moveo aut curo? v. 25: Eius nomen? CR. Nomen tam cito tibi? Eun. III, 1, 36. 3, 26: Dico ego mi insidias fieri? (Schmied.: „nonne vere dixi“), IV, 2, 9. 4, 1 sq. interr. reprehensionis. v. 28: taces? Idem legitur V, 1, 5 et Hec. IV, 1, 12. — Eun. IV, 6, 7. 7, 28. V, 2, 17. 20. 8, 23. 43. Heaut. III, 1, 4 sq.: Verum quom videam miserum hunc tam excruciarier Eius abitu, celem tam insperatum gaudium, Quom illi pericli nil ex indicio siet? v. 22: Meus gnatus? ib. Venit? ib.: Clinia Meus venit? (laetitia expressa est). 2, 9: 'Nil' narras? IV, 6, 11. V, 2, 29 (reprehensio). 3, 11. Phorm. I, 2, 11: Verere verba ei credere? (interr. reprehensionis.) v. 70. II, 3, 35. 38. 54. 4, 7. III, 2, 25. 3, 15. 20. IV, 4, 3 (reprehensio). V, 1, 13. 8, 88. 92. 95. 9, 12 (admiratio). Hec. I, 2, 25. v. 63: Quid aïs? cum virgine una adulescens cubuerit Plus potus, sese illa abstinere ut potuerit? (Ad-

mirationem exprimit, ita ut mente addi possit: tu fieri potuisse dicis, ut cubaret — ita ut se abstineret?). II, 1, 9: III, 4, 16. 18. 5, 57 (reprehensio). IV, 1, 9. 2, 13 admiratio, item 4, 17; item v. 49. — v. 53 sq. 84. Adelph. I, 1, 56. II, 1, 28. 2, 25. 35. 38. III, 3, 34. 42. 44. IV, 2, 26. 5, 27. 63. 7, 8. 29. 35. V, 1, 7. 8, 15 sq. 17. 9, 3.

c. Separatim afferendi sunt ii loci, ubi secunda persona ind. praes., rarius futuri in interrogatione posita est, ita ut fere imperativi vim habeat. Sic Plaut. Asin. III, 3, 124:

Etiam tu, ere, istunc amoves aps te atque me ipse adgredere
Atque illa sibi quae hic iusserat mihi statuis supplicasque?

Instar omnium est formula *etiam tu taces?*, quae legitur Curc. I, 1, 41. Pers. I, 3, 72. Trin. II, 4, 113, ad q. l. Lindem.: „Urbana imperandi formula, indignationem tamen subindicans. Proprie enim *etiam tu taces* est: etiamne hoc facis, quod dudum imperavi, nempe ut taceas? Fingit enim, qui ita interrogat, se iamdudum imperasse quod quaerit, et nunc quaerere, num ille imperio obsecutus fuerit. Sic apud Terent. Adelph. IV, 2, 11: Etiam taces? schweigst du auch? Nostrates fere: wirst du auch schweigen, pro: so schweige doch!" Plaut. Trin. III, 3, 61. Most. II, 2, 81: Etiam tu fugis? Pers. II, 4, 7: Etiam dicis mi, ulmitriba tu? (sic Bergk. Philol. 1861, I, p. 40). III, 3, 9: etiam tu argentum tenes? IV, 3, 72: etiam tu illam destinas? = nonne tu illam destinabis, emes, non tu eam emere properas, quemadmodum explicat Gronovius. Terent. Eun. III, 2, 30: Malam rem hinc ibis? Heaut. II, 2, 6: Etiam caves, ne videat forte hic te a patre aliquis exiens? Hütest du dich denn auch? Phorm. III, 3, 9: etiam tu hinc abis?

d. Spectemus nunc interrogationes negativas, inprimis per negationem *non* prolatas. De harum interrogationum significatione v. Bremium ad Cic. de fin. p. 114: „Particula negativa sola ponitur in interrogatione, quum quis aliquid non esse suspicatur." Uberius hac de re disputat Handius in Tursell. IV, p. 308: „Per se intelligitur *non* etiam in interrogatione ad verbum aut ad nomen aliquod pertinere, nec ipsum exprimere interrogationem. Atque is, qui per *non* quaerit, supponit negationem in alterius, quocum loquitur, sententia, quam alter respondendo aut pronuntiat, aut reiicit affirmans contrarium. Utuntur hac dictione indignabundi aut irascentes aut admirantes." Plaut. Amph. II, 2, 68: Non taces? Idem

legitur Asin. V, 2, 81. Curc. V, 3, 34. Cas. V, 4, 14. Bacch. III, 3, 66: Non tu taces? Bacch. v. 627: Non taces, insipiens? Most. III, 2, 45. Men. IV, 2, 48. V, 7, 37. Merc. I, 2, 98: Non taces, stultissume? II, 4, 16: Non taces?, item IV, 4, 14. Terent. Phorm. V, 8, 94 sq.: Non taces? PH. Taceam? 9, 15: Non taces? Plaut. Amph. I, 1, 247: Quid, malum, non sum ego servos Amphitruonis Sosia?, indignatio, = quid? tu me non esse servom Amph. dicere potes? 296: Non erae meae nuntiare, quod erus meus iussit, licet? 3, 20: non ego te novi? II, 1, 78: quaeso, non intellegis? 2, 71:

Non tu scis, Bacchae bacchanti si vis advorsarier,
Ex insana insaniorem facies, feriet saepius:
Si opsequare, una resolvas plaga?

v. 124: Neque tu illi neque mihi viro ipsi credis? III, 2, 56: Iam nunc irata *non* es? = certe tamen n. i. n. e.? Asin. I, 3, 63: Non tu scis? II, 2, 60: non vides Me ex cursura anhelitum etiam ducere? 3, 15: Quid? post non rediit? II, 4, 39: Non etiam. LE. Non? v. 66: Non vides irasci? v. 70: Sceleste, non audes mihi scelesto subvenire? v. 74: In ius voco te. LE. Non eo. ME. Non is?, h. e. quid? tu dicere audes te mecum in ius non iturum? Admiratio III, 3, 62: non patronos? V, 2, 85: Non licet manere (cena coquitur) dum cenem modo? Aul. II, 4, 7: Post siquis vellet, haut nevelles dividi? (haut Δp. Voc. dividendi h. l. sensu turpi et obscoeno dictum putandum est). v. 15 sq.: quid? hic non poterat de suo Senex obsonari filiai in nuptiis? (Vulg. *filiae* correxerunt Both. Goell.) IV, 10, 43: Neque scis, quis id abstulerit? v. 44: neque partem tibi Ab eo, quiqui est, indipisces, neque furem excipies? Capt. III, 5, 4: Non occatorem prius audebas dicere? V, 2, 16: non me censes scire quid dignus siem? Cas. III, 6, 12: non sum ego liber? V, 4, 9: Non amas me? v. 28: Non irata's? (h. e. certe non irata es?) Cist. II, 1, 31: Non remissura's mihi illam? v. 32. v. 35: Non? (Dixerat Melaenis: Non edepol tua istaec dicta nunc in auris recipio. [Vulg. *istaec tua*, ἀμέτρως. Emend. Bothius.] Iam Alcesimarchus dolens interrogat: Non? = non ergo?). III, v. 11: Alcesimarchum non vides ferrum tenentem? Epid. III, 4, 44 sq.: Non novisse me Meam rere amicam posse? v. 47: non est?, ubi iam dixerat hoc miles Periphani, hanc non eam esse. v. 77: fides non reddis? IV, 2, 18: Non patrem ego te nominem, ubi tu tuam me adpelles

filiam? V, 1, 32: Non me novisti? v. 33 sq.: Non meministi, me auream ad te adferre natali die Lunulam cett. Bacch. III, 6, 34 sqq. IV, 9, 77: Non prius salutem scripsit? V, 2, 19: non vides ut palantes [Solae libere] Grassentur? Most. III, 1, 28: Non confitetur? v. 67: non debet?, indignantis. 2, 124: non vides tu hunc voltu uti tristist senex? IV, 2, 35: Non hic Philolaches adulescens habitat hisce in aedibus? Men. II, 2, 20: Nomen non nosti meum? v. 28. 33. 3, 56. 83. III, 1, 8. 2, 38: Non me novisti? v. 40: Tuum parasitum non novisti?, admirantis, Menaechmus enim ei hoc iam dixerat. v. 50: Non tu abis, quo dignus es, Aut te iubes piari, homo insanissume?, quae interrogatio, ut *non tu taces*, quod supra commemoravi, vim habet imperativi. Similiter Merc. IV, 4, 17: Non abis? Stich. IV, 2, 23: Non tu hinc abis?, quod est indignantis et reprehendentis. Men. III, 3, 10. IV, 2, 68. V, 1, 8. 14. 2, 72: non te tenes?, quod iterum est pro imperativo, = tene te. 5, 13. v. 44: Non vides hominem insanire? 9, 15. Mil. II, 3, 30: non domist? 5, 18: Non nos novisti? III, 1, 103. 2, 27: Neque tu bibisti? IV, 4, 14: Non tu scis, quom ex alto puteo susum ad summum escenderis, Maxumum periclum inde esse ab summo ne rusum cadas? V, 11: Non licet mihi dicere? Merc. III, 1, 41: Etiam cum uxore non cubet?, h. e. etiamne hoc inter vos coniuravistis, ut etiam cum uxore ne cubet? IV, 3, 30 [v. 729]: Non scis quae sit illa? 4, 10: Non estis cenaturi? LY. Iam saturi sumus. V, 2, 73: Non mihi credis? 4, 54 eadem leguntur. 2, 78: Itane? commodum illi non est, quae me amat, quam ego contra amo? Pseud. I, 3, 1. 21: Non licet conloqui te? v. 92: Non habes? (admirantis, iam dixerat hoc Ballio, se Phoenicium venalem non habere). v. 107: Non habes venalem amicam tu meam Phoenicium? 5, 85: Non a me scibas pistrinum in mundo fore, Quom ea mussitabas? II, 2, 18. IV, 2, 46: set in epistula Nullam salutem mittere ascriptam solet? 7, 99. V, 2, 7: Non vides med uti madide madeam? v. 23. Poen. I, 1, 45: Non scis? 2, 48: Nihil respondes? v. 146: non?[15])?,

---

[15]) Locus est corruptissimus, quem tamen ingeniosissime et maxime probabiliter sec. codd. Pall. restituit Bothius, qui habent testibus Par. et Grut.: *Non faciam . . . non ae cuius in me esset morare et malefacis*, unde Acidalius divinavit: AG. *Non faciam.* AD. *nos eamus nunc . etiam morare? male facis*, quemadmodum versus scribitur etiam in ed. vulg., quae tamen

quod elliptice dictum pro: non facies? v. 192: non es? (int. irata. Iam dixerat Adelphasium se non esse iratam, sed quaerit Agorastocles iterum hoc, ut sciat certius, tu igitur non es irata, quemadmodum modo dixisti?). V, 2, 51: Non audis? 5, 22: Non pudet pueram amplexari baliolum in media via? Pers. III, 1, 57. IV, 4, 90: non vides —? v. 119. Rud. II, 3, 11: Non venit? (admirantis; quamquam Ampelisca iam dixerat neminem huc venisse, tamen iterum obstupescens quaerit hoc Trachalio, ut certius etiam sciat). v. 17. 25. 4, 12: Non licet te sic placidule bellam belle tangere? III, 4, 18: Mihi non liceat meas ancillas Veneris de ara abducere? h. e. quid? tu dicis mihi non licere —? 5, 37. 6, 32. IV, 3, 29: Non ferat, si dominus veniat? (Conclusio ex iis, quae Gripus antea dixit, facta a Trachalione: tu ergo censes non laturum dominum, si veniat? 4, 81. V, 3, 16: Non debes? (= tu ergo te non debere dicis? Dixerat iam in praegressis Labrax se non debere, sed quaerit iterum Gripus admirabundus, ut certius etiam sciat, num haec eius sententia sit, se non debere). Ib.: Non tu iratus mihi's? IV, 3, 5: Non vides referre me uvidum rete sine squamoso pecu? Stich. v. 393: Non adest? IV, 2, 26. Trin. I, 2, 96: Non ego illi argentum redderem? Trin. v. 811: Diei tempus non vides? IV, 3, 10. V, 2, 29: Non ego sum salute dignus? Truc. II, 3, 5: Non quis parumper durare opperirier? 4, 71: Non audes aliquod dare mihi munusculum? v. 89: Isti ego non mittam munus? (h. e. num quis me reprehendere possit, si ei munus mittam? nonne munus ei mittere meum officium est?). III, 1, 18: nullust? IV, 2, 19: Non ego nunc intro ad vos mittar? v. 34: Non licet de obsonio meo me participem fieri? (Vulg. *obsonii mna. Meo* addidit Bothius. Vide etiam Kampm. de *DE* praep. p. 3). IV, 4, 28: Iam me tuom oculum non vocas? 10, 42: Dic bona fide: tu id aurum non surripuisti? (h. e. tu ergo in eo perseveras quod mihi affirmasti, te aurum non surripuisse?). Plaut. Fragm. p. 485, v. 19: Non ego te novi, navalis scriba, columbar impudens? Caecil. Stat. Exul fr. 2: non haec putas? non haec in corde

---

nimis recedunt a codd. vestigiis. Iam Bothius scripsit in ed. altera: AG. *Non fac., non!* MI. *Aequius in me sit* AG. *Morare.* AD. *I! male facis,* in novissima eodem modo, nisi quod alterum illud *non* retulit ad verba Milphionis, per interrogationem elatum.

versantur tibi? Plocium fr. 15: Tu nurum non vis odiosam tibi esse, quam rarenter videas? (interrogatio reprehensionis). Terent. Andr. I, 2, 23: Non? IV, 2, 27: non satis habes —? 4, 4: Non mihi respondes? v. 13: non tute ipse? V, 2, 11: Eho, non tu dixti esse inter eos inimicitias, carnufex? Eun. I, 2, 72: nil respondes? v. 99: Ego non ex animo misera dico? II, 1, 17. III, 1, 31: Numquam tibi dixi? 2, 10: Quid, hanc non vides? 5, 43: Ego homuncio hoc non facerem? IV, 2, 10: nil? v. 11: ne — quidem. IV, 4, 12: Non vidit? v. 29. 42. 7, 28. 29. V, 1, 3. Heaut. III, 3, 22: Non accedam ad illos? v. 27: Non tu ei dixisti ut essem? V, 1, 21. 23. 46: Non tu te cohibes? v. 47. 3, 11. Phorm. I, 2, 69. II, 2, 31. 3, 37. 45. 72. III, 2, 4 *(nequeo)*. v. 7. 3, 10. V, 1, 15 sq. 3, 21. 6, 9. 9, 3. 13. Hec. II, 1, 39. III, 2, 6 sq. v. 25: Quid? non sciunt ipsi viam, domum qua veniant? IV, 2, 27: Non tute incommodam rem, ut quaequest, in animum induces pati? Adelph. I, 2, 14. 32. II, 2, 36. III, 3, 42 sq. IV, 1, 13. 2, 21 sq. 5, 75. 7, 9. 36. V, 2, 6: Non manum abstines, mastigia? 8, 19.

e. Separatim item commemorandi sunt ii loci, ubi infinitivus vel accus. c. inf. in interrogatione positus est. Sic Plaut. Asin. I, 2, 1: foras aedibus me eicier? Curc. V, 2, 25: Servom antestari?, quo admiratio expressa est; ad sententiam fere idem est ac: servus antestetur? Cas. I, 1 sq.: Non mihi licere meam me rem solum — Loqui atque cogitare? Terent. Andr. V, 2, 29: Tantum laborem capere ob talem filium? Phorm. V, 9, 53: Nil pudere? Hec. IV, 3, 7. Adelph. V, 8, 11: Me ducere autem?

f. Saepe interrogationibus additur particula *nempe*, de quo usu Handius Tursell. IV, p. 159 sqq. haec habet: „In interrogatione *nempe* occupat alterius affirmationem vel ex eius dictis conceptam vel ex ipsa rei probabilitate petitam. Sed multiplex est consilium talis interrogationis. Nam modo quaerimus de re, quam compertam habemus ac scimus, sed iterum et aperte confirmatam volumus: modo mirantes quaerimus de veritate rei, quae incredibilis videri potest (ubi Germani ist's denn wirklich so?), modo dubitationem omnem removeri cupimus etiam in re non admodum dubia, ubi dici solet: nonne? estne ita? In his duntaxat adhiberi potest germanicum doch wohl. Non diversum est genus interrogationis illud, quo colloquentium alter id, quod iam perceptum est, ut distinctius

definiatur, magis declarat et ei, qui antea dixit, affirmando succurrit. Quod ut significent, Germani verbis doch sive doch wohl utuntur." Quibus addo in priori genere, ubi qui quaerit iam scit hoc quod quaerit, significationem huius particulae non multum diversam esse a particulis *igitur* et *ergo*, sed ita tamen, ut, qui per *nempe* quaerit, magis instet quasi alteri et magis urgeat id quod quaerit. Plaut. Asin. I, 1, 104. II, 2, 72. Aul. II, 4, 14: *Nempe* huic dimidium dicis, dimidium domum?[16]) (Subito intelligit id quod antea non satis intellexit et quaerit hoc, ut sciat, num recte etiam intellexerit. In responso quoque est: Nempe sicut dicis). Curc. I, 1, 44: *Nempe* huic lenoni qui hic habet?, h. e. tu haud dubie dicis lenonem hunc cett. Cist. II, 3, 56: *Nempe* istic est, qui Alcesimarcho filiam Suam despondit in divitias maxumas? Epid. III, 4, 13: *Nempe* in adulescentia Quem apud reges memorant armis, arte duellica Divitias magnas indeptum?[17]) Bacch. II, 2, 11: *Nempe* recte valet? IV, 4, 38: *Nempe ergo* hoc ut faceret quod loquor? Most. II, 2, 60: *Nempe ergo* in somnis? Men. V, 7, 41: *Nempe* iubes?, h. e. iubes igitur? Servus haec loquitur exspectationis plenissimus, utrum serio herus suus se liberum proclamaverit an non, quapropter ut certius etiam hoc proclamet, ab eo quaerit: iubes ergo? int. me liberum ire? Mil. II, 3, 66: *Nempe* tu istic ais esse erilem concubinam? III, 3, 32: *Nempe* ludificari militem tuum erum vis? nicht wahr du willst. Putat is qui interrogat se id quod alter vult assecutum esse, sed ut hoc certo etiam sciat, ex eo quaerit hoc: Assecutusne sum voluntatem tuam, si puto te herum tuum ludificari velle? v. 48: *Nempe* tu novisti cett. du kennst doch —? Pseud. I, 2, 71: [*nempe*] illi audeant [Is] id facere, quibus ut [miseri] serviant suus amor cogit? 3, 119: *Nempe* conceptis verbis? IV, 7, 73: *nempe* tu illius servos es? HA. Planissume. h. e. rectene ego censeo, te illius servum esse? Du bist doch —? v. 92: *Nempe* quod femina (= femora) summa sustinent? Rud. I, 5, 10: *Nempe* equo ligneo per vias caerulas Estis vectae? II, 7, 7: *Nempe* meae? SC. *Nempe* nescio istuc. v. 9: *Nempe* puellae?

---

[16]) Vulg. *domi*, quod correxit Acidalius. Goell. *ducis*, sed *dicis* habet ⊿p.

[17]) Sic emend. Bothius. Vulg. impeditis numeris: *nempe quem in adol. Mem. ap. reg.* cett.

(h. e. haud dubie tu de puellis loqueris, si recte sententiam tuam assequor?) SC. *Nempe* molestu's. IV, 4, 13: *Nempe* hic tuus est?, h. e. perseveras igitur in eo quod iam dixisti, hunc tuum esse? Hoc ipsum iam aliquoties in hac scena Trachalio Daemonem interrogaverat, sed repetit interrogationem suam: Hic igitur, quemadmodum dixisti, revera tuus est? Certe recte audivi? v. 36: *Nempe* tu hanc dicis, quam esse aiebas dudum popularem meam?, ubi scire vult Daemones, num recte, quam dicat Trachalio, assecutus sit, du meinst doch die —? V, 3, 36: *Nempe* pro meo Iure oras? Trin. IV, 2, 124: *Nempe* ab ipso id accepisti Charmide?, h. e. rene vera te ab ipso Ch. hoc accepisse affirmas? Truc. II, 4, 11: *Nempe* tu eris hodie mecum, mea Phronesium? Terent. Andr. I, 1, 24: *Nempe ergo* aperte vis quae restant me loqui? V, 4, 47: *Nempe* id? Phorm. II, 1, 72: *Nempe* Phormionem? Hec. I, 2, 30: *Nempe* ea causa, ut ne id fiat palam?

g. Denique interrogatio ponitur pro enunciatione sumptiva. Sic Plaut. Amph. III, 4, 12: *Amat?* sapit, h. e. *si amat*, s. Bacch. III, 4, 3: Illum exoptavit potius?

17. Transeamus ad eas interrogationes, quae expressae sunt per pronomina vel adverbia interrogativa. Plaut. Amph. II, 2, 137: *Quid* hoc est hominis? Aul. II, 2, 40; *Quid* nunc me vis? 4, 17: *Quid* negotist? Cas. III, 5, 51: *quid* duos? wie so zwei? Cist. II, 3, 36: „*Ubi* habitat?" inquam. „Duc ac demonstra mihi!" IV, 2, 16: *Quid* „hic?" = quid dico *hic?* Epid. IV, 2, 3: *Quam* meam matrem?, ubi *quam* est pron. interrogativum. Most. III, 1, 92: *Quid* iubeam? Menaechm. I, 2, 44: Age sane igitur, quando aequom oras, *quam* mox incendo rogum? Pers. II, 2, 23: *Quid* me? PAE. Utrum te, hercle hauscio. Terent. Heaut. IV, 3, 38: *Quid* malum me aetatem censes velle id adsimularier? Phorm. II, 2, 15. 3, 1: *Enumquam* quoiquam contumeliosius Audistis factam iniuriam —? V, 1, 12: et meum nomen nominat?, ubi *quis* ex praegressa oratione mente addendum est. Ad. III, 2, 28: Aeschinus SO. *Quid* is ergo? GE. alienus est ab nostra familia. SO. Hem, Perii. *qua* re? De voce interrogativa *quin* vide in particulis.

18. Sed possunt interrogationes etiam proferri per particulas interrogativas, quas nunc deinceps tractabimus. Initium fiat a *ne*, quod recte appellatur ab Handio Turs. IV, p. 73.

dubitativum. Quod quamquam quantitate differt a *ne* prohibitivo, tamen primitus unum idemque vocabulum cum illo fuit, de qua re et in universum de significatione huius particulae Handius l. c. p. 73 sqq. haec habet: „Quaecumque dubitatio prope accedit ad negationem: interrogatio autem in se habet, de quo, utrum sit an non sit, dubitemus ideoque quaeramus. Quare Hermannus aliique docuerunt in omni interrogatione aliquam negationem inesse. Atque haec ipsa fuit caussa, quapropter *ne*, quod negat, particula fieret interrogationis et dubitationis. Ii enim grammatici, qui dicunt *ne* nihil significare, nisi ut interrogationis formam exprimat vel interrogationem intendat, non satis distinguunt negationem ab negativa origine interrogationis. Nam dum dubito, nec scio an sit res aut quale sit, atque ideo quaero, in animo teneo negationem affirmationis: alioquin quaestionem non facio, sed affirmo. Neque ii sunt probandi, qui dicunt sententiam per *ne* ita signatam magis ad affirmandam quam ad negandam rem inclinare. Utrumque enim fieri potest aequali nisu — Iam vero interrogationis et rectae et obliquae triplex est genus. Primum enim quaeritur, an res sit, simpliciter. Deinde vero enunciatio, quam problematicam appellare solemus, deflectitur ad negationem ante occupatam, qua cogitamus id, de quo quaeritur, non esse aut non posse esse. Hoc exprimitur annexa particula *ne*, atque interrogationi additur ea vis, qua, qui quaerit, declarat sibi persuasum esse, aliter responderi non posse. Sed alia ratione occupamus affirmationem, dum negamus contrariam sententiam. Id proprie exprimitur verbo *nonne,* sed brevius etiam per simplex *ne.* Vis interrogationis eadem est. — Sed multiplex est interrogationis, quae per *ne* exprimitur, usus atque vis. Nam modo id, quod miramur, interrogando significamus, modo indignationem, modo etiam verbis inhaeret ironia quaedam. Numquam tamen, ut aliis visum est, deficit potestas particulae Saepe significat aliter sentiri non posse, atque in interrogatione ironica occupatur affirmatio.“

a. Livius Andron. Aegisthi fr. 3: Iam*ne* oculos specie laetavisti optabili? Liv. Andr. Ludius: Corruit quasi ictus scena. — Sici*ne*? Cato R. R. c. 1: Videto vasa torcula et dolia multa*ne* sient. C. 2: roget — satis*ne* tempori opera sient confecta, possit*ne* quae reliqua sient conficere. Cato origg. l. VII ap. Gell. I, 12, 17: Ego me nunc volo ius pontificium optime scire.

iamne ea causa pontifex capiar? Ennii Aiacis fr. 2: Hoc lumen iubarnest quod in caelo cerno? Phoenicis fr. 4: tun potuisti credere? Ennii fr. 2 inc. com. v. 11: ten aliquid quod dono nil morare? Plaut. Amph. I, 1, 193. 205. 277. v. 278: Tun negas med esse? 2, 23. 3, 11. 16. 28. 41. II, 1, 15. 16. 21. Amph. v. 578. 579. II, 1, 57. 69. 2, 39. 47. 83. 85. v. 93: Tun me heri hic vidisti? v. 116. 120. 123. 126. 128. 137. 148. v. 173: In eodemne lecto? v. 186. 190. 191. III, 2, 48: Sanan' es? V, 1, 30. Asin. I, 1, 28. 39. 42. 81. 96. 103. 2, 1: Sicine hoc fit? foras aedibus me eicier. Pseud. V, 1, 1: sicine hoc fit? Asin. I, 2, 2. 23. 3, 17: numquamne expleri potes? v. 77: Tune? II, 2, 67. 4, 18. 19. 20 (= nonne). v. 35: Dromon mercedem rettulit? v. 38. v. 41: Audin quae loquitur? v. 71 bis. III, 1, 6: Hocinest pietatem colere —? 3, 79: Tene ausculetur, verbero? v. 107: Ten conplectatur, carnufex? v. 110: Tene ego veham? LI. Tune hoc feras argentum [hinc] aliter a me? v. 122: Datisne argentum? IV, 1, 5: Audin? v. 10: Addone? V, 2, 34: Audin quid ait? v. 37: Censen tu cett. v. 78: anima foetetne uxoris tuae? v. 82: Istoscin patrem aequomst mores liberis largirier? v. 83: Nilne te pudet? v. 89: Iuben hanc hinc apscedere? Aul. II, 2, 6: recten' atque ut vis vales? v. 30: Censen talentum magnum exorari pote Ab istoc sene, ut det (sic Kampm. de *AB*, p. 11, quem vide). v. 78: sponden ergo? 4, 25: Etiamne obturat inferiorem gutturem? v. 36: Censen vero adeo parcum et misere vivere? v. 46: Tun trium literarum homo, Me vituperas —? IV, 10, 26: tun' habeas me invito meam? v. 70: I intro, exquire, sitne ita ut ego praedico. V, v. 5: Erumne aspicio meum? v. 11: iamne autem ut soles, deludis? Capt. I, 2, 51: Nullumne interea nanctu's, qui posset tibi cett. II, 2, 31: Quid pater? vivitne? III, 4, 25: Viden tu hunc, quam inimico voltu intuitur? concedi optumumst. v. 39: Ten negas Tyndarum esse? v. 63: Viden tu illi maculari corpus totum maculis luridis? 5, 45: Votuin te quicquam mi hodie falsum proloqui? (= nonne votui?). ib. v. 56: Essetne apud te is servos acceptissumus?, ad q. l. Lindem.: „Usitatius: nonne esset.“ Curc. II, 1, 15: Estne hic Palinurus Phaedromi? 2, 25: Estne hic parasitus, missus quist in Cariam? 3, 66: „Dedistin tu argentum?“ inquam. Cas. II, 2, 34: Satin sana's? 3, 16: sanun es? 5, 10: cum uxoren mea? 6, 29: Men te censes esse? v. 64: Iamns mortuos es? v. 68: Scin tu. 8, 20: Licetne am-

plecti te? v. 67: Iam*ne* abeo? IV, 2, 11: Vero*n*? v. 15: Iam*ne* abiit illaec? V, 2, 30: Dum, gladium*ne* habeat, quaero. (Pareus sec. V. C.: Dum gladium quaero, ne habeat. Correxit Bothius). 4, 8: Etiam*ne* imus cubitum? Cist. I, 1, 21: hici*ne* istuc decet? II, 1, 15: Est*ne* hoc miserum memoratu? (= nonne) v. 33: Sati*n*' istuc tibi in corde certumst? 3, 38 Bothius scribit Sic*ne* agis Nugas? (*Δ*p *sicine*, vulg. *siccine a. n.*). v. 53: Me*n*, mulier vocas? IV, 1, 14: Sana*n*' es? ib.: Pergi*n*? Fragm. Cistell. p. 477, v. 27: Tu*n*, tu*ne* igitur, mea matercula? Fragm. Cist. Ang. Mai. p. 486: Dixi*n* ego istaec obsecro? p. 487: Quid . . . is *ne* est? Arbitror. Epid. I, 1, 3: Epidicum*ne* ego conspicor? II, 2, 68: Cedo, ego*n*' occidi? (sic recte Both. ad hiatum vitandum. Vulg. *ego occ.*). v. 112: illa*ne*? III, 4, 35: Est*ne* empta haec mi istis legibus? v. 81: Eum*ne* ego sinam impune? IV, 2, 5: Haeci*ne*? V, 1, 16: Est*ne*, ut tibi dixi? v. 18: Est*ne*? v. 30: Videо*n*' ego Telestidem te, Periphanaï filiam? v. 35. v. 42: Sana*n*' haec est? 2, 38: Dedi*n* tibi minas triginta ob filiam? Bacch. I, 1, 58: Sum*ne* autem nihili qui nequeam ingenio moderari meo?, = nonne sum, v. Lambin. II, 2, 25: Iam*ne* ut soles?, quod est elliptice dictum sec. Gronovium, quem vide, mente addendum est *iocaris*. 3, 13: Venit*ne*? v. 14: Bene*ne* usque valuit? v. 16: Accepit*ne*. v. 19: Tu*ne*. v. 23: Quam*ne* Archidemidem? v. 35: Habeti*n* aurum? v. 81: Set nil*ne* [huc] attulistis inde auri domum? v. 88: Fert*ne* partem tertiam? v. 97: Set istic Theotimus dives*ne*st? III, 3, 1: Nunc experiar sit*ne* aceto tibi cor acre in pectore. v. 17: Eadem*ne* erat cett. v. 43: hoci*ne* — pacto. v. 75: Nullo*n* pacto. v. 88: Vide*n* ut aegre patitur. 6, 5: Est*ne* hic meus sodalis? MN. Est*ne* hic hostis quem aspicio meus? v. 32: missi*ne* = nonne misi. v. 37: Sanu*n* es? v. 38: Etiam*ne* ultro tuis me prolectas probris? IV, 2, 12: At sci*n* quam iracundus siem? Bacch. v. 623: sum*ne* ego amens homo? = nonne. IV, 4, 30: Omne*ne*? 6, 13: Me*n* criminatust? Bacch. v. 803: loquitatus*ne* es. IV, 7, 24: Tu*n* terrae me odium esse autumas? v. 36: vide*n* convivium? v. 39: Novisti*ne* hominem? v. 40: Dic sodes mihi, Bella*n* videtur specie mulier? v. 41: Quid? illam meretricem*ne* esse censes? 8, 15: Dixi*n* = nonne dixi. v. 20: Audi*n*' quae loquitur? v. 42: Dabi*n*? v. 60: i, visse est*ne* ibi. v. 70: Sati*n* est. 9, 62: est*ne* eius? v. 100: Est*ne* istuc istic scriptum? Bacch. v. 1127 Reri*n*. v. 1130: Vide*n* limulis — ut

contuentur? V, 2, 42: Vide*n* hanc? v. 44: Tu*ne*, homo putide, amator istac fieri aetate audes? Bacch. v. 1178: At sci*n* quo pacto me ad te intro abducas? v. 1185: is*ne* hac mecum intro. v. 1202 Sati*n*. Most. I, 1, 9: Hoci*ne* volebas? 3, 97: vide capillum, sati*n* compositust commode? v. 152: Set est*ne* hic meus sodalis = nonne est. III, 1, 65: tu*n*', hominum omnium taeterrume, Venisti huc te extentatum? IV, 2, 15: Tibi [*ne*, nequam,] Optemperem, quom tu mihi nequeas [linguam abstinere?]. v. 56: Philolaches*ne* ergo? V, 2, 11: *Quian* me pro te ire ad cenam autumo? (h. e. proptereane a me te irrideri dicis, quia). Similiter Pers. V, 2, 69: *Quiane* te voco, ut tibi bene sit? Menaechm. II, 2, 10: Dixi*n* tibi esse hic sucophantas plurumos? 3, 24: Dixi*n*' ego istaec hic solere fieri? Men. v. 441: iam*ne* abis? IV, 3, 23: etiam*ne* audes mea revorti gratia? V, 1, 10: Etiam*ne*, inpudens, Muttire verbum unum audes aut mecum loqui? 2, 69: Tu*n* negas? v. 95: Pugnis me*n* votas in huius ore quicquam parcere —? v. 99: sum*ne* ego mulier misera, quae illaec audio? = nonne. 5, 25: tu*n* me locustam censes esse —? 9, 48: Est*ne* tibi nomen Menaechmo? ib.: Est*ne* itidem tibi? Mil. I, 1, 38: Habe*n* tabellas? v. 61: hici*ne* Achilles est? (Lindemanno *ne* pro *nonne* positum esse videtur, mihi non item). v. 71: Dignu*n* es verberibus multis? = nonne. II, 4, 23: Me vide*n*? v. 49: Me*ne* eam non vidisse arbitras? Mil. v. 663 sq. interr. cum *ne* particula pro enunciatione sumptiva posita est. IV, 1, 29: Eho tu, advenit*ne* Ephesum mater eius? Merc. II, 3, 59: Eho, vidisti*n*, pater? III, 4, 1: Sum*ne* ego homo miser. Merc. v. 598: Sed is*ne*st. IV, 3, 28: Dicam*ne*? 4, 13: Haeci*ne* tuast amica, quam dudum mihi Te amare dixti, quom obsonabas? V, 2, 25: Est*ne* illic Charinus? Pseud. I, 1, 14: Licet*ne* id scire quid sit? 3, 86: Sici*n* mi aps te bene merenti male refertur gratia? v. 96: audi*n* quid ait Iuppiter? v. 118: Iuravisti*n* te illam nulli venditurum nisi mihi?, ad q. l. Lamb.: „Tali interrogatione utuntur scriptores veteres etiam cum responsionem aientem subiici volunt.“ 5, 74: dixi*n*, Calliplo, dudum tibi? IV, 1, 4: sum*ne* ego homo insipiens. v. 44: Illici*ne*st? 2, 21: scivi*ne* ego? 6, 27: Meministi*n*. 7, 32: Ut sciam sit*ne*' [nunc] Ballio domi. v. 129: dixi*ne* ab eo tibi ut caveres centiens? V, 2, 22: quid? hoc, Pseudule, aufers*ne* Aps tuo ero? Poen. I, 2, 194: audi*n*? v. 196: audi*n*. 3, 22: sci*n* quam? v. 24: pergi*n* pergere? v. 25: pergi*n* aures tundere?

v. 30: vi*n* bona dicam fide? III, 5, 32: Negas*ne*. 6, 2: Est*ne* servos hic meus? IV, 2, 57: Sci*n*. V, 2, 19: vide*n*' = nonne vides. v. 30: Vi*n*' appellem hunc Punice? v. 39: Audi*n* pollicerier? 3, 2: Novisti*n*? v. 11: Cognosti*n*. v. 36: Audi*n* tu, patrue? v. 38: Spondes*ne* igitur? v. 47: Haeci*ne* meae sunt filiae? v. 48: Sci*n* quid est. 5, 20: Sati*n*' ego oculis cerno? est*ne* illaec mea amica Anterastylis? v. 31: Tu*ne* hic amator audes esse, hallex viri. Pers. I, 1, 30: Roga*n*? 2, 23: Set sum*ne* ego stultus = nonne. 3, 55: Tu*n*' illam vendas? II, 2, 1. IV, 4, 92: Captus*ne*st pater? V, 2, 49: Hici*ne*st? Rud. I, 2, 22: Istici*ne* vos habitatis? Rud. v. 188: hanci*ne* ego ad rem natam miseram [Me] memorabo? I, 4, 13: [tu*ne*] eximes miseram [me] ex hoc metu? v. 31: Sici*ne* hic cum uvida veste grassabimur? II, 3, 4: Est*ne* Ampelisca haec, quae foras e fano egreditur? AM. Est*ne* hic Trachalio, quem conspicor, calator Plesidippi? v. 47: Cavisti*n* ergo tu. III, 6, 8: Etiam*ne* in ara tunc sedebant mulieres, Quom ad me profectu's ire? v. 27: Sum*ne* ibi? IV, 3, 66: Quaeso sanu*n* es? 4, 10: Tuu*n* hic servost? v. 11: tu*n*' es, qui hau multo prius Abiisti hinc erum arcessitum? (= nonne). V, 3, 28: Promisisti*ne* huic argentum? Stich. I, 3, 104: Nulla*n* tibi linguast? Stich. v. 635 sqq.: Vide*n* ut annonast gravis? cett. Trin. I, 2, 87: Emisti*n* de adulescente hasce aedis? (= nonne). v. 92: Dedisti*ne* hoc facto ei gladium qui se occideret?, ad q. l. Lindem.: „Dedistine pro eo quod usitatius est: nonne dedisti." v. 99: Inconciliasti*ne* eum qui mandatust tibi?, h. e. sec. Festum: nonne per dolum decepisti. v. 141: Qui emisset, eius esset*ne* ea pecunia? II, 2, 69: set civi inmoeni sci*n* quid cantari solet? 4, 31: Est*ne* hic Philto qui advenit? III, 2, 19: Tu*n* mi's melior quam ego mihi? v. 60: Tanto*n* meliust te sororis causa egestatem exequi Atque eum me agrum habere quam te, tua qui toleres moenia? Truc. I, 2, 24: Dinarchus*ne* illic est? v. 86: Est*ne* intus nunc Phronesium? v. 87: Valet*ne*? II, 2, 10: Pergi*n* male loqui, mulier, mihi? v. 30: Nulla*ne* istic mulier habitat? v. 47: vero*n*? v. 54: Est*ne* illic violentus? 4, 8: Salve, hici*ne* hodie cenas, salvos quom advenis? v. 13: amabo, sanu*n* es? v. 18. 6, 23: Sed peperit*ne*, obsecro, Phronesium? v. 27: iam*ne* lectat legionem? v. 61: Nil*ne* huic sat est? 7, 31: Tu*ne* ais me impudentem esse. v. 48. 8, 4: iam*ne* abisti? III, 2, 12: Sed dic mihi, Habe*n*? (sec. coniecturam Salmasii. vulg. *habent*). v. 26: Prius*ne* quam

ad matrem suam? IV, 2, 8 sq.: hici*n* tu eras? v. 9: Molestus*ne* sum? v. 14: Novisti*n* tu hunc Strabacem? IV, 3, 17: accepisti*n* puerum tu ab hac (sic Kampm. de *AB*, p. 15). V, v. 32: Vi*n* te amplectam et suavium (sic *ΔΘ*p) dem? v. 33: Meos*ne* ante oculos illam ego patiar alios amplexarier? v. 39: Venit*ne* in mentem tibi cett. (= nonne). Plaut. fragm. p. 484, v. 8: est*ne* hic noster Hermio? Caecil. Stat. Asotus fr. 4: Tu*n* iam callebis, ille festus desidet? Obolostates fr. 6:

Sati*ne* huic ordini,
Etsi nihil egisti, quaesti? — Quaesti? — Quia sunt aemuli.

Plocium fr. 2, v. 158: Sed tua morosa*ne* uxor quaeso est? fr. 4, v. 164: Solet*ne* mulier decimo mense parere? Syracusii fr. 2: tanta*n* hinc invasit in tua corda dulcitas? Terent. Andr. I, 5, 1: Hoci*ne*st humanum factu aut inceptu? hoci*ne*st officium patris? v. 8. 12. 21. v. 42: Adeo*n* me ignavom putas, Adeo*n* porro ingratum aut inhumanum cett. v. 64: atque audi*n*? II, 1, 1. III, 2, 17: Credo*n* tibi hoc nunc, peperisse hanc e Pamphilo? 5, 10: vide*n* me consiliis tuis Miserum inpeditum esse? IV, 1, 5: Id*ne* est verum? v. 59: nunci*n* demum? 5, 6: est*ne* hic Crito sobrinus Chrysidis? V, 3, 11. 4, 4: sed hici*ne*st Simo? v. 13. Eun. I, 2, 49: Oh dubium*ne* id est? II, 1, 11 sq.: Cense*n* posse me offirmare Perpeti, ne redeam interea? PA. Te*ne*? non hercle arbitror (von dir sollte ich glauben?). 2, 10: vide*n* me ex eodem ortum loco? III, 1, 44. IV, 4, 24: emi*n* ego te? 5, 7: Sed Thais multo*n* ante venit? 6, 30: Cape. Si vim faciet, in ius ducito hominem: intellexti*n*? CH. Probe. 7, 23: Dixti*n* hoc mihi dies soli dare te? v. 42: Credi*n*? V, 1, 14: Istuci*ne* interminata sum hinc abiens tibi? 2, 9: Sed est*ne* haec Thaïs, quam video? v. 12: Sati*n* id tibi placet? 8, 33: Sci*n* quam fretus? v. 63: Dixi*n* ego in hoc esse nobis Atticam elegantiam? (= nonne). Heaut. III, 3, 2: Vidi*n* ego te modo manum in sinum huic meretrici Inserere? IV, 1, 11: Vi*n* me istuc tibi, etsi incredibilest, credere? Phorm. I, 2, 102: nemo*n* huc prodit? 3, 25: video*n* ego Getam currentem huc advenire? (= nonne video). V, 3, 7: Bina*n* quaeso? v. 22: Numquam*ne* hodie concedes mihi neque intelleges? 7, 12 (= 8, 2): Est*ne* ita uti dixi liberalis? 8, 52: Oh, tu*ne* is eras? Hec. I, 2, 6: Sed video*n* ego Philotium? (= nonne). III, 4, 28: maneam*ne* usque ad vesperum? 5, 1: Dixti*n*, dudum illam dixisse, se expectare filium? v. 47: Dixi*n*, Phidippe, hanc rem aegre

laturum esse eum? IV, 1, 8: heus tibi dico. MY. Mihi*ne*, mi vir? V, 4, 3: Certe*n*? Adelph. I, 1, 53: Sed est*ne* hic ipsus de quo agebam? 2, 3: Sci*n* iam quid tristis ego sim? MI. dixi*n* hoc fore? (= nonne). v. 47: Tu*n* consulis quicquam? v. 48: Sici*ne* agis? II, 1, 29: hici*n* libertatem aiunt esse aequam omnibus? III, 3, 46: Quid eum? vidisti*n* hodie? SY. Tuom*ne* filium? v. 48: Sati*n* scis ibi esse? v. 84: Sed quis illic est, quem video procul? est*ne* Hegio Tribulis noster? 4, 32: Pro certo*n* tu istaec dicis? IV, 2, 40: Cense*n* hominem me esse? (= nonne). 7, 30: Sanum*ne* credis te esse?

b. *Ne* dubitativum adnectitur a comicis etiam relativis pronominibus contracta in oratione. Nam pro eo, quod dicendum erat, *estne ille*, *qui*, *tune es*, *qui*, Latini dixerunt *quine*, quod maiori cum vi admirationis pronuntiabant. Nonnunquam is, qui ita loquitur, non miratur de re dicenda, sed de quaestione inani alterius, qui ante loquutus est. (Hand. p. 77 sq.). Plaut. Amph. II, 2, 65: *Quaene* vigilans somniat? h. e. sec. Taubm.: quid opus est Alcumenae somno, quae vigilans iam somniat? Curc. V, 3, 27: *Quodne* promisti? Cist. IV, 2, 6: *Quamne* in manibus tenui atque accepi cett., quod elliptice dictum est, mente enim addendum: hanc perditam esse. Epid. V, 2, 54: *Quamne* hodie per urbem uterque sumus defessi quaerere? (*quamne*, quod est in edd. vett. pro *quemne*, restituit cum Weisio Ladewig. Zeitschr. f. Alterth. 1841, p. 1087). Mil. I, 1, 13: *Quemne* ego servavi cett. = eumne, quem, an eum dicis quem. v. Scioppius susp. lectt. V, 7. Mil. v. 614: *Quodne* vobis placeat, displiceat mihi? IV, 1, 27: *Quaen* cupiat? Merc. III, 3, 12: *Quodne* amem?, ubi Lamb.: „Pervorsene facit is, qui, quod amat, id osculetur" cett. Rud. v. 272 (I, 5, 14): *Quaene* eiectae e mari simus ambae, opsecro, Unde nos hostias agere voluisti huc? III, 6, 23: Rogas? *Quine* arrabonem a me accepisti ob mulierem Et eam hinc avexti? IV, 3, 80: *Quemne* ego excepi in mari? Terent. Andr. IV, 4, 29: *Quemne* ego heri vidi ad vos adferri vesperi?

c. Ab his non multum diversa sunt, in quibus pronominibus interrogativis adiicitur *ne*, quod grammatici ad abundantiam quamdam referunt. Sed designatur magnitudinis vel veritatis rei admiratio, quae per particulam *ne* ita exprimi potest, ut negetur id, quod opponi possit. (Hand. p. 78). Plaut. Cist. IV, 1, 2: quae dudum fassast mihi, *quaene* inficias eat?,

ad q. l. Taubm.: „Nonne est quovis cruciatu dignissima, quae inficietur, quod mihi fassa est?“ Alius generis est *uterne*, quod legitur Bacch. IV, 2, 6 (v. 588): *Utramne* ergo?, v. Hand. p. 80.

d. De *ne* apposito particulis interrogativis *num*, *an*, *utrum*, item de *ne* in primo membro interrogationis disiunctivae posito v. infra.

e. Ubi cum indignatione aliquis miratur, quemquam de re, quae fieri non possit aut non debeat, aliter sentire, haec admiratio simul exprimitur interposito vocabulo *ut* (Hand. p. 83). Dicitur a Terentio etiam coniunctim *utin*. Plaut. Asin. IV, 2, 1: ego*ne* haec [*ut*] patiar aut taceam? V, 2, 34: Ego*ne* *ut* non domo uxori meae Subrupiam cett. Aul. IV, 7, 9: Ego*ne* *ut* te advorsum mentiar, mater mea? (ich sollte cett.). Curc. V, 2, 18: Mea*ne* ancilla libera *ut* sit, quam ego numquam emissi manu? Bacch. II, 2, 19: Ego*ne* *ut*, quod ab illo [me] attigisset nuntius, Non inpetratum id advenienti ei redderem? III, 1, 8: Ego*ne* *ut* haec conclussa gestem clanculum? *ut* celem patrem cett. 3, 86: ego*ne* [*ut*] illam mulierem Capitis non perdam? IV, 1, 16: Ego*ne* *ut* ad te ab libertina esse auderem internuntius. 3, 21 (= v. 637): ego*ne* *ut* opem ferre putem mihi Posse inopem te? IV, 8, 1: Meam*ne* — *ut* retineat. Pseud. I, 5, 101: Ego*ne* *ut* cavere nequeam, quoi praedicitur? Trin. v. 378: Ego*ne* indotatam te uxorem *ut* patiar? Truc. II, 4, 87: Ego*ne* illam *ut* non amem? ego*ne* illi *ut* non bene velim? Terent. Andr. I, 5, 28: ei*ne* ego *ut* advorser? Phorm. II, 1, 74: Ego*n* illam cum illo *ut* patiar nuptam unum diem? V, 8, 62: Hici*ne* *ut* a nobis hoc tantum argenti auferat Tam aperte inridens? 9, 3: Hici*ne* *ut* tibi respondeat. 6, 34: *utin* haec ignoraret suom patrem? Hec. I, 1, 9: *Utin* eximium neminem habeam?

f. Diversum est, si in interr. cum *ne* part. acc. c. inf. ponitur, de qua re Luebkerus de usu inf. Plaut. p. 28: „Si enunciati nexus in sola cogitatione consistit, quam menti meae obversantem addubito et admiror et fieri posse diffido, acc. et inf. utendum est.“ Plaut. Asin. I, 3, 73: Haecine te esse oblitum. Aul. IV, 10, 16: Cum istacin te oratione huc ad me adire ausum, impudens? Curc. I, 3, 44: Hocine fieri ut inmodestis te hic modereris moribus? IV, 4, 33: sicin mihi esse os oblitum? V, 3, 17: Hocin pacto [hinc] indemnatum atque intestatum me abripi? Bacch. I, 2, 44 (= v. 151): Magistron quemquam

discipulum minitarier? II, 3, 49 (= v. 283): Adeon me fuisse fungum ut qui illi crederem. IV, 3, 15 (= v. 629): Criminin fidem me habuisse? V, 1, 4: hocine me aetatis ludos bis factum esse indigne? Mil. II, 6, 8: meamne hic in via hospitam Quae heri huc Athenis cum hospite advenit meo, Tractatam et ludificatam, ingenuam et liberam? III, 1, 32: Hancine aetatem exercere [mei] me amoris gratia? Pseud. v. 442: tene id mirari —? Pers. I, 1, 43: Sicine hoc te mihi facere? Trin. IV, 3, 10: tribusne te poteriis Memoriae esse oblitum? Truc. II, 6, 56: Hocine mi ob labores tantos tantillum dari? V, v. 41: Huncine hominem te amplexari tam horridum atque squalidum? Caecil. Stat. Asotus fr. 6: Nihilne, nil tibi esse quod edim? Terent. Andr. I, 5, 10: Adeon hominem esse invenustum aut infelicem quemquam, ut ego sum! Eun. II, 1, 19: adeon homines inmutarier Ex amore. Hec. IV, 1, 17: Adeon pervicaci esse animo, ut cett. 4, 23: Nosne hoc celatos tam diu? Adelph. I, 1, 13: Vah, quemquamne hominem in animum instituere cett. II, 2, 29: hocine incipere Aeschinum? III, 3, 54: Haecine flagitia facere te! haec te admittere.

g. De formula *itane* Handius Tursell. III, p. 495 haec habet: „Affirmationem, quam in recta oratione *ita* occupat, etiam in interrogatione obtinet. *Itane* igitur instantius interrogat, an sit res, quae incredibilis aut dubia est visa, sed ab aliis affirmata. Quaerit, qui sic loquitur, de veritate rei mirabilis vel incredibilis ita, ut affirmationem praesumat. Germani dicunt also wirklich? Graeci ἄληθες; Saepe adiicitur *vero* et *tandem*. Sed comici huic dictioni tribuunt unam vim vehementioris interrogationis.“ Plaut. Bacch. III, 3, 73: *Itane* oportet — gerere cett. Mil. I, 1, 66: *Itane* aibant *tandem?* ad q. l. Lind.: „Hoc genus loquendi usurpabant, cum interrogabant ea de re, quae admirationem atque molestiam afferret.“ III, 2, 30: Itan vero? Merc. V, 2, 78: Itane? Truc. II, 2, 37: *Itan* erubuisti? = verumne est te erubuisse? Ter. Heaut. V, 2, 1: *Itane tandem* quaeso est —?

h. *Egone* in colloquio plerumque aliam rogationem excipit. Quare intelligitur idem verbum, quod ante dictum erat. Exprimitur vel admiratio vel indignatio. (Sic Handius IV, p. 84). Plaut. Amph. v. 574: Egone? II, 2, 111. 115. Asin. v. 899: *Egone* illam? Aul. V, v. 16: *Egone* te manu emittam, scelerum cumulatissume? Cas. II, 3, 27: *Egone* in lustra? V,

4, 13: egone? Epid. IV, 2, 5: *Egone* osculum huic dem? v. 6: Egone? Bacch. III, 3, 85 Egone. IV, 7, 8: *Egone* dixi istuc? v. 1190 Egone. v. 1191: *Egon* quom haec cum illo adcubet inspectem? Pseud. V, 2, 18 (= v. 1320): *Egone* isto me onerem? Poen. I, 3, 19 Egone. Trin. II, 4, 114: Tibi *egon* rationem reddam? Truc. II, 2, 57: *Egone* haec mussitem? IV, 3, 1: *Egone* tibi male dicam aut adeo male velim? V, v. 6: egon? Plaut. fragm. p. 485, v. 35: *Egone* illi venear? Caecil. Stat. inc. fab. fr. 2, v. 232: *Egone* quid dicam? quid velim? quae tu omnia Tuis foedis factis facis ut nequiquam velim. Terent. Andr. I, 5, 35: *egone* istuc conari queam? *Egon* propter me illam decipi miseram sinam —? Eun. II, 3, 14. IV, 7, 8: Egone? Heaut. IV, 4, 18: Quam rem agis, scelus? SY. *Egon?* argentum cudo, Quod tibi dem. Phorm. II, 1, 30: *Egon* illi non suscenseam? V, 9, 10: *Egon* timeo? Hec. V, 4, 9: *Egone* te pro hoc nuntio quid donem? v. 12: *Egon* qui ab orco mortuom me reducem in lucem feceris Sinam sine munere a me abire?

i. De formula *ain tu?* v. Schuetzium doctr. part. p. 45, qui dicit usurpari illam in admiratione alicuius vel dicti vel facti significanda. Cum additur *vero*, magis etiam augeri videtur admirationis declaratio. Plaut. Amph. I, 1, 128: *Ain vero*, verbero? v. 188: Ain vero? II, 2, 167. v. 208: [Ain?]. V, 1, 37: *Ain tu*, geminos? Asin. II, 4, 78: Ain tu? III, 3, 132: Ain vero? IV, 2, 3: Ain tu? V, 2, 1: Ain tu —? As. v. 901: *Ain* tandem? Aul. II, 2, 9: *Ain tu* te valere? 4, 19: Ain tandem ita esse ut dicis? (Sic vulg., Δp, Pall. sex et edd. praeter Goell. omnes. Acidalius tamen eumque secutus Goell. *Ain tandem? ita est, ut dicis?*). Cas. II, 6, 45: Ain tu? Most. IV, 3, 20: Quid, *ain tu* a Tranione? Pseud. I, 2, 82: *Ain* excetra *tu*. Poen. V, 2, 1: *Ain tu*, tibi dixe Syncerastum. Pers. I, 1, 30: *Ain tu*, peregrist? II, 2, 8: Ain vero. Truc. I, 2, 91: *ain tu* med eam amare? II, 2, 51: Aiin tu. 7, 47: *Ain* tandem? Terent. Hec. III, 4, 1: *Ain tu* tibi hoc incommodum evenisse iter? Ad. III, 3, 51. IV, 1, 1: *Ain* patrem hinc abisse rus?

k. De formula *scin quomodo* vide Goellerum ad Plaut. Aul. V, v. 21: „Verbis *scin quomodo*[18]) continetur minantis

---

[18]) Herm. elem. p. 87 *at* delet et scribit: *scin quomodo?*, quem sequitur Goellerus.

formula. Plene esset: at scin quomodo se res tibi habet?, ut est Aul. I, 1, 8 et ap. Ter. Eun. IV, 7, 30 (scin tu ut tibi res se habeat?). Eadem formula extat Aul. II, 4, 28 (at *scin* etiam *quomodo?*), ubi tamen minantis non est. Ea ipsa cum vi legitur Rud. III, 5, 18: Tanges, at *scin quomodo?* Conf. Poenul. I, 2, 162: At *scin quomodo?*" [ubi vide interpretationem Taubmanni, qui citat etiam Mil. IV, 4, 26: at scin quem ad modum?]. Praeterea cf. Rostium Plaut. cuped. ferc. 5 p. V (comment. Plaut. p. 141): „Est haec formula Plauto perfamiliaris, qua quis alteri aliquid facere conanti malum consilii exitum vel minatur vel saltem praedicit." Adde Amph. I, 1, 200: At *scin quomodo?* ibique Taubm. Poen. I, 3, 29: scin quomodo?

l. Etiam interrogatio per *ne* et secundam personam praes. ind. prolata saepe vim imperativi habet (cf. § 16 c), quo in genere inprimis frequens est *abis (abin)*. Sic Plaut. Amph. I, 3, 20. II, 2, 227: Abin. Cas. II, 4, 23: *Abin* hinc ab oculis? Bacch. v. 1168: *Abin* hinc? v. 1176: *Abin* a me, scelus? Merc. IV, 4, 16: *Abin* dierectus? Poen. I, 3, 22: etiam*ne abis?* ib. III, 3, 65: Iam*ne itis?* Pers. I, 1, 51: Iam*ne abis?* IV, 4, 120: *abin* atque argentum petis? Trin. II, 4, 56: *Abin* hinc dierecte? Trin. v. 989: *Abin* hinc ab oculis? Terent. Andr. II, 1, 17: *Abin* hinc in malam rem —? Alia exempla sunt haec: Plaut. Curcul. II, 3, 32: *datin* isti sellam ubi adsidat cito Et aqualem cum aqua? *properatin* ocius? Cas. II, 6, 8: Etiam*ne adstas?* Most. III, 1, 131: *Dicisne* hoc quod te rogo? Pers. II, 4, 10: *Dicisne* mi, ubi sit Toxilus? Most. v. 887: *Manesne* [tu] impure ilico parasite? IV, 2, 28: heus, Tranio, etiam*ne aperis?* Pers. V, 2, 14: *praeben*, puere? Truc. II, 3, 10: *audin* etiam? IV, 2, 43: *mittin* med intro? Terent. Andr. II, 1, 37: *fugin* hinc?

m. De formula *satin* vide praeter ceteros Lindem. ad Plaut. Mil. IV, 2, 8 (v. 999) (*Satin* haec quoque me deperit?): „Brevior formula pro eo, quod dicendum erat: satin certum est, hanc quoque me deperire? vel: satin credibile est, hanc quoque me amare? Hinc factum ut *satin* in locutionibus, quae cum admiratione interrogant vel vix credibile aliquid esse significant, adiuncta tamen ubique interrogatione frequentetur, nihil amplius notans quam *itane vero est?* vel: *quid? numquid?* Paulo aliter infra Mil. IV, 3, 41: *Satin* ut commoditas usque-

quaque me adiuvat? Hic duae enunciationes in unam conflatae, altera: Satin — me adiuvat, altera: ut commoditas — me adiuvat." Adde Amph. II, 2, 1: *Satin* parva res ut — ? Cas. II, 4, 24: Sumne ego miser homo? *satin'* omnes res sunt advorsae mihi? III, 4, 8: *Satin* propter te pereo ego atque occasio? Cist. I, 3, 2: *Satin* vix reliquit deo, quod loqueretur, loci? Epid. V, 1, 2 sq.: *Satin'* illic homo ludibrio nos vetulos decrepitos duos Habet? Bacch. III, 3, 87: *Satin* ut — nescias? 4, 11 satin. Most. I, 1, 73: *Satin'* abiit neque quod dixi flocci existumat?, v. adnot. Gron. Menaechm. III, 2, 56 Satin'. Men. v. 736: *satin'* haec recte fabulor? = nonne. Mil. v. 393 Satin. II, 6, 1: *Satin* abiit ille. Mil. v. 393. Merc. II, 3, 3: *Satin*, quidquid est, si quam rem ego agere occepi, Proprium mihi nequit evenire id quod cupio? 4, 13: *Satin'* ut oblitus fui Tibi me narravisse? Pseud. I, 2, 60: *satin* magnificus tibi videtur? IV, 1, 24: ornatus hic *satine* me condecet? Poen. IV, 2, 97: *Satine*, priusquam unumst iniectum telum, iam instat alterum? (Vulg. *tum*, *ΔΘpg* *tam*, Both. *iam*). Pers. I, 1, 23: *Satin* tu usque valuisti? IV, 4, 1: *Satin* Athenae tibi sunt visae fortunatae atque opiparae? v. 106: *Satin'* ut meminit libertatis? Rud. IV, 5, 3: *Satin* siquoi homini di esse bene factum volunt, Aliquo illut pacto optingit optatum piis, ad q. l. Gronov.: „Hac particula persaepe utitur Plautus pro: nonne verum est, nonne apparet." Trin. IV, 2, 80: *Satin* inter labra atque dentis latuit vir minumi preti?, ad q. l. Lind.: „Hoc loco *satin* indignantis est: nonne verum est, eum diu latuisse?" 3, 6: *Satin* in thermopolio Condalium es oblitus —?

n. Separatim commemorabo etiam formulam frequentem *potine*. Plaut. Cas. III, 6, 10: *potin'* a me abeas? Bacch. v. 751: *potin* ut cures te atque ut ne parcas mihi? Pseud. I, 3, 6: *Potin* aliam rem ut cures? Poen. IV, 2, 94: *Potin'* ut taceas? Pers. II, 1, 8: *Potin'* ut taceas? *potin* ne moneas? 4, 16: *Potin* ut molestus ne sies? v. 26: *potin'* abeas? Truc. II, 8, 5: Quaeso, *potine* planius, Quam exclusus nunc sum? V, v. 5: *Potin'*, ut molestus ne sis?

o. Si complures interrogationes sequuntur, quarum primae *ne* additum est, id in reliquis interrogationibus omittitur. Plaut. Capt. I, 2, 36: *Egone* illum non fleam? *ego* non defleam Talem adulescentem? IV, 2, 99 sqq. haec deinceps sequuntur: Meum*ne* gnatum? — Et captivom illum Alidensem? — Et ser-

volum Meum Stalagmum, meum qui gnatum subrupuit? Pers. I, 1, 26: Quid ego faciam? deis*ne* advorser quasi Titani? cum eis belligerem, Quibus sat esse non queam? IV, 3, 5: *Sumne* probus, *sum* lepidus civis, qui cett. Trin. I, 2, 99 sq.: Inconciliasti*ne* eum qui mandatust tibi? Ille qui mandavit eum exturbavisti aedibus? Terent. Phorm. II, 2, 2.

p. Duplex *ne*, quod explicuit Handius IV, p. 86, quodque non efficit interrogationem disunctivam, invenitur ap. Ter. Hec. IV, 4, 42: Vosmet videte iam — Remissa*n* opus sit vobis redducta*n* domum. Pro duplici *ne* invenitur etiam simplex, alteri nomini appositum, quae est soluta forma in vulgari colloquendi usu, ut dicit Handius p. 87. Sic Ennii annal. l. I, p. 57, v. 85: Certabant urbem *Romam Remoramne* vocarent. Plaut. Pseud. V, 2, 3: Cogito *saeviter blanditerne* adloquar.

q. In his omnibus exemplis *ne* adnexum vidimus vocabulo ei, quod ipsam interrogationem format quodque plerumque primo loco ponitur. Sed potest etiam *ne* dubitativum praemitti, si simul verendi significatio inest. Sic Plaut. Aul. prol. v. 39: Credo, aurum inspicere volt, *ne* subreptum siet, h. e. surreptumne. Capt. I, 2, 18:

Ego ibo ad fratrem ad alios captivos meos:
Visam *ne* nocte hac quipiam turbaverint.

Most. III, 2, 162: videam, *ne* canis, sc. adsit.

19. De significatione particulae *nonne* v. Handium IV, p. 310. Ponitur autem, si affirmans exspectatur responsum. Plaut. Amph. I, 1, 11. 248. 249. 3, 41. Merc. V, 2, 37: *nonne* ex advorso vides —? Poen. I, 2, 46: iam *nonne* me decet cado donari vini veteris? (sic Herm. elem. d. m. p. 297). Truc. II, 2, 2: *nonne* ego video? Terent. Andr. I, 5, 4. Eun. II, 3, 43. IV, 5, 10. Phorm. V, 2, 3: *nonne* id sat erat, Accipere ab illo iniuriam? Hec. IV, 1, 37. Si procedit interrogatio ad alias interrogationis partes, in his ponitur *non*. Plaut. Amph. I, 1, 250 sq.:

Nonne ego nunc sto ante aedis nostras? *non* mist laterna in manu?
Non loquor? *non* vigilo? *non* hic homo me pugnis contudit?

20. De *num* particulae significatione exposuit Handius IV, p. 315 sqq., quorum summa haec est. Primum non omnino verum est quod vulgo praescribitur, *num* non poni nisi respondendum sit negando. Apud Terentium enim, ut hoc

exemplo utamur, Ad. III, 4, 41 respondetur per *certe*. Quod autem negationem adducat, non est in particula *num* positum, quae tantum vim constituendi et designandi in se habet. Primum igitur *num* positum invenitur in iis, quae non sequitur improbatio respondentis, ita tamen ut antecedat aliqua opinio vel rei consideratio. In his igitur per *num* interrogat is, qui aliquam rem miratur et vix sibi ipsi credens dubitationem reprimit. Quare particula hac utuntur ii, qui conspecta vel audita aliqua re quasi ex praesenti re cupiunt cognoscere veritatem rei ita, ut de suspicione praeoccupata decernatur omnisque dubitatio removeatur. Idque fit maxime in obliqua oratione et ubi voc. *quis* adhaeret. Ob hanc vim particulae efficitur, ut ipsa proprium locum obtineat in ironia. Ille designandi modus refertur ad tempus praesens aut ad rem in tempore permanentem, ubi Germani dicunt noch. Frequentior tamen is est usus, quo *num* ii dicunt, qui exspectant negationem sive improbationem sententiae declaratae eamque iam animo occupatam habent. Horum generum exempla iam inter se mixta proferam.

a. Naev. fr. 5 (7) Corollariae: *Num* non vis moneam te unum, si videtur, quippiam? Plaut. Amph. II, 1, 73: *num* obdormivisti dudum? 2, 121: *num* tu quoque etiam insanis? Asin. I, 1, 16. III, 2, 29. Aul. II, 2, 65: *Num* ego disperii? (sic Fleckeisen. exerc. Plaut. p. 24. *Δ*p *nun*. Vulgo *non*). Capt. I, 2, 69: Set *num*quo foras Vocatus [es] ad cenam? Cas. II, 6, 70: *Num*quid moror? Bacch. II, 2, 34: *Num* invitus rem bene gestam audis eri? III, 6, 9: *Num*quae advenienti aegritudo obiectast? IV, 4, 17: *Num*qui tibi nummi exciderunt —? Pseud. I, 5, 57: *Num* tibi Mirum id videtur? Truc. II, 4, 28: *Num* tibi sordere videor? 8, 9: *Num* quidpiam avarum mutat morem mulierum? IV, 2, 11: *num* mea refert? Terent. Andr. V, 3, 6: *Num* cogitat quid dicat? *num* facti piget? Vide *num* eius color pudoris signum usquam indicat. Eun. II, 2, 52: *Num*quem evocari hinc vis foras? IV, 3, 21: Vise amabo, *num* sit. 6, 18: *Num* formidulosus obsecro es, mi homo? — CH. *nemo*st hominum qui vivat minus. Phorm. V, 6, 6: *Num* tu intellegis, hic quid narret? PH. *Num* tu? AN. *Nil*. Adelph. III, 3, 41: *num* sineres vero illum tuom Facere haec?

b. Dicitur a Plauto etiam *numne*, quod restituit Ritschelius (quem vide prolegom. ad Trin. p. 75) Trin. v. 922: *numne*

Charmides?, item Poen. V, 2, 119: Et te moneri *numne* vis? — Sane volo.

c. Vulgo praecipitur *num* etiam poni posse in priore membro disiunctivae interrogationis, qua alterum utrum statuendum proponatur, quod secus se habet. Nam recte docet Handius p. 321 *num* non posse habere sedem in interrogatione, nisi opinione vel sententia ante occupatá. Nam sicubi interrogationem per *num* elatam altera sequitur per *an*, non est disiunctio statuenda, sed *an* non alia ratione quam cuivis alii enunciationi adnectitur. Sic Plaut. Poen. V, 5, 36 sq. Terent. Phorm. II, 3, 64 sq.: *num* iniquom postulo? *An* ne hoc quidem ego adipiscar, quod ius publicumst? Comprobatur hoc etiam eo, quod, ubi disiungenda est sententia, dicitur *aut aut,* vocabulo *num* praemisso, sic Plaut. Amph. II, 2, 77.

d. Adiicitur a comicis *nam* vel separatim, vel ut fiat *numnam.* Atque ita loquitur is, qui non exspectat quidem negationem, sed qui sollicitus veretur, ne sit quod non esse cupit. Donatus ad Terent. Andr. III, 4, 12: *nam* παρέλκεται, ut in *quisnam.*" Sed *nam* adsignificat maiorem admirationem. (Hand. p. 323). Plaut. Amph. I, 1, 165: *numnam* ego obolui? V, 1, 21. Aul. II, 1, 39: *Numnam* vis me interrogare te? 8, 19: *Numnam* ego conpilor miser? Cas. V, 2, 55: *Num* illa me *nam* sequitur? Cist. IV, 1, 6: haec cistella *numnam* hinc a nobis domost? Mil. III, 3, 50: *Num* ille te *nam* novit? Poen. V, 2, 16: *Numnam* it a balneis circumdatus pallio. Truc. II, 4, 1: *Num* tibi *nam*, amabo, ianuast mordax mea —? 7, 41: *Num*, obsecro, *nam* hariolus (l. hariolust), qui ipsus se verberat? Plaut. fragm. p. 484: *Numnam* mihi oculi caecultant? Terent. Eun. II, 2, 55: *num nam* hic relictu's custos. V, 4, 25: *num nam* ego perii? Heaut. III, 2, 6: *num nam* haec audivit? Adelph. III, 4, 42: *Num nam* illa quaeso parturit? GE. Certe.

e. Sic dicitur etiam *numquidnam.* Plaut. Bacch. V, 1, 25: *Numquidnam* ad filium haec aegritudo attinet? Caecil. Stat. Chalcia fr. 2: *numquid nam* fores Fecere soniti? Terent. Hec. II, 2, 25: *numquid nam* accusat virum?

f. De formula *numquid vis?* v. Lind. ad. Capt. I, 2, 88 (ubi legitur): „Officiosa haec et honorifica abeuntium interrogatio, quae simul valedicendi sive abeundi erat signum.

Cf. Donatus ad Eun. II, 3, 49 (rogo *númquid velit*). 'Abituri, ne id dure facerent, *numquid vis* dicebant his, quibuscum constitissent.' Sic Adelph. II, 2, 39: *Numquid vis* quin abeam? Et saepenumero apud Plautum. Variatur haec formula: *numquid me vis, numquid vis aliud, numquid aliud* et rel." Vide etiam Handium p. 320 et 324 et adde Plaut. Cist. I, 1, 119: *Numquid me vis*, mater, intro quin eam? v. 121: Numquid me vis? Terent. Eun. I, 2, 111: numquid vis aliud? Hec. II, 2, 30: Numquid vis?

21. *Utrum*, quod proprie est neutrum pronominis *uter*, ponitur in priori membro interrogationis disiunctivae, ubi saepe etiam *ne* additur, de qua re § 22 dicetur, ubi ad *an* perventum erit. In interr. simplice positum est a Plauto Pers. II, 2, 23: Quid me? PAE. *Utrum* te, hercle hauscio, ubi alterum membrum omissum est. Incertum est exemplum, quod Diomedes I, p. 379 affert ex Liv. Andronici Od. l. VII: *utrum* genua amplectens virginem oraret.

22. *An*, quae verba sunt Handii in Tursell. IV, p. 298, coniunctio est, quae ambiguum et ab aliis constituendum iudicium notat et disiunctionem efficit in incerta cogitatione, quae aut dubitationis aut interrogationis formula exprimitur. In describendo autem usu huius particulae sequar fere ea genera, quae constituit Handius, ac primum quidem dubitativum usum particulae, qui extra interrogationem locum habet, considerabo.

a. *An* ponitur, ubi dubitamus, ex duabus vel pluribus rebus utra sit nominanda, indicatque disiunctionem in altera re substituenda. Altera prior pars disiunctionis antecedit cum particulis *utrum, utrum — ne*, et quod pro eo dicitur *ne*, vel etiam nulla coniunctione adhibita. Ita ponuntur omnia verba dubitationis: *dubito, dubium est, ignoro, nescio,* alia. Nec quidquam in hac re mutatur, ubi tres vel plures per *an* disiunguntur res. Illud tamen tenendum est, res eas, quae per *an* ponantur, diversas esse debere et constituere novam sententiae partem. Si alterum membrum est negativum, dicitur *an non* vel *necne*, hoc tamen, sicut etiam in interrogationibus, tantum in obliqua oratione ponitur, vide Hand. I, p. 340 sq. IV, p. 85 sq. Naevii fr. 8 inc. com.: *utrum* scapulae plus *an* collus calli iam habeat, *nescio.* Plaut. Capt. II, 2, 18: Set *utrum* strictim*ne* attonsurum dicam esse *an* per pectinem *Nescio*, ad q.

l. v. Lindem. 3, 95: At etiam *dubitavi* hos homines *emerem an non emerem* diu. Curc. IV, 1, 2. Bacch. III, 4, 1. 2: Inimiciorem nunc *utrum* credam magis Sodalem*ne* esse *an* Bacchidem *incertum* ad modum*st*. Mil. II, 6, 34 sqq. at *nesciam, Utrum* me expostulare tecum aequomst prius, *An*, si istaec non est haec neque haec visast mihi, Med expurgare tibi videtur aequius. IV, 6, 50: *Nescio* tu ex me hoc audiveris *an non.* Merc. II, 3, 120: *Nescio,* inquam, *velit* ille illam *necne* abalienarier. III, 4, 5: redeat an non, nescio. Poen. sc. ult. v. 32: *Nescias utrum* ei maiores buccae*ne an* mammae sient. Rud. v. 212 sq.: ita nunc *Hac an illac eam, incerta* [*sum*] consili. Terent. Andr. I, 3, 4: *Nec* quid agam *certumst:* Pamphilum*ne* adiutem *an* auscultem seni. Heaut. I, 1, 43: Nunc *habeam necne incertumst.* II, 3, 106: *nescias* — eius *sit* potestas posthac *an numquam* tibi. III, 2, 30: *Iocon an serio* ille haec dicat *nescio.* Phorm. IV, 3, 54 sq.: *Utrum stultitia* facere ego hunc *an malitia* Dicam, *scientem an inprudentem, incertus sum.* Plaut. Poen. IV, 2, 10 Pareus testatur in V. C. a prima manu scriptum videri: libertinum, furem *an* fugitivom velis, postea autem correctum esse *adfugit.* Acidalius vulgatum *ac* correxit scribens *an*, quod si verum est, habes exemplum contractae orationis omisso verbo dubitationis vel inscitiae, de quo vide Hand. p. 300 sq.

b. Alia sunt verba, quae dubiam rem et ambiguitatem aliquam in discrimine positam indicant, ideoque eodem, quem in verbis *dubium, nescio* demonstravimus, modo componuntur cum his particulis dubitativis. Ennii Erechthei fr. 8: *vivam an moriar*, nulla in me est metus. Plaut. Capt. II, 2, 20: servos*ne* esse *an* liber mavelis, memora mihi. Menaechm. V, 1, 22: Quid id ad me, tu*n* te nuptam possis perpeti, *An* sis abitura a tuo viro? Most. II, 1, 60: Pluma haut interest, *patronus an cluens* probrior siet. Mil. IV, 2, 61: *sit necne,* in te spes unost. Pseud. II, 4, 19: Dice *utrum Spemne an Salutem* te salutem, Pseudule. Pers. I, 1, 34 sq.:

Haec dies summa hodiest, mea mi amica *sitne libera,*
An sempiternam servitutem serviat.

Rud. II, 7, 22: *Eluas* tu *an exungare,* ciccum non interduim. III, 4, 41: Quid mea refert, haec Athenis natae*ne an* Thebis sient. IV, 4, 25: Quo modo habeas, illut refert, *iurene an iniuria.* v. 62: Dic mihi, Quid id ad vidulum attinet, *servae sint* istae *an liberae.* Terent. Andr. IV, 4, 55 sq.: Paulum inter esse

censes, *ex animo* omnia, Ut fert natura, *facias an de industria?* Adelph. II, 2, 33: Potius quam venias in periclum — *Servesne an perdas* totum, dividuom face.

c. Denique *an* cum iis verbis in disiunctione componitur, quae conatum indicant considerandi, videndi, sciscitandi, deliberandi. In eo enim rei ignoratio animum habet suspensum. Cato R. R. c. 108: Vinum si voles experiri *duraturum sit nec ne.* C. 111: Si voles scire in vinum *aqua addita sit nec ne.* Plaut. Asin. IV, 1, 60: Tuus servos servet, *Venerine* eas det *an viro.* Aul. III, 2, 15: quid, malum, curas Tu, *utrum crudum an coctum* edam. Capt. II, 2, 33: Nunc *vivatne necne*, id Orcum scire oportet scilicet, ad q. l. Lindem.: „Ex usitata quidem ratione omittitur interrogandi particula in priore membro, ubi sequitur in altero *necne.* Nec tamen desunt exempla, ubi sequente *necne* particula prius membrum habeat *utrum* vel *an* (?) vel denique *ne.* Caes. de b. Gall. I, 50. Cic. pro Rosc. com. c. 17.“ Recte autem Handius IV, p. 85 refert illud ad solutam illam orationem, de qua dictum est § 18 p. Cas. III, 1, 1: Nunc amici*n' an* inimici sis imago, Alcesime (vulg. sec. *Δ*p Nunc amici anne inim., hiatu intolerabili). Epid. III, 1, 3: sit*ne* quid *necne* sit, Scire cupio. Bacch. III, 2, 16: nunc certamen cernitur, Sis*ne necne* ut esse oportet: malus, bonus quoiquoi modi cett. Menaechm. II, 3, 35: iam scibo, *utrum* haec me mage amet *an* marsuppium. V, 3, 11: nunc cogito, *Utrum* me dicam medicum ducere *an* fabrum. Mil. IV, 8, 26: Temptabam spiraret an non. Merc. II, 3, 115: qui scio, Quid sit ei animi, vaenire*ne* eam velit *an non* velit? Pers. I, 2, 25 sqq.: Nunc huc intro ibo: visam hesternas reliquias, *Quierint* recte *necne*: num is fuerit febris: Opertaen fuerint, ne quis obreptaverit. Rud. III, 6, 14 sqq.: opta ocius, *Rapin* te optorto collo mavis *an trahi*: Utrumvis opta, dum licet. Stich. v. 75 sqq.:

Principium ego quo pacto cum illis occupiam, id ratiocinor:
Utrum ego perplexim lacessam oratione ad hunc modum,
Quasi numquam quicquam adeo adsimulem, *an* quasi quid indaudiverim
Eas in se meruisse culpam: potius *temptem leniter*
An minaciter.

II, 1, 39: Experiar *fores an cubiti* ac pedes plus valeant. Trin. v. 230: non liquet nec satis cogitatumst — *Amorin* me *an rei*

opsequi potius par sit. v. 305 sqq.: Qui homo cum animo inde ab ineunti aetate depugnat suo, *Utrum* ita*ne* esse mavelit ut eum animus aequom censeat, *An* ita potius cett. Truc. I, 1, 13: Tentat, benignus*ne an* bonae frugi sies. Plaut. fragm. Gronov. p. 485, v. 21: *Sacrum an profanum* habeas, parvi penditur. Terent. Andr. prol. v. 27: Ut pernoscatis — *spectandae an exigendae* sint vobis prius. III, 3, 2: id viso tu*n an* illi insaniant. V, 4, 19: Nam ego quae dico *vera an falsa* audierim, iam sciri potest. Heaut. III, 1, 76: neque id putabit, *pravomne an rectum* siet. Phorm. II, 4, 5: vise redierit*ne* iam *an non* dum. Hec. III, 5, 58 sq.: Deliberet renuncietque hodie mihi, Velit*ne an non*. Adelph. prol. v. 5: Indicio de sese ipse erit, vos iudices *Laudin an vitio* duci id factum oporteat. cf. v. 13: pernoscite Furtum*ne* factum existumetis *an* locum Reprensum.

d. In his omnibus bimembris est sententia per *an* disiuncta. Sed, ut fit in quavis disiunctione, altera pars potest oppositionis vi intendi, ut haec una maxime consideretur, altera per hanc inaequalitatem neglecta omittatur. Omissa igitur altera illa parte una ponitur particula *an*, quam, si oppositionem tenes, pro *an potius*, *an magis*, *an contra* accipere potes. Ita exsistunt formulae *incertum an, dubito an, nescio an* aliaeque, in quibus bimembris disiunctio recondita non verbis exprimitur, tamen intelligitur. Quare antiquiores grammatici in praeceptis docuerunt *an* semper de pluribus vel de duabus rebus dici: et recte quidem. Est enim disiunctio per ellipsin contracta, neque *an* id tantum significat, sed habet aut requirit, cui opponatur ipsum. (Sic Handius p. 304 sq.). Eadem est causa in verbo *scire* et in aliis, quibus additur *an* simplex. Cato ap. Plin. hist. nat. XIV, 13 (Lion. 88. Iordan. p. 86): Ideo propinquos feminis osculum dare, ut *scirent*, *an* temetum olerent. Plaut. Curc. III, 26: quid id refert mea, *An* aula quassa cum cinere ecfossus siet? Merc. I, 2, 34: Dic mihi, *an* boni quid usquamst, quod quisquam uti possiet Sine malo omni. Most. I, 1, 55: Qui *scis*, *an* tibi istuc prius eveniat quam mihi?, h. e. tibi potius. Poen. III, 1, 54: Itane temptas (sic $\Delta\Theta$p), *an* sciamus? Trin. IV, 2, 150: Di me perdant si te flocci facio *an* periisses prius, ubi Lind.: Verba *an periisses* per ἐπεξήγησιν adduntur.“ Terent. Eun. IV, 7, 20: Qui *scis an* quae iubeam sine vi faciat?, quem locum explicuit Handius p. 305. Hec. II, 1, 38: Qui *scis an* ea causa — me odisse adsimulaverit.

e. Peculiarem usum habet formula *haud scio an.* Saepe enim reiecta atque omissa parte sententiae priori contrarium vel id, quod ex aliena opinione probari debeat, ponimus. Omittitur enim illa prior pars, dum in altera, quae verbis exprimitur, maior vis insistit, per oppositionis potestatem aucta. Sed omissa disiunctionis pars aut affirmationem aut negationem in se habet, quo fit, ut verba *haud scio an* rei, quae dicitur, aut improbationem aut approbationem adiiciant. (Sic Handius p. 314). Cato orat. pro Rhodiensibus, origg. lib. V inclusa: Atque *haut scio an* partem eorum fuerint, qui cett. (Meyerus ed. II, p. 106: „haud scio an eodem sensu dictum, quo a Cicerone dici solet.“). Plaut. Epid. IV, 1, 16: *haud scio an* congrediar, si haec east. Most. III, 2, 96: nunc hunc *hauscio an* conloquar . congredibor. Utrobique loquuntur in cunctatione haesitantes, sed ad rem agendam inclinantes. Eodem modo Terent. Adelph. IV, 5, 33: Qui infelix *hauscio an* illam misere nunc amat. Ambiguitatem in his offendamus interdum necesse erit. Sic ap. Terent. Andr. III, 2, 44 sq.: Non impulit me, haec nunc omnino ut crederem. Atqui *hauscio an* quae dixit sint vera omnia, quod Handius p. 316 bene sic explicuit: „non impulit me, haec ut crederem, atque (i. e. et item, sive et adeo) omnia vera esse possunt. Nam *an* indicat alienam et contrariam sententiam.“ Alterum huius offensionis luculentum exemplum affert Handius Phorm. V, 2, 9: Etiamne id dubiumst? GE. *Hauscio* hercle, ut homost, *an* mutet animum. DE. Hem, mutet autem? GE. Nescio: verum, si forte, dico.

f. Iam ut ad usum particulae *an* in interrogationibus nos convertamus, bimembris omnis est interrogatio, in qua *an* alteram rem alteri opponat. Quare etiam in interrogatione antecedunt *utrum*, *utrum* — *ne*, *ne*, vel omittitur in prima parte particula. In his *an* saepius poni potest ob multiplicem disiunctionem. Livii Andronici Gladiolus (Fest. p. 210 M. '*pedes* autem pro pediculis.'): pulices*ne* *an* cimices *An* pedes? responde mihi. Naev. Gymnasticus fr. 2: utrum est melius: virginem*ne* *an* viduam uxorem ducere? Lycurg. fr. 11: dic quo pacto eum potiti sitis: pugna*ne* *an* dolis? fr. 14: Ego*ne* *an* ille iniurie Facimus? Tarentilla fr. 4: utrubi cenaturi estis, hici*ne* *an* triclinio? Ennii Aiax fr. 3: *utrum* haci*n* feriam *an* ab laeva latus? Andromacha Aechmalotis fr. 4: Quid fit? seditio tabet*ne* *an* numeros augificat suos? (Non. p. 76, 2 '*augificat,* auget.'). Plaut.

Amph. I, 1, 87: Servos*ne* es *an* liber? Asin. III, 1, 1 sq.: Nequeo*ne* ego ted interdictis facere mansuetem meis? *An* ita tu's animata. 3, 97: Amando*ne* exorarier te vis *an* ausculando? Aul. IV, 9, 20: abeam an maneam? fugiam an adeam? Capt. I, 1, 6: Est*ne* invocatum *an* non [est? est] planissume. II, 2, 84: *privatam* servitutem servit illi *an puplicam?* IV, 2, 66: *Iuben an non iubes* astitui aulas —? Curc. IV, 4, 10: *Reddin an non* virginem Prius quam te huic meae machaerae obicio, mastigia? v. 33: Quid ego faciam? *maneam an abeam?* Cas. II, 4, 11: Sed *utrum* nunc tu coelibem ted esse mavis liberum, *An* cett. 6, 53: *conpressan* palma *an porrecta* ferio? Cist. III, 10: *utrum* haci*n* feriam *an* ab laeva latus? Fragm. Cistell. Ang. Mai. inv. ed. Tauchn. p. 485: Cum illaec sic facis *Utrum* deliras, quaeso, *an* amans somnias? Epid. IV, 1, 11: *estne* ea, *annon est?* V, 1, 28: Sati*n*' ego oculis utilitatem obtineo sincere, *an* parum? Bacch. v. 75: *Utrum* ego istuc ioco*n* adsimulem *an* serio. v. 160: *Tibi ego an tu mihi* servos es? v. 1167 sq.: quid nunc? iam *redditis* nobis Filios et servom? *an* ego *experior*. Menaechm. II, 2, 44 sq.: Sati*n* hoc, quod vides, Tribus opsonatumst *an* etiam opsono amplius? IV, 2, 5: Boni*ne an* mali sint, id haut quaeritant. V, 5, 17: *Album an atrum* vinum potas? v. 19 sq.: Quin tu rogas, *Purpureum* panem *an puniceum* soleam ego esse *an luteum?* Soleamne esse avis squamosas, piscis pennatos? 9, 60: Uter eratis, *tun' an ille*, maior? Mil. II, 5, 39: *Mittin* me *an non mittis?* V, 31: Verbero*ne* etiam *an* eum amittis? Merc. III, 4, 17: Uno verbo eloquere: ego ubi sum? *hicine an apud mortuos?* v. 50: Rogitares — *Civisne* esset *an peregrinus*. V, 2, 62: vidisti an de audito nuntias? Pseud. I, 3, 22: *Licetne*, opsecro, bitere *an non licet?* II, 2, 16: Quid tu, *servosne* es *an liber?* v. 22: *Esne tu an non es* ab illo milite [e] Macedonia? cett. III, 2, 88: Set *utrum* tu amicis hodie *an* inimicis tuis Daturu's cenam? Poen. prol. v. 109: rogitat postibi, Unde sit, quoiatis, *captane an surrepta* sit. Pers. III, 1, 13: *Utrum* pro ancilla me habes *an* pro filia? v. 50: Futura's dicto oboediens *an non* patri? IV, 3, 64: Tacen an non taces? Rud. I, 2, 16: Set *utrum* tu mas*ne an* femina's, qui illum patrem Voces? III, 5, 1: *Utrum* tu leno cum malo lubentius Quiescis *an* sic sine malo, si copiast? Disiunctivae interrogationis instar est etiam quod legitur Rud. IV, 8, 10: Quid, si curram? TR. Censeo. PL. *An* sic potius placide?, quam-

quam ibi alterius responsum interpositum est. Stich. I, 2, 62: age tu [dice]: utrast conditio pensior, Virginem*ne an* vidnam habere? 3, 49: perquirunt — Uxorin sit reddunda dos divortio: Alienum aes cogat *an* pararit praedium. Trin. IV, 2, 143: *Properas an non* propere abire actutum ab his regionibus —? Truc. IV, 2, 41: redin, an non redis? Terent. Andr. I, 2, 30: Quid, hoc *intellextin? an non* dum etiam ne hoc quidem? IV, 5, 11: Quid Glycerium? iam hic suos parentis *repperit?* MY. Utinam. CR. *An non* dum etiam? Eun. I, 1, 1 sq.:

Quid igitur faciam? *non eam?* ne nunc quidem
Quom arcessor ultro? *an potius* ita me comparem.

III, 4, 8: Is *an non est*? IV, 4, 53: rogas — *utrum* praedicem*ne an* taceam? V, 4, 46: *Dicam* huic *an non dicam?* V, 6, 11 sq.: Quid? ilico*ne* credere [ea] quae dixi oportuit te? *An* paenitebat flagiti. 8, 15 sqq.: Illum*ne* qui mihi dedit consilium ut facerem, *an* me qui ausus siem Incipere, *an* fortunam conlaudem, — *An* mei patris festivitatem —? Heaut. I, 2, 29: Huncin*e* erat aequom ex illius more *an* illum ex huius vivere? III, 3, 34 sq.: ecquid de illo quod dudum tecum egi egisti, Syre? Aut *est tibi* quod placeat *an non* dum etiam? Phorm. II, 1, 45: *nostran* culpa east *an iudicum* — ? 3, 66: Ita*n* tandem quaeso — *An* cett. V, 9, 33—35: aetate porro minus peccaturum *putem* — ? *An* mea forma — nunc magis expetendast —? Hec. II, 1, 12: Te inmerito? *an* quicquam pro istis factis dignum te dici potest? IV, 1, 43: Roga *velitne an non* uxorem. Adelph. II, 1, 31: Ego*n* debacchatus sum autem *an* tu in me? III, 2, 38: Patiamur*ne an* narremus quoipiam? ib. v. 38 sq.: *sanun es? An* hoc proferendum tibi *videtur* usquam? 3, 28: *Utrum* studio*ne* id sibi habet *an* laudi putat Fore —?, v. Donat. V, 2, 6 sq.: Non manum abstines, mastigia? *An* tibi iam mavis cerebrum dispergam hic?

g. Sed distinguenda sunt ea exempla, in quibus *an* praemissa alia interrogatione anaphorae inservit. Hoc enim modo duae res disiungi possunt, quae non sibi contrariae sunt. Sic Plaut. Asin. III, 1, 4 sq.: Hoc*in*est pietatem colere, inperium matris minuere? *An* decorumst advorsari meis te praeceptis? Mil. II, 6, 17 sqq.:

Expurigare volo me. PE. Tu*n* te expuriges,
Qui facinus tantum tamque indignum feceris?

An quia latrocinamini, arbitramini
Quidvis licere facere vobis, verbero?

Terent. Eun. V, 2, 18: Eho 'paululum' inpudens? *An* paulum hoc esse tibi videtur, virginem Vitiare civem? Hec. IV, 4, 40 sq.: Cense*n* te posse reperire ullam mulierem, Quae careat culpa? *an* qui non delinqunt viri? Adelph. IV, 5, 27: Obsecro non? *an* illam hinc abducet, pater?

h. In bipartita interrogatione saepe negatio opponitur per verba *an non* et *necne*, de quorum verborum discrimine v. Hand. p. 340 sq. Plaut. Amph. prol. v. 56: *Utrum* sit *an non* voltis? Aul. IV, 4, 16: Facis*ne* iniuriam mihi *an non*? v. 33: Fugin hinc ab oculis? *abin* hinc *an non?* Capt. II, 5, 55: Emitteres*ne necne* eum servom manu? Pseud. I, 5, 35: exquaerere, *Sintne* illa *necne sint* quae tibi renuntiant. V, 1, 1: pedes, stati*n an non? An* id voltis ut cett. Rud. V, 4, 43: Tacen an non? Stich. I, 3, 107: Quid nunc? *ituru's an non?* Truc. prol. v. 4: daturi*n*' estis *an non?* IV, 3, 51: Dici*n an non?* Terent. Andr. I, 2, 15: Hoci*n* agis *an non?* IV, 4, 23: Tibi ego dico *an non?* Heaut. II, 4, 25: Videon Cliniam *an non?* Phorm. I, 2, 97: Pater eius *rediit an non?* V, 6, 12: Sed is*ne* est quem quaero *an non?*

i. Haec quidem de interrogatione, in qua duo membra verbis exprimuntur. Sed omitti potest prima pars disiunctionis. Hinc existit interrogatio per unam particulam *an* formata. Tenendum est enim quamvis interrogationem per disiunctivum *an* formatam alteram esse partem interrogationis bimembris, cuius prima pars aut expressa est in sententia antecedente, quae in interrogationem transit, aut intelligitur ex verbis aliis, quae antecedunt, vel ex totius orationis progressu. Veluti apud Plaut. Asin. V, 1, 10: Credam istuc, si te esse hilarum videro. AR. *An* tu me tristem putas? sententia haec est: hilarumne me vides, an me tristem putas? Quare desideratur semper aliquid oppositum vel contrarium, quod in interrogantis animo supprimitur. Nam quod, quum interrogat, proponit, illud est, quod ex aliena sententia dici cogitarive possit. Quae eadem est causa, cur plerumque requiratur negativa responsio. Nam inest ironia. Sic apud Terentium Eun. IV, 5, 7: Sed Thaïs multon ante venit? PY. *An* abiit iam a milite? plenam habemus hanc sententiam: putaveram Thaidem esse apud militem: nonne igitur apud militem adhuc est, an

abiit iam ab eo? Atqui talis interrogatio semper cohaeret cum iis, quae antecedunt. Ita interposita responsione pergit oratio apud Plautum Amph. III, 3, 7. iam vos redistis in concordiam? IU. Derides, qui scis haec dudum me dixisse per iocum. SO. *An* illut ioculo dixisti? equidem serio ac vero ratus. Ib. II, 2, 111—113:

tu dic: egone aps te abii hinc hodie cum diluculo?
AL. Quis igitur nisi vos narravit mi illi ut fuerit proelium?
AM. *An* etiam id tu scis? AL. Quippe ex te audivi cett.

Bacch. I, 2, 12: *an* deus est ullus savisaviatio? Haec referri debent ad superiora, Quid tibi conmercist cum dis damnosissumis?, quae negaturus erat Pistoclerus. (Sic Handius p. 324 sq.).

k. Inversa igitur est haec interrogatio, qua ex aliena et contraria sententia id dicimus, quod ex nostra sententia per *num*, vel quod pro eo ponitur, per *ne* exprimendum esset. Naev. inc. com. fr. 19 (v. 125): *An* nata est sponsa praegnas? vel aï vel nega. Plaut. Amph. II, 2, 55 sqq.: Haut aequom facit, Qui quod didicit id dediscit. *an* periclitamini Quid animi habeam? IV, 2, 6 sq.: paene ecfregisti, fatue, foribus cardines. *An* foris censebas nobis puplicitus praehiberier? Asin. III, 1, 25. Aul. I, 2, 3:

Quippeni
Ego intus servem? *an* nequis aedis auferat?

Bacch. V, 2, 43: ego amo. NI. *An* amas? Most. III, 1, 68: *an* [vis ali] quo hinc abeat foras —? Mil. v. 217: Tibi ego dico: *an*, heureta, me hauscis te adloqui? Pseud. v. 92: *An* tu ea te caussa vis sciens suspendere cett. Hinc variata dictione Trin. IV, 2, 77: *an* Charicles? *numne* Charmides? Truc. I, 1, 72:

Mihi verba retur dare sese!
An me censuit Celare se potesse, gravida si foret?

Caecil. Stat. Epicleros fr. 2: *An* ubi vos sitis, ibi consilium claudeat? (= claudicet). Plocium fr. 1, v. 148: *An* quae mihi quidquid placet, eo privat, servatam velim? Terent. Heaut. II, 3, 93: *An* ea quoque dicetur huius, si una haec dedecorist parum? Phorm. II, 1, 5: *An* hoc dicet mihi —? Hec. II, 1, 18: *An*, quia ruri esse crebro soleo, nescire arbitramini cett.

l. Sed eodem modo etiam id quaerimus, quod ex nostra

sententia cum affirmatione essemus interrogaturi per vocabulum *nonne*. Plaut. Most. I, 4, 20: Quo ego eam, *an* scis? Men. V, 5, 57 sqq.:

Neque ego insanio neque pugnas ego nec litis coepio.
Salvos salvos alios video: novi homines, adloquar.

(sic Bergk. Philol. 1861, I, p. 55).

An illi, perperam insanire qui aiunt me, ipsi insaniunt?, de q. l. Handius p. 344: „i. q. nonne ipsi insaniunt. Est vero, si totam sententiam exprimis: estne illud non verum, an ipsi insaniunt?"

m. Plurimus huius concisae interrogationis usus in vulgari sermone cernitur, ubi qui loquitur contrarium esse praesumit vel optat, et ipse miraturus esset, si hoc, quod non esse existimat, affirmatum tamen videret. Quod quidem explicari potest per verba *metuo credere*, *nolo putare*. Plaut. Amph. II, 2, 140 sq.: Enimvero illut praeter alia mira miror maxume, Si haec habet pateram illam. SO. *An* etiam id credis, quae in hac cistula Tuo signo opsignata fertur? Handius p. 346: „plene: nonne aliam intelligis pateram, an etiam id credis?" Cas. III, 5, 38: *An* quippiam (sic *Δ*p) ad te adtinet (sic *Δ*p)? Cist. II, 1, 42: *An* ne etiam, quid consultura sis, sciam? (sic Both.; vulgo Anne ut etiam cett.). Most. II, 2, 85 sq.: Quicum istaec loquere? TR. *An* quaeso tu appellaveras? Mil. II, 5, 9: Si quidem east. SC. *An* dubium id tibist eam esse hanc? Merc. V, 4, 20: Nam ibat exulatum. DE. *an* abiit? Pseud. III, 2, 62: *An* tu invenire postulas quemquam coquom —? Cui interrogationi Ballio respondet per aliam interrogationem v. 64. *An* tu coquitatum te ire quoquam postulas, Quin ibi constrictis ungulis cenam coquas? IV, 7, 62: SI. Quid iam? BA. *An* nescis quae sit haec res? v. 76: *An* etiam illa umquam expugnavit carcerem patriam tuam? Poen. V, 2, 31: Vin adpellem hunc Punice? AG. *An* scis?, quod per irrisionem dictum est, du verstehst es wohl gar? v. 107: *An* mortui sunt? 4, 57: *An* patruus est, Agorastocles, tuus hic? Trin. IV, 2, 101: *An* tu etiam vidisti Iovem? Truc. I, 2, 39:

An tute (Becker. de com. Rom. fab. — quaest. p. 74 *tu te*) bene rem publicam aut amoris alia lege
Habere posse postulas, quin tu otiosus fias?

v. 63: *An* me mortuom arbitrare? Terent. Eun. III, 5, 56:

An ego occasionem — Amitterem? Heaut. V, 1, 38: *An* dubium id tibist?, quod sic supplendum est: Nonne hoc perspicuum est, an dubium? V, 2, 37: *An* tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas? 5, 13: *An* dubitas, Clitipho? Phorm. II, 1, 49: *An* quisquam iudex est, qui possit noscere Tua iusta —? IV, 3, 21: *an* legibus Daturum poenas dices —? V, 9, 20: *An* quicquam hodiest factum indignius? Hec. V, 4, 38. Adelph. I, 2, 48: *An* ego totiens de eadem re audiam? III, 4, 22: non dum audisti, Demea, Quod est gravissumum? DE. *An* quid est etiam amplius?, de quo loco Handius p. 335: „Contraria Demeae erat sententia, ex qua dicebat: nonne gravissimum illud est, an aliquid amplius? Sed omissa priori parte ex sententia Hegiae quaerebat, an aliquid amplius esset.“ IV, 5, 38: *An* sedere oportuit Domi virginem tam grandem —?

n. Quare componuntur cum hac interrogatione particulae exclamationis et vocabula, quibus mirantes et indignantes orationem suam intendere solent, *amabo*, *obsecro*. Plaut. Most. I, 3, 21: *Eho, An* mavis vituperarier falso quam vero extolli? II, 2, 23 sq.: Pultando paene confregi hasce ambas foris. TR. *Eho, An* tu tetigisti has aedis? V, 1, 34 sq.: Immo edepol negat profecto, neque se hasce aedis Philolachi Vendidisse. TR. *Eho, an* negavit sibi datum argentum, *obsecro*? Bacch. II, 2, 22: *Eho, An* invenisti Bacchidem? Mil. III, 2, 20: *Eho, An* dormit Sceledrus intus? v. 28: *Eho, An* umquam prompsit antehac? Pseud. I, 3, 71: Credere autem? *eho, an* paenitet te, quanto hic fuerit ussui? v. 75: Atque ego te vivom salvomque vellem. PS. *Eho, an* iam mortuost? v. 80: *Eho, an* tu umquam huius nupsisti patri? III, 2, 83: *Eho, an* etiam veneficu's? IV, 2, 13: *Eho, An* non prius salutas? Poen. I, 2, 121: *Eho, an* iratast? V, 3, 17: *Eho, an* huius sunt illae filiae? (sic Herm. el. p. 190). Rud. II, 7, 20: *Eho, an* te paenitet cett. Trin. IV, 2, 90: advecti ad Arabiam terram sumus. CH. *Eho, An* etiam in Ponto Arabiast? v. 99: E caelo? SU. Atque e medio quidem. CH. *Eho, An* etiam in caelum escendisti? v. 144: ego sum ipsus Charmides, Quem tibi epistulas dedisse aiebas. SU. *Eho,* quaeso *an* tu is es? Terent. Andr. III, 2, 20: *Eho*, *an* tute intellexti hoc adsimulari? IV, 4, 27: DA. Quid? Pamphili? MY. *Eho, an* non est? Phorm. II, 1, 29: *Eho, an* id suscenses nunc illi? Hec. IV, 4, 49: Ego alam? LA. Quid dixti? *eho an* non alemus, Pamphile? Ad. III, 3, 35: Ellam intus. DE.

Eho, an domist habiturus? Plaut. Asin. V, 2, 43 sq.: Edepol animam suaviorem aliquanto quam uxoris meae. PH. Dice *amabo, an* anima foetet uxoris tuae? Cist. II, 3, 22: *An amabo,* meretrix illast. Merc. III, 1, 41: Etiam cum uxore non cubet? PA. *Amabo* te, *an* maritust? Neque est neque erit. Capt. II, 5, 22. Cist. I, 1, 70: *an* occipere amare amarumst, *obsecro?* Bacch. I, 2, 35: *An* hoc ad eas res opsonatumst, *opsecro*? Pseud. I, 1, 27: *An opsecro* hercle habent quas gallinae manus? Poen. II, v. 29: *An, obsecro,* usquam homines sunt volatici? V, 4, 22: *an* vero pulcra, te *obsecro,* Videre —? Rud. II, 3, 21: Recepit ad se Veneria haec sacerdos me et Palaestram. TR. *An* hic Palaestrast, *opsecro*, eri mei amica? Terent. Andr. IV, 4, 42: 'Coactus legibus Eam uxorem ducet.' MY. *Obsecro, an* non civis est? Eun. IV, 4, 12: *An* tu hunc credidisti esse, *obsecro,* Ad nos deductum? V, 4, 41: Dico, edico vobis, nostrum esse illum erilem filium. PY. Hem, *Obsecro, an* is est?

o. Utuntur hac dicendi formula etiam in reiicenda adversarii sententia. Plaut. Asin. III, 3, 126 sq.: Quem te deum autem nominem? LE. Fortunam atque Opsequentem. AR. Iam istoc es melior. LI. *An* quid olim hominist Salute melius? Trin. III, 2, 11: Sat sapio, satis in rem quae sint meam ego conspicio mihi. LU. *An* id est sapere, ut qui beneficium a benevolente repudies? Terent. Eun. II, 3, 91: Flagitium facimus. CH. *An* id flagitiumst, si in domum meretriciam Deducar —?

p. Antecedit saepe alia interrogatio, qua, quid vel cur aliqua res sit, quaeritur. Tunc posito *an* adiicitur per coniecturam aut aliena et contraria sententia, aut aliis causis, quae non exponuntur, alia quaedam opponuntur. Plaut. Amph. I, 1, 300 sq.: *ubi* ego formam perdidi? *An* egomet me illic reliqui, si forte oblitus fui? II, 2, 57 sqq.: set *quid* huc vos convortimini tam cito? *An* te auspicium conmoratumst *an* tempestas continet, Qui non abiisti ad legiones —? Asin. III, 1, 21. Capt. III, 4, 96. Bacch. v. 676: *An* nescibas quam eius modi homini raro tempus se daret? Most. I, 1, 7: *Quid* tibi malum hic ante aedis clamitatiost? *An* ruri censes te esse? v. 34: *Quid* tibi malum me, aut quid ego agam, curatiost? *An* ruri quaeso non sunt quos cures boves? II, 2, 58: *Quis* homo? *an* meus gnatus? Menaechm. II, 1, 5 sq.:

Set quaeso, *quamobrem* nunc Epidamnum venimus?
An, quasi mare, omnes circuimus insulas?

ubi post priorem versum mente addendum est: Nulla causa est, cur hoc fiat. An fortasse haec est, cett. III, 2, 29 sqq.: Adulescens, quaeso, *quid* tibi nam mecumst rei, mihi qui male dicas sic homini ignoto sciens? *An* tibi malam rem vis pro male dictis dari? V, 1, 23: *Quid* id ad me, tun te nuptam possis perpeti, An sis abitura a tuo viro? *an* mos hic itast, Peregrino ut advenienti narrent fabulas? Merc. II, 2, 29: Nam *quid* ille revortitur, Qui dudum properare se aibat? *an* ille me temptat sciens? Rud. I, 2, 23: *Quid* tu id quaeritas? *An* quo furatum venias vestigas loca? Stich. IV, 1, 43: *Quis* istuc dicit? *an* ille quasi tu? v. 46: *Quis* istuc, quaeso? *an* ille quasi ego? Truc. II, 6, 20: *an* me malo vincerest? (sic Kampm. de *AB* praep. p. 23 sq. hunc versum scribit, quem vide). Terent. Andr. V, 3, 17: *Quor* meam senectutem huius sollicito amentia? *An* ut pro huius peccatis ego supplicium sufferam? Eun. V, 6, 16: Hem, *quid* dixisti, pessuma? *an* mentita's? Hec. III, 1, 13: *Quid* consolare me? *an* quisquam usquam gentiumst aeque miser? 2, 11: *Quid* aïs? *an* venit Pamphilus? v. 21: *Quid* fuit tumulti? dic mihi: *an* dolor repente invasit? 4, 22: *Quid* vis dicam? *an* conveniam modo?

q. Hinc formulae in proponendis causis *an quod*, *an quia*: cui oppositum *utrum quod* intelligitur. Antecedit enim plerumque alia interrogatio, qua illud contineatur. Plaut. Aul. III, 2, 10: Etiam rogitas? *an quia* minus quam aequom erat, feci? Stich. v. 34. Terent. Eun. V, 2, 68: nolo me in via Cum hac veste videat. TH. Quam obrem tandem? *an quia* pudet? Heaut. III, 1, 96: *an* eo fit, *quia* re in nostra aut gaudio Sumus praepediti —? Phorm. IV, 2, 12: sed quid pertimui autem belua? *An quia* quos fallam pro uno duo sunt mihi dati? V, 2, 18.

r. Possunt plures interrogationes aequales coniungi, per quas oratio aut uno tramite producitur, aut adscendit ad graviora. In iis quum nulla insit oppositio, *an* plus semel ponitur, tamquam ἀσυνδέτως. Plaut. Epid. II, 2, 39: Quid erat induta? *an* regillam induculam, *an* mendiculam? Terent. Eun. II, 3, 91 sqq.: *An* id flagitiumst, si .... *An* potius hoc patri aequomst fieri cett. V, 5, 16 sq.: Hem, quid? amat? *an* scit iam ille quid meretrix siet? *An* in astu venit?

s. *Anne* ponitur pro *an*, cui adhaeret vocula *ne* interrogativa sive dubitativa, non mutata ipsa significatione, sed

ubi intendenda vel acuenda videtur vis interrogationis. Et non tantum in prima parte interrogationis ponitur, sed etiam in secunda. Ennii Medeae exulis fr. 15: Quo nunc me vortam? quod iter incipiam ingredi? Domum paternam*ne anne* ad Peliae filias? Plaut. Amph. I, 1, 19: Nec aequom *anne* iniquom imperet cogitabit. Bacch. IV, 1, 4: percontaris, *Utrum* aurum reddat *anne* eat secum semul. Fragm. Bacch. p. 488, v. 14: Cupido te conficit, *anne* amor? Truc. III, 1, 20: *anne* oportuit Ita te quidem, qui's familiaris? (antecedit interrogatio per *quid* incipiens). Terent. Andr. IV, 4, 45: Audivi iam omnia. DA. *Anne* haec tu omnia? V, 2, 10: *Anne* est intus Pamphilus? Eun. III, 5, 8: rogitando obtundat — sanus sim *anne* insaniam. Heaut. V, 2, 46: Etiam hauscio *anne* uxorem ducat.

t. Ex ea ratione, quam inversam esse diximus, intelligitur, quomodo *an* coniunctum cum negatione *non* pro *nonne* ponatur, sicuti *an* pro *num* saepissime dicitur. Sed in his aut omissa est prior pars sententiae disiunctivae, aut alia enunciatione expressa est. Non adhaeret negatio verbo, nisi ubi propria vis oppositionem intendit. Additur *vero*, ut in reliquis, ad augendam vim. (Sic Handius p. 356). Plaut. Capt. II, 2, 7: *An vero non* iusta causast ut vos servem sedulo —? Bacch. I, 2, 12 sq.: An deus est ullus savisaviatio? PI. *An non* putasti esse umquem? (sic Bergkius Philol. 1861, I, p. 52). Poen. II, v. 43: *An* mi haec *non* credis? III, 1, 30: *An vero non* iusta causast, quo curratur celeriter —? Terent. Andr. III, 5, 15: quo fretus sim — *An non* dixi esse hoc futurum?, quod Handius explicat: „num quo fretus sim, an non dixi etc." Eun. V, 4, 37: Quid ita 'tantum'? PA. *An non* hoc maxumumst? Adelph. I, 2, 56: *An non* credis?

23. Non alienum videtur esse etiam responsorum nonnullas formas spectare. Ac primum quidem si affirmatur interrogatio, fieri id potest repetito verbo primario interrogationis. Sic Plaut. Men. IV, 2, 67: Tun negas? ME. *Nego* hercle vero. Terent. Andr. III, 5, 15: An non dixi esse hoc futurum? DA. *Dixti.* Heaut. III, 2, 27: In loco ego vero *laudo.* V, 1, 31 sq.: abiit Clitipho. CH. Solus? ME. *Solus.* Phorm. II, 4, 8 sq.: Mene vis? DE. *Te.* Ad. IV, 1, 20: Virtutes narro. CT. Meas? SY. *Tuas.* Alio modo dictum est Eun. V, 2, 12: Aufugistin? CH. Era, *factum.* Alibi id fit vocabulis *ita, vero, verum, admodum, sane, sic est.* Plaut. Amph. I,

1, 206: Haecine tua domust? SO. *Ita* inquam. v. 254: Quid, domum vostram? SO. *Ita* enimvero. Terent. Eun. IV, 4, 40: Et pro te huc deductust? DO. *Ita*. Andr. I, 2, 15: Hocine agis an non? DA. Ego *vero* istuc. II, 1, 38: fugin hinc? BY. Ego *vero* ac lubens. Eun. III, 1, 12: gestare? TH. *Vero*. II, 3, 55 sq.: Comites secuti scilicet sunt virginem? CH. *Verum*. Heaut. V, 3, 11: Facies? CH. *Verum*, ja. Phorm. II, 2, 1: Itane patris aïs adventum veritum hinc abiisse? GE. *Admodum*. Andr. I, 2, 24: *Sane* quidem ja. II, 1, 1: Quid aïs, Byrria? daturne illa Pamphilo hodie nuptum? BY. *Sic est*. Adde Eun. IV, 7, 42: Credin? GN. *Immo certe*, ja allerdings. In negante responso aut simplex negatio ponitur aut addito verbo interrogationis. Plaut. Pseud. IV, 6, 5: Venitne homo ad te? BA. *Non*. Terent. Andr. I, 2, 23: Non hercle intellego. SI. Non? hem. DA. *Non*. Heaut. III, 3, 51: Non opust? CH. *Non* hercle vero. Phorm. III, 2, 40: Iam ea praeteriit? DO. *Non*. Plaut. Cas. V, 4, 28: Non irata's? CLE. *Non sum irata*. Terent. Hec. V, 3, 6: dice dum quaeso, es tu Myconius? „*Non sum*.“ Ad. IV, 2, 30: Sed estne frater intus? SY. *Non est*.

Appendix:

de doctrina particularum.

24. Quum praepositiones omnes et permulta adverbia atque coniunctiones iam in superioribus tractata sint, restat ut earum particularum usum spectemus, quae nondum commemoratae sunt, quarumque vis singularis est in enunciationibus formandis. Initium autem fiat ab adverbiis loci, quae distinguenda sunt, quatenus respondent ad interrogationes *unde*, *ubi*, *quo*.

a. *Adverbia loci, quae respondent ad interr.* **unde** *Alicunde* est ex aliquo loco, transfertur tamen etiam ad personas et res. Plaut. Pseud. v. 104. I, 3, 83. Pers. I, 1, 44: *Alicunde* exora mutuom. Trin. v. 758. 759. Terent. Andr. II, 4, 3: Venit meditatus *alicunde*, ex solo loco. Phorm. II, 1, 70: Sumeret *alicunde*. — *Aliunde* = ex alio loco. Naev. bell. Pun. fr. inc. 6 Vahlen. p. 18. Plaut. Pseud. II, 4, 44. Terent. Phorm. II, 2, 29: Aliis *aliundest* periclum, unde aliquid abradi potest. *Altrinsecus* = altera ex parte. Invenitur id quinque locis

Plautinis, Mil. II, 5, 36: Quid, malum, astas? quin retines *altrinsecus?* Merc. V, 4, 16: optume hercle: perge porro: ego adsistam hinc *altrinsecus.* Pseud. I, 3, 123: adsiste *altrim secus* (sic scribit Fleckeisenus). III, 2, 73. Rud. v. 1158: post *altrim secus* est securicula ancipes item aurea. v. etiam Roeperum Philol. XVIII, 2, p. 242. — *Divinitus* Ennii annal. l. I, fr. 12, v. 11. — *Eminus* Naev. Colax fr. 3, v. 34. *Ex adversum* Cato R. R. c. 18. Plaut. Bacch. IV, 7, 37 exadvorsum. *Examussim* Men. prol. v. 50 = accurate. *Funditus* Ennii annal. l. II, fr. 8. l. III. fr. 15. Plaut. Most. III, 1, 154. *Humanitus* Ennii annal. l. II, fr. 4. *Indidem* Plaut. Pseud. II, 4, 50. *Medullitus* Ennii satur. l. III, fr. 1, v. 7. — *Procul* = e longinquo. Plaut. Curc. I, 2, 18: Quoia vox sonat *procul?* Mil. IV, 4, 33 procul = e longinquo astans. Poen. III, 3, 6: Et illic chlamydatus quisnamst, qui sequitur *procul?* Trin. II, 1, 30: Mille modis amor ignorandust, *procul* abdendust, apstinendust. Perizonius ad Sanct. Minerv. p. 155 adnot. 7: „Qui tam prope abest, ut alterius sermonem privatum cum alio habitum audire possit, dicitur tamen *procul* esse. Terent. Hec. IV, 3, 1: Quem cum istoc sermonem habueris, *procul* hinc stans accepi. Similiter Eun. III, 4, 10: Nisi, quidquid est, *procul* hinc lubet prius quid sit sciscitari. At verum est quidem, *Procul* dici etiam de spatio non ita longo, sed tamen semper notat separationem ac remotionem ex suo loco in alium, quae separatio seu propulsio, sive in breve spatium, sive in longum, semper fit procul; immo ipsa illa brevitas spatii pro rei, de qua agitur, natura considerari et dici potest longa." — *Publicitus* Ennii annal. l. VI, fr. 9, v. 189. Plaut. Amph. IV, 2, 7 puplicitus = ex aerario publico. Pers. IV, 3, 40 Poblicitus. Caecil. Stat. Plocium fr. 17: *Publicitus* defendundumst. — *Pugnitus* Caecil. Stat. Fallacia fr. 5 (Nonius p. 514, 8: „pro *pugnis*"). *Radicitus* Plaut. Most. V, 1, 63: Non *radicitus* quidem hercle, verum etiam *exradicitus.* *Susque deque* Plaut. Amph. III, 2, 5: Atque id me *susque deque* esse habiturum putat. (v. Gell. l. XVI, 9 cett.) *Undique* Ennii annal. l. III, fr. 7, v. 155. l. XVIII, fr. 2, v. 431. 434. Nemea fr. 1: *undique* venor (h. e. circumvenior). Plaut. Most. III, 1, 55. Merc. I, 1, 76.

25. b. *Adv. loci, quae respondent ad interr.* **ubi**. *Alibi* Naev. Tarentilla fr. 2, v. 77. *Alicubi* Terent. Ad. III, 4, 7: Utinam hic prope adsit alicubi atque haec audiat. — *Foris* Plaut.

Most. II, 1, 21. 53. III, 1, 153. Merc. I, 2, 18. 21. Merc. v. 589 (bis). Pers. IV, 4, 20. Caecil. Stat. Plocium fr. 2, v. 162.

Ibi α) de loco dicitur, = in eo loco. Cato R. R. c. 6: Qui ager — macrior erit, *ibi* oleam — seri oportet. Ib.: *ibi* cacumina populorum serito. ib.: *ibi* oculos arundinis — serito. ib.: *Ibi* corudam serito, unde asparagi fiant. ib.: *ibi* Amineum — conserito. ib.: Qui locus crassus erit — *ibi* Amineum maius — serito. C. 9: Salicta locis aquosis, humectis, umbrosis propter amnes *ibi* seri oportet. C. 17: *ibi* dum sunt nuces bimae. C. 76: Postea in tabula pura, quae pateat P. I, *ibi* balteum ponito. Ennii Euhemerus fr. 7, lin. 38: quam *ibi* sacravit. Nonnunquam, inprimis in vulgari sermone, nomen loci additur, ut *ibi* abundare videatur. Sic Enn. Euhem. l. c. lin. 32: *ibi*que *eo in monte* aram creat Caelo, ubi tamen *ibi* esse potest: ubi constitit, ut notio loci *in monte* latius pateat quam notio *ibi*, tanquam dictum sit: in hac regione montis. Plaut. Rud. V, 2, 23: Ecquid meministi *in vidulo* qui periit quid *ibi* infuerit? β) Significatio loci transfertur ad tempus, ubi saepe per pleonasmum *tum* additur. Naev. Lycurg. fr. 16: Iam *ibi* nos duplicat advenientis ... timor, pavos, ad q. l. Klussmannus: „*Ibi* tempus etiam indicat, quo aliquid factum est, ut particulae *tum* fere aequale sit. Duker. ad Liv. II, 35, 2.“ Ennii annal. l. I, v. 60: Haec ecfatus: *ibi* latrones dicta facessunt. VII, 15: dum censent terrere minis, hortantur *ibei* sos. X, 7: ululatque *ibi* acute. Ennii fr. Phoenicis 12 (Nonius p. 518, 5 v. *derepente*): *Ibi tum* derepente ex alto in altum despexit mare. Euhemerus fr. 3, 5. Ib. lin. 20: *Ibi* Glaucam filiam Saturno ostendunt. Plaut. Amph. V, 1, 11. 16. 42. Epid. II, 2, 61: *ibi* nominat Stratippoclem Periphanae (sic Both.; Schneid. Element. II, 738 Periphanaï) filium. Terent. And. I, 1, 79: *Ibi tum* filius Cum illis ... una aderat frequens, sed hoc loco *ibi* fortasse de loco est accipiendum. v. 104: *ibi tum* exanimatus Pamphilus Bene dissimulatum amorem et celatum indicat. v. 122: Non tu *ibi* gnatum? 3, 18: *ibi tum* hanc eiectam Chrysidis Patrem recepisse orbam. II, 2, 19: Ubi te non invenio, *ibi* ascendo in quendam excelsum locum. 3, 5: Sed si tu negaris ducere, *ibi* culpam in te transferet. IV, 1, 10: *Ibi tum* eorum inpudentissuma oratiost. Eun. II, 2, 30: [*ibi*] homo coepit me obsecrare. — De *ibidem* v. Handium. Memorabile est bis a Plauto notione inflexa pro *eodem* dictum videri, Trin. I, 2, 166: Atque egomet me

adeo cum illis una *ibidem* traho, et II, 4, 11: *Ibidem* una traho, ubi vide Lindem., praeterea Handium III, p. 170. — De *inibi* v. Handium. Cato R. R. c. 38: *Inibi* austrum caveto maxime. Plaut. Pers. I, 3, 46. Caecil. Stat. Plocium fr. 19: liberne es? —Non sum, vero *inibi* est (Nonius 124, 25 „*inibi* pro sic et mox . . .“), h. e. in eo est, ut liber fiam. — *Insuper* v. Handium. Plaut. Merc. v. 693. — *Intus* et de motu a loco et de loco, ubi quid est, dicitur, quarum significationum, si vera est derivatio Handii, illa fortasse est primitiva. *α*) *De motu a loco.* Plaut. Bacch. IV, 6, 26: Servos arcessit *intus.* 9, 127: Binos ducentos Philippos iam *intus* ecferam. Mil. II, 5, 49: Ecfer mihi machaeram huc *intus.* IV, 4, 60: nam illum hinc sat scio Iam exiturum esse *intus.* Fortasse spectat huc etiam 8, 4, vide Ritschelium. v. 28. Pseud. v. 132: Atque ipse egreditur *intus*, periuri caput. II, 2, 10. Pers. II, 4, 30. Dubium est exemplum Amph. II, 2, 139: *intus* pateram proferto foras, nam hic cum Douza possumus etiam *intus pateram* pro una notione accipere, = pateram, quae intus est. (v. cap. VII, § 4 extr.). *β*) *De loco, ubi quid est.* Cato R. R. c. 157: Si quid antea mali *intus* erit. Ennii annal. 1 VI, fr. 6, v. 185: *Intus* in occulto mussabant. l. XVII, fr. 2. Plaut. Asin. I, 2, 26. Capt. I, 2, 89: *intus* subducam ratiunculam. Curc. III, 16. Cas. III, 3, 24: ego *intus* quod factost opus Volo accurare. Cist. V, 7: *intus* ibidem. Bacch. II, 2, 49: tu *intus* dicito. III, 1, 12. 6, 39. V, 2, 86: Filii vos expectant *intus.* Most. II, 1, 47. v. 54: *Intus* cave muttire quemquam siveris. v. 55. IV, 2, 72. 3, 45. Men. I, 2, 21: Hanc modo uxori *intus* pallam surrupui: ad scortum fero. Men. v. 366: Neque tibi iamst ulla mora *intus.* II, 3, 2. Mil. II, 6, 55: vide sitne istaec vostra *intus.* v. 64. Merc. I, 2, 75. IV, 1, 18. 3, 21: Quoia illa mulier *intust*? IV, 5, 14: *intust?* V, 2, 85. 4, 48. Pseud. I, 1, 79: Neque *intus* nummus ullus est. II, 2, 45: Si *intus* esset, evocarem. IV, 4, 7. Pers. I, 3, 24. II, 4, 27. III, 3, 1. IV, 7, 12. Rud. IV, 4, 130. Stich. IV, 2, 56. Caecil. Stat. Exul fr. 1. Plura exempla vide apud Handium. — *Iuxtim* Livii Andronici Aegisthi fr. 6, 11. De *longe* iam dictum est vol. I, p. 158. Dicitur autem et de loco et de tempore. Exemplis de loco allatis adde duo, quae attulit Perizon. ad Sanct. Min. p. 156, adnot. 7: Terent. Eun. II, 3, 44: Continuo adcurrit ad me, quam *longe* quidem. III, 5, 61: Paratumst. AN. — ubi? CH. aput libertum Discum.

AN. *Perlong*est. Sed *longe*, praeterquam quod distantiam maiorem vel loci vel temporis declarat, etiam pro *valde* s. *multum* usurpatur adeoque verbis iungitur. Terent. Ad. I, 1, 40: Et *errat longe* mea quidem sententia. — *Obviam* Naev. bell. Pun. l. VI, fr. 4. Ennii Erechthei fr. 5. Plaut. Merc. I, 2, 106. Trabea fr. inc. fab. 1, v. 4. — *Peregre* triplici modo dicitur de loco, et unde quis venit, et in quo quis versatur (ubi etiam *peregri* dicitur), et in quem quis transit. Et de altera illa quidem significatione iam vol. I a me dictum est, quibus addo Plaut. Amph. prol. v. 5 ibique adnotationem meam. *α*) De motu a loco Plaut. Amph. I, 1, 9. 205. II, 2, 216. Bacch. II, 2, 9: *Peregre* advenienti. III, 6, 7: Salvos *peregre* quom advenis, Cena detur. Most. II, 1, 6: erus advenit *peregre*. v. 27: pater advenit *peregre* Philolachae. III, 1, 83. 2, 54: Erus *peregre* venit. v. 118: Salvom te advenisse *peregre* gaudeo, Theuropides. V, 2, 2. 8. Most. v. 1004. Stich. IV, 1, 37. 2, 7. Stich. v. 740. *β*) De motu in locum Trin. v. 149 (= I, 2, 112): Quoniam hinc profectust [ire] *peregre* Charmides. Plura exempla vide apud Handium. — *Prae* primum de loco dicitur, sic Plaut. Amph. I, 3, 45: abi *prae*, Sosia. Plaut. Pseud. I, 2, 37: I, puere, *prae*. Pseud. v. 241: i tu *prae*, puere. Terent. Andr. I, 1, 144: I *prae*, sequor. Eun. V, 2, 69. Deinde in comparatione, ubi plerumque *quam* adiunctum habet. Plaut. Stich. II, 2, 38: Immo res omnis relictas habeo *prae* quod tu velis. Amph. II, 2, 2: *Praequam* quod molestumst, ad q. l. Lindem.: „Formula *praequam quod* sic est explicanda, ut *prae* adverbii loco positum vim habeat comparativi: magis quam id quod molestum est, h. e. si comparaveris cum vitae molestia.“ Aul. III, 5, 33: Sed hoc etiam pulchrumst, *praequam* (h. e. magis quam) ubi sumptus petunt, ad q. l. Lamb.: „= prae eo, quod fit, cum creditores aut artifices pecuniam sibi petunt.“ Most. IV, 2, 66: Nihil hoc quidemst, Triginta minae, *prae quam* alios dapsilis sumptus facit. V, 2, 25: *prae quam* quibus modis Ludificatust me. Merc. v. 23: *Prae quam* res patitur, studuit elegantiae. Legitur etiam ap. Gell. XVI, 1. — *Praeut* Plaut. Bacch. IV, 9, 5: Non peius termento ruit, *praeut* ego erum expugnabo meum. Mil. I, 1, 20: Nihil hercle hoc quidemst, *Praeut* alia dicam, tu quae numquam feceris, cf. Lindem. Terent. Eun. II, 3, 10: Ludum iocumque dicet fuisse illum alterum, *Praeut* huius rabies quae dabit. — *Propter* Cato R. R. c. 151: ubi aqua *propter* siet. Terent. Eun. II, 3, 77: interdum

propter dormiet. Ad. IV, 2, 37: ibi angiportum *propter* est. Significatio causalis extat Plaut. Amph. II, 2, 183: Quid ego feci, *qua* istaec *propter* dicta dicentur mihi? ubi vulgo *qua* per tmesin a *propter* diremptum esse dicitur, ut sit *quapropter*, vide tamen, quae Naegelsbachius dicit de tmesi Homerica. *Tenus* Plaut. Bacch. IV, 6, 23: Pendebit hodie pulcre, ita intendi *tenus*.

Ubi et relativum et interrogativum adverbium esse potest. Utriusque usus est communis, nisi quod interrogativum non de tempore dicitur. *α*) *Ubi* usurpatur primum de loco, in quo aliquid est. Cato R. R. c. 9: *ubi* erit. C. 19: *ubi* porculum figere oportebit. C. 151: per ver serito in loco *ubi* terra tenerrima erit, quam pullam vocant, *ubi* aqua propter siet. Plaut. Amph. I, 1, 300: *Ubi* ego perii? *ubi* inmutatus sum? *ubi* ego formam perdidi? (Gronov. ad Mil. II, 5, 19: „Adverbium loci pro adv. modi et rationis positum esse videtur, *ubi* = quomodo s. quo pacto.“). Aul. II, 2, 66: *ubi* hic est homo? III, 2, 25: id *ubi* tibi erat negotium. Bacch. I, 1, 32: in palaestram, *ubi* damnis desudascitur? (= in qua). Bacch. v. 68 sq.: *Ubi* ego capiam pro machaera turturem, *Ubi*que inponat in manum alius mihi pro cestu cantharum. Mil. II, 1, 40: Capiunt praedones navem illam *ubi* vectus fui, pro *qua*, sive *in qua*. III, 1, 91. Rud. II, 3, 55: *ubi*st? 7, 14: Istic *ubi* vis condormisce. *β*) Significatio loci transfertur ad tempus, ubi etiam additur *primum*. Saepe ei respondent demonstrativa *ibi* et *tum*. Leges XII tabb. I, fr. 6: *ubi* pagunt, v. Dirksen. p. 171. Errat Funccius dicens *ubi* significare posse etiam ubicumque, quovis tandem loco. Cato R. R. c. 2: Paterfamilias *ubi* ad villam venit, *ubi* larem familiarem salutavit cett. ib: *ubi* cognovit quomodo fundus cultus siet cett. ib.: *Ubi* ea cognorit. ib.: *Ubi* eas aliasque causas multas dixerit, ad rationem operum operarumque vilicum revoca. C. 3: *ubi* aetas accessit ad annos XXXVI, *tum* aedificare oportet. C. 17: *ubi* solstitium fuerit. ib.: *ubi primum* incipiunt hiascere, *tum* legi oportet. C. 18: *ubi* structum erit. C. 33: Vitem novellam resecari *tum* erit tempus, *ubi* valebit. C. 38: *Ubi* satis foderis, *tum* —. C. 38: Hoc signi erit, *ubi* calx cocta erit, summos lapides coctos esse oportebit. C. 39: *Ubi* tempestates malae erunt. C. 45: Taleae *ubi* trimae sunt, *tum denique* maturae erunt, *ubi* liber sese vertet. C. 105: *ubi* bullabit vinum. ib.: *ubi* id vinum refrixerit. ib.: *Ubi* muria facta erit. C. 107: *Ubi* refrixerit. C. 110: *Ubi* calebit. C. 112:

Ubi hauseris de mari. ib.: *Ubi* dies XXX praeterierint. ib.: et *ubi* pluerit et siccaverit. ib.: *ubi* impleveris dolium. ib.: *Ubi* triduum praeterierit. C. 115: *Ubi* satis efferverit. Cato ap. Isidor. de differentiis verb. (Iord. p. 47): *ubi* alter recessit. Plaut. Amph. V, 1, 40. Aul. III, 4. 8: *Ubi* erat haec defossa, occoepit *ibi* scalpurire ungulis. IV, 2, 16: *ubi* arcessat. v. 16: id *ubi* fecero. 8, 8: *Ubi* ille abiit, ego me deorsum duco de arbore. Epid. III, 3, 42 et V, 1, 49: *ubi* erit otium. Men. V, 5, 27: *Ubi* satur sum, nulla crepitant. Poen. V, 5, 5: *Ubi* nec leno neque illae redeunt. Sc. ult. v. 35: *Ubi primum* potero. Truc. I, 2, 87: Imo edepol melius iam fore credo, te *ubi* videbit. IV, 4, 5: *Ubi* id audivi. v. 18: Otium *ubi* erit. v. 26: *Ubi* domi metues malum. v. 30: Facultas operae mi *ubi* erit. Aquilius Boeotiae fr. 2: *Ubi primum* accensus clamarat meridiem. Terent. Andr. IV, 1, 7: Post *ubi* tempust promissa iam perfici, *Tum* coacti necessario se aperiunt. Eun. II, 2, 29: Ille *ubi* miser famelicus videt me — Tam facile victum quaerere: [*ibi*] homo coepit me obsecrare, Ut sibi liceret discere id de me. IV, 1, 14: *ubi* primum. Heaut. II, 1, 8: *ubi* adbibit plus paulo, sua quae narrat facinora! *γ)* Cognatum est, si fere significationem accipit particulae conditionalis *si.* Cato R. R. c. 1: *ubi* non erunt, ubi tamen significatio esse potest etiam localis, quemadmodum c. 6: *Ubi* ager crassus et laetus est sine arboribus, eum agrum frumentarium esse oportet. C. 7: orchites *ubi* nigrae erunt et siccae cett. C. 52: *Ubi* ita fuerit. Plaut. Aul. II, 2, 7: Non temerariumst, *ubi* dives blande appellat pauperem. v. 20: *Ubi* manum iniicit benigne, *ibi* onerat aliquam zamiam (*Δ*p in I cit). v. 27: Credo edepol, *ubi* mentionem ego fecero de filia, cett. v. 52 sq.: *ubi* tecum coniunctus siem, *Ubi* onus nequeam ferre pariter, iaceam ego asinus in luto. III, 5, 33: Sed hoc etiam pulchrumst, prae quam *ubi* sumptus petunt. v. 51: *Ubi* nugigerulis res solutast omnibus. v. 55: *Ubi* disputatast ratio cum argentario. Truc. II, 4, 73: *Ubi* quidpiam me posces (sic *ΔΘ*p, non poscis). PH. At ego, *ubi* abstuli. *δ)* Transfertur significatio loci ad ipsas res rerumque conditiones, ut idem sit quod: *in qua re, qua occasione.* Plaut. Amph. II, 2, 97: *Ubi* [tu] primum tibi sensisti, mulier, inpliciscier? Epid. IV, 2, 25: *Ubi* voles pater: *ibi* esto; *ubi* noles: ne fueris pater. Stich. I, 2, 29: *Ubi* facillume spectatur mulier quae ingeniost bono?, h. e. qua in re exploratur? sec. Lambinum. Caecil. Stat.

Plocium fr. 13: Quid hoc futurum obsoniost, *ubi* tantum sumpti factum? Terent. Eun. II, 3, 21: digna res est, *ubi* tu nervos intendas tuos (= in qua). Heaut. IV, 6, 8: Huius modi mihi res semper comminiscere, *Ubi* (= quibus) me excarnufices. *ε*) Ubi duplicatur *ubi* aut apponitur *quomque*, significatio generalior fit et ad omnes res transfertur. Plaut. Bacch. II, 3, 18: Istius hominis *ubi* fit *quomque* mentio. Epid. III, 4, 56: Ego illam requiram iam, *ubi ubi*st. Aquilius Boeotiae fr. 1, v. 6: *Ubi ubi* monebat esse (= edere), nisi quom nil erat. — *Uspiam* Plaut. Mil. II, 5, 19: ne [nos] nosmet perdiderimus *uspiam,* ad q. l. Gronovius: „H. l. adverbium loci pro adv. modi et rationis positum esse videtur, = aliquo modo.“ *Usquam* Trin. II, 2, 32: Ne penetrarem me *usquam*, ad q. l. citat Lindem. adnot. ad Mil. III, 1, 90 (Nam bona uxor, si ea duci [potis] est *usquam* gentium, Ubi eam possiem invenire?): „*Usquam* non est *alicunde*, ut quibusdam visum est, sed *aliquo*, aliquem in locum. Sic Cic. Phil. I, 1.“ De *nusquam* v. Handium, quod itidem nonnunquam de motu ad locum usurpatur, ut Capt. I, 2, 70: Set numquo foras Vocatus [es] ad cenam? ER. *Nusquam*, quod sciam, ubi v. Lindem. — *Utrubi* Naev. Tarentilla fr. 4: *utrubi* cenaturi estis, hicine an triclinio?

26. c. *Adv. loci, quae respondent ad interr.* **quo**. *Alio* Plaut. Asin. I, 3, 43: illa *alio* ibit tamen, h. e. ad alium amatorem. *Aliorsum* significat *α*) in alium locum Truc. II, 4, 49: ancillas iubet — Aliam *aliorsum* ire. *β*) in aliam partem, aliter, qua significatione a Plauto Aul. II, 4, 8 etiam *aliovorsum* dicitur: Atque ego istuc, Anthrax, *aliovorsum* dixeram (*Δ*p atque, Goell. atqui). Terent. Eun. I, 2, 1 sq.: vereor ne illud gravius Phaedria Tulerit neve *aliorsum* atque ego feci acceperit. — *Aliquo* Plaut. Merc. III, 4, 71. Ter. Heaut. III, 3, 11: ut hinc concedas *aliquo* ab ore eorum aliquantisper. — *Deorsum* v. Hand. Cato R. R. c. 156, 4: Postea ubi *deorsum versus* ibit. — *Foras* Naev. bell. Pun. l. I, fr. 6 Vahlen. *foras* — exibant. Ennii annal. l. I, fr. 57, v. 93. Hectoris lustra fr. 3. Plaut. Most. I, 1, 1: Exi e colina sis *foras*, mastigia. 4, 3: Nam illi ubi fui, inde effugi *foras*. III, 1, 68. v. 156. 2, 9: Clanculum ex aedibus me dedi *foras*. Most. v. 878. 879. 901. IV, 3, 12: Promisi *foras*. Men. v. 109: progreditur *foras*. I, 2, 5: Nam quotiens *foras* ego ire volo. Men. v. 218. 463. 470. III, 2, 46. IV, 2, 95: Equidem ecastor tuam nec chlamydem do *foras*.

v. 97: Dare *foras*. v. 105. Men. v. 988. v. 1040: excludunt *foras*. Merc. v. 271. v. 561. v. 809. V, 2, 69. Pers. v. 682: praeda progreditur *foras*. V, 1, 6: Ite *foras*. — *Hoc* = huc. Plaut. Capt. III, 1, 20: Quis ait „*hoc*" aut quis profitetur? (Usitata in illa re adverbia *huc* aut *hic*). *Hoc* pro *huc* Bergkius Philol. 1861, I, p. 54 restitui vult etiam Bacch. v. 1151 codd. vestigia secutus. cf. Pseud. 156. — De *huc* vide Handium. Plaut. Aul. III, 2, 28: si ad ianuam *huc* accesseris. Capt. I, 2, 28: Set si ullo pacto ille *huc* conciliari potest. (conciliare = facere ut quis quo veniat). Casin. II, 8, 47: Vocabit *huc* eam ad se in nuptias. Rud. III, 4, 21: *huc* arido argentost opus. V, 3, 31: dandum *huc* argentumst probum. Terent. Andr. I, 1, 43: mulier quaedam — commigravit *huc* viciniae. Plaut. Pers. IV, 4, 102: aderit *huc*, ubi non *huc* pro *hic* dictum est, sed per *adesse* describitur status, qui ex actione eundi ortus est, cf. Hand. Tursell. III, p. 104. — *Illo* Naev. Triphallus v. 98. Plaut. Merc. v. 462. III, 3, 6. Poen. V, 2, 123: si *illo* advenerit. Pers. IV, 4, 26: Ego *illo* accessero. — *Intro* Cato R. R. c. 157: *intro* quae dolitabunt, ubi habet significationem *intus*. Ennii Andromacha Aechmalotis fr. 7. Plaut. Epid. I, 2, 54: Eamus *intro* huc ad te. V, 1, 43: dum eo *intro*. Bacch. IV, 4, 72: *intro* inspice. Merc. II, 1, 20. III, 2, 14: si *intro* rediero. 3, 6. 9. IV, 1, 11. 4, 61. 5, 11. Merc. v. 914. 915. 916. V, 2, 86. 89. 101. 4, 45. 50. 55. 56. Poen. IV, 2, 107: Nunc. *intro* ibo. Caecil. Stat. Plocium fr. 12: abi *intro*. Terent. Andr. III, 2, 43: Immo abi *intro*. — *Istoc* pro ad istam rem, isti rei dictum est Plaut. Bacch. II, 2, 42: Nam *istoc* fortasse aurost opus. v. Grut. — *Nequoquam* Most. v. 562: *Nequoquam* abeo. — *Porro* primum de loco usurpatur, ut Rud. IV, 3, 95: Ubi tu habitas? GR. *Porro* illic longe usque in campis ultumis, deinde transfertur ad tempus, weiterhin, ferner. Sic Amph. V, 1, 67: *porro* loquere. Trin. I, 2, 125: Set ut occepisti, perge *porro* proloqui. — *Prorsus*, *prorsum*, ortum ex *pro versus* (non *porro versus*, ut volebat Festus p. 234 M.), primum loci significationem habet et opponitur transversum et retro motum. Sic Plaut. Pseud. IV, 1, 45: Non *prorsus*, verum *transvorsus* cedit, quasi cancer solet, ad q. l. Camer.: „Est *prorsus* πρόσω, ut *transversus* πλάγιος. cf. Varro L. L. l. VI." Scalig.: „Imo *prorsus* nihil plane a *proversus* differt. ita *quorsum* est *quoversum*: *horsum*, *hoc versum*: *aliorsum*, *alioversum*." Tum dicitur

pro *recta via.* Mil. IV, 4, 56: *prosum* Athenas protinam abibo tecum. Pers. IV, 5, 5: Simulato, quasi eas *prorsum* in navem. Terent. Ad. IV, 2. 11: vide ne ille huc *prorsus* se inruat, ubi v. Ruhnk. et cf. Herz. ad Sall. p. 118. Denique dicitur de rebus, quae vel dubiae vel nimiae videri possunt, designandis et confirmandis (sic Handius IV, p. 617, quem vide in universum de toto usu huius particulae). Sic Terent. Eun. II, 3, 15: Ita *prorsum* oblitus sum mei. — *Protinam* Plaut. Mil. IV, 4, 56: prosum Athenas *protinam* abibo tecum. — *Quopiam* Most. IV, 2, 50. *Quoquo* Merc. V, 2, 17. *Quorsum* Terent. Andr. I, 5, 29: Misera timeo ‚incertum' hoc *quorsum* accidat, h. e. in quem rerum statum transeat. II, 2, 24: *Quorsum* nam istuc? *Quovis* Plaut. Most. v. 888: cibo perduci poteris *quovis*. *Retro* Ennii Sotae fr. 5: *retro* reccidit. *Rursum*, Contractum e *reversum*, primum loci significationem habet, = retro versum, retrorsum, ubi additur nonnunquam per pleonasmum *vorsum* (cf. *deorsum versus*, de quo v. supra). Coniungitur etiam cum *prorsum*, cui oppositum est. Significatio localis se convertit in sign. repetitae actionis, quam si aggredimur, quasi retro vertimus nos. Saepe tamen per pleonasmum vel ut maior vis notioni addatur coniungitur cum verbis per *re* compositis. Plaut. Amph. V, 1, 60: Ego cunas recessim *rursum vorsum* trahere et ducere, quod Taubm. explicat per *retrorsum*. Epid. II, 2, 63: Coepi *rursum vorsum* ad illas pauxillatim accedere. Capt. I, 2, 19: Inde me continuo *recipiam rusum* domum. Cist. II, 3, 50: *recurro* ego *rursum*. Mil. III, 1, 108: rusum restitues. Terent. Eun. IV, 2, 6: redeo rursum. Adelph. I, 1, 46: *rursum* ad ingenium *redit*. Phorm. V, 8, 29: Argentum *rursum* iube *rescribi*. Hec. III, 1, 35: Trepidari sentio et cursari *rursum prorsum*, rückwärts und vorwärts. Plaut. Cas. prol v. 33: rursum denuo. Terent. Eun. I, 1, 16: Bellum, pax *rursum*. — *Susum* (sursum) Cato R. R. c. 157: ita subducito animam *susum*. Alia exempla vide in lexicis. — *Ultro α)* localem habet significationem Plaut. Amph. I, 1, 164, cf. vol. I, p. 282. Capt. III, 4, 19: *Ultro* istum a me. *β)* Ex hac significatione oritur altera, qua fere idem est q. *adeo*, proprie: quod locum excedit. Sic Amph. II, 1, 40. Pers. II, 5, 26. Ter. Eun. V, 2, 21. Phorm. II, 3, 13. *γ)* De actione dicitur, quae ex ulteriore parte, h. e. nullo adiumento eorum, quae citra sunt, prodit (sic Freundius in lexico hanc sign. derivat). Sic Plaut. Truc.

IV, 3, 77: nam ipsa haec *ultro*, ut factumst, fecit omnem rem palam. Ter. Eun. IV, 7, 43. — *Utroque* Plaut. Stich. III, 1, 44: Per hortum *utroque* conmeatus continet. Taubm.: „ad alteras aedes ab alteris commeatus continuatus est."

27. *Adverbia temporis.* De *adhuc* v. Handium. Schuetzius doctr. part. p. 24: „certum temporis sive praeteriti sive praesentis finem notat." Plaut. Capt. II, 3, 25: ut *adhuc* locorum feci, faciam sedulo. Terent. Andr. III, 2, 1: *Adhuc* — quae adsolent quaeque oportet Signa esse ad salutem omnia huic esse video. — *Alias*, quod = alio tempore, apud Plautum nusquam, apud Terentium duobus tantum locis invenitur. Andr. III, 2, 49: Quid *alias* malim quam hodie has fieri nuptias?, de quo loco vide Handium p. 226. Hec. I, 2, 5. *Aliquantisper* = per aliquantum temporis. Plaut. Pseud. I, 5, 158: Concedere *aliquantisper* hinc mi intro lubet. — *Ante* Terent. Andr. I, 5, 4: Nonne oportuit Praescisse me *ante*? *Antea* Cato R. R. c. 157: Si quid *antea* mali intus erit. Terent. Andr. I, 1, 25: Nam *antea* Qui scire posses aut ingenium noscere, Dum aetas metus magister prohibebant? *Antehac* Ennii annal. l. VI, fr. 12, v. 198. fr. 14, v. 209. Plaut. Most. I, 1, 35. Most. v. 731. 933. Terent. Andr. II, 1, 3: usque *antehac.* — *Antidhac* Plaut. Pseud. I, 1, 14. II, 2, 25. — *Commodum* Stich. II, 2, 41: postquam me missisti ad portum — *Commodum* radiosus sese sol superabat ex mari. (Alciatus *iam,* Lambinus *tantum quod* interpretantur). Trin. II, 3, 9: *commodum* Ipse exit. Terent. Eun. II, 3, 52: Illa sese interea *commodum* huc advorterat. — *Confestim* Naev. Corollaria fr. 10: Charisius I, p. 177 P. (116 L.) „*confestim* . . . Naevius in Tarentilla et in Corollaria." Tarentilla fr. 13: Charisius l. c.: „*confestim*, velut competenti festinatione . . . confestim pro continuo et sine intervallo." — *Continuo* Plaut. Bacch. III, 1, 7: Me *continuo* contuli protinam in pedes. Most. v. 142. III, 1, 43. 118. Most. v. 1065. Pers. I, 1, 38. 3, 83. III, 3, 34. V, 2, 16. Caecil. Stat. Plocium fr. 8, v. 171. *Cras* Plaut. Merc. v. 378. III, 3, 25. Merc. v. 770. IV, 4, 41. V, 2, 108. De particulae *demum* significatione v. Handium, cui adde Schuetzium doctr. part. p. 133: „significat, ubi ad tempus refertur, aliquid non prius factum esse vel serius fieri quam par erat, citra temporis notam autem certis rebus aliquid tribuit, ut fere idem sit ac *potissimum* (erſt)," et Herz. ad

Sall. Cat. II, 9. Nos satis habemus exempla nonnulla addidisse. Plaut. Amph. I, 1, 145: *Igitur demum* magis maiorem in sese concipiet metum, cf. Lindem. 2, 11: *igitur demum* omnes sciunt, Quae facta. III, 1, 16: *Post igitur demum* faciam [ut] res fiat palam. Bacch. V, 1, 13: *hoc* est *demum* quod percrucior. Most. II, 1, 33: miserumst opus, *Igitur demum* fodere puteum, ubi sitis fauces tenet. Mil. IV, 8, 55: Si id facies, *tum demum* scibis, tibi qui bonus sit. Pers. II, 3, 13: Nam *id demum* lepidumst, triparcos — Bene admordere. Rud. IV, 2, 25: Iam ubi liber ero, *igitur demum* instruam agrum. Terent. Andr. V, 3, 11: Me miserum! SI. Hem, *modo*ne id *demum* sensti, Pamphile? Heaut. II, 3, 12: Vah, *nunc demum* intellego. Ad. V, 8, 15: Ego novos maritus anno *demum* quinto et sexagensumo Fiam. De particula *denique* vide Handium, qui tamen in nimis multa genera distribuit eius usum. Simplicius Schuetzius p. 135 sqq.: „Citra enumerationem plurium rerum id quod ultimo loco fit, significat. Nonnunquam ita ponitur, ut multa simul oratione comprehendi declaretur. Cum aliis quoque particulis connectitur, ita v. c. dicitur *tum denique*.“ Exempla sunt Plaut. Capt. I, 2, 39: *Tum denique* homines nostra intellegimus bona, Quom quae in potestate habuimus ea amisimus. Terent. Eun. I, 2, 78: Nempe omnia haec nunc verba huc redeunt *denique:* Excludor. Heaut. I, 1, 17: *denique* nullum remittis tempus neque te respicis. Phorm. II, 2, 11: Vereor, ne istaec fortitudo in nervom erumpat *denique*. IV, 3, 44: Haec *denique* eius fuit postrema oratio. Adelph. I, 2, 13. *Derepente* Ennii Alexandri fr. 8. Hectoris lustra fr. 8, v. 210. Phoenicis fr. 12. Plaut. Most. II, 2, 57. *Desubito* Naevii Danae fr. 6. Ennii Pancratiastae fr. 2. Plaut. Most. v. 411. Stich. V, 4, 39: Namque edepol quam vis *desubito* vel cadus vorti potest. Caecilius Statius Asotus fr. 1, v. 10. De *dudum* Schuetzius p. 141 haec habet: „primo loco designat id quod antea factum est, sive brevius sive longius temporis intervallum retro putetur, deinde diuturnitatem temporis notat, i. q. *olim, diu ante*.“ Accuratius et subtilius Handius diversas significationes huius particulae secundum linguae aetates constituit, quem vide. Exempla sunt Plaut. Amph. I, 2, 17: Nunc de Alcumena *dudum* quod dixi minus (= in prologo). II, 1, 73: num obdormivisti *dudum?* (= modo). 2, 29: Qui *dudum* properare se aibat? v. 59: Qui non abiisti ad legiones, ita uti

dudum dixeras? AM. *Dudum*? quam *dudum* istuc factumst? AL. Temptas: iam *dudum*, modo. AM. Qui istuc potis est fieri, quaeso, ut dicis: iam *dudum*, modo? Pers. IV, 3, 29: ex Persia adlatae mihi sunt istaec. DO. Quando? TOX. Hau *dudum*. Trin. III, 1, 7: Quam *dudum* istuc aut ubi actumst? (cf. Lind. ad Capt. V, 3, 3). Ter. Eun. IV, 4, 16: Ita visus est *Dudum*. 5, 5: vah, quanto nunc formosior Videre mihi quam *dudum!* 6, 5: Thaïs, ego iam *dudum* hic adsum. V, 4, 8: Ite intro: iam *dudum* era vos expectat domi. Phorm. II, 4, 19: Incertior sum multo quam *dudum*. — *Enumquam* Plaut. Cist. I, 1, 88: Sed tu *en unquam* cum quiquam viro Consuevisti? Men. V, 5, 26: Dic mihi, *en umquam* intestina tibi crepant —? Trin. II, 4, 189: O pater, *Enumquam* aspiciam te? Terent. Phorm. II, 2, 15: Cedo dum, *enumquam* iniuriarum audisti mihi scriptam dicam? 3, 1: *Enumquam* quoiquam contumeliosius Audistis factam iniuriam quam haec est mihi? — *Iam* Plaut. Pseud. 1, 5, 7: Atque id *iam pridem* sensi et subolebat mihi. — *Impraesentiarum* Cato R. R. c. 144, 4, v. Iens. purae et impurae lat. collect. p. 17. De *interea* v. Schuetzium doctr. part. p. 225: „significat idem quod *interim, eo temporis spatio, quo aliud quid geritur,* ubi etiam additur nonnunquam *loci*. Deinde transfertur ad rem, quam alia non obstante veram esse pronuntiamus, i. q. *tamen*. Saepe *interea* refertur ad sequens *dum*." Liv. Andron. Terei fr. 3, v. 24. Ennii annal. l. I, fr. 57, v. 92. l. VI, fr. 20. l. XVI, fr. 22. Annal. inc. sedis fragm. 83. Achillis fr. 9. Plaut. Most. I, 1, 68. Merc. II, 1, 24. IV, 4, 38. Pers. II, 1, 5. Ter. Eun. V, 2, 55: Vin *interea dum* venit, Domi opperiamur potius quam hic ante ostium? Heaut. IV, 7, 5: Tu hic nos, *dum* eximus, *interea* opperibere. — *Interibi* Plaut. Asin. V, 2, 41: tu *interibi* ab infumo da savium. Pers. I, 3, 85. S. C. de bacchanal. *INTER. IBEI.* De *modo* v. Schuetz. doctr. part. p. 244 sqq.: „Adv. *modo* primum temporale est, notans tempus cum maxime praesens vel vix praeteritum vel proxime futurum. Deinde *modo* significat i. q. *tantum*, *duntaxat*; sic et *modo ut*. *Modo non* est i. q. *tantum non*, beinahe." Rectius Handius singulas significationes huius particulae descripsit, quem vide. Significatio temporis autem non primigenia est, ut Schuetzius censet, sed derivata demum. Adde etiam imperativis adiungi *modo*, de qua re vide Handium p. 638 sq. Plaut. Epid. II, 2, 119: Face *modo*. V, 1, 43: ego *modo* sum frater factus huic,

dum eo intro atque exeo? Poen. V, 2, 126: Festivom facinus venit mi in mentem *modo*. Pers. I, 3, 46: (Parasitus) Marsuppium habeat: inibi paullum praesidi, Qui familiarem suam vitam oblectet *modo*, ubi *modo* sec. Gronovium non est *interdum*, sed quod alibi, tantummodo. Terent. Eun. IV, 4, 30: Quam dudum? DO. *Modo*. Heaut. IV, 1, 4: At satis ut contemplata *modo* sis. Phorm. I, 2, 9: *Modo* ut tacere possis. v. 18: *modo non* montis auri pollicens. Hec. III, 5, 8: Advenis *modo?* Adelph. II, 1, 48: Age iam cupio, *modo si* argentum reddat. III, 1, 2. IV, 1, 22: Fuge *modo* intro. — *Mox* Plaut. Bacch. IV, 8, 39: *quam mox* dico 'dabo'? *Nox* = noctu Plaut. Asin. III, 3, 7: *Nox* si voles manebo. — *Numquam* Naev. fr. Equi Troiani: *numquam* hodie effugies quin mea manu Moriare, ad q. l. Klussmannus p. 103: „*Nunquam* maiorem habet negandi vim quam *non* (Donat. ad Terent. Andr. II, 3, 10 et II, 4, 7), certo etiam tempori haud raro adiungitur (Donat. ad Terent. Adelph. IV, 2, 31. Plaut. Asinar. III, 3, 40)." Ter. Heaut. III, 2, 48: *Numquam* commodius *umquam* erum audivi loqui. De *nunc* v. vol. I. De significatione v. *nunc iam* et *iam nunc* v. Handium. Exempla sunt Plaut. Amph. III, 2, 56: *Iam nunc* irata non es? Asin. prol. v. 1. 4. III, 3, 120. Coniungitur etiam cum *quom maxume*; Terent. Phorm. I, 4, 26: Atqui opus est *nunc quom maxume* ut sis, Antipho. Adelph. IV, 1, 2: *Nunc quom maxume* operis aliquid facere credo. De *nuper* v. Handium. Susenbrotus gramm. p. 120: „Adverbium *nuper* praeteritis verborum iungi postulat, Terentius tamen et cum praesenti iunxit," ubi haud dubie respexit locum Heaut. I, 1, 1. De *olim* Handius haec habet: „Primaria significatio est *illo quod definitur tempore, aliquando.* Grammatici igitur nescio an non perspecta causa dixerunt quodlibet tempus hac particula significari. Deinde refertur ad tempus remotum et dicitur de eo, quod aliquo tempore ante est actum, addito ipsius temporis nomine aut eius designatione per particulam *quum.* Nec quidquam refert, utrum tempus sit longinquum an propius. Sed etiam per se significat tempus praeteritum." Plaut. Asin. III, 3, 126: An quid *olim* hominist Salute melius?, de quo loco Handius p. 371: „retulerim verba ad ea, quae n. 1 exposui, ut sit certo aliquo tempore, suo tempore: nisi de eo dictum est, quod fieri solet." Mil. I, 1, 2: Quam solis radii esse *olim quom sudumst* solent. Grut.: „Est enim *olim* adver-

bium omnium horarum ac temporum." Lind.: „*Olim*, tum. etiam in demonstratione ponitur, ut h. l. Insolentior tamen est notio ea, qua idem notat quod Graecum *ποτὲ*, indefinitum tempus significans." Poen. I, 2, 143: nisi illam mihi tam tranquillam facis, Quam mare *olim*st, *quom* ibi alcedo pullos educit suos. Trin. II, 4, 122: Primum omnium *olim* terra *quom* proscinditur, ad q. l. Lindem.: „*Olim* — *quom*, si quando. *Olim* enim pr. indefiniti temporis adverbium, aliquando." — Dicitur etiam *olim* — *quondam* et *iam olim*. Terent. Eun. II, 2, 15: *Olim* isti fuit generi *quondam* quaestus apud saeclum prius. III, 5, 39: et quia consimilem luserat *Iam olim* ille ludum, v. Ern. Syn. I, p. 370. — *Perpetuo* Plaut. Most. III, 1, 23. Men. V, 9, 88: ut liber *perpetuo* siem. Merc. v. 373. Pers. II, 4, 10. Terent. Eun. V, 8, 13: Numquid — tu dubitas, quin ego nunc *perpetuo* perierim? *Post* legg. XII tab. III, fr. 2: Post deinde. Plaut. Aul. II, 2, 71. Epid. II, 2, 64: Egomet *post*, ubi illas audivi loqui, Coepi rursum vorsum ad illas pauxillatim accedere. Menaechm. III, 2, 8 (= v. 465): *post* adibo atque adloquar. Terent. Andr. V, 4, 33: *post* ibi nunc primum audio Quid illo sit factum. — *Poste* Plaut. Merc. II, 3, 36: *Poste* hac nocte non quievi satis mea ex sententia, h. e. praeterea. Ter. Andr. III, 2, 3: poste deinde. *Postea* Naev. Agitatoria fr. 1, v. 6. Cato ap. Iord. 52, 14. Enn. Epich. v. 9. Ter. Eun. II, 3, 79: quid tum *postea?* Ad. IV, 1, 13: quid *postea?* 5, 26. *Posthac* Cato ap. Iord. 36, 12. Caecil. Stat. Pausimachus fr. 4, v. 140. Ter. Andr. prol. v. 26. Eun. V, 2, 59. *Postidea* Plaut. Cist. caterva v. 3: postidea loci. Truc. IV, 2, 52 dubitat Bergkius Philol. 1861, I, p. 50 utrum scribendum sit Postidea in te manum iniiciam quadrupli, venefica, an Postidea ego te m. ini. *Postilla* Ter. Eun. I, 2, 47. *Postmodum* Ennii Euhemeri fr. 11, 62. *Postremo* Plaut. Epid. IV, 2, 21: *Postremo* (furz) haec mea culpa non est. Merc. v. 558. Trin. III, 1, 12: *Postremo* edepol ego istanc ad me rem attinere intellego, ad q. l. Lindem.: „furz. Vocabula enim *postremo* et *denique* saepe dicuntur, quum significare vis, nihil cogitationis amplius reliquum esse, rem iam ad liquidum perductam, quasi tu dicas: ut brevibus complectar, ut uno verbo dicam, omnia ad hoc unum redeunt." III, 2, 36: Et *postremo*, nisi me auscultas cett., ubi Lind.: „ut rem in fine complectar, ut sententiam meam breviter explicem." Caecil. Stat. Synephebi fr. 1, v. 204. Terent.

Adelph. III, 4, 38: *Postremo* non negabit. V, 9, 20. *Pridem* Ter. Eun. III, 3, 11: *quam pridem* pater Mihi et mater mortui essent. Heaut. II, 1, 17: Hoc ego mali *non pridem* inveni. *Primum* saepe invenitur non sequentibus part. *deinde, postea,* similibus, v. Herz. ad Caes. p. 397. Ruhnk. ad Ter. Andr. I, 3, 6: *primum* iam de amore hoc comperit. *Quamprimum* Plaut. Truc. I. 2, 68: *Quamprimum* potis est expugnari amator, optumum amicaest. De *quando* v. vol. I, quibus locis adde Plaut. Poen. V, 3, 16: Pol satis, scio, inpetrarunt, *quando* hic hic adest. Sc. ult. v. 12: *Quando* boni estis. v. 26: *quando* ex nervo emissus. Truc. IV, 3, 43: *quando* adest. *Quotannis* Cato R. R. c. 3. *Quotkalendis* Plaut. Stich. I, 2, 3 = singulis Calendis. *Quoties* Cato R. R. c. 1: *Quoties* ibis, *toties* magis placebit. *Quotiescunque* Plaut. Truc. II, 2, 27: Quid tu huc occursas, in urbem *quotiescunque* advenimus? *Sero* Plaut. Men. v. 989: metuo ne *sero* veniam. *Simul* Naev. bell. Pun. l. VI, fr. 3: convenit regnum *Simul* atque locos ut haberet. Plaut. Merc. prol. v. 1: Duas res *simul* nunc agere decretumst mihi. Pers. II, 1, 3: mandata hau consuevi *simul* bibere *una*. Terent. Andr. III, 2, 31: multa concurrunt *simul.* Plautus hoc adverbium saepissime coniungit cum praep. *cum,* cuius rei Balbachius observ. crit. in locos quosd. Plaut. p. 25 haec exempla attulit. Amph. II, 2, 122: Qui ipsus equidem nunc primum istanc *tecum* conspicio *semul*? v. 136: neque istam vidi nisi *tecum semul.* Aul. IV, 4, 28: quis illic est, qui intus alter erat *tecum simul*? Cist. IV, 2, 104: et intro abi *cum istac simul.* Epid. I, 1, 39: simul mecum. Bacch. IV, 1, 4: Utrum aurum reddat anne eat *secum semul.* v. 5: Tu dudum, puere, *cum illac* usque isti *semul.* IV, 2, 9: Vel ut hinc in Elatiam hodie eat *secum semul.* Most. IV, 3, 43: I *mecum,* te obsecro, *una* nunc *simul.* Men. prol. v. 27: Tarentum avexit *secum* ad mercatum *simul.* II, 3, 54: i hac *mecum semul.* V, 1, 36: tecum simul. Ponitur etiam pro *simulac, simulatque.* Sic Cato R. R. c. 48: *simul* herbae inceperint nasci. Terent. Phorm. V, 4, 4: Hic *simul* argentum repperit, cura sese expedivit. — *Statim* Plaut. Amph. I, 1, 120: *statim* stant signa, h. e. fixe, perseveranter, cf. v. 84: Nec recedit loco quin *statim* rem gerat. — *Tammodo,* Trin. III, 1, 8: *Tammodo,* inquit Praenestinus, ad q. l. v. Lindem. — *Tandem* Plaut. Mil. IV, 2, 70: Heu, ecastor nimis vilist *tandem,* ubi Lindem.: „Quasi postquam cupide rem ex-

spectarat, mirabunda dicat: das ist doch endlich einmal wohlfeil.“ Truc. II, 1, 27: Nam qui male nos agimus *tandem?* Terent. Phorm. II, 1, 1: Itane *tandem* uxorem duxit Antipho iniussu meo? *Tantisper* Plaut. Mil. IV, 2, 31: ego astabo hic *tantisper* cum hac forma et factis sic frustra?, ad q. l. Lindem.: „= tamdiu. Omnia enim adverbia similiter terminata sunt proprie temporis, ut *paullisper* per breve tempus, *aliquantisper* per aliquantum temporis, *quantisper* per quantum temporis.“ Terent. Heaut. I, 1, 54: Ego te meum esse dici *tantisper* volo, Dum quod te dignumst facies. *Ut* = quum, postquam. Plaut. Amph. V, 1, 10. v. 15: *Ut* iacui exurgo. Mil. IV, 4, 40: *ut* intro haec abierit. Truc. I, 2, 6: ut simitu = simulatque.

28. Complectimur hac paragrapho alia adverbia, quorum usus est singularis. *Affatim* Liv. Andronic. inc. comoed. fragm. 1: *affatim* edi Bibi lusi. Plaut. Poen. III, 1, 31. De *age* vide Handium. Plaut. Most. III, 2, 163: Mane sis videam, ne canis. TH. *Agedum* vide. Terent. Andr. IV, 2, 30: *Age*, veniam. *Aliter* coniungitur cum particula *ac, atque.* Terent. Heaut. II, 3, 23: *aliter* tuom amorem *atque* est accipis. Phorm. III, 2, 45: ego isti nilo sum *aliter ac* fui. Adelph. IV, 3, 6: numquam te *aliter atque* es in animum induxi meum. De *aliter — quam*, quod non debebam omittere vol. I, p. 230, vide Handium. De *cedo* vide Handium. Plaut. Amph. II, 2, 146: *Cedo* mi. Capt. IV, 2, 58: *Cedo* manum. Terent. Ad. I, 2, 43: Postremo aut desine aut *cedo* quemvis arbitrum. III, 4, 38: coram ipsum *cedo.* Phorm. II, 2, 15: *Cedo* dum, enumquam iniuriarum audisti mihi scriptam dicam? *Clam* Plaut. Mil. III, 3, 9: Quam sane magni referat, mihi *clam*st. Merc. I, 1, 43: Res exulatum at illam *clam* abibat patris, de quo genitivo v. vol. I, p. 340. Nunc dubito tamen, utrum genitivus *patris* ad *clam* an potius ad *res* pertineat. Truc. II, 5, 7. Coniungitur autem a Plauto non cum ablativo, sed cum solo acc., de quo vide vol. I, p. 213. Ablativi autem exempla, quae olim afferebantur, a recentioribus editoribus omnia emendata sunt. Terent. Andr. II, 6, 13: tum id *clam.* Ad. I, 1, 46: Si sperat fore *clam*, rursum ad ingenium redit. *Cur* (Plaut. Epid. IV, 2, 6 in *Δ*p scriptum est *Qur*). Plaut. Rud. II, 4, 21: *Quor* tu aquam gravare amabo —? Truc. IV, 3, 23: *Cur* eum accepisti? Terent. Andr. V, 3, 15: Sed quid ego? *quor* me excrucio? *quor* me macero? *Quor* meam senectutem huius sollicito amentia? Cum

negatione Plaut. Epid. IV, 2, 5: *cur non*, quae ex te nata sit? Pseud. I, 3, 84: Quor non? 5, 76: *quor non* rescivi? Poen. V, 4, 55: *quor* (*Δ*p *quur*) *non* agimus? Terent. Andr. II, 3, 10: Quor non? III, 2, 38: *quor non* dixti extemplo Pamphilo? 4, 2: *Quor* uxor *non* arcessitur? V, 4, 49: *Quor non* illam huc transferri iubes? Eun. I, 2, 7: *quor non* intro ibas? III, 2, 12: *quor non* imus hinc? V, 2, 59: Quor non? Heaut. I, 1, 111: Non possum. CH. *Quor non*? V, 5, 3: *quor non* arcessi iubes Filiam —? Hec. I, 1, 17: *quor non* aut istaec mihi Aetas et formast aut tibi haec sententia? *Cur non* a *quidni* Zumptius ita bene distinguit, ut dicat in *cur non* responsionem requiri, per *quidni* orationem tantum in affirmationem converti, v. etiam Fleckeisenum in Iahnii annal. phil. vol. LXI, sect. 1, p. 27. Plaut. Amph. v. 434 (I, 1, 278): *Quid* ego *ni* negem, qui egomet siem? Mil. v. 554: *Quidni* fateare ego quod viderim? v. 1120: *Quid* ego *ni* ita censeam? v. 1311 (IV, 8, 1): *Quid* ego *ni* fleam? Pseud. I, 1, 94: *Quid* ego *ni* fleam —? II, 2, 57: *Quid* ego *ni* teneam? Truc. IV, 2, 14. *Quippini* sec. Rostium comment. Plaut. p. 142 ab interrogantibus ita usurpatur, ut antecedentia concedantur. Sic Plaut. Aul. I, 2, 3: *Quippeni* (sic Pareus) Ego intus servem?, ubi nescio quid sibi velit Goellerus dicens *quippini* ab hoc loco alienum esse, praeeunte Bothio scribens *quippe nil*. Recte enim docet Lambinus per ironiam haec esse dicta. Bacch. IV, 7, 41: Quippeni? Pseud. I, 3, 127: Quippini? Poen. I, 3, 27. III, 4, 21. 22. 28. 29. 30. 33. Truc. I, 2, 103. II, 4, 60. *Denuo* Ennii Epicharmus fr. 4, v. 4. fr. 7, v. 10. Plaut. Amph. I, 1, 238: Etiam *denuo*? Most. I, 3, 66. Merc. v. 920. Pers. v. 828. Nonnunquam per abundantiam familiaris sermonis additur verbis, quae cum praep. *re* composita sunt, ut Capt. II, 3, 51: Fecisti ut *redire* liceat ad parentis *denuo*, ad q. l. vide Lindem. Terent. Hecyr. prol. II, v. 30: refero denuo. *Dumtaxat* Plaut. Truc. II, 4, 91. De *en* et *ecce* vide Handium. Plaut. Amph. II, 2, 146: *En* pateram tibi: *eccam*. Asin. V, 2, 30: *En* tibi hominem. Capt. II, 3, 13: *en* tibi hominem (vulg. *hem*): eadem verba leguntur III, 4, 8. IV, 2, 79: *En* manum. Curc. I, 2, 27: *En* tibi [hoc], anus lepida (sc. quod bibas). Mil. V, 12: *en* tibi. Terent. Andr. V, 2, 1: *En* Davom tibi (sic Fleckeisen. Vulg. *Hem*). Plaut. Bacch. v. 667: Sed quem quaero, optume *ecce* obviam mihist. Truc. IV, 3, 78: Sed nimium pol opportune *ecce* ab sese egreditur. Plaut. Fragm. Fri-

volar. p. 480, v. 5: ubi rorarii Estis? *en* sunt. ubi sunt accensi? *ecce.* Fragm. Bacchid. p. 487, v. 2: nam et ex mari timida *ecce* ego Pavitare. Fr. Corniculariae v. 6, p. 479: Circus noster *ecce* adest. De *ecce autem* vide Schuetz. doctr. part. p. 153. Hand. Tursell. I, p. 587. Plaut. Merc. IV, 4, 8: *Ecce autem* perii. v. 52: *ecce autem* haec abiit. Poen. V, 3, 5: *Ecce autem* mala! Terent. Eun. II, 3, 6: *ecce autem* alterum. Phorm. II, 1, 34: *Ecce autem* similia omnia. Ad. IV, 7, 3: *Ecce autem* nova. — *Eccere* Plaut. Amph. II, 1, 4: *Eccere,* iam tuatim Facis [tu], ut tuis nulla aput te fides est, ad q. l. Lamb.: „Iusiurandum est, ac si dicatur, *per Cererem,* ut *Aecastor.* Festus. Id cum significat, *aecere* scribendum est; at *eccere* idem est, quod *ecce.*“ Lambinum sequens Lindemannus ad Trin. II, 2, 111 discrimen statuit inter *ecere* et *eccere*, sed hoc discrimen fictum est, v. Fleckeisen. exerc. Plaut. p. 48. Mil. II, 2, 52: *Eccere autem* capite nutat. Pers. II, 4, 29: *eccere autem,* Quem convenire maxume cupiebam, egreditur intus. — *Edepol* Amph. I, 1, 125. v. 126: Credo *edepol equidem* dormire Solem, pleonasmus. 3, 12: *Edepol ne* illa si istis rebus te sciat operam dare cett. Terent. Hec. II, 3, 1: *Edepol ne* nos sumus inique aeque omnes invisae viris. — De etymologia et significatione particularum *fere* et *ferme* vide egregie disputantem Handium. Exempla sunt Plaut. Trin. II, 2, 37: tibi fecisti, non mihi: Mihi quidem aetas actast *ferme*, tua istuc refert maxume. Terent. Andr. I, 1, 77: *Ferme* in diebus paucis, quibus haec acta sunt, Chrysis vicina haec moritur. 5, 49: iam *ferme* moriens me vocat. Heaut. I, 1, 70: Domum revortor maestus atque animo *fere* Perturbato. Cum negatione Andr. III, 1, 2: Fidelem *haud ferme* mulieri invenias virum. Heaut. I, 1, 3: haec inter nos nuper notitia admodumst — *Nec* reï *fere* sane amplius quicquam fuit. Etiam ante *plerumque* ponitur, ut ambitum huius verbi circumscribat. (Sic Schuetzius doctr. part. p. 190), ut Phorm. I, 2, 39: hic solebamus *fere Plerumque* eam opperiri. *Fortasse* Plaut. Poen. V, 2, 44: *Fortasse* medicos nos esse arbitrarier. *Hercle* Plaut. Men. IV, 2, 67: Tun negas? MEN. Nego *hercle* vero. Merc. I, 2, 74: hercle certe. V, 4, 10: Tibi *hercle* dicit (sic Ritschl. pro vulg. *ergo*). Terent. Andr. II, 2, 10: Mea quidem *hercle certe* in dubio vitast. — *Iterum* Plaut. Mil. II, 3, 27, = altero loco, vid. Lindem.

In *immo* particula describenda utar ea distributione,

quam fecit Handius. a. Primum respondet per hanc particulam is, qui interroganti alteri prorsus contrarium affirmando opponit, praesertim ubi is, qui interrogat, dubitavit de re, quam alter ex adversa parte confirmat. Eadem est ratio, ubi quis opinionem coniectando anticipat, etiam extra interrogationem. Plaut. Amph. II, 2, 54. 94. Curcul. II, 3, 66: „Dedistin tu argentum?" inquam. '*immo*' [inquit] 'apud trapessitam situmst.' Epid. V, 2, 2: *Immo* edepol tu quidem me miserum habes miseris modis. Bacch. IV, 4, 39: *Immo* tibi ne noceat. v. 67: Pistoclero nulla amicast? MN. *Immo* adest. Bacch. v. 1191: Egon quom haec cum illo adcubet inspectem? BA. *Immo* equidem pol tecum adcumbam. Pseud. I, 5, 128. Pers. I, 3, 55: Tun' illam vendas? TO. *Immo* alium adlegavero Qui vendat. IV, 3, 27: *Immo* ad te attinent. 4, 61: quid, si hic non volt me adesse una? SA. *Immo* i modo. 7, 11: Tibine ego? *immo* servolae. Truc. III, 2, 28: *Immo* nil dico. Terent. Andr. V, 3, 16 sqq.: Quor meam senectutem huius sollicito amentia? An ut pro huius peccatis ego supplicium sufferam? *Immo* habeat, valeat, vivat cum illa. Eun. III, 5, 60. Heaut. IV, 3, 27. V, 1, 38: istuc times quod ille operam amico dat suo? CH. *Immo* quod amicae. Phorm. IV, 3, 35. V, 9, 54. Hec. V, 3, 11: curre ad Pamphilum. — Dic me orare ut veniat. PA. Ad te? *Immo* ad Philumenam. b. Plerumque accedit amplificatio. Qui respondet, affirmat rem non modo non parvam, sed magnam vel maximam esse. Quare vulgo accipiunt pro *potius* vel *quin potius*. Plaut. Cas. II, 8, 19: *immo* edepol me quam te minus. Pseud. I, 5, 80: Numquid, Simo, peccatumst? SI. *Immo* maxume. II, 4, 20: *Immo* utrumque. IV, 6, 17: Set convenistine hominem? BA. *Immo* ambos semul. Rud. v. 960: dimidium volo dicas. GR. *Immo* amplius etiam. Truc. I, 2, 87: *Immo* edepol melius iam fore credo, te ubi videbit. v. 91: *immo* unice unum. Terent. Andr. I, 2, 30: Quid, hoc intellextin? an non dum etiam ne hoc quidem? DA. *Immo* callide. III, 5, 12: Expedies? DA. Certe, Pamphile. PA. Nempe ut modo. DA. *Immo* melius spero. IV, 1, 5: Idne est verum? *immo* id hominumst genus pessumum, Denegandi modo quis pudor paulum adest. Eun. III, 1, 19: sic homost: Perpaucorum hominum. GN. *Immo* nullorum arbitror. Phorm. I, 2, 96: Non multum habet Quod det fortasse? GE. *Immo* nil nisi spem meram. II, 3, 72. Hec. I, 2, 31. III, 4, 22 sqq.: Quid cessas? PAR. Quid vis

dicam? an conveniam modo? PAM. *Immo* quod constitui hodie conventurum eum, Non posse, ne me frustra illi expectet. vola. c. Revertit haec particula quaestionem in eum, qui quaesivit. Quae est elliptica forma. Plaut. Amph. I, 1, 194. d. Sic fit ea formula, in qua quis miratur, alterum aut quaerere de re, quae certa sit, aut opinione falli vero contraria. Curc. I, 1, 59. Bacch. II, 2, 28 sqq.: ecquidnam meminit Mnesilochi? PI. Rogas? *Immo* unice unum plurumi pendit. CH. Papae. PI. *Immo* ut eam credis? misere amans desiderat. e. Hoc modo igitur in colloquiis reiicitur quaevis sententia, non tantum interrogatione proposita, dum ab altera parte aliud vel contrarium effertur aut affirmatur. Indicat particula saepe eum, qui loquitur, non acquiescere in iis, quae alter dixit. Amph. II, 2, 103. V, 1, 32: Haec sola sanam mentem gestat meorum familiarium. BR. *Immo* omnes sani sunt profecto. Asin. V, 2, 72. Capt. II, 2, 91. III, 4, 35. Curc. II, 3, 56: Perdis me tuis dictis. CU. *Immo* servo et servatum volo. Cas. II, 3, 31. Epid. II, 2, 20: *Immo* adquiesce. v. 97: *Immo* docte. III, 3, 49: *Immo* haec east. Bacch. III, 6, 42: *Immo* ibo. Merc. I, 2, 60: Tandemne indignus videor? CH. *Immo* dignus. Pseud. I, 1, 29: Lege vel tabellas redde. PS. *Immo* enim pellegam. v. 31: At tu cita. CA. *Immo* ego tacebo: tu istinc ex cera cita. IV, 1, 14: Ambula ergo cito. SI. *Immo* otiose volo. v. 24: Iuppiter te mihi servet. SI. *Immo* mihi. Poen. I, 1, 23: *Immo* mihi. Rud. III, 5, 7 sq.: Iubedum recedere istos ambo illuc modo. DAE. *Immo* ad te accedent. IV, 3, 55 (= v. 994): Nullus est. GR. *Immo*st profecto. 4, 16 sq.: Eloquar. GR. *Immo* ego eloquar. Truc. II, 4, 68: *Immo* hercle vero adcubuo mavelim. IV, 2, 39: *Immo* istuc ad vos. v. 40: *Immo* opperire. 4, 19: *Immo* amabo, ut hos dies aliquos sinas Eum esse apud me. V, v. 59: *Immo* tu prior perde et peri. Terent. Andr. III, 2, 43: *Immo* abi intro. Eun. IV, 6, 21. V, 2, 38. Heaut. I, 2, 23. Phorm. II, 2, 23 sq.: Non pote satis pro merito ab illo tibi referri gratia. PH. *Immo* enim nemo satis pro merito gratiam regi refert. Hec. III, 5, 13: Quidquid est id, quod reliquit, profuit. LA. *Immo* obfuit. f. Sed corrigitur etiam hac particula alterius opinio et ad verum reducitur, quod quasi in adversa parte conspicitur. Sic negatur et reprimitur id, quod alter dixit. Sententia est: *non ita, sed potius.* Plaut. Amph. I, 1, 211 sq.: Advenisti, audaciai columen,

consutis dolis. SO. *Immo* equidem tunicis consutis huc advenio, non dolis. v. 233. 3, 40. Aul. IV, 10, 1: *immo* ego sum et misere perditus. Capt. IV, 2, 77: Tum tu mi igitur erus es. ER. *Immo* benevolens. Cist. II, 1, 39: *immo* mater quidem. 3, 23: *Immo* fuit. Bacch. I, 2, 38: *Immo* neque habetis neque sinam. II, 2, 43: *Immo* etiam prius. V, 2, 58: *Immo* ego te oro ut me intro abducas. Most. III, 2, 41: Vino 'et victu, piscatu probo, electili Vitam colitis. TR. *Immo* vita antehac erat. Mil. II, 5, 32: Mala's. PH. *Immo* ecastor stulta multum, quae vobiscum fabulem. Merc. IV, 3, 36: *Immo* haec sequestro mihi datast. Pseud. II, 2, 15: Quasi te dicas atriensem. PS. *Immo* atriensi ego inpero. v. 30: *Immo* adest. Poen. V, 4, 61: *Immo* hercle dixi, quod volebam. Truc. V, 65. Terent. Andr. I, 1, 3: *Immo* aliud. Qui loquitur se ipsum corrigit Plaut. Cist. II, 1, 45: *Immo*, mulier, audi, meam ut scias sententiam. g. Removetur hoc modo etiam quaevis dubitatio. Affirmatio enim evadit ex reiecta sententia aliena. Id praesertim post interrogationem negativam fieri potest. Plaut. Aul. II, 1, 39: *Immo*, siquid vis, roga. Bacch. IV, 8, 49 sqq.: Iam dudum hercle equidem sentio, suspitio Quae te sollicitet: eum 'esse cum illa muliere. CL. *Immo* est quoque. Most. III, 3, 4: Ecquid placeant, me rogas? *immo* hercle vero perplacent. Pseud. II, 4, 37 sq.: Si servos est, Numquid refert? PS. *Immo* multo mavolo quam liberum. Terent. Andr. III, 3, 18: *Immo* ita volo itaque postulo ut fiat. h. Ubi quis ironice est locutus aut narravit aliquid esse simulatum, alter per hanc particulam affirmat rem non in dubium venire aut non tantum specie constare. Plaut. Epid. III, 3, 39: *Immo* ita decet. Terent. Eun. III, 1, 18: Hui, Regem elegantem narras. TH. *Immo* sic homost. i. Ponitur fere ab initio enunciationis, sic Plaut. Aul. II, 2, 84: *immo* pol optuma. sed interdum aliud vocabulum 'ei praeponitur. Sic Aul. IV, 10, 35: Pernego *immo* cett. Capt. II, 2, 104: Optuma *immo*. k. Comicis usitata est dictio *immo si scias*, *immo si audias*, quo colloquentium alter alteri maius opinione vel peius quid nondum cognitum indicat eique contrariam sententiam suadet. Interdum non absolvitur sermo et sententia intelligitur: immo si scias, mutabis sententiam tuam, sive, si scias, nōn amplius quaeres. Epid. III, 4, 15: Immo, si audias. Bacch. IV, 4, 47: *Immo si audias* quae dicta dixit me advorsum tibi. Terent. Eun. II, 3, 64: Immo si scias. l. Notandum vide-

tur, quomodo huic particulae succedat *etiamsi* in confirmanda sententia, remotis iis, quae obstare videntur. Plaut. Epid. III, 4, 81. m. Quae usque adhuc explicui, reiiciunt aliena dicta et affirmant contraria. At sunt loci, in quibus *immo* eam ipsam sententiam, quam colloquentium alter proposuit, confirmare videatur. Unde quidam existimarunt adversativam hanc particulam esse affirmativam. Scilicet possunt ea, quae aliquis dixit, ab altero accuratius definiri aut accumulari ita, ut prior sententia non perstet, sed reformetur. Neque alio modo is, qui ironice loquitur. Aul. II, 4, 28: *Immo* equidem credo. III, 6, 9: *immo* est. IV, 10, 51: *immo* eccillam domi. Epid. II, 2, 80: *Immo*, si placebit, utitor. Bacch. II, 2, 31. 3, 41. 106. Men. V, 7, 18 sqq.: Obsecro te, quisqui's, operam mi ut duis, Neu sinas in me insignite fieri tantam iniuriam. ME. *Immo* operam dabo et defendam et subvenibo sedulo. Mil. II, 5, 52: Visanest ea esse? PA. *Immo* edepol plane east. Pseud. I, 3, 90. IV, 1, 39: *Immo* si ecfexis, tum faxo magis [id] dicas. Poen. III, 3, 56. V, 6, 23: *immo* haut multo post in ius veneris. Pers. IV, 7, 9: Credidi gratum fore Beneficium meum aput te. DO. *Immo* equidem gratiam tibi, Toxile, habeo. Truc. II, 4, 22. Terent. Eun. IV, 7, 42: Credin? GN. *Immo* certe. Andr. III, 3, 18: *Immo* ita volo itaque postulo ut fiat. Potest inversa negatione redire oratio ad affirmationem: tamen non mutat naturam suam particula. Plaut. Cas. II, 6, 51: *Immo* mihi hercle. n. In indignatione mirantur Germani rem incredibilem adhibita negatione n e i n. Ita etiam Latini. Terent. Andr. IV, 1, 5: Idne est verum? *immo* id hominumst genus pessumum. 2, 25: *Immo* etiam Narrationis incipit mi initium. o. Pergit Handius: „Iam quaeram possitne unum vocabulum *immo* negationem vel oppositionem praestare. Equidem non puto id fieri posse, nisi adiectum sit aliud vocabulum affirmandi: *immo vero, immo hercle*: quae dicuntur pro *certe, profecto*. Si qui apud comicos hoc modo loquuntur, sermo interpellatur aut aliena cogitatione abrumpitur. Potest autem antecedere aliud verbum interiectum". Exemplis Handii adde Bacch. II, 2, 33. p. Duae quum potestates in hoc vocabulo conspirent, earum utraque poterat aliis vocabulis adiectis augeri. Adduntur igitur particulae affirmationis gravissimae *edepol, hercle* et quod simul adversativam aliquam vim in se habet *vero*, unde *immo vero* exsistit, quo oratio aut repugnare oppositis aut ad ma-

iora adscendere solet. Plaut. Capt. II, 2, 37. v. 39: tenaxne pater est eius? PH. *Immo edepol* pertinax. Epid. V, 2, 2: *Immo edepol* tu quidem me miserum habes miseris modis. Pseud. IV, 7, 102: *Immo edepol* esse vis. Asin. III, 3, 26: Immo hercle vero. Cas. V, 4, 16: *Immo hercle* illius. Bacch. II, 2, 33. Men. IV, 2, 93. Merc. IV, 4, 19: *Immo hercle* tu istic ipsu's. Rud. IV, 3, 47 (= v. 986): *Immo hércle* haut est. 4, 53: *Immo hercle* insignite inique. V, 3, 13. Terent. Eun. III, 5, 14. Adelph. III, 4, 37. V, 8, 5: Immo hercle. Plaut. Bacch. IV, 4, 21: *Immo vero* nimis multo minus [quam] parum. Most. III, 2, 79: Immo edepol vero. Pseud. II, 2, 13: *Immo vero* ego eius sum Subballio. v. 40. III, 2, 84: *Immo edepol vero* [sum] hominum servator magis. Poen. I, 1, 72: *Immo vero* sane commode. Terent. Andr. V, 2, 13: *Immo vero* indignum cett. Phorm. V, 9, 58: immò vero. Hec. IV, 4, 104: *Immo* abi *vero*. V, 4, 37. q. Ut magis appareat alterius rei dignitas, additur *potius*, cuius significatio in eumdem sensum convenit. Ubi *magis* legitur, pertinet hoc ad aliud verbum. Plaut. Asin. V, 2, 90. Rud. IV, 8, 2. Terent. Eun. III, 1, 46: *Immo* auge *magis* suspitionem. r. Quoniam in demonstrando contrario argumentum potest vel sententiae vel veritatis documentum comprehendi, coniungitur *enim*. *Immo enim* est contrarium potius valet: nam —. Gravior affirmatio accedit per *enimvero*. Terent. Andr. V, 1, 4: Immo enim. Phorm. II, 2, 24: Non pote satis pro merito ab illo tibi referri gratia. PH. *Immo enim* nemo satis pro merito gratiam regi refert. Plaut. Capt. III, 4, 76. Terent. Eun. II, 3, 38: *Immo enim vero* infeliciter. Phorm. III, 2, 43: Sic hunc decipi! DO. *Immo enim vero*, Antipho, hic me decipit. s. Affirmatio adiicitur distinctior subiuncta particula *etiam*: nisi ea ad aliud nomen pertinet. Plautus composuit verba *immo — quoque*. Plaut. Bacch. II, 3, 82: Immo etiam. Merc. IV, 3, 33: *Immo etiam* scio. Poen. I, 2, 60: *Immo etiam* ubi expolivero cett. v. 102. Rud. II, 4, 23: *Immo etiam* tibi cett. IV, 4, 79: *Immo etiam* nunc peto. Terent. Andr. IV, 1, 31. 49. 2, 25. Phorm. V, 6, 37. Plaut. Bacch. IV, 8, 51: *Immo* est *quoque*. t. *Immo adeo* uno legitur loco Plautino, Truc. I, 2, 100: *Immo adeo*, ut nuntiatumst cett. — Incertum quorsum referendum Plaut. fragm. Vidular. p. 484, v. 13: *Immo* id quod haec nostrast patria.

Licet naturam particulae affirmativae accepit Plaut. Rud.

IV, 6. *Ne* particula affirmativa plerumque pronominibus praeponitur sive personalibus sive demonstrativis, v. Rudd. p. 312, Faern. et Bentl. ad Terent. Andr. prol. v. 17. Nonnunquam anteponitur particulae *ne* v. *edepol.* Plaut. Amph. I, 3, 12: *Edepol ne illa* si istis rebus sciat cett. Bacch. III, 6, 16: *Edepol ne tu* illorum mores perquam meditate tenes. Pseud. IV, 7, 116: *Edepol ne istuc* magis magisque metuo. Truc. IV, 3, 79. 4, 39: *Ne istum* ecastor hodie haud hastis confexim, at fallaciis. Terent. Hec. V, 3, 1: *Edepol ne nos* sumus inique aeque omnes invisae viris. Adelph. IV, 2, 1: *Ne ego* homo infelix. — *Nempe,* ut Handii verbis utar Tursell. IV, p. 155, significat rem esse apertam et certam, quae vel per se vel per alias res intelligatur et constet extra dubitationem. Sed propria est haec particula colloquii. Utar distributione Handii. a. Primum igitur *nempe,* vocabulum colloquii, indicat claram esse et affirmandam rem ex alterius, qui colloquitur, sententia vel mente. Ex alterius enim verbis ducitur argumentum, vel additur iis, quae dicta erant, affirmatio, quo sensu accipienda sint. Particula enim vim habet verborum *est ita, negare non potes,* vel quod interrogatione exprimitur in colloquio: *estne ita*? Saepe componuntur verba *nempe dicis* et similia. Plaut. Curcul. I, 41 sq.: Etiam [tu] taces? PA. *Nempe* obloqui me iusseras. Mil. glor. I, 1, 16: Memini: *nempe* illum dicis cum armis aureis cett., ad q. l. Lindem.: „Notissima est haec particulae *nempe* vis assentiendi. Cf. nos ad Cic. Brutum c. 3. sub fin., ubi est: nempe eum dicis, inquit, quo iste omnem rerum memoriam breviter — complexus est. Cf. etiam Dousa Plaut. expl. III, 7.“ Merc. IV, 4, 20: *Nempe* uxor rurist tua. v. 36: *Nempe* me hinc abire vis. Terent. Andr. II, 2, 34: *nempe* huic prorsus illam non dat. Phorm. II, 1, 80: *Nempe* ad Pamphilam. b. Sed dicitur etiam de re, quae per se constat sive quae aperta nullam admittit negationem. Modo igitur refertur ad intelligentiam, cui nihil obstat: modo id spectat, quod vel sine exceptione vel non addita conditione affirmari debet: modo simpliciter affirmat: *re vera.* Plaut. Pseud. I, 2, 18: *Nempe* ita animati estis, vincere duritia tergi hoc atque me. Rud. II, 5, 19: *Nempe* optumo [me] iure in vinclis enicet Magistratus. Terent. Andr. II, 3, 13: *Nempe* hoc sic esse opinor. III, 3, 35: *Nempe* incommoditas denique huc omnis redit. c. Occupatur per hanc particulam sententia ex certa coniectura, quae dicitur res sine dubio esse. Nihil

tamen obstat, quominus sequantur, quae negant. Terent. Andr. I, 1, 3. d. Adhaeret saepe conclusio, quae ideo est firmior, quod certo et aperto argumento nititur. Sic ponitur *nempe* in apodosi. Plaut. Pers. I, 1, 46: *Nempe* habeo in mundo. Terent. Eun. I, 2, 78: *Nempe* omnia haec nunc verba huc redeunt denique. e. De *nempe* in interrogatione posito v. § 16 f. — f. Interrogatione facta respondent Latini affirmando per *nempe*, quando res ipsa videtur aperta aut omnibus nota aut necessaria esse. Est igitur *sine dubio, re vera, plane.* Saepe apud poetas et oratores ita fit post interrogationem rhetoricam, quasi nulla aut inepta videatur causa quaerendi: idcirco vis est particulae, ut cogitetur: noli ita quaerere: nam apertum est, nam vide: quod saepe lenem irrisionem in se habet. Plaut. Mil. IV, 4, 27: *Nempe* ut adsimulem me amore istius differri. Rud. II, 7, 7: *Nempe* meae? SC. *Nempe* nescio istuc. v. 9: *Nempe* puellae? SC. *Nempe* molestu's. Terent. Eun. III, 5, 15: Nostin hanc, quam amat frater? AN. Novi; *nempe*, opinor, Thaïdem. g. Saepe haec particula, inprimis in colloquiis, inservit irrisioni et cavillationi et dissimulationi, quam ironiam vocant. Affirmatur enim, quod approbari non poterit. Plaut. Cas. II, 3. 18: *Nempe* ita, ut tu mihi's. Terent. Andr. III, 5, 12: *Nempe* ut modo. h. *Nempe enim* invenitur Plaut. Trinumm. I, 2, 23: *Nempe enim* tu, credo, me inprudentem obrepseris, de quo vide Ritschelium prolegom. p. 75. — *Nimirum*, ut recte dicit Handius Tursell. vol. IV, p. 203, compositum est ex *ni*, pro *ne* ut in *nisi, nihilum* dictum, et *mirum.* Quare significat proprie *non mirum.* Donatus ad Terent. Eun. III, 3, 2: „solve *nimirum*, et fac, *non est mirum.* — Nam *ni ne* significat et *ne non.*" Plaut. Aul. II, 8, 23: *Nimirum* occidor, ni intro huc propero currere. Terent. Eun. II, 2, 37: *ni mirum*, hisce homines frigent. III, 3, 2: quanto magis magisque cogito, *Ni mirum,* dabit haec Thaïs mihi magnum malum. IV, 7, 14: *Ni mirum,* consilium illud rectumst de occludendis aedibus. — *Oppido* = valde, v. Non. et Fest. Plaut. Amph. I, 1, 143: *Oppido* interii. — *Paene* Ennii heduphagetica v. 8. *Partim* Cato R. R. c. 5, 6: bubulcis obsequitor *partim*, quo lubentius boves curent. 6, 5: circum coronas et circum vias ulmos serito et *partim* populos. Or. de ambitu ap. Prisc. V, p. 668 P.: sed sunt *partim* qui cett. = nonnulli, pars. Ennii annal. l. XVI, fr. 20: *partim* requiescunt. Terent. Hec. prol.

2, v. 7: *Partim* sum carum exactus, *partim* vix (*vix* Fleckeisen., Ritschl. parerg. p. 187 *non*) steti. Hec. III, 3, 3: Unde exordiar narrare, quae nec opinanti accidunt; *Partim* quae perspexi his oculis, *partim* quae accepi auribus. — *Pol* Plaut. Amph. I, 1, 215: At *pol* profecto ingratiis. Cas. II, 6, 18: Per *pol* saepe peccas. Taubm.: „Servius I. Aen.: *Pol* per se plenum est iurantis adverbium, cui praepositio separatim nunquam cohaeret. Ter. Hec. I, 1, 1: *Per pol* quam paucos reperias, = perquam paucos." Plaut. Poen. V, 3, 16. Caecil. Stat. fr. Plocii 4: Soletne mulier decimo mense parere? — *Pol* Nono quoque atque octavo atque etiam septimo. Terent. Andr. IV, 4, 31: Dis *pol* habeo gratiam. Adelph. III, 4, 4. — *Praesertim* Caecil. Stat. Titthe fr. 1: *Praesertim* quae non peperit, lacte non habet. De *praeterquam* v. vol. I, p. 232. Adde Cato lib. I orig. ap. Festum p. 162 M. (Iordan. 8, 17). Plaut. Merc. I, 1, 94. Pers. III, 1, 38: Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala, Quae *praeter* sapiet *quam* placet parentibus (= plus s. aliter). *Praeterpropter* Cato ap. Gell. XIX, 10 (cf. Lion. 87). Ennii Iphigeniae fr. 4, v. 259 (Gell. XIX, 10): Incerte errat animus, *praeter propter* vitam vivitur. — *Proin* Ennii Telephi fr. 8. Plaut. Bacch. IV, 9, 138: *proin* tu quaeras qui ferat. *Proinde* Naev. Lycurg. fr. 21. Naev. fr. inc. trag. 11. Plaut. Pers. IV, 4, 21. Trin. I, 2, 27: Edepol *proinde* ut diu vivitur, bene vivitur. Truc. II, 3, 3: Si *proinde* amentur mulieres, diu quam lavant. Terent. Heaut. I, 1, 13: *proinde* quasi nemo siet, Ita tute illorum officia fungere, ubi Ruhnk.: „*Proinde* ponitur pro perinde." Phorm. II, 3, 35: *Proinde* expiscare, quasi non nosses. — *Propemodo* Plaut. Trin. III, 3, 50: Tenes iam? CA. *Propemodo*, atque ausculto perlubens. — *Propterea* Ennii Medeae exulis fr. 5, v. 286. Plaut. Merc. V, 4, 15. — *Quamvis*. In Cn. Marcii vatis carmine ap. Festum legitur: *quamvis* moventium duorum negumate. Ingeniose Scaliger: quamvis induitium duonum, negumate, h. e. quamvis initium bonum sit. Cato R. R. c. 1: Scito idem agrum quod hominem, *quamvis* quaestuosus siet, relinquere non multum. Plaut. Epid. I, 1, 14: audacter *quamvis* dicito. Most. v. 411. Men. II, 2, 43: *Quam vis* ridiculus est, ubi uxor non adest. Merc. IV, 1, 21: *Quamvis* insipiens. 3, 27. Pseud. IV, 7, 79: *quamvis* pernix hic homost (= admodum). Rud. II, 3, 42: *quamvis* fastidiosus Aedilis est, ad q. l. Gronovius: „i. e. admodum fastidiosus." Terent.

Adelph. II, 4, 15: *Quamvis* etiam maneo otiosus hic. — *Quapropter* Ennii Alexandri fr. 6. Plaut. Most. I, 3, 51. 116. II, 2, 52. III, 2, 140. Men. V, 1, 14. Pseud. I, 5, 83. Truc. II, 4, 37: *Quapropter*, o mea vita? Terent. Adelph. III, 2, 44. — Particula *quasi*, composita ex *quam si, si* coniunctionem in se comprehendit et coniungitur propterea cum coniunctivo, saepissime tamen in enunciatione contracta ponitur omisso verbo, ad quod *si* pertinet. Naev. Tarentilla fr. 2, v. 74: *quase* pila In choro ludens datatim dat se et communem facit. Naev. fr. inc. com. 22: Haec quidem hercle, opinor, praefica est: *quasi* mortuum collaudat. Plaut. Amph. prol. v. 115: Set ita adsimulavit se *quasi* Amphitruo siet. Capt. II, 2, 36: Videlicet propter divitias inditum id nomen *quasist*?, ubi sec. Lind. ad Mil. II, 2, 14 *quasi* significat: *ut videtur, ut coniicio.* Curcul. I, 1, 51: Tam a me pudicast *quasi* soror mea sit. Epid. III, 3, 7: Vel *quasi* egomet quidem, ad q. l. Taub.: „= αὐτίκα, exempli causa, Ut ego ipse, qui.“ Pers. I, 1, 11: Set *quasi* lippo oculo me erus meus manum abstinere hau quit tamen, v. Alciat. Rud. I, 2, 11: *Quasi* me tuum esse servom dicas, Daemones. III, 2, 46: Proripite hominem pedibus huc *itidem quasi* occisam suem. Stich. IV, 1, 33 sqq.: Fuit olim, *quasi* [nunc] ego sum, senex: ei filiae Duae erant, *quasi* nunc meae sunt. eae erant duobus nuptae fratribus, *Quasi* nunc meae sunt vobis, ad q. l. Taubm.: „Huius particulae vis omnis non omnibus est nota. Veteres autem hac saepe utebantur συγκριτικῶς et comparate, pro *quemadmodum, veluti, ut.* Ita h. l. et in Ter. Adelph. [IV, 7, 21]: Ita vitast hominum, *quasi* quom ludas tesseris, i. e. ut si ludas.“ Plaut. Stich. IV, 1, 46: Quis istuc, quaeso? an ille *quasi* ego? AN. Is ipse *quasi* tu. Truc. II, 5, 22. Plaut. fragm. Abroicus p. 475: *Quasi* lupus ab armis valeo. Fragm. Cistell. p. 476, v. 8: Non *quasi, ut* haec sunt cett. Ibid. p. 477, v. 12: *quasi* tolleno, vel Pilum Graecum reciproces plana via. Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 146: Qui *quasi* ad hostis captus liber servio salva urbe atque arce. Terent. Eun. III, 2, 8: Adibo atque adsimulabo *quasi* nunc exeam. Nonnullis locis *quasi* etiam post comparativum positum est, qua de re v. Haas. ad Reisig. p. 426. Sic Plaut. Aul. II, 2, 54: Tu me bos *magis* haud respicias, gnatus *quasi* nunquam siem, ad q. l. Goell.: i. e. quam si. Id ipsum *quam si* repositum vult Sciopp. susp. lectt. p. 199 vel praefert lectionem Langianorum:

gnatus quam nunquam siem, vocula si eleganter, ait, omissa. At vulgatam pro *quam si* positam tuetur Acidal. divin. Plaut. ad Trinumm. p. 511.“ Alterum exemplum est Mil. II, 6, 2: *Plus* curat *quasi* non servitutem serviat?, ad q. l. Lindem.: „*Quasi*, quod legendum esse pro vulgato *quam si* versus praecipit viditque Acidalius, post comparativum etiam locum habere hoc exemplum non dubium ostendit.“ Numeralibus additum significat *fere*, *circiter*. Sic Most. III, 1, 95: Huice debet Philolaches — *Quasi* quadraginta minas, v. Taubm. Terent. Heaut. I, 1, 194: mercedem *quasi* talenta ad *quindecim* Coëgi, ad q. l. vide Ruhnk. Non obliterata significatione v. *si*, quae in *quasi* continetur, sed item per contractam orationem sive ellipsin dicitur etiam *quasi si*. Sic Plaut. Amph. V, 1, 26: Non secus est *quasi si* ab Acheruute veniam, ad q. l. Lindem.: „*Quasi si* Plauto usitatius est [quam *quam si*] post vv. *aeque*, *secus*, similia. Eandem formulam etiam alibi Plauto restituendam putem. In qua formula v. *quasi* pro *tanquam* accipi coeptum est, quemadmodum particula *nisi*, neglecta *si* coniunctione, exclusionis tantum vim retinuit, qua de causa postea, ubi coniunctione opus esset, *si* denuo additum.“ Asin. V, 1, 11: Putem ego quem videam esse maestum, *quasi* dies *si* dicta sit? Cas. prol. v. 46: *Quasi si* esset ex se nata, non multo secus.

Quidem restringit eoque intendit notionem enunciationis. Inprimis frequenter adiungitur pronominibus, maxime demonstrativis, sed etiam coniunctionibus, ut *cum*, *ut*, *si*, *nisi*. Maior vis additur particulae apposito *certe*: denique etiam *et quidem* dicitur ad unam notionem intendendam. v. Reisig. p. 454 ibique Haas. adnot. 429. Plaut. Amph. I, 1, 261: Hic *quidem certe* quae illi sunt res gestae memorat memoriter. Epid. II, 2, 74: Nam *ille quidem* aut iam hic aderit, cett. Mil. II, 4, 9: Eri concubinast *haec quidem*. IV, 6, 68: Nauclerus *hic quidem*st. Poen. V, 4, 29: Iam diu edepol tuam sententiam *haec quidem* abusast. Terent. Heaut. III, 3, 5: *istaec quidem* contumeliast. Adelph. III, 4, 23: nam *hoc quidem* ferundum aliquo modost. Plaut. Capt. II, 2, 57: *Et quidem* si proinde ut ipse fui imperator familiae Habeam dominum, non verear cett. Cist. I, 1, 89: *Nisi quidem* cum Alcesimarcho, nemine. Trin. II, 4, 28: *Ut quidem* illut perierit, ad q. l. Lindem.: „Particula *quidem* saepe cum quadam ironia ea sententia, qua *scilicet*, *nimirum*, ponitur.“ Licinius Imbrex Neaera v. 2: *Cum quidem* Mavorti

es in conubium data. — De *equidem*, quod non est contractum ex *ego quidem*, bene exposuit Handius, quare exempla nonnulla attulisse satis habeo. Plaut. Amph. I, 1, 255. Aul. II, 1, 18: decet *equidem* vera proloqui. 2, 38: Certe edepol *equidem*. Capt. II, 3, 34: Nam *equidem* nisi quod custodem habeo liberum me esse arbitror. Epid. IV, 2, 33: Adulescentem *equidem* dicebant emisse. Bacch. III, 3, 15. Men. II, 3, 18: *equidem* tecum, h. e. profecto tecum. Merc. III, 1, 10: Namque edepol *equidem* — non didici baiolare. IV, 3, 10: *Equidem hercle* oppido miser, de quo loco disputans Fleckeisenus exerc. Plaut. p. 20 sq. dicit: „frequens est apud Plautum *equidem hercle*, velut in hac ipsa fabula III, 3, 5." Pers. IV, 3, 76 Ritschelius scripsit *et quidem* secutus Bothium. Rud. IV, 4, 33: *Equidem* ego neque partem posco. Terent. Andr. V, 2, 17: Quid nam adportas? DA. Nil *equidem*. Eun. II, 3, 32. III, 5, 49.

De adverbio *quin* optime exposuit Haasius ad Reisig. adnot. 492. Ortum autem est ex ablativo pronominis interrogativi et antiqua negatione *ne*. Quapropter primum in interrogationibus adhortantibus ponitur, ut idem sit quod *quidni*. In quibus quum insit vis imperativi, usurpabatur etiam cum prima persona coniunctivi praesentis et cum imperativo. Ex hac significatione demum fluxit ea quae intensiva vocari potest, ut fere idem sit quod *adeo*, quae significatio ex contracta orationis forma explicanda est. Non pertinet autem huc coniunctio *quin*, quae cum coniunctivo coniungitur, orta illa ex abl. pronominis relativi et negatione *ne*. a. *Quin* in interrogationibus positum. Livius Andronicus Aegisthi fr. 8: *Quin* quod parere mihi vos maiestas mea Procat (h. e. poscit), toleratis —? Plaut. Amph. III, 2, 37: *Quin* huc adducis meum cognatum Naucratem —? Asin. I, 1, 15: *Quin* tu ergo rogas? II, 1, 6: *Quin* tu aps te socordiam omnem reicis —? 2, 25: *Quin* ego hanc iubeo tacere, quae loquens lacerat diem? v. 59: *Quin* rem actutum edisseris? v. 113: *Quin* tuum officium facis ergo ac fugis? III, 3, 7: *quin* tu hic manes? v. 69: *Quin* tu labore liberas te atque istam inponis in me? v. 71: *Quin* tradis huc cruminam erum pressatum? v. 90: *Quin* ad hunc — adgredimur —? V, 1, 21: *Quin* tu ergo hilarum das mihi? 2, 18: *Quin* tu illam iubes ancillas rapere sublimem domum —? Aul. V, v. 8: *Quin* ego illi me invenisse dico hanc praedam atque eloquor? Capt. III, 4, 60: *quin* fugis? v. 103: *quin* quiescis? Cas. II, 4, 6: *Quin*, si ita arbitrare,

emittis me manu? ST. *Quin* id volo. III, 4, 9. V, 2, 24: *quin* tu pergis? Epid. II, 2, 120: *quin* tu is intro atque huic (*Δ*p atque hic, vulg. huc, huic Bothius) argentum promis? III, 4, 40. 43. V, 1, 9: *Quin* tu mihi adornas ad fugam viaticum —? Bacch. II, 3, 11. 24. IV, 9, 126: *Quin* ego istic quod perdundumst properem perdere? Most. V, 2, 10: *Quin* venis? Menaechm. II, 1, 22: *quin* nos hinc domum Redimus —? IV, 1, 3: *Quin* tu taces? 2, 75. v 97: *quin* refers pallam domum? V, 1, 47: *quin* respicis? 5, 14. 17. 18. 9, 55. Mil. II, 5, 16: *Quin* ego hoc rogem quod nesciam? IV, 4, 47: *quin* tu dicis quid facturus sum? So sage doch nur. Merc. II, 3, 50: *Quin* ego hunc adgredior de illa? CH. *Quin* ego hinc me amolior? 4, 26: *Quin* taces? III, 3, 21: *quin* ergo imus atque obsonium Curamus, pulcre ut simus? 4, 25: *Quin* tu illud potius nuntias quod nescis? IV, 1, 5: *quin* is ocius? 3, 25: *Quin* dicis? LY. *Quin* si liceat. 4, 33: *Quein* abeis? V, 2, 53: *Quin* commostras, si vides? v. 54: Ergo ego *quin* videam facis? v. 69: Sed *quin* ornatum hunc reicio? v. 74: Sed *quin* intro ducis me ad eam ut videam? v. 88. 91. 101. Pseud. I, 1, 38: ergo *quin* legis? v. 73: *Quin* fles? 2, 70: *Quin* conveniunt? *quin* una omnes peste hac populum liberant? 3, 12: *quin* revocas? v. 116: *Quin* tu ted occidis potius? II, 2, 43: erus si tuus domist, *quin* provocas —? 4, 23: *Quin* tu quod opus est mi audacter inperas? III, 2, 90: *Quin* tu inimicos potius quam amicos vocas? v. 101: *Quin* tu is adcubitum? i, convivas cedo. IV, 4, 11: *Quin* [hinc cito imus] gradibus militaribus? 7, 48: *Quin* tu mecum fabulare? v. 87: *Quin* tu emittis mihi mulierem aut reddis argentum? V, 2, 31: *quin* vocas spectatores semul? Poen. III, 2, 31: *quin* abis? V, 2, 12: Quid tu mihi testis? *quin* tu insistis fortiter? Pers. I, 3, 64: *quin* dicis quid facturus sis? II, 4, 69: *Quin* tu me ducis, si quo ducturu's, pater? III, 3, 19: *Quin* tu mi argentum reddis? v. 32: *quin* das? IV, 4, 73: *quin* tu hanc emis? v. 121: *quin* tu intro is? V, 1, 13: *quin* lectis nos actutum commendamus? 2, 32: *Set quin* tu meis contra item dictis servis Atque hoc, quod tibi suadeo, facis? Rud. I, 2, 34: *Quin* tu in paludem is exicasque harundinem. II, 6, 34: *Quin* tu hinc eis (= is) a me in maxumam malam crucem. III, 6, 3: *Quin* occidisti extemplo? Trin. I, 2, 81: *Quin* eum restituis? Trin. v. 291: *quin* me ad pluris penetravi prius? Truc. II, 7, 60: *Quin* manu nicerim?,

sec. scr. Bothii. III, 2, 22: *Quin* tu arrabonem dicis? Plaut. Fragm. Pers. Ang. Mai. p. 497: *Quin* taces? Caecil. Stat. Hymnis fr. 3, v. 69: *Quin* machaera licitari adversum aeneum coepsti sciens? Terent. Andr. II, 3, 25: *Quin* taces? Phorm. I, 4, 31: *quin* abeo? II, 3, 3: *quin* tu hoc ages? v. 82: *Quin* quod est Ferundum fers? III, 3, 5. b. Coniungitur cum prima persona coniunctivi praesentis. Plaut. Capt. IV, 2, 76: *Quin* ita *faciam*, quod tamen dubito an futurum sit. Terent. Eun. IV, 7, 41: quin redeamus. c. Cum imperativo. Plaut. Aul. IV, 4, 12: *quin* tu *eloquere* quicquid est suo nomine. Cas. V, 4, 9: *quin* responde. Epid. II, 2, 52: *Quin* tu, ut occepisti, *loquere*, de quo loco vide Ladewig. Zeitschr. f. Alterth. 1841, p. 1095, qui dicit per *quin* indignationem exprimi, quam Periphanes simulet, quod servus adeo familiae et rei publicae negotia curet. v. 91. Bacch. II, 3, 42. Most. III, 2, 129: *Quin* tu *i* intro. Merc. V, 2, 96. 114. 4, 42. Pseud. IV, 2, 59: *Quin sequere* ergo intro. Poen. III, 1, 8: *Quin*, si ituri hodie estis, *ite*, aut ite hinc in malam crucem! 4, 10: *Quin sequere* me ergo. Pers. V, 2, 12: *quin iube* eum adire. v. 24: *Quin elude* ut soles. Rud. IV, 3, 9: *Quin* post *eloquere* quid vis, ad q. l. vide intpp. Terent. Andr. I, 1, 18: *Quin* tu uno verbo *dic*, quid est quod me velis. II, 2, 9: *Quin* tu hoc *audi*. 6, 18: *Quin dic*, quid est? Phorm. III, 2, 1: *quin omitte* me. V, 6, 17. v. 42: *Quin* ergo *rape* me. 8, 42. d. In intensivam significationem se convertit, cui ut maior vis addatur, saepe additur *adeo* vel *etiam*. Plaut. Amph. I, 1, 203: *Quin* me esse huius familiai familiarem praedico. v. 254: *Quin* quae dixisti modo Omnia ementitu's? Amph. v. 636: *Quin* incommodi plus malique ilico adsit, boni si optigit quid. II, 1, 70: *Quin* intro ire in aedis numquam licitumst. III, 3, 17: *Quin* venis quando vis intro. Asin. I, 1, 101: *Quin* te quoque ipsum facio hau magni, si hoc patro. 3, 84: *Quin*, si tu voles, domi servi qui sunt castrabo viros. II, 2, 55: *Quin* si tergo res solvondast, rapere cupio puplicum. v. 110: *Quin* promitto, — hostire contra ut merueris. III, 3, 139: *Quin* nec caput nec pes sermonum adparet. Aul. II, 4, 20: *Quin* divum atque hominum clamat continuo fidem. v. 23: *Quin* quom it dormitum, follem obstringit ob gulam. v. 33: *Quin* ipsi pridem tonsor unguis dempserat. III, 6, 29: *Quin* exta inspicere in sole etiam vivo licet. IV, 4, 23: *Quin* equidem ambas profero. 10, 22: *Quin* tibi ultro sup-

plicatum venio ob stultitiam meam. v. 28: *Quin* tu eam iuvenies, inquam. Capt. III, 4, 28: *Quin* suum ipse interdum ignorat nomen. v. 57: *Quin* tute is es. v. 110. 111. V, 2, 22: *Quin* melius novi quam te et vidi saepius. 3, 13: *Quin* istic ipsust Tyndarus tuus filius. 4, 20: *Quin*, inquam, intus hic est. Saepissime repetitum est *quin* Cas. III, 4, 12—19, v. Douza. Locus Cist I, 2, 7 sec. Ritschelium parerg. p. 237 adnot. non est germanus. Cist. II, 1, 33: *Quin* ego commentor quidem. Epid. II, 2, 66, v. Ladewig. Zeitschr. f. Alt. 1841, p. 1045. Bacch. II, 3, 78. III, 3, 65: *Quin* ego quom peribat vidi. Bacch. v. 1138. Most. III, 1, 86: *Quin* feram, si quid detur, v. expl. Lamb. Men. IV, 2, 71. 3, 13: *quin* tibi Dico uxorem rescivisse. 9, 33. Mil. IV, 4, 11: *Quin etiam* aurum atque ornamenta — dat. Merc. II, 3, 77. v. 95: *Quin* ego, inquam. v. 123: *quin* ad navem iam hinc eo. IV, 4, 25: *Quin* nego. v. 47: Hercle *quin* tu recte dicis. V, 2, 94: *Quin* domist. v. 109. 4, 7 animum advertere iubenti alter respondet: *quin* tibi ambo operam damus. Pseud. I, 3, 61: *Quin* nomen quoque iam interiit mutuom. 5, 136: *Quin* rus ut irem iam heri constitiveram. v. 147: *Quin* tibi hanc operam dico. II, 4, 52: *Quin* in corde instruere quondam coepit thermipolium. III, 2, 6: *Quin* ob eam rem Orcus recipere ad se hunc noluit. Poen. I, 1, 22: *Quin* si feriri video te: extemplo dolet. III, 1, 67: *Quin etiam* deciderint vobis femina in talos velim. 2, 4: *Quin* edepol condoctior sum quam tragoedi aut comici. 3, 59: *Quin* hic quidem tuus est. v. 92: *Quin* hercle accipere tu non mavis quam ego dare. IV, 2, 86: *Quin* prius disperibit faxo, quam unam calcem civerit. v. 88: *Quin* meus hercle conlibertus faxo eris, si di volent. V, 2, 125: *Quin* mea quoque iste habebit, siquid me fuat. 6, 24. Pers. I, 1, 41. IV, 3, 16: *Quin* tibi me dico credere. Rud. II, 7, 28: *Quin* abeo hinc in Veneris fanum, ut edormiscam hanc crapulam. Stich. IV, 2, 13: *Quin* tum stans opstrussero aliquid strenue. Truc. II, 3, 6: *Quin* hercle lassus iam sum durando miser. 4, 69: *Quin* dis sacruficare hodie pro puero volo. 6, 25: *Quin*, ubi natust, machaeram et clipeum poscebat sibi. Fragm. Cist. Ang. Mai. p. 487: *Quin* adeo. Fragm. Pers. Ang. Mai. p. 493: *Quin* laudo inquam consilium tuum. Terent. Andr. IV, 2, 21: *quin* iam habeo. Eun. IV, 3, 3: *quin* etiam. Heaut. IV, 4, 15: *Quin* est paratum argentum. Ad. IV, 7, 16.

Saltem Plaut. Amph. I, 1, 282: Quis ego sum *saltem*, si non sum Sosia?, quod Lamb. expl. per: ad minus. II, 2, 190: *Saltem*, tuipte si pudoris egeas, sumas mutuom. Terent. Andr. II, 1, 13: Credo inpetrabo, ut aliquot *saltem* nuptiis prodat dies. *Satis* Plaut. Amph. III, 2, 8: Aut faciat *satis* ille, ubi Lind.: „*Satis* postponitur Asin. II, 4, 31: *Fecisse satis* opinor. Et alibi saepe." Poen. I, 2, 75: Eo illud satius est, quod *satis* est, habitu quam, quod plus *sat* est, ad q. l. Gronov.: „interdum τὸ *satis* minuit rem et est quodammodo non satis. Ut quum Catoni de re rust. c. 137 bonus locus est primus, *satis* bonus secundus, inde tertius." — *Scilicet*, ex *scire licet* ortum, saepe vim habet ironiae. Interdum propter originem suam acc. c. inf. coniungitur, de quo vide vol. I, p. 268. Ponitur etiam in responso affirmante. Plaut. Asin. IV, 1, 42: Ita *scilicet* facturam. Menaechm. II, 3, 41: *Scilicet* qui dudum tecum venit. Pseud. III, 2, 89: Set utrum tu amicis hodie an inimicis tuis Daturu's cenam? BA. Pol ego amicis *scilicet.* IV, 7, 81: Quid ais? tune etiam cubitare solitu's in cunis puer? SI. *Scilicet.* v. 83: Etiamne facere solitus es, scin quid loquar? SI. *Scilicet solitum esse.* Rud. II, 3, 64: Nunc *eum* cum navi *scilicet abisse* pessum in altum (= scire licet, perspicuum est eam demersam in profundum). IV, 3, 16: Ecquid est quod [id] mea referat? TR. *Scilicet.* 4, 54: Continuo hunc novisse dicent *scilicet.* Trin. II, 4, 178: Et gratulor meae sorori. ST. *Scilicet*, ad q. l. Lindem.: „ironica vi. Tanquam hoc dixisset: Scilicet hoc monere opus est. Das versteht sich doch wohl von selbst." Terent. Andr. I, 2, 14: Id populus curat *scilicet*, ad q. l. Ruhnk.: „Sententia est, non credo rumorem esse in populo, cur enim populus curet filii tui amorem? *Scilicet* et *videlicet* eleganter inserviunt ironiae. Vid. Bentlei. ad Adelph. V, 3, 5 (id nunc clamat *scilicet*)." Eun. II, 3, 55: Comites secuti *scilicet* sunt virginem? III, 1, 11. IV, 4, 9: non vides? PY. Videam? obsecro quem? PH. Hunc *scilicet.* V, 8, 10: Fratris igitur Thaïs totast? CH. *Scilicet.* Heaut. II, 3, 71: Eho sceleste, quo illam ducis? SY. Quo ego illam? ad nos *scilicet.* v. 117: *Scilicet* Facturum me esse. IV, 8, 15: *Scilicet* Daturum. V, 1, 19: Continuo iniecisse verba tibi Dromonem *scilicet* cett. Hec. IV, 4, 47: Quidquid futurumst, huic suom reddas *scilicet.* Adelph. V, 3, 53: *Scilicet* ita tempus fert, Faciundumst. — *Videlicet* Plaut. Asin. III, 3, 9: *videlicet* Solonem Leges ut conscribat.

Stich. IV, 1, 49: *Videlicet* nequam fuisse illum adulescentem, v. intpp. Terent. Heaut. II, 3, 22: Hic de nostris verbis errat *videlicet*. III, 2, 3. Adelph. III, 4, 4. — *Tamquam* Cato R. R. c. 41: integitoque ad eundem modum, *tanquam* oleas. C. 48: Nuces pineas ad eundem modum, nisi *tanquam* alium serito, h. e. eodem modo quo allium. Oratio, si se M. Caelius trib. plebis appellasset: Numquam tacet quem morbus tenet loquendi, tamquam veternosum bibendi atque dormiendi, ad q. l. Meyerus p. 132: „non aliter atque veternosum morbus tenet bibendi atque dormiendi." Plaut. Most. II, 1, 55: *Tamquam* si intus natus nemo in aedibus habitet. III, 2, 122: Qualibet perambula aedis oppido *tamquam* tuas. v. 123: *Tamquam?* Mil. IV, 1, 38: quae te *tamquam* oculos amet. Pers. II, 4, 28. IV, 4, 32. Pers. v. 638. Terent. Eun. II, 2, 32: *Tamquam* philosophorum habent disciplinae ex ipsis Vocabula. Adelph. III, 3, 61: Inspicere, *tamquam* in speculum, in vitas omnium. — *Topper* Ennii fr. inc. libr. 11: *topper* quam nemo melius scit. (Festus p. 352 M.: „Sinnius vero sic: *topper* fortasse valet in Enni et Pacui scriptis.") Dacer.: Iul. Caesar Scal. lib. 7 de re poët. cap. 1: Semper primam producit natura: fuit enim semiopere, sicut toper toto opere, nuper novo opere. Significat enim toper cito et expedite, ita ut opera absoluta sit. Huius vocis [tanquam ab ultimis et iam oblitteratis temporibus repetitae] meminit Quinctil. inst. orat. I, 6, 11. Quod Graeci τάχα, Latini *topper* dicebant: τάχα enim et *cito* et *fortasse* significat. Guyeto ut a *nuncper nuper*, sic a *tuncper*, *tuper*, *toper*. BOTH. — *Usque* nihil aliud significat quam continue aut perseveranter (Sanct. Minerv. p. 157). Derivandum est cum Schmidtio de pronom. p. 101 ab *us*, quod significat qua ratione; usque igitur est omni, quae in rem aliquam cadere possit, ratione, diu, multum. valde, perpetuo. Inde fit, ut actionis continuationem atque etiam loci temporisve finem notet et ita praepositionis naturam induat (Schmidt. l. l.). Coniungitur cum praep. *ad*, *ab*, *ex*, deinde cum adverbiis temporis et loci *adeo, admodum, adhuc, antehac, illinc.* Adduntur coniunctiones temporis, unde hae formulae exsistunt: *usque dum, usque donec, usque adeo quo, usque adeo dum*, *usque adeo donec, usque admodum dum.* Plaut. Most. V, 1, 12: Pergunt turbare *usque.* Merc. V, 4, 17: Quibus est dictis dignus, *usque* oneremus ambo. Terent. Hec. I, 2, 50: *Usque* illud visumst Pamphilo ne utiquam grave. Adelhp.

II, 2, 5: Ego vapulando, ille verberando, *usque* ambo defessi sumus. v. 7: Qui potui melius, qui hodie *usque* os praebui? Plaut. Epid. V, 1, 17: *usque* ab unguiculo. Poen. III, 1, 31: Ubi bibas, edas de alieno, quam velis, *usque* adfatim, quod Perizon. ad Sanct. p. 157, adnot. 9 explicat: „h. e. usque ad tantum, quantum velis," coniungens inter se *usque* et *adfatim,* non recte, vide Handium v. *affatim.* Pers. IV, 1, 13: *usque* e Persia. Terent. Eun. III, 2, 18: *Ex Aethiopia*st *usque* haec. Cato R. R. c. 30: frondem *usque ad pabula* matura dato. Caecil. Stat. inc. fab. fragm. 13, v. 257: Veneris cursu veni, prolato pede *Usque ad scaphonem.* Cato R. R. c. 17: Postea *usque adeo* sunt plus menses VIII. Plaut. Pseud. IV, 7, 14: Nam in taberna *usque adhuc* siverat [me] Surus. Terent. Andr. I, 5, 27: usque adhuc. II, 1, 3: Ut animus in spe atque in timore *usque antehac* attentus fuit, v. Donat. Plaut. Truc. IV, 3, 79: Ne ista stimulum longum habet, quae *usque illinc* cor pungit meum. Cato R. R. c. 22: Aut armillis ferreis temperato, *usque dum* recte temperabitur. C. 30: Bubus frondem — ficulneam *usquedum* habebis, dato. Ovibus frondem viridem, *usquedum* habebis, praebeto. C. 107: Videto ne aduras. *usque* coquito, *dum* dimidium excoquas, = donec dimidium coquendo consumas. C. 110: saepius facito, *usque dum* odorem malum dempseris. C. 112: acina — decerpito *usque dum* impleveris. C. 160: *usque dum* coeant. C. 55: *usque adeo dum* ficus esse coeperint. C. 95: igni leni coquito — *usque adeo, dum* fiat tam crassum, quam mel. C. 40: artito *usque adeo quo* praeacueris. C. 43: *usque donec* trimae erunt. C. 54: *usque* ocinum dato, *donec* arescant. C. 156: coquito *usque donec* ea commadebit bene. C. 161: *Usque* licebit vellas, *donicum* in semen videris ire, de quo loco Theodericus ad Laur. Vall. elegant. lib. II, cap. 44, p. 78: „= donec in asparago videris semen fieri. De asparago enim loquitur Cato." C. 67: amurcam commutet *usque adeo, donec* in lacum — pervenerit. C. 76: item linito *usque adeo, donec* omne caseum cum melle adusus eris. C. 86: Lacte addat paulatim *usque adeo donec* cremor crassus erit factus. C. 88: Id aliquoties in die [quotidie] facito, *usque adeo donec* sal desiverit tabescere biduum. Ib.: *Usque adeo* in sole habeto, *donec* concreverit. C. 106: *usque adeo, donec* ovum gallinaceum coctum natabit. Plaut. Truc. I, 1, 18: *usque adeo, donicum* eduxit foras. Cato R. R. c. 156: Postea ubi occipit fervere, paulisper demittito *usque admodum dum* quinquies quinque numeres.

29. *Adverbia (et coniunctiones) negativa.* Antiquissima negatio est *ne*, de qua Handius Turs. IV, p. 29: „Antiquissimis temporibus quum subtiliores distinctiones nondum essent inventae, negationem cuiusvis generis Latini vocabulo *ne* expresserunt, ut hoc idem esset, quod *non*. Quare adhibebatur in componendis nominibus *nefas, neuter, nemo, nescire, nequaquam, nullum, numquam*, deinde in *ne vis.* Deinde vero maiore gravitate insigniebatur haec negatio, ut diceretur *ne quidem, nedum*, aliaque. In compositionibus verborum interponebatur *c* littera, ut esset *nec* in *necopinus*, *negotium*. Plaut. Most. I, 2, 29: Dominus indiligens reddere alias *nevolt.* Trin. V, 2, 32: Nisi tu *ne vis.* [Adde Aul. II, 4, 7 nevelles.] Most I, 2, 43 [= v. 124: Sibique aut materiae *neparcunt*]." Adde *ne utiquam*, quod legitur Ennii Alcumaeo fr. 5. Terent Hec. I, 2, 50, alibi. Exempla v. *ne — quidem* sunt Plaut. Mil. I, 1, 31: *Ne* hercle operae pretium *quidem*st Mihi te narrare, ad q. l. Lindem.: „Particularum *ne — quidem* maiori intervallo disiunctarum exempla rariora. Cf. Goerenz. ad Cic. de fin. IV, p. 516." Terent. Eun. I, 2, 19: *ne* hoc *quidem* tacebit Parmeno. IV, 4, 14: *ne* comparandus hic *quidem* ad illumst. Hecyr. III, 2, 7: Non visas? *ne* mittas *quidem* visendi causa quemquam. Repetita est per *ne — quidem* per pleonasmum negatio praegresso *non* Andr. I, 2, 30: Quid, hoc intellextin? an *non* dum etiam *ne* hoc *quidem*? Ad ea, quae *ne* recipiunt ad negandam unius nominis notionem, pertinet etiam comparativus *maius* in legg. XII tabb. III, fr. 3 ap. Gell. l. XX, c. 1: vincito, aut nervo aut compedibus, quindecim pondo *ne maiore*, aut si volet minore vincito. Deinde pertinet huc coniunctio *ut ne*, de qua vide cap. XII, § 19 f. Tum dicitur *qui ne* Terent. Andr. II, 1, 35: Ego id agam, mihi *qui ne* detur. Denique dicitur *utinam ne*, de quo vide cap. XII, § 16, et *dum ne*, v. ibid. § 26 et infra § 54 a.

30. Ad *non* particulam quod attinet, primum notandum est, quod Handius docuit Turs. IV, p. 261, ea verba, quae negationem in se habent, quando soluta particula efferantur, maiori vi negationem amplificari. Sic saepe apud Plautum et Terentium invenitur *non scio*, ut Ter. Eun. I, 2, 31: Certum *non scimus*, itidem *non queo* pro *nequeo* dictum est Hec. IV, 4, 51. Plaut. Cist. II, 3, 13: Utinam audire *non queas.* Potest *non* etiam cum substantivis et adiectivis et adverbiis coniungi,

quorum notionem tollit. Sic Cato R. R. c. 1: relinquere *non multum.* C. 5: Per tempus eam condito, *non peraridam.* C. 35: Fabam in locis *non calamitosis* serito. C. 36: ablaqueato prius *non alte.* C. 156: post ea aquam defundito *non omnem.* Plaut. Asin. IV, 1, 63: Haec sunt *non nugae.* Interdum *non* per ἔμφασιν repetitur, ut Ter. Phorm. II, 1, 73: *Non, non* sic futurumst: *non* potest. Adelph. I, 2, 22: *Non est* flagitium — adulescentulum Scortari —: *non est*: neque foris Ecfringere. De *non* in responsis negantibus posito vide § 23. Recte autem Handius p. 269 docuit, ubi simplex *non* in responsis ponatur, semper verbum, quo pertineat, ex iis, quae antea dicta sunt, intelligendum esse. Cum coniunctivo potentiali coniungitur *non*, sic Plaut. Capt. III, 4, 99: Meam rem *non cures*, si recte facias. Trin. I, 2, 95 sq.: Non ego illi argentum redderem? ME. *Non redderes*: Neque de illo quicquam neque emeres neque venderes Nec qui deterior esset faceres copiam; cum prohibitivo *ne*, paucis tantum locis *non* invenitur, quod per negligentiam quandam dictionis ex vulgari illam sermone repetendam (v. Hand. p. 265) factum est. Cf. Quintilian. I, 5, 50. Sic est in oratione P. Cornel. Scipionis Africani maioris adv. M. Naevium trib. pl. ap. Gell. IV, 18: *Non* igitur *simus* adversus deos ingrati. Terent. Andr. IV, 4, 48: Hic est ille: *non* te *credas* Davom ludere. Phorm. I, 2, 93: tantum modo *Non addit*, ubi *addit* est coniunctivus. Ad collocationem vocis *non* quod attinet, ponitur fere ante verbum enunciationis, nisi ubi non verbum ipsum est negandum, sed aliud quoddam vocabulum, ante quod tum ponitur negatio. Sic Cato R. R. c. 1: relinquere *non multum.* C. 36: ablaqueato prius *non alte.* Cato ap. Senecam epist. 94, sub med. (Lion. p. 80 sqq.): Emas *non quod opus est*, sed quod necesse est; quod non opus est asse carum est, ubi *emas* spectat ad totam enunciationem iamque in disiunctione ponuntur duae quae sequuntur notiones. Ante verbum autem positum est Plaut. Most. I, 2, 22: operam *non parcunt* suam. Poen. I, 2, 74: *Non* enim quaestus *consistet*, sumptus si im superat, soror. Trin. II, 2, 83: Eo *non* multa quae nevolt *eveniunt.* Terent. Eun. III, 1, 61: *non* in mentem *venerat.* Cum vi hoc factum est ita ut disiunctio fiat cum iis quae antecesserunt duobus locis Plautinis quos attulit Rostius commentatt. Plaut. p. 185, Asin. I, 3, 43: Quid, si *non est*? et Pseud. I, 3, 52: Quid si *non habui*? Docet Obbarius in cen-

sura vol. IV Handii Tursellini in Iahnii annal. 1850, vol. LIX, sect. 2, p. 152 semper praeponi negationem obtestandi vocabulo *hercle*, sic Plaut. Asin. II, 4, 44: *Non hercle* te provideram. Terent. Andr. I, 2, 23: *Non hercle* intellego. Ib. IV, 4, 36: *Non hercle* faciet. Eun. V, 8, 2: *Nemo hercle* quisquam.

31. De *nec, neque* Handius in Tursellino t. IV, p. 92 sq. haec habet: „*Ne*, quod, ut demonstravimus, maiori cum vi negat, assumpsit litteram *c* non modo ad corroborandam vocem aut ad evitandum hiatum, sed cum significationis incremento. Est enim illud demonstrativum *ce*, quod etiam in *illic, sic, tunc, nunc* apparet. Aliud nomen est *neque* ex *ne* et *que* factum. *Que* autem cum *quis* cognatum non modo copulat, sed etiam per eam, quae ei innata est, relativam naturam aequationi inservit. Quare *neque* significat modo *et ne* sive *et non*, modo *etiam non*. Habemus igitur duas formas, alteram demonstrativam *nec*, alteram relativam *neque*, quae quamquam in multis propriam sibi vindicant significationem, tamen non modo propter formae similitudinem, sed ob ipsam cognationem facile poterant inter se commutari et saepe a scriptoribus etiam commutatae sunt.

a. „*Nec* gravioris erat negationis vocabulum et usurpabatur pro *ne*, quod cum maiori vi pro *non* poni solebat. Itaque apud comicos aliosque poetas etiam medium in oratione locum obtinet et cum singulis nominibus coniungitur, ut *μή*. Sic *nec recte* dicebatur pro *male, nec opinans*.“ (Sic Handius p. 96). Sic est in lege tribunicia ap. Festum vv. *aliuta* et *sacer:* pariceida *nec* esto. Saepius in legg. XII tabb. Sic tab. V, fr. 3: cui suus heres *nec* sit, item fr. 5. 7. VIII, 16. Vide Festum v. *nec*. Cato R. R. c. 141: Mars pater, si quid tibi in illisce suovitaurilibus lactentibus *neque* satisfactum sit. Ib.: quod tibi illoce porco *neque* satisfactum est. Plaut. Asin. I, 3, 3: *Nec recte* quae tu in nos dicis. II, 4, 65: ni isti *nec recte* dicis. Bacch. I, 2, 11: Tu dis *nec recte* dicis. IV, 4, 83: Chrusalus mihi usque quaque loquitur *nec recte*. Most. I, 3, 83: *Nec recte* si illi dixeris, iam ecastor vapulabis. Pseud. IV, 6, 23: Nam quanti refert ei *nec recte* dicere (= male dicere, *κατὰ λιτότητα*). Poen. III, 1, 13: Si *nec recte* dicis nobis.

b. In coniungenda negativa sententia Latini negationem, quae totam enunciationem moderatur, ab initio ponunt eaque cum copulandi particula commissa pro *et non* dicunt *neque* et

nec. (Sic Handius p. 98). Ennii annal. l. I, fr. 13: terraque corpus Quae dedit ipsa capit *neque* dispendi facit hilum. Plaut. Aul. II, 1, 21: *nec* me tibi advorsarier Certumst de istac re umquam. Rud. III, 1, 8: *Neque* eas eripere quibat inde. Truc. IV, 3, 12: *Nec* quid peccavi scio. Terent. Andr. I, 3, 4: *Nec* quid agam certumst. Phorm. I, 2, 64: illa enim se negat *Neque* eum aequom aït facere.

c. Non raro duplex negatio per *nec* ponitur ad augendam negandi vim, inprimis apud comoediarum scriptores, quibus copia verborum abundare facile conceditur (v. Hand. p. 110). Non spectamus autem hoc loco ea exempla, in quibus nomini negativo submittitur disiunctio, de quibus vide infra. Cato R. R. c. 66: *neque* nucleis ad oleam *ne* utatur. nam si utetur, oleum male sapiet. Ennii Erechthei fr. 4: Lapideo sunt corde multi, quos *non* miseret *neminis.* (Fest. p. 162 M. Paulus p. 163 M.). Both.: „Ita dixit more Graecorum, quibus gemina negatio negat vehementius." Plaut. Curc. IV, 4, 23 sq.: Ut ego tua magnifica verba *neque* istas tuas magnas minas *Non* pluris facio quam cett. Epid. IV, 1, 6: *neque* nunc ubi sit, *nescio.* V, 1, 57: *Neque* ille *haut* obiiciet mihi. Bacch. IV, 9, 114: *Neque* ego *haut* conmittam, ut, siquid peccatum siet, Fecisse dicas de mea sententia. Taubm.: „Duae negationes magis hîc negant, more Graecorum." V. etiam Gronov. Mil. glor. V, v. 18: Iura te nociturum *non* esse homini de hac ré *nemini,* = cuiquam. Pers. IV, 3, 66: *Neque* mi *haut* imperito eveniet, tali ut in luto haeream, ad q. l. Pistor.: „Aut duplex negatio magis negat, aut ita construendum: Neque mihi, utpote non imperito, eveniet." Terent. Andr. I, 2, 34: Ne temere facias: *neque* tu *haud* dices tibi non praedictum.

d. Exemplum coniunctionis *neque enim*, de cuius significatione vide Handium p. 115, est Ter. Hec. V, 3, 36: *neque enim* est in rem nostram.

e. Transeamus iam ad disiunctivam formam orationis. Praeterea quod cuique negativae sententiae alia negatio adiicitur per *nec* et *neque*, etiam uni verbo submitti possunt duo nomina per *non* — *nec* sive *neque*, *nihil* — *nec* s. *neque* et quae sunt similia (v. Handium p. 123). Ennii epigr. 2, v. 5: Hic est ille situs, cui *nemo* civis *neque* hostis Quivit cett. Plaut. Rud. I, 2, 43 sqq.: *Non* hercle, adulescens, iam hos dies conplusculos Quemque istic vidi sacruficare: *neque* potest Clam me

esse, siqui sacruficat. III, 3, 3 sq: [*Nulla* spes] *nec* viast quae salutem adferat, [*Nec* scimus quam in] partem ingredi persequamur. IV, 3, 53: Vel quod in mari *non* natumst *neque* habet squamas ne feras. Terent. Andr. I, 2, 7: Qui — *Numquam* quoiquam nostrum verbum fecit *neque* id aegre tulit. 3, 1: *nil* locist segnitiae *neque* socordiae. Eun. I, 1, 5: *nil* prius *neque* fortius. II, 1, 20 sq.: hoc *nemo* fuit Minus ineptus, magis severus quisquam *nec* magis continens. Heaut. II, 3, 73: *Non* fit sine periclo facinus magnum *nec* memorabile.

f. Componuntur cum *nec* verba, quae alteram negationem in se habent, veluti *negare, nolle, nequire*, ita ut in verbi istius iterum ponendi vicem succedat particula (v. Hand. p. 123). Plaut. Poen. III, 5, 32: *Negas*ne, apud te esse aurum *nec* servom meum? V, 3, 10: Mirari *noli neque* me contemplarier! Ter. Eun. III, 4, 9: *nequeo* satis mirari *neque* conicere.

g. In negativa sententia, ubi disiunctio per *aut* exprimi potest, interdum *nec* ponitur, negatione duplicata. Ter. Eun. V, 8, 47: magis opportunus *nec* magis ex usu tuo *Nemost*, de quo loco vide Haas. ad Reisig. p. 409, adnot. 406. Heaut. I, 1, 11: agrum his regionibus Meliorem *neque* preti maioris *nemo* habet, quod Haasius per disiunctionem ita explicat: nemo habet neque meliorem neque preti maioris. Adelph. III, 4, 34 sq.: *non* malus *Neque* iners.

h. In adiiciendis negativis sententiis, quae plures sunt, *neque* et *nec* bis et ter et quater poni potest. Plaut. Pseud. III, 7, 113 sq.:

Ego *nec* sucophantiose quicquam ago *nec* malefice
Neque istum Pseudulum mortalis qui sit novi *neque* scio.

Hoc autem loco quattuor illa *nec* et *neque* non sunt ἐκ παραλλήλου posita, sed prima enunciatio bipartita est per *nec suc.* — *nec malefice*, cui adiungitur illa *Neque* — *novi*, et huic iterum sine vi disiunctionis per repetitionem adnexa sunt *neque scio*. Terent. Andr. I, 5, 44 sq.: Ut *neque* me consuetudo *neque* amor *neque* pudor Commoveat *neque* commoneat, ut servem fidem. Hic tria priora *neque* sunt ἐκ παραλλήλου posita, quartum *neque* adiunctum est verbo prioris enunciationis *commoveat*. Adelph. I, 2, 61: *Nec* nil *neque* omnia haec sunt quae dicit. III, 2, 50 sq.: quando ego conscia mihi sum, a me culpam esse hanc procul, *Neque* pretium *neque* rem ullam intercessisse — indignam, — Experiar, ubi altera sententia per *Neque pret.* in-

cipiens *ἀσυνδέτως* adiecta est priori, nam *et* interponi potuisset.

i. Sententiae disiunctivae possunt communi negationi submitti et tamen utrumque membrum negari per *neque* — *neque*. Terent. Eun. I, 2, 67 sq.: habeo hic *neminem Neque* amicum *neque* cognatum. II, 3, 14: *nescio* hercle, *neque* unde eam *neque* quorsum eam. IV, 4, 54: Tu pol, si sapis, Quod scis *nescis*, *neque* de eunucho *neque* de vitio virginis.

k. Coniunguntur duae sententiae per *neque* — *et*. Cato R. R. c. 130: Ita *neque* fumosa erunt, *et* ardebunt bene. Terent. Eun. V, 4, 43: Vide, Parmeno, Quid agas, ne *neque* illi prosis *et* tu pereas.

l. Separatim affero eos locos, ubi *nec* ponitur coniunctum cum coniunctivo imperatorio. Ennii epigramm. 1, v. 3: Nemo me lacrumis decoret *nec* funera fletu *Faxit*. Plaut. Asin. IV, 1, 29 sqq.: Suspitiones omnis ab se segreget, *Neque* illaec ulli pede pedem [usquam] homini *premat*. Quom surgat, *neque* [illa] in lectum *inscendat* proxumum, *Neque* quom descendat inde, *det* quoiquam manum. Spectandum ne quoiquam anulum det *neque roget*. Capt. II, 3, 76: Tuque te pro libero esse ducas, pignus deseras, *Neque des* operam pro me ut huius reducem facias filium. III, 4, 73: *Neque* pol me insanum, Hegio, esse *creduis* Neque fuisse umquam neque esse morbum, quem istic autumat. Bacch. III, 3, 72: ipsus neque amat *neque* tu *creduas* (= neu). Terent. Eun. I, 1, 31 sqq.: Et ne te adflictes. PH. Itane suades? PA. Si sapis. *Neque* praeter quam quas ipse amor molestias Habet *addas*, et illas quas habet recte feras. Heaut. V, 2, 22: Ne te admisce: — *nec* tu aram tibi *Nec* precatorem *pararis*.

32. *Neve* sive *neu* dicitur pro *et ne*. Handius Tursell. IV, p. 173 sq.: „Negativa sententia, qua iubetur, ne quid sit aut fiat, sive imperativo sive coniunctivo expressa, ubi duae vel plures res significantur, in altero membro aut in utroque recipit *neve*. Ita fit *ne* — *neve* s. *neu, neu* — *neu*.“ Legg. XII tabb. X, 1. 3. 4 est imperativus coniunctus cum *ne*, quem sequitur *neu* cum imperativo. Ib. fr. 9 est *neve* cum imperativo positum, non praegresso *ne*. Cato R. R. c. 1: sic in animo habeto, *uti ne* cupide *emas neve* opera tua *parcas* visere, *et ne* satis *habeas* semel circumire. C. 3: Ita aedifices, *ne* villa fundum *quaerat neve* fundus villam. C. 5: Terram cariosam caveto *ne ares neve* plostrum *neve* pecus *impellas*. C. 37. C. 38:

Ignem caveto *ne intromittas*, quin semper siet, *neve* noctu *neve* ullo tempore *intermittatur* caveto. Ennii Phoenicis fr. 7. Plaut. Capt. II, 1, 29: *Ne* arbitri dicta nostra arbitrari *queant Neu permanet* palam haec nostra fallacia. Mil. glor. I, 1, 6: Nam ego hanc machaeram mihi consolari volo, *Ne lamentetur neve* animum *despondeat.* Pseud. I, 3, 88: *Ne* illam *vendas neu* me *perdas* hominem amantem. Stich. I, 1, 20: *Ne lacruma*, soror, *neu* tuo id animo *Face* quod cett. Terent. Andr. I, 5, 16. Phorm. I, 3, 6: Quod utinam *ne* Phormioni id suadere in mentem *incidisset Neu* me cupidum eo *inpulisset* cett. Hec. IV, 1, 30: nil cessavisti — *Ut* filiam ab eo *abduceres neu* quod ego egissem *esset ratum.* 2, 11: *Ne* mea praesentia *obstet neu* causa ulla *restet* relicua. Adelph. V, 3, 12: dictum hoc inter nos fuit — *ne* tu *curares* meum *Neve* ego tuom?

33. De *hau, haud, haut* vide Handium. Exempla sunt haec. Ennius ap. Gell. V, 15. Plaut. Amph. prol. v. 129. I, 1, 166. 199. II, 2, 47. V, 2, 12. Asin. I, 3, 71. Capt. III, 4, 29. 94. Curc. I, 3, 26: Nam hoc quidem edepol *hau* multo post luce lucebit. Bacch. IV, 8, 22. V, 2, 42. Most. II, 1, 60. Men. II, 3, 60. Mil. II, 3, 22: temere *hau* tollas fabulam = ne tollas. III, 1, 35. IV, 2, 80. Pseud. I, 2, 80. Pers. III, 1, 49. IV, 3, 29: *Hau* dudum. Rud. V, 3, 25. 27. Trin. I, 2, 78. II, 4, 44: *Hau* nosco tuum. III, 1, 24. Terent. Andr. III, 1, 2. IV, 1, 28. Eun. II, 3, 22. III, 2, 41. Hec. IV, 2, 15. Cum alia negatione coniunctum invenitur Plaut. Aul. II, 4, 7: Post siquis vellet, te *haut* (sic *Δ*p) *nevelles* dividi. Terent. Eun. IV, 2, 13: certe extrema linea Amare *haud nil* est, i. e. est aliquid.

Antiqua negatio *nenum* (Nonius p. 565, 35. *Nenum*, pro *non*) legitur ap. Plaut. Aul. I, 1, 28: *Nenum* mecastor quid ero dicam meo — evenisse — Queo comminisci.

Vix Terent. Hec. III, 1, 16 sq.: *Vix* me illim abstraxi atque inpeditum in ea expedivi animum meum, *Vix*que huc contuleram: em nova res ortast.

34. *Coniunctiones copulativae.* Discrimen quod intercedit inter coniunctiones copulativas, Handius Tursell. vol. II, p. 467 sq. sic describit: „Notiones et sententiae aut coniunguntur simpliciter, aut adiunguntur accessione, aut iniunguntur aequatione. Idque Latini propriis verbis distinguunt. Nam *atque* res componit ex aequo, *que* autem adiungit id, quod

alienum aut externum videri possit, et quod accedit. *Et* vero coniungit simplici et externo nexu notiones uni rationi submittendas et ita saepe cohaerentes, ut unam notionem efficiant. Sed quum haec particula simplicem copulationem exhibeat, nihil impedit, quo minus etiam ea omnia complectatur, quae aliis istis vocabulis proprie designantur. Sic fit, ut *et* pro *atque* ponatur, ubi, quae singulari ratione cohaerere possunt, simpliciter coniunguntur, atque ista ratio, per *atque* significanda, aliis verbis vel ordine verborum exprimitur. — Coniunguntur per *et* notiones atque sententiae et aequales et contrariae, si quae ratio intercedit inter eas vel externa vel interna, simplici copulatione comprehendenda."

a. Coniunguntur igitur singulae partes sententiae inter se per *et* particulam, quo fit ut non tantum semel, sed etiam saepius ponatur. Cato R. R. c. 2: possitne quae reliqua sient conficere: *et* quid factum vini, frumenti aliarumque rerum omnium, ubi ex praegressis mente addendum est *roget.* Ib.: quae opera fieri velit *et* quae locare velit, uti imperet, *et* ea scripta relinquat. Ib.: Vendat — servum morbosum, *et* si quid aliud supersit, vendat. C. 5: Circum oleas autumnitate relinquas *et* stercus addito. C. 7: Aminaeum minusculum *et* maiusculum *et* Apicium. Ib.: mala mustea *et* Punica. Ib.: Orchites ubi nigrae erunt *et* siccae. C. 8: avellanas Praenestinas *et* Graecas. Plaut. Aul. V, 9: ibo *et* eloquar. Stich. V, 2, 16: Ibi voster cenat cum uxore adeo *et* Antipho, v. Gronov. Trin. prol. v. 6. Terent. Eun. I, 1, 24: Restinguet, *et* te ultro accusabit, *et* dabis Ultro ei supplicium. V, 8, 45.

b. Nonnunquam tamen *et* postremae tantum complurium sententiae partium additur. Cato R. R. c. 7: Pira volema, Aniciana *et* sementiva —, Tarentina, mustea *et* cucurbitina. Sic cap. 11 compluribus ferramentorum generibus postremum additum est: *et* cuneos IIII, quod eo magis offendit, quod in hoc toto capite omnia, quae enumerantur, sine copula inter se coniunguntur. Similiter ib. cap. 12: *et* cuneos VI.

c. Nonnunquam alterum membrum priori additur per *et item*, de quo vide Handium vol. III, p. 516 sq. Cato R. R. praef.: Est interdum praestare mercaturis rem quaerere — *et item* foenerari. Ib. c. 98 Schneiderus *et* omitti vult ante *item.* Plaut. Trin. IV, 2, 32.

d. In sententiis, quae aequalitatem significant, post v.

pariter ponitur *et* (v. Hand. II, p. 481). Ter. Ad. V, 8, 34: Nunc mihi germanu's *pariter* animo *et* corpore.

e. Praemisso imperativo pergit oratio per *et* ad id, quod deinceps et certo quidem eventurum sit. Ita nexus rerum necessarius declaratur. (Sic Handius II, p. 485). Cato R. R. c. 6: Circum coronas et circum vias ulmos *serito* et partim populos, uti frondem ovibus et bubus habeas, *et* materia, si quae opus sit, parata erit.

f. Non tantum partes sententiae alicuius hac particula copulantur, sed etiam sententiae ipsae. Atque antiquissimi scriptores, quorum sermo nondum erat aptius compositus, saepissime usurpant eam in initio sententiarum, quemadmodum fecit Cato. (Sic Handius p. 487). Cato R. R. praef.: *Et* virum bonum cum laudabant, ita laudabant, bonum agricolam bonumque colonum. C. 9: *Et* id videto. Plaut. Most. I, 3, 137 sq.: potare tecum conlubitumst mihi. PHIL. *Et* edepol mihi tecum. Terent. Eun. I, 1, 19: *Et* quod nunc tute tecum iratus cogitas cett.

g. Praemittitur sic *et* vocabulo affirmationis *certe*. Terent. Eun. V, 5, 4: Sed estne ille noster Parmeno? *et certe* ipsus est. Adelph. I, 1, 53: Sed estne hic ipsus, de quo agebam? *et certe* is est.

h. Dicitur *et* etiam pro *etiam*, de qua re egregie Handius p. 503 sq. sic disputat: „*Et* particula, quae verba et sententias coniungit, eam in se habet vim propriam, ut alia ante dictis vel ante cogitatis adiiciat sive complementi causa, sive in partium compositione. Ergo significat *et ad hoc, et simul.* Haec vero ipsa accessio rei si ita designanda est, ut dicatur res esse praeterea sive praeter id, quod dictum cogitatumve sit, Latini dicunt *etiam.* — *Et*, quod copulat et ab initio sententiae ponitur, quum uni alicui nomini peculiarem adiicit designationem, ut sit *et ad hoc illud*, mutat locum et occupat eum post primum nomen sive est coniunctio sive aliud. Attrahitur enim *et* ab uno aliquo nomine, quod sequitur.“ Addit deinde *et* sic posito priorem partem, cui altera per *et* adiungatur, iam animo vel verbis ante dictis tenendam esse conceptam. Etiam a Plauto hunc usum particulae non esse alienum exempla, quae infra ponemus, comprobabunt. Pernegat id Fleckeisenus in Iahnii annal. 1851, vol. LXI, sect. 1, p. 59, quod quomodo facere potuerit, equidem non intelligo.

Cato R. R. c. 156: eodem addito *et* oleum. C. 157: sic *et* laserpitium cett. Plaut. Amph. I, 1, 110: quoniam formam huius cepi in me et statum, Decet *et* facta moresque huius habere me similis item. Curc. V, 2, 6: Meminero: de istoc quietus esto: *Et nunc* idem dico = etiam nunc. Rud. prol. v. 8: *Et* alia signa de caelo ad terram accidunt. Terent. Adelph. I, 2, 49: *Et* mihi curaest. Inprimis sic positum invenitur *et* in mutua salutatione. Sic Plaut. Mil. IV, 8, 42: Iam vale. PY. *Et* tu bene vale. Poen. V, 2, 116: *et* tu salve, Agorastocles. Pers. IV, 6, 27: Vale. SA. *Et* vos. Rud. II, 4, 3: Salve, adulescens. SC. *Et* tu multum salveto, adulescentula. Stich. II, 1, 44: *Et* tu salve. Trin. I, 2, 11: *Et* tu edepol salve, Callicles. Terent. Hec. I, 2, 122: Vale. PA. *Et* tu bene vale, Philotium.

i. Coniunguntur voculae *et etiam.* Sic Lingius quaest. Plaut. p. 63 Aul. III, 3, 4 *et* inserit ante *etiam* scribens: *Et etiam* introduce, si vis, et explicat *et etiam* per *atque adeo.* Terent. Phorm. IV, 3, 51.

k. Ubi duae vel plures res non modo coniunguntur, sed aequantur ita, ut alterum non minus intelligatur quam alterum, Latini dicunt *et — et.* Est igitur id quod *tum — tum,* vel *ut — sic, non minus quam, aeque.* Unde exsistit ratio necessaria et nexus artior, intelligunturque partes unius rei aequales. (Sic Handius p. 524). Cato R. R. praef. § 4: At ex agricolis *et* viri fortissimi *et* milites strenuissimi gignuntur. C. 3: *et* rei *et* virtuti *et* gloriae erit. C. 8: Sub urbe hortum omne genus, coronamenta omne genus, bulbos megaricos, murtum coniugulum *et* album *et* nigrum, laurum Delphicam, *et* Cypricam *et* silvaticam — haec facito uti serantur. Plaut. Capt. III, 1, 2: Set illest miserior, qui *et* aegre quaerit *et* nihil invenit. Cist. I, 3, 1: Utrumque haec, *et* multiloqua *et* multibibast anus. Trin. V, 2, 60: Ego ducam, pater, *Et* eam *et* siquam aliam iubebis. Terent. Eun. IV, 6, 12: *Et* habetur *et* referetur, Thaïs, tibi ita ut merita's gratia.

l. Eodem modo dicitur etiam *et — que* ab Ennio annal. l. VI, fr. 12:

Qui antehac invicti fuerunt, pater optime Olympi,
Hos *et* ego in pugna vici victus*que* sum ab isdem.

m. De *et autem* vide Hand. Tursell. vol. I, p. 583: „Adiungitur *autem* particulis copulativis, et quidem ea ratione,

qua per *autem* id, quod ab altera parte apparet, designatur. Id dicitur a comicis *et autem, et — et autem.* Sic *et — autem* emendavit Hermannus Plaut. Bacch. III, 3, 91: Serva tibi sodalem *et* mi [*autem*] filium. Mil. IV, 4, 13: Facile istuc quidemst, si *et* illa volt *et* ille *autem* cupit. Poen. IV, 2, 104:

Nam *et* hoc docte consulendum, quod modo concreditumst,
Et illud *autem* inserviendum consiliumst vernaculum.

n. Coniungitur *et* cum *quidem* ab initio orationis, sic Plaut. Capt. III, 4, 30, ubi sec. Lindem. vim habet ironicam, = ut nimirum. Mil. II, 2, 104: Abeo. PA. *Et quidem* ego ibo domum, ad q. l. Lindem.: „*Et quidem* notissimi usus formula, quae partim amplificandae sententiae, partim confirmandae inservit. Cf. Schuetz. doctr. part. L. L. p. 175. Saepe posteriore hac notione ponitur in colloquio, quum altera persona aliquid facturam se ostendit, quod altera tanquam confirmans consilium prioris, idem se facturam ait. Igitur apud Plautum Pers. II, 2, 35 tale colloquium exstat.

SO. Ergo hoc mi expedi,
Quo agis te? PAE. Quo tu? SO. Dic tu: prior rogavi.
PAE. At post scies.
SO. Eo ego hinc haut longe. PAE. *Et quidem* ego eo
haut longè.

Simili modo h. l., ubi Peripl. dixerat: *Abeo*, pariter se facturum ostendit Palaestrio.“

o. *Et,* quod iis verbis, quae coniungit, antecedat necesse est, a poetis, ubi metri causa intercedat, etiam post aliquot nomina ponitur (Handius II, p. 538). Sic Liv. Andron. fr. Inonis: Balteus *et* revocet volucres in pectore sinus. Plaut. Rud. prol. v. 7: Inter mortalis ambulo [*et* ego] interdius.

35. De significatione particulae *que* v. § 34 init. Legg. XII tabb. VI, 9: quando*que*, ad q. l. Funccius adnotat ex legg. XII tabb., ex columna rostrata Duilii monumentisque Scipionum apparere priscos Latinos rarius *et* particula, frequentissime autem *que* enclitica uti. Naev. bell. Pun. l. I, fr. 18, p. 12 Vahlen.: Titani Bicorpores Gigantes magni*que* Atlantes. Cato R. R. inscriptio cap. 1: quomodo agrum emi parari*que* oporteat. C. 2: ubi cognovit quomodo fundus cultus siet opera*que* quae facta infecta*que* sient, postridie eius diei vilicum vocet. Ib.: quid factum vini, frumenti aliarum*que* rerum omnium. Ib.: Ubi eas alias*que* causas multas dixerit, ad rationem operum ope-

rarum*que* vilicum revoca. Ib.: funes veteres sarciri novos*que* fieri. Ib.: Vendat oleum, si precium habeat, vinum frumentum*que* quod supersit. C. 5: rapinam, pabulum lupinum*que* serito. Ib.: Aratra vomeres*que* facito uti bonos habeas. C. 7: In eodem fundo suum quidquid conseri oportet, arbusto*que* vitem copulari. Plaut. Pseud. I, 2, 51: Eo vos vostros*que* adeo pantices madefacitis. Poen. prol. v. 121 sq.: Is hodie huc veniet reperiet*que* hic filias Et hunc sui fratris filium, ubi Rostius comment. Plaut. p. 308 ante *hodie* inserere volebat pron. relativum *qui*. Potest autem notionem, quae additur prioribus notionibus per *que* adnexa, sequi alia per *et* adiuncta, ut in sacris Argeorum ap. Egger. p. 87:

Volturnalem, Palatualem, Furrinalem
Floralem*que* Falacrem *et* Pomonalem fecit
Hic idem.

Similiter sequitur *que* alia notio per *atque* adiuncta Plaut. Most. I, 3, 36 (= v. 193): Nisi ego illam anum interfecero siti fame*que* *atque* algu. Possunt etiam complures notiones per *que* particulam adiungi, ita ut *que* saepius ponatur, ut factum est in lege Papiria tribunitia ap. Fest. v. *sacramentum* (Egger. p. 113): Quicunq. praetor post hoc factus erit, qui inter cives ius dicet, tres viros capitales populum rogato, hique tres viri [capitales], quicunque [posthac fa]cti erunt, sacramenta ex[igunto], indicanto*que*, eodem*que* iure sunto, uti ex legibus plebeique scitis exigere indicare*que* esse*que* oportet. Item Cato R. R. praef. § 4: At ex agricolis et viri fortissimi et milites strenuissimi gignuntur, maxime*que* pius quaestus stabilissimus*que* consequitur, minime*que* male cogitantes sunt, qui in eo studio occupati sunt. H. l. primum et quartum, secundum et tertium *que* inter se ἐκ παραλλήλου posita sunt.

Sed ponitur *que* etiam in prima enunciatione, nulla alia antecedente, et sequuntur aliae item per *que* aut per *et* adiunctae. Nonnunquam tertia enunciatio etiam per *atque* adiungitur. Sic hae existunt formulae: *que — que*, *que — et*, *que — que — et*, *quae — et — et*, *que — que — atque*, *que — et — atque*. Exempla sunt Plaut. Amph. prol. v. 5: peregri*que* *et* domi. v. 7: Quas*que* incepistis res quas*que* inceptabilis. Liv. Andronic. fr. inc. fab. 3, v. 30 sq.:

celsos*que* in ocris,
Arva*que* putria *et* mare magnum.

Terent. Hec. III, 5, 38: Amo*que et* laudo *et* vementer desidero. Plaut. Asin. III, 2, 31: Ut me*que* te*que* maxume *atque* ingenio nostro decuit. Poen. prol. v. 3: Silete*que et* tacete *atque* animum advortite.

36. *Atque* secundum Handium in Turs. I, p. 452 factum est ex *at*, quae una vox est cum praep. *ad*, et *que*. Huius decurtata forma est *ac*. De significatione Handius p. 458 sqq. haec habet: „In notionibus et sententiis coniungendis quum duplex esse possit ratio, altera, qua partes simpliciter iungantur externo nexu iunctaeque ad aliquid commune referantur, altera, qua notiones et enunciationes duae aequali conditione ita componantur, ut aut utriusque aequalis dignitas exprimatur, aut necessitudo, qua utraque aequali modo cohaereat vel continuetur, significantius appareat, Latini hunc interiorem nexum non fortuitum exprimunt per *atque*. Id undique comprobatur quum aliis omnibus exemplis, tum maxime eo usu, quo particula in comparatione et in ratiocinatione usurpatur. — Universum huius nominis usum ad duo exemplorum genera recte referri posse putamus. Nam et notionibus coniungendis et sententiis nectendis inservit una hac significatione, qua duae res non tantum apponuntur, sed aequiparantur. Ita coniuncta non adhaerent, sed inhaerent invicem sibi. — Haec autem eadem est causa, quapropter partes orationis, quae per *atque* coniunguntur, artius cohaerere videntur. Nam inhaerent sibi invicem et quasi confluunt. Unde etiam fit, ut haec particula eam in se recipiat vim demonstrativam, qua, ut rerum connexus percipiatur, animum ad aliam rem simul comprehendendam perducit eamque aequo modo considerandam monstrat. — Coniungitur *atque* cum pronominibus demonstrativis et personalibus ipsa sua vi ac natura, et quod attrahuntur pronomina, id non sola consuetudine fit, sed ratione.“ Iam Handii distributionem sequens potissima genera huius particulae recensebo.

a. Ac primum particula *atque* id proprium habet, ut unitatem notionum interiorem nexumque rerum in aequali ratione conspicuam significet. Unitas enim illa vel ipsa apparet in rebus unius generis, vel conficitur rebus ad unam rationem aequo modo conferendis. Quo quidem *atque* differt ab *et*, quod meram coniunctionem denotat atque, ut dixi, ubicumque obtinet locum suum. In connectendis autem his

notionibus similibus et cognatis sive sua natura cohaerentibus sensus particulae *atque* reddi potest verbis: *ut — ita, itemque.* Saepe haec dictio amplificationi unius nominis inservit. (Sic Handius p. 460). Cato in or. pro Rhodiensibus origg. lib. V inclusa: Scio solere plerisque hominibus rebus secundis *atque* prolixis *atque* prosperis animum excellere *atque* superbiam *atque* ferociam augescere *atque* crescere. v. Bolhuis. p. 85. Meyer. p. 105. Plaut. Mil. III, 3, 14: male atque malitiose. Merc. prol. v. 40 sq.: Principio ut aetas ex ephebis exiit *Atque* animus studio amotus puerilist meus. Caecil. Stat. Synephebi fr. 3: omnium adulescentium Clamo postulo obsecro oro ploro *atque* inploro fidem! Terent. Andr. I, 1, 47: vitam *parce ac duriter* Agebat. Eun. I, 2, 67: ut suis *Restituam ac reddam.* v. 95: Utinam istuc verbum *ex animo ac vere* diceres. Ad. III, 1, 10: tali *ingenio atque animo.*

b. Quare indicat *atque* alteram rem simul cum altera positam esse vel exsistere. Plaut. Aul. II, 3, 3: vascula intus pure *propera atque elue,* ad q. l. Casaub.: = propera eluere."

c. Quod ita in cognatis notionibus apparet, id etiam in qualibuscunque iis locum habet, quae composita aequiparantur atque hoc artiori nexu comprehenduntur. Quo fit, ut *atque* idem sit quod *et — et,* vel *ut — ita,* vel *aeque ac.* (Handius p. 461). Ennii Medea exul fr. 3, v. 292: Caelo atque terrae. Euhemerus fr. 3, 14: Iuppiter atque Iuno. Plaut. Amph. II, 2, 30: an ille me temptat sciens *Atque* id se volt experiri cett. Bacch. v. 632: Eum ego meis dictis malis foribus *atque* hac [muliere] Repputi reiecique hominem. Terent. Heaut. II, 2, 103: hodie sero *ac* nequiquam voles. Hec. V, 4, 4: timeo ne aliud credam *atque* aliud nunties.

d. Nomen posteriori loco positum et per *atque* nexum universam aliquam rem significat, ad quam id, quod antea dictum est, tamquam pars attinet. (Hand. p. 464). Plaut. Capt. II, 2, 105: Solvite istum nunc iam, *Atque* utrumque.

e. *Atque* quum duas res aequa ratione componat et notionum seriem continuet ideoque in iis ponatur, quibus ea, quae antea dicta erant, distinctius confirmantar aut aliquid maioris momenti additur, critici docuerunt *atque* dici pro *atque adeo* et *immo.* (Hand. p. 466). Terent. Eun. III, 5, 43: ego illud vero item feci *ac* lubens. Heaut. IV, 5, 15: Faciam boni tibi aliquid pro ista re, *ac* lubens.

f. Id praesertim in responsis iis apparet, quibus non tantum id, quod ab altero colloquentium dictum erat, conceditur, sed aut additur aliquid maius et gravius aut distinctius illud constituitur, utrumque autem uni aequali rationi submittitur (Handius p. 467). Plaut. Bacch. III, 6, 9: Numquae advenienti aegritudo obiectast? MN. *Atque* acerruma. Men. I, 2, 40: Ecquid audes de tuo istuc addere? PEN. *Atque* hilarissume. Mil. II, 3, 66. 4, 15. Pseud. II, 4, 49: Ecquid [autem] homo habet aceti in pectore? CH. *Atque* acidissumi. Pers. V, 2, 49: hic eius geminust frater. DO. Hicinest? TO. *Ac* geminissumus. Terent. Andr. II, 1, 39: fugin hinc? BY. Ego vero *ac* lubens. Eun. V, 3, 6: PY. Iamne ostendisti signa nutrici? CH. Omnia. PY. Amabo, quid aït? cognoscitne? CH. *Ac* memoriter, id est, quomodo Schuetzius explicat: non cognoscit solum, sed etiam memoriter cognoscit. Ruhnk.: „*Ac* intendit orationem, quasi dicas *etiam, vel, et quidem.*"

g. Non diversa est res, ubi addita alia notione ea, quae antecedit, pressius magisque definitur: quod interdum etiam per *atque adeo* exprimitur. Nec multum id differt a verbis *et quidem.* Quare ipsum *quidem* adiici potest. (Hand. l. c.). Plaut. Asin. III, 3, 126: Fortunam *atque* Opsequentem. Cas. III, 6, 12: Ego servos? ST. *Atque* meus. Epid. III, 4, 34: *Atque* ita profecto, ut eam ex hoc exoneres agro. Bacch. III, 6, 39 sq.: Quid? amas Bacchidem. PI. Duas ergo hic intus eccas Bacchides. MN. Quid, duae? PI. *Atque* ambas sorores.

h. In comparationibus, quia res duae ex aliqua parte aequiparantur, propriam sedem occupat *atque*, ubi alia ex ratione *quam* dicitur. Sufficere poterat in his, expresso ipso similitudinis nomine, simplex particula copulativa: quare Graeci etiam *καί* usurpabant. Non item Latini. Ii enim necessariam putabant aequationis particulam et ad hunc usum diversitatis quoque et dissimilitudinis comparationem revocabant, utramque eodem modo per particulam *atque* designantes. (Hand. p. 468 sq.). Sic ponitur *atque* post *aeque* et *adaeque.* Plaut. Capt. V, 4, 3: verum enimvero nulla *adaeque*st Acheruns *Atque* ubi ego fui in lapicidinis. Terent. Andr. IV, 2, 19: Quis videor? CH. Miser, *aeque atque* ego. Phorm. I, 2, 43: numquam *aeque* — *ac* modo Paupertas mihi onus visumst et miserum et grave. IV, 1, 15: Te mihi fidelem esse *aeque atque* egomet sum mihi Scibam. — post *idem* Cato R. R. c. 48, 1: ad *eundem*

modum *atque*. Terent. Heaut. II, 3, 24: Nam et vitast eadem et animus te erga *idem ac* fuit. — post *par* Plaut. Mil. glor. IV, 6, 36: Si amavit umquam aut si *parem* hic sapientiam habet *ac* formam. Per amorem siquid fecero, clementi ignoscet animo. — post *pariter* Ennii Hecubae fr. 4, v. 230: Nam opulenti cum locuntur *pariter atque* ignobiles. Plaut. Men. V, 1, 52: *pariter* hoc *atque* alias res soles. Terent. Phorm. V, 3, 3: *Pariter* nunc opera me adiuvas, *ac* re dudum opitulata es. — post *similis* et *consimilis* Plaut. Amph. I, 1, 287: tam *consimilist atque* ego. Mil. II, 4, 48: Ut ad id exemplum somnium *consimile* somniavit, *Atque* ut tu suspicatus es [te] eam vidisse ausculantem, ubi Lindemannus non recte, puto, verba *atque suspicatus es* refert ad v. *ad id exempl.*, immo *ad id exempl. consimile* unam efficiunt notionem, ad quam refertur particula *atque*. Ceterum *ut* recte dicit Lindemannus abundare. Terent. Phorm. prol. v. 31: Ne *simili* utamur fortuna, *atque* usi sumus. — post *talis* Ter. Phorm. V, 9, 39: Faxo *tali* eum mactatum *atque* hic est infortunio.

i. Eodem modo Latini dicunt in conferenda re dissimili. Post *alius* Plaut. Asin. I, 3, 54: Aliam nunc mi orationem — praedicas, *Aliam atque* olim quom inliciebas cett. Pseud. I, 5, 59: haut *alio* modo Me verberare *atque* ego te soleo cogitas, quem locum explicat Ladewigius in Zeitschr. f. Alterth. 1842, p. 1074. Pseud. IV, 7, 35: *alio* sunt illi ingenio *atque* tu. Terent. Andr. III, 3, 13: *Alium* esse censes nunc me *atque* olim quom dabam? Phorm. IV, 4, 3: Eho, verbero, *aliud* mihi respondes *ac* rogo? — post *aliorsum* Eun. I, 2, 2: *aliorsum atque* ego feci.

k. In his comparandi formulis particula *atque* sibi coniunctum habere potest vocabulum *ut*, unde fit *aliter atque ut*. Caecil. Stat. Plocium fr. 14: Insanum auspicium haut aliter histrionium est, *Atque ut* magistratus, publice quando auspicant. Plaut. Amph. IV, 1, 11: *Pariter* hoc fit *atque ut* alia facta sunt. Adde locum Mil. II, 4, 48 paullo supra allatum.

l. Ipsa, quae in his clare expressa est, comparatio interdum paullo obscurior aliis verbis continetur. Plaut. Mil. III, 1, 167: Haut centensumam Partem dixi *atque*, otium rei si sit, possum expromere. Huc pertinet etiam verbum *mutare*, quod ponitur pro *aliud esse*. Plaut. Amph. I, 1, 118: Neque se luna quoquam *mutat atque* uti oxortast semel. Mil. IV, 3, 37: Num-

quid videtur *demutare atque* ut quidem Dixi esse vobis dudum hunc moechum militem, ad q. l. Lindem.: „*Demutare* intransitiva notione, *alium esse, alium fieri.* Quapropter sequitur particula *atque*, quae verba similitudinis et dissimilitudinis comitatur.“

m. Sed etiam vocabulo, quod similitudinem vel dissimilitudinem significet, omisso *atque* comparationi inservit ita, ut *aeque, tantopere* vel aliud huius generis verbum intelligendum sit. Id facile e contextu verborum colligitur. (Handius p. 472). Plaut. Cas. IV, 4, 21. Bacch. III, 6, 20: Sicut est hic quem esse amicum ratus sum *atque* ipsus sum mihi. Sic etiam in formula *ac si.* Ennii satur. fr. inc. libri 2: Meum non est, *ac si* me canis memorderit.

n. *Atque* ponitur etiam post adiectivorum comparativos, v. c. XIV, § 9. Plaut. Merc. V, 2, 56: *amicior* mihi nullus vivit *atque* is est. Terent. Andr. IV, 2, 15: Non Apollinis *magis verum atque* hoc responsumst. Antecedente negatione sequitur *atque ut.* Plaut. Cas. V, 1, 7 sq.: *Nec* fallaciam *astutiorem* ullus fecit Poeta *atque ut* haec est fabre facta a nobis.

o. Transgredimur nunc ad usum particulae in coniungendis sententiis. Atque ille, quem in notionibus copulandis usque adhuc demonstravimus, nexus aequalitatis idem inter duas sententias locum habet, ubi aut alteri, quae sequitur, aequalem vim et dignitatem tribuimus, aut altera cum altera priori caussae ratione vel temporis continuitate vel argumentationis consequutione cohaeret. (Handius p. 475). Haec ad comparationem externam magis spectant. Alia interiorem nexum sententiarum comprobant. Usurpatur enim *atque* in adiiciendo eo, quod id, de quo antea sermo erat, sive ex ratione caussae sive temporis consequitur, ideoque in iis locum habet, quae necessitate quadam continuitatis vel consequutionis arte cohaerent. Nimirum nexus ille proximus eo significatur, quod altera res cum altera aequa ratione componitur nec simpliciter adiungitur, sed ad alteram illam refertur aequiparatione. Ita intelligimus caussae nexum, ubi ex duabus rebus agendis altera alteram secum ducit aut ei originem praebet: quod explicari potest per *et ita.* (Hand. p. 478.) Cato in or. pro Rhod. ap. Iord. p. 24, 12: *atque* nos omnia plura habere volumus, et id nobis impune est. Plaut. Bacch. v. 756:

Atque ibidem ubi nunc sunt lecti strati potetis cito. v. 1185 sq.: isne hac mecum intro *Atque* [induces animum haec] ut eis delicta ignoscas? Trin. II, 2, 60: Qui quidem nusquam per virtutem rem confregit *atque* eget. Terent. Adelph. IV, 4, 15: sed reprendi me tamen, Nequid de fratre garrulae illi dicerem *ac* fieret palam.

p. Quae temporis nexu proxime et continua serie cohaerent, coniunguntur per *atque*: quo notatur id, quod factum est, aequali vel eodem modo continuari et transire in aliam rem sibi per ipsum temporis successum cognatam. In his vero exemplis plurima pronomen demonstrativum cum *atque* coniunctum exhibent. Plaut. Most. II, 2, 55 (Hand. p. 480).

q. Quum igitur ea, quae proximo et continuo tempore evenerunt, statim evenisse dicuntur, *atque* saepe ita ponitur, ut explicari liceat per *et statim, et illico.* — Sed non modo ea, quae continuo se excipiunt, ita designantur, sed etiam nexus rerum necessitate quadam cohaerentium, qui grammatica forma apodosis exprimitur. (Handius p. 480. 483). Ennii annal. inc. sedis fragm. 67: *Atque atque* accedit muros Romana iuventus. Gellius X, 29: „*atque* particula gemina si fit, auget intenditque rem, de qua agitur, ut animadvertimus in Q. Ennii annalibus" cett. Nonius p. 530, 3 „*atque* particula, si diligentius intelligitur, multam habet significationem, ut vel illud est Enni: atque . . . iuventus, quod est festine et intrepidanter accendit." (*accendit* Nonii libri). Plaut. Amph. II, 1, 13: Malum quod tibi di dabunt *atque* ego hodie Dabo, de quo loco vide Handium p. 482. Capt. III, 1, 19: *atque* illi tacent. Epid. II, 2, 33: Quom venio ad portum (sic Acidal. Δp ad portam), *atque* illam illi ego video praestolarier, = καὶ τότε Becker. p. 6. Bacch. II, 3, 45: Dum [me] circumspecto, *atque* ego lembum conspicor. Most. V, 1, 9: Quom eum convocavi, *atque* illi me ex senatu segregant.

r. Ut antea vidimus in notionibus coniungendis, ita etiam in sententiis conserendis oratio per *atque* adscendit ad graviora et maiora, reliquis aequiparanda. Tum explicari potest per *et adeo, adque adeo.* (Hand. p. 484). Plaut. Bacch. IV, 7, 27: *Atque* orabis me quidem ultro ut auferam.

s. Loquitur deinde Handius p. 487 sqq. de eo usu, quo per *atque* transitus fieri dicitur docetque adversativam vim omnino abhorrere ab hoc vocabulo, sed poni tamen posse pro

ac tamen. Sic positum videtur a Terentio Eun. III, 1, 61: Bene dixti: *ac* mihi istuc non in mentem venerat. Andr. V, 1, 22: tibi sum oblitus hodie, *ac* volui, dicere, ubi Donatus falso explicat *contra quam volui.* Adelph. I, 1, 15: *Atque* ex me hic natus non est, sed fratre ex meo. Sosipater Charisius loquens de hoc loco *atque* pro *et* positum dicit et addit: „ubi Acron, argute, inquit. nam per hanc coniunctionem transitum fecit ad narrationem. [Neutrum rectum est]. Cn. Naevius in Agitatoria, sed et in Tarentilla [fr. 14]."

t. *Atque* eam vim habet, ut aliud quid adiiciat aequali ex ratione, quo simul comprehenso conclusio conficitur: nec tamen necesse est conclusio ipsa verbis exprimatur. Quam formam grammatici assumptionem vocant. (Hand. p. 492). Plaut. Aul. II, 4, 8: *Atque* (sic *Δ*p, vulg. *atqui*) ego istuc, Anthrax, aliovorsum dixeram.

u. De *ac quidem* vide Handium p. 502. Plaut. Aul. IV, 9, 18: *Atque* hic *quidem* Eucliost, ut opinor.

v. *Atque etiam* Plaut. Asin. II, 4, 76: *Atque etiam* Pro dictis nostris maledicis poenae pendentur mi hodie. Bacch. V, 1, 6: Perditus sum *atque etiam* eradicatus sum, ubi habet significationem intensivam.

x. *Ac quoque* Plaut. Pseud. I, 3, 133: Verberavisti patrem atque matrem. BA. *Atque* occidi *quoque* Potius quam cibum praehiberem, ubi *atque* habet vim intensivam atque augendi. Coniunguntur adeo tres particulae Amph. prol. v. 30: *Atque* ego *quoque etiam.*

37. *Etiam* compositum est ex *et iam.* In describendis generibus huius particulae iterum sequar Handium.

a. *Etiam* adiicit ei, quod aut dictum aut cogitatum est, aliud quid, et significat *ad haec, praeterea, insuper.* Naev. fr. 3 inc. com., ubi est ab initio positum. Ib. fr. 23. Plaut. Amph. II, 1, 21: Rogasne, inprobe, *etiam* qui ludos facis me? 2, 113: An *etiam* id tu scis? v. 128: Opsecro, *etiam*ne hoc negabis, te auream pateram mihi Dedisse dono hodie —? Capt. prol. v. 53: Set *etiam*st paucis vos quod monitos voluerim, ad q. l. Boxhorn.: „*Etiam,* insuper, praeterea." Bacch. v. 274: *Etiam* quid porro? Mil. IV, 8, 63: *Etiam* nunc vale, ad q. l. Lindem.: „est *nunc iterum vale.*" Terent. Andr. I, 3, 10: Ad haec mala hoc mi accedit *etiam*: haec Andria — gravida e Pamphilost. Eun. II, 2, 55: *Etiam* nunc hic stas, Parmeno. III, 5, 22: Neque is deductus *etiam* tum ad eam. Hecyr. I, 2, 70: Narrat-

que, ut virgo ab se integra *etiam* tum siet. Heaut. II, 1, 17: neque *etiam* dum scit pater. (de *etiam dum* vide in universum Hand. p. 322 sq.). Adelph. III, 3, 91: vivere *etiam* nunc lubet.

b. In colloquiis saepe haec particula usurpatur cum leviori vi, ut Ter. Ad. II, 1, 34: Leno sum, pernicies communis, fateor, adulescentium, Periurus, pestis: tamen tibi a me nullast orta iniuria. AE. Nam hercle *etiam* hoc restat.

c. In numerandis rebus *etiam* de eo dicunt, quod numero additur: *etiam unum* i. e. noch eins. Ter. Eun. V, 8, 54: *unum etiam* hoc vos oro, ut cett.

d. Coniunguntur verba *etiam insuper.* Terent. Ad. II, 2, 38: *Etiam insuper* defrudet?

e. *Tam* (quod est pro *tamen*) *etiam* invenitur in Naev. fr. inc. com. 23: ... quid si taceas? dum te videat, *tam etiam* sciat, Quid scriptum sit.

f. Ex his, quae de primaria significatione diximus, facile colligitur, quomodo *quoque* et *etiam* inter se differant. Hoc enim proprie non dicitur de rebus aequandis, sive de re ob aequalitatem cum alia componenda, nec significat *item.* Sed ut hoc designetur, dicitur *quoque*, et ubi aequale adiicitur, *etiam quoque* sive *quoque etiam.* In *etiam* inest vel accessionis vel amplificationis indicium. Nam ut *quoque* est *eodem modo*, ita *etiam* significat *non minus hoc quam illud.* Plaut. Amph. I, 1, 305: Nisi *etiam* is *quoque* me ignorabit. II, 2, 70: *Etiam* tu *quoque.* Asin. II, 4, 95: Atque *etiam* tu *quoque* ipse cett. III, 2, 21: Verum edepol *etiam* tua *quoque* male facta cett. Most. V, 1, 61: Immo *etiam* cerebrum *quoque* omne e capite emunxisti meo. Pseud. I, 1, 20: Pietatis caussa vel *etiam* matrem *quoque.* 3, 118 sq.: Iuravistin te illam nulli venditurum nisi mihi? BA. Fateor. CA. Nempe conceptis verbis? BA. *Etiam* consultis *quoque.* De *quoque etiam* Lingius quaest. Plaut. p. 65: „semper subiecto adiicitur nullo verbo intercedente.“ Plaut. Amph. prol. v. 30: Atque ego *quoque etiam*, qui Iovis sum filius. v. 81: Hoc *quoque etiam* mihi [ille] in mandatis dedit. I, 1, 125: Eam *quoque* edepol *etiam* cett. II, 2, 85. 121. Asin. I, 3, 32: et *quoque etiam* cett. Epid. II, 2, 50: Cani *quoque etiam* ademptumst nomen. IV, 2, 19: Hanc *quoque etiam*, si me adpellet filiam, matrem vocem. Menaechm. V, 9, 98: Uxor *quoque etiam* vaenibit. Merc. II, 2, 28. 56: Quin mihi *quoque etiam*st ad

portum negotium. Pseud. IV, 1, 22: Te *quoque etiam.* Poen. prol. v. 40: Et hoc *quoque etiam,* quod paene oblitus fui. Pers. I, 3, 65: me *quoque etiam* vendas, si lubet. IV, 9, 7: Ego pol te faciam — Te *quoque etiam* ipsum ut lamenteris. Truc. I, 1. 76: Cum ea *quoque etiam* mihi fuit conmercium. IV, 2, 18: Thetis *quoque etiam* lamentando lausum fecit filio (sic Ribbeck. in Iahnii nov. annal. 1858, p. 182 *lausum* sec. Par. cod. Pall. et Vat., non *lessum*). 4, 22: tibi *quoque etiam* proderit. Terent. Hec. IV, 1, 28: at pol iam aderit, se *quoque etiam* quom oderit. V, 1, 8: Ego pol *quoque etiam* timida sum. v. 36: ego *quoque etiam* credidi.

g. De *immo etiam* vide Handium p. 562. Plaut. Bacch. II, 3, 82.

h. Additur *etiam* comparativis, ut quantitas rei maior esse ea ratione designetur, ut res, quacum illa comparatur, ipsa esse magna praesumatur. Terent. Eun. I, 2, 63: sed quantum suspicor, Ad virginem animum adiecit. PH. *Etiam*ne *amplius?* Adelph. III, 4, 21 sq.: non dum audisti, Demea, Quod est gravissumum. DE. An quid est *etiam amplius?*

i. Qui respondet esse rem, affirmationem suam exprimit vocabulo *etiam* pro *ita est.* Plaut. Amph. I, 3, 46: numquid vis? AL. *Etiam.* Most. v. 999: Numquid processit ad forum hic hodie novi? SI. *Etiam.*

k. Affirmatio est, in qua vocabulo *etiam* exprimitur rem vere fieri vel vere factam esse. Atque utitur verbis *nihil etiam* is, qui vehementius affirmat aut suae sententiae novum additurus est momentum affirmationis. Terent. Phorm. III, 1, 10: Numquid subolet patri? GE. *Nil etiam.*

l. *Etiam,* quum in se habeat *iam,* ad tempus refertur. Significat enim rem continuam, nondum finitam, sed adhuc perpetuam, quae alibi vocabulo *adhuc* designatur. Plaut. Amph. I, 2, 138: Amphitruonis ego sum servos Sosia. ME. *Etiam* denuo? Trin. II, 4, 193. Terent. Andr. I, 1, 89: Nil *etiam* suspicor mali, v. Ruhnk. III, 2, 23, v. Donat. Hec. III, 4, 16: Ere, *etiam* tu hic stas? IV, 3, 8. De temporali significatione v. *etiam* vide etiam Halm. ad Cic. Verr. IV, 45, 99.

m. De continuata re est id, quod diutius, ulterius. Terent. Heaut. IV, 4, 20.

n. Unum hoc vocabulum interdum idem exprimit quod *amplius,* pro tota sententia positum. Plaut. Asin. I, 1, 27.

o. Cum negatione coniunctum *etiam* significat rem nondum factam. Tempus adhuc est, in quo non facta sit res. Sic *etiam non* pro *nondum*, et *nihil etiam*. Et componuntur verba *nondum etiam*. Plaut. Pseud. I, 3. 45 sq.: Hunc pudet, quod tibi promissit quaque id promissit die. Quia minas viginti tibi pro amica *non etiam* dedit. Terent. Andr. I. 1, 88: Egomet quoque eius causa in funus prodeo, *Nil etiam* suspicans mali. 2, 30. III. 2. 23: *Non* satis me pernosti *etiam* qualis sim. Heaut. III, 3, 35.

p. De interrogatione praeter ea, quae cum communi particulae usu conveniunt, haec sunt observanda. Interrogatione quum praesumitur id, quod vel fieri iubemus, vel quod ut fiat in votis habemus, ponitur *etiam*, quo certior fiat res. (Sic Hand. p. 574). Plaut. Asin. III. 3. 124: *Etiam* tu, ere, istunc amoves aps te atque me ipse adgredere —?, ad q. l. Douza pro *quin* positum esse dicit. Terent. Andr. V. 2, 8: *Etiam* tu hoc respondes, quid istic tibi negotist? Heaut. II, 2, 6: *Etiam* caves, ne videat forte hic te a patre aliquid exiens?

q. Idem exprimitur imperativo, sed distinctius. Plaut. Most. II, 2, 42: Tutum probest. TR. Circumspice *etiam*. TH. Nemost: loquere nunc iam.

r. Accedit indignatio. Nam qui miratur aliquid, quod alienum aut ineptum aut nimium videatur, fieri posse ideoque indignatur, is interrogat addita particula *etiam*, qua inexspectatae rei accessio exprimitur. Amph. I, 1, 120: *Etiam* clamas, carnufex? v. 225. Most. II, 2, 89.

s. Alia est interrogationis forma, qua aliquid statim fieri ita vehementius iubemus, ut cum indignatione quaeramus, num res nondum facta sit. Plaut. Pers. II, 4, 4: Scelerate, *etiam* respicis? v. 7: *Etiam* dicis mi, ulmitriba tu? (sic Bergk. Philol. 1861, I, p. 40). Terent. Phorm. III, 3, 9: *etiam* tu hinc abis? Ad. IV, 2, 11: *etiam* taces? Vide in universum etiam de his diversis interrogationum generibus quae *etiam* particulam adiunctam habent, § 16, ubi plura exempla.

t. De *etiam atque etiam* vide Handium p. 576. Enn. Iphigeniae fr. 1, v. 245 sqq.: Temo superat Cogens sublime *etiam atque etiam* Noctis iter. Terent. Eun. I, 1, 11: dum est tempus, *etiam atque etiam* cogita.

38. *Quoque* Ennii heduphagetica v. 11: dulces *quoque* echini. Plaut. Amph. II, 2. 192: Mihi *quoque* adsunt testes.

Epid. II, 3, 9: atque id *quoque* habeo. Bacch. IV, 8, 51: Immo est *quoque*. Poen. V, 2, 125: Quin mea *quoque* iste habebit, siquid me fuat.

39. *Coniunctiones adversativae. Ast, at* unius vocabuli duplex forma est. Sec. Handium in Tursell. I, p. 418 propria et una vis huius coniunctionis cernitur in oppositione, quae esse potest et contrarii et diversi. Quare non inservit copulationi sententiarum simplici neque usquam, nisi alia causa intercedente, ab initio orationis poni potest. Omnem particulae usum Handius p. 420 ad tria genera revocat, quorum primum ob simplicem oppositionis significationem vocari potest grammaticum, alterum rhetoricum, tertium patheticum. De discrimine autem, quod intercedit inter *at* et *sed*, Handius p. 425 haec habet: „*Sed*, ex *se* factum, propriam vim habet secludendi, eoque nomine differt ab *at*. Id enim indicat rem contrariam aut contra oppositam, *sed* non opponit, sed secernit et apponit id, quod distinguendum videtur. Veluti qui dicit *dives est, sed non probus*, hoc vult, praeterea, quod aliquis dives sit, eum non probum esse: sive qui dicit *non dives est, sed probus*, in eo, quod non dives est, probitatem distinguit. Quum autem dico *dives est, at non probus*, divitiis oppono probitatis defectum ita, ut illas esse concedens hanc tamen esse negem, nec tantum diversitatem, sed oppositionem rei deficientis et rei non deficientis agnoscam."

a. Oppositione, quam particula *at* exprimit, aut res distinguuntur ex adverso positae, aut sententiae contrariae. Atque in rebus opponendis ea significat *ex altera parte, e contraria parte*. Sic Handius p. 420, qui deinde impugnat sententiam Rostii comment. Plaut. p. 240 sqq. (Plautin. cuped. fercul. 13) docentis *at* non poni nisi ubi quis suae aut alius hominis sententiae veritatem facultatemque impugnet atque ita diversas et contrarias sententias, non ipsas diversas res opponi. Fragm. legis Servii Tullii ap. Festum v. *plorare*: si parentem puer verberit, *ast* olle plorassit pareri puer diris parentum sacer esto. Cato R. R. praef. § 4. Ennii annal. v. 82 sqq. ap. Cic. de div. I, 48: Remus auspicio se devovet atque secundam Solus avem servat. *at* Romulus pulcher in alto Quaerit Aventino. Epicharmus fr. 5: terra corpus est, *at* mentis ignis est. Euhemerus fr. 3, 21. Plaut. Capt. III, 5, 26: Si ego hic peribo, *ast* ille, ut dixit, non redit: *At* erit mi hoc factum mortuo memora-

bile, ubi alterum *at* pro *tamen* positum est. Lindem.: „*ast* h. l. differt a seq. *at* et fere idem valet quod *contra, vicissim.*"

b. Praemissa sententia, in qua aliquid non esse dicitur, ponitur *at* ita, ut in vicem negatae rei substituat aliud contra, ideoque saepe significet *tamen* vel *saltem.* (Sic Hand. p. 426). Terent. Andr. IV, 1, 55: Parum succedit quod ago: *at* facio sedulo.

c. *At* ponitur in apodosi enunciationum concessivarum et conditionalium vel cum negatione coniunctarum, vel notionem aliam negativam vel disparem in se habentium. Quare usurpatur, ubi antecedunt coniunctiones *etsi, quamquam, si non,* et *si*, quod pro *etiamsi* dicitur. (Handius p. 426 sq.). Cato R. R. c. 2: *si non* eo die, *at* postridie. Plaut. Bacch. II, 3, 131: *Si* illi sunt virgae ruri, *at* mihi tergum domist. IV, 8, 46: *Si* tibi machaera, *at* nobis vervinast domi. Trin. II, 4, 127: *etsi* scelestus est, *At* mi infidelis non est. Truc. V, v. 42. Terent. Eun. V, 2, 27: *si* ego digna hac contumelia Sum maxume, *at* tu indignus qui faceres tamen.

d. *At quom* Plaut. Pseud. I, 2, 9: *At* faciem *quom* aspicias eorum, hau mali videntur.

e. Ad rhetoricum usum spectat, si obiectio per *at* infertur. Haec obiectio autem iterum reprimi et confutari potest alia contraria sententia, quae per particulam *sed* coniungitur (Hand. p. 433 sqq., cum quo confer Schuetzium doctr. part. p. 87). Ter. Ad. IV, 2, 32:

Sed estne frater intus? SY. Non est. DE. Ubi illum inveniam cogito.
SY. Scio ubi sit, verum hodie numquam monstrabo. DE. Hem, quid ais? SY. Ita.
DE. Dimminuetur tibi iam cerebrum. SY. *At* nomen nescio
Illius hominis, *sed* locum novi ubi sit.

f. In colloquiis, in quibus aliquid concessum erat, per *at* conditio adiicitur, quae rem maioris momenti indicat aut id, quod diligentius animadverti aut instantius mandari volumus. (Sic Handius p. 436). Ter. Eun. II, 1, 1: Fac, ita ut iussi, deducantur isti. PA. Faciam. PH. *At* diligenter. PA. Fiet. PH. *At* mature. PA. Fiet. Ad. II, 1, 7: Leno ego sum. AE. Scio. SA. *At* ita, ut usquam fuit fide quisquam optuma.

g. Sententia, quae opponitur, potest cum graviori asseveratione proferri. Quare opponuntur vocabula *pol, edepol.* Plaut.

Amph. I, 1, 215: *At pol* profecto ingratiis. Asin. IV, 2, 14. Capt. III, 4, 65. Trin. II, 4, 73.

h. Est huius particulae aliquis usus, quo ad interiectionis formam propius ita accedit, ut admirationem rei antea non cognitae, nunc supervenientis exprimat. (Sic Handius p. 438). Terent. Eun. I, 2, 75: *at* ego nescibam, quorsum tu ires.

i. Ponitur ab initio interrogationis, si cum ea coniuncta est indignatio, admiratio, acrimonia. Sic formulis *at scin quomodo? at scin quemadmodum?* admixta est indignatio, saepe etiam minae et convicium. Plaut. Amph. I, 1, 200. Aul. I, 1, 8. II, 4, 28: *at scin* etiam *quomodo?* Bacch. V, 2, 59. Mil. IV, 4, 26. Rud. III, 5, 18. — Terent. Andr. V, 1, 9: *At* rogitas? Hec. IV, 1, 11.

k. Tertium genus patheticum vocamus. Nam ponitur *at* in oratione, quae ex animo vehementius commoto profecta eum qui audit ad aliam rem abripit et ad eam ex adverso positam potissimum attendere iubet. Quare saepissime coniungitur cum imperativo, quo aliquid petimus vel iubemus. (Sic Handius p. 439). Terent. Andr. IV, 2, 32: *At* matura, ubi *at* a Fleckeiseno insertum est.

l. Tum ponitur *at* in ea exclamatione, qua dolorem et aegritudinem et iram significamus. (Hand. p. 440). Plaut. Amph. II, 2, 160: Hic patera nulla in cistulast. AM. Quid ego audio? SO. Id quod verumst. AM. *At* cruciatu iam, nisi adparet, tuo.

m. Deinde hoc modo exprimitur animi vehementior vis in votis, quibus bona imprecamur amicis vel nobis ipsis, et in imprecationis indignatione atque exsecrationibus. Sic etiam haec particula in minatione ponitur: nam vehementiam quamdam addit orationi subita oppositione. (Hand. p. 441). Plaut. Curc. I, 3, 38: *At* ne tu hercle cum cruciatu magno dixisti id tuo. Most. I, 1, 37. Men. V, 7, 32. Pers. IV, 3, 18: *At* tibi di bene faciant omnes. Terent. Andr. IV, 1, 42: *At* tibi dignum factis exitium duint, ubi Ruhnkenius affert Eun. III, 1, 41: *At* te di perdant, et dicit: „*At* in principio positum eleganter inservit indignationi et imprecationi.“ Hec. I, 2, 59: *At* te di deaeque faxint.

n. Apud omnes scriptores *at* primo loco sententiis praefigitur. Nonnunquam tamen praemissae relativae sententiae postponitur. Sic in legg. XII tabb. X, fr. 9: Neve aurum

addito. Quoi auro dentes vincti escunt, *ast* im cum illo sepelire urereve se fraude esto. Plaut. Capt. III, 5, 32: Qui per virtutem perit, *at* non [is] interit, de quo loco vide Rost. comment. Plaut. p. 241.

o. De *at enim* v. Handium p. 444 sqq. Naev. Gymnasticus fr. 7. Plaut. Cist. IV, 2, 73: *At enim* ille quidem argentum expetit. HA. *At enim* expetit nequiquam. Bacch. v. 991: *At enim* quod te iubeo facias. IV, 10, 6: *at enim* id raro. Most. III, 2, 121: *at enim* mulieres. 3, 19: *At enim* ne quid captioni mihi sit, si dederim tibi. Men. V, 2, 39: *At enim* ille hinc amat meretricem ex proxumo. Pseud. I, 5, 21: *At enim* nequiquam nevis. v. 124: *At enim* scin quid mihi in mentem venit? II, 2, 46: *At enim* scin quid est? Poen. III, 3, 49: *At enim* hic clam, furtim, esse volt. IV, 2, 92: *At enim* nihil est, nisi, dum calet, hoc agitur. V, 4, 26: *At enim* volo hoc agas. HA. *At enim* ago. Pers. V, 2, 51: *At enim*, quod ille meruit, tibi id obsit volo. Stich. I, 2, 72: *At enim* nos quarum res agitur aliter auctores sumus. Trin. III, 3, 77: *At enim* nimis longo sermone utimur: Diem conficimus, quom iam properatost opus. Terent. Heaut. IV, 3, 21: SY. Videndumst — amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut conlocetur. Nam si nunc a nobis abis et Bacchidem hic relinquis, Senex resciscet ilico esse hanc Clitiphonis: Si abduxeris, celabitur, itidem ut celata adhuc est. CL. *At enim* istoc nil est magis, Syre, meis nuptiis advorsum, ubi dictum est in occupatione alienae vel contrariae sententiae, v. Schuetz. doctr. part. p. 85. Phorm. III, 2, 2: Audi quod dicam. DO. *At enim* taedet iam audire eadem miliens. Adelph. II, 1, 14: *At enim* non sinam.

p. *At etiam* Plaut. Amph. IV, 2, 5: Sceleste *at etiam* quid velim, id tu me rogas? Asin. V, 2, 73: *At etiam* cubat cuculus: surge amator. Capt. v. 454 sq.: Expedivi ex servitute filium, si dis placet. *At etiam* dubitavi hos homines emerem an non emerem diu. III, 4, 31: *At etiam*, furcifer, Male loqui mi audes? Mil. IV, 4, 6: Ut lepide deruncinavit militem. MI. *At etiam* parum. Rud. III, 4, 6. Trin IV, 2, 149: *At etiam* maledicis? Terent. Eun. IV, 4, 1: Exi foras, sceleste: *at etiam* restitas, Fugitive? V, 6, 8: *At etiam* primo callidum et disertum credidi hominem.

q. *At iam, at nunc.* Plaut. Amph. I, 1, 188: Mentire nunc. ME. *At iam* faciam ut verum dicas dicere. Trin. V, 2,

63: *At iam* posthac temperabo. Terent. Andr. I, 2, 8: *At nunc* faciet.

r. *At quin* Plaut. Rud. III, 4, 55: *At quin*, quia votas, utramque iam mecum abducam semul.

s. *At saltem* Plaut. Merc. III, 4, 52: *At saltem* hominis faciem exquireres.

t. *At vero* Plaut. Aul. prol. v. 18: *At ille vero* minus minusque impendio Curare (Nonius p. 556, 53 citat: *Atque ille vero*).

u. *At tamen* Naev. Tarentilla fr. 2, v. 79. Terent. Andr. IV. 2, 28: Dave, *at tamen*. DA. Quid ergo? CH. Ut ducam. DA. Ridiculum. CH. Huc face ad me ut venias, siquid poteris. DA. Quid veniam? nil habeo. CH. *At tamen* siquid. Phorm. IV, 3, 25: *at* tandem *tamen* Non capitis ei res agitur, sed pecuniae.

40. De *atqui* vide Handium. Exempla sunt: Catonis apophthegmata (Lion. 96) ap. Plin. hist. nat. XV, 18 (20): Interrogo vos — quando hanc pomum demptam putetis ex arbore? — *Atqui* tertium — ante diem scitote decerptam Carthagine; tam prope a muris habemus hostem. Plaut. Asin. III, 3, 80: *Atqui* pol hodie non feres, ni genua confricantur. Bacch. IV. 7, 26: *Atqui* iam dabis. Merc. IV, 3, 28: *Atqui* dicundumst tamen. Rud. III, 4, 14: *Atqui* mecum agundumst. Trin. III, 3, 18. Terent. Andr. II, 6, 4: *Atqui* expectabam quidem. III, 2, 45: *Atqui* hauscio an quae dixit sint vera omnia. Eun. V, 1, 9: *Atqui* certo comperi. Phorm. I, 4, 26: *Atqui* opus est nunc quom maxume ut sis, Antipho. II, 1, 33: *Atqui* nil fecit, patrue, quod suscenseas. Ad. V, 5, 5: et tibi Lubens bene faxim. SY. Gratiam habeo. DE. *Atqui*, Syre, Hoc verumst et re ipsa experiere.

41. De coniunctionis *autem* significatione eiusque usu vide Handium. Plaut. Amph. prol. v. 36: Nam iniusta ab iustis impetrari non decet, Iusta *autem* ab iniustis petere insipientiast. v. 144: Tum meo patri *autem* torulus inerit aureus Sub petaso. III, 2, 20: Heia *autem* inimicos? Merc. IV, 4, 8: ecce *autem* perii. v. 52: ecce *autem* haec abiit. Poen. V, 3, 5: Ecce *autem* mala! Pers. IV, 2, 3: Tum hanc hospitem *autem* crepidula ut graphice decet. Rud. III, 2, 44: Iterum *autem* imperabo? Stich. V, 4, 50: Tecum ubi *autem*st, mecum [ea] itidemst. Truc. II, 2, 11: Pergin male lóqui, mulier, mihi? AST. Quid tibi ego *autem* dico? Caecil. Stat. Syracusiorum fr. 3:.

hic amet,
Familiae fame perbitant, ager *autem* stet sentibus.

Terent. Eun. III, 2, 22: Quid tu aïs, Gnatho? Numquid habes quod contemnas? quid tu *autem* Thraso? Hec. V, 3, 19: Quot commodas res attuli! quot *autem* ademi curas! Ad. IV, 2, 50: Ctesipho *autem* in amorest totus. Plaut. Amph. I, 3, 41: Pergin *autem?* Pertinet hoc exemplum ad primum genus, quo *autem* in interrogatione ponitur, de quo Handius I, p. 575: „exprimit quaerentis impetum et vehementiam, sive ea ab admiratione proficiscitur sive ab indignatione et iracundia, maxime in reprehensione." Similiter Pseud. I, 3, 70: metuo credere. PS. Credere *autem?* eho an paenitet te, quanto hic fuerit ussui? Ter. Eun. IV, 7, 28: ego non tangam meam? CH. Tuam *autem*, furcifer? Hec. II, 3, 10: Vae misero mi, quanta de spe decidi! CLIT. Qui istuc? quae res te sollicitat *autem?* Ad. II, 1, 31: Egon debacchatus sum *autem* an tu in me? Alibi hac interrogationis forma utitur is, qui aliud opponendo reprehendit eum, qui antea loquutus est, vel se ipsum. (v. Handium p. 576). Sic Plaut. Aul. V, 11: iamne *autem*, ut soles, deludis? Bacch. I, 1, 58: Sumne *autem* nihili qui nequeam ingenio moderari meo? — Saepe fit in sententiis per *autem* oppositio, ut in prosequenda demonstratione non modo idem vocabulum alia ratione subiecta iterum ponatur, sed etiam id, quod ab altera parte considerandum, in antecedentibus iam commemoratum sit atque ex priori sententia posterior prodire videatur: quo in nexu eadem res bis nominatur. — Si quando idem verbum iterum ponendum est, distinguitur per *autem*, utpote ad alteram partem pertinens, ita ut ab eadem notione nova incipiat cogitatio. Ita saepe etiam res antea nominata, sed propius iam spectata per *autem* distinctiori declarationi committitur. (Sic Handius p. 568). Sic Plaut. Most. III, 2, 92: Vehit hic clitellas, *vehit hic autem* alter senex. Mil. III, 1, 83: Liberae sunt aedes, *liberum autem* [esse] egomet me volo, ad q. l. vide Lindem. Trin. v. 385: Set ad istam adde gratiam unum. PH. Quid id est *autem unum?* De collocatione huius particulae Handius p. 577 docet comicos nomen vi praestantius non semper primo loco posuisse nec particulam ei verbo adiunxisse, in quo fiat oppositio. Plaut. Asin. III, 3, 126: Quem te deum *autem* nominem? Cist. I, 3, 25: Tum illic *autem* Lemnius. Epid. III, 3, 39: Ego illic me *autem* sic adsimulabam. V, 1, 15: haec illast *autem*.

Bacch. IV, 9, 137: Ego ad forum *autem* hinc ibo, absolvam militem. Men. V, 2, 27: quid ille *autem* abs te iratus destitit? Similiter v. 32: Quid istuc *autemst*? Poen. V, 5, 27: Quid tibi negotist *autem* cum istac? Terent. Eun. V, 2, 10: quid mea *autem*? Heaut. II, 3, 10: Qui istuc? quae res te sollicitat *autem*? Adiungitur *autem* etiam particulae copulativae *et*. Ita dicitur a Plauto *et autem*, *et* — *et autem*. Sic Truc. IV, 3, 64: Agite, abito tu domum, *et* tu *autem* domum. Mil. IV, 4, 13: Facile istuc quidemst, si *et* illa volt *et* ille *autem* cupit. Merc. I, 2, 9: *Et* currendumst *et* pugnandum *et* iurigandum *autem* in via, de quo usu v. *autem* Lamb. ad Poen. V, 2, 9: „sunt quaedam vocabula in comicis, qui negligentiorem vulgi sermonem imitantur, quorum vis occulta *γεωμετρικῶς* ostendi non potest." De coniunctione *set autem* v. § seq.

42. De significatione particulae *set* v. § 39, quomodo autem differat ab *autem*, v. Hand. Tursell. I, p. 559. Plaut. Asin. III, 3, 29: Ere, salve, *set* num fumus est haec mulier quam amplexare?, ad q. l. Pistor.: „Usitatum est Plauto, post salutationem statim per particulam *sed* aliud quid subiungere." Post responsum affirmans additur *sed* ad rem distinctius declarandam Cas. III, 5, 51: Habet (gladium), *sed* duos. Pro particula sumptiva *nisi* positum est *set* Mil. III, 2, 39: Non hercle tam istic valide cassabant cadi. *Set* in cella paulum loculi erat nimis lubrici, h. e. nisi in cella fuisset. De iterato *set* contiguis versibus duobus vide Ritschelium in parerg. praef. p. XXIX sq. Coniunguntur inter se *set autem*, de cuius significatione vide Handium I, p. 583. Plaut. Rud. II, 5, 15: *Set autem* quid si hanc hinc apstulerit quispiam Sacram urnam Veneris? Truc. II, 3, 14: *Sed* haec quid *autem* hic tamdiu ante aedis stetit? Terent. Phorm. IV, 2, 11: *sed* quid pertimui *autem* belua? *Sed vero* Plaut. Poen. I, 2, 16: *Sed vero* duae cett. *Sed enim* Cato in orat. pro Rhod. ap. Iordan. p. 23, 9.

43. *Tamen* ex adverso ponitur sententiae concessivae, quae exprimitur per particulas *si*, *etsi*, *quamquam*, *cum*, *utut*: saepe enunciatio, quae antecedit, elata est quidem sine his particulis, sed semper tamen sententia concessiva ex ea erui potest. Cato origg. l. IV, p. 19, 9 Iord.: *cum* saucius multifariam ibi factus esset, *tamen* vulnus capiti nullum evenit. l. V, p. 23, 12: atque Rhodienses *tamen* Persen publice numquam adiuverunt. lin. 16: quod illi *tamen* perpessi. p. 24, 15: quod

bene facere voluisse quis dicit, neque fecit *tamen.* Ab initio enunciationis ib. l. VII, p. 27, 4: *Tamen* dicunt deficere voluisse. Or. dierum dictarum de consulatu suo p. 33, 4: Atque *quamquam* multa nova miracula fecere inimici mei, *tamen* nequeo desinere mirari cett. ib. p. 34, 1: id *tamen* maturrime [me] comparavisse. Carmen de moribus p. 83, 6: *si* non exerceas, *tamen* rubigo interficit. Plaut. Aul. IV, 10, 75: Nisi etiam hic opperiar *tamen* paulisper. Curc. I, 1, 4 sqq. Cist. I, 1, 111: *utut* erga mest meritus, mihi cordist *tamen.* Pseud. I, 4, 9: Quaerit quod nusquamst gentium, reperit *tamen.* Pers. I, 1, 11: Set quasi lippo oculo me erus meus manum abstinere hau quit *tamen.* Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 144: Ut si taceam, *tamen* indicium sim. Iuventius inc. fab. fr. 1: gaudia Sua *si* omnes homines conferant unum in locum, *Tamen* mea exsuperet laetitia. Coniungitur cum *etsi* in unam notionem, si sententia concessiva simul oppositionem efficit, ita ut dicatur *tamen etsi* et *etsi tamen,* de qua re vide Handium Tursell. II, p. 606. Sic Enn. annal. inc. sed. fragm. 54, v. 512: At Romanus homo, *tamen etsi* res bene gesta est, Corde suo trepidat. Plaut. Mil. IV, 5, 10: postremo *tamen Etsi* istuc mihi acerbumst cett., ubi Lindem.: „*Tamen etsi* unam vocem efficiunt versu diremptam.“ Poen. V, 2, 124: Facito sis reddas, *etsi* hic habitabit *tamen.* Similiter in una enunciatione coniunguntur *quamquam* — *tamen* Amph. I, 2, 29: *Quamquam*, ut iam dudum dixi, resciscet *tamen.* Ad collocationem huius particulae quod attinet, notandum est eam et ab initio enunciationis et in media et extrema poni posse. Sic ab initio posita est Terent. Adelph. I, 2, 61: *tamen* Non nil molesta haec sunt mihi, item II, 1, 35: *tamen* tibi a me nullast orta iniuria. Media autem et extrema enunciatione in his exemplis: Plaut. Amph. I, 1, 45: Verum quasi adfuerim *tamen* simulabo atque audita eloquar, ad q. l. Lindem.: „solet Plautus *tamen* postponere et saepe ad extremum enunciati locum reiicere.“ 2, 29. Capt. II, 3, 33: Istuc ne praecipias, facile memoria memini *tamen*, ad q. l. Lindem.: „*Tamen* saepe ultimum sententiae locum occupat, ubi vehementiorem reddit vim oppositionis. Sic v. 44: Beneque ero gessisse morem in tantis aerumnis *tamen.* Notandum vero est, ubicunque hunc locum obtinet *tamen*, plerumque ita verba ordinata esse, ut verbum illud, ad quod particula *tamen* vi sua proxime spectat, statim ante hanc ipsam particulam legatur. Igitur Amphitr. I, 3, 44:

Ut quom apsim me ames, me tuam apsentem *tamen*, part. *tamen* non ad *ames*, sed ad *absentem* referenda est, ut sit: *tamen absentem etiam*, h. e. quamvis ego absim. Adde Terent. Adelph. II, 1, 20. In aliis locis, ubi ultimum locum sententiae occupat ista particula, hoc propterea factum videtur, quod non ad unum sententiae vocabulum, sed totum enunciatum eius vis referenda est. Interdum etiam bis ponitur, in principio et in fine sententiae. Plaut. Miles glor. III, 2, 51 sq.:

Quaeso *tamen*, tu partem infortuni meam,
Si dividetur, me absente accipito *tamen*.

Ubi prius *tamen* ad *quaeso*, alterum ad *accipito* pertinet." Mil. IV, 8, 31: Bene quaeso inter vos dicatis et mihi apsenti *tamen*, ubi Dousa Plaut. expll. III, 13 *absenti tamen* exponit *quamvis absenti*. Rud. IV, 3, 67: hunc non amittam *tamen*. Coniungitur *tamen* cum *at, set, verum, et* particulis. De *at tamen* vide § 39 extr., de *verum tamen* § 44. *Set tamen* Plaut. Cas. prol. v. 20: *Set tamen* absentes prosient praesentibus. Terent. Andr. prol. v. 11: Non ita sunt dissimili argumento, *sed tamen* Dissimili oratione sunt factae ac stilo. De *et tamen* vide Krueger. gramm. lat. p. 722. Terent. Andr. I, 1, 32: Horum ille nil egregie praeter cetera Studebat, *et tamen* omnia haec mediocriter.

Dicitur a priscis scriptoribus etiam *tam* pro *tamen*. Sic a Naevio fr. inc. com. 23: . . . quid si taceas? dum te vident, *tam* etiam sciat, Quid scriptum sit. (Festus p. 360 M. „at antiqui *tam* etiam pro *tamen* usi sunt.") Ennius fr. 5 Achillis: meae *tam* potis Pacis potiri (Festus l. c.). Plaut. Mil. IV, 8, 45: Quamquam alios fideliores semper habuisti tibi Quam me, *tam* tibi habeo magnam gratiam rerum omnium. Rud. V, 2, 63. De Plauto vide omnino Fleckeisen. ed. Plaut. praef. p. XV. Quemadmodum *tamen etsi*, dicitur etiam *tam etsi*, ut Plaut. Pseud. I, 3, 16: *tam etsi* 's occupatus. Poen. I, 2, 129: Proba merx facile emptorem reperit, *tam etsi* in abstruso sitast. Stich. I, 1, 40: *tam etsi* 's maior. Terent. Eun. II, 1, 10: Memini, *tam etsi* nullus moneas.

44. De significatione particulae adversativae *verum* vide Kruegerum in gramm. lat. p. 720.

a. *Verum* Naev. fr. Hesionae: Ne mihi gerere morem videar lingua, *verum* lingula. Cato R. R. praef. § 3. Plaut. Amph. prol. v. 24: *Verum* profecto hoc petere me precario A vobis iussit. II, 2, 130: *verum* ita animatus fui. Rud. IV, 3, 56:

Verum raro capitur. (Vulg. *vero.*) Truc. II. 4, 36: *Verum* adsimulavi, me esse praegnatem. V, v. 69: *Verum* utrique mos geratur amborum ex sententia. Terent. Eun. II, 3, 97: si certumst facere, faciam: *verum* ne post conferas Culpam in me.

b. *Verum enim* Plaut. Cist. I, 1, 82: *Verum enim* meretrix fortunatist oppidi similluma. Terent. Phorm. III, 3, 22: Salvos est, ut opinor. GE. *Verum enim* metuo malum, quod Ramsh. p. 565 ita explicat: „verum sollicitus sum de eo; metuo enim —". Adelph. II, 1, 47: *Verum enim* quando bene promeruit, fiat.

c. De *verum enim vero* vide Herz. ad Sall. Cat. 2, 9. Cato origg. l. VII ap. Iord. p. 27, 2 (Gell. XIII, 24, § 15). Plaut. Capt. V, 4, 2: *verum enimvero* nulla adaequest Acheruns cett. Terent. Adelph. II, 3, 1 sq.: Abs quivis homine, quomst opus, beneficium accipere gaudeas: *Verum enim vero* id demum iuvat, si quem aequomst facere is bene facit, h. e. verum hoc gaudium non dico (non curo); enim vero — (sic explicat Ramsh. p. 565).

d. *Verum tamen* nonnunquam in apodosi enunciationis concessivae pro *tamen* ponitur. Terent. Eun. I, 2, 92 sqq.:

Quamquam illam cupio abducere atque hac re arbitror
Id fieri posse maxume: *verum tamen*
Potius quam te inimicum habeam, faciam ut iusseris.

Phorm. II, 3, 60: Etsi mihi facta iniuriast, *verum tamen* Potius quam litis secter cett.

Discernendum est ab hac particula adversativa *verum*, quod vix particulis adnumeraverim, sed per ellipsin verbi explicandum puto, quod invenitur nonnullis locis Plauti et Terentii. Sic Plaut. Poen. I, 2, 191: *Verum.* Etiam tibi hanc amittam noxiam, Agorastocles, ubi Acidal.: „Adsentientis particula passim est *verum.* Terent. Eun. II, 3, 55: Comites secuti scilicet sunt virginem? CH. *Verum.* Ubi Donatus notat *inceptivam* esse particulam, non *relativam.* at, melius dicerent, affirmativam esse. Frequens illi comico, et valet idem prorsus, quod *immo.*" Heaut. V, 3, 11: *Facies?* CH. *Verum.*

Verumvero legitur ap. Caton. orat. de aedilibus vitio creatis ap. Gell. XIII, 7 (Iordan. p. 67).

Coniunctiones disiunctivae. Handius Tursell. I, p. 527 sq.: „Disiunctio ea est enunciationis forma, qua diversa et ex adverso posita comprehenduntur una ratione ita, ut alterumutrum

obtineat locum. Haec vero diversitas aut in ipsis rebus apparet et res dicuntur sua natura distare, aut cogitatione ponitur esse, etiamsi in rebus ipsis non obstet nec in hac, quam ponimus, diversarum notionum coniunctione valeat. Illam appellamus disiunctionem rebus inhaerentem, sive cum logicis assertoriam, hanc a cogitatione factam sive problematicam. Illa quum ipsam rem diversam et contrariam ante oculos ponat, maiori vi distinguit, haec quum cogitatione tantum diversa apponat, non modo non negat ea in ipsa re convenire, sed quae disparia videantur, locum obtinere posse aut obtinere concedit: illa rem, qualis ipsa sit, significat, haec qualis res esse possit. Atque illam Latini exprimunt per particulam *aut*, hanc per *vel.* Nam per *aut* mutatur et tollitur res, quae dicta erat, aliaque substituitur, per *vel* mutatur cogitatio et aliud substituitur cogitatione: id quod convenit cum origine verbi *vel.*“ Et p. 529 sq.: „Accedit aliud momentum hoc. Disiunctio utriusque generis aut opposita habet cum quadam necessitate, ut alterumutrum aequa ratione obtineat locum nec quidquam intermedium admittatur et tertium, quod dicitur, excludatur, aut disiunctio non plena est et necessitate expers ita, ut non aequa ratio inter utrumque, quod distinguatur, intercedat, sed alterum in alterius locum substituatur et arbitrio fieri videatur compositio. Latini illam necessitatem exprimunt particula in utraque parte posita *aut* — *aut, vel* — *vel.* In disiunctione rebus inhaerente necessitas apparet, quum altero posito alterum tollatur, altero sublato alterum obtineat. Disiunctio cogitatione facta eam in se habet necessitatem, qua absolvitur cogitatio, ut ei nihil amplius hac quidem in parte addi possit et altero reiecto alterum cogitetur. In utraque disiunctione necessaria plus uno verum esse non potest et totum ac plenum est, quod complectimur. In disiunctione non necessaria, quam arbitrariam vocare possumus, sive re sive notione constituta partes unius generis ex adverso ponuntur, quarum una si locum obtinet, alteram non esse praedicamus, quamquam fieri potest, ut utraque tollatur aut aliud quid substituatur: non absolutus est rei vel notionis ambitus. Logici dicunt partes esse contrarias, non contradictorias. Igitur hi modi relatione differunt: in altero enim partes referuntur ad totum, in altero partes inter se conferuntur. Nam quum dico *cuncti aut magna pars,* utraque notio

ad se invicem refertur, nec quidquam impedit, quo minus tertium ponas: at quum dico *aut cuncti aut nemo*, relatio fit utriusque partis ad *esse* vel quidquid intelligitur, quo illae partes continentur."

a. Per *aut* — *aut* igitur necessitas absolutae disiunctionis exprimitur et aequa est oppositionis ratio. Antecedere potest disiunctioni coniunctio utramque partem regens, ut Ter. Andr. III, 1, 5: *Utinam aut* hic surdus *aut* haec muta facta sit. (Hand. p. 531 sq.).

b. Per se intelligitur, in disiunctione non numerari nomina seu partes, modo eae totum comprehendant. (Hand. p. 533). Sic ter positum est *aut* Andr. I, 1, 29 sq.: *aut* equos Alere *aut* canes ad venandum, *aut* ad philosophos.

c. Peculiari modo *aut* — *aut* dicitur in negativa sententia, ubi negatio transit in particulam ita, ut pro *neque* — *neque*, *neu* — *neu* dictum videatur. Atque possunt ita res distingui, quae eiusdem generis et coniungendae potius videantur. (Hand. p. 534). Andr. I, 1, 11: *ne aut* ille alserit *aut* ceciderit aliqua.

d. Quae in *aut* — *aut* aequa ratio conspicitur, in *aut* iniqua est, et quum in alterius locum alterum substituatur, potest illud ipsum pro primario haberi, unde fit plerumque descensus a maiori ad minus. Significat *aut* simplex: aut etiam. Cato R. R. c. 7: eo lotium suillum *aut* stercus ad radicem addere oportet. Ib.: Item alia genera quamplurima serito *aut* inserito. Origg. l. IV ap. Iord. p. 16, 17. 18: quotiens lunae *aut* solis lumine caligo *aut* quid obstiterit. ib. 17, 8: Siquis membrum rupit *aut* os fregit. Or. in M. Fulvium Nobiliorem Iord. 46, 2: cum oppidum captum non esset *aut* castra hostium non incensa essent? Or. in L. Veturium ap. Iord. 47, 19: si cui ibidem servo *aut* ancillae dormienti evenit. Or. de re Floria 64, 4: Sed nisi qui palam corpore pecuniam quaereret *aut* se lenoni locavisset. Carmen de moribus 83, 3: siquis in ea re studebat *aut* sese ad convivia adplicabat. Nonnunquam tamen *aut* dictum est pro duplicato *aut* — *aut*, quod plerumque fit in oratione irata aut cum indignatione prolata, veluti Plaut. Curc. V, 2, 14. Terent. Hec. IV, 4, 76: Redduco uxorem, *aut* quam obrem non opus sit cedo, ubi *aut* significationem habet v. *alioqui*. (Hand. p. 536 sq.).

e. Hoc usu potest alterum et tertium et quartum *aut* subiungi, nec mutua est eorum ratio. (Hand. p. 537). Cato

ap. Iord. 49, 3: Asinum *aut* musimonem *aut* arietem. Id. de re militari ap. Iord. 82, l. 2: Sive forte opus sit cuneo *aut* globo *aut* forcipe *aut* turribus *aut* serra, uti adoriare. Terent. And. I, 5, 43: Adeon porro ingratum *aut* inhumanum *aut* ferum.

f. Nonnunquam minuitur et pene tollitur prorsus illa inaequalitas partium. Quare *aut* simplex componit saepe etiam ea, quae aequalia et unius generis sunt et ea, quae synonyma esse videntur. Id criticos multos permovit, ut partic. *aut* vim copulativam tribuerent atque pro *et* acciperent. (Hand. p. 540). Vide de hac re etiam Vogelmannum de coniunctionibus disiunctivis Latinis in Iahnii annal. supplem. vol. XI, sect. 4 (1846), p. 618 sqq., qui affert haec duo exempla ex Plauti Milite, III, 3, 5 sq.:

Stultitia atque insipientia [insulsitasque hercle] haec sit,
Me ire in opus alienum *aut* tibi meam operam pollicitari.

et ibid. v. 14 sqq.:

Siquid faciundumst mulieri male *atque* malitiose,
Ibi ei inmortalis memoriast meminisse id sempiterno:
Sin bene quid *aut* fideliter faciundumst cett.,

ubi vide variatum esse a poeta inter *atque* et *aut*. Adde Terent. Andr. I, 1, 56 sq. observabam mane illorum servolos Venientis *aut* abeuntis.

g. Numquam sibi mutuo respondent *nec* — *aut* ita, ut *aut* in se recipiat vim negandi ex antecedente negatione, sed, sicubi invenitur *aut* post *nec* positum, hae particulae non sunt *ἐκ παραλλήλου* positae, sed *aut* adhaeret proximo substantivo per disiunctionem arbitrariam. Sic Plaut. Capt. V, 5 (caterva), v. 3: *Neque* in hac subigitationes sunt *neque* ulla amatio *Nec* pueri suppositio *aut* argenti circumductio, *Neque* ubi amans adulescens scortum liberet, ubi vide Bosscham. Singulari modo dictum est Most. I, 2, 43: Sibique *aut* materiae *neparcunt.*

h. Additur post interrogationem novae interrogationi, quae potiora opponit, ubi *an* particulae locus non esset (v. Hand. p. 551). Terent. Adelph. III, 3, 42: Sinerem illum? *aut* non sex totis mensibus Prius olfecissem —?

Reliqua de usu huius particulae vide apud Handium.

46. a. *Vel* — *vel.* Cato R. R. c. 7: Oleas orchites, posias, eae optime conduntur *vel* virides in muria, *vel* in lentisco contusae. Cato ap. Iordan. p. 58, 6: Frusto panis conduci potest, *vel* uti taceat *vel* uti loquatur. Ennii sat. reliq. l. III, fr. 9:

Vel tu dictator *vel* equorum equitumve magister Esto *vel* consul. (Paulus Festi p. 369 M.: „*Vel* colligatio quidem est disiunctiva ... earum (rerum) ... e quibus quae eligatur nihil inter est, ut Ennius: vel“ e. q. s.), Plaut. Mil. IV, 2, 29: Set hic numquis adest? PA. *Vel* adest *vel* non, ad q. l. Lindem.: „Ut vis; optio tibi datur; et adesse potest et abesse. *Vel* enim origine sua et prima notione coniunctum est cum verbo *velle*, e quo veluti fonte omnes eius notiones commode derivari possunt. Cf. Baumgarten-Crusius in indice ad Sueton. sub h. voce.“ Terent. Eun. II, 3, 28: hance tu mihi *vel* vi *vel* clam *vel* precario Fac tradas: mea nil re fert, dum potiar modo.

b. Simplex *vel* Cato R. R. c. 7: *vel* ad fabrum ferrarium pro passis eae recte servantur. Ib.: postea — in solem ponito — *vel* sine sale in defrutum condito. Sorba in sapa cum vis condere *vel* siccare, aride facias cett. Ad Plautum et Terentium quod attinet, accurata et subtilis extat disquisitio Muelleri in Iahnii annal. 1861, sect. 4, p. 262—271, qui omnibus Plauti et Terentii locis, qui huc pertinent, excussis demonstrat simplex *vel* apud comicos semper unam eandemque significationem habere, quae haec est: *per me quidem licet hac in re statim hoc vocabulo utaris, hoc factum accipias.* Exempla sunt Plaut. Amph. I, 1, 288: Sura, pes, statura, tonsus, oculi, nasum, *vel* labra. Pseud. I, 3, 110 sq.:

Meam tu amicam vendidisti? BA. Valide: viginti minis.
CA. Viginti minis? BA. Utrum vis, *vel* quater quinis minis.

Trin. III, 3, 18: atqui ea conditio huic *vel* primariast. Terent. Eun. III, 1, 7: *Vel* rex semper maxumas Mihi agebat quidquid facerem, ad q. l. Ruhnk.: „Particula *vel* idem valet ac si dixisset: ex hoc uno satis apparet, ut dicere de aliis non opus sit.“ Heaut. IV, 6, 2: *vel* me haec deambulatio, Quam non laboriosa, ad languorem dedit, ubi Ruhnk.: „Particula *vel* eleganter significat ut alia omittam, ut de aliis taceam.“ Hec. I, 1, 3: *Vel* hic Pamphilus iurabat quotiens Bacchidi, Quam sancte, ut quivis facile posset credere, Numquam illa viva ducturum.

47. *Ve*, quod pro *vel* dicitur minori cum vi, non ipsas res diversas opponit aut alterum altero posito excludit, sed ad cogitationem provocat et iudicio, quod problematicum vocamus, optionem facit, utrum hoc an illud accipiamus. Haec voluntatis notio iam in etymologia verborum *vel*, *velle* apparet.

(Sic Handius in Tursellino IV, p. 173). Legg. XII tabb. V, fr. 3: Ut legassit super pecunia tutela*ve* suae rei, ita ius esto, ubi falso Funccius praeeunte Paulo de verb. signif. *ve* pro *que* positum accipit. Cato R. R. c. 2: videto quot dies quae*ve* opera per imbrem fieri potuerint. Ib.: quae*ve* reliqua opera sunt. Ennii Andromacha Aechmalotis fr. 9: quo*ve* nunc Auxilio — freta sim? Satur. l. III, fr. 7, v. 17: Quam*ve* columnam. Terent. Eun. V, 5, 25: Numquid est Aliud mali damni*ve* quod non dixeris Relicuom?

48. *Coniunctiones causales.* De particulis *enim* et *nam* vide in universum disputantem Hand. II, p. 374 sq. Utriusque autem particulae cum hoc commune esse dicat, ut veritatem alicuius rei vel sententiae veritate alius rei vel argumenti demonstret, particulae *enim* vim triplicem esse docet, expositionis, comprobationis, asseverationis.

a. Primum igitur *enim* usurpatur in expositione, qua, quod antecedentis sententiae veritatem illustret aut stabiliat et constituat, apponitur, ubi Germani dicunt nämlich. (Hand. p. 376.) Comici dixerunt *ut enim*, *ne enim* et *quia enim.* Plaut. Cas. II, 3, 50: *Ut enim* frugi servo detur potius quam servo inprobo. Epid. II, 2, 94: *Ut enim* praestines argento. Most. V, 1, 46: Quid ita? TR. Nullam rem sapis: *Ne enim* illi huc confugere possint cett. Amph. II, 2, 34: *Quia enim* sero advenimus. Capt. IV, 2, 104: *Quia enim* item asperae Sunt cett. Lindem.: „scilicet quia, nimirum quod.“ Curc. III, 1, 72. 79. Cas. II, 3, 44 non *quia enim* legendum est, quod *quia* monosyllabum esse non potest, quapropter Hermannus in cens. Kampmanni de *AB* part. praeeunte Reizio recte *enim* delevit. Cas. II, 6, 33: *Quia enim* metuo, ne in aqua summa natet. Epid. II, 2, 116: Quidum? EP. *Quia enim* mulierem alius illam adulescens deperit. Bacch. I, 1, 16: *Quia enim* intellego. Most. V, 1, 49: *Quia enim* id maxume volo, ut cett. Mil. III, 2, 21: *Quia enim* opsorbui. Lindem.: „nimirum hac de causa non bibi, quia sorbui.“ IV, 2, 11. 4, 4: *Quia enim* non sum dignus prae te, ut figam palum in parietem. Merc. III, 4, 63: *Quia enim* me adflictat amor. Pseud. I, 3, 91: *Quia enim* non venalem iam habeo Phoenicium. III, 2, 15. Pers. IV, 4, 43: Quid ita? TO. *Quia enim* te ex puella prius percontari volo. Rud. IV, 4, 72: *Quia enim* neque loquens es neque tacens umquam bonus. Truc. II, 2, 11: *quia enim* me Truculentum no-

minas. IV, 2, 20: *Quia enim* plus dedi. Terent. Phorm. II, 2, 18. Hec. III, 1, 31.

b. De *enim* in interrogatione posito vide Hand. p. 383 sq. Plaut. Amph. II, 2, 62: Quid *enim* censes?

c. *Enim* habet vim asseverationis. Sic Plaut. Trin. III, 2, 82: Non *enim* possum quin exclamem. Terent. Andr. III, 2, 23: Certe *enim* scio.

d. Asseveratio coniuncta esse potest cum quadam ironia aut cum irrisione aut cum indignatione. (Hand. p. 391.) Plaut. Capt. III, 4, 36: Tu *enim* repertu's, Philocratem qui superes veriverbio, ad q. l. Lindem.: „Vis ironiae particulae *enim* proxime accedit ad cavillandi notionem, quae est in vocibus *nimirum*, *nempe*, *scilicet*, quibus contrarium ei, quod dicitur, significatur. Recte scilicet dicis; tu enim, o ridicule, repertus es. qui Philocratem veracitate vincas. Hoc est, nemo facile me superat veracitate, multo autem tu minus.“ Trin. I, 2, 23: *Nempe enim* tu, credo, me inprudentem obrepseris.

e. Asseverationem particula addit imperativo et futuro, quod pro imperativo ponitur. Plaut. Most. V, 2, 12: Non *enim ibis*: ego ferare faxo, ut meruisti, in crucem. Pers. II, 2, 54. Caecil. Stat. inc. fab. fragm. 4: *auferte* istam *enim* superbiam.

f. *Enim* idem est quod *enimvero*. (v. Hand. p. 392.) Plaut. Cas. III, 1, 11: nunc *enim* te demum nullum scitum scitiust. Menaechm. II, 1, 26: Hem, Illoc *enim* verbo iam esse me servom scio. Terent. Phorm. I, 2, 63: obsecrat, Ut sibi eius faciat copiam. illa *enim* se negat.

g. In responsione, sive interrogatio antecedit sive alia rei expositio alterius assensum excitat, *enim* ab eo ponitur, qui rem, de qua agitur, accurate definit aut qui dictam rem affirmat aut cum quadam conclusione ad rationem reducit. Oratio saepe ita pergit, quasi ea, quae quis antea dixerat, ab eo, qui respondet, dicta essent. (Sic Handius p. 394.) Plaut. Cas. II, 5, 15: Negavi *enim* ipsi me concessurum Iovi. 6, 14: mihi *enim*? Bacch. IV, 4, 51: *Enim* nil nisi ut ametis inpero. Most. III, 1, 24: Quid tute tecum? TR. Nihil *enim*. Mil. II, 5, 19: *Enim* ne [nos] nosmet perdiderimus uspiam. Pers. II, 2, 46: Male operam locas. SO. Qui? PAE. Quia *enim* nihil amas, quom ingratum amas. Terent. Andr. II, 2, 23: Certe *enim* scio. Hec. V, 4, 10: Nil *enim*, ad q. l. Schmiederus:

„*enim* h. l. est indignantis.“ Adelph. IV, 5, 22: Quid ipsae? quid aiunt? MI. Quid illas censes? nil *enim*.

h. Et potest alia sententia contraria opponi. Id distinctius exprimitur *immo enim*. Sed simplex *enim* etiam ita infertur, ut ex sententia ab altero colloquentium proposita alia constituatur sententia, quae sit contraria. (Hand. p. 395.) Plaut. Pseud. I, 1, 29: Lege vel tabellas redde. PS. *Immo enim* pellegam. Ling. quaest. Plaut. p. 38 de h. l.: „*Enim*, ut *γάρ* in responsione usurpatur, sed non *etenim*.“ Terent. Andr. V, 1, 4: *Immo enim* nunc quom maxume abs te postulo atque oro, ad q. l. Ruhnk.: „*Enim* ponitur pro *vero*.“ Plaut. Pers. IV, 4, 119: etiam pro vestimentis huc decem accedent minae. DO. *Abscedent enim*, non accedent.

i. Ita fit etiam in iis responsis, in quibus cum quadam confidentia concluditur ex re haud dubia, aut dubitanti demonstratur res conspicua. (Hand. l. c. Schuetz. doctr. part. p. 159.) Terent. Adelph. IV, 7, 12: Quid nunc futurumst? MI. Id *enim* quod res ipsa fert. Sic formula *dicam enim* Plaut. Cas. II, 6, 20: *Dicam enim*, mea mulsa. Most. IV, 2, 27: Qui parasitus Ego sum? ADV. [Tibi] *enim dicam*: cibo perduci poteris quovis. Mil. III, 1, 213: Ego *enim dicam*.

k. Cum aliis particulis *enim* coniungitur, et saepe quidem cum adversativis. Sic *at enim*, *sed enim*, *verum enim*, v. § 39. 42. 44. *Certe enim* idem significat quod *enimvero*. (Hand. p. 396.) Plaut. Amph. I, 1, 175: *Certe enim* hic nescio quis loquitur. II, 2, 26: *Certe enim* me illi expectatum optato venturum scio, ad q. l. Lindem.: „*Enim* in affirmativa responsione quasi rationem reddit suppressae affirmationis, quare pro ipsa affirmatione est vel affirmativam sententiam astruit.“ Asin. III, 3, 24: *Certe enim* tu mihi vita's.

l. *Enim* antiquo tempore non unam in ordine verborum habebat sedem, sed et ab initio ponebatur et post alia verba. Sed postponitur, ut sententiam nexu magis adstricto iungat, aliquod verbum quasi complectens. (Sic Handius p. 397.) Lindem. ad Plaut. Amph. II, 2, 26: „Tum recte reiicitur *enim* post alterum vel tertium vocabulum, si priora unam velut notionem conficiunt.“ Ab initio est positum Ennii Iphigeniae fr. 4, v. 257: *enim* neque domi nunc nos nec militiae sumus. Plaut. Aul. III, 5, 26: *Enim* mihi quidem aequomst purpuram atque aurum dari. Capt. III, 4, 60: *Enim* iam nequeo con-

tineri. Cas. V, 2, 14: *Enim* iam magis adpropero. Most. V, 2, 23: *enim* istic captiost. Mil. IV, 2, 28: *Enim* cognovi nunc. Pers. II, 2, 54: *Enim* non ibis nunc, vicissim nisi scio. 5, 18: *Enim* metuo. IV, 4, 60: *Enim* volo te adesse. Trin. V, 2, 10: *Enim* me nominat. Plaut. fragm. Amphitr. p. 486, v. 5: *Enim* tu certe aut larvatus aut cerritus es. Terent. Heaut. I, 1, 20. Phorm. V, 8, 90: *Enim* nequeo solus. Hec. II, 1, 41: *Enim* lassam oppido aibant tum esse.

De *etenim* vide Handium. Plaut. Amph. prol. v. 26. Cist. V, 4: *Etenim* non placet.

49. *Enimvero*, quum sit compositum ex *enim* et *vero*, exprimit veritatem alicuius rei, cui *vero* vehementiorem addit affirmationem. Sequar Handium.

a. Primum igitur *enimvero* affirmat rem cum eo animi affectu, qui cum cognitione veritatis conspicuae coniunctus est et graviorem vim iniicit affirmationi aut negationi, ut sit, profecto, re vera, sed una cum conclusione ex ipsa re facta. Plaut. Amph. I, 1, 110: Et *enimvero* quoniam formam huius cepi in me et statum. II, 2, 91: *Enimvero* praegnati oportet [mulieri] malum dari. v. 140: *Enimvero* illut praeter alia mira miror maxume. Capt. III, 4, 76: Immo *enimvero*, Hegio, Istic qui volt vinciatur. Cist. II, 1, 43: *Enimvero* ita me Iuppiter etc. Poen. I, 3, 26: *enimvero* serio. Terent. Andr. I, 3, 1: *Enim vero*, Dave, nil locist segnitiae neque socordiae. Hec. IV, 4, 51: *Enim vero* prorsus iam tacere non queo.

b. Id imprimis usurpatur, ubi certum quoddam tempus certave rei conditio indicanda est. Quare coniungitur vocabulum *nunc*. Plaut. Capt. III, 4, 2: *Enim vero nunc* ego occidi. Caecil. Stat. fr. Obolostat. 1 (4):

nunc enim vero est, cum meae morti remedium
Reperibit nemo.

c. In aliis conclusionis indicium magis apparet. Ita dicitur *enimvero* de re, quam veram esse ex aliis rebus concludimus aut quae negari non potest. Plaut. Capt. prol. v. 22: *Enimvero* di nos quasi pilas homines habent, v. Lindem., qui fere idem esse dicit *at enim*. Terent. Andr. I, 1, 64: *enim vero* spectatum satis Putabam.

d. Affirmationem certissimam exprimit in responso. Plaut. Amph. I, 1, 188: aio *enimvero*. v. 254: Ita *enimvero*. II, 2, 127: Nego *enimvero*. Asin. II, 2, 72: Ita *enimvero*. III, 3, 98:

Amandone exorarier te vis an ausculando? LI. *Enimvero* utrumque. Capt. III, 4, 95: *Enimvero* non fuit, nugas agit. Trin. IV, 2, 145: Is *enimvero* sum. v. 147: *Enimvero* sero quoniam [huc] advenis, Vapulabis.

e. Saepe etiam factum est, ut haec particula ironiam et indignationem et quemvis doloris affectum designaret. Plaut. Curc. V, 2, 10: *Enimvero* irascor. Merc. IV, 3, 38: *enim vero* haereo. Poen. I, 2, 83: *Enimvero*, ere, meo me lacessis ludo et delicias facis. Pers. III, 1, 21: *Enimvero* odiosa's. Terent. Phorm. III, 1, 1: *Enim vero*, Antipho, multimodis cum istoc animo es vituperandus.

50. De significatione particulae *nam* sive *namque* Handius Tursell. IV, p. 3 haec habet: „*Nam* habet vim designandi. Ubi enim res aliqua accuratius definienda est, id, quo ea constat aut quod in ea verum est, vel alia re vel aliquo argumento demonstratur atque confirmatur. Sunt vero sententiae per *nam* adiungendae triplicis generis, expositionis, comprobationis, asseverationis. Expositione intelligimus qualis sit res: comprobatione cognoscimus, unde et qua ratione fiat aut facta sit: asseveratione demonstratur eam veram esse.“ Handium sequar etiam in distributione.

a. Primum de expositione, qua res aliqua declaratur. Atque hoc modo aut notio aliqua aut res definitur et qualis ea sit distinctius demonstratur. Terent. Ad. II, 1, 39: Quid? si ego tibi illam nolo vendere, Coges me? AE. Minume. SAN. *Namque* id metui.

b. Ubi narratio vel demonstratio alicuius rei facienda est, sive praemisso prologio sive non praemisso incipit oratio ab *nam* vel *namque* eo modo, quo alias *igitur* usurpamus. Plaut. Amph. prol. v. 120. Poen. V, 4, 95: mage qui credatis, dicam: *Nam* nutrix primum vostra me cognovit. Terent. Andr. I, 1, 24: Rem omnem a principio audies: Eo pacto et gnati vitam et consilium meum Cognosces, et quid facere in hac re te velim. *Nam* is postquam excessit ex ephebis cett. Heaut. prol. 16.

c. Usurpantur in explicationibus verba *nam quod*, quae ad rem expositionis perducunt aut rem refellendam suscipiunt. Terent. Heaut. prol. 16: *Nam quod* rumores distulerunt malivoli cett., quibus verbis incipit defensio poetae.

d. In aliis causa et ratio per particulam *nam* exponitur eius rei, quae ante dicta est, et demonstrato argumento com-

probatur res. Tum germanicum denn respondet. Cato R. R. c. 6, 4. Plaut. Amph. prol. v. 101. Cist. II, 3, 54: Quid negotist? *nam* occupatus sum ampliter. Rud. I, 3, 15: *Nam* quid habebunt posthac [insigne] inpii —?

e. Causa, quae post rei expositionem addenda est, interdum in accelerata oratione praemittitur. Plaut. Amph. prol. v. 104 Mercurius dicere voluit: pater meus occepit Alcmenam clam virum amare: nam credo vos novisse, ut ille sit et quam liber harum rerum. Sed dixit: *Nam* ego vos novisse credo iam ut sit meus pater, Quam liber harum rerum [et] multarum siet Quantusque amator, si ei quid conplacitumst semel. Is amare occepit Alcumenam clam virum.

f. In colloquiis is, qui respondet, per *nam* affirmationem exprimit ita, ut simul rationem affirmationis complectatur. Omissum dicunt grammatici vocabulum affirmandi, quod tamen adest. Sed contrahitur oratio. Plaut. Cist. IV, 1, 7: *Nam* hinc ab ostio iacentem sustuli. Terent. Eun. IV, 4, 13: *Namque* alium habui neminem.

g. Adiunguntur ad augendam orationis vim vocabula asseverationis *mehercle, hercle, edepol,* alia. Plaut. Capt. IV, 2, 116: *Nam hercle,* nisi [ego] manticinatus probe ero, fusti pectito. Cist. I, 1, 71: *Namque ecastor* amor et melle et fellest fecundissumus. Mil. III, 6, 11: *Namque edepol* vix fuit copia adeundi atque impetrandi. Terent. Ad. II, 1, 36: *nam hercle* etiam hoc restat.

h. Interrogatio, quae ex animo magis commoto proficiscitur, significantior fit per particulam *nam,* quae aut praemittitur aut uno accentu comprehensa enclitico more adiicitur. Ea vero aut perhibet intensivam vim et ad designandam rem vehementius evocat, aut per ironiam indicat eum qui quaerit mirari. Praemitti licebat *nam* omnibus nominibus, sed obsolevit haec loquendi consuetudo comicis propria, nec multa manserunt nomina istius encliticae formae in usu. Sic dicebatur a priscis etiam *quianam.* Per omnia tempora *nam* componebatur cum pronominalibus, *quis, quando,* et cum *ubi,* unde *quidnam, ecquidnam, quandonam, ubinam.* Comici antiqui et *nam* removerunt a suo nomine et alteram formam *nam quis* saepius usurpabant. Plaut. Amph. II, 1, 45: *Quo* id, malum, pacto potest *nam* — Fieri, v. Gronov. Aul. II, 1, 17: *quis* east *nam* optuma? Bacch. V, 1, 27: *Quid* tibi ex filio *nam,* opsecro,

aegrest? V, 2, 3: *Quid* hoc est negoti *nam*, amabo? Merc. V, 4, 6: *quid* negotist *nam* quaeso istuc? — Amph. II, 1, 2: Nam quamobrem? II, 2, 28: *Nam quid* ille revortitur —? Aul. I, 1, 3: *Nam cur* me miseram verberas? v. 5: Nam qua cett. Epid. I, 2, 13: *Nam quid* te igitur rettulit cett. v. 29: *Nam qui* perdidi? Menaechm. II, 1, 8: *Nam quid* modi futurumst illum quaerere? Poen. V, 3, 3: *Nam quem* ego aspicio? Truc. IV, 2, 11: Da mi operam, ut narrem, quae volam. DI. *Nam quid* id est? (sic Both. vulg. *nam quid est?*). — Cist. IV, 1, 17: Non ecastor cassa memoro! *Nam*, obsecro, unde haec gentium —? Asin. I, 1, 29: Etiam amplius. DE. *Nam quo* usque? — Aul. II, 2, 26: *Quonam* abis? Bacch. v. 246: Salve . set *ubinam*st Mnesilochus?, de quo loco Ritschelius in prolegom. ad Trinumm. p. 212: „quanquam ibi non inepte Bothius *ubi Mnesilochus nam est*? proposuit, quae collocatio interrogativae *nam* particulae aliquoties oblitterata est.“ Rud. II, 3, 60: *Ubinam* ea fuit cistellula? Truc. I, 2, 34: *Quinam* arbitrare? (sic *ΔΘ*pg, vulg. *quianam*).

i. Sed *nam* ipsum non est interrogativum, immo vero semper exprimitur admirationis vel exspectationis vel cupiditatis motus. Eadem de causa componitur *nam* cum interrogativa *num*: non tamen veteres dixerunt *cur nam*, sed *nam cur*: dixerunt *quianam*. De *numnam* v. § 20 d. Terent. Adelph. III, 4, 42: Num nam illa quaeso parturit? — Plaut. Amph. II, 1, 33: *Nam quor* istuc [mi] dicis? Aul I, 1, 3: *Nam cur* me miseram verberas —? Naev. bell. Pun. Fragm. inc. 1:

summe deum regnator
Quianam genuisti (Festus p. 257 M.)

Ennii annal. l. II, fr. 6 (v. 130): *quianam* legiones caedimus ferro. (Servius in Aen. X, 6 „*quianam*, cur, quare.“). l. VII, fr. 18 (v. 264): [Heu] *quianam* dictis nostris sententia flexa est? (Festus l. c.: „*quianam* pro quare et cur positum est apud antiquos.“ Paulus p. 256 M. „*quianam* pro *quare* et *cur* ponitur“).

51. *Coniunctiones conclusivae.* In coniunctione *ergo* explicanda iterum sequar Handium.

a. *Ergo* = ob hanc causam. Plaut. Asin. II, 2, 49: *Ergo* mirabar quod dudum scapulae gestibant mihi. Cist. I, 1, 74: *Ergo* in me peculatum facit. Poen. V, 2, 93: *Ergo* hic apud me hospitium tibi praebebitur.

b. Potest causa, ad quam *ergo* refertur, postea demum addi, ipsum autem praemitti. Amph. I, 1, 122: *Ergo* istuc magis, Quia vanilocu's, vapulabis.

c. Usurpatur in conficienda argumentatione et in finienda conclusione. Exempla vide ap. Handium p. 445—449.

d. Alia potestas huius vocabuli confirmationem rei verae exhibet. Atque in sententiis rem universam affirmantibus usurpatur, sed etiam in quavis dubitatione expellenda. Amph. I, 1, 20: *Ergo* in servitute expetunt multa iniqua. Rud. II, 3, 71: *Ergo* animus aequos optumumst aerumnae condimentum.

e. Ita per *ergo* additur affirmatio rei, quae aut negari aut mira esse videtur. Quod etiam tum fieri potest, quum sententia, ad quam comprobatio referatur, omissa est. Bacch. III, 6, 39: Duas *ergo* hic intus eccas Bacchides.

f. Affirmatio augescit additis vocabulis asseverationis *profecto, edepol, ecastor, hercle.* Mil I, 1, 63: '*Ergo* mecastor pulcer est' inquit mihi Et liberalis, ubi Lind.: „Ergo = certo, revera, ut saepe. Cf. Dousa Plaut. expl. III, 7."

g. Affirmatio potest in eum modum intendi, ut res, de qua loquimur, tamquam eximia distinctius designetur aut ab omni dubitatione remota per se intelligi existimetur. Terent. Andr. V, 2, 9: Mihin? SI. Tibi *ergo.*

h. Affirmandi vis inservit indignationi et ironiae. Plaut. Bacch. I, 2, 17: Nemo *ergo* tibi Hoc adparavit.

i. Coniungitur cum imperativo, v. Hand. p. 451 sq. Men. II, 3, 76. Mil. II, 2, 100. Merc. V, 2, 114. Pseud. II, 2, 57: *Dato* istunc sumbolum *ergo* illi. Pers. II, 2, 57: dic ergo.

k. Saepe *ergo* componitur cum verbo *age.* Most. III, 1, 133: *Age* comminiscere *ergo.*

l. Coniunctivus et futurum eodem modo usurpatur, quo imperativus. Mil. I, 1, 78: Age *eamus ergo.* II, 5, 66 (v. 476): *Ergo* si sapis, *Mussitabis.*

m. Ponitur in interrogatione, v. Hand. p. 453. Bacch. IV, 4, 58: Ubi nunc Mnesilochus *ergo*st? IV, 2, 6: Utramne *ergo?* 4, 38: Nempe *ergo* hoc ut faceret quod loquor? Most. II, 2, 59 sq.: Ait venisse illum in somnis ad se mortuom. TH. Nempe *ergo* in somnis? IV, 2, 56: Philolachesne *ergo?* Rud. III, 3, 56: Quam mox mi argentum *ergo* redditur?

n. De *quin ergo* v. Hand. p. 455. Asin. I, 1, 15: *Quin* tu *ergo* rogas?

o. *Ergo igitur* comici antiqui coniungere solebant, *itaque ergo* Terentius dixit. Plaut. Trin. III, 3, 27: Quo pacto *ergo igitur* dos depromi potest? Terent. Eun. II, 3, 26: *Itaque ergo* amantur.

p. De loco, quem particula obtineat, v. Handium p. 466 sq. Plaut. Bacch. II, 3, 112: Ubi nunc est *ergo* meus Mnesilochus filius? Adde Raspium de colloc. verb. p. 45. Trin. IV, 2, 146: Ipsus, inquam, Charmides sum. SI. *Ergo* ipsusne's?

52. Primitiva notio particulae *igitur* est *ita*, ad indicandam consequentiam in collatis duobus iudiciis. Relativam sive demonstrativam vocamus hanc vim, qualis apparet in *is* et *ita*, eamque adhibemus ad componendam rationem cum eo, quod consequens est. Nam praemissa conditione sive causa apodosin, quae consequentiam exprimit, format. Et sunt aliae dictiones, in quibus *igitur* cum futuro compositum consequentiam significat. (Sic Hand. III, p. 185). Festus v. *Igitur* nunc quidem pro completionis significatione valet, quae est *ergo;* sed apud antiquos ponebatur pro *inde* et *postea* et *tum*. Dubium est num huc pertineat ex legg. XII tabb. I, fr. 1: Si in ius vocat, ni it, antestator; *igitur* em capito, v. Dirksen. p. 132. Plaut. Amph. I, 1, 55: sin aliter sient animati neque dent quae petat, Sese *igitur* summa vi virisque eorum oppidum oppugnassere, v. Taubm. ad h. l.: „*Igitur* pro *deinde* explicat hic Nonius, ut et Donatus ad Ter. Eun. I, 1, 1." Aul. III, 5, 24: Nulla *igitur* dicat, v. Goell. Cas. II, 2, 40: *Igitur* tecum loquar. Mil. III, 1, 177: Quando habebo, *igitur* rationem mearum fabricarum dabo. Amph. I, 1, 145: *Igitur* demum magis maiorem in sese concipiet metum, ad q. l. Boxhorn.: „*Igitur*, ut alibi Plauto significat *proinde*." Bacch. III, 4, 19: *Igitur* mi inani atque inopi subblandibitur.

b. *Igitur demum* a Plauto dicitur, quod sec. Handium II, p. 252 etiam in apodosi ponitur, ut significet dann erst, vel ut modo intendatur vis consecutionis. Amph. I, 1, 45, ubi vide Lindem. 2, 11: *igitur demum* omnes scient. III, 1, 16: Post *igitur demum* faciam [ut] res fiat palam. Most. II, 1, 33: miserumst opus, *Igitur demum* fodere puteum, ubi sitis fauces tenet, ad q. l. Taubm.: „*Igitur* = deinde." Merc. III, 2, 9:

Demum igitur, quom seis iam senex, tum in otium Te conloces.

c. Abundare videtur in formulis *igitur tum, igitur deinde.* (Hand. p. 186). Plaut. Most. I, 2, 51: *Igitur tum* specimen cernitur, quo eveniat aedificatio. Stich. I, 2, 29: Post id *igitur deinde* ut animus meus est, id faciam palam.

d. Accipit igitur vim monstrativam et pro *enim* ponitur. (Schuetz. doctr. part. p. 217. Hand. p. 186). Plaut. Most. V, 1, 53: consulerest *igitur* quiddam quod tecum volo.

e. Eiusdem originis est formula *igitur ut*, quae apud Plautum invenitur. Significat ea *ita quidem ut,* vel etiam *ea causa ut* (Hand. p. 187). Asin. II, 1, 4. Epid. III, 3, 1 sqq.:

Non oris causa modo homines aequom fuit
Sibi habere speculum, ubi os contemplarent suom,
Sed qui perspicere possent cor sapientiae.
Igitur perspicere ut possent cordis copiam.

f. Ponitur in conclusione, in qua duo iudicia ratione coniunguntur. Plaut. Bacch. IV, 2, 17: Tuo ego istaec *igitur* dicam illi periculo. 8, 61: Abeo ad forum *igitur.*

g. De *igitur* in interrogatione posito vide Handium p. 190. Plaut. Amph. II, 2, 98: Quor *igitur* praedicas —? v. 158: Unde haec *igitur* est nisi aps te —? Cist. II, 1, 35: Quid agis *igitur*? ME. Animum advorte iam, ut, quid agam, scias. v. explicationem Ladewigii huius loci in adnot. ad Cist. in mus. Rhen. III, p. 535 sq. II, 3, 58: Ehodum quam vos *igitur* filiam Nunc quaeritatis alteram? Terent. Andr. II, 3, 1: Quid *igitur* sibi volt pater? Eun. I, 1, 1: Quid *igitur* faciam? (Menander: εἶτα τί ποιήσω;)

h. De collocatione huius particulae vide Handium p. 197 sqq. et cf. Plaut. Asin. II, 1, 4, ubi est ab initio enunciationis positum. Bacch. IV, 2, 17. 8, 61. Merc. III, 2, 9.

53. De *itaque* vide Handium. Ponitur primum pro *et ita,* ut Plaut. Amph. prol. v. 15. II, 2, 130. Terent. Andr. III, 3, 18: Immo ita volo *itaque* postulo ut fiat. Deinde in annectendis iis, quae ex ante dictis prodeunt aut cum iis causali nexu cohaerent, = atque hoc modo, atque eo facto, et ita factum est. Sic Plaut. Mil. v. 778. v. 790: Ut ad ted eam iam deducas domum *Itaque* eam huc ornatam adducas. Denique ponitur in conclusione, ut Plaut. Amph. I, 1, 112. Capt. prol. 37. De

itaque ergo v. §. 51. o. *Itaque adeo* invenitur apud Aquilium Boeotia fr. 1, v. 8. Terent. Hec. II, 1, 4.

54. Haec hactenus de iis coniunctionibus, quae in enunciationibus primariis ponuntur. Transeamus ad eas, quae in secundariis enunciationibus usurpantnr et initium faciamus a temporalibus.

a. De *dum* coniunctione in doctrina temporum et modorum iam satis dictum est. Addo quarta significatione (v. c. XII, § 7 d) si negatio apponitur, semper hanc esse *ne*. Sic Cato R. R. c. 33: Quam altissimam vineam facito alligatoque recte, *dum ne* nimium constringas. C. 50: Quae crassissima et aquosissima erunt, ea postremum arato, *dum ne* prius obdurescant. Plaut. Capt. III, 5, 24: *Dum ne* ob malefacta, peream: parvi [id] aestumo, ubi vide Lindem. Sed *dum* coniunctio quibusdam in formis fit adverbium et significat *ad hunc temporis terminum usque, adhuc*. Ita componitur cum *etiam* et dicitur *etiamdum*, quod est *adhuc*. (Sic Handius II, p. 322). Plaut. Mil. IV, 2, 2: Dissimulabo hos quasi non videam neque esse hic *etiamdum* sciam. Pseud. IV, 2, 2: Nam nihil *etiam dum* harpagavit praeter cuathum et cantharum. 3, 11: [Tum] metuo ne erus redeat *etiam dum* a foro. Rud. v. 1381. Terent. Heaut. II, 1, 17: neque *etiam dum* scit pater. Memorabilis est locus Plaut. Epid. III, 4, 69: Postquam liberast, Ubi habitet *dum*, incerto scio. (sic Iacob.). Coniungitur *dum* verbis negationis, unde existunt v. *nondum, necdum*. Sic Plaut. Pseud. II, 2, 30: *neque dum* rettulit. 4, 40: *nec dum* erit ex aedibus. Denique quum *dum* significet tempus duabus rebus commune, proficiscitur ex hac ratione adverbii sive enclitici usus, quo aliis verbis adiunctum indicat rem in ipsum illud, quod agitur, tempus incidere aut rem praesenti designatione terminari. Ita fit in verbis cohortantibus, imperativis et interiectionibus. Sic *agedum, adesdum, manedum, ἄγε δή*. Latinus usus maxime sermonibus colloquentium continebatur, nec quisquam praeter comicos has formas usurpabat, uno verbo *agedum* excepto. (Sic Handius p. 328 sq.). Plaut. Capt. V, 3, 6: si vera dicis, *memoradum* mihi. Poen. V, 2, 103: *Memoradum* mihi. v. 89: *Agedum*, huc ostende. Truc. V, 49 *dicdum*. Per tmesin est *dum* ab imperativo seiunctum Men. II, 3, 27: Set *sine* me *dum* hanc compellare. Terent. Phorm. II, 2, 15: cedo dum. Plautus peculiari modo usurpavit *primumdum* in enumerandis rebus.

Tum idem poeta adiungit *dum* interrogativo *qui.* (Hand. p. 329). Mil. II, 3, 26 *Primumdum.* Trin. I, 2, 61: *Primumdum* omnium, ubi Lindem.: „πρῶτον δή, καὶ πρῶτον μὲν δή." Mil. II, 3, 54 et Trin. I, 2, 129 *Quidum?*

b. De *donec* vide Handium. Ter. Ad. IV, 6, 5 sq.: domi Certum obsidere est usque, *donec* redierit. Antiqua forma est *donicum,* quod legitur Plaut. Aul. I, 1, 19 et alibi.

c. *Priusquam* aut coniunctim scribitur, ut Plaut. Most. I, 1, 76. 3, 64, aut *prius* a *quam* divulso, una vel pluribus vocibus interpositis, ut Terent. Heaut. II, 2, 8: 'Pergin istuc *prius* diiudicare, *quam* scis quid veri siet?

d. Exempla coniunctionis *postquam* sunt Plaut. Cas. prol. v. 11: Nam *postquam* populi rumore intelleximus (sic Ritschl. parerg. p. 181. *rumorem* Δg et Ladew. mus. rh. III, p. 185). ib. v. 47: *Postquam* ea adolevit ad eam aetatem (sic Ritschl. parerg. p. 237).

e. *Cum* s. *quom* sec. Handium Tursell. II, p. 261 temporis definitioni eo modo inservit, ut duas res interno quodam nexu in tempore cohaerentes significet. Sed haec coniunctio in doctrina temporum et modorum iam satis tractata est. Vide praeterea de coniunctione *quom extemplo* vol. I, p. 102, de *quom* — *tum* ib. p. 109.

55. *Coniunctiones causales.* a. De *quod* v. vol. I, p. 244, quibus exemplis adde Plaut. Bacch. IV, 9, 150: vos nunc ne miremini *Quod* non triumpho (post verbum affectus positum). Poen. V, 2, 117: *Iterum* mihi gnatus videor, *quod* te repperi.

b. *Quia* Naevii Proiectus fr. 2: *Quia* imperas. Cato R. R. c. 6: eo *quia* foditur. Plaut. Capt. II, 1, 9: At nos pudet *quia* cum catenis sumus. Curc. II, 3, 64: „set quid eum vis?" '*quia* de eo emi virginem —'. De loco Cas. II, 3, 44 vide § 48 a. Cist. I, 1, 85: *quia* ego nolo me meretricem dicier. v. 104: iratast — *Quia* non redierim. Epid. IV, 2, 6: *Quia* hanc ego quae siet Neque scio neque novi. v. 26: *quia* tuam gnatam ratu's? Bacch. I, 1, 24 sq.: ob eam rem — *Quia.* Pseud. I, 1, 105: Atqui id futurum unde, unde dicam nescio, Nisi *quia* futurumst, ubi *quia* pro acc. cum inf. positum est simili modo ac *quod* As. I, 1, 37, de quo loco vide vol. I, p. 244. Poen. V, 4, 40: *quia* me amare hanc scit. v. 69. Truc. II, 2, 16: *Quia* tibin suaso infecisti, propudiosa, pallulam. v. 34 sq. Terent. Andr. IV, 3, 13 sq.: Quam obrem id tute non facis?

DA. *Quia*, si forte opus sit ad erum iurato mihi Non adposisse, ut liquido possim, ubi *quia* abundat. Eun. IV, 4, 16. 17. Heaut. III, 1, 96: eo — *quia*. Adelph. I, 2, 20. De *quianam* v. § 48 a.

c. *Quoniam*, compositum ex *quom iam*, primum habet significationem temporalem (cf. Donat. ad Terent. Adelph. prol. init.), quae deinde simili modo atque in *quom* particula fieri vidimus, in causalem se convertit: nonnullis locis utraque significatio coniuncta apparet, ut vix discernere possis utra praevaleat. Lindem. ad Plaut. Capt. III, 1, 30: „*Quoniam*, si recte coniicio, causae notionem cum temporis significatione coniungit.“ Idem ad Trin. prol. v. 14 (*Quoniam* ei qui me alat nil video esse relicui): „*Quoniam* causam cum temporis sive occasionis notione iunctam habet.“ Acidalius ad h. l.: „i. e. postquam. Non enim ratio datur, cur adolescens rem perdiderit: sed illa perdita, postquam nil superfuit, ei filiam suam Luxuria dicitur iunxisse.“

α) *Significatio temporalis.* Plaut. Aul. prol. v. 9: Is *quoniam* moritur, ita avido ingenio fuit, Nunquam indicare id filio voluit suo (Δp *quoniam* (q͡m), Δg q͡m). Bacch. II, 3, 58. v. 70: *Quoniam extemplo* — vident. Trin. I, 2, 112 (= v. 149): *Quoniam* hinc profectust [ire] peregre Charmides, ad q. l. Lindem.: „*Quoniam* h. l. meram temporis notionem habet, ut fere idem sit quod *quum, postquam.*“

β) *Significatio causalis.* Ennii Epicharmus fr. 7, v. 12. Plaut. Amph. II, 2, 205. Asin. I, 3, 9. Stich. v. 483: Sic *quoniam* nil processit. Trin. I, 2, 75 (= v. 112). Truc. II, 4, 48. Terent. Andr. II, 1, 5: *quoniam* non potest id fieri quod vis, Id velis quod possit.

d. *Quippe* Ennii annal. l. XVI, fr. 2: *Quippe* vetusta virum non est satis bella moneri (Festus p. 257 M. „*quippe* significare quid ni testimonio est Ennius l. XI, idem l. XVI.“ *moneri* Bergkius; Vahlen. *moveri*). l. XI, fr. 1: *Quippe* solent reges omnes in rebus secundis (Festus l. c., ubi tamen Dacerius: „Attamen in versibus Ennii, quos Festus ad exemplum adducit, *quippe* non *quidni*, sed *quoniam* significat. Neque unquam *quippe* pro *quidni* scriptum reperias, sed *quippe ni.*“ Plaut. Amph. II, 2, 113: *Quippe* ex te audivi cett. Epid. III, 1, 13: *Quippe* tu mihi aliquid aliquo modo alicunde ab aliquibus cett. Ironice ib. V, 1, 12: *Quippe* ego cett. Terent. Phorm. II, 3,

15: *quippe* homo iam grandior cett. Coniungitur cum pronomine relativo Plaut. Pers. IV, 6, 17: *Quippe qui* frater siet. Truc. I, 1, 49: *quippe qui* certo scio. Terent. Heaut. III, 2, 27: *Quippe qui* Magnarum saepe id remedium aegritudinumst. Cum coniunctione *cum* Ennii satur. l. VI, v. 26. Plaut. Rud. IV, 3, 40: *Quippe quom* extemplo in macellum pisces prolati sient cett.

56. *Coniunctiones conditionales.* Spectemus primum particulam sumptivam s. conditionalem *si*.

a. *Si* ponitur in sumptione. Ennii Heduphaget. v. 4: hunc magnus *si* erit tibi sume. Plaut. Aul. II, 2, 30: salvomst, *si*quid non perit. Curc. V, 2, 67:

Quia illic ita repromissit mihi,
Si quisquam hanc liberali adseruisset manu,
Sine controversia omne argentum reddere.

Mil. III, 1, 90: Nam bona uxor, *si* ea duci [potis] est usquam gentium, Ubi eam possiem invenire?, ubi Lindem.: „*Si* = siquidem, videlicet si." Poen. V, 2, 156. Rud. V, 3, 22 sq.: *Si* vidulum Hunc redegissem in potestatem eius, iuratust dare Mihi talentum magnum argenti. Terent. Adelph. III, 2, 42: *si* maxume Fateatur. v. 49: *Si* infitias ibit, testis mecum est anulus quem amiserat.

b. Significatio sumptiva nonnunquam prope accedit ad temporalem Plaut. Asin. I, 3, 75: Remeato audacter, mercedem *si* eris nanctus: nunc abi, ad q. l. I. Gul.: „*Si* pro *cum, postquam, simul atque* poni amat." Casin. I, 18: huc quod veni in urbem, *si* inpetravero. (Δpg *nisi*), ad q. l. Gronov.: „*Si* particula utuntur interdum ea vi, qua alioqui *ubi* vel *simulatque.*"

c. *Si* significationem habet concessivam, = etsi. Iuventius inc. fab. fr. 1: gaudia Sua *si* omnes homines conferant unum in locum, *Tamen* mea exsuperet laetitia.

d. Enunciatio sumptiva ponitur pro interrogativa. Plaut. Cist. I, 3, 37: *si* possiet, ob er könnte. Mil. III, 1, 19: Sat volo scire, eodem consilio quod intus meditati sumus *Si* gerimus rem, ad q. l. Lindem.: „pro an geramus rem. *Si* cum indicativo, ut Graecorum *εἰ* in eodem significatu. Exempla, ubi *si* pro *an*, multa congessit Pareus in lexico Plautino." Pseud. IV, 7, 49: Iam dudum, *si* des, porrexi manum, ob du geben möchtest. Poen. prol. v. 12. Terent. Heaut. I, 1, 118: visam *si* domist.

e. *Siquis* cum maiore vi dicitur pro pronomine relativo *qui*. Plaut. Rud. II, 3, 42: Novi, Neptunus ita solet: quamvis fastidiosus Aedilis est: *si*quae inprobae sunt merces, iactat omnis.

f. Dicuntur *si modo* et *si quidem*, de quarum coniunctionum discrimine v. Handium Tursell. III, p. 632: „*Si quidem* conditionem singularem et necessariam supponit, *si modo* opponit aliquid, quod ipsum dubium si ex altera parte negatur, omnis enunciatio tollitur. Quae in praesenti per *quidem* exprimuntur, ad futurum tempus, quod incertum est, relata per *si modo* dici possunt. Saepe etiam fit, ut in hac conditione proposita id insit, quod optamus." Plaut. Pseud. II, 4, 34: *Si modo* hominem mi invenietis propere. Asin. III, 3, 111: verum *si quidem*st decorum erum vehere servom, Inscende. Epid. V, 1, 23: *Siquidem* istius gratia et Id remoratu's, quod ista voluit, nimium advenisti cito.

g. *Si* — *si* dicitur pro *sive* — *sive*. Plaut. Capt. I, 2, 5: Sinito ambulare, *si* foris, *si* intus volent, ad q. l. Lindem.: „Pro eo, quod vulgo dicitur: *sive* — *sive*. Illustrat hanc formulam Scioppius suspect. lectt. I, 21, ubi multa e Plauto exempla. Et variare licet: *si* — *sive; si* — *seu; si* — *sive* — *seu*, id quod idem Scioppius demonstrat." Rud. IV, 7, 31: *Si* aurum, *si* argentumst, omne id ut fiat cinis, ad q. l. Gronov.: „Particula *si* iterata utebantur pro *sive*."

h. *Sis* per contractionem dicebatur pro *si vis*. Plaut. Amph. I, 1, 130: *Sis* veni. Donatus: „Quia imperativa verba sunt contumeliosa, addebant veteres *sis*, quod significat *si vis*." Asin. II, 2, 43: *Sis* amanti subvenire familiari filio. Most. III, 2, 163: Mane *sis* videam, ne canis. Poen. V, 2, 63: Hem, cave, *sis*, feceris. v. 124: Facito *sis* reddas.

i. *Sin* cum sumptiva particula coniungit adversativam, ut dicatur pro *si autem*. Dicitur etiam *sin autem* maiori vi. Cato R. R. c. 6: *Sin* in loco crasso aut caldo severis. Ennii Thyestis fr. 8. Plaut. Cas. II, 6, 25: *Sin* secus, patiemur animis aequis. Poen. prol. v. 51: *sin* odiost. Plaut. Fragm. Scytha Liturgus p. 483, v. 2: *Sin* ea mihi insignitos pueros pariat postea. Terent. Ad. III, 4, 46: Haec primum ut fiant deos quaeso ut vobis decet. *Sin* aliter animus voster est, cett. Plaut. Pers. IV, 1, 6: Si malus aut nequamst, male res vortunt quas agit: *Sin autem* frugist, eveniunt frugaliter.

57. Sed transeamus ad negationem, quae cum et per *si non* et per *nisi* exprimatur, videndum est primum, quomodo hae duae particulae inter se differant. Singularem disquisitionem de hac re instituit Loeschkius in libro qui prodiit Budissa 1843. Audiamus Handium in Tursell. IV, p. 215 sqq.: „Quando negatio accedit ad conditionem, aut res tollitur per conditionis notionem, quo fit *nisi*, aut res per negationem sublata in conditionem recipitur, unde fit *si non*: quod utrumque etiamsi in eadem sententia admitti potest, tamen utrique etiam manet proprietas quaedam. Quare in differentia istorum verborum declaranda multam operam consumpserunt grammatici. Omnes intellexerunt quidem in *nisi* negationem attrahi et cum coniunctione copulari, in *si non* eam pertinere ad verbum aut ad aliud nomen singulare. Atque utriusque dictionis similem esse rationem tum eae linguae ostendunt, in quibus una tantum dicendi forma exstat, tum multitudo earum sententiarum, quae utroque modo Latine exprimi possunt. Nam per *nisi* negatur id, quod conditionis nomine intercedit, per *si non* ponitur conditio, quae negationem in se habet: utrumque vero saepe ad idem redit, sive conditionem totam, sive primariam eius partem negando tollas. — Omnes, qui de hoc usu disseruerunt, in eo falluntur, quod ab *nisi* tamquam a fundamento incipientes demonstrare student, quibus in locis mutetur legitimus usus et *si non* pro *nisi* ponatur. Contra enim demonstrandum erit, quo modo Latini *nisi* pro *si non* dixerint. — Conditionalis quaevis sententia, qua aliquid esse ponitur, ex quo res, de qua loquimur, ut fiat aut non fiat sequitur, semper est affirmativa: potest tamen in se habere negatam notionem. Duplex autem est forma huius sententiae, quae negationem in se habet, duplex usus verborum *si non* et *nisi*. Primum enim simpliciter componitur sententia cum conditione sua ita, ut consequentia exsistat et protasis cum apodosi coniungatur. Quare ubicumque conditio, quae aliquam rem negatione tollit, ita ponitur, ut ex directa conclusione consequatur aliquid, dicitur *si non*. Tum ex conditionali parte pendet altera, nec mutatur adiecta negatione universa ratio vocabuli *si*, sed negatio, quae non duas enunciationis partes coniungit, unam tantum notionem unamve sententiae partem tollit. Quaestio igitur redit ad unum hoc, quem locum negatio in his sententiis obtineat.“ Etiam in distributione sequar Handium.

a. Ponitur igitur *si non*, ubi inter conditionem et rem intercedit consequentiae necessitas. Habemus in his plenam et exactam ratiocinationis speciem: unde intelligitur id, quod Gernhardus tranquillitati animi tribuit, ad ratiocinationis aequabilitatem referri debere. Atque saepe fit, ut sententia primaria sine adiecta conditione stare non possit. Cato R. R. c. 54: *si non* laborabunt, pascantur satius erit. C. 147: *si non* ante ea exportaveris. Ennii satur. inc. libr. fr. 1. v. 35: *si* ille *non* est frustra. Plaut. Asin. V, 2, 57: *Si non* didicisti fulloniam, Non mirandumst. Men. III, 3, 11: Redde igitur, *si non* meministi. Mil. II, 6, 35: *si* istaec *non* est haec. Pseud. I, 2, 78: Memorabilis est locus ib. 3, 138 sqq., ubi in eadem enunciatione *nisi* et *si non* eadem significatione coniuncta sunt: Verum quamquam multa malaque dicta dixistis mihi, *Nisi* mihi [hodie] attulerit miles quinque quas debibet minas, Sicut haec est praestituta summa ei argento dies: *Si* id *nòn* adfert, posse opinor facere me officium meum. III, 1, 11. IV, 3, 17: Cor conligatis vasis expectat meum, *Si non* educat mulierem secum semul, Ut exulatum ex pectore aufugiat meo. Rud. I, 2, 70: *Si non* moneas, nosmet meminimus. Plaut. fragm. Caec. v. 10: *Si non* strenue fatetur, ubi sit aurum, membra eius exsecemus serra. Caecil. Stat. inc. fab. fr. 29: *Si non* sarciri quitur. Terent. Andr. I, 3, 3: Quae *si non* astu providentur, me aut erum pessum dabunt. 5, 2: quid est, *si* hoc *non* contumeliast? II, 1, 27: Sed *si* id *non* potest Aut tibi nuptiae sunt cordi. IV, 2, 9: Age, *si* hic *non* insanit satis sua sponte, instiga. 4, 51: *si* pol Glycerio *non* omnia haec . . . Eun. III, 2, 49 sq.: *si* id *non* commodumst, Ut maneat: *si* id *non* poterit, ad me adducito. Heaut. I, 1, 55: sed *si* id *non* facis, Ego quod me in te sit facere dignum invenero. Hec. III, 1, 9: *Si non* rediisses, haec irae factae essent multo ampliores. Adscendit oratio per *ne quidem* in apodosi Eun. IV, 2, 10: *si non* tangendi copiast, Eho *ne* videndi *quidem* erit?

b. Idem est usus, quando conditionali sententia res ex parte aliqua restringitur, ut quod restet concedatur. Tum saepe *si non* vim habent verborum *etiamsi non*, et sequuntur *at*, *saltem*. Cato R. R. c. 2: *Si non* eo die, *at* postridie. Terent. Eun. IV, 2, 11: *si* illud *non* licet, *Saltem* hoc licebit.

c. Enunciationem per *si* formatam altera sequitur per *si non* elata. Cato R. R. c. 2: Paterfamilias ubi ad villam venit,

ubi larem familiarem salutavit, fundum eodem die, *si* potest, circumeat: *si non* eo die, at postridie. C. 8: Pratum *si* irriguum habebis, foenum non deficiet: *si non* erit siccum, ne foenum desiet, summittito. Cato carmen de moribus Iord. p. 83, 5: Nam vita humana prope uti ferrum est. *si* exerceas, conteritur; *si non* exerceas, tamen rubigo interficit. Plaut. Pseud. III, 2, 87: *Si* credis, nummo: *si non*, ne mina quidem. Poen. V, 3, 23 sq.: *Si* respondebunt, Punice pergam loqui; *Si non* cett.

58. „*Nisi* (Hand. p. 220 sq.) est *ne si*, et in his negatio ea, quae antiquo usu [uti § 29 expositum est] pro *non* dicitur: unde etiam facta sunt vocabula *nihil, nimirum*. Negando igitur per *nisi* removetur id, quod conditionis nomine accedit. Negatur universa sententia conditionalis contracta oratione. Nam ubi dico *actum de te est, nisi provides*, plenus sententiarum ambitus hic est: actum de te est: non est, si (*ne, si*) provides. Contrahuntur autem haec ita, ut altera pars conditionalis ex altera procedere eique ex adverso apponi videatur et coniunctio *nisi* ad indicandam hanc vicissitudinem intercedat. Sicuti ergo, ubi *si non* dicitur, primaria sententia e conditionali pendet, ita contra in *nisi* conditionalis nectitur e primaria sententia. Ad eam enim accedit nec protasin constituit directam, sed ex alia sententia sumptam, nec necessitatem prae se fert, qualis inest in absoluta conclusione. Hinc vero intelligitur, quo modo in eiusmodi sententia recondita sit affirmatio contrarii: intelligitur etiam, quomodo duae coniunctiones componi possint *nisi quia*, *nisi quod* in contractis sententiis. Conspicua est eadem ratio in dictione *nisi non vis* (Plaut. Men. V. 2. 37). Ne quis tamen existimet, id, quod modo dixi, non quadrare in eas sententias, in quibus *nisi* in priori parte sententiae positum exhibere videatur directam protasin, duplex est respicienda causa. Nam coniunctio semel facta *nisi* etiam toto officio suo fungitur et potest cum suis verbis etiam inverso ordine atque primo loco poni. Id enim, quod addendum est, anticipatur, et id, quod adhaerere solet, etiam interseri potest. Tum vero vulgaris linguae usus, ut paulo post videbimus, eam licentiam obtinet, qua *nisi* et *si non* commutantur. Nam saepe non multum aut nihil refert, utrum cogitem, si alterum fiat, alterum esse: in quibus per consequentiam directe componuntur res: an de una re praedicem eam esse, sed non esse, si altera sit. Discrimen enim in eo cernitur, ut,

ubi *nisi* dicitur, vis cogitationis contineatur in affirmata sententia, ubi autem *si non*, in negata, ex qua altera deducitur. Illud est *cogita rem non esse:* hoc est *noli cogitare rem esse.*"
In distributione item sequar Handium.

a. Per *nisi* significatur exceptio, quae ad aliquam sententiam accedit. Ponimus aliquam rem esse vel fieri non per consequentiam ex alius rei conditione, sed ita, ut reprimatur id, quod, si est, ipsam rem vel id, quod dictum erat, tollit vel impedit vel coercet. Ennii annal. inc. sedis fragm. 35: Qui vincit non est victor *nisi* victus fatetur. Plaut. Asin. I, 1, 82: Tene ego defraudem, quoi ipsi nihil est in manu, *Nisi* quid tu porro uxorem defraudaveris? Poen. IV, 2, 92: At enim nihil est, *nisi*, dum calet, hoc agitur. Truc. II, 1, 21: Nugae sunt, *nisi*, modo quom dederit, dare iam lubeat denuo. V, 31: Nam quanquam bella's, malo tuo's, *nisi* tecum aliqui gaudeo (sic Goeller.).

b. Contracta sive breviata oratione coniunctio in vicem adverbii cedit et eam, quam modo diximus, exceptionem indicat simpliciter, ut sit *excepto.* Unde variae exsistunt ellipticae formae. In iis praecipue notandae sunt sententiae relativae. Negatione praemissa collocantur vocabula *non nisi*, *nihil nisi* aliaque. (Sic Handius p. 222). Fabius Pictor ap. Egger. p. 107: Capillum Dialis, *nisi* qui liber homo est, non detonset. Cato R. R. c. 5: Rem divinam *nisi* compitalibus in compito aut in foro *ne* faciat. C. 48: Nuces pineas ad eundem modum, *nisi* tanquam alium serito, quae ita bene explicat Handius: „serito in eumdem modum, uno hoc excepto, ut fiat sicut in allio." C. 77: Quantum voles pro ratione, ita uti placenta fit, eadem omnia facito, *nisi* alio modo fingito in solo tracta. C. 89: Eodem modo anserem alito, *nisi* prius dato bibere et bis in die. C. 157: Qui sic purgatus erit, diutina valetudine utetur, neque ullus morbus veniet, *nisi* sua culpa. Plaut. Cist. I, 1, 89: *nisi* quidem cum Alcesimarcho, nemine. Bacch. II, 2, 2: Homini amico quist amicus ita uti nomen possidet *Nisi* deos ei nil praestare. Rud. II, 4, 20: [*Nisi* multis blanditiis a me gutta non ferri potest.] IV, 4, 48: Hic [ego] *nisi* de opinione certum nil dico tibi. Truc. II, 1, 20: Neque erit quisquam unquam probus amator, *nisi* qui re inimicust suae. IV, 3, 27: Cave tu, *nisi* quod te rogo, mi! Terent. Andr. III, 2, 39: Quis igitur eum ab illa abstraxit *nisi* ego? IV, 2, 14: hanc *nisi* mors mi adimet nemo. Hec. I, 2, 67: nam nemo ad te venit *Nisi* cupiens tui.

c. Ab universa illa exceptionis ratione non recedunt eae dictiones, quibus post nomina multitudinis vel quantitatis adduntur ea, quae excipiantur. Dicitur igitur *nisi* eadem fere significatione, qua *praeter*. Plaut. Men. prol. v. 59: Ei liberorum, *nisi* divitiae, nil erat, ubi vide Boxhorn. Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 144: Quae *nisi* dotem omnia, Quae nolis, habet.

d. *Nisi* quum semel facta esset coniunctio conditionalis, facile fieri potuit, ut in vulgari sermone cum *si non* commutaretur. Plaut. Most. I, 3, 35 sq.: Di deaeque me omnes pessumis exemplis interficiant, *Nisi* ego illam anum interfecero. Rud. V, 3, 59: Perii hercle: *nisi* me suspendo, occidi. Trin. II, 4, 114: Plane periimus, *Nisi* quid ego comminiscor. Caecil. Stat. inc. fab. fr. 12: nomen virginis *Nisi* mirum est, deintegrabit (h. e. deminuet). Terent. Adelph. II, 2, 23: *Nisi* eo ad mercatum venio, damnum maxumumst. (Haas. ad Reisig. p. 458).

e. Usus interdum liberior negligentiae speciem prae se fert. Sic non satis accurate dictum est a Plauto Mil. IV, 4, 48 sqq.:

matris verbis Philocomasium arcessito,
Ut, si itura sit Athenas, eat tecum ad portum cito —
Nisi eat, te soluturum esse navem.

f. Saepe accedit vel adhaeret sententia per *nisi* formata, quod cognoscitur eo, quod eiusmodi sententia antecedenti opponitur, et quod haec coniunctio componitur cum aliis *quia, quod*, *quum* et cum *tamen*. In his structuris *nisi* fere idem significat ac *sed, attamen*. Vide de hoc usu c. XII, § 2, n. 4. Cato R. R. c. 37: stercus egerito, *nisi* intermestri lunaque dimidiata, ubi vide adnotationem Schneideri. Fleckeisenus in Iahnii annal. 1851, vol. LXI, sect. 1, p. 24 comparat germanicum doch aber et affert haec exempla Plautina: Trin. 233. Rud. 751. Stich. 269. Pseud. IV, 6, 40. Quibus adde haec: Capt. III, 3 v. extr. (= 532): Quam, malum? quid machiner, quid conminiscar, haereo: [*Nisi*] nugas ineptiasque [ego] incipisso maxumas, de q. l. Ritschl. prolegom. ad Trin. p. 180 dicit: „*Nisi* i. e. 'nisi quod certum est maximas me nugas et ineptias incipissere', non insolito eius particulae usu.“ Mil. I, 1, 23: *nisi* unum epityrum estur [insanum] insane bene. II, 2, 24: Te video: *Nisi* mirumst facinus cett., ad q. l. Lindem.: „*nisi*, ut saepe, pro *sed*, ut Graecorum *πλήν*. De qua notione

cf. Parei lexic. s. h. v." Poen. III, 3, 37: *Nisi* dudum a mane ut ad portum processimus. IV, 2, 66: Nunquam edepol mortalis quisquam fiet e me certior, *Nisi* meo uni ero indicasso. Terent. Adelph. I, 2, 73: *nisi* quidquid est Volo scire. IV, 2, 6: nequeo satis decernere: *Nisi* me credo huic esse natum rei cett. V, 2, 10: quid ego nunc agam? *Nisi*, dum hae silescunt turbae, interea in angulum Aliquo abeam.

g. Formula est *nescio nisi* saepe a Terentio usurpata. Andr. IV, 1, 39: *Nescio, nisi* mihi Deos satis fuisse iratos, qui auscultaverim. Eun. V, 1, 11: *Nescio: Nisi* amasse credo Pamphilam. Heaut. III, 2, 31: Iocon an serio ille haec dicat *nescio*, *Nisi* mihi quidem addit animum. Phorm. V, 8, 60: *Nescio*, *Nisi* me dixisse nemini certo scio.

h. De *nisi quod, nisi quia*, *nisi quom* vide Handium p. 235 sq. Plaut. Capt. III, 4, 88: Neque tenere neque mi esse ullum morbum *nisi quod* servio. Truc. IV, 3, 12: *nisi quia* timeo tamen. Aquilius Boeotia fr. 1, v. 6: Ubi ubi monebat esse, *nisi quom* nil erat.

i. Eadem est ratio, ubi *tamen* adiectum videmus. Plaut. Aul. IV, 10, 75: *Nisi* etiam hic opperiar *tamen* paulisper.

k. *Nisi si* Latini eo modo dicunt, quo Graeci εἰ μὴ εἰ. Ennii satur. l. III, fr. 2: Numquam poëtor *nisi si* podager . . . Plaut. Pers. V, 2, 52: *Nisi si* dignust, non opust. Trin II, 4, 73: Edim, *nisi si* ille votet, ad q. l. Lindem.: „πλὴν ἐάν. Dicitur autem ut *quasi si*, quum *nisi* et *quasi* longo usu nativam notionem amiserint." Truc. III, 2, 2:

Mirum videtur, ruri erilem filium
Strabacem non redisse, *nisi si* clanculum
Collapsus est hic in corruptelam suam.

IV, 3, 8: *Nisi si* ad tintinaculos vos voltis educi viros. V, v. 35. Terent. Andr. I, 5, 14: *nisi si* id est, quod suspicor. IV, 1, 47: *Nisi si* id putas (= nisi forte). Eun. V, 2, 63: Non credo, Chaerea, *Nisi si* commissum non erit. Adelph. IV, 3, 3: *Nisi si* me illo credidisti esse hominum numero cett.

59. De *ni* particula, quae non est contracta ex *nisi* quaeque non idem quod *nisi*, sed idem quod *si non* significat, bene exposuit Handius, quem vide. Exempla sunt Plaut. Amph. I, 1, 284. As. II, 2, 96. IV, 1, 19. Aul. II, 8, 23: Nimirum occidor, *ni* intro huc propero currere. Bacch. III, 4, 5. IV, 8, 6. Most. I, 3, 55. 65. Men. V, 2, 96. Merc. III, 4, 4: *Ni* oculi

lacrumis defendant, iam ardeat credo caput. IV. 2, 2. De *mirum ni* vide Handium p. 193. Plaut. Amph. I, 1, 163: *Mirum ni* hic me quasi muraenam exossare cogitat. Capt. IV, 2, 25. Bacch. III, 3, 46: *Mira sunt ni* Pistoclerus Ludum pugnis contudit. Terent. Andr. III, 4, 19: *Mirum ni* domist, ad q. l. Ruhnk.: „i. e. sine dubio, nimirum. Eun. II, 3, 53: *Mirum ni* hanc dicit.“ Nonnullis tamen locis pro eo *nisi* dictum est, Plaut. Amph. I, 1, 127: *Mira sunt nisi* invitavit sese in cena plusculum, et v. 275: *Mira sunt nisi* latuit intus illic in illac hirnea. Ponuntur particulae *si* et *ni* etiam in sponsionibus, de qua re disseruit Rostius comment. Plaut. p. 72 sqq. Si duo membra in sponsione componuntur, in altero ponitur *nive*, sive praemisso *ni*, sive *si*. Exempla sunt Plaut. Cas. prol. v. 75:

Id *ni* sit, mecum pignus, siquis volt, dato
In urnam mulsi.

Epid. V, 2, 35:

— *ni* ergo matris filiast.
In meum nummum, in tuum talentum pignus da.

Poen. V, 4, 72: Da pignus, *ni* nunc peieres, in savium, uter utri det. Rud. III, 4, 7—9:

[Ergo dato]
De senatu Cyrenensi quemvis opulentum [arbitrum],
Si tuas esse oportet *nive* eas esse oportet liberas,
Nive in carcerem compingi te aequomst.

Rud. V, 3, 22 sqq.:

— *Si* vidulum
Hunc redigissem in potestatem eius, iuratust dare
Mihi talentum magnum argenti. LA. Cedo quicum habeam iudicem,
Ni dolo malo instipulatus sis *nive* etiamdum [hau] siem
Quinque et viginti annos natus. GR. Habe cum hoc. [Immo][19] aliost opus.
DAE. Iam ab isto auferre hau sinam [te], *ni* istunc condemnavero.

Illud *nive* etiam in quavis disiunctione usurpatur, quum sit

[19]) *Immo* inseruit Fleckeisenus, sed hoc num verum sit admodum dubitat in Iahnii annal. 1851, vol. LXI, sect. 1, p. 52 et dicit fortasse scribendum esse *con*.

vel si non. Rud. V, 3, 62: spectatores, vos quoque ad cenam vocem, *Ni* daturus nil sim neque sit quicquam pollucti domi, *Nive* adeo vocatos credam vos esse ad cenam foras.

60. In disiunctione ponitur *sive (seu).* De significatione huius coniunctionis exposuit Vogelmannus de coniunct. disiunct. Lat. in Iahnii annal. supplem. XI, sect. 4 (1846) p. 618 sqq. Differt a ceteris particulis disiunctivis eo, quod, cum compositum sit ex *si* et *ve*, periodum conditionalem incipiens enunciationem secundariam constituit, convenit autem cum *ve* et *vel* eo, quod itidem notionem optionis continet. Saepe tamen per ellipsin conditio non integram efficit enunciationem, quo fit ut singulae notiones per *sive* disiungi possint, ubi *si* per pleonasmum additur et *sive* idem significat quod *ve* s. *vel.* Ponuntur autem in disiunctione *si* — *sive* (ut apud Graecos *εἰ* — *εἴτε* pro *εἴτε* — *εἴτε*), *sive* — *sive*, sed potest etiam prius membrum sine particula efferri et *sive* ad alterum tantum membrum addi, ita tamen, ut itidem fiat inter ambo membra disiunctio. In Catonis fragmentis particula *sive* tribus locis legitur, de re militari p. 82, 1, Iord.: *Sive* forte opus sit cuneo aut globo cett. Orat. pro L. Turio p. 62 Iord.: Atque ego a maioribus memoria sic accepi, siquis quid alter ab altero peterent, si ambo pares essent, *sive* boni *sive* mali essent cett. Or. de dote p. 68, 8 Iord.: *si* adulterares *sive* tu adulterarere. Apud Ennium semel *sive,* semel *seu* legitur. Annal. l. XIV, fr. 6: Nunc est ille dies cum gloria maxima sese Nobis ostendat *si* vivimus *sive* morimur. Ann. inc. sedis fragm. 11: tibi vita *Seu* mors in mundo est. Ad Plautum et Terentium quod attinet, extat de hac particula post Ritschelium prolegom. in Trinumm. p. 84 sqq. disquisitio Muelleri in Iahnii annal. 1861, vol. LXXXIII et LXXXIV, sect. 4, p. 260—262, qui docet, particulam *sive (seu)* apud Terentium tribus, apud Plautum autem decem et septem locis inveniri, et Plautinis quidem omnibus *si* — *sive (seu)* scriptum esse, duobus tantum *sive* — *sive (seu* — *seu)*, ita ut in his duobus de veritate lectionis dubitari liceat. Apponam locos quosdam. Plaut. Amph. prol. v. 69 sqq.:

[Nam] siqui palmam ambissit histrionibus: —
Si quoiquam artifici *seu* per scriptas literas
Seu qui ipse ambissit *seu* per internuntium:
Sive adeo aediles perfidiose quoi duint: —

Sirempse legem iussit esse Iuppiter,
Magistratum quasi sibi alterive ambiverit.

Curc. I, 1, 4 sqq.: *Si* media nox est *sive* prima vespera, *Si* status condictus cum hoste intercedit dies, Tamen est eundum quo inperant ingratiis, ad q. l. I. Gul.: „Sponsionum et stipulationum formulas certis verbis concipiebant et fere ordiebantur a *si, sive, ni, nive.* Vid. Merc. II, 2, 40: *Sei* movero me *seu* secari sensero, — sum auctor ut me amando hic enices, et Pseud. IV, 6, 8 sqq.: Roga me viginti minas, Ille hodie *si* illa potitus muliere *Sive* eam tuo hodie gnato, ut promissit, dabit." Menaechm. II, 2, 21: *Seu* tu Culindrus *seu* Caliendrus, perieris. Merc. II, 2, 35: *Si* canum, *sei* istuc rutilum *sive* atrumst, amo. Rud. III, 2, 15 sqq.: Teque oro et quaeso, *si* speras tibi — *Seu* tibi confidis fore multam magudarim cett. Stich. III, 1, 8: Ere, *si* ego taceam *seu* loquar. Trin. v. 183: Haec sunt, *si* recte *seu* pervorse facta sunt cett. Truc. IV, 3, 58 sq. Terent. Andr. I, 2, 19: Dehinc postulo *sive* aequomst te oro = postulo, vel, si aequum est, te oro (Vogelm. l. c.), v. Ruhnk. 5, 57 sqq.: *Si* te in germani fratris dilexi loco *Sive* haec te solum semper fecit maxumi *Seu* tibi morigera fuit in rebus omnibus, Te isti virum do.

61. *Coniunctiones concessivae.* „*Etsi* concessivam format sententiam, quae vel praemittitur, vel media interponitur, vel adiicitur alteri sententiae." (Hand. Tursell. II, p. 601). Ennii fr. Hecubae 4: Haec tu *etsi* perverse dicis, facile Achivos flexeris. Plaut. Bacch. v. 1201: Age iam, utut est, *etsi*st dedecori, patiar. Mil. II, 4, 53: non vidi eam, *etsi* vidi. Terent. Heaut. II, 3, 85 sq.: Harum duarum condicionum nunc utram malis vide, *Etsi* consilium quod cepi rectum esse et tutum scio. Sequitur in primaria sententia *tamen.* Ter. Heaut. II, 1, 13: Nam hic Clinia, *etsi* is quoque suarum rerum sat agit, *tamen* habet Bene et pudice eductam. Hec. II, 2, 1. Inversa structura Plaut. Rud. V, 2, 63: *Tam* fiet, *etsi* tu fidem servaveris. Item sequitur *verum tamen.* Terent. Phorm. II, 3, 60: *Etsi* mihi facta iniuriast, *verum tamen* Potius quam litis secter aut quam te audiam cett. Coniungitur *tamen* et *tam* in unam notionem, de qua re vide § 43. Plaut. Poen. V, 4, 31: Non eo sumus prognatae genere, *tametsi* sumus servae, soror.

62. Enunciatio per *quamquam* elata item modo antecedit enunc. primariam, modo sequitur. Plaut. Pseud. I, 3, 138

sqq.: Verum *quamquam* multa malaque dicta dixistis mihi — posse opinor facere me officium meum. Truc. V, v. 30: *Quanquam* ego tibi videor stultus cett. v. 31: Nam *quanquam* bella's, malo tuo's. Caecil. Stat. fr. Chrysionis v. 22: *quamquam* ego mercede huc conducta tua Advenio, ne tibi me esse ob eam rem obnoxium Reare. Terent. Ad. II, 1, 51: Id quoque possum facere, modo si reddat, *quamquam* iniuriumst. In enunciatione primaria sequuntur particulae *tamen*, *at*, *verum tamen*. Cato or. dierum dictarum de consulatu suo Iord. p. 33, 4: quamquam — tamen. Plaut. Truc. V, v. 42: *quanquam* hic squalidus, *quanquam* hic horridus est, *at* est bellus mihi. Terent. Eun. I, 2, 92: *Quamquam* illam cupio abducere atque hac re arbitror Id fieri posse maxume: *verum tamen* Potius quam te inimicum habeam, faciam ut iusseris.

63. *Interiectiones*. *Ah* Terent. Adelph. I, 2, 47: *Ah*, si pergis, abiero. cf. V, 3, 67: *Ah*, pergisne? *Attat* sec. Schuetzium doctr. part. p. 82 interiectio est ex improviso aliquid deprehendentis idque vel mirantis vel metuentis. Naev. Corollaria fr. 3, v. 41: attat tattatae. Tarentilla fr. 5: attat tatae! Cato orat. de sumptu suo ap. Fronton. ep. ad Antonin. lib. I, 1, p. 109. Terent. Andr. I, 1, 98: *attat* hoc illud est. Eun. IV, 5, 1: *Attat* data hercle vèrba mihi sunt. IV, 6, 18. *Attate*. Lamb. ad Plaut. Cas. II, 8, 32 „interiectio est vel se ipsum, ut hic, vel alterum, ut infra non longe, [III, 1, 14] increpantis. *Au* Terent. Ad. III, 2, 38: *Au au*, mi homo, sanun es? — *Babae* Plaut. Pseud. I, 3, 131: Fur. BA. *Babae*. PS. Fugitive. BA. *Bombax*, ad q. l. Lamb. „*Babae*, ut et *Bombax*, h. l. interiectiones sunt hominis cum admiratione approbantis vel negligentis, aut etiam laete alterius dicta ferentis." — *Ehem*, v. Handium. Plaut. Stich. I, 3, 71: *Ehem*, adnuistin? Terent. Andr. IV, 2, 3: *ehem* Pamphile. Ad. III, 3, 19: *Ehem* Demea, haud aspexeram te: quid agitur? V, 7, 3: *Ehem*, pater mi, tu hic eras? — *Eheu* cum voc. Plaut. Rud. II, 6, 28: *Eheu*, Palaestra atque Ampelisca, ubi estis nunc? — *Eho* Plaut. Most. v. 843: *Eho*, istum, puere, circumduce hasce aedis et conclavia. Pseud. I, 3, 114: *Eho*, Pseudule, I, gladium adfer. Poen. V, 3, 1. v. 9: Atque *eho*. v. 17: *Eho* an huius sunt illae filiae? (sic Herm. elem. p. 190.) Terent. Andr. I, 2, 13: Dave. DA. Hem, quid est? SI. *Eho* dum ad me. III, 2, 20: *Eho* an tute intellexti hoc adsimulari? 5, 10: *Eho* dum bone vir,

quid aïs? IV, 1, 43: *Eho*, dic mihi, si omnes hunc coniectum in nuptias Inimici vellent, quod nisi consilium hoc darent? Heaut. III, 2, 26: *Eho* quaeso laudas, qui eros fallunt? — *Ei* Naevii Tarentilla fr. 9: *Ei ei*. Caecil. Stat. Aethrio fr. 2: *Ei* perii. Terent. Andr. II, 1, 2: *Ei* misero mihi. — Idem est *hei* Plaut. Amph. I, 1, 165: *Hei* [mihi], numnam ego obolui? Aul. II, 2, 43: *Hei* Megadore! haud decorum facinus tuis factis facis. Sic Lingius de hiatu p. 45 pro vulg. *heia*, qui dicit: „Magis convenit *hei* sermoni senis timidi et ingemiscentis ac deludi se ab altero suspicantis, quam *heia*, quod non nisi in cohortatione et ironia locum habet." IV, 9, 10: *Hei* me miserum, miserum. — *Em* Plaut. Epid. V, 2, 17: *Em* (sic Δp), ostendo manus! Idem est *hem*. Haec interiectio habet a) significationem demonstrativam. Plaut. Aul. II, 1, 16 *Hem* addidit Herm., recepit Goell. Balbachius observ. Plaut. p. 57 haec attulit exempla: Poen. I, 1, 79: *Hem* amores tuos. Merc. II, 2, 42: Si umquam vidistis pictum amatorem, *em* illic est. Rud. I, 2, 88: *Hem*, Errabit illaec hodie. Truc. II, 8, 4: iamne abisti? *hem*, sic datur. Terent. Andr. II, 6, 27: Nam si malist quicquam, *hem* illic est huic rei caput. IV, 4, 46: *hem* Scelera. Item Reinius quaest. Plaut. p. 14 haec: Plaut. Asin. II, 2, 91: dice. LI. *Hem* istuc ago. V, 1, 13: *Hem*, Aspecta, video. Curc. I, 3, 39: *Hem* tibi male dictis pro istis. V, 2, 26: *Hem*, ut scias me liberum esse. Adde Pseud. I, 5, 103. V, 2, 20: *Hem*, [hercle] hoc ego numquam ratus sum fore mihi. Pers. V, 2, 29: *Hem*, serva rusum, de quo loco disputat Fleckeisen. exerc. Plaut. p. 22 dicens: „*hem serva* est formula verberantium, vid. Ter. Ad. II, 1, 18 *(Em, serva)*, ubi Ruhnk. recte explicat: 'habe tibi hunc colaphum'. Diversa sententia *Hem, serva* dictio legitur in Ter. Andr. II, 5, 5." De *hem* part. in hac re usurpata cf. etiam Rost. opusc. Plaut. I, p. 128: „*hem* aut per se solum (ut in Curcul. V, 2, 26), aut adiecto *tibi* (ibid.), aut sic etiam: *Hem ergo hoc tibi* (Asin. II, 4, 25 [ubi Taubm.: „verberantis est"]), aut cum accusativo nominis rei, ob quam quis verberatur (ut in Poenulo I, 2, 169 et 170: *Hem voluptatem* tibi! *Hem mel! hem cor! hem colostram! hem salutem! hem suavium* [Δp sualum]) usurpare solebant, qui manibus ab aliquo poenas repetebant." Terent. Andr. III, 4, 25: *Hem* astutias. b) Alterum genus exemplorum attinet ad animum vehementiori motu concitatum. Atque ita loquuntur ii, qui aut inopi-

nata re obstupefacti sunt, aut admirantur rem novam et mirificam. (Sic Handius III, p. 51.) Plaut. Amph. I, 1, 151: *Hem*, nunc iam ergo: sic volo. Bacch. v. 276: *Hem*, avidi ingenium hau pernoram hospitis. Poen. V, 2, 63: *Hem*, cave, sis, feceris.

Eu sec. Handium II, p. 609 sq. eius est, qui laetitiam ex improviso perceptam exprimit, etiam in rei approbatione, ergo laudantis. Ennii inc. trag. fragm. 20. Terent. Eun. I, 2, 74: *Eu* noster, laudo. — *Euax* laetantis est interiectio. Ennius ap. Charis. II p. 240 K. v. *euax* ex libro incerto Annalium: *euax* aqüast aspera Latinis (sic restituit hoc fragmentum Bergkius in Iahnii annal. 1861, vol. LXXXIII et LXXXIV, sect. 9, p. 637). Plaut. Curc. I, 2, 3: *evax*, habeo. Bacch. IV, 4, 73, ad q. l. Schmiederus: „*evax* est hilare adprobantis." Men. I, 2, 18, ad. q. l. Taubm.: „exultantis interiectio. ab *Evoe*, quae bacchantium vox est, εὐοῖ. unde *Evan* Liberi patris cognomen." *Euge* sec. Schuetzium in doctr. part. interiectio est, qua vel laudamus, miramur, gratulamur vel exsultamus et laetitiam significamus, vel denique aliquid nobis nec opinato accidisse prodimus. Plaut. Epid. I, 1, 7 *Δ*p *Euge*, quod Iacob. retinet, Both. *eugepae*. Most. III, 1, 59: *Euge* strenue, de quo versu disputat Lingius de hiatu p. 37, ubi dicit: „est particula admirantis et laudantis, sed h. l. ut saepe cum ironia, ut Mil. II, 2, 58 et 86 (*Euge, euge* lepide)." Pseud. I, 3, 89: *Euge*, homo lepidissume. Terent. Adelph. V, 7, 13: *Eugae*, iam lepidus vocor. *Eugepae* Plaut. Amph. IV, 1, 10, ubi Lamb.: „Interiectio est gaudentis et probantis. Sed hic ironia est." Capt. II, 2, 24, ubi I. Gul.: „gestientis laetitia interiectio est." — *Euoe* Plaut. Men. V, 2, 82: *Euoe* Bacche: *heu*, Bromie, quo me in silvam venatum vocas? — De *fu* vide Handium. Plaut. Most. I, 1, 38. De significatione v. *heia* v. Handium II, p. 362. Plaut. Amph. III, 2, 20: *Heia* autem inimicos? Pseud. I, 3, 41. Terent. Heaut. V, 5, 19: *Heia*, ut elegans est! Hec. II, 2, 8: *Heia* vero. — *Heu* Ennii Thyestis fr. 12: *Heu heu*. — De *heus* Donatus ad Ter. Andr. IV, 1, 11: „*heus* significatio est modo nominis, ad intentionem considerationemque revocandi." Plaut. fragm. Foeneratric. v. 1, p. 480: *Heus* tu. Terent. Andr. III, 3, 47: *heus*, evocate huc Davom. IV, 1, 12: *Heus*, proxumus sum egomet mihi. Eun. III, 1, 44: sed *heus* tu, purgon ego me de istac Thaïdi —? IV, 1, 10:

„*heus*“ inquit, „puer, arcesse Pamphilam —.“ Heaut. II, 3, 107: Syre, Syre inquam, *heus heus,* Syre. Ad. V, 2, 1: *Heus* Syre. — *Ilicet* Plaut. Amph. I, 1, 182: *Ilicet:* mandata eri perierunt una et Sosia. Cist. IV, 2, 17. Epid. V, 2, 19. Terent. Phorm. I, 4, 30, ad q. l. Donat.: „Semper *ilicet* finem rei significat, ut: *Actum est.* Per συγκοπήν. Sic iudices de consilio dimittebantur sententia dicta, quum praeco pronuntiasset *ilicet*, quod significat *ire licet.*“ — *Malum* Plaut. Amph. I, 1, 247. Pseud. IV, 7, 69: Quin *malum*, id totum tuum, ad q. l. Acidal.: „*malum* interiectiva particula, in indignatione sollemnis. sed et damnum et cruciatum notat.“ Terent. Eun. IV, 7, 10: Qui *malum* „alii“?, ad q. l. Donat.: „per parenthesin suaviter infertur et interiectio est.“ — *O* Terent. Andr. III, 2, 12: *O* Dave, itan contemnor abs te? V, 3, 5: *O* ingentem confidentiam. Phorm. II, 2, 10: *O* vir fortis atque amicu's. — *Oh* Plaut. Most. I, 3, 86: *Oh,* probus homo sum, ad q. l. Taubm.: „*Oh* interiect. laetitiae index.“ — *Ohe* Plaut. Asin. II, 3, 4, vox significantis satis esse. Aul. I, 1, 16. — *Oiei* Plaut. Mil. V, 1, 3: *Oiei,* satis sum verberatus. cf. Bentl. ad Terent. Eun. IV, 4, 48. — *Pax* Plaut. Mil. III, 1, 213: *Pax,* abi, ad q. l. Scaliger: „*Pax* interiectio comprimentis et quasi cum verecundia silentium sibi aut alteri imponentis. Hesychius πὰξ, ἐπὶ τῷ τὸ τέλος ἔχειν. Pax, Graecum est, quando significat tantummodo, ait Prisc. lib. 15. Diphilus πάξ τι πάξ. Satis constat, *Pax* tum Graecum esse, tum etiam silentii esse, non admirationis, quod volunt quidam. Dum enim sibi silentium imponebant, opposito ad os digito, tanquam ulterius sermonem procudere vererentur, aut cum, quae dicta erant, indicta vellent, aut cum ex sermone praesentes dimitterent, tum πάξ dicebant.“ Lindem. ad h. l.: „*Pax* interectio silentium iubentis. Cf. Priscian. XIV, 2. Adde Hesych. Κὸγξ ὁμοίως πὰξ, τοῖς τετελεσμένοις, secundum Lobeckii emendationem.“ Stich. V, 7, 3, ubi vide Gronov. Trin. IV, 2, 97 (= v. 889): Quid [id] est tibi nomen, adulescens? SU. *Pax,* id est nomen mihi: Hoc cotidianumst. CH. Edepol nomen nugatorium: Quasi dicas, siquid crediderim tibi, *pax* periisse ilico, ad q. l. Lindem.: „*Pax* interiectio est finem imponentis vel silentium iubentis. Tum indicat, non esse amplius, quod de ea re, de qua sermo est, dicas, rem ad finem productam esse. Sic apud Terent. Heaut. II, 3, 50: Capillus passus prolixe et circum caput Reiectus neglegenter, *pax.*

Idem ibid. IV, 3, 39: Unus est dies, dum argentum eripio: *pax*: nil amplius.“ Vide etiam Meursium ad locum Trinummi in ed. Taubmanniana et Salmasium in ed. Boxhorniana. — *Pro*. Donatus de octo partibus orationis p. 169: „Licet autem pro interiectione etiam alias partes orationis singulas pluresve supponere,“ ad q. l. Caesarius: „Sic *pro*.“ Vide de hac interiectione etiam Herz. ad Sall. Cat. p. 102 sq. Plaut. Amph. I, 1, 220: *Pro* fidem, Thebani cives. A loco autem Cas. II, 4, 5 *pro* alienum est, v. Handium Tursell. IV, p. 572 et Ladewigium in adnot. ad Cas. in mus. rh. p. 197, qui dicit *pro* et *vae* interiect. apud Plautum nunquam solas poni, sed semper additis aliis vocabulis. Poen. V, 5, 3: *Pro* supreme Iuppiter. Caecil. Stat. Synephebi fr. 3: *Pro* deum inploro fidem. Terent. Andr. I, 5, 2, v. Ruhnk. v. 11: *Pro* deum atque hominum fidem! Phorm. II, 3, 4: *pro* deum inmortalium! — *St st* Plaut. Most. II, 2, 75, v. Gronov. — *Tatae* Naev. Tarentilla fr. 5. Plaut. Stich. V, 7, 3. Charis.: „ἐκφώνησις ἀρχαϊκή.“ De *vae* interiect. et casibus cum quibus coniungatur v. Ladewig. in Zeitschr. f. Alt. 1842, p. 1079. — *Vah* Most. I, 3, 99. *Vaha* Cas. IV, 4, 25.

Index.

Numeri paginas significant.

A.

Ab cum abl. gerundii 58. Ab postpositum 219.
Abin 266.
Ablativus gerundii 58—61. Abl. absoluti 235 sq.
Absente cum plur. 196.
Absque hoc esset 155.
Abundantia sermonis 211 sq.
Abnueo c. inf. 39.
Abussa pass. 18.
Accusativus gerundii et gerundivi 56—58. Acc. c. inf. cum ne particula coniunctus 263 sp.
Ad praep. cum acc. gerundii 57 sq. Ad postpositum 219.
Adaeque cum comparat. 210. seq. atque 335.
Adest ut 157.
Adfectare c. inf. 39.
Adformido ne 173.
Adgredias 14.
Adhuc 295.
Adiectivum 202 sqq. Adi. pro adverbio 202. Adiectiva in praedicato 5. Adiectiva cum genit. gerund. 54. cum dat. gerund. 56.
Adigere ut 159. seq. coni. om. ut 170.
Admodum in responso 284 sq.
Admoliri ut 159.
Adorno c. inf. 39.
Adparare c. inf. 41. seq. ut 159.
Adsectari pass. 17 sq.
Adverbia in praedicato 6—8. Adverbia duo inter se coniuncta 202. Adv. loci 285 sqq. Adverbia temporis 295 sqq. Adverbia negativa 320 sqq.
Aeque cum comparat. 210. seq. atque 335.
Aequomst c. inf. 28.
Aequom videtur ut 157.
Aetas ad ducendum 57.
Affatim 301.
Age 301. seq. imperat. et fut. 135. age ergo 364.
Agedum 367.
Agere 12.
Agitandumst vigilias 52.
Agitare c. inf. 39.
Ah 381.
Ain tu? 265.
Alias 286.
Alibi 286.
Alicubi 286.
Alicunde 285.
Alio 292.
Aliorsum 292. seq. atque 336.
Aliovorsum 292.
Aliquantisper 295.
Aliquis cum plur. verbi 200.
Aliquo 292.
Aliter 301. Aliter atque ut 336.
Aliunde 285.
Alius atque 336.
Alius alium cum plur. verbi 200.
Alter alterum, alter ab altero cum plur. verbi 199.
Altercasti 14.
Altrinsecus (altrim secus) 285 sq.
Amabo 281 sq. amabo, ut 160.
Amare sign. intrans. 9.
An 271 sqq. An non 271—274. 278. 284. An vero non 284. An non collocatio 220. An quod, an quia 283.
Anacoluthon 222.
in animo habere, ut; animum inducere ut 159.
Anne 283 sq.
Ante (adv.), antea, antehac, antidhac 295.

Antequam cum coni. 184 sq.
Apisci pass. 17.
Aposiopeses 22 sq.
Apstinere c. inf. 43.
Arbitretur pass. 18.
Arbitro 14.
Ast, at 343—347. At 381.
Asyndeton 212—214.
Atque, ac 333 sqq. Atque post comparativum 208 sq.
Atqui 347.
Attat 381.
Attate 381.
Attractio 222. in praedicato 5.
Au 381.
Auctor sum ut 158.
Aucupare 14.
Augeo 12.
Auspicare 14.
Aut 353—355. aut — aut cum sing. verbi 196.
Autem 347—349.

B.

Babae 381.
Beat 16.
Bombax 381.
Breviloquentia 212—217. Br. verborum 20 sq.

C.

Caletur 19.
Causa cum genit. gerund. 53.
Cavere c. inf. 37. seq. ne 172. seq. coni. om. ne 174 sq.
Cedo (adv.) 301.
Censebo 82.
Censeo ut 158.
Certare c. inf. 43.
Certa res est c. inf. 29.
Certe 269. Certe enim 359.
Certumst c. inf. 28.
Cessare c. inf. 43.
Citus pro adv. 202.
Clam 301.
Cogere c. inf. 42 sq. seq. ut 159.
Cogitare c. inf. 37.
Collocatio verborum 217 sqq.
Commodum (adv.) 295.
Comparatio adiectivi 205 sqq. C. relativa 208 sqq.
Comparativus 206.
Concedere ut 158.
Concedi pass. 19.
Concomitata pass. 18.
Condecet c. inf. 26.
Conditionalis significatio imperf. coni. 72 sq.
Confessus pass. 17.
Confestim 295.
Conflictare 14.
Coniugatio periphrastica 88 sq.
Coniunctiones copulativae 327 sqq. C. adversativae 352 sqq. C. causales 357—363. 368 sqq. C. conclusivae 363—367. C. temporales 367 sq. C. conditionales 370—380. C. concessivae 380 sq. C. concess. c. ind. 133.
Coniunctivus 136 sqq. Coni. praes. pro fut. 69. Coni. imperfecti 71 sqq. Coni. perfecti 79 sq. Coni. conditionalis 136—138. Coni. potentialis 136. 138 sqq. Coni. imperatorius 145—147. Coni. in interrogationibus obliquis et enunciationibus obiectivis 148—152. in sumptione ficti 152. Coni. in enunc. relativis 187—190. Coni. in oratione obliqua 191—196.
Conmemini c. inf. 40.
de conpecto 18.
Conpercere c. inf. 39.
Conpescere c. inf. 39.
Conpotivit 18.
Consecutio (convenientia) temporum 89 sqq.
Consentaneum est ut 157.
Consequi absolute 17.
Consido intrans. 10.
Consilium dare, ut 158.
Consiliumst c. inf. 29.
Consimilis atque 336.
Constituere c. inf. 42. seq. ut 159.
Consuetus 17.
Consuevi c. inf. 40.
Contemplare 14.
Continere 13.
Continuo 295. Continuo protinam 202.
Contuo 14.
Convenit c. inf. 26. seq. ut 159.
Copia cum genit. gerund. 53. Copia est ut 158.
Cras 295.
Credibile est ut 157.
Criminare 14.
Cum (quom) 368. cum praes. ind. 63. cum praes. hist. 66 sq. cum perf. ind. 79. cum ind. 118—127.

Quom — tum 124 sq. Cum cum coniunctivo 180 sq. Cum sumptivum cum coni. 152. 155. Collocatio 221.
Cunctas 14.
Cupere c. inf. 40.
Cupidus cum genit. gerund. 54.
Cur 301 sq.
Cura est ut 158.
Curare ut 158 sq. seq. coni. om. ut 167. Curo cum partic. perf. pass. 235.

D.

Damnosus passive 203.
Dare cum inf. 31 sq. c. acc. gerundivi 57. cum coni. om. ut 167. cum part. perf. pass. 235. Dare operam ut 161.
Dativus cum inf. 26. Dativus gerundii et gerundivi 55 sq.
De cum abl. gerundii 61.
Decet cum inf. 26. seq. coni. om. ut 170.
Declinatus 20.
Decretumst c. inf. 27. seq. coni. om. ut 170.
Defessus c. inf. 43.
Deflagrata 17.
Dehortari c. inf 43.
Demensum pass. 18.
Demum 295 sq.
Demutare 12. seq. atque ut 337.
Denique 296.
Denuo 302.
Deorsum 292.
Deponens 16 sq.
Deproperare c. inf. 42.
Derepente 296.
Desideo intrans. 10.
Desistere c. inf. 43.
Desitumst 19.
Despicatam pass. 18.
Desubito 296.
Deterrere seq. ne 172.
Dicam enim 359.
Dicere ut 159. seq. coni. om. ut 170. Dixeram 81.
Digitus pollex 219.
Dignumst c. inf. 28.
Discere c. inf. 40
Divinitus 286.
Dolere intrans. 10.
Donec (donicum) 368. cum coniunctivo 184. Donicum cum fut. exacto 85.
Dubitare c. inf. 40.
Dudum 296 sq.
Dum 367. cum praes. histor. 65 sq. cum praes. pro futuro 68 sq. cum imperf. ind. 71. cum fut. 82. Dum cum ind. 127 sqq. cum coniunct. 181 — 184. Dum ne cum coni. 183 sq.
Dummodo cum coni. 183 sq.
Dumtaxat 302.

E.

Eccere 303.
Edepol 303.
Efficio ut 156.
Egone 264 sq.
Egregie 211.
Ehem 381.
Eheu 381.
Eho 281 sq. 381 sq.
Ei interiect. 382.
Ellipsis verborum 21 — 24.
Em 382.
Emergi 18.
Eminus 286.
En, ecce 302 sq.
Enim 357 — 360.
Enimvero 360 sq.
Enumquam 297.
Enunciationes 211 sqq. Enunc. primariae 222 sqq. En. conditionales 232 sq. En. secundariae 233 sqq. En. interrogativae 236 sqq.
Equidem 314.
Erga postpositum 219.
Ergo cum genit. gerund. 53.
Ergo coniunctio 363 — 365.
Erilis 203 sq.
Ero in coniug. periphrast. 89.
Esse om. 1 — 5.
Est cum inf. 25 sq. Est ut 157.
Et 328 — 331. postpositum 222. Et autem 349. Et tamen 351.
Etenim 360.
Etiam 339 — 342.
Etiamdum 367.
Etsi 380. cum coni. 186. Etsi tamen 350.
Eu 383.
Euax 383.
Euge, eugepae 383.
Euoe 383.
Evenit ut 157.
Ex cum abl. gerundii 58 sq. Ex adversum 286.
Examussim 286. cum superlat. 208.

Exoleta virgo 17.
Exoptare c. inf. 41.
Exorare ut 160. exorare ne 173.
Expedire intrans. 9. Expedit c. inf. 26.
Expetere c. inf. 40.
Exsequi cum inf. 40.

F.

Fabulare 14.
Facere ut 155 sq. seq. coni. om. ut 167—169. Facere ne 172. Facio cum partic. perf. pass. 235. Facito 135.
Factum = factum est 2 sq. in responso 284.
Facultas cum gerund. 54.
Fateor = fatebor 68.
Faveo = volo c. inf. 39.
Faxo 87.
Fere, ferme 303.
Festino intrans. 10.
Fiere 14. Fieri 16. Fieri seq. ut 157.
Finem facere cum genit. gerund. 54. c. dat. gerund. 56.
Foras 292 sq.
Fore ut 69.
Foris 286 sq.
Formidare c.inf. 40. seq. ne 172 sq.
Fortasse 303. cum inf. 28.
Frequens pro adv. 202.
Fu 383.
Fugitare c. inf. 42.
Fui in coniug. periphrast. 88 sq.
Funditus 286.
Futurum 82. Futurum exactum 82—88.

G.

Gaudere c. inf. 42.
Geminissumus 207.
Genitivus gerundii et gerundivi 52—55.
Genus adiectivi 204 sq. G. neutrum 205.
Gerundium et gerundivum 44 sqq.
Gestio 10 sq. Gestire c. inf. 40.
Gratia cum genit. gerund. 53.
Gratus sign. passiva 203.

H.

Habeo cum acc. gerundivi 57. cum partic. perf. pass. 235.
Hau, haud, haut 327. Haud vidi magis 210 sq. Haut scio an 275.
Hei 382.
Heia 383.
Hem 382 sq.
Hercle 303. collocatio 220.
Heu 383.
Heus 383 sq.
Hoc = huc 293.
Hoc vide ut c. ind. 115.
Homoioptotum 232.
Huc 293.
Humanitus 286.
Hypallage 232.
Hyperbaton 221.

I.

I, imper., collocatio 219 sq. i hac mecum 220.
Iam 297. Iam nunc 298. Iam olim 299.
Ibi 287.
Ibidem 287 sq.
Idem, collocatio 219. Idem atque 335 sq.
Igitur 384.
Illo 293.
Imitabo 14.
Immo 303—308. Immo certe in responso affirmante 285. Immo enim 359. Immo etiam 341.
Imperativus 134—136.
Imperfectum 69 sqq.
Impero ut 159.
Impersonalia passiva 18.
Impertiri 16.
Impetrare seq. coni. om. ut 170 sq.
Impraesentiarum 297.
In cum abl. gerundii 60 sq.
Incendere 12.
Incipio c. inf. 39.
Inclamitor 18.
Indicativus 101 sqq. Ind. hypotheticus 102. Ind. in enunciationibus conditionalibus 102 sqq. in interr. obliquis et enunciationibus obiectivis 110 sqq. in enunc. relativis 116 sq. post coniunctiones concessivas 133. in enunc. secundariis 133 sq.
Indicens 234.
Indidem 286.
Inducere et inducere animum c. inf. 42. Inducere animum, ut 159.

Infinitivus 24 sqq. Inf. passivi 19. Inf. subst. verbale 25. Inf. loco subiecti positus 25—29. Inf. historicus 29—31. Inf. de consilio 31 sq. Inf. pro obiecto 32 sqq. Inf. in exclamatione et interrogatione 44. Inf. praes. pro fut. 69. Inf. perfecti 80. Inf. et accus. c. inf. in interrogatione 253.
Inibi 288.
Inmemor c. inf. 43.
Inperare c. inf. 42.
Inquam, collocatio 220.
Insectabo 14.
Insistere c. inf. 40.
Insperans 234.
Instituere c. inf. 42.
Insuper 288.
Inter cum acc. gerundii 58.
Interea, interibi 297.
Interdicere ne 173.
Interiectiones 381—385.
Interrogatio recta pro obliqua 236 sq. Interr. sine interrogationis nota 237 sqq.
Intro 293.
Intus 288. Intus pateram ὑφ' ἓν 8.
Ipsissumus 207.
Istoc adv. 293.
Ita in responso 284 sq. Ita — ut in obtestationibus 102. Itane 264.
Itaque 366. Itaque ergo 365.
Iterum 303.
Iubere ut 159. iub. seq. coni. om. ut 171.
Iurare seq. inf. praes. 69. Iuratus est 17.
Ius est ut 158.
Iuxtim 288.

L.

Lavare 12 sq.
Lenire 13.
Libens pro adv. 202.
Libet c. inf. 26.
Licet c. inf. 26. seq. coni. om. ut 170. Licet part. affirmativa 308 sq. Licitumst c. inf. 29.
Locare cum acc. gerundivi 57.
Locus cum genit. gerund. 54.
Longe 288 sq. cum superlat. 210.
Longumst 101.
Longus 203.
Lubido cum genit. gerund. 53. Lubido est c. inf. 29.
Luctare 14.

M.

Magis circumscribit comparativum 206. additur comparativo ib.
Malo c. inf. 39. seq. ut 161. seq. coni. om. ut 167.
Malum interiectio 384.
Mandare ut 159. seq. coni. om. ut 171.
Manere 9.
Manibus pedibusque 220.
Medicabo 14.
Meditatus pass. 18.
Medius 203.
Medullitus 286.
Meliust c. inf. 28 sq. melius est ut 157.
Memini c. inf. 40. cum inf. praes. 67.
Memorabile est ut 157.
in mentemst, in mentem venit, ut 159. in mentem venit c. inf. 27.
Mereo ut 159.
Metuere c. inf. 40. seq. ut 160. seq. ne 173.
Migrare 9 sq.
Minitas 14.
Minume gentium 220.
Mirum ni 2. 378. Mirum quin 176. Mirum videtur, ut 157.
Misereo 15. Miseritumst 17.
Miseriast c. inf. 29.
Mittere c. inf. 40 sq.
Modi 101 sqq.
Modo 297 sq. Modo = dummodo cum coni. 184. Modo ut 162.
Moneo ut 158. Moneo ne 174.
Morare 15. Morari c. inf. 41.
Morigerare 14 sq.
Mos est c. inf. 29.
Mox 298.
Mutare seq. atque 336.

N.

Nam, namque 361—363.
Nardinum 205.
Ne adv. negativum 321. Ne — quidem, ne utiquam ib.
Ne coniunctio ellipt. 23. Cum imperativo 136. Cum coni. 171—174. Ne coniunctum cum coni. imperatorio 145. Ne om. 174 sq. Collocatio 221. Ne enim 357.
Ne dubitativum 255—268.
Ne part. affirmativa 309.
Nec, neque 323—326. Nec — aut 355.

Necdum 367.
Necesse est c. inf. 26. seq. coni. om. ut 170.
Necne 271 sq. 273. 278.
Nedum 174.
Negligere c. inf. 41.
Nempe 309. in interrogatione 253—255.
Nenum 327.
Neparco 321.
Nequeo c. inf. 39. Nequitum et nequitur 20.
Nequoquam 293.
Nescire c. inf. 38. Nescio nisi 377. Nescio quis c. ind. 115 sq.
Neuter cum plur. verbi 199.
Neve (neu) 174. 326 sq.
Ni 377—379.
Nil etiam 342. Nil supra 4. 210.
Nimirum 310.
Nisi 201. 372. 374—377. cum ind. 103. 109 sq. cum coniunct. 152. 154.
Niti c. inf. 43.
Nive 378 sq.
Nolo c. inf. 39. seq. coni. om. ut 167. Nolim 138. 143.
Nominativus c. inf. 31.
Non 321—323. coniunctum cum coni. imperatorio 145 sq. in interrogatione 249—253. = nonne 268. in responso 285.
Nondum etiam 342.
Nonne 268.
Notus 202 sq.
Nox = noctu 298.
Nubilabitur 18.
Nullus pro adv. 202.
Num 268—271.
Numeri verborum 196—200. Numerus adiectivi 205.
Numnam 270. 363.
Numne 269 sq.
Numquam 298.
Numquid vis? 270 sq.
Numquidnam 270.
Nunc 298. Nunc hominum, ὑφ' ἕν 8.
Nuntiare ut 159.
Nuper 298.
Nuptus 17. 19.
Nusquam 292.
Nutricant 15.

O.

O 384.
Obsecro 281 sq. obsecro ut 160.
Obsonari pass. 18.
Obviam 289.
Occasio cum genit. gerund. 53.
Occasus (sol) 17.
Occupare c. inf. 39.
Officiumst ut 158.
Offirmare c. inf. 41.
Oh 384.
Ohe 384.
Oiei 384.
Olim 298 sq. Olim quondam 202.
Omittere c. inf. 41.
Operam dare et operam sumere cum dat. gerund. 56. Operam dare ut 158. 160 sq.
Opino et opinor 15.
Oportet cum part. perf. pass. pro inf. 3 sq. 80. c. inf. 26 sq. seq. coni. om. ut 170.
Oppido 310.
Optare c. inf 41.
Optestor ut 160.
Optineo ut 160 sq.
Optio cum genit. gerund. 53.
Optumumst seq. coni. om. ut 171.
Opus est c. inf. 26. seq. ut 158. seq. coni. om. ut 170.
Orare ut 160. Orare ne 174.
Oratio recta pro obliqua 222. 227—232.
Oriundus 51.
Osa sum 17. cum inf. 41.
Otium cum genit. gerund. 54.

P.

Pacisco 15. Pacisco ut 161. seq. coni. om. ut 166. Paciscor ut 158.
Paene 310. cum ind. 101 sq.
Par, pariter seq. atque 336. par videtur ut 157.
Paratus c. inf. 43. Paratumst ut 158.
Parcere c. inf. 43.
Parentheticae enunciationes 227.
Paritare c. inf. 41.
Pars cum plurali verbi iunctum 198.
Participium 233 sqq. Participia cum esse coniuncta 5. Particip. fut. act. in coniug. periphrast. 89.
Particulae 285 sqq.
Partim 310 sq.
Partita est pass. 18.
Parumst cum dat. gerund. 56.

Pascere intrans. 9.
Passiva verborum 18.
Patias 15.
Patruissumus 207.
Paveo ne 173.
Pax interiect. 384 sq.
Penes postpositum 219.
Penetrare 10.
Per, collocatio 219.
Peregre 289.
Pereunda puppis 51.
Perfectum 75—80.
Pergere c. inf. 39.
Pergraecari pass. 18.
Perii 76.
Periphrasis 212.
Perpetuo 299.
Persequi c. inf. 40.
Personae verbi 200—202.
Persuadere ut 158. Persuasumst c. inf. 28.
Petere cum acc. gerundivi 57.
Piaculumst c. inf. 29.
Placenda dos 51. Placitus, complacitus 17.
Pluralis verbi 196—200.
Plusquamperfectum 80 sq.
Pol 311.
Polyptotum 232.
Porro 293.
Posse 11. pro inf. fut. 69. cum inf. 39. Potest ut 157. Possitur, potestur 20.
Post, poste, postea, posthac, postidea, postilla, postmodum 299.
Postquam 368. cum praes. ind. 62 sq. cum praes. hist. 66. cum imperf. 70. cum perf. 76—78. cum plusq. 81. cum ind. 131.
Postremo 299 sq.
Postremus 203.
Postulare c. inf. 37 sq. seq. ut 159. seq. ne 174.
Potentialis significatio imperf. coni. 73—75.
Potestas cum genit. gerund. 53.
Potis, pote 3. 7. Potis c. inf. 43. Potine 267. Potin' ut 11. Potin, potis est ut 157. Potin' seq. coni. om. ut 171. Potin ne 173.
Potius 206.
Potiri pass. 18. Potivit 15. 18.
Potus 17.
Prae adv. 289.
Praedicatum attributivum 1 sqq.
Praeoptare c. inf. 41.
Praequam 289.
Praesens 61—69. Praes. historicum 64—67. Praesens pro futuro 67—69. Praes. coni. in enunc. optativis 69.
Praesente cum plur. 196.
Praesertim 311.
Praestat c. inf. 27.
Praeter omnes, praeter ceteros 210 sq.
Praeterire c. inf. 41.
Praeterpropter 311.
Praeterquam 311.
Praeut 289.
Precor ut 160.
Pridem 300.
Primum 300. Primumdum 367 sq.
Primus 203.
Priusquam 368. cum ind. 132 sq. cum coni. 184—186.
Pro cum abl. gerundii 61.
Pro interiectio 385.
sese procellere 14.
Procul 286.
Proeliant 15.
Proficisco 15.
Profiteri intrans. 9.
Prohibere c. inf. 41.
Proin 311.
Propemodo 311.
Properare c. inf. 41 sq.
Propino cum acc. gerundivi 57.
Propter praep. postposita 219. Propter adv. 289 sq.
Propterea 311.
Prorsus, prorsum 293 sq.
Protinam 294.
Publicitus 286.
Pudeo 15. Puditumst 17. Pudet cum inf. 27.
Pugnitus 286.

Q.

Quaeso ut 160. seq. coni. om. ut 171. seq. ne 174.
Quam cum positivo 208. post comparativum 208 sq. om. 209 sq. Quam maxume — tam maxume 207 sq.
Quamprimum 300.
Quamquam 380. cum ind. 133.
Quamvis 311 sq. cum coni. 186.
Quando 300. cum ind. 118.

Quandoquidem cum ind. 118.
Quapropter 312.
Quasi 312 sq. cum ind. 101. cum coni. 152. 154 sq. Quasi si 216.
Que 331—333.
Queo c. inf. 39. Quitur, quitast pass. 20.
Qui quidem cum coni. 190.
Qui = utinam cum coni. 188. Qui ne 321.
Quia 368 sq. cum ind. 117. Quia enim 357 sq.
Quianam 362 sq.
Quid cum plur. verbi 200. Quid illum censes? 23 sq.
Quidem 313 sq.
Quidni 302.
Quidum 368.
Quiescere c. inf. 44. Quiesci pass. 18.
Quin coniunctio 99. cum coniunct. 176—180.
Quin adverbium 314—317. cum imperativo 136. Quin ergo 365.
Quine 262.
Quippe 369 sq. Quippe qui cum ind. 116.
Quippini 302.
Quis cum plur. verbi 199 sq.
Quis est qui 236.
Quisquam cum plur. verbi 199.
Quisque cum plur. verbi 199 sq. cum superlat. 207.
Quo coniunctio cum coni. 190 sq.
Quoad cum coni. 186.
Quod coniunctio 368. cum ind. 117. cum coniunct. 181.
Quoniam 369. cum praes. histor. 67. cum ind. 118.
Quopiam 294.
Quoque 342 sq. Quoque etiam 340 sq.
Quoquo 294.
Quorsum 294.
Quotannis 300.
Quoties 300.
Quotiescunque 300.
Quovis 294.

R.

Radicitus 286.
Rectum est ut 157.
Reddo cum partic. perf. pass. 235.
Referre gratiam 220.
Refert c. inf. 27.
Reflexiva significatio verbi activi 12—14. verbi passivi 20.
Reliquus cum dat. gerund. 56. in rem est ut 157.
Remittere c. inf. 41.
Repente subito 202.
Resideo trans. 10.
Responsa 284 sq.
Retro 294.
Rogare cum acc. gerundivi 57. seq. coni. om. ut 171.
Ruere trans. et intrans. 13.
Rugare 13.
Rumpere 13.
Rursum 294. Rursum (rursus) denuo 202.

S.

Saltem 318.
Salutaris cum dat. gerund. 56.
Sane in responso 284 sq.
Satis 7. 318. Satin 266 sq. satin ut 157. Satiust c. inf. 29.
Scilicet 318. c. inf. 36.
Scin quomodo 265 sq.
Scire c. inf. 38. Sciri 19. Scio an 274.
Scitus cum dat. gerund. 56.
Semper lenitas ὑφ' ἕν 8.
Sero 300.
Servare intrans. 9.
Set 343. 349. Set tamen 351.
Si 370 sq. collocatio 221 sq. in sponsionibus 378. Si — sive 379 sq.
Si est in responso 284 sq.
Similis atque 336.
Simul 300.
Simul, simulac c. perf. ind. 79.
Sin 371.
Singularis verbi 196.
Sino ut 161. seq. coni. om. ut 169 sq.
Siquis 371.
Sis = si vis 371.
Sive (seu) 379 sq.
Solens pro adv. 202.
Solus 202.
Sortio 15.
Spatium cum genit. gerund. 53.
Sperare seq. inf. praes. 69.
Spes cum genit. gerund. 53.
St st 385.
Statim 300.
Strenuare 13.
Studere c. inf. 38. cum dat. gerund. 56. seq. ut 161.

Studiosus cum genit. gerund. 54.
Suadere ut 158. seq. coni. om. ut 171. seq. ne 172.
Subigere c. inf. 44. seq. ut 159.
Substantiva in praedicato 5. Subst. cum gen. gerundii 52—54.
Sumptio dati 102—105. Sumptio dandi 102 sq. 105—108. Sumptio ficti 102. 108 sq.
Superlativus 207 sq. de duobus 210.
Suppeditare 9.
Suppeto intrans. 11.
Surgere 13.
Susque deque 286.
Susum 294.
Synchysis 221 sq.

T.

Talis atque 336.
Tam = tamen 351.
Tamen 349—351. 380 sq.
Tamen etsi cum ind. 183.
Tametsi 380.
Tamquam 319. cum coni. 152. 155.
Tandem 300 sq.
Tantisper 301.
Tantum cum plur. verbi 200.
Tatae 385.
Temperare c. inf. 43. seq. ne 173.
Tempora 61 sqq.
Tempus cum genit. gerund. 53. Tempus est cum inf. 43. Tempus est ut 158.
Tenere c. inf. 42.
Tenus 290.
Testatur pass. 17.
Timere c. inf. 40. seq. ne 173.
Tmesis 219.
Topper 319.
Transtinere 13.
Tumultuas 15.
Tutari intrans. 9.

U.

Ubi 290—292. ubi primum 290 sq. ubi — quomque, ubi ubi 292. Ubi cum praes. histor. 67. cum perf. 78. Ubi primum cum plusq. 81. Ubi in enunc. frequentativa 105. Ubi, ubi primum cum ind. 131. Ubi cum coni. 186: Ubi sumptivum cum coni. 152. 155.
Ubinam 362 sq.
Ulciscerem 15.
Ultimus 203.
Ultro 294 sq.
Una semul 202.
Undique 286.
Uspiam 292.
Usquam 292.
Usque 319. Usque dum 129.
Usust ut 158.
Ut coniunctio cum coniunct. 155—166. in cohortationibus 161 sq. in votis s. optatis 162. de consilio 162 sq. ut consecutivum 163 sq. ut ne 164. ut in interrogationibus 164 sq. ut repetitur 165 sq. om. 166—171. Collocatio 221 sq. Ut enim 357. Utin 263.
Ut adv. temporis 301. cum perf. 78 sq. cum ind. 131. cum coniunctivo 186.
Ut qui cum coni. 190.
Uter cum plur. verbi 199.
Uterne 263.
Uterque cum plur. verbi 199.
Utinam cum coni. 147 sq.
Utito 15.
Utpote qui cum coni. 190.
Utroque 295.
Utrubi 292.
Utrum, utrum — ne 271 sq.

V.

Vacuus ad narrandum 57 sq.
Vae 385.
Vagas 15.
Vah 385.
Vaha 385.
Valetur 18.
Vapulare 11 sq.
Ve 356 sq.
Vel 353. 355 sq.
Venero = veneror 15. Veneror ut 160.
Venor pass. 17.
Verbum 8 sqq. Verba intransitiva 9 sqq. Verba impersonalia activae formae 15. Verba cum dat. gerundii 56.
Vereor c. inf. 40. seq. ut 160. om. ut ib. vereor ne 173.
Vero in responso 284 sq.
Verum in responso 284 sq.
Verum coni. adversat. 351 sq. Verum tamen 352. 380 sq.
Verumvero 352.
Videlicet 318 sq.
Video ut 161. seq. coni. om. ut 170. seq. ne 172.

Vincere ne 173.
Visumst ut 158.
Vivitur 19.
Vix 327.
Volo c. inf. 38 sq. seq. ut 161. seq. coni. om. ut 166 sq. volo cum partic. perf. pass. 235. Velim 138 sqq.
Volup est c. inf. 29.
Volvendus 51.
Vortere 13 sq.

Z.

Zeugma 216 sq.

Errata.

p. 8 lin. 30 scribe *filia.* — p. 12 lin. 11 scribe *statuas.* — p. 105 lin. 15 scribe *verisimilius.* — p. 185 l. ult. scribe *edant.* — p. 192 lin. 1 scribe *quaequomque.* — p. 221 lin. 28 scribe *quum* pro *quam.* — p. 256 lin. ult. scribe *Iamne.*

LaL.Gr
H7588s

Holtze, Friedrich Wilhelm
Syntaxis priscorum scriptorum latino-
rum. Vol.2.

22460

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED